PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL 175 R47 1889
Reşād
'Amelī ve nazarī ta'līm-i kitābet

3884 a

18/594

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Ontario Council of University Libraries

https://archive.org/details/amelvenaartalmik00reduoft

Reşād
ʿAmelī ve
naẓarī taʿlīm-i
kitābet

- عملی ونظری -

تعلیم کتابت

یاخود

مکمل انشا

محرری

رشاد

صاحب وناشری

عصر کتبخانه سی صاحبی کرقور

MICROFILMED BY
UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY
MASTER NEGATIVE NO.:
930174

معارف نظارت جلیله سنك رخصتیله طبع ونشر

درسعادت

(قصباد) مطبعه سی - باب عالی جاده سنده نومرو ٢٥

١٣٠٧

LIBRARY
APR 28 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

PL
175
R47
1889

مقدمه

قانون طبیعت اقتضاسنجه عالمده هرشی قابل تبدل ومائل تجدد اولدقجه ، خصوصیله فکر بشر توسع ، مدنیت ترقی ایتدکجه - قدرتك ایکی ترجمان ترزبانی حکمنده اولان - لسان وقلمك ده حالدن حاله تحول ایتمه‌سی ضروریاتدندر . ازجمله برمدتدن بری حکم زمان ایله طرز کتابتزده کورولن انقلاب نظر امعانه آلینیرسه بوحقیقت کندی کندینه ظاهر اولور .

حال بویله ایکن کتابت عثمانیه‌نك مبتدی ویا بیگانه‌سی بولنانلر ایچون هنوز ، احتیاج زمانه کوره ، بر « تعلیم » کتابی یاپیلوب میدانه قونولمامش اولدیغنه تأسف اولنور . واقعا لسان عصره موافق اولمق اوزره یکی تألیف ونشر اولنمش برایکی « انشا » کتابی کورولیور . مع مافیه هیچ بری « انشا » نك نه اولدیغی ، برشی نصل یازلمق لازم کله‌جکنی والحاصل علم « انشا وکتابت » ك اصول وقواعدینی معرف اولمدقدن ماعدا همان جمله‌سنك محتویاتی سبك معروف اوزره - برقاچ یوز ییلدن بری - یازلمقده اولان مکتوبلردن ، عرضحاللردن ، فلاندن عبارت بولندیغندن بونلر دفع احتیاجه کافی دکلدر .

حال بوكه دنیاده تعلیمسز هیچ برشی اوله‌میه‌جغندن مبتدی ویا اجنبی اولانلره بونلرله کتابت اوکرتمکه چالیشمق عینیله معمارلق صنعتنه آشنا اولمیان بر آدمه بر بنانك رسم مسطحی ویروب ده آندن اوبله بر بنا ایسته‌مك قبیلندن اولور.

ایشته بو احتیاج، قلت اقتداریله برابر، علوم ادبیه‌نك انشایه تعلق ایدن قواعدینی وعثمانلی ادبا و منشیانك نمونه اوله بیله‌جك بعض آثار قلمیه‌لرینی جمع ایله ایجاب ایدن یرلرده بیان مطالعه ایتمك صورتیله شو «تعلیم کتابت» ی وجوده کتیرمك ایچون مضطر عاجزه موجب جسارت اولمشدر.

اثرم بو بابده‌کی احتیاجی دافع اولمسه ده برچوغنی ازاله‌یه خدمت وبالخصوص اصحاب اقتداره دها مکملنی یاپمق لزومنی اخطاره وساطت ایده‌جکی ایچون نافع اولور ظننده‌یم

احیا افندی حفیدی

رشاد

مطالعه‌نامهٔ سعید پاشا [*]

ادبیات وافکارجه هر دورده، او دورك تمدننه كوره، بر طریق عمومی طوتولمش اولدیغی معلومدر. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك اوائلنده‌كی آثار ادبیه كوستریبورکه او تاریخلرده لسان فارسی اوزره نظم ونثر آثار تركیه‌دن زیاده معتبر و بعضاً مخابرات رسمیه‌جه‌ده او لسان مستعمل ایدی. بناء علیه كرك منظوم، كرك منثور اثرلرجه مسلك قدما وفكراً مضمون التزامنده‌كی آثار قدیمهٔ ادبیه بالطبع ادبای ایرانیه‌یی تقلید یولنده كیتمش وبدایت امرده هیئت اجتماعیه‌مزك اثر ایجادی عد اولنه‌جق برطرز خصوصی‌یه وضع اساس اولنمامشدر.

مثلا برحكمدارك برقلعه‌یی فتحنی تاریخلرمزده، اعلاننامه‌لرمزده یازاركن مقتضای حال قلعه‌نك وضعیت حقیقیه‌سنی تعریف ایله حركات عسكریه‌نك صورت جریاننی و او یولده اتخاذ ایدیلان تدابیر ایله موفقیتك كیفیت ظهورینی خالصانه حكایه وتصویر ایجاب ایدركن قلعه‌یی تعریفده، ایرانیلر كبی، دائرهٔ حقیقتدن تباعدله «برج وباروسنده نسر طائر فلك آشیانسیاز اولوردی» كبی سوزلر، او حكمدارك اقتدارینی بیانده قوهٔ بشریه مافوقنده تعبیرلر ایراد ایدلمشدر.

مطالعات حكمیه وادبیه‌نك وملاحظات شئون وحادثات كونیه‌نك تصویر وتحریرنجه‌ده مناسبتسز بر مسلك اتخاذ اولنمش اولدیغی آثار موجوده‌لری دلالتیله اكلاشیلیور.

---

[*] بری «میزان الادب» نامنده علم بلاغته، دیكری «مرآت العبر» اسمنده تاریخه متعلق ایكی تألیف بهین ایله سائر برچوق آثار قلمیه‌لریله كتابخانهٔ مطبوعات عثمانیه‌یی شرفلندرمش بولنان فاضل بیمدانی دیاربكرلی سعید پاشا حضرتلریدركه قبل الطبع كتابك مقدمه‌سنی مطالعه بیورمش اولملری اوزرینه محرر عاجزه بر تذكره صورتنده یازمشلردر.

مع مافيه آثار قدما ايچنده قابل تعديل پك چوق اثرلر دخی كوريبورزكه ترتيب سجع مقصديله التزام اولنمش لزومسز جمله‌لر، مبالغه‌لی ومصطلح لفظلر طی وتعديل ايله محررينك مقصد اصليسی فوت اولمقسزين خالصانه برطرزه تقريب اولنسه زمانمزجه شايان انتخاب وتقليد عد اولنه‌جق بر صورت قبول ايدرلر.

لوازم واحتياجات بشريه تمدن واختلاطك درجانه تابع اولديغی بديهی در. هر طورك مجددی، هر جديدك مروجی حكم زماندر. ادبيات وامور علويه‌جه استعمال افكار دخی لوازم و احتياجات بشريه دائره‌سنده تقلبات طبيعيه‌يه تابع در. بونك ايچون هيئت اجتماعيه‌مزده تمدن انقلابه، اختلاط توسعه تصادف ايتدكجه ادبيات وافكار وحسيات دخی تبدل ايدرك شو آلتی يوز سنه مدت ظرفنده زمان بزمان تبدلات يوزكوسترمشدر. لكن حين تأسيسنده‌كی اساس دائرهٔ حقيقت وحكمتدن اوزاقجه برمحله قونولمش اولديغندن تبدلاتك چوغی او اساس اوزرنده جريان ايدوب آثار ادبيهٔ قدمانك اكثريتله حاوی اولدقلری افكار عاليه، برجسد قبيحه حلول ايتمش روح كبی، الفاظ غير مقبوله ايچنده مشاهده‌سی قابل اولميه‌جق برحالده قالمش وآره صره مجدد اطلاقنه شايان دنيله‌جك بعض ذواتك يكيدن آچمش اولدقلری چيغرلر شهراه عمومی شكلنه كيره مامش ايدی. حتی (١٠٠٠) تاريخنه قدر وقايع دولتك سجلی اولان تاريخ كتابلری بيله ادبيات قديمه‌يه مخصوص اولان اصطلاحات غريبه و غير مأنوسه وتعبيرات مبالغه‌كارانه ايله طولدوريلوب وقايعك استفاده‌سی يولی تزيين عباره رسمنده‌كی التزام مالايلزم ايله بوزولمش و ادبيات سائره‌جه عبارات غيرمأنوسه وزائده التزاميله استفادهٔ عموميه تعطيل ايدلمشدر.

بیك تاریخندن صوکره تاریخه تعلق ایتمین آثار ادبیه عمومك استفاده‌سنی تسهیل ایده‌جك تعدیلاته تصادف ایتمیوب یالکز مورخلرك بعضیلرنده بر فکر خصوصی اویاندیغندن « نعیما » تاریخی، « پچوی » تاریخی، « مقدمهٔ ابن خلدون » ترجمه‌سی، « منجم باشی » تاریخی ترجمه‌سی ادبیات منثوره‌جه حسن افاده‌یه بر یول آچمش ایسه‌ده نه چاره‌که یاقین وقته قدر ادبای عثمانیه آراسنده « منشی » لفظی تعریف قیدسنه موافقت ایده‌جك صورتده طانمیوب غایت مصطلح ولغات غریبه وغیره‌یی مأنوسه‌یی، تصویرات مبالغه‌کارانه‌یی حاوی شیلر قلمه آلمغه مقتدر ذواته اطلاق اولندیغندن شو نامی محافظه فکری طرز عتیق اوزره کتابلر تألیفاتنك وخلوصه دائر مخابراتك دوامنه سبب اولمشدر. تاریخ نعیمانك استفادهٔ عمومیده نظر اهمیته آلنمغه لیاقتنی هیچ بر وجدان سلیم صاحبی انکار ایده‌مزکن اصطلاح پرستان قدما عندلرنده « شفیق نامه » قدر اعتباره مظهر اوله‌مدی !

دولت علیه تاریخلرینك صره‌سیله مطالعه‌سندن اکلاشیلیر که ادبیات عثمانیه‌نك نثر قسمنجه ابتدا ساده بر حسن افاده التزام ایدن ذات مرحوم « نعیما » در. آندن صوکره ضبط وقایع ایدن مورخلرمزدن « راشد »، « چلبی زاده عاصم »، « سامی »، « صبحی »، « شاکر »، « واصف » اثرلرنده نعیما کبی ساده بر یول طوتمامشلرسه‌ده « تاج التواریخ »، « سلیمان نامه » قدر اصطلاحات غریبه دخی التزام ایتمامشلردر. مورخ واصف — نعیمادن بشقه — سبقت ایدن وقعه نویسلرك جمله‌سنه مرجح اولوب آندن زیاده آثار منثوره‌مزی اصلاحه همت ایدن ذات دخی « قاموس » مترجمی عاصم افندی در. لکن لسانمزجه اسلافك کافه‌سنه فائق اولان وملاحظات حکمیه‌یی، لسان

عصره موافق حسن افادهیی حاوی اولمق اوزره الڭ ابتدا تاریخ کتابی یازان مفخر فضلا. مقتدای ادبا جودت پاشا حضرتلریدرکه آچمش اولدقلری مسلك حقیقةً ممدوح ومشکور در. بر وقتدن بری انشامز خیلی تعدیلاته تصادفله عمومجه شایان استفاده اولمیان مسلك قدما ترك اولنمش ایسه‌ده افکارك مخالفتی، ترددك کثرتی مناظره‌نك ندرتی انشامزك شایان ممدوحیت اوله‌جق بر یولده حالا تقرر وتعمم ایده‌مامسنه سبب اولمشدر.

انشاجه برمسلك قویم تقرر ایدنجه‌یه قدر مبتدیلرمز ایچون اتخاذ بیوریلان اقسام اربعه‌دن اوچنجی ودردنجی قسمك درجه‌لرینی کوستره‌جك برائره احتیاج میدانده‌در. بناءعلیه شو اثر عالیلری وقت وحالك احتیاجنه موافق برخدمت اوله‌جغندن تبریك وتسعید اولنور.

دردنجی قسمه درج اولنه‌جغی وعد اولنان شیلرك بوندن صوکره انتخاب ایدیله‌جکی وشو منتخبات اعاظم منشیانك پارلاق اثرلری اوله‌جغنی کوستریلیور. شو اعاظمك هانکی دورلره منسوب اولدقلری مصرح دکلسه‌ده ادبای جدیده‌مزك اثرلرندن انتخاب اولنه‌جغی اکلاشلمقده‌در. قدمانك مبالغات ومصطلحات وتشبیهاتجه زمانزده سویلمه‌ین اثرلری پك چوق ایسه‌ده آثار انشائیه ومؤلفات ادبیه‌لری وخصوصیله مخابرات وآثار سیاسیه‌لری ایچنده حسیات عالیه وافکار علویه‌دن تولد ایتمش اثرلرده بولنور. عاجزلرینه قالیرسه هردورده‌کی حسیات علویه‌دن متولد اولان درجات انشائیه کورولمك اوزره قدمانك یازمش اولدقلری اثرلردن دخی تعدیل ومقاصد اصلیه غائب ایدلمیه‌جك درجه‌ده مبالغات غیر مقبوله والفاظ غیر مأنوسه تحلیل وتبدیل اولنسه انتخابه شایان پك چوق پارلاق شیلر بولنه‌بیلیر. مادامکه منتخبات افکار علویه نمونه

عد اولنه‌جقدر انتخابده اولوجه ایله تصرف وتحلیلده هیچ بر بأس کورولمز.

برده شوراسی خاطره کلیورکه دردنجی قسمك شامل اوله‌جغی نمونه‌لره منشیان وادبای عثمانیه‌نك ظهورندن عصرمزه قدرکلمش اولان مشاهیرك وعصرمز ادباسنك اثرلری مأخذ اتخاذ ایله انشاجه ادوارك تبدلاتنه تطبیقاً قسم قسم نمونه‌لر ترتیب وتبدلاتك اسبابنه دائر بعض ملاحظه‌لر، هردورده شهرتیاب اولان ذواتك اسم ومسلکلرینه دائر قیصه قیصه افاده‌لر درج اولنسه کرك مبتدیلره . کرك عمومه نافع . همده ادبیات عثمانیه‌نك پارلاق واهمیتلی بر تاریخی مقامنه قائم اولور.

سعید

مقدمه

«کتابت» و«انشا» لفظلری هرنه قدر الفاظ مترادفه‌دن معدود وبر معنی وموقعده مستعمل ایسه‌ده «کتابت» لغتده مطلقا یازی یازمق، «انشا» ایسه خلق وایجاد دیمك اولدیغنه کوره بو ایکی لفظ بیننده کرك معناجه کرك موقع استعمالجه تفاوت اولمق وبو حالده اولکیسنی «ذهنده متحدث بر معنایی. کلمه‌یه دلالت ایدن. حروفك ترسیمیله باشقه‌لرینه تفهیم»، ایکنجیسنی‌ده «قواعد ادبیه‌یه موافق ومعقول اولمق شرطیله تصویر مرام وایجاد کلام معرفتی‌در» دیه تعریف ایتمك لازم کلدیکی کبی کاتب ایله منشی‌یی دخی بری برندن آییرمق اقتضا ایدییور.

تبلیغ مرام وتصویر کلامده ایکی طریق واردرکه برینه «تقریری»، دیکرینه «تحریری» دنیلیر.

بر انسان ناطق ایچون وساطت لسانه احتیاج اولدیغی قدر علی‌الاطلاق برکاتب ایچون‌ده معرفت انشایه لزوم واردر.

لساننده لکنت وركاكتی ویا مخارج حروفی تعیین واداده عجز ونقصانی بولنان بر متکلمك سوزی بالطبع فهمی تصعیب ایده‌جکی کبی علم انشاده جهلی بولنان برکاتبك یازدیغی شی‌ده هرحالده اٴلی تشویش مخاطبك ذهننی تغلیط ایدر.

انشا، علوم ادبیه‌دن لغت، صرف، نحو، معانی، بدیع، بیان کبی بعض علومك قواعد موضوعه‌سنه مستند اولمق اوزره درت رکنی شامل وبالجمله اهل قلم ایسه بو رکنلرده‌کی بهره واقتدارلریله برابر قریحه‌لرینك وسعتنه کوره درت درجه‌یه منقسم‌در.

درجهٔ اولاده بولنانلره «یازیجی»، درجهٔ ثانیه‌ده اولانلره «کاتب»، درجهٔ ثانیه‌ده کیلره «ادیب». درجهٔ رابعه‌ده کیلره «منشی ویا ادیب کامل» دنیلیرکه برنجیلر یالکز عوام ناس مکتوبلرینی، عرضحاللرینی اصناف وتجار یازیلرینی یازه‌بیله‌جك درجه‌ده بضاعه‌یه مالك اولورلر. قواعد سیاسیه و اصول حکومت اوزره بر شی قلمه آلمق اقتداری بونلردن بکله‌نیلمز. ایکنجیلر برنجی صنفه عائد بضاعه‌دن زیاده‌سنی جامع واقلام رسمیه‌ده هرنوع موادی اصول مرعیه‌سی اوزره قلمه آلمغه مقتدر اولورلر. کاتبده علوم ادبیه‌یه وقوف شرط دکلدر. اوچنجیلر کفایت مقداری علوم ادبیه‌یه آشنا، جودت قریحه‌یه مالك وبو سببله یازه‌جنی هردرلو موادی هرکسه شوق ولذتله اوقوتدرمغه مقتدر اولورلر.

درنجیلر ادبانك فوقنده بر صنف ممتاز اولوب بونلر علماً ادباً قدرت کامله‌یه، فیض ایجاده، ذوق سلیم دنیلن موهبهٔ قدرته مالك اولدقدن باشقه فضائل انسانیه‌یی وامور متنوعه‌ده معلومات تجربیه‌یی حائز اوله‌رق مهبط سنوحات عالیه اولان ذهن دراکلرینك تصویراتنی عمومه بکندیره‌جك وبعضاً سوزلرنده‌کی ذوق مآل، رقت خیال ایله سامع وقارئلرینده وجد آور ایده‌جك درجه‌ده بلیغانه ادارهٔ لسان وقلمه مقتدر اولورلرکه هر دورده یوز بیکلرجه انسانلر میاننده بك آز ظهور ایدن داهیلر ایشته بو صنفده بولنان بختیاران در. ارکان اربعه‌یه کلنجه :

اولکیسی— برکلمه‌نك لسان عثمانی‌یی تشکیل ایتمش اولان ترك، عرب، عجم لسانلرینك لغتلریله السنهٔ اجنبیه‌دن هانکیسنه منسوب ومتعلق بولندیغنی، رسم املاو معناسنی بیلوب طوغرو یازمق، طوغرو اوقومق؛

ایكنجیسی ــ لسان عثمانی هرنه قدر بواوچ لسانك تركب وامتزاجندن حاصل اولمش برلسان اعتبار اولنمقده ایسه‌ده بواعتبار یالكز كتابت وادبیات خصوصنده صحیح اوله بیلوب یوقسه بزم اصل لسانمز تركجه اولدیغندن ومحافظهٔ قومیت محافظهٔ لسان ایله میسر واوده زمانمز عقلای اصحاب قلمنك اجتهادی وجه ایله٬ لسانمزی ممكن اولدیغی قدر سادهلشدیرمكله یعنی عربیدن٬ فارسیدن تجریدایله قابل اوله بیله جكندن تركجه‌ده عربی٬ فارسی الفاظ وتعبیراتك مقابلی اوله‌جق یعنی اولفظلرك٬ اوتعبیرلرك معناسنی حقیله افاده ایده‌جك مأنوس بركلمه ویا تعبیر وارسه آنی بوایكیسنه ترجیحاً استعمال ایتمك؛

اوچنجیسی ــ كلامی تعقید واغلاق ایتمیوب غایت ساده٬ موجز یعنی حشویاتدن٬ روابط بی‌معنادن٬ تعبیرات واصطلاحات متروكه‌دن٬ عاری عبارات ایله یازمق؛

دردنجیسی ــ مخاطب وسامعك حال وشانی٬ مزاج ومشربی٬ مرتبهٔ فهم وادراكی نظر اعتباره آلنه‌رق اكا كوره ادارهٔ كلام وتصویر مرام ایتمكدر.

كتابت ایچون معرفتی لازم كلن اركانك درجه‌سی درت٬ كاتبك درجه‌سی درت اولدیغنه كوره محررلكك ده درجه‌سی درت اولمق ضرورت حكمنی آلیور واوحالده بونلر ایچون ده شویله‌جه برتقسیمه لزوم كورولیور:

١ ــ (عادی) درجه‌دركه عائله٬ تجار بیننده تعاطی اولنان اوراق ومكاتیب٬ امور ومصالح عادیه‌یه دائر عرضحال واستدعالر٬ حكومتك مصالح ناسه دائر هرنوع اعلانات وبیاناتی٬ محاكم اعلاماتی بونوعدندر.

عادی درجه‌دن عد اولنه‌جق شیلر مطلقا بین العوام معروف

ومستعمل اولان لسان وسادهٔ افاده یعنی هرکیم اولورسه اولسون قولایلقله آکلایه بیلمسی ایچون آچیق عباره ایله یازلمق لازمدر.

(حال بویله ایکن محررات رسمیه‌نك مصالح عمومیه‌یه متعلق قسمنده هنوز مسلسل متصل عبارات وعوامك آکلایه‌میه‌جغی لغات و تعبیرات ایله یازلمق اصول نامعقولی جاری اولمسیله پك چوغنك خلاف مقصود معنی وتفسیرلری واکثریا برطاقم مخابرات واستیضاحات ایله بیهوده اضاعهٔ وقتی موجب اولمقده اولدیغی هرزمان مشهود اولان احوال مؤسفه‌دندر.)

۲ ــ (اوسط) درجه‌درکه کاتبانه یازیلان شیلر دیمك در. کاتبانه یازلمق لازم کلن محررات دخی ایکی نوع اولوب کافهٔ اوراق رسمیه برنجی نوعه رتبه، مأموریت ایله ولادت، سال، اعیاد، ایام مخصوصه تبریك نامه‌لری، تشکر و تعزیته دائر مکتوبلر، عادی نطقلر، فنون کتابلری وتخصیص مبتدیلر ایچون یاپیلان کتب ورسائل [۱] ایکنجی نوعه داخلدر.

۳ ــ (اعلی) درجه‌درکه ادیبانه یازیلان شیلر بو نوعدندر. وسط درجه‌ده اولملری لابد اولان فنون وقرائت ابتدائیه کتابلرندن ماعدا درجهٔ ثانیه‌ده نوعلری تعداد اولنان محرراتك نوع ثالثدن اوله‌جق صورتده یعنی ادیبانه یازلمسی دخی ممکن وجائزدر.

٤ ــ (علی الاعلی) درجه‌درکه نه‌مقوله محرراتك بو نوعه داخل اوله بیله‌جکی قسم مخصوصنده درج اولنه‌جق نمونه و مثاللردن منفهم اولور.

---

[۱] مبتدیلر ایچون یاپیله‌جق کتب ورسائلك وهلهٔ برنجی درجه‌دن اولمسی لزومی وارد خاطر اولورسه‌ده ایکنجی درجه‌دن اولمسی لازم کله‌جکی بحث مخصوصنده بالتفصیل اثبات ایدیله‌جکدر.

بز بوندن درجه‌یی دیگر فصلده گوستره‌جکز .

ومن الله التوفیق

بوراده بر سؤال وارد اوله‌بیلیر یعنی دنیله‌بیلیرکه :
«کاتب» لفظی عربی واسم فاعل اوله‌رق ترجمه‌سی «یازیجی» ویاخود «یازی یازان آدم» دیمك اولدیغنه و «محرر» کله‌سی عینیله بو معنایی افاده ایلدیکنه نظراً عجبا برکاتبه (محرر) دیمك، وتعریفنده بیان اولنان اوصافنه قیاساً بو مؤلف فضله‌ده (منشی) ویا (ادیب کامل) اطلاق اولنمق جائز اوله‌مازمی ؟

واقعا بویله بر سؤال هر زمان ایچون وارد وبجادر . انجق بزده کاتب ومنشی صفتلری علی الاطلاق امور تحریریهٔ رسمیه‌ده مستخدم وبو خدمت کندیلرینه مسلك ومدار معیشت اولان بر صنف اهل قلم ایچون علم اولدیغندن آنلری باشقه صفتلرله یاد ایتمك وبو صنفك خارجنده بولنانلرده (کاتب) دیمك صحیح اوله‌ماز . (کاتب) اولمیان بر ذاتك کتابتده‌کی اقتدارینی بیلدیرمك ایچون «فلان ذات کتابته آشنادر» یاخود «فلان ذات کاتب ماهردر» کبی وصفلر استعمال اولنمیدر .

﴿ برنجی فصل ﴾

ـ عادی درجه ـ

اولا. معلوم اولسون که کافهٔ محررات اساساً ایکی قسم اعتبار ایدیله‌رك برینه «رسمی». دیکرینه «غیر رسمی ویاخصوصی» دینامشدرکه برصورتله معاملات عمومیه‌یه ویاطوغرودن طوغرویه امور اداره‌یه تعلق ایدن محررات قسم اولدن. صرف ذاتیاته عائد محررات قسم ثانیدن عد اولنور.

رسمی محررات ایچون هرزمان یعنی مقتضای عصره کوره، بر اصول تحریر اتخاذ اولنه‌کلدیکندن هرکاتب‌یازه‌جغی محررات رسمیه‌یی بردرجه‌یه قدر اصول متخذه‌یه توفیقه مجبوردر.

اما غیر رسمی محررات ایچون (قواعد ادبیه‌دن باشقه) برکونه اصول وقاعده اولمدیغندن هرکس کرك کندینك کرك مخاطبنك اقتدار وقابلیتی نسبتنده وهر ایسته‌دیکی صورتده یازه‌بیلیر.

شوحالده فصل اوله داخل اوله‌بیله‌جك محرراتدن عائله مکتوبلری ایله تجار اوراق و مکاتیبی. اخوانیات یعنی سنه. بایرام. رتبه. نشان تبریکنامه‌لری. تشکر وتعزیته دائر مراسلات. حقوقه متعلق عرضحاللر غیر رسمی و بونلردن ماعداسی رسمی اعتبار اولنور.

ـ عائله مکتوبلری ـ

محررات خصوصیه میانـنده هر درلو مقصودی افاده‌یه قابل وبناء علیه درجات مختلفهٔ کتابتدن یکان یکان هر برینه عائد وشامل بولنان عائله مکتوبلری ایچون کتابمزده نمونه درجنه محل یوقدر.

مع مافيه بزده بو قبيل مكتوبلرك اكثرى حالا ظرفاى كتاب بيننده «عربكير مكتوبى» تعبير اولنان طرز مخصوص غريبده يازلديغندن يازيجيلرمزه سمند فكر وخامه‌لرينى بو وادىٔ ناهنجاردن چكه‌رك شاهراه معنايه طوغرو سوق ايتملرى لزومنى كوسترمك ايجاب ايدييور. بو جهتله بوراده بونلردن بر نمونه اولسون درجه‌سله معناسزلغنى ارائه ايچون بر ايكى سوز يازمغى مناسب كوردك.

بونلر اوقدر فنا بر صورتده يازلمقده دركه اون سطرلق بر مكتوبك ايچندن مقصوده متعلق انجق يارم سطرلق سوز چيقاريله‌بيلير. بعضاً ده قوجه بر مكتوب يالكز بر «سلام وكلام» دن عبارت قالير.

(حتى بنده عوام بيننده كثرتله ايشيديلر سوزلردندر كه مثلا طشره‌لى بر آدم مملكتندن كلمش بر مكتوبى اوقويوبده دوستلرندن برى طرفندن «مكتوبده نه يازلمش؟» ديه بر سؤاله مظهر اوله‌جق اولسه «هيچ. نه اوله‌جق: كلام سلام!» جوابنى ويرر!

بو جواب پك طوغرودر. چونكه فى الواقع مكتوبده ـ اشاغيده كوروله‌جكى وجهله ـ برطاقم مالايعنيلردن صوكره «اول طرفده فلان وفلانه فرادى فرادى سلام اوقونور» دن باشقه بر شى يازلمامشدر! بونلرك املا ومعنالرى‌ده بام باشقه‌در).

مثلا ديار آخرده بولنان اوغلندن بر از وقتدن برى مكتوب آله‌مامش. بر طرفدن ده كيفسزلكنى ايشيديرده‌رك كدرلنمكده بولنمش اولان بر والده‌نك مكتوبى شويله يازيلير:

(برچوق القابدن صوكره)

«مخصوص سلام وثنالر اولنوب مبارك خاطر نازكانه‌لرى استفسار اولندقدن صوكره اكر طرف احوالمزدن سؤال شريف وارزان لطيف

(٢) بیوریلیور سه حمداً لله تعالی تاریخ عریضه‌یه دکین وجودمز صحت وعافیت اوزره اولوب دائما حسرت اشتیاقکزدن ماعدا براندیشه‌وکدرمز اولمیوب همان جناب حق وفیاض مطلق حضرتلری عن قریب دیدهٔ دنیا کوزیله (!) ملاقاتمزی نصیب ومیسر بیورسون آمین. بنم اوغلم، بنم جانم! قالدی‌که سزك اول طرفده نه‌مز اجاغکزدن غایت مراق واندیشه ایتمکده‌یز بیله‌سکز. همان برقطعه کرمنامهٔ عالیلرکزایله طرفمزی دلشاد بیورمکز متمنادر. باقی دعا »

شمدی شو مکتوب که براز مدت سوکیلی جکر پاره‌سی اوغلندن مکتوب آله‌مدیغندن، کیفسزلکنی‌ده ایشتدیکندن طولایی دریای یأس والمك قعرینه طالمش بردرمند مادرك تأثرات قلبیه‌سنه ترجمان اولمق لازم کلیور، بویله‌می یازلملی ایدی؟

برآدم کتابتدن نه‌قدربی بهره اولسه‌ینه بوقدر معناسز برشی یازماز. هیچ اولمازسه سویله‌یه‌جکی یولده ومثلا شـ‌ـالك ساده اولمق اوزره‌ــ:

«اوغلم! مکتوبلریکك چوقدن بری آردی کسیلدی. بونك ایچون ذاتاً مراق ایتمکده‌ایدم. برده بوکونلرده کیفسز اولدیغکی خبر آلدیغمده اندیشه‌م برقات دها آرتدی. عادتا خسته‌لندم. بوموحش خبری آلدیغمدن بری نه کیجه‌م کیجه نه کوندوزم کوندوز!... جانم اوغلم! رجا ایدرم: ایکی کلمه‌دن عبارت اولسون عجاله برمکتوب یاز. کوندرده بنی شو عذاب واضطرابدن قورتار. باقی ایکی کوزلرکدن اوپه‌رك سـ‌ـنی جنـ‌ـاب خیرالحافظینك امانته تودیع ایدرم»

کبی برشی یازار.

لکن دیه‌جکسکزکه: بلکه مکتوبی یازان آدم سوز سـ‌ـویله‌مسنی بیلمیوردی؟

بوکا نصل احتمال ویریلیر؟

بزده قالیرسه بونده ایکی سبب تصور اولنه بیلیر: بری، یازیجی افندینك بر مرامی شفاهاً آکلاتمقله تحریراً آکلاتمق آراسنده بر فرق اولدیغنی کبی هر نوع محررات ایچونده بردرلو اصول تحریر اولوب انك خارجنه چیقیله میه جغی اعتقادنده بولنمسی و بو اعتقادینیده حالا بر طاقم « انشا » کتابلرینك تأیید وتحکیم ایتمکده اولمسی؛ بریده کندیسی هر نه قدر بو اعتقادده دکلسه‌ده عامه‌نك اعتقادی بو یولده اولدیغندن شاید سویله‌دیکی کبی یازه‌جق اولسه آنی یازدیران کیمسه‌طرفندن « بو نصل مکتوب بویله؟ سویلر کبی برشی اولمش! بن ایسه سنی کاتب صانیردم! » یولنده عادتا لاقردی سرزنشلرله تجهیل اولنمامق ایچون اصول معهوده‌یی محافظه‌یه مجبوریت کورمسی در.

تجارت عمومیه و بالخصوص بعض کاتبلرمزده لسانمزك ساده‌لکنده‌کی لطافت وظرافتی وکتابتده اك مقبول اسلوب بیانك دخی ساده وطبیعی اولان اسلوب بیاندن عبارت بولندیغنی آکلاتمق ایچون بر طریق یوقمی؟ وار:

انتخاب قلمك همتی، مکتبلرده لسان عثمانی درسلرینك، احتیاج زمانه کوره اصلاحیله برابر وظائف تعلیمیه‌نك تحت تقدیره تفویضی.

اوراق تجاریه

ــ بونلرده محررات خصوصیه‌دن اولمغله برکونه اصول تحریره تابع دکلدر. مع مافیه تجارته متعلق بالجمله مکاتیب واوراقك غایت آچیق ترکچه الفاظ وساده عباره ایله یازلمسی لازمدر. چونکه بونلرك عندالاقتضا محاکمدن برینه ابرازی ومآلنه کوره حکم ویرلمسی احتمالدن بعید اولمدیغی جهتله نه که سوء تأویله اوغرایوب ده آرا یرده حقك ضیاعی ویاخود ــ برلفظك یا معناسی اکلاشلمامق ویا

التباسلی بولنمق صورتیله ــ ضرر وخسار وقوعنی مؤدی اولمسون. بونك ایچون، اکثر محررات رسمیه‌ده کورلدیکی اوزره، بونلرده اویله مغلق ومعقد عبارەلر وهله مثلا: «یاغ» یرینه «روغن» «بغدای» یرینه «حنطه»، «اوقه» یرینه «قیه» یازمق کبی ــ موضع استعماللرینه نظراً ــ نه ترکجه، نه عربی وفارسی اولمیان کلمه‌لری یازمق هیچ جائز دکلدر.

بونلر ایچون بزم قبول ایده‌جکمز صورتده یعنی آچیق عباره ایله یازلش بعض نمونه‌لر عرض ایده‌لم. (۱) شورانی‌ده سویله‌یه‌لم که دوائر رسمیه ایله محلات ائمه‌سنك سندات وعلم وخبرلری معاملات عمومیه‌یه تعلق جهتیله هرنه‌قدر محررات رسمیه‌دن عد اولنمق لازم کلیر ایسه‌ده بز ینه هر ایکیسی حقنده‌کی نمونه‌لری برلشدیره‌رك یازدق.

طلب اشیا امری

... ده ... افندی‌یه.

آتیده کوستریلان ارزاق آلوب ... قطارینه تحمیل ایدیکز:

۵۰ ــ کیلو ــ شکر

۲۵ ــ « ــ بوبر (دانه)

٤٥ ــ « ــ قهوه

بونلرك اك ای جنسندن اولملرینه وقطاره کوزلجه یرلشدیرمکه دقت بیورمکزی رجا ایدرم.

امضا

...

دیکر ــ ... افندم. کله‌جك هفته‌کی پوسته ایله طوپی بش فرانقلق کاغددن التمش، اون ایکی فرانقلق کاغددن سکسان، الوان

(۱) بونلر بعض انشا کتابلرندن بالتصحیح نقل اولنمشدر.

وبو اعتقادينىده حالا برطاقم «انشا» كتابلرينك تأييد وتحكيم ايتمكده اولمسى؛ برىده كنديسى هرنه‌قدر بو اعتقادده دكلسه‌ده عامه‌نك اعتقادى بو يولده اولديغندن شايد سويله‌ديكى كبى يازه‌جق اولسه آنى يازديران كيمسه طرفندن «بو نصل مكتوب بويله؛ عادتا لاقردى سويلر كبى برشى اولمش! بن ايسه سنى كاتب صانيردم!» يولنده سرزنشلرله تجهيل اولنماق ايچون اصول معهوده‌يى محافظه‌يه مجبوريت كورمشدر.

عجبا عامه‌يه وباخصوص بعض كاتبلرمزه لسانمزك ساده‌لكنده‌كى لطافت وظرافتى وكتابتده اك مقبول اسلوب بيالك دخى ساده وطبيعى اولان اسلوب بياندن عبارت بولنديغنى آكلاتمق ايچون بر طريق يوقمى؟

وار:

اصحاب قلمك همتى. مكتبلرده لسان عثمانى درسلرينك احتياج زمانه كوره. اصلاحيله برابر وظائف تعليميه‌نك اصحاب اقتداره تفويضى.

اوراق تجاريه

— بونلرده محررات خصوصيه‌دن اولمغله بركونه اصول تحريره تابع دكلدر. مع مافيه تجارته متعلق بالجمله مكاتيب واوراقك غايت آچيق تركجه الفاظ وساده عباره ايله يازلمسى لازمدر. چونكه بونلرك عندالاقتضا محاكمدن برينه ابرازى ومألنه كوره حكم ويرلمسى احتمالدن بعيد اولمديغى جهتله تاكه سوء تأويله اوغرايوبده آرا يرده حقك ضياعنى وياخود – بر لفظك يا معناسى آكلاشلمامق ويا التباسلى بولنمق صورتيله – ضرر وخسار وقوعنى مؤدى اولمسون.

بونك ايچون. آكثر محررات رسميه‌ده كورولديكی اوزره، بونلرده اويله مغلق ومعقد عباره‌لر وهله مثلا : «باغ» يرينه «روغن»، «بغدای» يرينه «حنطه»، «اوقه» يرينه «قيه» يازمق كبی — موضع استعماللرينه نظراً — نه تركجه، نه عربی وفارسی اولميان كلمه‌لری يازمق هيچ جائز دكلدر.

بونلر ايچون بزم قبول ايده‌جكمز صورتده يعنی آچيق عباره ايله يازلمش بعض نمونه‌لر عرض ايده‌لم.[١] شوراسنی‌ده سويله‌يه‌لم كه دوائر رسميه ايله محلات ائمه‌سنك سندات وعلم وخبرلری معاملات عموميه تعلق جهتيله هرنه‌قدر محررات رسميه‌دن عد اولنمق لازم كلير ايسه‌ده بز ينه هر ايكيسی حقنده‌كی نمونه‌لری برلشديره‌رك يازدق.

طلب اشيا امری

... ده ... افندی‌يه

«آتيده كوستريلان ارزاقی آلوب ... قطارينه تحميل ايديكز :

٥٠ — كيلو — شكر

٢٥ — « — بوبر (دانه)

٤٥ — « — قهوه

بونلرك اك ايی جنسدن اولملرينه وقطاره كوزلجه يرلشديرمكه دقت بيورمكزی رجا ايدرم»

امضا

...

—

ديكر — ... افندم. كله‌جك هفته‌كی پوسته ايله طوپی بش فرانقلق كاغددن التمش، اون ايكی فرانقلق كاغددن سكسان، الوان

[١] بونلر بعض انشا كتابلرندن بالتصحيح نقل اولنمشدر.

کاغددن یوز یکرمی طوپ ایله یکرمی فرانقلق قلم کوندرمکزی رجا ایدرم ... خانـده‌کی ... افندی‌یه نامه اوله‌رق بر ابرا سـندی ویره‌رك پاره‌سنی آندن آلکز. ...

—

ارسالاته دائر جواب —... افندم. امر بیوردیغکز اشیانك جمله‌سنی آلوب پوسته واپورینه تحمیل ایتدم. لفاً کوندریلن فاطوره‌ده کوسترلدیکی اوزره مصارفم ۲۵٦ فرانقدر. بونك تسـویه سیچون یا سلانیکه بر پولیچه کوندریکز یاخود کله‌جك آیك نهایتنه طوغرو آلمق نیتنده بولندیغم بعض اشیا مصارفنه مقابل حفظ ایدیکز.

...

—

ـ شبهه‌لی بر آدمه مال کوندرمامك ایچون مکتوب ـ

... افندم ــ ... تاریخلی مکتوبکزی آلدم. ولایتلرده بولنان شریکلرمك جمله‌سیله پشین معاملاته باشلادیغم ودفترلری قپاتدیغم جهتله ایستدیککز امتعه‌یی کوندرمدم. اشعار ایدیلن امتعه‌یی آلمق ارزوسنده ایسه‌کز بدل مجموعی اولان ... غروشی یا پوسـته ایله ویا پولیچه اوله‌رق کوندرمکز لازمدر. بوصورت قبول بیوریله‌جق اولورسه هر زمان ایستـه‌نیلان امتعه‌یی کوندرمکه حاضر وجوابکزه منتظرم افندم. ...

ـ پولیچه ـ

غروش

....

... ده مقیم تجاردن ... افندیدن بدلنی نقـداً آلدیغم ...

غروشی اشبو پولیچه‌نك وصولندن اعتباراً اوتوز برکون ظرفنده جواهرجی ... افندی‌یه ویا امرینه تأدیه ومحسوبنی اجرا ایدیکز. »

(تاریخ) (ارقه طرفنه)

(تاریخ) ... قبول ایتدم (تاریخ) ... بدلنی آلوب ابرا ایتدم

امضا امضا

... ...

مال وپولیچه کلدیکنه دائر جواب — «... افندم

... تاریخلی جوابنامه‌کزی آلدم. ملفوفی اولان فاطوره‌نی معاینه ایتدم. ایسته‌دیکم وجه ایله آلوب کوندردیککز بش دنك آمریقان بزی ایله بردنك چوخه تماماً کلدی. فاطوره ایله مصارف پوصله‌سی موجبنجه بونلرك اثمانی اولان ... غروش ایچون چکدیکنی اشعار ایتدیککز ایکی قطعه پولیچه کلدیکی زمان قبول وتأدیه ایدرم. »

— (تاریخ) (امضا)

امر سندی — «آصمه آلتنده ساکن تاجر ... افندیدن آلدیغم مال بهاسندن طولایی ... غروش بورجمدر. قرق برکون صوکره یا کندیسنه یاخود امرینه تأدیه و ایفا ایده‌جکم » »

—

— پولیچه ایله امر سندینك جیرو صورتیله دور وحواله‌سی —

اشبو سندك بدلنی نقداً (ویا محسوباً) آلدم ... افندینك امرینه تأدیه ایدیکز. » »

—

جيرو صورتى — اشبو پوليچه‌نك بدلى امتعه اثمانه محسوباً تجاردن ... افنديدن آلدم. حاوى اولديغى پاره يا كنديسنه ياخود امرينه تأديه اولنه‌جقدر
« »
...

تأديه امرى— مكتوبله‌ده يازلديغى وجه ايله نقداً آلديغم اللى عثمانلى آلتونى مايس ابتداسنده ... افندى‌يه ويا امرينه تأديه ومحسوبنى اجرا ايديكز
« »

—

درسعادت بانكرلرندن ... افندى‌يه

اشبو سند ابراز اولندقده ياغ تجارندن ... افندى‌يه و يا امرينه ... عثمانلى ليراسى تأديه ومحسوبنى اجرا ايديكز.

—

اعتبار مكتوبى— تجاردن ... افندى نه‌زمان طرفكزه مراجعت ايدرسه ايسته‌يه‌جكى پاره‌يى كنديسنه ويروب محسوبنى اجرا ايديكز.

—

اقامتگاه سندى— بدلى امتعه اوله‌رق آلديغم ... عدد مجيديه‌يى كله‌جك تشرين اول ابتداسنده ازميرده ... افنديك محل اقامتنده ... اغايه ويا امرينه تأديه ايده‌جكمى مبين سنددر.

—

آویسته‌لی پولیچه — « پولیچه‌مزك حاوی اولدیغی ... غروشی همان ... افندی‌یه ویروب حسابمزه کچیریکز . »

ابرا سندی — « ... تجارندن ... افندی ایله شوقدر سنه‌دن بری فلان ماده‌ده اشتراکمز اولمق جهتیله اشبو ... کونی تجاردن فلان وفلان افندیلر حضورنده حسابلرمز کوروله‌رك اشتراکمز فسخ وامحا اولنمش و بوجهتله مومی الیهده برکونه آلاجغم قالمامشدر . »

آچیق بونو — « نقداً آلدیغم یوزعثمانلی لیراسنی اشبوسندك حاملنه شوقدر کون وعده ایله تأدیه ایده‌جکم . »

سهم تقسیطنك آلندیغنه دائر — « امتعه کمرکی مالندن بابرات عالیشان متصرف اولدیغم ... غروش فائضلی سهمك (فلان) سنه‌سی (فلان آی) تقسیطی اولان (شوقدر) غروشی مالیه خزینهٔ جلیله‌سندن آلدم »

سهم فراغی ایچون — « درسعادت امتعه کمرکی مالندن بابرات عالی متصرف اولدیغم (شو قدر) غروش فائضلی سهمی (فلان ذاته) فارغ اولدم . »

ایجار سندی — « (فلان) محلده متصرف اولدیغم (فلان) نومرولو عطار دکانی (فلان) سنه‌سی (فلان) آیندن اعتباراً (شوقدر) مدت و(شوقدر) غروش بدل اجاره ایله (فلان ذاته) ایجار ایلدم »

وكالتنامه‌ـ «... برنجی حقوق دائره‌سی اعلامیله (فلانك)طرفه اداسنه محكوم اولدیغی (شوقدر) غروشك استیفاسی ایچون (فلان ذاتی)توكیل ایتدم. (یاخودوكیل تعیین‌ایلدم). بویولده وقوعبوله‌جق مصارف صحیحه‌طرفمه عائد اوله‌جغی كبی تحصیلاتدن یوزده (شوقدر)ی‌ده كندیسنه عائد بوله‌جقدر»

—

محله علم‌وخبری‌ـ «محله‌مز ساكنلرندن اولوب قیدحیات شرطیله (یاخود قیدحیات ایله) معاش تخصیص بیورلمش اولان(فلان ذات)ك الیوم برحیات اولدیغنی مبین علم‌وخبردر»

—

دیگر‌ـ «محله‌مز ساكنلرندن(فلان) افندینك متصرف‌اولدیغی (فلان) نومرولو خانه‌سنی (شوقدر) مدت و(شوقدر) غروش آیلق ایله (فلانه) ایجار ایلدیكندن نظامی وجهله قونطرات سندینك تنظیم واعطاسیچون علم‌وخبردر»

—

دیگر‌ـ «دردنجی اردوی همایونه منسوب... نجی الاینك .. نجی طابوری صول قول اغاسی ایكن (فلان) محاربه‌سنده‌شهیداً وفات ایدن (فلان ذاتك) ترك ایتدیكی (شوقدر) یاشنده قیزی(فلان) ایله زوجه‌سی (فلان)بی‌كس قالوب صدقهٔ شاهانه‌یه محتاج بولندقلرینی مصدق علم‌وخبردر»

—

دیگر‌ـ «تبعهٔ دولت علیه‌دن و(فلان محل) اهالیسندن اولوب مصالح ذاتیه‌سنك رؤیتی ایچون بورایه‌گلمش اولان (فلان) مرور

تذکره‌سنی معامله‌ٔ قیدیه‌سی اجرا اولنمزدن اول نصلسه ضایع ایلمش اولدیغندن و بودفعه ممالکتی طرفنه‌عودت ایده‌جکندن کندیسنه یکیدن مرور تذکره‌سی اعطاسیچون علم وخبردر »

—

ـ اخطار ـ

هردرلو سندلر ایله علم وخبرلرك باش طرفنه یازیلان:

« باعث تسطیر ... اولدرکه »

ونهایتنه یازیلان:

«... مشعر اشبو ممهور سندم ترقیم قلندی »

عباره‌لریله، اشاغیده‌کی سندده کوروله‌جکی وجه ایله، زائدوبی‌لزوم الفاظ وترکیبات کلیاً ترك اولنملی‌در.

ایضاح مرام ایچون، الیوم یازلمقده بولنان ودها یاقین زمانلرده نشر اولنمش بر « انشا » کتابنده کوروان بردین سندینی تحلیل ایده‌لم:

« باعث ترقیم سند اولدر که

اشبو ... سنه‌سی ... ك ... نجی ... کونی درسعادتده (قپان دقیق) جوارنده ساکن معتبران تجاراندن [١] ... افندیدن آلتمش برکون وعده ایله وایکی قطعه سهم تقسیطی مقابله‌سنده بروجه بالا ... غروش استقراض ایلدم. ذمتمده دینمدر. انشاءالله ذکر اولنان وعده‌مزك ختامنده مبلغ مزبوری تماماً کندیسنه ادا ایلدیکمده اشبو دین سندم کیرو (کری)یه ردوشق اولنه. وشاید (خدانکرده) تسویهٔ دینه عدم موفقیتم سببیله اداایده‌مدیکم تقدیرده مدت مرقومه‌دن صکره نظاماً اقتضاایدن کذشته‌سیله معاً وتماماً تأدیه‌یه مدیون بولندیغمی مشعر اشبو ممهور سندم بالترقیم اعطا قلندی. »

---

[١] « تجار » ذاتاً جمع. « تجار معتبره » دن دیملی.

برکره شو سندی یازمقدن مقصود اولان شی بر آدمك برتاجر ویاصرافدن رهن ایله آلتمش برکون ایچون بلافائض و آلدن صوکره سیچون فائضلی اوله‌رق بر مقدار معین پاره استقراض ایتدیکینك حکایه طریقیله برکاغده درج ایدلمسندن عبارت ایکن برطاقم زائد وبی‌معنی سوزلر له اوزاته‌رق کاغدی بوحاله قویمقده هیچ بر سبب معقول یوقدر.

برکاغدکه سنددر. برکاغدکه یازلدقدن صوکره بالطبع وقاعدةً ختم ویاامضا ایدیله‌رك الاجقلی‌یه ویریله‌جك؛ ارتق « باعث تسطیر (سند) اولدرکه » دیه آنك نصل ونه ایچون یازلمش برکاغد اولدیغی‌ده یازمقده وباخصوص « اشبو ممهور سندم ید مومی الیهه اعطا قلندی » دیمکده نه معنی وار؟

« ذمتمده دینمدر » جمله‌سنك ـ « باب عالی قاپوسی » کبی برمعناده ایکی لفظك بولندیرلمسی یولنده‌کی ـ غلطنی برطرفه براقه‌لم. وجهی نه اوله‌جق؟ « استقراض ایتدم » ده‌نجه « بورجمدر » دیمك آنك ضمننه داخل اولمازمی؟ برکیمسه‌یه اداسی اوزرینه واجب اولان هرشی « بورج » در اوشی ایستر استدانه اولسون ایستر استقراض اولسون حکمده هپ بردر.

یاهله « کری‌یه ردوشق اولنه » دیمك نه‌دیمك؟ بن بورجمی اوده‌یوب سندمی دایندن استرداد ایتدکدن صوکره « شق » ایتمه‌ده « حرق » ایدرم! بعدالاسترداد حکمی قالمیه‌جق اولان برکاغد پارچه‌سی حقنده اولنه‌جق معامله‌نك‌ده سنده درج اولنمسی طوغروسی آزغریب شیلردن دکلدر!

اکنه بوینه بودرجه‌لرده چکیلوب کوتورولن شو سند:

« تاریخ سندن اعتباراً آلتمش بر کونه قدر بلافائض واو مدت منقضی اولدقدن صوکره کذشتهٔ نظامیسیله برابر تأدیه اولنمق اوزره اون قپانده . . . نومرولو مغازه ده مقیم تجاردن (یاخود تجار معتبره دن) ... افندیدن ... غروش قیمتلی ایکی سهم تقسیطی مقابلنده ... غروش استقراض ایلدم . »

دیه یازلسه عجبا سندلکدن می چیقار؟ یوقسه ایش نقصان می افاده اولنمش اولور؟

ـ استدعا و عرضحالر ـ

ایکی نوعدر : بری ـ دوائر رسمیه دن برینه ـ صورت رسمیه ده اوله رق ـ برشیئك طلبی ایچون ویریلیرکه (مذکره) حکمنده در .

عادی عرضحاللردن تفریق ایچون بوکا « استدعا » دنیلیر . قوماندانسی آلتنده بولنان برطابورك متراکم معاش وتعییناتی ایچون بر محله حواله نامه اعطاسیچون بربیك باشینك میرآلاینه ویافرقه قوماندانینه ویره جکی عرضحال کبی .

دیکری ـ برشیئی استرحام یولنده طلب ویاخود دعوی واشتکایی متضمن اولورسه اکا ، علی العاده ، «عرضحال» دنیلیر . زیرده نمونه لری درج اولنه جق عرضحاللر کبی . (شمدی محاکم عدلیه یه ویریلان عرضحاللرده « استدعا » نامی ویرلمکده در) بز بوراده عرضحاللر ایچون برایکی نمونه عرض ایده جکز . لکن جمله سی ده مصالح عادیه حقنده در . یوقسه رأی عاجزانه مزجه دعوی واشتکا ضمننده ویریله جك وباخصوص عدلیه یه تعلق ایده جك عرضحاللر ، استدعالر ایچون مطلقا رأیندن استفاده اولنور ذواته مراجعت اقتضا ایدرکه بوکبی شیلر کتابتدن زیاده مصالح عمومیه ومعاملات عدلیه یه وقوفه احتیاج کوسترر .

برقاچ نمونه ـ درجهٔ اولی استدعاسنی حاوی عرضحال

« (ماده تصریح اولندقدن صوکره) طولایی (فلان) ذمتنده باسند الاجغم اولان (شوقدر) غروشك نظاماً لازمکلان فائض ومحاکمه مصارفی ایله برابر تحصیلی ضمننده عرضحال عاجزانه‌مك (فلان) محکمه‌سنه حواله بیورلمسی بابنده ... » (تاریخ) (محل اقامت وشهرت تصریحیله مهر)

استیناف عرضحالی — « ... تجارندن اولوب (فلان) محلده ... نومرولو خانه‌ده مقیم (فلان) ك علیهمده اقامه ایلدیکی دعوی اوزرینه‌یدمده‌کی اوراقك تدقیقی ومحاکمه‌نك تعمیقی طرفنه‌کیدلمکسزین (شوقدر) غروش ایچون (فلان) محکمه‌طرفندن حکم واعلام ایدلمش ایسه‌ده اوراق مذکوره دعوانك دفعنه کافی اولوب شاید اثبات مدعا ایده‌مدیکم تقدیرده نظاماً ایجاب ایدن مصارف محاکمه‌یی وضرروزیانی دخی ایفاایده‌جکمه دائر اصولنه مطابق کفالت سندی مربوطاً تقدیم قلندیغندن مومی‌الیه (فلان) ویاطرفندن باسند مصدق بروکیلك مدت نظامیه‌سی‌ظرفنده جلب واحضاریله استینافاً محاکمه‌مزك رؤیت ایدلمسنی استدعا ایدرم. اولبابده

» «

تمییز استدعاسی — « ... تجـارندن (فلان محلده) (فلان نومرولو خانه‌ده مقیم فلان) ك اقامه ایلدیکی دعوی اوزرینه (فلان) محکمه‌سـنده (شو قدر) غروش ایچون بدایةً علیهمده حکم واعلام

ایدلمش ومدت نظامیه‌سی ظرفنده وقوعبولان استدعای عاجزانه‌مه بناءً استیناف محکمه‌سنده امر محاکمه‌مز اجرا اولنمش ایسه‌ده ذکر اولنان بدایت محکمه‌سنده اولدیغی کبی محکمهٔ استینافده دخی دفع دعوایه کافی یدمده بولنان اوراقك تدقیقنه و ادلهٔ مقنعه و نظامیه ایله ایراد ایدیلن افاداتمه عطف نظر اولنمدیغندن بشقه اوراق مذکوره‌یه دخی اعتبار ایدلمدیکندن حکم اول تصدیق قلنمش ایسه‌ده شرائط تمیزك اجراسنه حاضر بولندیغمدن اعلامات و اوراق سائره‌نك جلبیله ایشك تمیزاً رؤیت اولنمسنی استدعا ایدرم. اولبابده

» » —

اعتراض علی الحکم — « تجاردن (فلان) ك وقوع بولان استدعاسی اوزرینه (فلان) محکمه‌سنك علیهمده تنظیم ایتدیکی حکم غیابی اعلامنك مصدق صورتی طرفمه تبلیغ اولندی. دعوانك دفعنه وحکم اعلامك جرحنه کافی یدمده اوراق ودلائل بولندیغندن نظامنه توفیقاً ینه بو محکمه‌ده اجرای محاکمه‌یه مساعده بیورلمسنی استدعا ایدرم. »

» »

اعتراض علی الغیر عرضحالی — « (فلان) ك استدعاسی اوزرینه (فلان) محکمه‌سندن (شو) مآلده تنظیم وبر صورتی طرفمه تبلیغ اولنان اعلامك بعض احکامی حقوق عاجزانه‌می پایمال ایتدیکندن و بونك نظاماً واصولاً دفع واثباتنه مقتدر وحاضر بولندیغمدن طرفین مواجهه سنده یکیدن اجرای محاکمه و تدقیقات ایله مذکور اعلامك تصحیحی مستدعادر اولبابده ... »

پروتستو عرضحالی — « تاریخ مقاوله‌دن اون بر کون صوکره تسلیم ایتمك اوزره تجاردن (فلان) دن اللی بیك کیله بغدای مبایعه ایتمشدم. حال بو که مدت مقاوله منقضی اولدیغی حالده مومیٰ الیه حکم مقاوله‌یی اجرا ایتمدیکندن بو یوزدن ترتب ایده‌جك ضرر وزیان ایله نظاماً ایجاب ایده‌جك مصارف محاکمه‌یی آرایه‌جغم معلومی اولمق ایچون اشبو بر قطعه پروتستو ورقه‌سندن برینك محکمه‌ده حفظیله دیکرینك بعدالتصدیق محلنه ارسال و دیکر برینك دخی طرفمه اعطا بیورلمسی مستدعادر.»

» »

—

سکستره عرضحالی — «(فلان) محله‌ده (فلان) نومرولی خانه‌ده مقیم (فلان) افندینك باسند طرفمه مدیون و (فلان) محکمه‌نك اعلامیله محکوم اولدیغی (شوقدر) غروشی اوده‌یجه‌یه قدر کندیسنك امنیت صندوغنده محفوظ بولنان (شوقدر) غروشك الاجغمه قارشیلق اوله‌رق توقیفیله مومیٰ الیه‌ه ویرلمامسی ایچون اشبو اوچ قطعه حجز نامه بعدالتصدیق برینك مدیونه دیکرینك طرف عاجزانه‌مه ارسال واعطاسی ودیکر برقطعه‌سنك دخی محکمه‌ده حفظیله بونك ایچون امنیت صندوغی اداره‌سنه تبلیغات اجراسی مستدعادر. اولبابده...»

» »

—

{دیکر نمونه‌لر}

«مقام سامئ صدارت عظمایه» [١]

«معروض چاکر کمینه‌لریدرکه:

بوقوللری (فلان محل) اهالیسندن اولوب محل مذکورداخلنده‌واقع (فلان) قریه‌سنده باطاپو متصرف اولدیغم معلوم الحدود (شوقدر) قطعه اراضئ عاجزانه‌می بهرسنه ضبط وزراعت وعشرینی ادا ایده کلور ایکن اول جوارده واقع چفتلك اصحابندن (فلان) بك ذکر اولنان اراضی «بنم چفتلکم اراضیسندندر» دیه بغیرحق وفضولی ضبطه قیام ایله قوللرینه غدر ایقاعی داعیه‌سنده بولندیغندن مراحم علیهٔ جناب وکالتپناهیلرندن مرجودرکه میرمومی الیهك خلاف قانون وقوعبولان شومداخله‌سنك منع ورفعی بابنده (فلان) ولایتی والیسی دولتلو پاشا حضرتلرینه خطاباً برقطعه امرنامهٔ سامئ جناب صدارتپناهیلرینك احسان واعطاسی نیازم بابنده.....»

{تحلیل}

١ — بوراده «بوقوللری» نابجا. زیرا اشاغی‌یه مهر ویا امضا وضعیله برابر صاحب استدعانك هویتی بیلدیره‌جکندن بوسوز فضله قالمش اولیور.

٢ — «محل‌مذکور» ده زائد. بوترکیب ایسه ینه محضا اوست طرفده‌کی عباره‌نك نابجالغندن تولد اتمشدر.

٣ — اولاً (باطاپو) یاکلش. ثانیا شخصه عائد اوصافك اشیاده

[١] برانشا کتابندن آلنمشدر

استعمالی بلاغةً جائز اوله‌میه‌جغنه کوره (اراضیء عاجزانه‌م) سوزی یلك فنا. «دکان عالیکز نه طرفده؟» کبی برشی!

٤ — استدعایه اولسون، طاپویه‌اولسون، عشرك هرسنه‌ویریلوب ویرلمدیکنه اولسون حاصلی دعوایه متعلق نه وارسه جمله‌سنه محلنده باقیله‌جق. تدقیق ایدیله‌جك. اوحالده بونلری عرضحالده ذکر ایتمکده معنی اولمدیغی کبی فائده دخی یوق.

٥ — «ذکراولنان اراضی بنم چفتلکك اراضیسندندر «دیبور» دیه چفتلك صاحبنك سویله‌دیکنی حکایه اقتضا ایتمز. چفتلك صاحبی نه دیرسه دیسون، مطلوب قالده دکل فعلده‌در. برده «بغیر حق» دیدکدن صکره «فضولی» دیمك زائددر؛ ایکیسندن برینی ترك ایتملی.

٦ — «مراحم علیه‌لرندن مرجو ومتضرعدرکه» کبی سوزهم اسکی هم بی لزومدر. اشاغیده‌کی «استرحام‌ایدرم» سوزی بونی تضمن ایدر.

٧ — «... ولایتی والیسی دولتلو پاشا حضرتلرینه خطاباً» عباره‌سی‌ده فضله، «... ولایتی والیلکنه» دیمك کافی

—

ـ مصححی ـ

مقام سامیء وکالتپناهی‌یه

(بعد الالقاب)

«... ولایتی داخلنده کائن... قریه‌سنده... سنه‌دن بری طاپو ایله متصرف اولدیغم حدود ومقداری معلوم اراضی‌یی بوکره همجوار چفتلك اصحابندن... بك کندی چفتلکی اراضیسندن اولدیغی

ادعاسيله بغير حق ضبطه قالقشديغندن منع مداخله‌سيله حق تصرف عاجزانه‌مك تأمين محافظه‌سى ايچون اقتضاى معدلتك اجراسى ضمننده ولايت مشاراليها واليلكنه امرنامۀ سامى جناب صدارتپناهيلرينك شرفستطيرينى استرحام ايدرم. اولبابده

—

﴿ اخطار ﴾

١ ــ مقالۀ مخصوصه‌سنده بيان اولنه‌جغى وجه ايله كافۀ محرراتده وباخصوص عرضحال واستدعالرده امضايه نقطه قونولمليدر. ٢ ــ صاحب استدعا ــ ذوات معروفه‌دن دكل ايسه ــ « بك » ميدر، « افندى » ميدر، « اغا » ميدر، « پاشا » ميدر بيلنمك ايچون عرضحالرده عنوان دخى يازلمق لازم كلير. عنوان يازمق هر نه قدر قاعدۀ تواضعه منافى برشى اولسه بيله عرضحالرده مجاز اولمليدر. ٣ ــ عرضحاللرى ممكن اولديغى قدر قيصه يازملى يعنى روح ماده نه ايسه وترويج مرام ويا تسهيل مصلحت ايچون هانكى شى يازلمق لازمكلير ايسه آنى يازوب برطاقم زائد وبى معنى سوزلر درج ايتماملى. بك چوق دفعه كورولمشدركه اوزون يازلمش عرضحاللرك يالكز نهايتنده‌كى سطرى اوقونه‌رق صاحب استدعا نتيجۀ مرام اوله‌رق نه ديمش ايسه اكا اعتبار ايله‌ديكر سطرلرى كوزدن بيله كچيرلمامش وزواللى يازيجينك دوكديكى كوز نورلرى هبا اولوب كيتمشدر.

اعلانات وامثالى

اعلان بر شيء يانفع عام يانفع خاص قصديله خلقه بيلديرمك ديمك اولديغنه كوره بونلر خلقك آكلايه بيله‌جكى لسان اوزره

یازلمق اقتضا ایدرکن هیچ بر زمان بورامی نظر مطالعه‌یه آلمیه‌رق کرك رسمی کرك غیر رسمی اعلان وبیاننامه‌لر اکثریا کرفت. مغلق، مبهم یازیلیور وبو سببله مقصود اصلی اولان نفع عام ویا خاص دخی آرا یرده غائب اولوب کیدییور!

رسمی اعلانلر ایله امثالی همان کل یوم اوراق حوادثده کورولمکده اولدیغندن بزبوراده آنلر حقنده اوزون اوزادی بحثه کیریشمکی زائد عد ایدرز. غیر رسمی اولانلره کلنجه، بونلر ایچنده بعضاً اویله تحف شیلره تصادف ایدیلیور که انسان «بیلمم ایلیه‌جك خنده میدر کریه میدر!» مثلنجه اوقودقجه یازان کاتبك خانه‌سی کولسون یوقسه بوکبی مناسبتسزلکلرك حالا دوام ایدوب طورمسنه‌می آغلاسون حیرتده قالیور!

مثلا صاتیلق برخانه‌یه دائر براعلان کوریلیورکه شویله یازیلی:

«اسب بازارنده... سوقاغنده... نومرو ایله مرقم داخلی وخارجی اون درت اوطه‌ایله فوقانی وتحتانی ایکی کبیر صالونی وحرم طرفنده انجار مثمره‌یی حاوی بیك ذراع برحدیقه دلاراودرونده برقصر فرح‌فزا ونه برعدد بئر ماء اجاج ایله برصهریج بولنان بربب جدید وجاذبه ناظر خانه غایت اهون بها ایله فروخت اولنه‌جغندن تماشا واشترایه طالب بولنانلرك... ه مراجعت ایتملری ویزارلغنك دخی مومی الیه ایله اوله‌جنی اعلان اولنور»

اعلانلر عامه ایچون ایدی‌یا. شمدی بواعلانی اوقویان وفقط عربی‌یه. فارسی‌یه (ودها طوغروسی کاتب ویاخود منشی بولنانلرك ایجاد ایلدکلری لسان مخصوصه) آشنا اولمیان عوامدن برعامی بو اعلاندن نه اکلاسون؟

«اسب بازاری» نه‌سی؟ «داخلی، خارجی» نه‌در؟ «فوقانی، تحتانی» نه‌دیمك؟ «اشجار مثمره» نك معناسی نه‌اولیور؟ «ذراع» نه‌در؟ «حدیقهٔ دلارا»، «قصر فرح فزا» وهله «بئر ماء اجاج» نه معنالره کلیور؟ «جدید» ایله «فروخت» نه اوله‌جق؟.....

شو اعلان شویله :

«آت بازارنده ... سوقاغنده ... نومروده‌کی یکی یاپی خانه صاتیلقدر. حرملی سلاملقلی اون درت اوطه‌سی، آلتلی اوستلی ایکی بیوك صالونی، بیك آرشین باغچه‌سی، ایچنده کوزل بر کوشکی، آجی صولو بر قویوسی، برده صارنیج وار. کورمك ایسته‌ینلر ... ذاته مراجعت بیورسونلر. بازارلغی آنکله ایدیله‌جکدر. بهاسی پك اوجوزدر»

دیه یازلش اولسه خطامی اولور؟ یوقسه بویله بر افاده صاحبنك جهلنه می ویریلیر؟ الله ایچون، بوکبی شیلرده اولسون لسانمزك لطافت ونزاکت اصلیه‌سنی محافظه ایده‌لم

مقاله ۱

امضایه نقطه قونلمقده اولمسنه نه بر معنا ویریله‌بیلیر، نه ده بو عادت سقیمه‌نك الیوم داومنه بر معقول سبب بولنور.

مهر ایله امضا ایکیسی بردیمك اولدیغنه ومهره نقطه قونلدیغنه باقیلنجه امضایه‌ده قونلمسی لزومی ثابت اولور. بعض عادتلر واردرکه التزامنده فائده اولمدیغی کبی ترکنده مضرتده یوقدر. لکن امضایه نقطه قونلمامق عادتی دوامی جائز اولمیان عادتلردندرکه اکثریا محرراتجه برچوق قاریشقلقلری وحتی محذوری داعی اوله‌کلدیکندن ترکی بالوجوه مقتضیدر.

بو کا دائر فاضل محرر ناجی افندینك برمقاله‌سنك بروجه زیر نقلی مناسب کورولدی :

«امضایه نقطه قویمامق نیچون؟ دیه برسؤال ایراد اولندیغی وقت «کلمهٔ توحیدده نقطه بولنمدیغی ایچون» فکر غریبنی اورته‌یه قویانلرمز بولنورسه‌ده چوغمز «اویله‌عادت اولمش» جواب‌عامیانه‌سیله اکتفا ایدرز»

«وضعنده نقطه‌لی اولان حرفی عمداً نقطه‌سز براقمق کبی بر مناسبتسزلك ایچون واقعا شونلردن‌مناسبتلی برتوجیه بولنه‌مز دیه‌بیلیرم. «نقطه برای خرمی نهند» کبی سوزلر ایسه نزد عاجزانه‌مده هرزه قبیلندندر.

«تحف! هرکس کندی‌امضاسنی «کرفت»تعبیر اولنان صورتده‌یازه بیلمك ایچون بیاغی تمشق ایدرجه‌سنه اوغراشیر. اکر امضاسی اوزونجه برشی‌ایسه اوغراشه اوغراشه آنی اویله قاریشیق، طولاشیق برحاله کتیرزکه چوجوقلرك معهود «قارغه‌جق بورغه‌جق» دیدکلری شی بونك یاننده «هیچ» دیه‌مز! نه بیهوده تکلف! انسان بعضاً بیلدیکی برآدمك امضاسنی‌بیله اوقومقدن‌عاجز قالیور! شبهه یوقدرکه اوقومق معنی اکلامق ایچون اولدیغی کبی یازمق‌ده اوقومقدن باشقه برشی دکلدر.

«اکر امضا مرسل‌الیه‌جه‌معلوم‌اولوب ده بونی آندن باشقه‌سنك اوقویه‌مامسی مطلوب ایسه او باشقه. خصوصیاته برشی دنیله‌مز. هرکس ایستدیکی اشارتی قوللانه بیلیر.

«شوراسی‌ده وارکه امضاسنك صوك حرفی چکوب اوزاتمغه مساعد اولمیانلر «بزم امضا یاقیشیقلی دوشمیور» دیه تأسف ایدرده

مثلا اسمنك آخرینه تصادف ایدن «م» حرفنه برقویروق طاقوب بوقویروغی یوقاری‌یه طوغرو چکر اوزاتیر! بونه؟.. ایچه کولنج برشی دکلمی؟ ارباب تحریر اویولده نقطه‌سز وکلفته اوقونور، یاخود هیچ اوقونماز امضا قویمق عادتنی ترك ایتسه‌لرده شوخصوصده اولسون برنمونهٔ اتفاق کوسترسه‌لر خوش اولمازمی؟

«نقطه‌سیله، مدیله، شرشیئیله یازلمش اولان یازیلرمزی بیله درست اوقومق اوقدر قولای اولمدیغی حالده بونی برده نقطه‌لرك اهمالیله تصعیب ایتمك، هله شوتصعیبی مکتوبك اك مهم پارچه‌سی دیمك اولان امضاده اجرا ایلمك مناسبتسز دکلیدر؟»

«امضایه نقطه قونولمامق خصوصی مرسل ایله مرسل الیهك یکدیکرنجه معروف اولمسی حالنده یازیله‌جق مکتوبلرده بردرجه‌یه قدر تجویز ویاخود اغماض ایدلسه بیله معروف اولمیانلرك محرراتنده وباخصوص عرضحاللرده اصلا تجویز اولنمامالیدر. هله اجنبی اسملری ایچون نقطه قویمق لزومی لزوم قطعی ایله لازمدر»

(مشهودات عاجزانه‌مدندرکه برولایته یکی تعیین اولنان بروالی‌یه خاندان محلیدن ثابت افندی نامنده برذاتك تبریك مأموریت ایچون یازدیغی تلغرافنامه‌نك جوابی نائب الشرع بولنان ذاته کلمشدر. واقعا نقطه وهمزه اهمال اولندیغی صورتده «ثابت» افندی «نائب» افندی‌ده اوقونه‌بیلیر!)

مقاله ٣

مقدمهٔ کتابده دیمش ایدك که:

«لساننده لکنت و رکاکتی اولان بر متکلمك سویله‌دیکی سوز

فهمی نصل تصعیب ایدرسه علم کتابتده جهلی، خط واملاده قصوری بولنان برکاتبك یازدیغی شیده اویله‌جه ذهنی تغلیط ایدر »

اوت، آلتسز هیچ بر صنعت اولماز. صنعت کتابتك آلتی‌ده یازی‌در. بعض عقلا وارکه « الخط مایقرأ » کلامیله یازی‌یی محاسن طبیعیه‌سندن تجرید واهمیتدن اسقاط ایتمك ایسترلر. بالحقیقه لفظك جوهر معنایه محفظه اولمسی اعتباریله — مظروفه بیرینجی اعتنایی ظرفه صرف ایتمك قبیلندن اوله‌رق سوزدن زیاده کوزل اولمسنه چالیشمق عبث در. انجق شو کلامك دخی صراحةً دلالت ایتدیکی وجهایله، ایش یازینك کوزل اولمسنده دکل اوقونقلی اولمسنده‌در. بر یازی کوزل اولورده اوقونماز. یاخود چرکین اولمقله برابر اوقونور.

بیانه حاجت اولمدیغی اوزره، بعض حکمته مبنی، بین الاسلام رساملق وهیکلتراشلق (سنکتراشلق دکل) صنعتلری نظر اعتباردن دور طوتوله‌رق بونك یرینه خط اقامه ایدلمش وایرانده، بالخصوص عثمانلیلرده خطاطلق صنایع نفیسه عدادینه ادخال و خطك انواعی ایجاد اولندیغی کبی رسم خط عادتا اوروپالیلرك صنعت ترسیمده‌کی مهارت اعجازکارانه‌سی درجه‌سنده بردرجهٔ مکملیته ایصال اولنمشدرکه بوکون اوروپاده رساملقله تعیش ایدر بیکلرجه آدم بولندیغی کبی بزده‌ده خطاطلق یوزندن — هم ده کمال رفاهیتله — کچینر ارباب هنر پك چوقدر.

لکن واحیفاکه خطاطلق بوقدر ایلری‌یه واردیرلدیغی وبوصره‌ده بر طرفدن ده یازینك اوقونمسنه خدمت ایدلك لازم کلدیکی حالده بالعکس اوقونمامسنه چالیشلمشدر! کلمه‌لرك مرکب اولدیغی حرفلر

متصل وذاتاً حروف املامز پك نقصان بولندیغی جهتله اوقونمسی مشکل ایکن بزده «کرفت» تعبیر اولنان قاعدهٔ تحریرك ایجادی وياخود احیاسی بو مشکلی برقات دها آرتیرمش واکثریا بو سببله الك كوزل بر خط ایله محرر برلوحه‌نك مضمونی آنی یازان وياخود اولجه باشقه ...رلوسنی كوروب اوقومش اولان كيمسه‌لردن ماعداسنجه مجهول ... ب كيتمشدر !

...قنانده بر قاچ نوع خط ، هر نوع خطك بر قاعدهٔ تحریری وحرو... باشقه باشقه شكللری اولور . لكن هيچ بر وقت برنوعه مخصوص اولان حروف دیكر برنوعك حروفیله قاریشدیر

بوراسی بزم ایچون الك زیاده دقت اولنه‌جق برشی اولدیغی حالده . مثلا طوتوب خط دیوانی‌یه مخصوص « الف ، ت ، د ، ل ، ن ، ه » حرفلرینی رقعه‌خطنك حرفلری ایچنه‌قاریشدیرمش وبونی‌ده خطوطك انواع سائره‌ی میاننه ادخال ایله برابر « قیرمه » نامنی ویرمشز !

خطدن بحث اولنورکن خاطرمزه کلن برشیئی‌ده عرض ایده‌لم : خطك انواعی بزده اولدیغی قدر هيچ برقومده یوقدر .

چونکه بزلسانمز ایچون اساساً خط عربی‌یی قبول ایتدیكمزدن عربك انواع خطوطنی آلمش اولدیغمز كبی ایران ایله پیدا اولان مناسبتمز اوزرینه آنلرك‌ده خطوطنی آله‌رق كندی خطوطمزه علاوه وبوصورتله اوچ بیوك قوملك خطوطنی جمع ایله انواعنی تكثیر ایتمشزدر .

فقط شوراسی شایان دقتدركه اگرچه هركس انواع خطوطدن كيفنك ایسته‌دیكنی استعمال ایده بیلیرسه‌ده هرقوملك كندی قومیتنه دلالت ایده‌جك بر ويا بر قاچ نوع یازیسی اولدیغندن ملی وياخود

رسمی برشی یازیله‌جغی زمان مطلقا آنلردن بری استعمال اولنور. مثلا بزم خط ملیمز «ثلث»، «نسخ»، «رقعه» و خط رسمیمز «دیوانی» ایله ینه «رقعه» یازیلری اولدیغندن ملی و رسمی محرراتده بو ایکی نوعدن ماعداسنی قوللانه‌مه‌یز.

بو حالده بزم ایچون کتب و رسائل ایله اوراق سائره عنوانلری. لوحه‌لر مطلقا «ثلث»، محررات رسمیه «رقعه»، فرامین واوامر عالیه «دیوانی» و محاکم شرعیه اعلاماتی «تعلیق» یازیسیله یازلمق ایجاب ایدرکه من القدیم جاری اولان قاعده‌ده بو ایدی.

حال بوکه زمانمزده کتب و رسائل ایله اوراق مطبوعه‌مزك اکثرنده عنوانلرك درلو درلو یازیلرله یازلدیغی کورولیور. بو ایسه عادتاملتیمزی اونوتمق دیمکدر. عجبا عربده عجمده خطاطلر و بو خطاطلر میاننده انواع خطوطی بیلنلر یوقمیدر؟ بوکا هیچ بر وقت احتمال ویرمز. بویله اولدیغی حالده بر عرب یازدیغی ویاخود طبع ایتدیکی بر کتابده. بر ورقه‌ده «تعلیق» ده بکنزر بر حرف بولندیرماز. کذلك بر عجم محرراتنده «تعلیق» دن ماعدا هیچ بر خطی قوللانماز.

حاصلی بزده کتاب، رساله، غزته عنوانلری. علی العموم «ثلث» ماعداسی نسخ، رقعه اوملیدر.

مقاله ۳

مختلف المعنی ایکی لفظدن مرکب اسم وصفتلرله وصف ترکیبلری تشکیل ایدن لفظلر اکر ایکی اوچ حرفلی ویاایکی اوچ هجالی اولورسه برلشدیریلیر. لفظ واحد صورتنده یازمق فارسی‌یه مخصوص برشیوهٔ تحریردر:

«کفشکر، پیلور، دلجو. همدست، یکزبان، عالیمقام، ملکسمات، غربتزده، مصیبتدیده» کبی

خطوط اسلامیه‌نك (یعنی عرب، عجم، ترك خطلرینك) ذاتاً درکار اولان صعوبت قرائتنه برده بوسقیم قاعده انضمام ایدنجه‌کلمه‌لر عادتا هیچ اوقونمیه‌جق برحاله کیرییور.

کرچه بز عجمك قواعد لسان وشیوهٔ تحریرینه مداخله ویاخود اکا دائر بیان مطالعه ایده‌مزسه‌کده هیچ اولمازسه قاعدهٔ فارسیه اوزره یکیدن اویدوره‌جغمز اسم وصفتلرنه ترا کیب سائره‌ده مثلا: «آرامربا. حکمفرما. (قاتمرلی یا کاش اوله‌رق) فلا کتزده» کلمه‌لرینی «آرام ربا. حکم فرما، فلاکت زده» صورتنده یازمقله آنلردن آیریله‌بیلیر وبوصورتله‌یازیمزی شومشکلدن اولسون قورتارمش اولورز.

هله ترکجه برعباره‌ده:

«بوندنماعدا، بوندنبویله، آندنصکره،حالبوکه، اونبر، اونبشکون، ایکیوز، التیوز» کبی کلمه‌لری مطلقا آیری یازمق اقتضا ایدر.

بویله ایکی لفظی بر ایتمکده‌کی التزام اودرجه‌یه وارمشدرکه بعض کلمه‌لرده معنا بیله غائب اولدیغی حالده فرقنه وارلمیور.

ازان جمله «ایکیوز، التیوز» کلمه‌لرینه دقت‌اولنسون. ایکی لفظی برلشدیرمك مراقی اوغرینه «ایکی، التی» لفظلرندکی قوجه یاحرفلری فدا اولوب کیتمش!

﴿فصل ثانی﴾

ایکنجی درجه (اوسط)

مقدمهٔ کتابده بیان‌اولندیغی اوزره ایکنجی درجه‌ده یعنی اوسط

اعتبار ايديلن كتابت، برى اوراق رسميه‌دن، ديكرى رتبه، مأموريت ولادت. سال. اعياد، ايام مخصوصه تبريكنامه‌لريله تشكر وتعزيته دائر مكتوبلردن وبوكا مماثل شيلردن عبارت اولان ايكى نوع محرراتى قصورسز يازه‌بيلمك اقتدار ايدركه بو اقتدارى حائز اولانلره «كاتب» دنيلير.

«كاتب» صفتنى حائز بولنان بركيمسه ايچون انشايه دائر لازم اولان فنونه وكتابته متعلق اصول وقواعده واقف اولمق ومعلوماتنى يازه‌جغى شيئه تطبيق ايده‌بيلمك لازمدر.

غير رسمى وياخود خصوصى محرراتده مرتبهٔ مطلوبه‌يى احراز ايچون حسن طبيعتدن اوزكه معلم يوقسه‌ده محررات رسميه‌ده بعض قواعد واردركه كاتب هرحالده آنلره رعايت مجبوريتنده بولنور:

اولا ـ كافهٔ اوراق رسميه‌نك انواعيله طرز تحريرينى بيلمك؛

ثانيا ـ محررات رسميه‌جه اليوم جارى ومرعى اولان اصول تحرير جمله وكلاملرك يكديكرينه مربوطيتنى مستلزم ايسه‌ده بو مربوطيت قواعد بديعه‌نك تجويز ايده بيله‌جكى درجه‌دن زياده‌يه يعنى ـ اكثريا كورولديكى وجهله ـ اوبله اوتوز سطرلق برمادهٔ محرره‌يى جملهٔ واحده عد ايتديره‌جك مرتبه‌يه واردير ملامق؛

ثالثا ـ كتابت رسميه‌ده ـ سجعدن ماعدا ـ تشبيه كبى، مجاز كبى صنايع ادبيه‌دن هيچ برينك استعمالى جائز اولمديغندن يازيله‌جق شيئك دوز وساده اولمسنه دقت ايتمك؛

رابعا ـ تنوير مدعا وتزيين كلام ايچون آرايره عبارات مقتبسه يعنى جمل حكميه، امثال وابيات كبى شيلر صوقوشدورمامق؛

خامسا ـ الفاظ غريبه‌دن، تعبيرات ناشنيده‌دن، على‌الخصوص اسماء خاصه‌يى تحويلدن اجتناب ايتمك؛

سادساً — مرسل ایله مرسل الیهك حال وشان ورتبه ومأموریتلریله یکدیکرینه اولان نسبت رسمیه‌یی کوزته‌رك اکا کوره لسان وتعبیرات تعظیمیه استعمال ایتمك .

— محررات رسمیه‌نك انواعی —

امر عالی — دولتجه برخصوصه دائر باب عالیدن « دیوانی » تعبیر اولنان خط ایله تحریر وطغرای همایون ایله توشیح اولنان امرنامه‌یه دنیلیر .

ارادهٔ سنیه — طرف اشرف پادشاهیدن شفاهاً وتحریراً صادر اولان امره دنیلیرکه تحریراً صادر اولانی مابین همایون باش کتابتندن تذکره ایله باب عالی یه تبلیغ اولنور .

اعتمادنامه — بر دولت طرفندن دول اجنبیه‌دن برینك نزدینه تعیین اولنان ایلچی‌یه مأموریتنی متضمن متبوعی طرفندن ویریلان مکتوب مخصوصه دنیلیر .

امرنامه — مقامات عالیه‌دن والی ومتصرفلرله سائر رؤسا واکابر مأمورینه یازیلان مکتوبلره دنیلیر . مقام صدارتدن اولورسه بوکا بر « سامی » صفتی ، وکلالقدن معدود اولان نظارتلرله شورای دولت ریاستندن اولورسه « عالی » لفظی علاوه اولنور .

(وکلالقدن معدود اولان نظارتلر مقام مشیخت اسلامیه ایله حربیه ، داخلیه ، خارجیه ، بحریه ، مالیه ، عدلیه ، نافعه ، معارف ، اوقاف نظارتلرندن وشورای دولت ریاستندن عبارتدر) .

ماعداسندن یازیلانلره « تحریرات علیه » دنیلیر . مع هذا بعضاً

معیت مأمورلرینك آمرلرینه قارشی زیاده تعظیم کوسترمش اولمق ایچون آنلرك محرراتنی ساده‌جه «امرنامه» دیه توصیف ایتدکلری وار در.

ارادهٔ علیه — مقام صدارتدن تحریراً و شفاهاً صدور ایدن امره دنیلیر.

اعلام — یا شرعی، یا نظامی محکمه‌لردن بر حکمك اجراسی ایچون صدور ایدن اوراقه اطلاق اولنور.

استدعانامه — عرضحال دیمکدر. ایکی نوعدر: برنجیسی دوائر رسمیه وافراد معینه ایچون بر شی طلبنه دائر اوله‌رق مقامات عالیه‌یه بلا القاب تقدیم اولنور. ایکنجیسی اصل «عرضحال» درکه یا برشی طلبی ویا بر دعوی واشتکا ضمننده یازیلیر.

برات همایون — بر نوع امتیاز فرمانی دیمکدر که امامت، خطابت، تولیت، فراشت کبی بعض خدمات شریفه اصحابنه و یاخود طرف اشرف پادشاهیدن نشان احسانیله تلطیف بیوریلان ذواته دیوانی خط ایله محرر وطغرای همایون ایله موشح اوله‌رق ویریلان حکمنامهٔ عالی‌یه دنیلیر.

بیورلدی (بیورلتی) — ارادهٔ علیه قبیلندن اوله‌رق مقامات عالیه‌دن هر درلو اوراق اوزرینه یازیلان امرلره دنیلیر. صدارتدن اولورسه «سامی»، سائرلرندن اولورسه «عالی» لفظیله توصیف اولنور.

تعلیماتنامه — برمأمورك برایش حقنده نه صورتله حرکت ایتمسی

لازم کله جکنه دائر آمری طرفندن اومأمورك يدينه ويريلان ورقه يه دينليرکه مأمور هرحرکتنی اکا توفيق مجبوريتنده بولنور.

تحريرات — مکتوب معناسنه. امرنامه کبی

تذکره — تحريرات وامرنامه ديمك اولوب انجـق تحريرات مرسل ايله مرسل اليهك يکديکرندن آيری برمملکتده بولندقلری زمان يازيلان مکتوبه، تذکره ايسه هرايکيسنك ده بربلده ده مقيم اولدقلری حالده يازيلان کاغده دنيلير. برده تحريراته مهر، تذکره يه امضا وضع اولنور.

تقرير — برخصوصك اجراسنی وياخود تصورده بولنـان بر شيئك فعله کتيرلسنی التماس ضمننده ناظر، رئيس وياخود بيـوك رتبه ده ورأس مأموريتده بولنانلر طرفـدن دها اوست طرفده کی مقامه يازيلان ورقه يه دنيلير.

بونلرده «سرلوحه» وياخود «سرنامه» ايله «القاب» يازلماز [١]

(تحشـيه) — برتذکره کنـارينه ويا آلتنه مرسل اليه طرفندن يازيلان جوابه دنيلير.

(تمسك) — دين سندينه وبرمالك انتقال وفراغيـله صورت تصرفنه دائر مرجع مخصوصندن ويريلان ورقه يه اطلاق اولنور.

(حجت) — تمسکك بربشقه نوعيدر.

(ذيل) — تحشيه ديمك.

(شقه) — مکتوب معناسنه. لکن مرسل اولان ذات مرسل

---

[١] «سرلوحه» ايله «القاب» اشاغيده تعريف اولنه جقدر.

الیهدن رتبه‌جه كوچوك ایسه انك مكتوبی ایچون «شقهٔ والالری» كبی برشی یازیله‌ماز.

علم وخبر — ایكی نوعدر: بری دوائر رسمیه‌ده مصالح متنوعه اوزرینه جریان ایدن معامله قلمیه‌دن حاصل اوله‌جق نتائجك ثبت سجل ایدلمسی وكیفیتك معلوم اولمسی ایچون هانكی تام اوطه‌سندن تنظیم اولنورسه سرلوحه والقاب اولمقسزین یازیلوب مهر مخصوص ایله مهرلنه‌دكدن صوكره لازم كلن محلاره آچیق اوله‌رق ویریلان ورقه‌در. دیكری بر محله‌نك امام و مختارلری طرفندن یازیلیر.

عریضه — مكتوب معناسنه. بوكه كوچوكك بیوكه كوندردیكی مكتوب مقامنده استعمال اولنور: «عریضهٔ عاجزانه‌م» كبی. «عریضهٔ والالری» دینله‌مز. مكر بر كوچوك رتبه‌لی ذاتك بیوك بر مقامه برذات واسطه‌سیله كوندردیكی مكتوب ایچون اوله‌كه واسطه اولان ذات طرفندن «عریضهٔ والاكزی فلان حضرتلرینه بالذات كوتوروب تقدیم ایتدم» دنیله بیلیر.

فذلكه — اكثریا بر محاكمه ویا استنطاقدن حاصل اولان نتیجه‌یی مجملاً بیان ایدن ورقه‌یه دینلیر.

مضبطه — ایكی نوعدر: بری رسمی دیكری غیر رسمی. رسمی مضبطه‌لر دوائر عالیه داخلنده بولنان مجلسلرده موقع مذاكره‌یه قونولان مصالح حقنده ویریلان قراره دائر اولمق اوزره تحریر وتنظیم اولنوب هیئت طرفندن آیری آیری مهرلنیر. بومضبطه‌لره سرلوحه والقاب یازلماز. یالكز ولایتلر مجلسلرندن تنظیم اولنوب مقام ولایته ویا متصرفلغه ویاخود درسعادته یعنی استانبولده بولنان مقامات عالیه‌دن برینه كوندریلنلره یازیلیر.

غير رسمی مضبطه — بر بلده اهالیسی طرفندن هر نه یه دائر اولورسه اولسون بر ویا برقاچ ماده‌یی حاوی تنظیم اولنوب بش اون کشی ودها زیاده اهالی طرفندن مهرلنه‌رك تقدیم اولنورکه بوکا «محضر» دخی دنیلیر.

مذکره — ایکی نوعدر: بری مجلسلره حواله اولنان اوراقك مطالعه وتذکریله ویریلن رأی وقرار اوزرینه سرلوحه والقابدن عاری اوله‌رق یازیلوب مجلسك مهر مخصوصیله مهرلنه‌رك اوراق متفرعه‌سیله برابر عائد اولدیغی قلمه ویریلن ورقه‌در. دیکری: بعض مأمورین طرفندن مرجعنه استرحام وافادهٔ حال ضمننده امضالی اوله‌رق ویریلن ورقه‌درکه بوکا سرلوحه یازیلموب یالکز القاب یازیلیر.

تمیقه — شقه معناسنه.

هامش — تحشیه دیمك.

مقاله ٤

رسمی محرراتك صورت تحریرنجه بوکونه قدر التزام ایدیلن قواعدك یولسزلغنه دائر کرك افواهده کرك اوراق مطبوعه‌ده پك چوق اعتراضلر درمیان ایدلمش واولنان اعتراضلرك همان کافه‌سی ده جمله وکلاملرك برطاقم معناسز ادوات وروابط ایله وصل ایدیله‌رك فاصله‌سز یازلمسی صورتنه عائد بولنمشدر.

فی‌الحقیقه کتابت رسمیه‌مز شو حالیله شایان اعتراض وهر حالده محتاج اصلاح‌در.

جمله وکلاملرك مربوطیتی التزامده اوقدر افراطه وارلمشدرکه

بند بند يعنى آيرى فقره‌لرله يازلمق لازم‌كان محرراتك بيله بند باشلرينه ادات عطف اولان (واو) حرفى قونلمقده‌در!

برقاچ جمله‌دن مركب عباره‌لرده‌كى «اولنمش، قلنمش، اولوب، اولديغنه بناءً» كبى روابطك كثرتى و بونكله برابر سجعك، لزومندن زياده، مرعيتى كتابت رسميه‌نك لطافت طبيعه‌سندن اسقاط و معناسنى اغلاق ايدن اسبابك برنجيلرندندر. بو جهتله كتابت رسميه‌ده فوق العاده برملكه و رسوخه مالك اولميان بركاتبك يازديغى شيدن معنى چيقارمق معماحل ايتمكدن دها مشكل اوليور.

بو قبيل محرراتك هرهانكيسنه عطف نظر اولنه‌جق اولسه دفعةً كورولوركه يتمش سكسان سطرله بيان اولنان برماده همان برجمله صورتنده يازلمشدر. حال بوكه نه‌قدر مغلق يعنى برچوق معانئ مختلفه‌يى جامع برجمله اولسه ايكى ونهايت اوچ سطرلقدن زياده كلماته احتياج كوسترمز. ايكنجى نظرده ايسه كرك حرف عطف اولان (واو)لرك، كرك «اولوب، اولنمش، اولمقله برابر» كبى روابطك كثرتى ايله معنانك غائب اولديغى كورولور.

واولرك كتابت خصوصيه‌ده اولسون رسميه‌ده اولسون ايكى جمله‌يى يكديكره ربط ايچون برى جملهٔ اخيره‌نك اولنده، برى ده مختلف المعنى ايكى لفظك اورته‌سنده عطف تفسير اوله‌رق قوللانلمقده اولديغى معلومدر. انجق اكثريا واولرك محضا جمله‌لرك آرالرى آچيق قالمامق كبى برالتزام مالايلزم اوزرينه يازلمقده اولديغندن و بو ايسه عباره‌لرك معناسنى بوزدقدن ماعدا لسان و سمعه‌دخى ايراث ثقالت ايلديكندن ايكنجى فصلك نهايتنده مندرج (واو) مقاله‌سنك دقتليجه مطالعه‌سى هوسكاران انشايه صورت مخصوصه‌ده توصيه ايله اكتفا اولنور.

مقاله ٥

كتابت رسميه‌ده، سجعدن ماعدا، صنایع ادبیه‌نك هیچ بری مقبول اولمدیغی بیان اولنمشدی.

بر کره سجعی تعریف ایده‌لم.

«سجع» دیه ایکی جمله‌دن مرکب برعبارۀ منثوره‌نك جملۀ اولاسی ایله جملۀ ثانیه‌سنك نهایتلرنده بولنه‌جق کلمه‌لرك آخر حرفلری بر جنسدن واقع اولمسنه دیرلر.

«جناب حق عمرو اقبال حضرت پادشاهی‌یی (فراوان) وسایۀ رأفت وعدالتلرنده کافۀ تبعه‌وزیردستانلرینی مظله نشین امن و (امان) بیورسون» کبی

بعض کتب ادبیه‌نك بیانه کوره سجع ده یدی شرط واردر:

١ ــ الفاظ مفرده‌نك عذوبت وسلاستی.

٢ ــ ترتیب وترکیبجه طبع سلیم اصحابنه مقبول کورونمك ایچون طبیعی واختیار تکلفدن سالم اولمسی

٣ ــ معانی الفاظه تابع اولمیوب الفاظك معانی‌یه تبعیتی.

٤ ــ هرفقره‌نك دیکر فقره‌ده اولان معانی‌یه عدم دلالتی.

٥ ــ فواصل مسجعه‌نك ممکن اولدیغی قدر آز حرفدن ترکیبنه فقره‌لرك تقصیری.

٦ ــ آخر فقره‌ده مدار سجع اوله‌رق کتیریلن کلمه کثرت استعمال ایله هرکس بیننده تداول ایدنلردن اولمیوب بلکه فضلا وطبع سلیم اصحابی اولان اذکیانك کلمات مستعمله‌سندن اولمسی.

٧ ــ روابط کلامیه حکمنی آلمش بر طاقم افعال ایله ادواتك مقام سجعده قوللانلمامسی.

ایشته بر مثال که بو شرائطك جمله‌سنی جامع وبناء علیه بلاغتك مرتبۀ علیاسنده واقعدر:

« حتى تواريخده كوريلن مفاخر انسانيه‌دندركه اندلسده اسپانيا خرستيانلرى اوزرينه اللى ايكى (سفر) وبونلرده يوز يكرمى بوقدر دفعه‌ده احراز (ظفر) ايتدكدن صكره ...... »

كتابت رسميه‌ده قوللانيلان سجعلر ايسه اكثريا ٦نجى و ٨نجى شرطلره كوره مردود اولمسى لازم كلن كلمات واقعه‌لردن « دركار. اشكار، بديدار، بديهى، طبيعى اولنمش. قلنمش كبى» شيلردن عبارتدر.

برده دردنجى شرطده كوستردكى وجه ايله سجعلى بولنان فقره‌لرك قصه اولمسى اقتضا ايدركن بالعكس تطويل اولنمسندن برفنالق دها تولد ايديوركه اوده ذهنك برنجى سجعدن صوكره كله‌جك اولان سجعه انتظاراً آراءوده كچن جمله وكلامارك مألنى احاطه ايده‌مامسيدر.

مثال:

« شو مطلب وسبب ميزان عقل وقانونه قونولديغى حالده حقك نه طرفه آغه‌جغى (رونمون) وطاغيلرك بومقوله مستبدعيات ومضالب ايله عصيانلرى شمدى‌يه قدر پك چوق كورولمش وبالكه ايكى اوچ سنه متوالياً طغيان ومخالفتسز ياشادقلرى كورولمامش وبوحالرى جهانده ايشتمدك آدم قالمامش اولديغى جهتله تطويل مقل حد لزومندن (افزون) ايسه‌ده ...... »

— ٢٨٨ ده نشر اولنمش بررساله‌دن —

بومثالده مألك انتفاسنى موجب اولان حال جمله اخيره‌نك تطويلى ايسه‌ده بوكا الك زياده آرايرده‌كى «مش»لى سجعلرك سبب اولديغى محتاج تفصيل دكلدر.

— ٦ —

محررات رسمیه‌ده الفاظ وتعبیرات غریبه بولندورمق وباخصوص اسماء خاصه‌یی تبدیل ایتمك دخی جائز دکلدر.

الفاظ وتعبیرات غریبه، معناسی ظاهر واستعمالی مأنوس اولمیان وحشی ویاخود اجنبی کلمه‌لردر. اکثر محررات رسمیه‌ده کورولمکده اولان برطاقم الفاظ وتعبیرات اجنبیه‌دن عوام برشی آکلامیه‌جغی جهتله استعمالندن ممکن اولدیغی قدر اجتناب وبر مجبوریت صحیحه اوزرینه استعماله لزوم کورولسه بیله «یعنی» ایله تفسیر ایتمك واجبدر.

اسملرك تبدیلی خصوصنه کلنجه – صنعت کتابتی بر عباره‌ده الفاظ عربیه وفارسیه‌نك کثرت استعمالندن ویاخود ترکجه بر کلمه‌نك عربیسی فارسیسی بولنمازسه بیله ممکن اولدیغی قدر بو ایکی لسانك لهجه‌سنه اویدورمقدن عبارتدر ظن واعتقادنده بولنان برطاقم کاتب اسکیلرینك اختراعاتندن اولان – بویولسزلغك محافظه‌سی غیرتندن متولد مراق بزده اوقدر ایلری وارمشدرکه مثلا «کنج» دیه‌جك یرده «شاب امرد». دیدك کبی یالکز اسماء عامه‌یی دکشدیرمکله اکتفا ایتمیه‌رك:

«اون قاپانی» یرنده «قپان دقیق»

«آت پازاری» یرنده «اسب پازاری»

«یکی قاپی» یرنده «باب جدید»

دیه اسماء خاصه‌یی بیله تبدیله جسارت ایدییورز. حال بوکه دنیاده هیچ برقوم، هیچ برلسان، هیچ برقاعده یوقدرکه اسماء خاصه‌نك تبدیلنی تجویز ایتسون!

هیچ نصل اولورکه زیدك اسمی عمرو اولسون یاخود اسمی

« طاهر » اولان بركيمسه ـ اسمنك معناسنه مطابق اولمسی سببیله ـ « نظيف » ديه ياد اولنسون !

الك غريبی اسامیٔ اجنبيه‌يی دكشديرمكدركه مثلا :

« پارسده طبع اولنان (استقبال)، برلينده نشر اولنان (مرآت عصر)، بيلمم نره‌ده چيقمقده بولنان (زمان) غزته‌سی » ديه‌كل يوم اوراق حوادثده بر طاقم تركجه اجنبی غزته اسملری كمال استغراب ايله اوقونمقده‌در.

— ۷ —

محررات رسميه‌ده رعايتی لازم كلن قواعددن بری‌ده مرسل ايله مرسل اليهك حال وشان ورتبه ومأموريتلريله يكديكرينه اولان نسبت رسميه‌لرينی كوزه‌تيله‌رك اكا كوره لسان وتعبيرات تعظيميه استعمال ايدلمسيدر.

بو حالده الك اول مأمورين بيننده‌كی نسبتك درجاتی وهر درجه‌يه كوره استعمال اولنان تعبيرات رسميه ومعاملات سائره‌يی بيلمك لازمدر. (كتابمز مبتديلر ايچون اولديغنه نظراً القاب رسميه حقنده بوراده ويريله‌جك معلومات عبث كورولمز صانيرم.)

— القاب رسميه —

« القاب » ديه دولتك هر درلو مأموريت وخدمتلرنده بولنان ذواته ينه طرف دولتدن تخصيص اولنمش رتب مختلفه‌نك درجه‌سنه كوره يازيلان « عنوان »لره دنيلير.

ـ صدراعظملره و خدیویت مصریه یه مخصوص ـ

علما طرفندن یازیلیرسه « معروض داعئ کمینه‌لریدرکه »
سائرلری طرفندن یازلدیغی زمان : « معروض چاکر کمینه‌لریدرکه »
واگر صدراعظملرله خدیولرك اسملری بر عباره‌ده ذکراولنمق
ایجاب ایدرسه « فخامتلو، دولتلو ... پاشا حضرتلری » یازیلیر.

ـ شیخ الاسلاملره ـ

علما طرفندن : « معروض داعئ کمینه‌لریدرکه »
سائرلری طرفندن : « معروض بندهٔ دیرینه‌لریدرکه »
اسملرینك اولنه : « دولتلو، سماحتلو ... افندی حضرتلری »

ـ صدارت معزوللرینه ـ

علمادن : « معروض داعیلریدرکه »
سائرلردن : « معروض چاکرلریدرکه »
اسم اولنه : « ابهتلو، دولتلو ... پاشا حضرتلری »

ـ مشیخت معزوللرینه ـ

علمادن : « معروض داعیلریدرکه »
سائرلردن : « معروض بنده‌لریدرکه »
اسم اولنه : « دولتلو فضیلتلو ... افندی حضرتلری »

ـ امیر مکه‌یه و معزوللرینه ـ

« دولتلو، سیادتلو افندم حضرتلری »

ـ ذات سرعسكرى ايله داماد شهريارى يه ـ

دولتلو، عطوفتلو افندم حضرتلرى

ـ دارالسعادة الشريفه اغالغنه ـ

دولتلو، عنايتلو افندم حضرتلرى

ـ مشيرلرله وزارايه ـ

دولتلو افندم حضرتلرى

ـ صدور عظامه ـ

سماحتلو افندم حضرتلرى

ـ رتبهٔ بالا اصحابنه ـ

عطوفتلو افندم حضرتلرى

ـ استانبول پايه‌لیلرينه ـ

فضيلتلو افندم حضرتلرى

ـ فريقلره . اولى صنف اولى رجالنه . روم ايلى بكلربكيلرينه ـ

سعادتلو افندم حضرتلرى

ـ حرمين پايه‌لیلرينه ـ

فضيلتلو افندم

ـ ميرلوالره . ميرميرانلره . اولى صنف ثانيسى اصحابنه ـ

سعادتلو افندم

ـ بلاد خمسه ومخرج موالیسنه ـ

فضیلتلو افندی

ـ میرالایلره، ثانیه متمایزی اصحابنه ـ

عزتلو افندم

ـ رتبهٔ ثانیه صنف ثانیسی اصحابنه، عسکر قائممقاملرینه
ومیرالامرا ایله اصطبل عامره پایهلیلرینه ـ

عزتلو (بك، افندی، پاشا)

ـ مدرسلره ـ

مکرمتلو افندی

ـ بیکباشیلره، رتبهٔ ثالثه اصحابنه، الای امینلرینه، قاپوجی باشیلره ـ

رفعتلو (بك، افندی، اغا)

ـ رتبهٔ رابعه اصحابنه، قول اغالرینه، یوزباشیلره ـ

فتوتلو (افندی، بك اغا)

ـ قضاته واصحاب رؤسدن بولنان علمایه ـ

مودتلو افندی

ـ ملازملره وملکیهجه بوکا معادل اولان رتبه اصحابنه ـ

حمیتلو (بك، افندی، اغا)

(بوجدولك صرهسندن مراتب علمیه، ملکیه، سیفیه، قلمیهده بولنان اصحاب رتبهنك یکدیکرینه اولان نسبت تشریفاتیهلری یعنی تقدم وتأخرلری دخی اکلاشیلیر)

ـ محررات خصوصيه ـ

اوسط درجه‌ده اعتبار اولنان كتابته عائد محررات رتبه وه‌مأموريت. ولادت. سال. اعياد، ايام مخصوصه تبريكنامه‌لريله تشكر و تعزيه وتوصيه مكتوبلرندن وهر درلو تذاكر ايله ايكنجی درجه‌دن يازلمق لازم كلن عرضحاللردن عبارتدر.

هر نه قدر خصوصی محررات ايچون حسن طبيعتدن اوزكه معلم اوليه‌جغنی سويله‌مش ايسه‌كده بو سوزمز كاتبلك درجه‌سندن منشيلك مرتبه‌سنه قدر وارمق استعداد فطريسنده بولنان ذكاوت عاليه اصحابنه مخصوص اولديغندن بزبوزاده كاتبلر ايچون اقتضا ايدن نمونه‌لری وجوابلرينی تعريفات وايضاحات لازمه‌سيله برابر عرض ايدەلم.

ـ تبريكنامه‌لر ـ

تبريكنامه‌لرده اول امرده مرسل اليهك استحقاق ولياقتی، ثانيا لطفنه مظهر اولديغی ذاتك قدر شناسلغی. ثالثا بو لطفك بوندن صوكره ظهور ايده‌جك لطفلره مقدمه اولديغی. رابعاً مظهر لطف اولان ذاتك سروروندن حسب الاخلاص كنديسنك دخی حصه‌دار بولنديغی درميان ايديلير.

(نمونه)

١ ـ صدارت تبريكی ـ

ترقیء شوكت واقبال دولتی سعادت حال ملت ومملكتك توسيع وتأمينده آثار بر خردمند عالی تبارك بوكون مسند جليل وكالت مطلقه اوزرنده فرمان فرما اولديغنی كورمك و ايشتمك مباهاتلرينه

نائل اولان بتون ابنای وطنی کمال مسعودیتله تبریك و شو انتخاب ملهمیت نصاب حضرت ظل اللهی بی ایسه جمیع حواسمله تقدیس و تسعید ایلدکدن صوکره بالوجوه مجمع مکارم اخلاق و منبع محاسن علی الاطلاق اولان قلب سامیء خدیو افخمیلرینك خطوب معظمهٔ ملك وملت اوزرنده متوالیاً مورد الهامات حقیقیه ومظهر توفیقات صمدانیه بیورلمسی دعای بی ریاسنی رفع اجابتگاه متعال ایلمش اولدیغمك عرض و بیانیله اعلان مفخرت و ایفای لازمهٔ خلوص وخصوصیته مجاسرت ایلدم اولبابده . . . .

٢ ـ دیگر ـ

عواطف جلیلهٔ شهریاریدن بوکره عهدهٔ استیهال دولتلرینه صدارت عظمی مسند جلیلنك توجیه بیورلدیغی پیام مسرت انجامی سامعه زیب مفخرت اولدی . کمال فطانت وعدالت فخیمانه‌لری اوته‌دنبری السنهٔ احترام انامده دائر وقریب وبعید برکون خاتم وکالت مطلقه‌نك شرف مقارنت داورانه‌لرینه مظهریتله قدرینه مناسب برانکشت اقتدارده بولنمش اوله‌جغنه هرکس منتظر ایدی . ایشته پادشاه قدردان افندمز حضرتلری دخی لیاقت مسلمهٔ دستوریلرینی تقدیر ایله بومنصب عالی‌یی ذات سامیء آصفانه‌لرینه تفویض بیوردیلر .

کمال خلوص بال ایله لازمهٔ تبریك وتهنیته ابتدار ودعای موفقیت جلیله‌لرینی تکرار ایلرم اولبابده . . .

---

٣ ـ دیگر ـ

حق ثناوریده‌متتابعاً سانحه پیرای بروز اولان توجهات احسان

آيات حضرت پادشاهینك اثر مخصوصی اولمق اوزره بو دفعه عهدهٔ مخلصی‌یه توجیه واحسان بیوریلان خدمت موجب‌المفخرت صدارت عظمانك تبریك وتهنیتی شامل ارسال بیوریلان تحریرات علیه‌لری مآل والاسی رهین اذعان عاجزی اولدی و بوصورتله اجرای‌راسمهٔ تبریکه مصروف اولان همم والالری مستلزم ممنونیت ستایشوری اوله‌رق اثنیهٔ جمیلهٔ دولتلری تذكار وایفای لوازم شكرگذاری‌یه ابتدار اولندی افندم.

—

٤ - مأموزیت تبریكی -

حق عالیٔ كریمانه‌لرنده نو بنو جلوه‌گر ساحهٔ ظهور اولان آثار توجهات فیض غایات پادشاهی جملهٔ جمیله‌سندن اوله‌رق بوكره دخی .... ه شرف‌وقوع مأموریت‌سامیه‌لرندن حسب‌الخصوصیه اكتساب كمال ابتهاج ومفخرت ودعوات تمادیٔ عمر واقبال عالیلرینه تردیفاً اشبو خطب جسیم دولتلرنده دخی توفیقات صمدانیه‌یه مقارن اولملری اثنیهٔ مخصوصه‌سنی تلاوتله نزد قدردانیٔ حضرت تاجداریده مشكور المساعی اولملری تمناسنی ایصال بارگاه احدیت ایلدیگمی عرض وانها ومجرد ایفای رسم تهنیتله توجهات كرمكاریلرینی استبقا ایلرم اولبابده.

٥ - دیگر -

حق عالیٔ كریمانه‌لرنده نوبنو جلوه‌گر ساحهٔ ظهور اولان‌تلطفات معالی آیات حضرت پادشاهی آثار جلیله‌سندن اوله‌رق بوكره .... ه شرف وقوع بولان مأموریت علیه‌لرندن حسب الاخلاص اكتساب مسار ومفخرت وبومأموریت مهمه‌ده دخی‌توفیقات صمدانیه‌یه‌مقارن

اولملری دعاسی خلوص بال ایله ایصال بارگاه احدیت اولندیغنی مع التبریك عرض وانها ایله توجهات علیهٔ کریمانه‌لرینی استبقا ایدرم ...

—

٦ – دیکر –

سرعسکرلك مسند جلیلنك شرف مقارنت مشیرانه‌لریله کسب رونق جدید ایلدیکی نوید مسرت بدیدی بتون اصحاب سیف وقلمی وتخصیص ذات علیای آصفانه‌لرینه منسوبیتله مفتخر بولنان مخلص قدیم بی ریالرینی مستغرق مباهات بی‌غایات ایلمشدر . همان جناب حق شومنصب جلیلی حق عالیٔ سپهدار یلرنده مستتبع انواع مسعدت ایدرك دائما توفیقات الهیه‌سنه مظهر ومقدم فیض آور فخیمانه‌لرینی قوهٔ جنودیهٔ عثمانیه حقنده باعث اردیاد فوز وظفر بیورسون دعاسیله ایفای رسم تبریکه وتوجهات سامیه‌لرینك بقاسنی رجایه مبادرت ایلرم . اولبابده

—

٧ – رتبه تبریکی –

خزانهٔ فطرت سامیه‌لرنده موجود اولان جوهر قابلیت ولیاقته دال وحق احق عالیلرنده ظهور انواع فیض وسعادته براعت استهلال اولمق اوزره عواطف عالم شمول پادشاهیدن عهدهٔ علیهٔ کریمانه‌لرینه اولی صنف اولی رتبهٔ رفیعه‌سی توجیه واحسان بیورلدیغی اوراق حوادثده منظور چشم افتخار وبوصورت بنده‌لرنجه طوغروسی موجب مسار بی‌شمار اولدی . وجیبهٔ ذمت مخالصت اولان دعای افزایش اقبال

عاليلريله برابر لازمهٔ تبريك وتهنيتك ايفاسنه مسارعت وتوجهات ساميه‌لرينك بقاسى رجاسنه مبادرت ايدرم اولبابده

—

٨ – ديكر –

عهدهٔ عليه‌لرينه رتبهٔ ثانيه صنف متمايزى توجيه بيورلديغنى بو هفته پوسته‌سيله كلن اوراق حوادثك توجيهات قسمنده كمال افتخار ايله اوقودم. مسلم اولان لياقت واهليت والالرينك مكافاتى اولان شو لطف بيعديل حضرت پادشاهيدن طولايى ذات عاليلرنجه بالطبع حاصل اولان مسراتدن حسب الوداد بنده‌لرى دخى حصه‌دار بولنديغمدن انشاءالله دها نيجه رتب عاليه‌يه نائليتلرى دعاسنى وردزبان ايتمكده اولديغمى عرض ايله توجهات والالرينك بقاسنى رجا ايدرم اولبابده.

—

٩ – جوابلرى –

لياقت واهليت عاجزانه‌مك فوقنده ومحض اثر لطف وعنايت پادشاهى اوله‌رق عهدهٔ عاجزانه‌مه احسان بيورلمش اولان رتبه‌نك تبريكى ضمننده ارسال بيوريلان مودتنامهٔ والالرى واصل دست تعظيم اولمش وبوصورتله حق عاجزانه‌مده اظهار بيوريلان حسن توجه وموالات موجب مخطوظيت اوله‌رق تزايد عمر واقبال عاليلرى دعاسى ياد وتذكار قلنمش اولمغله اولبابده . . .

١٠ – ديكر –

لياقت واستحقاقمك دخلى اولمقسزين مجرد لجهٔ مرحمت وعنايت

حضرت ولی نعمته حد وپایان اولمدیغنه بر علامت فاخره اولمق اوزره بودفعه عواطف شاملة العوارف جناب جهانبانیدن عنایت واحسان بیورلمش اولان نشان همایونك تبریکی وسیله‌سیله توجهات جلیله‌لرینك بقاسی بشارتنی متضمن پیرایهٔ دست توقیر واعزاز اولان لطفنامهٔ سامیلرندن استنباط اولنان فرط سرور وابتهاجك درجه‌سنی بحق تعریفدن عاجز اولدیغمدن یالکز ورد زبان مصادقت بیانم اولان افزایش عمرواقبال عالیلری دعاسنی تکرار ایلدیکمك عرض وبیانیله اکتفا ایدرم اولبابده.

—

١١ ـ رمضان تبریکی ـ

جناب ترتیب فرمای اشهر وسنین ذات علیای کریمانه‌لرینی امثال کثیره‌سنك ادراکیله مسرات لاتحصایه قرین بیورسون. رؤیت هلالی غفرانه‌دال وشرف حلولی کشایش افئدهٔ موحدینه براعت استهلال اولان رمضان مغفرت نشانك تبریك وتهنیتی رسمنی ایفا وحق عاجزانه‌مده بقای توجهات سامیه‌لرینی رجا معرضنده تقدیم عریضه‌یه ابتدار اولندی اولبابده . . .

—

١٢ ـ ولادت تبریکی ـ

بودفعه خاورستان خیرالانسال اولان صلب پاك تابناکلرندن بر آفتاب عصمتك بارقه بخشای طلوع اولدیغی روشنائیء دیدهٔ آمالدن مستدلل عبد فقیر وشو بشارت جمیله‌دن حصهٔ عاجزانه‌مه اصابت ایدن

شوق وسرور خارج ازحوصلهٔ توصيف وتذكير اولديغندن باشقه اول نورس نهال كلشن اقبالك نام نامى واسم خاص ساميسى صفت كاشفهٔ حالى اولان (اجلال) لفظ جليلنه منسوب قلنديغندن سال فرخ فال ولادتنى مشعر برقطعه تاريخ دوشوريله‌رك اونشيده ايله تبريك وتهنيته جرأت اولنمشدر. همان جناب رب عزت اول مولود پرسودك عرصهٔ شهوده شرف ورودينى حق عالئ كريمانه‌لرنده موجب انواع خيرو منفعت بيورسون...

—

١٣ ـ عيد تبريكى ـ

اجراى خدمت فعليه ايله ابراز آثار صداقت ايتمكه حالاً وزماناً مقتدر اوله‌ميوب يالكز عهدهٔ صداقتنه مترتب وظائف مخصوصه‌سنك قسم معنويسندن اولان دعاى بالخيرايفاسنه حصر وجود ايدن برمحب خالص ايچون تقيد وتشييد رابطهٔ مناسبته اعياد مباركه‌نك تسعيدى رسمنك ايفاسى دخى وسيله اتخاذ اولنه‌بيلير. بناءعليه بوكره حلول ايدن عيدسعيد فطرك حق عالئ كريمانه‌لرنده هروجه ايله مسعوداولمسى دعاى اجابت التماسنده بولنديغمى بيان ايدرك عرض نام بندهٔ مستهام وجناب حق دها بويله نيجه نيجه اعياد مباركه‌يه حسن مواصلتله ذات خجسته صفات دستوريلرينى قرين انواع سرور بيورمسى دعاسيله ختم كلام ايدرم...

مكاتب سائره

ـ مواصلت نامه ـ

افندمزدن كورديكم صنوف التفات ونوازشدن ممنون ومتشكر

وتوافر عمرو اقبال عالیلری دعاسنی لسان جنان ایله مذکر ومکرر اولدیغم حالده ایفای رسم وداع ایله حضور دولتلرندن چیقدیغمك دردنجی کونی بالسلامه مرکز مأموریت عاجزانهم اولان . . . . ه مواصلتله ایفای وظیفهیه مباشرت اولندیغنی عرض وانها وهرحال وکارده محتاجی بولندیغم توجهات علیهٔ کریمانهلرینی استبقا ایدرم . . .

ـ جوابی ـ

بالسلامه . . . ه مواصلت علیهلرینی متضمن رسیدهٔ دست اعزاز اولان کرمنامهٔ وفاعلامهٔ والالرندن آثار خالصهٔ ود ومخادنت استبشار اولنهرق دعای تزاید عمر وعافیت وقریباً ترقیٔ جاه ومنزلت سامیهلری تلاوت وتذکار اولندیغنك بیانی استزاده حسن توجه عالیلرینه نعم الذریعه اتخاذ اولندی . . .

ـ تشکرنامه ـ

معیت علیهلرنده بولنمق شرفنه نائلیتله مستسعد اولان بندهزادهلری . . . ك رتبهٔ ثالثه ایله تلطیف بیورلدیغی کرك آلنان مکتوبلرنده کرك بو هفته کلن غزتهلرده کورولمشدرکه بو لطف عالینك محضا دلالت والای کریمانهلریله وقوعبولدیغی شبهه‌دن آزاده در .

معلوم عالیلری بیورلدیغی اوزره وظیفهٔ مأموریتی حسن ایفایه ساعی ومجد اولان بر مأمور ایچون مسلکنده نائل فیض نامتناهی یعنی مظهر الطاف حضرت پادشاهی اولمسی امور طبیعیهدن ایسهده بونك بو وجهله آز بر زمانده شو لطفه مظهریتنه سبب ذات والای کریمانهلرینك صحابت مخصوصهلری اولدیغی وبو ایسه اوتهدنبری حق عاجزانهمده مبذولیتنی مشاهده ایله مفتخر بولندیغم توجهات سامیهلری آثارندن بولندیغی جهتله حسب البنوه حاصل اولان مسراتمك درجهسیله

متناسب بر صورتده ذات سعادتلرينه عرض تشكرات نيشماز و توجهكزلك دائم اولمسى شيمهٔ كريمهٔ اخلا نوازيلرندن توقع و انتظار ايدرم اولبابده

—

١ - ركاب شاهانه‌يه عرضحال -

رمز تعالى وتندس حضرتلرى حامئ دين وناشر احكام شرع مبين اولان ولى نعمت بينت پادشاه عالى جاه شهنشاه عدالت اكتناه طال بقاه ونال مايتمناه افندمز حضرتلرينك آفتاب سعادت واقباللرينى هميشه تابنده ورخشان وسايهٔ سعادت مايهٔ ظل اللهيلرينى آسايشكاه تبعه وزيردستان بيورسون آمين. يامن وعد الاجابة للداعين.

داعئ كمينه‌لرى ... درسعاملرندن اوله‌رق بر طرفدن ... سنه‌دن برى علوم شريفه تدريسنه صرف ماحصل استطاعت، بر طرفدن دارينده سرمايهٔ زندكانى وسبب فوز وامانى بيلديكم دعاى باخير حضرت ولى نعمته مواظبت ايتمكده بولنمش ايسه‌مده جناب حقك شو خاندان جليل العنوان عثمانى‌يه بر لطف مخصوص اولمق اوزره احسان بيورمش اولديغى وهر برينك درجهٔ علويت وقدسيتنى تقدير وتبيينده السنهٔ وصافان جهانك عاجز بولنديغى فضائل كثيره ومآثر جليله جمله‌سندن اوله‌رق هر سنه رمضان شريفده انعقادى دأب مستحب سلطنت سنيه‌دن بولنان حضور همايون درسلرينك ملازمتى خدمت موجب المفخرتنه نائليتله بونك فيوضات باهرهٔ ماديه ومعنويه‌سندن حصه‌ياب شرف وافتخار اولمق اخص آمال واقدم فكر وخيال عبيدانه‌مدر. كرچه بو شرف جهان بهايه نائليت هر قوله ميسر اولور سعادتلردن اولمديغى دركار ايسه‌ده ذات كروبى صفات ملوكانه‌لرينك بالخاصه داعيان

دولت ابدمدت حقلرنده رایکان بیوریلان الطاف بی پایان اصدقا پروری یه ضمیمه اولمق اوزره سنین ماضیه‌ده امثال داعیانم بو نعمتله دلسیر وبکام بیورلمش اولدقلرندن و بونکله برابر ذاتاً قلیل اولان وظیفهٔ معینهٔ احقرانه‌مله عائله‌م قوللرینك امر انفاق واعاشه‌سنده فوق الغایه دوچار ضرورت اولوب مرحمت سنیهٔ پادشاهی‌یه وجوه ایله شایان برحالده بولندیغمدن لطفاً وحال ضرورت مآل داعیانه‌مه مرحمةً بوسنهٔ مبارکه‌ده قوللرینك دخی امثال بندکانم مثللی درس مذکور مخاطبلری زمرهٔ فاخره‌سنه الحاق وادخالم خصوصنه مساعدهٔ عنایت عادهٔ جناب جهانبانیلرینك شایان بیورلمسی استدعاسنه جرأت ایلدم. اولبابده وهرحالده امروفرمان ولطف واحسان شوكتلو قدرتلو پادشاهمز افندمز حضرتلرینکدر.

—

٢ ـ عرضحال، تذکره، مکتوب خاتمه‌لری ـ

« خاتمه » دیه تذکره اولسون، مکتوب اولسون، عرضحال اولسون رسمی اوله‌رق یازیله‌جق کاغدلرك نهایتنه درج ایدیلن عباره‌یه دیرلر.

ذات حضرت پادشاهی‌یه تقدیم اولنه‌جق عرضحاللرك نهایتلرینه [١]

... اولبابده وقاطبهٔ احوالده امر وفرمان ولطف واحسان خلیفهٔ تبعه پرور وشهریار عدالت کستر افندمز حضرتلرینکدر.

[١] ذات حضرت پادشاهی‌یه یازیله‌جق القابلر قسم اولك « براعت استهلال » مقاله‌سنده کوسترلدی.

... اولبابده وقاطبهٔ احوالده امر وفرمان پادشاه معظم وشهنشاه مفخم افندمز حضرتلرینکدر.

... اولبابده وقاطبهٔ احوالده لطف و احسان پادشاه قدردان وتاجدار بی امتنان افندمز حضرتلرینکدر.

... اولبابده وقاطبهٔ احوالده امر وفرمان شوکتلو، قدرتلو، مهابتلو، پادشاه عالم پناه افندمز حضرتلرینکدر.

—

ـ صدراعظملره، شیخ الاسلاملره ـ

اولبابده امر وفرمان حضرت ولی الامرکدر.

ـ وکلا ایله سائر مشیران و وزرایه ـ

اولبابده امر وفرمان حضرت من له الامرکدر.

ـ صدوره، بالایه ـ

اولبابده امر واراده حضرت من له الامرکدر.

ـ فریقاره وبواعتبارده‌کی رجال علمیه وملکیه‌یه ـ

اولبابده اراده افندم حضرتلرینکدر.

ـ میرلوالره و بوکا معادل رتبه‌لرده بولنان مراتب علمیه وملکیه اصحابنه ـ

اولبابده اراده افندمکدر.

(مقام صدارت ومشیختدن اوله‌رق وکلا ومشیران ایله وزرایه «اولبابده امر وفرمان حضرت من له الامرکدر»، صدور وبالایه

«اراده حضرت من له الامر كدر»، فريقلره، اولى اوللرينه و بو اعتبارده كى مأمورينه «اراده افندمكدر» يازيلير. آندن آشاغى مراتبده بولنانلره اكر مكتوب ايسه «شقهٔ محبى ترقيم اولندى افندم»، تذكره ايسه «تذكرهٔ محبى ترقيم اولندى افندم» يازيلير. دها دون اولانلر ايچون يالكز «شقه. ياخود تذكره، ترقيم اولندى» سوزيله اكتفا اولنور.

—

خطاب

كرك تذكره و مكتوبده اولسون كرك عرضحالده اولسون خطاب لازم كلدكده مخاطبك مرتبه سنه كوره شو تعبيرات رسميه دن برى استعمال اولنور:

ـ ذات حضرت پادشاهى يه ـ

ذات ملك سمات جناب شهرياريلرى.
ذات كروبى صفات حضرت پادشاهيلرى
ذات معالى صفات حضرت تاجداريلرى
ذات شوكت سمات جناب جهانبانيلرى
ذات فاروقى آيات جناب ظل اللهيلرى

—

ـ صدراعظمره ـ

ذات فخامتسمات داورانه لرى، (دولتلرى، ساميلرى، دستور اكرميلرى)
ذات سامىء جناب صدارتپناهيلرى (وكالت پناهيلرى)

ـ شيخ الاسلاملره ـ

ذات عالئ مشيختپناهيلرى .

ذات فقاهت سمات دولتلرى .

ذات عالئ فتواپناهيلرى .

ـ وكلا ومشيران ووزرايه ـ

ذات سامئ داوريلرى (مشيرانه‌لرى، وزيرانه‌لرى، آصفانه‌لرى)

ـ رجال علميه وملكيه ايله فريقانه ـ

ذات عالئ كريمانه‌لرى .

ذات والاى مكارم كاريلرى .

ذات عطوفيلرى (سعادتلرى . فاضلانه‌لرى)

ـ ميرلواره، اولى ثانيلرينه وامثالنه ـ

ذات عاليلرى (بهيه‌لرى، كريمانه‌لرى) .

ذات سعادتلرى (والالرى)

ـ دونده بولنان اصحاب رتبه‌يه ـ

ذات عاليكز (شريفكز)

ذات والاكز

ـ مكتوب ظرفلرى ـ

صدارته

(رسمى) حضور معالى موفور جناب صدارتپناهى‌يه (ياخود)
مقام جليل صدارت عظمايه

(خصوصی) جانب سنی الجوانب حضرت وکالت پناهی‌یه (یاخود) پیشگاه سامیٔ جناب صدارت پناهی‌یه (یاخود) مقام عالیٔ صدارت عظمایه

مشیخته

(رسمی) طرف والای مشیخت پناهی‌یه (یاخود) حضور عالیٔ فتواپناهی‌یه

(خصوصی) حضور فضائل نشور جناب فتواپناهی‌یه (یاخود) مقام عالیٔ مشیخت پناهی‌یه

سرعسکره

(رسمی) طرف والای سرعسکری‌یه

(خصوصی) حضور عالیٔ سپهسالاری‌یه (یاخود) مقام والای جناب سرعسکری‌یه

وکلایه

(رسمی) . . . نظارت جلیله‌سنه

(خصوصی) . . . نظارت جلیله‌سی جانب عالیسنه (یاخود) . . . نظارت جلیله‌سنه شرف بخشا دولتلو . . . پاشا حضرتلرینك پیشگاه عالیٔ داوریلرینه

ـ مابین همایون باش کتابتنه ـ

(رسمی) مابین همایون باش کتابت جلیله‌سنه

(خصوصی) مابین همایون باش کتابت جلیله‌سیله مباهی دولتلو . . . پاشا حضرتلرینك پیشگاهٔ عالیٔ آصفانه‌لرینه

سرقرنايه

(رسمی) سرقرنائیٔ حضرت شهرياری‌يه

(خصوصی) سرقرنای حضرت شهرياری عطوفتلو . . . بك افندی حضرتلرينك حضور ساميلرينه

ـ دار السعاده اغالغنه ـ

(رسمی) دارالسعادة الشريفه اغالغی جانب عاليسنه

(خصوصی) دارالسعادة الشريفه آغای والاجاهی دولتلو عنايتلو اغا حضرتلرينك پيشگاه دولتلرينه

ـ مشيرانه ـ

(رسمی) . . . اردوی همايون مشيريت جليله‌سنه

(خصوصی) . . . اردوی همايون مشيريت جليله‌سی جانب عاليسنه

ـ ولاته ـ

(رسمی) . . . ولايت جليله‌سنه

(خصوصی) . . . ولايت جليله‌سی جانب عاليسنه

متصرفلره

(رسمی) . . . سنجاغی متصرفلغنه

(خصوصی) . . . سنجاغی متصرفلغی جانب والاسنه

قائمقاملره

(رسمی) . . . قضاسی قائمقاملغنه

(خصوصی) . . . قضاسی قائمقاملغی جانب والاسنه

—

درسعادت دوائر رسمیهٔ عالیه‌سنك مستشار، مکتوبجی، محاسبه‌جی کبی بیوك مأمورلریله ولایات دفتردارلرینه ومکتوبجیلرینه دخی مثلا «خارجیه نظارت جلیله‌سی مستشارلغی جانب عالیسنه» دیه بو منوال اوزره یازیلوب انجق اوچنجی دردنجی درجه‌ده بولنـان مأمورین سـائره‌یه یازیله‌جق مکتوبلرك ظرفلرینه مرسل الیهك رتبه واسمنك دخی یازلمسی مناسبدر:
«بحریه نظارت جلیـله‌سی مکتوبی قلمی ممیزی عزتلو . . . افندی‌یه»
« . . . ولایتی معارف مدیرلکنه شرف بخشا عزتلو . . . بك افندی‌یه»
کبی.

مقاله ۸

کتابتمزده حشـویات مقوله‌سـندن اولان الفـاظ وتعبیراتك حد وحسـابی یوقدر. بونلردن بریده «مشـارالیه، مومی‌الیه، مرقوم، مذکور» کبی ضمیر غائب ویاخود اسم اشارت مقامنده استعمال ایدیلن و «کنـایات» نامی ویریلن شـیلردر. اگرچه بولفظلرك معنـالرینه وصورت ترکیبلرینه نظراً عربی اولدقلرینه شبهه یوقسه‌ده لغات عربده بویله شیلر اولمیوب، کوروان لزوم اوزرینه، صکره‌دن یاپیلمش یعنی قیاسیاتدن اولدقلرندن وذاتاً معناسزلقلریله برابرلزومسزلقلری ده میدانده اولدیغندن ادبای جدیده بونلری بالکلیه نظر اعتباردن اسـقاط ایتمش و بو جهتله مثلا بش یوز صحیفه‌لك برکتاب ایچنده ـ اوده محضا الفت قلم ایجابندن اوله‌رق ـ بش دانه بیله بولندیرمامغه غیرت ایتمکده بولنمشلردر.

«برقطعه، برباب، برعدد، ایکی نفر، اوچ رأس» کبی زوائد دخی بو قبیلدندر.

فی‌الحقیقه بونلر معناسزلقلریله برابر لسـانی اوقدر طبیعتندن چیقارمقده‌درلرکه حشویات سائره بونلره نسبتله «طبیعی» کبی قالیور!

یاخود تثنیه وجمعلری اصلا چکیلیرشیلردن دکلدر. مثلا. نه‌دراو «مذکورتین، مذکورتان، مرقومان، مرقومون» کبی مناسبتسزلکلر؟ بونلر یالکز چرکینلکلریله قالسه‌لر ینه جانه منت. فقط بعضاً برعباره‌یی تعقید واغلاق ایتدکلری کبی بعضاً ده مقامنه قائم اولدقلری اسملرك وقع وحیثیتی اخلال وقدرو منزلتی نظرلردن اسقاط ایدییور. اولکیسی اکثریت اوزره فنون کتابلرنده کورولیور.

مثال: «برسطح مستویده رسم اولنان جمیع خطوط مستقیمهٔ متلاقیه اوزرلرینه نقطهٔ تلاقیسنده خط مستقیم آخر عموداولسه خط (مزبور) مستوی (مزبور)اوزرینه عمود اولوب ومستوی (مزبور) خط (مرقوم) اوزرینه عمود اولور وعمود (مزبور) لك سطح (مرقوم)ی قطع ایلدیکی نقطه‌یه «موقع عمود» تعبیر اولنور.»

ـ اصول جدیدهٔ هندسه ـ

دیکر:

«برخط مستقیم (خطین مستقیمین آخرین) ایله برنقطه‌ده متصل اولدقده خط مرقومك ایکی طرفنده حادث اولان (زاویتان متجاورتان) مجموعی ایکی زاویهٔ قائمه‌یه مساوی اولسه (خطین مزبورین) خط واحد مستقیم اولور» (کذا)

مقامنه قائم اولدقلری اسملرك وقع وحیثیتی اخلال ایتمکده اولدقلرینه مثال:

«ملکزاده‌یه سبب محبتندن سوأل ایتدیکمده (مرقوم) اوت بونك سببی شایان تعجب برشیدر دیه افاده‌یه باشلایوب سمرقندن برسام کلوب بتون کزوب کچدیکی ممالك حکمدار زاده‌لرینك رسملرینی یاپدیغی صره‌ده چین ملکنك کریمه‌سی اولان (مزبوره)نك دخی

رسمنی یاپمش اولدیغندن بکا ویردی. بن ده درحال شاهه کوتوروب
کوستردیکمده شاه (مومی‌الیه) رسم مذکوری کوردکده (مزبوره)نك
کیم اولدیغنی سؤال ایتمسیله ....»

ــ الف النهار ــ

شو مثاللردن اولکی ایکی مثاله دقتله باقلسه برنجیده‌کی «مزبور»،
«مرقوم» لفظلرینك لزومسزلغی، ایکنجیده‌کی تثنیه علامتلرینك ثقیللکی
وجمله‌سنك بردن معنانی نصل اغلاق ایتدیکده اولدیغی ظاهر اولور.
(اصطلاحات فنیه میاننده بولنان بوکبی مناسبتسز وترکجه‌یه یاقشماز
تعبیرات حقنده سویله‌یه‌جك چوق سوز وارسه‌ده کتابمزك موضوعیله
متناسب دوشمیه‌جکندن سکوته مجبورز)

مرقوم، مذکور، مومی‌الیه، مشارالیه کبی شیلر بروجه معروض
ضمیر غائب ویاخود اسم اشارت مقامنه قائم اولمق اوزره یاپیلمش
و بونلردن بری یازلدیغی صورتده اسملرك محذوف اولمسی لازمه‌دن
بولنمش ایکن بعضاً «مشارالیه فلان حضرتلری، مرقوم فلان، مزبوره
فلان» کبی اسملرایله برلکده یازلمقده اولدیغی کورولیورکه بوصورتك
خطا اندر خطا اولدیغی تفصیله محتاج دکلدر.

مقاله ۹

«فقره» دیه معنالری بری برینه مخالف اولان کلمه‌لری بریره
کتیره‌رك افاده اولنان برماده‌یه دیرلر

بونده رعایتی لازم بعض شروط وقواعد واردر:

۱ ــ ایلك فقره ایله ایکنجی فقره مساوی اولملی.

(مثال)

« جنـاب حقك طوغرولره ياردمجى اولديغنه اعتقـادم و ذات دولتلرينك عدالت وحقانيتنه اعتمادم بركمالدر »

(ايضاح)

فقرهٔ اولى « جنـاب حقك طوغرولره ياردمجى اولديغنه اعتقادم » جملهسى. فقرهٔ ثانيه ايسه آندن صوكره اولان عبـارهدركه بونلردن هر برينك (مركب صفت وفعللريله برابر) حاوى اولديغى كلمات عددجه يكديكرينه مساوى اولهرق دردر عدد واقع اولمشدر.

—

٢ — فقرهلر مسـاوى اولمديغى حالده فقرهٔ ثانيه اولكنـدن اوزون اولهلى.

(مثال)

«بندهلرينى ترك دار و دياره وبونجه محن وآلام غربتى اختياره مجبور ايدن شى »

(ايضاح)

بونده فقرهٔ اولى « ترك دارودیار ». فقرهٔ ثانيه آندن اشاغيدهكى سوزدركه برنجيسى اوچ، ايكنجيسى بش كلمهيى جامعدر

—

٣ — اك قيصه فقره نهايت ايكى كلمه اولهرق آندن نقصان اولماملى

(مثال)

« كنجلكده اولوم، اختيارلقده ضرورت كوچدر »

—

٤ ـ فقره‌لردن منفهم اولان معنا بری برینه بکزه‌مملی.

{مثال مطابق}

«برقاچ سبکمغزی تکرار هیجانه، ودیك غیاثون احتیاللرینی غلیانه کتیرمکله»

{مثال مخالف}

«کلام مسجع زینت افزای رخسار کفتار وباعث ازدیاد جمال مقال اولدیغی بدیداردر»

—

٥ ـ برفقره‌ده بر لفظ مکرر بولندیرماملی

{مثال مخالف}

«ذاتاً بینلرنده‌کی (اتحاد) رأیلرینك‌ده (اتحاد)ینه باعث اولدی»

{مثال مطابق}

«ذاتاً بینلرنده‌کی (اتفاق) رأیلرینك‌ده (اتحادینه) سبب اولدی»

—

٦ ـ فقره نهایتنده ممکن اولدیغی قدر سجعه رعایت اولنملی فقط بوسجعلر طبیعی اولمق شرطیله یوقسه (زوراکی) سجعلر پك ثقیل اولور.

{مثال مطابق}

«بوکبی شیلر احوال خصوصیه‌دن معدود وبرشخصك احوال خصوصیه‌سنده تحریٔ معایب ایسه نزد عقلاده مردوددر»

(مثال مخالف)

«آرالقده کمینك کیتدیکی طرفه عطف نگاه حسرت ایدر وکوز یاشلرینی سرپر ایدی.» [*]

—

٧ـ فقره آخرنده مترادفاً کتیریله جك الفاظ سجعیه‌دن، یاخود عباره آراسنده عطف تفسیر صورتیله یازیله جق ایکی کلمه‌دن بری مثلا مصدر، دیکری اسم فاعل بولنمق جائز اولمدیغندن دائما بو ایکی کلمه‌نك برصیغه‌دن اولمسنه دقت ایتملی‌در.

(مثال مخالف)

«جناب حق بنی بشری کمال قدرتندن (انطق وکویا) ایلدی.»

(مثال مطابق)

«..... (ناطق وکویا) ایلدی»

—

٨ـ مسجع فقره‌لری ربط ایله بر جملۀ تامه یاپمق ایچون کلماتك سبك واداسنه، فقره‌لردن هر برینك ترکیب ومعناجه یکدیکرینك ملایمی اولمسنه دقت ایتمك لازمدر. تا که عکسی حالنده معنی بوزولمسون.

(مثال مطابق)

«اول زاهد ستوده شیم بتون کیجه ترك خواب راحت ومشغول ذکر وصلات اولمغله خدای بی زواله عرض طاعت ایدردی».

(ایضاح)

بو ترکیبده اولان فقره‌لردن برنجیسنده‌کی «راحت» ایله ایکنجیسنده‌کی

[*] بو جمله برنجی شرطه کوره‌ده برقصوردر.

«طاعت» کلمهٔ اخیره‌لرینی بر (ایدردی) باغلامش و بولفظ ایکیسنک‌ده ملایمی اولمسیله فقره‌لری جملهٔ تامه حالنه قویمشدر.

{مثال مخالف}

«اول زاهد ستوده‌شیم بتون کیجه ترک خواب راحت وذکر وصلات ایله مشغول عبادت اولوردی.»

{ایضاح}

فقره‌لردن برنجیسنک آخر کلمه‌سی اولان «راحت» لفظی (ایدردی) فعلنه محتاج ایکن فقرهٔ ثانیه‌نک کلمهٔ اخیره‌سی بولنان «عبادت» لفظنی تعقیب ایدن (اولوردی) کلمه‌سی فقرهٔ اولی‌یی ربطسز براقمشدر.

—

مقاله ١٠

ایضاحه حاجت یوقدرکه عبادت، انجق معبود حقیقی اولان ذات اجل واعلی حضرتلرینه مخصوص‌در. لکن معنای مجازیسی مراد اولندیغی تقدیرده «عبودیت» تعبیرینک پیغمبران عظام، خلفای عالی مقام وسلاطین ذوی الاحترام حضراتنک تعظیم شان عالیلرنده استعمالنه جواز کوستریلیور.

حال بویله ایکن بز — جعلی نزاکت مقتضاسندن اولان — خلوصکارلغی تدریج ایله یالانجیلق، ریاکارلق، عجز ومسکنت درجه‌لرینه واردردیغمزکبی «عبودیت» لفظنی‌ده بویولده استعمال اولنان سائر الفاظ تعظیمیه میانته ادخال ایتمشزدرکه شمدیکی حالده «افندمز —

ولی نعمت ـ چاکرکز ـ قوللکز ـ کوله کز ـ چاکر درخرید ه کز» یولنده سوزلر عادتا «سن، بن» دیمك حکمنی آلمشدر.

دیانةً .انسانیةً ترکنه بورجلو اولدیغمز شو بدعت سیئه‌دن مباعدتك لزومی حقنده طرف حقیرانه‌مدن درمیان اولنه‌جق ملاحظه‌لردن زیاده زمانمز اصحاب فضل وحکمتندن ایکی ذات بیننده تعاطی اولنان مکتوبلرك بعضیلرنده بوکادائر مصادف نظر اولان مطالعهٔ محققه بر درس عبرت وبوندن ماعدا طرز افاده‌لری مبتدیلر ایچون نمونهٔ فصاحت اوله‌جغندن بروجه آتی بعض فقره‌لرینك درجی مناسب کورولمشدر:

(فقره‌لر)

«.... (ذات معارفسمات ادیبانه‌لریله) شمدی‌یه قدر وجاهاً معارفه حاصل ایدیله‌مامش اولمسی مانع زیارت اوله‌بیلیر دیه دوشونمك ایچون فرنك اصولیله تقدیم اولنمق صونه رعایتکار اولمقلغ لازم کلیر. (ثناکارلری) بو اصوله رعایت ایدنلردن دکلدر (ذات فضیلت پرور- یلرینك) رعایتلری بیلنسه ایدی معارفهٔ (ادیبانه‌لری شرفنه مظهر اولانلردن) بریسنی بولوب تقدیم ایچون عنایتی (استرحامه) جان آتیلیر ایدی.

شهرمزی (تشریف ایدن) بر (ادیب عالی قدره) وظیفهٔ خوش آمدی‌یی ایفا ایچون........ اشبو (عریضه‌نك ید علیای ادیبانه‌لرینه) ایصالنی درعهده ایلدیکی ایچون (تقدیم ورقپاره‌یه) مسارعت قلندی...... (ملاقات عالم بهای فضیلت پناهیلریله متنعم بیوریله‌جغمز شیمهٔ کرمکاریلرندن) امیداولنور افندم حضرتلری.»

....

(یعنی عبودیته) مقابله بالمثل بنده‌لرندن بکلنلمامسی رجاسنی تأمین محبت خالصه‌یه تردیف ایدرك اومحبتك لابد ولاجرم درجه‌سنه واردیردیغی ملاقاة استادانه‌لرینه تکرار عرض تحسر ایلرم...»

§

جوابندن بر فقره:

«... مکتوبکزك الك زیاده خوشمه کیدن جهتلرندن بری «عبودیت» لك معبود حقیقی‌یه تخصیصی لازم کله‌جکی حقیقتنی کوسترن صوك پارچه‌سیدر.

نه فنا آلشمشز! شوکا عرض عبودیت، بوکا عرض عبودیت! بوندن حاصلمز نه؟ آرا یرده غیبوبت حقیقت! اویله دکلمی؟ بوغریب عبودیت یالکز وجاهاً عرض اولنمیور. مکاتباتده مع زیادة بوکا رعایت اولنه‌رق معصوم قلملرمز دخی کناهه صوقولیوز....»

کذا:

«ایلك (عریضهٔ ناچیزانه‌مك) جوابنه عدم نائلیت شویله بر ایکنجی (عریضه تقدیمنك ذات سامیٔ ادیبانه‌لری) ایچون (عین تصدیع) دیمك اوله‌جغنی افهام ایدر. فقط (ملاقاة فضیلت پناهیلری) کبی بر تحسر مشتاقانه‌یی منع قابل اولسه بیله ایلك (عریضه) ایله ایدیلن تصدیعدن طولایی (عفو عالیٔ نحریرانه‌لرینی استرحام) ایچون اولسون اشبو ایکنجی ورقه‌یی (تقدیمه جسارت آلنیور. افندم حضرتلری!»

کذا:

«خاتمهٔ عنایت نامه‌لرنده تأمین بیوریلان «عبودیت» ی انجق «شدت توجه» معناسنه آله‌رق شایان شکران بر بختیارلق عد ایده بیلیرم.

سزده وقتيله بويله يازيلري چوجقجه يازمش اولمليسكز. آلديغم مكتوبلركزدن اويله اكلايورم. حتى خيلي اوزون اولان برنجي مكتوبكزدن او تعبيرات تعظيمكارانه قالديريله‌جق اولسه مكتوب قيصه برشي اولور قالير ايدى. بنده‌كزك برنجي مكتوبمده اكا بكزر . . . . .»

—

بونك جوابندن :

« . . . وقتيله بنم دخي برچوق طمطراقلي خلوصنامه‌لر يازمش اولمقلغمه احتمال ويريورسكز. اكا شبهه‌مي وار؛ فقط بر چوق زماندن بري او شيوهٔ تحريري او قدر قطعي برصورتده ترك ايتدم. ساده يازمغه او قدر آلشدم‌كه ايلك مكتوبلرمده سزه جمع مخاطب صيغه‌سيله خطاب ايتمامك و كندم نفس متكلم صيغه‌سيله سوز سويله‌مامك وايكيمزي دخي غائب حكمنه صوقمق خصوصنده زياده‌سيله مشكلات چكدم.»

«مكتوبلرمدن كلمات تعظيميه قالديرلسه پك قيصه قاله‌جق ايمش. ذاتاً مكتوبلر اول امرده اويله قيصه‌يازلمشلر ايدي‌يا! تكرار اوقوديغمده نه‌قدر «سز» وارسه چيزوب يرينه «ذات بلاغت سمات اديبانه‌لري» ونه‌قدر «سزك» وارسه «جناب فصاحت مآب بلاغت پناهيلرينك» كبي جمله‌لره تحويل ايده ايده مكتوبلرمي او حاله قويدم.

. . . . حقيقت، تعظيم وتكريمي يالكز طمطراقلي الفاظدن عبارت صانمقده نه قدر باطلدر. اصل احترامي الفاظده دكل سوزلرك معنـنده آرامليدر. زيرا الفاظك ريا ومداهنهٔ كاذبانه‌يه حملي پك ممكن اولوب حكمده اولان تكريمات ايسه بويله برعيبدن دخي وارسته‌در.»

—

مکتوبك قوس ایچنه آلنان صوك پارچه‌سی هوسکاران تحصیل کتابت اولانلر ایچون عادتا بردستور اولدیغندن بومبحثده سوزی اوزاتمغی فضله کورورز.

—

مقاله ۱۱

انظار عمومه عرض اولنه‌جق برشیده، باخصوص جدی براثرده عوام پسند و ـ ایماطریقیله بیله‌اولسه ـ محقرانه، مزیفانه سوزلر بولندرمق‌شان تربیت وجدیتله‌متناسب اوله‌میه‌جغندن بوسیئهٔ لسانیه‌دن کمال درجه مجانبت‌لازمهٔ شعائر انسانیت وشرط‌اعظم اهل کتابت‌در.

بومقوله شیلر اکثریا حدته مغلوبیتدن ویا مزاجك مزاح ایله کثرت ائتلاف وامتزاجندن نشأت‌ایتمسیله همان بلااختیارکبی برصورتده قاملماك‌اوجندن‌چیقیویررسه‌ده لایق اولان بو حال ایله یعنی یاسائقه غضب ویا قصد مزاح ایله یازیلان برشی یازیلوب تکمیل اولدقدن صوکره برکره نظرمطالعه وتدقیقدن کچیریله‌رك ایچنده ـ امثلهٔ آتیه‌ده کوروله‌جکی وجه ایله مبتذل، عوام‌پسند، محقرومزیف برکلمه ویاتعبیره تصادف ایدلدکده امحاسنه مسارعت کوسترملیدر.

مع‌مافیه الفاظ مبتذله‌وتعبیرات تحقیریه لسانمزله اودرجه استیناس ایتمشدرکه الڭ جدی صاییله‌جق اثرلرمزده بیله الڭ آزدن یوز دانه‌سنه تصادف اولنور.

اسکیدن یازلمش کتابلرمزده «کروه مکروه، تیمور مقهور، تاتار بدکردار، اکراد شقاوت نهاد» بولنده تحقیر آمیز تعبیرلردن کچلمز.

یاهله مناظراتده التزام اولنان لسان مزیفانه ومحقرانه پك‌شنیع اوله‌رق انسان بونلری اوقومقدن عادتا حیاایدر.

حاصلی تبیین حقیقت، تعلیم حکمته خادم اولمق لازم کلن وجناب معطیٔ کریم تعالی شانه‌نك اك بیوك عطایاسندن بولنان لسان وقلمی بویله آلت رذائل ایتمك، قدر شریف انسانیتی بیانلرجه جداً اسف اولنه‌جق حاللردندر.

عوام پسند الفاظ وتعبیراته مثال:

«بو تاریخی میدانه کتیرن ژه‌ئولوژی فنی‌در که همان عصرمزك زادهٔ عرفانیدر. فقط بو (آقاجان) نوزاد معرفت....»

ــ بر رساله‌دن ــ

ــ

دیکر:

«بکری هرشیئی فدا ایدر: منفعت، صنعت اکا (ویز) کلیر»

ــ «مسکرات» رساله‌سی ــ

ــ

الفاظ مبتذله‌یه مثال:

«(کوه) ایسه نامم اکرمانند کوه
باکه آندندر شو آثار شکوه»

§

«چون دکل سك فارق عدل وستم
(...) پیوب حکمتدن اورمه باری‌دم»

ــ حکایهٔ بزوخنفسا ــ

ــ

مزیفانه ومحقرانه سوزه مثال:

«اوروپا معارف مندانی ایله (هرشیده آنلره تقلیدی اعتیادایلین عصرمزك بعض نوهوسانی)...»

ــ مکمل الانشا ومعدل الاملا ــ

دیکر :

« بوکا اعتراض ایدنلر بولنه‌جغی واهمه‌سیله ، ظهور ایده‌جك معترضلرك (کوزینه صوقمق) اوزره لسان عربی وفارسی اساس اتخاذ اولنه‌رق .....»

ـ کذا ـ

—

دیکر :

« مؤلفات جدیدهٔ عصریه‌مزدن اولمق اوزره بر طاقم کتب ورسائلك بر قاچ پارچه‌سی آلنوب نظر دقتله لدی المطالعه سرنامه‌لرنده سرآمدان علما وادبای مشهوره‌مز طرفلرندن منهج تشویقده لطفاً وتنزلاً تقاریض جمیله دخی یازلدیغی حالده جمله‌سی (درمه چاتمه شیلردن عبارت) ... »

ـ کذا ـ

—

دیکر :

« (افکار جدیده) اصحابنك قول وادعالرینه نظراً معناسی برحقیقت مادهٔیی شامل اولمیوب ده صرف مخیلاتدن عبارت بولنان اشعار وابیاته کلام اطلاق اولنه‌میه‌جغندن اشعار مخیله‌نك عادتا (هذیان) قبیلندن اولمسنی زعم ایدییورلرسه‌ده محرر حقیر آنلرك قول وادعالری محضا (جهالتلرندن) تولد ایلمش وهم وپندار اولدیغنی (وهذیان ایشته بو سوزلری ایدوکنی) ادعا ایلرسه‌م اثبات مدعادن عاجز اولمامق ظننده‌یم ... »

ـ کذا ـ

—

دیکر :

« حال بو یله ایکن حجرات دماغیه‌لری ثروت معارفدن تهی بولندیغی حالده عالم‌لکجینمك هوس و آرزوسنده بولنان بعض (سبکمغزان)که اکثریا عمومك انهماکاتنی ایستر مضر اولسون ایستر فائده‌مند بولنسون تصویب وتحسین ایله جلب انظار تقدیر وستایش ایتمکی کندیلرینك مدار صیت وشهرتلری اولمق اوزره اصول اتخاذ ایتمش بولنان (متصلفان طبابت فروشاندر). اعتیادمخصوصلری اوزره هرنه‌قدر یانلرنده عشرتك مضرتندن. عیاشلغك سیئاتندن. مسکراتك تأثیراتندن بربحث آچیلسه حتی الذزیاده‌عشرته‌منهمك بولنان‌می‌پرستلرك بیله تشفی صدر ایچون اولسون انکار ایتمکی قطعاً خیانتنه فکرندن چیرمامش بولندقلری مضرات وسوءتأثیراتی کندیلرینه مخصوص اولان(معلومات فروشانه برطور متحکمانه)ایله انکاره قالقشیرلر وکویا براصول‌حکمت شرح ایدیورمش ویا برقاعدهٔ اخلاق تفسیر ایلیورمش کبی (ابلیسانه) سوزه باشلایه‌رق ... »

ـ مقالات طبیه ـ

دیکر :

« عاکف پاشا « کرمی » یرینه « کرمیت » یازمش بناء علیه بزده یازارز دیه بر منشیٔ بی‌مدانینك مسامحه‌سنی بلا تأمل تقلید ایتمك (بی‌ادبلکدر) ... »

ـ نمونهٔ ادبیات ـ

مقاله ۱۲

صنایع ادبیه‌دن « براعت استهلال » کتابتده مستعمل وغایت مقبول بر صنعت اولدیغندن بوکا دائر کتابمزده بر فقره بولندورمق مناسب کورولمشدر.

یازی یازمق خصوصنده ساده‌لکی، طبیعیلکی بو کبی تکلفاته ترجیح ایدن زمانمز اصحاب قلمنك سایهٔ اجتهادلرنده کتابت عثمانیه اسکی حالنه نسبتله غایت دلنشین برطرزه تحول ایتمش و بو صره‌ده بر چوق سیئات لسانیه اورته‌دن قالقوب برطرفدن‌ده محو اولوب کیتمکده بولنمش ایسه‌ده ادبیاتك بو یولده‌کی صنایع لطیفه‌سی قیمت ولطافت اصلیه‌لرینی هرزمان ایچون محافظه ایتدیکندن «براعت استهلال» قاعده‌سی شمدیکی اصول کتابتجه دخی قواعد اساسیه‌دن معدود در. بناء علیه هر نه‌یه دائر اولورسه اولسون بر بحث ایچون تمهید مقدماته لزوم کورولدکجه بو قاعده‌یه رعایت اولنمسی لزومی توصیه اولنور.

« براعت استهلال » دیه بر کلامك ابتداسنده فقرات مبسوطه وآتیه‌دن مستبان اوله‌جق معنای مقصوده انتقال ایچون اشارت غیر صریحه بولاندیرلمق قاعده‌سنه دنیلیر واکثریا کتاب ورساله مقدمه‌لریچون یازیلیر. برده بو قبیلدن اوله‌رق ملتزم صورتده یازیلان مکاتیب ومقالاتده واوصاف الهی، نعوت رسالتپناهی، دعای حضرت پادشاهی‌یی متضمن عبارانده استعمال اولنور بر قاعدهٔ بدیعه واردرکه « تلمیح » دنیلیر.

کتاب مقدمه‌لرینه مثال:

« مطلع منظومهٔ حمد وثنا، ترکیب بند اسالیب حسن ادا ایفا ومصراع برجستهٔ درود بیپایان ورود سیدالانام تضمین کردهٔ بدیع الانسجام

اختتام وردائف قوافی ترضیه وتکریم آل واصحابه مستزاد سه بیت صلوة وسلام اهدا قلندقدن صکره چکیدهٔ قلم عبد بی مکنت بندهٔ ابن عباس حشمت بو درکه ...»

ـ سند الشعرا ـ

دیگر :

«زیور سرنامهٔ هر بحث و مقال و باعث تمامیت هر امر ذی بال اولان بسمله ایله وجیبهٔ تحمید وتصلیه‌یی بخلوص البال ادا واکمالدن صوکره ساحهٔ ارتسام وبیانده تدویر پرکار خامهٔ عجز ایله شو وجهله تصویر مرام اولنور که»

ـ هندسهٔ رسمیه ـ

(شو ایکی مثالك اولکیسنده «مطلع، منظومه، ترکیب، مصراع، تضمین، ردائف، قوافی، مستزاد، بیت» کلمه‌لرینك بولنمسندن کتابك شعردن بحث ایده‌جکی، ایکنجیسنده‌کی «ساحهٔ ارتسام، تدویر پرکار» ترکیبلرندن هندسه‌یه متعلق برشی اوله‌جغی استدلال اولنور)

قاعدهٔ تلمیح اوزره یازیلان تذکره ومکتوبه مثال :

ـ بر دعوت تذکره‌سی ـ

«جناب خداوند بیچون دائما اول همای همایون جام عشرت ونشاطنی آسیب سنك حوادثدن مصون وسریر صحت وعافیتده کمال امن وراحت ایله مسرور ومأمون ایلیه»

«یاران صفا، تندباد روزکاردن خلاص ایچون زورق صهبایی درکنار ویر کوشهٔ رعنایی اختیار ایدوب

«خذ من العيش نصيباً ومن العمر نصاباً»

مصراعنی وردزبان ایدرلر. کلبهٔ احزان یاران بادهٔ گلفام ولعلین جاملرله گلستانه دونمشدر. حاصل کلام

«احبا منتظر، مجلس مهیا، جاملر لبلریز»

فحواسی اوزره تشریفلرینه مترقب والم انتظار ایله مضطربز.»

ـ لطائف الانشا ـ

—

«جناب حی ودود تنزهت ذاته عن الوالد والمولود، شهریار عالی تبار وشهنشاه صاحب اقتدار (غازی سلطان عبدالحمید) خان ثانی افندمز حضرتلرینی مادام الموالید اریکه پیرای شوکت وشان بیورسون.» دعاسنی ایراددن صوکره «مولد شریف الای والاسنك اجراسی ضمننده دون بالشوکة والاجلال (حمیدیه) جامع نورلامعنه عزیمت همایون شرف وقوع بولمشدر»

دنیلدیکی زمان عبارهٔ اخیره‌دن مقصود اولان معنی مولد شریف الاینك اجرا بیورلدیغنی بیاندن عبارت اولمسیله یوقاریکی جمله‌ده محرر «والد، مولود، موالید» لفظلری معنای مقصوده اشارت غیر صریحه واقع اولمشدر.

—

مثال دیکر:

«جناب نکارندهٔ صحائف ازهار بهار اموات نباتاتده «کیف یحیی الارض...» مقتضاسنی اجرا ایله خاکنی احیا و«رحلة الشتا» حکمنجه پیربرد عجوزی اماته وافنا ایتدکجه شجرهٔ دولت واقباللرینی شکوفه‌دار

ودوحهٔ مجد واجلالرینی پربرك وبارایلسون «خیال موالات قدیمه‌نك مانند نسیم بهار گلشن تذکار ضمیر دولتلرندن مظهر گذار اولمسی وسیله‌سیله حسب الموسم اهدا اولنان قوزی ... اغا بنده‌لری یدیله واصل اوله‌رق .....»

ـ منشآت رفعت ـ

براعت استهلال قاعده‌سنجه صفات باری‌یه دائر بعض عنوان

ــ جناب خالق اللوح والقلم، تقدست ذاته عن السهو والسقم.

ــ جناب نظام بخش کارخانهٔ تکوین وایجاد جل شانه عن الاشباه والانداد.

ــ جناب نظام آرای امور، کام بخشای جمهور جل شانه.

ــ جناب فرمان فرمای ماء وطین. حکمران اقطار سموزمین جل شانه وباهر برهانه.

ــ جناب تأثیر بخشای خواص اشیا.

ــ جناب موجه مأرب امم. مرتب مطالب نوع بنی آدم جلت آلاؤه.

ــ جناب تفریح بخش قوای ابدان جل ذاته عن الشبیه والنقصان.

— جناب ترتیب بخش نامیهٔ بهار، قوت‌ده افسرده تنان حدایق واشجار تعالی کنه ذاته عن احاطة الافکار

—

— خیرالحافظین.
— خیرالفاتحین.
— خدای بی‌انباز.
— آفرینندهٔ کائنات.
— مسبب الاسباب.
— نعم الناصرین.
— خدای بیچون وچرا.
— جناب حکیم مطلق.
— آفرینندهٔ بحروبر.
— جناب واهب الآمال.
— ایزد بی زوال
— تألیف بخشای کتاب کائنات تنزه ذاته عن نقایص الصفات.
— خدای علام.
— فیض دهندهٔ صبح نوروز، فروزندهٔ چراغ ماه‌شب‌افروز
— رب العباد.
— جناب نسق‌ساز کارگاه امکان، نظام بخش ایوان اکوان جل شانه
— جناب مفیض الخیر والاحسان.
— جناب قدیر ونصیر.
— جناب ایزد متعال.
— خداوند فیاض.

— خالق الموت والحيوة.
— نكارندهٔ صحائف ازهار، نقشبند بوقلمون بهار.
— جناب منازل رسندهٔ شمس وقمر، تنزه ذاته عن المكان والمقر.
— طراوت بخشای فصل بهار تنزه ذاته عن ادراك الافهام والافكار.
— خالق فتح وظفر.
— مرسل رياح فتح وظفر عزشانه حضرتلرى.
— ناميه بخشای چمنستان ساهرهٔ غبرا.
— جناب رفيع الدرجات.

—

{ القاب پادشاهی }

— شهريار مؤيد من عند الله، پادشاه اخلاص آگاه افندمز حضرتلرى
— تاجدار معالى استيناس سايهٔ رب الناس...
— بدرمنير آسمان دولت، غرهٔ غرای اوج سلطنت...
— روح جسم عالم، مردمك چشم بنى آدم...
— نور باصرهٔ ارباب صدق واخلاص، مردمك ديدهٔ اصحاب اختصاص ...
— رونق افزای كاشانهٔ دولت، پيرايه بخش اريكهٔ كامرانى وسلطنت...
— سبب آسايش عالم، باعث افتخار كافهٔ امم...
— امامهٔ سبحهٔ سلطنت واقبال، پيرايهٔ محراب ابهت واجلال.
— معدن برونوال، منبع زلال فيض واقبال...
— خورشيد آسمان دولت، مهر جهان افروز برج شوكت.

— تنظیم بخشای کافهٔ امور، تنسیق فرمای سرحدو ثغور.
— ولی نعمت بی منت، مادهٔ حیات ملك وملت.
— پادشاه عالمپناه، شهریا معالی اکتناه...
— امیر المؤمنین، خلیفهٔ رسول رب العالمین...
— سلطان عدل آیین، خاقان نصرت قرین...

—

﴿ ادعیهٔ حضرت خلافتپناهی ﴾

— ربمز تعالی وتقدس حضرتلری نور نبوت فخر جهان حرمتنه ولی نعمت بی منتمز شهنشاه عالمیان افندمز حضرتلرینه عمر سرمد احسان ومقدمهٔ انواع سرور بی پایان بیورسون آمین.

— ..... حضرتلری ولی نعمت جهان پادشاه مکارمنشان افندمز حضرتلرینه توکنمز عمر واقبال احسان بیورسون...

— جناب حق وفیاض مطلق مراتب بخشای کافهٔ بندکان اولان شهنشاه جهانیان شوکتمآب افندمز حضرتلرینی عافیت ابدیه وشوکت سرمدیه ایله دنیا طوردقجه سریر آرای اقبال سلطنت وسایهٔ مکارموایهٔ جناب جهانبانیلرینی مفارق تبعه وزیر دستانده ابدمدت بیورسون..

— .... حضرتلری ولی نعمتمز، سلطان عنایت عنوان، شوکتمآب مکارم نصاب افندمز حضرتلرینه عمر واقبال احسان بیورسون ...

—

جناب رب منان تعالی شانه عن العجز والنقصان حضرتلری متمسك

حبل متين شرع احمدی شهریار عالی‌تبار ولی نعمت بینمتمز غازی سلطان «عبدالحمید خان» افندمز حضرتلرینی حصول آمال خیریهٔ ملوکانه وتمادیٔ عمر واقبال خسروانه‌لریله سریر سلطنتده دائم بیورسون .

—

جناب ترکیب فرمای حکمتکدهٔ کائنات وترتیبساز اجزاخانهٔ ممکنات جات عظمتـه حضرتلری باعث دوام نظام عالم، بادیٔ تقویهٔ قوام امم ولی نعمت عالم غازی سلطان «عبدالحمید خان» افندمز حضرتلرینی کمال عز واقبال وتوافر شوکت واجلال ایله زینتده اونك معلای خلافت وسلطنت بیورسون .

—

جناب نزهتفزای کاشانهٔ وجود. ترتیبفرمای منظومهٔ بود ونبود تنزهت ذاته عن الولد والمولود جل شانه حضرتلری وجود مسعود شاهانه‌لرینی سریر شوکت وخلافته مابه الافتخار اولان شهریار معدلتدثار غازی سلطان «عبدالحمید خان» افندمز حضرتلرینی مادام الشمس والقمر اریکه پیرای خلافت وسلطنت بیوروب لوای شوکت احتوای ملوکانه‌لرین منصور ومظفر ایلسون .

—

جناب مسرتده قلوب عباد تنزهت ذاته عن الامثال والانداد شهریار شریعت شعار ولی نعمت وبینمتمز غازی سلطان «عبدالحمید خان» افندمز حضرتلرینی حلول ایدن رمضان شریفك امثال کثیره‌سنی مشاهده ایله مشرف بیورسون .

—

جناب مقضی الاحسان والجود تنزهت ذاته عدالاماکن والحدود جل شانه حضرتلری شهریار عالی نژاد ولی نعمتمز غازی سلطان «عبدالحمید خان» افندمز حضرتلرینی کمال عز وعافیتله مدی الزمان تخت عالی بخت خلافت کبرایه زینت ساز شوکت واجلال بیورسون.

مقاله ۱۳

کاتب، یا کندیلکندن یاخود بر باشقه‌سی طرفندن یازه‌جغی ماده نه‌یه دائر ایسه اك اول ذهننده طاسارلایوب جمله وفقره‌لری صره‌سیله ترتیب ایتدکدن صوکره هیچ صیقلمقسزین یازمغه باشلاملی.

اکر بویله یاپیلمازسه اله قلم آلنجه یاماده‌نك سرونبی غائب ایدلمك یا اختیار اولنه‌جق اسلوب بیان ایله ربط وسبکنه ذهن صاردرلمق صورتیله شاشیرلمق مقرردر. انسان برکره شاشیرنجه ارتق نه یازه‌جغنی ده بیلمز. بوحال کثیر الوقوعدر. بونك ایچون کاتبه اك اول لازم اولان شی یازیله‌جق برماده‌یی برکره ذهنده قرارلشدیرمق وسبك وربطنه بك اوقدر اهمیت ویرمکسزین یازمقدر. ختامنده برکره نظر تصحیحدن کچیریلیرسه هم کاتب یازی یازمقده هیچ زحمت چکمامش هم یازه‌جغی شی قصورسز اولمش اولور.

ثانیا، مسوده تمام اولمه‌نجه اویله هرسطر باشنده دونوب تصحیحه قالقشمق ماده‌نك قوه‌ده مرتب بولنان شکلنی اخلاله سبب اولور.

ثالثا، آخری طرفندن یازدیرلمق ایسته‌نیلن برماده‌یه دائر واقع اوله‌جق افاده استماع اولنورکن ذهنی باشقه ملاحظه‌لردن بالکلیه تجرید ایتملیدر.

هر حالده اثنای تحریرده مدار سهولت اولمق ایچون ایکی واسطه‌یه مراجعت مناسبدر:

١ ــ افاده اولنان ماده بسیط اولمیوب ده مواد عدیده‌دن مرکب وبناءً علیه مطول ایسه هر ماده‌یی ــ مؤخراً درخاطر ایتدیره‌جك درجه‌ده ــ ایکی اوچ کلمه ایله آیریجه برکاغد اوزرینه اشارت ایتمك.

٢ ــ مسوده‌نك کاغدینی کنیش، سطرلری سیرك طوتمق درکه حین تصحیحده ضم وعلاوه‌سنه لزوم کورینه‌جك بر عباره ویا لفظ ایچون یر قالمش اولسون ده یازیلر بری برینه قاریشه‌رق اوقونمازواکلاشلماز برحاله کلمسون.

§

بر ماده‌یی قلمه آلدقدن صوکره تصحیح ایتمکه کتابت اصطلاحنده «تهذیب» دنیلیر. بوکادائر «میزان الادب» نامنده‌کی کتاب فوائد نصابده کوریلن بر بحثك عیناً بورایه نقلی مناسب مطالعه اولندی:

«بر شی قلمه آلنیرکن اوّلا معانئ مطلوبه قوهٔ مفکره‌ده حسن استحضار ایله ترتیب اولنور. صوکره پیش نظر دقته قونولوب اصول آتیه‌یه تطبیق ایدیلیر:

کلامده نه‌قدر حشو وزائد شیلر وارسه محو ایدیلیر. الفاظ باقیه برر برر میزان ذوقه وضع ایله ایچلرندن حروف ویا ترکیبجه آغیر کورونن الفاظ مفرده ومرکبه چیقاریلوب یرلرینه خفت حروف وترکیبی حاوی کلمه‌لر قونولور. غرابت وحشیه‌سی وقیاسه مخالفتی حس اولنان لفظلر تنقیح وسهل الاستفاده وقیاسه موافق الفاظه تبدیل اولنور. مرکبات وفقرات اعتباریله معانی‌یه تعلق ایدن قوت وخفت. الفاظ ایله معانی ومصلحت وماده اهمیتیله (محررات ومکاتبات

قسمنجه) مرسل ومرسل الیهك حال و شاننه تعلق ایدن جهاتك درجاتی بیننده‌کی رابطه ومناسبت میزان ذوق‌سلیم واسطه‌سیله تعدیل وتسویه ایدیلیر.

کلامك منسوب اولدیغی تکلم، خطاب، غیاب موقعلرنجه تناسب جهتلری تدقیق اولنه‌رق یولنه قونولور.

افادهٔ مقصود ایچون استحضار ایدلمش اولان تعبیرات ایچنده استفاده‌جه سلالت و صعوبتی موجب اولان شیلر مرات فهم ایله مقابله ومیزان ذوق ایله موازنه ایدیله‌رك تعقید لفظی ومعنوی‌یی موجب کورونن لفظلر. جمله‌لر اخراج ایله معانی‌یه دلالتی واضح الفاظ استحضار اولنور. کلماتك تقدم وتأخرندن ومقارنت وارتباطندن نشأت ایدن تعقید وضعف تألیف دخی اصلاح ایدیلیر. بعده تهذیب وتنقیحه ختام ویریلیر.

قلمه آلنان مفصل. مختصر محررات ومقالات ایله کتب ورسائلجه تهذیب. اصول مذکوره‌یه تابع در. یازیلان شیلری قلمه آلانلر او شیلری باشقه‌لرینك اثرلرندن عد ایله بالذات نظر اعتراضه تقریب ایلدکلری حالده اصلاحجه خیلی استفاده ایده‌بیلیرلر.

شایان اصلاح اولان اثرلرده احوال آتیه‌دن بر ویا بر قاچ حال بولنور:

١ ـ بو کلمه‌نك موضعی بوراسی دکل.

٢ ـ شو کلمه تقدیم، بو کلمه تأخیر اولنملی ایدی.

٣ ـ شوراده نقصان وار.

٤ ـ بو زیاده.

٥ ـ بو کلمه یاخود بو کلام ایله شو فقره لزومسز.

٦ ــ شو صفت موصوفه مطابق دكل .

٧ ــ شو لفظلر یاخود جمله‌لر بیننده مطابقت، مناسبت، ارتباط یوق .

٨ ــ افاده بو طرزده اولسه ایدی استفاده‌جه دها زیاده سهولت بخش اولوردی .

٩ ــ بو راده تعقید یاخود ضعف تألیف وار .

١٠ ــ شو لفظده یاخود شو تركیبده تنافر وار .

١١ ــ بوشی كوزل قلمه آلنمش . قلمه آلینشنه . الفاظ ومعانیسنك انتظامنه دیه‌جك یوق . لكن مرسل الیهك شان وحالی یاخود درجهٔ ادراك واستفاده‌سیله متناسب دكل .

١٢ ــ شو افاده مناظره‌دن خالی .

١٣ ــ بوراسی اداب عمومیه‌یه مغایر .

١٤ ــ شو جهتی‌ده آداب ملیه‌یه موافق دكل .

١٥ ــ شو سوز مقتضای حاله كوره دكل .

ایشته اعتراضلرك بشلیجه‌لری احوال مذكوره‌دن عبارتدر .

قدمای ادبای عربدن بعضیلری قلمه آلدقلری شیلرك تهذیب وتنقیحنه اعتنای عظیم كوستركدن صوكره اثرلرینی اعتماد ایتدكلری اصحاب معلوماته عرض ایله كندی ادراكلرینك بالغ اوله‌میه‌جغی اعتراض موقعلرینی اوكرنه‌رك اصلاح ایدرلردی . [١]

نظم ونثرك تهذیبنده اصول مذكوره‌یه رعایت ادبیه وعلى الخصوص

---

[١] بزده بوحال تنزل صایلیر . فقط دقت اولنمیورکه خود پسندانه یازیلان شیلرده باعث خجالت نه قدر خطالر ارتكاب اولنیور . انسان عمومه قارشی جاهل كورنمكدن ایسه فضل وعرفانه ، یاخود هیچ اولمزسه ، اصابت رأینه اعتماد ایتدیكی برذاته عرض احتیاج ایله طلب معاونتده بولنمق البته خیرلیدر .

نوهوسلره واجبدر . آثار علميه وادبيه‌جه دقت واعتنا امور معتا-
ده‌دن عد ایدیله‌جك درجه‌یه واریرسه بالآخره ارتق هر اثرك اوزون
اوزادی اصلاحی تكلفنه حاجت قالمیوب حسن تنظیم وافاده‌جه ملكه
حاصل اولور . نوهوسلر یازه‌جقلری اثرلری كندی عقللرینك ایردیكی
قدر اصول مذكوره دائره‌سنده اعتنا كوستردكدن صكره مهارت
واقتدارجه تصدیق عمومی‌یه مظهر اولمش ذواتدن برینه عرض وارائه
وشایان اعتراض اولان محللرینی اصلاح ایتمدكجه یالكز كندیلرینك
بكنمرلریله اكتفا ایدوب‌ده انظار عمومیه‌یه وضع ونشر ایتاملیدرلر .
زیرا هر ادیبك اقتدار ومعلومات ادبیه‌سی سن وحال ومشهودات
ومطالعاتنك درجاتیله متناسب اولمق امور طبیعیه‌دندر .

بر صاحب اثرك یازه‌جغی شی سن وحالنه نسبتله نه قدر كوزل
كورونسه بیله معلومات واقتداری ترقی ایتدكدن صوكره اویله اثر
یاننده پك چركین كورونور . نشر ایتمش اولدیغی حالده (امكان اولسه)
طوپلایوب محو ایتمسنی آرزو ایدر .

تهذیب اصولنه رعایت من القدیم عادات مرعیه‌دندر . علمای
اسلامدن نیچه‌لری ، قدمای حكمانك پك چوغی اثرلرینی تصحیح ایتمش
وحتی بر وقت قلمه آلدقلری اثرلردن علوم وكمالات مستحصله‌لرینك
ترقیسندن صوكره شایان نشر عد ایده‌مدكلری شیلری اصلاح ایدوب
معلومات اخیره‌لرینه نسبتله شانلرینه متناسب وتهذیب وتصحیح ایله‌ده
درجهٔ مطلوبه‌یه ایصالی ممكن كوره‌مدكلری اثرلری محو ایتمشلردر .

امام سیوطی (رحمه الله) كندی ترجمهٔ حالنی حاوی اولان

اثرنده ديركه :

« بر وقت قلمه آلوب صوكرهلرى غسل و امحا ايتديكم [١] آثاردن باشقه اولمق اوزره شمدى يه قدر تأليف ايتمش اولديغم كتابلرك مقدارى اوچ يوزه بالغ اولمشدر [٢]».

شو افاده مشار اليه حضرتلرينك تأليف ايتمش اولديغى كتابلرك بر طاقمنى صوكره نشره شايان و تصحيحه قابل كورهمديكندن امحا ايلديكنى كوستريبور.

مؤلف مشهور نيوتونك (حرونولوجيا) [٣] ديه معروف اولان كتابنى اون بش و كيبون نام ذاتك (مه‌موار) كتابنى طقوز دفعه تهذيب ايلديكى بعض اثرلرده كورلمشدر .

بعضاً برشى قلمه آلنير . يازلديغى وقت صاحبنه پك خوش كورونور . بر كون صكره نظر دقته عرض ايتدكده ايچنده بيوك بر مناسبتسزلك، ياخود محذورى جالب بر خطاى عظيم نظرينه ايريشير . يازيلوب ده جهات لازمه‌سندن غفلت. ياخود بر حالت بى قيدى يه تبعيت ايله اصلاح ايدلمكسزين نشر اولنان اثرلردن ياخود مرسل اليهنه كونديريلان محرراتدن بيوك بيوك محذورلر. مضرتلر ظهور ايتمش و حتى پك جزؤى بر دقتسزلك ياخود التزامسزلقدن صاحب اثر چوق وقتلر (مسلكنده) تفيضدن محروم اولمشدر »

مبتدى بر كاتب ايچون قاعدهٔ تهذيبه نه درجه‌لرده رعايت لازم

---

[١] « غسل كلمه‌سنك دخى دلالت ايتديكى وجه ايله يازى اوزمانلر، الحالة هذه عربستانك بعض محللرنده مشهود اولديغى اوزره، تخته‌دن معمول لوحه‌لره و يا حيوان دريلرى اوزرينه يازيلير و بوزولور ايدى .

[٢] امام مشار اليه حضرتلرنده مؤخراً ترتيب ايدلمش اولان فهرست مؤلفاته نظراً تأليفاتك مقدارى اودرجه‌ده قالميوب درت يوزاللى كتابه بالغ اولمشدر .

[٣] « قرونولوزى » يعنى شؤن تاريخيه .

نوهوسلره واجبدر. آثار علميه وادبيه‌جه دقت واعتنا امور معتاده‌دن عد ایدیله‌جك درجه‌یه واریرسه بالاخره ارتق هر اثرك اوزون اوزادی اصلاحی تكلفنه حاجت قالمیوب حسن تنظیم وافاده‌جه ملكه حاصل اولور. نوهوسلر یازه‌جقلری اثرلری كندی عقللرینك ایردیكی قدر اصول مذكوره دائره‌سنده اعتنا كوستردكدن صكره مهارت واقتدارجه تصدیق عمومی‌یه مظهر اولمش ذواتدن برینه عرض وارائه وشایان اعتراض اولان محللرینی اصلاح ایتمدكجه یالكز كندیلرینك بكنملریله اكتفا ایدوب ده انظار عمومیه‌یه وضع ونشر ایتمامیلدرلر. زیرا هر ادیبك اقتدار ومعلومات ادبیه‌سی سن وحال ومشهودات ومطالعاتنك درجاتیله متناسب اولمق امور طبیعیه‌دندر.

بر صاحب اثرك یازه‌جغی شی سن وحالنه نسبتله نه قدر كوزل كورونسه بیله معلومات واقتداری ترقی ایتدكدن صوكره اویله اثر یاننده پك چركین كورونور. نشر ایتمش اولدیغی حالده (امكان اولسه) طوپلایوب محو ایتمسنی آرزو ایدر.

تهذیب اصولنه رعایت من القدیم عادات مرعیه‌دندر. علمای اسلامدن نیچه‌لری، قدمای حكمانك پك چوغی اثرلرینی تصحیح ایتمش وحتی بر وقت قلمه آلدقلری اثرلردن علوم وكمالات مستحصله‌لرینك ترقیسندن صوكره شایان نشر عد ایده‌مدكلری شیلری اصلاح ایدوب معلومات اخیره‌لرینه نسبتله شانلرینه متناسب وتهذیب وتصحیح ایله‌ده درجهٔ مطلوبه‌یه ایصالنی ممكن كوره‌مدكلری اثرلری محو ایتمشلردر.

امام سیوطی (رحمه الله) كندی ترجمهٔ حالنی حاوی اولان

اثرنده دیرکه :

« بر وقت قلمه آلوب صوکره‌لری غسل و امحا ایتدیکم [١] آثاردن باشقه اولمق اوزره شمدی‌یه قدر تألیف ایتمش اولدیغم کتابلرك مقداری اوچ یوزه بالغ اولمشدر [٢]»

شو افاده مشار الیه حضرتلرینك تألیف ایتمش اولدیغی کتابلرك برطاقمنی صوکره نشره شایان و تصحیحه قابل کوره‌مدیکندن امحا ایلدیکنی کوستریبور .

مؤلف مشهور نیوتونك (حرونولوجیا) [٣] دیه معروف اولان کتابنی اون بش و کیون نام ذاتك (مه‌موار) کتابنی طقوز دفعه تهذیب ایلدیکی بعض اثرلرده کورلمشدر .

بعضاً برشی قلمه آلنیر . یازلدیغی وقت صاحبنه پك خوش کورونور . برکون صکره نظر دقته عرض ایتدکده ایچنده بیوك برمناسبتسزلك، یاخود محذوری جالب برخطای عظیم نظرینه ایریشیر . یازیلوب ده جهات لازمه‌سندن غفلت، یاخود برحالت بی‌قیدی‌یه تبعیت ایله اصلاح ایدلمکسزین نشر اولنان اثرلردن یاخود مرسل الیهنه کوندریلان محرراتدن بیوك بیوك محذورلر، مضرتلر ظهور ایتمش و حتی پك جزؤی بردقتسزلك یاخود التزامسزلقدن صاحب اثر چوق وقتلر (مسلکنده) تفیضدن محروم اولمشدر »

مبتدی برکاتب ایچون قاعدهٔ تهذیبه نه درجه‌لرده رعایت لازم

[١] « غسل کلمه‌سنك دخی دلالت ایتدیکی وجه ایله یازی اوزمانلر، الحالة هذه عربستانك بعض محللرنده مشهود اولدیغی اوزره، تخته‌دن معمول لوحه‌لره وباحیوان دریلری اوزرینه یازیلیر وبوزولور ایدی .

[٢] امامشار الیه حضرتلرنده مؤخراً ترتیب ایدلمش اولان فهرست مؤلفاتنه نظراً تألیفاتنك مقداری اودرجه‌ده قالمیوب درت یوز اللی کتابه بالغ اولمشدر .

[٣] « قرونولوژی » یعنی شؤن تاریخیه .

اولدیغنی اوراق حوادثدن برینك كچن سنه‌رمضاننده یازمش اولدیغی برفقره‌نك طرز افاده ومعناسی‌ده پك كوزل اثبات ایدییور .

فقره

« دونكی كون روز حضر اولمق مناسبتیله حیدرپاشا پك غلبه‌لك اولوب اقشام‌اوستی دخی چمنلر اوزرینه سفره‌لر قورارق غایت مكمل صورتده افطار ایتمشلردر»

شمدی شو فقره‌یی بركره تحلیل وتدقیق ایده‌لم . « دونكی كون» سوزینك سقامتی شویله طورسون .

اولا « حیدرپاشا » دنیلدكدن صوكره برده « مسیره‌سی »دیمك ایجاب ایدردی . زیرا «حیدر» براسم خاص « پاشا » صفت اولوب استانبولی بیلمینلرك ایسه بوندن « حیدر پاشا نامنده برذاتك قوناغی» یاخود « كوشكی » معناسی چیقارملری احتمالدن بعید اولمدیغندن بواحتمالی برطرف ایتمك ایچون «مسیره» لفظنك علاوه‌سنه لزوم واردر.

اما دنیله جككه: ــ برازاشاغیده «چمنلر اوزرینه» دینلیور . بوندن ٢ اكلاشیلیركه اوراسی برمسیره‌در . بوحالده «مسیره» لفظنك علاوه‌سنه لزوم قالماز .

جواباً دنیله بیلیر كه ــ بومعنی فقره‌یی قلمه آلان محرره كوره بر معنادر . یوقسه «چمن» دیمكله، اوراسنك مطلقا « مسیره» اولدیغی آكلاشیلماز . زیرا قوناغك باغچه‌سنده یاخود كوشكك باغنده‌ده چمن بولنور .

حاصلی‌یازائدكبی كورونوب‌ده‌ترك ایدلمش یاخود (دهاطوغروسی) دوشونلمدیكی ایچون خاطره كلمامش اولان برتك لفظك نقصانی ایشته ذهنی بویله احتمالات ایله اوغراشدیرارق یورویور .

ثانیاً، اورایه کیدن خلقـك همان عموماً اسـلام اهالی اولمیه‌جغی درکاردر. بناءً علیه افطار ایدنلر ایچون مثلا «زوارك اسلام طاقمی» کبی برقید بولندیرمق اقتضا ایدردی.

ثالثاً، خلق مطلقا سفره‌لرینی چمنلر اوزرینه قورمامشدیلر یا؛ بعض بی‌قدرت اولانلر سفره قورمقسزین برایکی زیتون دانه‌سی، یاریم سمیت ایله‌ده افطار ایتمشلردر. بو حالده نیچون بو حالی عموملاشدیره‌رك یازملی؟

رابعاً، اویله چمن اوزرنده، بیك اسباب استراحت نقصان اولدیغی حالده، ایدیلن طعام نصل «مکمل» اوله‌بیلیر؟ «مکمل» یرینه «صفالی» دینلمش اولسه ایدی طوغرو اولوردی.

برده افطاری کیملر ایتدیکنه دائر «خلق» کبی، «اهالی» کبی برفاعل تعیین اولنمقسزین «ایتمشدر» دنیلوب کچیلیویرلمشدر!

هله فقره‌نك هیئت عمومیه‌سنه کتابت نقطۀ نظرندن باقیلیرسه هیچ لطافتی اولمدیغی کورولور. انسـان بوکبی عادی بر وقعه‌یی شفاهاً بیله حکایه ایده‌جك اولسه ینه بوقدر بیاغی برافاده‌یی ارتکاب ایتمز. هایدی حوادث حدذاتنده اهمیتسز اولمغله یازلسنه‌ده اهمیت ویرلمامش دیه‌لم؛ هیچ دکلسه شویله‌ده‌می اولسون یازیله‌مازدی:

«دون روز حضرك ابتداسی اولمغله هرنه‌قدر بوسنه حضر رمضانه تصادف ایتمش ایسه‌ده، حیدر پاشا مسیره‌سنده ینه مأمولدن زیاده زوار وار ایدی.

«موسم بهارك فیض نامیه‌سیله طراوتیاب اولان چمنزارلك طویوله میان تماشای لطافتنه آقشام اولنجه اهل اسلامك اوبك اوبك چمنلر اوزرینه اوتوروب ده صفا ایله افطار ایدیشلری باشـقه‌جه برلطافت قاتدیغندن

اوراسی اوکون حقیقةً سعدآباده بیله غبطه‌رسان اوله‌جق بر نشاط آباد حالنی آلمشدی»

ایشته دوشونمکسزین قلمك اوجنه هر نه‌کلیرسه یازمقدن بوکبی معناسزلقلر تولد ایدر. ارباب کمال واقتدارك بلاآرام همان یوزلرجه سطرلر یازمقده اولدقلرینه باقوب‌ده آنلری تقلیده قالقشمق مبتدیلر ایچون مانع ترقی وبناءعلیه خطای عظیمدر. زیرا اصحاب کمال هر نه قدر «بلاآرام» یازارلرسه‌ده «بلاتأمل» یازمازلر. آنلر بواقتداری «تهذیب» قاعده‌سنه رعایتله بالتدریج حاصل ایتمشلردر.

—

ـ مقاله ١٤ ـ

کورویورزکه علی‌العاده کاتب اوله‌جق برآدم ایچون مکاتب عالیه‌ده یعنی «رشدیه» دیدیکمز ایکنجی درجه مکتبلرده اوقونان لسان وفنون درسلرینك کافی اولدیغنی وحتی بزم بوکون وسط وبلکه اعلی درجه‌ده کورمکده اولدیغمز کتبه وادبامزك اکثری بومکتبلرده تحصیل اولنان درسلرله قالمش طاقمدن اولدقلری حالده بودرجه‌یی محضا استعداد فطریلری ایجابندن اوله‌رق هرکوردکلری شیٔ ـ تطبیقاتیله برابر ـ بالله‌مك، دائما اصحاب اقتدار ومعلوماتك آثارینی اوقومق وآنلره تقلیده چالیشمق سایه‌سنده قازانمش اولدقلرینی ادعا ایدنلر بولنیور.

واقعا کتابتده بوقدرجق براقتدار علمی ایله‌ده درجات عالیه‌یه ارتقا ممکندر. انجق بوحال نزدعقلاده مقبول برشی اولمیوب آنلرجه

کاتب اوله جق اولان بر انسان ایچون مطلقا لسانه مخصوص علوم ادبیه ایله فنون متداوله یه وتواریخ ومحاضراته کسب وقوف واطلاع لازم وفی الحقیقه زمانك ترقیات مدنیه سی ده بونی مقتضیدر . چونکه تحصیلات ابتدائیه سیله اکتفا ایدرك معلوماتنی توسیع ایتمامش بر کاتب. ذکاسی یازدیغیله، غایت پارلاق بر افاده یه مالك اولسه بیله هیچ بر وقت قولنده متانت، فکرنده سلامت، قریحه سنده وسعت وبناء علیه یازدیغی شیده بر کونه حکم وقوت اوله ماز. شو زمانده ساده جه یازمق اوقومق بیلن بر آدمك ایسه هیچ یازی بیلمین بر جاهلدن اصلا فرقی یوقدر

کتابمزه درج اولنان نمونه لرله ایضاح اتندن عادی بر کاتب ایله بر منشی وادیب کاملك یازدیغی شیلر بیننده کوریله جك تفاوت مدعانی واضحاً اثبات ایده جکندن بو مبحثده اطناب کلامی زائد عد ایدرز .

بو راده کتابتده عادیلکدن بدأ ایله علی الاعلالق درجه سنه وصول ایچون نه یی تحصیل کورمك لازم کله جکنی بیلدیرمك ده ایجاب ایدییور. لکن واحیفا که شمدی یه قدر ترکجه نك کرك لغاتنی کرك قواعدادبیه سنی ضبط وتدوین خصوصنه اصلا اهمیت ویرلیوب بو واسع ومستقل لسانك یالکز عربی وفارسی لسانلرینك بعض قواعدینی اوکرتمکله آرادن چیقوره جکی اعتقاد غریبنده مصرانه دوام ایدلمش اولدیغندن کتابته تعلق ایدن علوم وفنونه دائر مراجعت ایدیله جك ترکجه بر کتاب کوسترمك ممکن دکلدر !

مع هذا ــ همتلری مشکور اولسون ــ عصرمزك بعض فضلای ادبا ومنشیانی بو احتیاج عظیم ملی یی تقدیر ایله عمومك استفاده سیچون، قدرتلری نسبتنده ، برقاچ کتاب وجوده کتیرمش وسایهٔ فیض وایهٔ حضرت (عبدالحمید) خانیده بر طرفدن ده بو مثللی آثار نافعه نك تکثیرینه

چالشمقده بولنمش اولدقلرندن بزبوراده آنلری توصیه واخطار ایله اکتفایه مجبور اوله جغز.

(شوراسنیده عرض ایده لمکه کتابتده درجات عالیه یه وصول یالکز بونلری کرك خواجه دن، کرك کندی کندینه اوقومقله میسر اوله ماز. اسکی اولسون یکی اولسون مشاهیر ادبا ومنشیانك هرنوع آثارینی تتبع ایتملیدر.)

توصیه ایده جکمز کتابلر، برنجی درجه ده، قواعد لسان عثمانی — مقیاس اللسان — بلاغت عثمانیه — تعلیم ادبیات — میزان الادب — مبانی الانشا — مجموعهٔ معلم.

ایکنجی درجه ده، فریدون بك منشآتی [۱] — همایون نامه — اخلاق علائی — منشیٔ مشهور (ویسی) نك کلیات آثاری — کامل پاشانك «تله ماق» ترجمه سی — عاکف، رشید، رفعت، جودت پاشالرله کمال، اکرم، ابوالضیا توفیق بکلرك ومدحت، معلم ناجی افندیلرك آثار منتشره لری.

کتابتده درجات عالیه یه ارتقا ایچون آثار مذکوره دن بعض جمله لری ازبرله مکده پك چوق فائده یی موجب اولور.

— مقاله ۱۵ —

کتابتمزده چوق یازه یازه عادتا سوء استعمال درجه سنه واردیرمش اولدیغمز حروف والفاظ وتعبیراتدن بریده حرف عطف اولان (واو) در.

---

[۱] بوکتاب تاریخ نقطهٔ نظرنجه دخی غایت مهم وقیمتدار براثر اولدیغندن مطالعه سندن ایکی جهتله ده استفاده اولنور.

بوکا دائر «مجموعهٔ معلم» ده مندرج اولان بر مقاله، یالکز مبتدیلر ایچون دکل، بلك چوق ارباب قلمجه بیلنمسی لازمکلن قواعد و فوائدی جامع اولدیغندن کتابمزه نقلنه لزوم کورولمشدر:

«و»

«عربیده فارسیده اولدیغی کبی لسانمزده دخی ادات عطف اوله‌رق مستعمل اولان (واو) جمع ایچوندر. مفردلری ویا ترکیبلری، جمله‌لری بری بری اوزرینه عطف ایدر.

عطف، لغتجه اماله دیمکدر. معطوفی معطوف علیهه اماله ایتدیکی ایچون واوه «عاطفه» دنیلیر.

عربیده «واو مطلقا جمع ایچوندر» دنیلمسی واوك معطوف ایله معطوف علیه بیننده ترتیبی ایجاب ایتمامسندندر. مثلا «زید و عمرو کلدیلر» دینلدکده بو آدملرك مجرد کلدکلری بیان ایدلمش اولور. هانکیسنك اوّل ویا صوکره کلدیکنی افاده مقصود اولماز.

لسانمزده (واو) اکثریا جمع ایله برابر ترتیبه دلالت ایدر. مثلا «محمد ثانی و سلیم اول الك بیوك جهانکیرلردن ایدیلر» دیمك ــ محمد ثانینك زماناً سلیم اوله تقدمنی کوستره‌جکی جهتله ــ «سلیم اول و محمد ثانی الك بیوك جهانکیرلردن ایدیلر» دیمکه ترجیح اولنور.

ایکنجی صورتده واو یالکز، محمد ثانی ایله سلیم اولی «الك بیوك جهانکیرلردن اولمق» خصوصنده جمع ایدر. برنجی صورتده ایسه انلری بو صورتده جمع ایتدکدن بشقه بینلرنده‌کی ترتیب زمانیی دخی کوسترر.

عربیده واو عاطفه مفتوح اوقونور:

«بالعز والشرف» کبی.

فارسیده ایکی درلو استعمال اولنور: حرف مددن بریبی ویا های

رسمیه‌یی تعقیب ایدرسه بررأیه کوره مضموم. رأی دیکره کوره مفتوح اوقونور. ضم ایله تلفظی غالبدر.

« بالاوزیر . ابرووزلف — دیده‌ودل » کبی

سائرحرفلردن برینی تعقیب ایدرسه کندیسی اوقونماز، یالکز ماقبلی مضموم اوقونور:

« زیروبالا — زلف‌وابرو — اخلاص‌وبندکی — دل‌ودیده » کبی

(عربی « ولکن » دن‌بوزمه‌اولان « ولیکن » لك‌واوی دائمامفتوح اوقونور. « ولیکن» دن‌مخفف‌اولان « ولیك، ولی »دخی بویله‌در. یالکز حروف مددن (ی) حرفنی تعقیب ایتدیکی وقت — یرینه کوره ایکی صورت جائز اولور. یعنی هم آیریجه تلفظ اولنه‌بیلیر، هم‌ده ماقبلنی مضموم اوقوده بیلیر.

لسانمزده واوعاطفه عربك وبعض عجمك استعمالنه اقتفاءً فتح ایله قوللانلدیغی کبی عجمك — واوی ضم‌ایله تلفظ ایتمك ویاماقبلنك ضمیله اکتفا ایلمکدن عبارت اولان — ایکی درلو استعمالنه اقتفاءً دخی قوللانیلیر.

دیمك اولیورکه بزبواداتی اوچ صورتله استعمال ایدییورز. واو مفتوحه‌یی عربی‌ویافارسیدن، ضم ایله اوقونان ویاماقبلی مضموم‌اوقونان واوی‌ده فارسیدن آلمشز.

بونلردن فتح ویا ضمه ایله اوقونانه — ماقبلندن فصل اولندیغی ایچون — (واو مفصوله)، ماقبلنی مضموم اوقونانه — ماقبلنه وصل اونندیغی ایچون — (واو موصوله) تعبیر اولنور.

کرك واو مفصوله‌نك کرك واو موصوله‌نك لسانمزده مواضع

استعمالی تعیین ایدنك لازم كلیور: بناءً علیه ایضاحات آتیه‌یی اعطایه مجبور بولنیورز:

حروف مددن، حروف املادن بریله ویا هاء رسمیه‌ایله بیتن هر درلو كلماتدن صوكره واو مفصوله كلیر:

«بكا وسكا ـ صو واكمك ـ بالی وكوشك ـ كلدی وكیتدی ـ پنجره وقاپاق ـ صحرا وجبل ـ عدو وخلیل ـ والی واهالی ـ دانا وبینا ـ كیسو ورخسار ـ شادی ونشادی ـ صحرا ودكز ـ دریا وكمی ـ كورتی وعربده ـ كدی وپلنك» كبی (نثرده «شادی وناشادی» قبیلندن اولان عطفلرده واو دائماً مفصوله صورتنده تلفظ اولنورسه‌ده نظمده بالاده كوستریلان شیوهٔ ایرانه اقتفاءً ماقبلنك ضمیله اكتفا دخی اولنه‌بیلیر.

حروف مذكوره‌دن ماعدا حرفلرله بیتن كلماتدن صوكره ـ یرینه كوره ـ واو مفصوله ویا واو موصوله كتیریله بیلیر. بونلردن هانكیسنك ایراد ایدیله‌جكنی بیلمك ایچون معطوف ایله معطوف علیهه دقت ایدلمك لازم كلیر.

معطوف، معطوف علیه تعبیر ایتدیكمز كلمه‌لرده‌كه واو بونلرك آراسنده بولنه‌جقدر، آلتی احتمال واردر.

برنجیسی: ایكیسی‌ده عربی ـ ایكنجیسی: ایكیسی‌ده فارسی ـ اوچنجیسی: بری عربی، دیكری فارسی ـ دردنجیسی: بری عربی، دیكری تركی ـ بشنجی: ایكیسی‌ده تركی اولمق احتمالیدر.

برنجی، ایكنجی، اوچنجی احتماللره كوره واوموصوله كتیریلیر:

«عدل واحسان ـ آب وتاب ـ امنیت وآسایش»

و

«ادبیات ایله تاریخ وسیر
سیرت اهل ادبدر بكمز»

و

«ترازوسی مهرومه آسمان»

و

«عقل ودانش بونی جزم ایتسونمی؟» کبی

دردنجی، بشنجی، آلتنجی احتماللره کوره واو مفصوله کتیریلیر:

«درایت وچالیشقانلق ــ پدر واوغل ــ قاش وکوز» کبی

اوچنجی احتمالده معطوفك عربی ویا فارسی اولمسی ایله معطوف علیهك عربی ویا فارسی اولمسی بیننــده فرق اولمدیغی کبی دردنجی، بشنجی احتماللرده دخی کرك معطوفك کرك معطوف علیهك عربی ویا فارسی اولمسی بیننده فرق یوقدر:

«آسایش وامنیت ــ چالیشقانلق ودرایت ــ اوغل وپدر» کبی

لسانمزده استعمال ایدلمکده اولان «قومیسیون ــ قومیسر» کبی بعض کلمات اجنبیه دخی بوبابده کلمات ترکیه حکمندهدر، یعنی بونلردن بری معطوف ویا معطوف علیه اولدیغی زمان ــ مقارنی نصــل کلمه اولورسه اولسون ــ واو مفصوله کتیریلیر.

رأی عاجزانهمزه کوره لسانمزده و او مفصولهنك دائما فتح ایله استعمالی انســبدر. شــو قدر وارکه بعضاً نظمده بو واوك حرکهسی اماله ایدلمك لازم کلنجه ــ فتحهســنك امالهســندن ظهوره کلهجك هجنته ضمهنك امالهســندن حاصل اولهجق ثقلت ترجیح اولنهرق ــ اسلوب فارسی‌یه اتباعاً ضم ایله اوقونور:

«شمالاً نخچوان وکنجه وتفلیس و شروانی
جنوباً شهر زور وبصره وبغداد واهوازی»

بیتنده اولدیغی کبی و او موصولهنك ماقبلنه ویردیکی ضمه دخی نظمده بعضاً اماله ایدیلیر. یوقاریکی بیتده(نخچوان) ایله (کنجه) ــ

(شهر زور) ایله (بصره) لفظلری آراسنده واقع موصوله‌لرك ماقبلنه ویردکلری ضمه او یولده اوقونور.

«عقل وجمال وعشق آله اولدی برزمان»

مصراعنده‌کی (عقل) ایله (جمال) آراسنده بولنان موصوله‌نك ضمه‌سی اماله ایدلمکده اولدیغندن بوبابده برمثال اولیور. حال بوکه (جمال) ایله (عشق) بیننده واقع موصوله‌نك ضمه‌سی اماله ایدلمیور. بناءً علیه مصراع، نظمده موصوله‌نك اماله‌لی اماله‌سز استعمالنه شاهد طوتیله بیلیر.

«اول ذاهدك اغلار یر وکوك حانه یارین»

مصراعنی دخی موصوله‌نك استعمالنه دائر اتخاذ ایتدیکمز قاعده‌یه موافق بوله‌میز. چونکه قاعده‌مزه کوره ایکی کلمهٔ ترکیه بیننده موصوله بولنه‌ماز. حال بوکه بومصراعده (یر) ایله (کوك) آراسنه موصوله کتیرلمشدر.

شو ایضاحدن آکلاشیلیورکه (جان وکوکل ـ آج وبی علاج ـ تك وتنها) کبی ذاتاً لسان ادبجه مقبول اولیان کهنه تعبیراتك موصوله ایله استعمالی طوغرو دکلدر.

(بای) لفظنك ترکجه اولمسنه کوره

«چون بای وکدا خاکه برابر کیره‌جکدر»

مصراعنده‌ده بوهجنت موجوددر.

شوراسنه دقت اولنملیدرکه ـ دردنجی، بشنجی، التنجی احتماللر مستثنا اوله‌رق ـ واوك بالاده کوستریلان مواضعده مفصوله ویاموصوله صورتنده ایرادی اساساً تلفظك سهولت وعذوبتنه مستند بولندیغندن یعنی هانکی صورت لسانه ثقالت ویرمیورسه اوترجیح اولنه‌جغندن

قاعدهٔ مفصوله صورتنده تلفظی لازم کلن واوك بعضاً موصوله صورتنده اوقونمسی اولی کوریلور:

«بطریق الاملا یازمغه تنزل بیورررسه کرتشکر ودعا ایدرم» کبی

(شرعاً و نظاماً ــ طوعاً وکرهاً ــ لساناً قلماً ــ مالاً وبدناً) کبی لسانمزده مستعمل اولان تعبیرات عربیهده‌کی واولر نثرده دائما مفصوله صورتنده اوقونورسه‌ده نظمده موصوله صورتنده ایرادی تجویز اولنور.

قابل انکاردکلدرکه عبارهده ــ مفصوله اولسون، موصوله اولسون ــ برقاچ واوك تعاقبی لسانمزه ثقلت ویرر : مثلا

«... برذهن متفکر اوله عرش اعلای الوهیته قدر ایصال ایدلمش برحالك عمومیت اعتباریله حس وتقدیر وتعریف وتصویرینه نره‌دن مقتدر اولسون ؟»

عباره‌سنده (حس ــ تقدیر ــ تعریف ــ تصویر) کلمه‌لرینك آرالرنده بری برینی تعقیب ایدن واولر ــ نه‌درلو اعتبار ایدیلورسه ایدلسون ــ لسانه ثقیل کلیر. الك خفیفی (حس) ایله (تقدیر) ــ (تعریف) ایله (تصویر) بینلرنده‌کی واولری موصوله. (تقدیر) ایله (تعریف) بیننده‌کی واوی مفصوله صورتنده اوقومقدر. حال بوکه بونده‌ده اوقدر سهولت وعذوبت اولمدیغی آشکاردر.

نفعی‌نك :

« فیض استعداد ذاتن کورکیم ایتمش تنازل »

« جذبه‌سی خورشید وماه وآسمانی مولوی »

بیننده ایکی واوك تعاقبندن بیله بردرجه‌یه قدر ثقلت حس اولنیور. حال بوکه :

« جذبه‌سی خورشیدی، ماهی، آسمانی مولوی »

دینیلورسه او ثقلتدن اثر قالمیور.

بورايه‌قدر ويرديكمز ايضاحات كلمه‌لرى عطف ايدن واوه عائددر .
برازده تركيبلرى، جمله‌لرى عطف ايدن واودن بحث ايده‌لم :
تركيبلرى ، جمله‌لرى ـ مسجع اولسون اولمسون ـ عطف ايدن واو مفصوله صورتنده كلير :

« بوندن بشقه بر مسئله‌ده عقل ونقل تعارض ايدنجه حجت بالغهٔ قدرت اولان عقلك حكمى اول ونقل آنكله مؤل اولديغيچون علماى شريعت اشتغال معقولات ايله مكلف اولديغى عموم ارباب دانش عندنده مسلمدر . »

واولرك تعاقبندن حاصل اوله‌جق ثقلتك اندفاعى بونلرك ـ ممكن اولديغى قدر ـ تقليـل استعمالنه توقف ايدر. لزوم قطعى كورلمدكجه واوك تكريرندن اجتناب ايدلمليدر .

دقت اولنسه آكلاشـيليركه برعباره‌ده واو نه قدر آز اولورسه او قدر ساده اولور. لسانمزك اصل لطافتى ايسه سادەلك ايچنده بولنور .

اوته‌دن برى معنايى نظر اعتباره آلميوب لطافتى طمطراق الفاظده آرايان ارباب قلم طرفـدن بر طـاقم لزومسز تكلفاته بوغولمش اولان لسانمزك بو تكلفاتدن تجريديله سـاده‌لكنك، لطافتنك اظهارى زمانى چوقدن كلمشدر. برسوز نه قدرطبيعى سويله‌نير، نه قدر طبيعى يازيليرسه او قدر سـاده او قدر لطيف اولور. فصاحت، بلاغت دنيلان شيلرك طبيعيلكده آرانمسى لازم كلير. سوزه تكلف قارشديغى كبى فصاحت، بلاغت آرادن چيقار .

« چيقدقجه لسان طبيعتندن ـ البته دوشر فصاحتندن »

سوزى پك طوغرودر .

تكلف ايله فصاحت، بلاغت هيچ بروقت برلشمه‌مش اولديغى حالده بونلرى تكلفده آرامق غريب اولمازمى؟

لسانمزك طبيعيلكنى محافظه ايچون دقت اولنه‌جق شيلردن برى ده

- يوقاريده كوسترلديكي اوزره - واوك تقليل استعماليدر. بزم واوه احتياجمز اوقدر آزدركه بر محررمز- ايچنده ولو بردانه اولسون واوعاطفه بولنمامق شرطيله - بيوك بر جلد يازه بيلير. شوحالده واوك استعمالنى ايسته ديكمز قدر آزالده بيليرز.

فرانسزلرك «پونقتو آسيون» ديدكلرى (اصول تنقيط) ى لسانمزك شيوهٔ تحريرينه تطبيقاً قبول ايتمليز. چونكه بو اصول، افاده نك انتظامنه، ساده لكنه زياده سيله ياردم ايديور. بوراسى آز چوق يازى ايله اشتغال ايدنلرجه مصدق اولمق لازم كلير.

برزماندن برى بو اصولى استعماله باشلامش اولان محررلرمز، بونى قبول ايتديكلرندن طولانى تعريض ايدنلرك، مقلد، بلكه ده مبتدع نظريله باقانلرك سوزلرينه باقلماز.

نصل باقلسونكه روايته كوره ميلاددن بلكه ايكى عصر اول اسكندريه علماسى طرفندن قوللانلمغه باشلامش، مؤخراً تلاحق افكار ايله نقصانى اكمال ايدلمش اولان بو اصولى علماى اسلام دخى استعمال ايتمشلردر. حالا قرآن كريم نسخه لرنده كورمكده اولديغمز «سجاوند» تعبير اولنان اشارت نه در؟ اصول تنقيطدن بشقه برشى ميدر؟

ايضاحدن مستغنى دركه انسان تكلم ايدركن مرامنى تصور ايتديكى وجه ايله افاده ايده بيلمك ايچون آراصره سوزى كسمكه لزوم كورر. بو كيفيتلر. مختلفدر بعضاً آز، بعضاً چوقجه اولور. جمله اولوركه ختامنده برنفس آلنه جق قدر طورولور. بركلمه كه سوز برقاچ نفس آلنه جق قدر ودها زياده كسيلير. هرنه صورتله اولورسه اولسون بو كيفيته «وقف» دنيلير. سامى بك افنديك «اصول تنقيط وترتيب» عنوانلى اثرنده

دیدیکی کبی — یازی سوزك تصویری اولدیغندن — آنده‌ده بو کیفیتلره رعایت ایدلمك لازم کلیر .

بر متکلم سوز سویلرکن — یرینه کوره — وقفه‌نه‌قدر رعایت ایدرسه مرامنی اوقدر آچیق ومؤثر اوله‌رق افاده ایدر . کذلك بر محرر یازی یازارکن وقف اولنه‌جق یرلری نه‌قدر مکمل کوسترسه یازیسنی تصویر ایتمکده سوزه اوقدر اویدرمش اولور . بناءً علیه هر لسانده اولدیغی کبی عثمانلیجه‌ده دخی اصول تنقیطك مناسب وجه ایله قبولی ضرورت حکمنی آلیر .

شو ایضاحاتی اعطادن مقصدمز اصول تنقیطك لسانمزده دخی استعمالی الزم اولدیغنی وقوللانلمامسنی التزام ایدنلرك فکری هر جهتله واهی بولندیغنی اثباتدر . لسانمزك ساده‌لکنی محافظه، لطافتنی اظهار ایچون تقلیل استعماله لزوم کورمکده اولدیغمز واوه بدل «ویرکول» دیدکلری (،) اشارتنی قوللانه بیلیرز . شوقدر وارکه بونی (٠) صورتنه تحویل ایدرز . چونکه اوروپا خطلری صولدن صاغه یازلدیغی حالده بزم خطمز بالعکس صاغدن صوله یازیلیور . بز ویرکولی عیناً قبول ایده‌جك اولسه‌ق کلمه، عباره‌یه یوزینی چویره‌جك یرده آرقه‌سنی چویرمش اوله‌جغندن بشقه قلممزك یورویشنه‌دخی موافق کلمز .

یرینه کوره واوه بدل ویرکول (فاصله) استعماله قرار ویرلدکدن صکره بونلردن هانکیسنك نره‌ده ایرادی انسب اوله‌جغی جهتی قالیر . بوراسنك تعیینی سلیقه‌نك ایشیدر. شوقدر وارکه بر آدم یازی یازارکن واو ایله فاصله‌دن برینی ترجیح ایده بیلمك ایچون شو ایکی شیئه دقت ایتملی:

سلاست — وضوح

لفظه عائد اولان سلاست ایله معنایه متعلق بولنان وضوح سوزك ایکی بیوك مدار مزیتی اولدیغندن بونلره هر یرده رعایت اولنمق یعنی سهولتله اوقونه‌میه‌جق، سهولتله اکلاشیله‌میه‌جق سوز یازلمامق لازم کلدیکی کبی واو یاخود فاصله وضعنده‌ده بورالری کوزه‌دلمك اقتضا ایدر. چونکه واو بعضاً سلاستی، فاصله دخی بعضاً وضوحی اخلال ایده‌بیلیر.

بالاده‌کی افاداتدن اکلاشلدیغی اوزره واو نه قدر آز استعمال اولنورسه شیوهٔ لسان عثمانی‌یه او قدر رعایت ایدلمش اولور. بناءً علیه نثرده ممکن اولدیغی قدر ــ ولو ایکی واوك اولسون ــ تعاقبنه میدان ویرلمامك لازم کلیر.

اما نظمده بعضاً برقاچ واوك تعاقبی ضرورةً تجویز اولنور:

«مربیٔ مسلمان ویهود وکبر وترسادر» کبی

اوچ واوی حاوی بولنان بومصراعی نثره تحویل ایده‌جك اولسه‌ق واو ایرادینه قطعاً لزوم کورمیوب «مسلمانك، یهودك، کبرك، ترسانك مربیسیدر» دیرز. برزماندن بری بعض ارباب قلم فرانسزجه‌ده اکثریت اوزره جاری اولان اصوله توفیقاً، معطوف بردن زیاده اولنجه اولکنده ویا اولکیلرده فاصله ایله اکتفا ایتدکاری حالده معطوف اخیری واو ایله ایراد ایتمکه باشلامشلردر:

«مشارالیهك مزیات ادیبانه‌سی ایسه عاکف پاشادن رشید پاشادن وحتی شناسی مرحومدن‌ده عالیدر»

بوصورت لسانمزده برقاعدهٔ مطرده حکمنده طوتوله‌ماز. چونکه معطوف اخیرك بویله واو ایله ایرادینه لزوم کورلدیکی نادردر. حتی دقت اولنسه «وحتی» ده‌کی واوك لزومسز اولدیغی اکلاشیلیر.

بوندن طولاييدركه الك بيوك اديبلرمز معطوف اخيرك اويله واو ايله ايرادنى التزام ايتميورلر :

«... ايكنجيسى ده صديقى برعزم، عمرى بر توفيق، عثمانى بر فداكارلق. حيدرى بر جلادت يله (١٠٠٥) تاريخنده و محمد ثالث زماننده اكرى ملحمهٔ كبراسنك قازانلمسنه سبب مستقل اولان مرحوم خواجه سعدالدين ايدى»

برده شو عبارهيه باقهلم :

«معارضلرماجرانى وسن وحالنى تعريف ايدرك قصيددنى نوعىيه عرض ايتديلر. نوعى ايسه نهايت درجهده دلدادهٔ لياقت. فوق الغايه اهل پرور برذات ايدى»

بوراده فاصله ايله «ماجرانى، سن وحالنى» دنيلميوبده واو ايله «وسن وحالنى» دنيلمسى ـ كذلك فاصله ايله «نهايت درجهده دلدادهٔ لياقت، فوق الغايه اهل پرور دنيلوب ده واو ايله «نهايت درجهده دلدادهٔ لياقت وفوق الغايه اهل پرور» دنيلمامسى نهدندر؟

يوقاريده سويلدكلرمز اونوتولمامش ايسه بو سؤاله پك قولاى جواب ويريله بيلير. نه ديمش ايدك؟ عبارهده واو ايله فاصلهدن برنى ترجيح ايده بيلمك ايچون لفظه عائد اولان سلاست ايله معنايه متعلق بولنان وضوحه دقت لازم كلهجكنى سويلهمامش مى ايدك؟

بونكده سببى بعضاً واوك سلاستى ـ بعضاً فاصلهنك وضوحى اخلال ايده بيلهجكى اولديغنى كوسترهمامش مى ايدك؟ ايشته «ماجرانى و...» ده واو ـ «نهايت درجهده دلدادهٔ لياقت، ...» ده فاصله ايرادى بو نكتهلره مبنىدر. دقت اولنسون، (ماجرانى) دن صوكره

فاصله ـ (لياقت) دن صوكره واو كتيرلسه برنجيسنده وضوحه، ايكنجيسنده سلاسته خلل كلزمى؟

ايشته نابجل فاصلهنك وضوحى ـ كذلك نابجل واوك سلاستى آز چوق اخلال ايده بيلهجكى بو مثال ايله ثابت اولور.

بورالرى دقايق لساندن معدوددر. افادهده وضوحى، سلاستى اخلال ايتمامك ايچون حسن طبيعت لازم. يوقسه دائما كورولديكى اوزره اويله طبيعتسزلر بولنوركه تعقيدى وضوح، منافرتى سلاست ظن ايدرلر...

انسان حسن طبيعتله حسن تحصيلى جمع ايتملى دركه كوزل سوز سويلهمكه موفق اولهبيلسون. حسن طبيعت خداداد برسرمايهدركه حسن تحصيل ايله نما بولور.

—

مقاله ١٦

لسان عثمانينك قواعد صرف ونحويله فصاحت وبلاغتنه واقف اوليان محرر ومترجملردن بعضيلرينك يازدقلرى شيلردهكى هفوات وغلطاتك حد وحسابى اولميوب كرچه بونلرك برقسمى ترك ويا شهرى اولمدقلرى جهتله يازدقلرينه نظر اغماض ايله باقيله بيليرسهده خطاآت مذكورهنك مطبوعات واسطهسيله نو هوسلرهده سرايت ايتديكى وبو يوزدن كتابت عثمانيهنك يواش يواش چيغرندن چيقمغه باشلاديغى كورولمكده اولمسيله كتابمزى اوقويهجق مبتديلرى اولسون حفظ ووقايه مقصديله بو خطالرك الك فاحش اولانلرندن بعضيلرينى عرض ايتمكى مناسب كوردك. اكر جملهسنك وهله املاجه اولان قصورلرك

تصحيحنه قالقيشه‌جق اولسه بر چوق جدللر طوغورمق لازم كلير .

{ غلطات }

- ايسه‌ده -

ايسه‌ده، ايسه‌لرده، ايسه‌كده، ايسه‌مده تعبيرلرندن صوكره ادات استدراك اولان (لكن . اما . انجق . مع مافيه) لفظلرندن برينى يازمق منافئ قاعدهٔ بلاغتدر :

« بعضاً مقدم اوله‌رق دخى ايراد اولنديغى غير مستتر ايسه‌ده (لكن) قابل و نادردر »

« هر نه قدر سفينه طائفه‌سنك بو چوجق حقنده‌كى ظن وذهابلرى بويله ايسه‌ده (مع مافيه) .....»

عباره‌لرنده اولديغى كبى .

- ايدى ، ايكن -

برى حكايهٔ ماضى . ديكرى حال اداتى اولان بو كلمه‌لر تخفيف اولنديغى زمان همزه ايله برابر ياحرفنك اسقاطى قواعد فصاحت اقتضاسندن ايكن اكثر محرراتده وحتى اوراق رسميه‌ده يالكز همزه‌نك حذف اولنديغى كوريليور . يا اصلى كبى يعنى بلا حذف يازملى ياخود « اولمشدى . اولمشكن » صورتنده يازه‌رق يايى قالديرملى .

- باكره -

معلوم اولديغى اوزره « بكر » نسوانه مخصوص بر حال طبيعى اولديغندن تأنيث وتذكيرى جائز دكلدر . « باكر » يازملى .

— بعد ما —

بو کلمه « بعد ما کان، بعد ما صار» کبی عربی ترکیبلرك مرتخمی ایسه‌ده ترکجه « بوندن صوکره » معناسنی افاده ایتمیه جکندن نقص و بناءً علیه بی معنا اولان بو یله بر لفظی قوللانمقدن ایسه ترك ایله اکا بدل «بعد ازین» یازمق و قوللانمق مناسب اولور.

— بعض —

ترکجه بر کلمه‌نك الفاظ عربیه و فارسیه‌دن بر یله قاعدهٔ فارسیه اوزره اضافتی جائز اولمیه جغندن « بعض » مضاف اوله‌رق « بعض کیمسه، بعض ایش، بعض سوز » کبی ترکجه بر کلمه کتیریلمز. بو یله یرلرده «بعض» ك آخرینه بر یاحرفی علاوه ایتمك مناسب اولور.

— دکل —

ادات نفی اولان بو کلمه بعضاً «حتی» و «بیله» معنالرنده استعمال اولنور. بو حالده بو کلمه‌یی عباره‌نك جمله اولاسی نهایتنده بولندورمق شیوهٔ لسان اقتضاسندندر. حال بو یله ایکن بو زایه دقت اولنمقسزین عباره‌نك تا اوائلنده بولندیریله‌رق مثلا:

« (دکل) بو یله کوچوك یاکلشلری دها بیوکلرینی بیله استعمالدن چکنمیورلر »

دیه یازیلیور. بونك طوغروسی:

«بو یله کوچوك یاکلشلری (دکل) دها بیوکلرینی بیله استعمالدن چکنمیورلر » اوله جقدر.

— ده —

«ده» کلمه‌سی بری ادات ظرف. دیکری «دخی» نك مخففی اوله‌رق

ادات عطف مقامنده قوللانیلیر. معنای اخیرده قوللانلدیغی زمان معنای اولمدن تفریق ایچون کلمه‌دن منفصل یازملی: «سن‌ده. بن‌ده. آنك‌ده. سزلرده» کبی که اصلاری «سن دخی. بن دخی. آنك دخی، سزك دخی» در. اگر متصل یازیلیرسه ذهن وهلةً ادات ظرف اولدیغنه واریر.

ـ دك، دکین ـ

ادات انتها اولان «قدر» لك ترکجه‌سی ایسه‌ده قبالقلریله برابر کهنه تعبیرلردن اولدیغیچون شیمدی ذوق آشنایان ادب هیچ قوللانمیورلر

ـ ظن ایدرسه‌م ـ

صیغهٔ شرطیه‌نك زمان حالی اولان بو تعبیر «ظن ایدرم‌که» و «بکا قالیرسه» دیمجك مجازده قوللانلمقده ایسه‌ده بو معنایی افاده ایتدیکندن «ظن ایدرم‌که» ویاخود «بکاقالیرسه» دیملی.

ـ فقط ـ

ادات حصردر. ترکجه‌سی «آنجق» و«یالکز» دیمك اولدیغی حالده یاکلش اوله‌رق «لکن» اما» آنجق» مقامنده قوللانیلیور. مثلا «تعیشی فقط بوکامنحصردر» دنیلیرسه بورادکی «فقط» کلمه‌سی «یالکز» معناسنی افاده ایدرکه کلمه‌نك ذاتاً موضع ومقامی‌ده بودر. لکن بو خطا تعمیم ایتمکله برابر لسانمزده اولیه بر وضعیت آلمشدرکه بو وضعده «لکن. اما. آنجق» یازلسه ـ او معنایی افاده ایتدیکی حالده بیله ـ اوشیوه‌ده نی اونزا کتی ویرهمیور: «مقصدم فخر دکل. (فقط) اعتقادمجه علوی علوی فکرلردن. خفی خفی حسلردن عاری اوله‌رق املالات وحشویاتدن مرکب و (فقط) «افاعیل وتفاعیل» ه مطابق بر قاچ یوز سطر یازی

يازيويرمك وهرسطرك نهايتنى دقافيه‌لى وتعبير آخرله برحرف اوزرينه كتيرمك اوقدر بيوك برمعرفت دكلدر» عبارەسندەكى «فقط» لركبى.

ـ قات اندر قات ـ

«قات» لفظى تركجه اولديغندن فارسى ادات ظرفى اولان «اندر» كلمه‌سنى بوايكى قاتلر آراسنده ازمك جائز دكلدر.

ـ لى ،لو ـ

اسملره لاحق اولنجه نسبت، صاحبيت اداتى اولورلر. «بغدادلى، هيبتلى» كبى.

بونلرده املا تلفظه تابعدر. ضمه‌دن عبارت برحركه‌سى بولنان وياصوك حركه‌سى ضمه اولان اسملره (لو). ماعداسنه (لى) لاحق اولور: «استانبوللو، سوسلو، كوكللو، بروسه‌لى، شعشعه‌لى، دبدبه‌لى، معلوماتلى، تدبيرلى، سوكيلى» كبى.

القابده منحصراً (لو) استعمال اولنور: «عزتلو، سعادتلو» كبى.
ـ مجموعۀ معلم ـ

ـ غيب ـ

«غائب» مقامنده «غيب» يازمق خطادر. چونكه «غيب» حال وصف «غائب» ايسه صفتدر. بوحالده:

« بتون جسارتنى غيب ايتدى » دنيلمز
« .... غائب ايتدى » دنيلير

ـ مطروش ـ

«مطروش» يونتمق .قازيمق معناسنه فارسيدن تركجه‌يه كچمش برلفظدر. بونى عربى يه نقل وبردەتاسنى طايه قاب ايله. «تراشلى» ديەجك يرنده «مطروش»

يازمق اولوز اولماز خطايه بكزه‌ميور. اسف اولنور كه الك بيوك اصحاب قلمك اثرلرنده التزامى كبى صورتده يازلديغى كوروليور.

— مع —

«ايله» معناسنه برلفظ عربيدر. تركجه بركلمه ايله اضافتى جائز دكلدر. مثلا «مع قورشون قلمى برطبقه كاغد» ديمك خطادر. بونى بسبتون ترك ايدرك «قورشون قلمى ايله برطبقه كاغد» ديملى.

— تمهير —

«مهر» لغتى فارسيدر. عربيسى «خاتم» در. فارسيسنى عربى برلفظ كبى تصرف ايله «تمهير» ديمك ياكلشدر. بوكا بدل «تختيم» وياده طوغروسى «مهرله‌مك» ديمك مناسبدر.

— هرهانكى بر —

«واقعا» و «اكرچه» كلمه‌لرينى دائما «ايسه‌ده. لكن» كلمه‌لرى تعقيب ايتديكى كبى بونى ده «اولورسه اولسون» تعبيرينك تعقيب ايتمسى شيوهٔ لسان مقتضاسندندر. بناءً عليه حذفى جائز اولماز. بر وقتلر بعض مكاتبده تدريس اولنان انشاد رسالرندكى قواعد عنديه‌دن اوله‌رق مثلا:

«هرهانكى برفنه دائر تأليف اولنمش بركتاب اوفنه مخصوص اصطلاحاتى جامعدر»

كى شيوه‌يه مخالف بيك درلو جمله وعباره‌لره تصادف ايدلمكده‌در. ايشته بو قبيلدن اولان شو عباره «هرهانكى برفنه دائر اولورسه اولسون تأليف اولنان بركتاب اوفنه مخصوص اصطلاحاتى جامعدر» ديه يازلمق ايجاب ايدر.

ـ الجای ضرورت ـ

«الجا» کلمه‌سی ذاتاً مس‌ضرورت معناسنه اولمغله «ضرورت»لفظی زائددر.

ـ ایرتسی ـ

«ایرته» کلمه‌سی «برکون صوکره» معناسنه اولوب نهایتنده‌کی ها حرفی ایسه نفس کلمه‌دندر. «س» ك علاوه‌سیله هانك اسقاطی لازم کلمز. «جمعه‌ایرتسی، پازارایرتسی»یرنده «جمعه‌ایرته‌سی، بازارایرته‌سی» دیه یازمق لابددر.

ـ اکثریسی ـ

طوغروسی «اکثری» در. چونکه آخرنده حروف املادن برحرف بولنمیان کلمه‌لر مفعول‌به اولدقلری زمان نهایتنه بریاحرفی کتیریلیرکه بوکلمه‌ده اوقاعده اوزرینه مفعول‌به اولمش یعنی نهایتنه یاحرفی آلمشدر. بوحالده یائی نفس کلمه‌دن عدایله فضله اوله‌رق برده «س» علاوه ایتمك جائز اوله‌ماز. مثلا:

«ارباب قامك (اکثریسی) بوسهوده بولنیورلر» دنیلمز.
« . . . . . اکثری . . . . . . » دنیلیر.

ـ ثعلب ـ

«ساله‌ب» دیدیکمز دقیق تاکی معناسنه کلن «ثعلب» املاسیله یازییورلرسه‌ده طوغروسی «سحلب» در.

ـ بربرینه، بربرندن ـ

بعضاً وزن شعر ایچون «بربر» صورتنده یازلمقده اولسندن بو

صورت نثرده سرايتله اولنكيسنده‌كي ياحرفنك حذفيله يزيليورسه‌ده طوغرو دكلدر. «برى برينه»، «برى برندن» يازلملى.

ـ مانغال ـ

كلمه عربى، املاسى‌ده «منقل» در. «مانغال» يازلماملى.

ـ يقين ـ

«قريب» معناسنه اولان بو كلمه‌يى شبهه‌دن آزاده اوله‌رق وقوف حاصل ايتمك معناسنه كلن «يقين» لفظ عربيسندن فرق ايتمك ايچون تلفظ اولنديغى وجه ايله، «ياقين» صورتنده يازملى.

ـ چارشو ـ

غلطدر. يا فارسى اولمق اعتباريله «چارسو»، ياخود توركجه اوله‌رق «چارشى» يازملى.

ـ علو ـ

شعلهٔ آتش معناسنه اولان بو لفظ «آلاو» صورتنده بر لفظ فارسيدر. تلفظده اصالته رعايت ايتمكده اولديغمز حالده تحريرده نيچون بر لفظ عربى كبى «علو» ديملى يز؟.

ـ جبليت ـ

يا ايله يازلماز. صحيحى «جبلّت» در.

ـ جب ـ

بو كلمه عربى و يا ايله «جيب» در. هرنه معنايه آليرسه‌ق آلام، املاى اصليسنى تغييره وبناءً عليه يا حرفنى حذفه صلاحيتمز يوقدر.

- ارنبود -

« قاموس الاعلام » ك بیاننه کوره « آرناود » لفظی روجه اولان « آروانیت » لفظندن تحریف ایدلش وبوده آرناودلر عندنده مستعمل اولان « آریان » دن اخذ اولنمشدر. شو حالده حالا « ارنبود » یازوب طورمقده برمعنا یوقدر.

- اتمك -

بونی غالبا زرع معناسنه اولان « اکمك » مصدرندن تفریق ایچون تا ایله یازییورلرسه‌ده کاف ایله یازمق مناسبدر. ذاتاً بوکبی الفاظ متجانسه‌یی قرینه پك اعلی تفریق ایدر.

- معده نواز -

طوغروسی « مایدانوس » اولوب روجه بر اسمدر. املا بیلمز بعض وکیلخرجلرك دفتر مصارفنده « معده نواز » کوروب‌ده اویله یازمق وبوندنده برمعناچیقارمغه چبالامق عبثدر.

- عربه -

برکره لفظ چغتایی یعنی بزم اصل لسانمز اولان ترکجه اوله‌رق « آرابه » در، عربی فارسی دکلدر. ثانیاً « ع » حرفی یالکز عربی یه مخصوصدر. عربی اولمیان کلمه‌لر ایسه بوحرف ایله یازلماز. (بعض کتابلرده « ژه عولوژی، آرکه عولوژی » کبی شیلری کوروب‌ده بونلرك عربی اولدقلرینه ذاهب اولمالی طوغروسی « ژه ئولوژی ارکه ئولوژی » اوله‌جق ایکن نصلسه اویله یازلمق التزام ایدلمش.)

ـ ليراى عثمانى ـ

بوده ـ بر قاچ قبا صبا سوزدن باشقه تركجه هيچ بركلمه وكلام اولمديغى وياخود تركچه بركلمه‌يى يازمق لازم كلنجه مطلقا عربى وفارسى كلمه‌لر قيلننه صوقمق وهيچ اولمازسه بكزتمك قواعد كتابتدن اولديغى ظن غريبنده بولنماز ـ يازيجيلرمز طرفندن ميدانه قونولمش بر خطاى عظيمدر. «عثمانلى ليراسى» هيچ بر وقت «ليراى عثمانى» اولماز.

ـ بهره ـ

فارسى‌در. بناءً عليه اكثر محرراتده يازلمقده اولان «بهرهٔ علميه وادبيه‌سى» تركيبى غلطدر. «بهرهٔ علمى وادبيسى» يازلملى.

ـ ك ، و ، ر ، ك ماده‌سى ـ

بوحرفلرى جامع اولان ودرت درلوسى‌ده بر شكلده يازلمقده بولنان كلمه‌لر اكر «فروه» يعنى وجودى برودتدن محافظه ايچون آرقه‌يه كيلن قاپلى حيوان توكى معناسنده قوللانيليرسه:

١ ـ كورك

اكر آتش آله‌ولنديرمكه مخصوص آلت معناسنده قوللانيليرسه:

٢ ـ كوروك

اكثريا ايچنه آتش قونولان صاچ‌ودميرقاپ وياخود قايق چكمكه مخصوص برچفت تحته آلت معناسنده اولورسه:

٣ ـ كورك

برنوع اينجه وقورو اكمك وياخود نازك. طاغلمغه قابل معنالرنده اولورسه:

٤ — كه‌ورك

يازيلير.

— تيمور —

تركچه‌در. سويله‌نديكى كبى «دمير» يازملى. بونك اسكى تركچه كتابلرده‌ده «دمير» وبعضاً «دمور» يازلمش اولديغى كورولمكده‌در.

—

مقاله ١٧

— مكتب كتابلرى —

مكتب كتابلرندن مقصد فنون متنوعه‌يه دائر ومكاتب ابتدائيه وتاليه طلبه‌سنه مخصوص «قلاسيق» كتابلردر. (لسانمزده «قلاسيق» لفظنك افاده ايتديكى معنايى متضمن هنوز بر تعبير تقرر ايتمامش اولديغندن بو مقامده «مكتب كتابلرى» تعبيرينى استعماله مجبور اولدق)

بزده هانكى علم وفنه دائر اولورسه اولسون منتظم قلاسيق كتابلر بولنمديغى كبى بو مقصدله ياپيلان كتابلر ايچون بر قاعدۀ تحرير دخى اتخاذ اولنمامش اولديغندن بونلرك بعضاً بش آلتى ياشنده‌كى مكتب شاكردا نيله هيچ تركچه بيلمز بر اجنبى وياخود جاهل بر كيمسه ايچون يازيليورمش كبى عادى وقبا بر لسان ايله [١]، بعضاده بالعكس منتهيلرك بيله آكلامقدن

---

[١] «قبا» برنده «ساده» ديمك لازم ايدى. انجق بزده كتابتك الطيف، اك مقبول بر اصولى اولان ساده‌لكك نه اولديغى هنوز اكلاشلمامش وساده اولمق اوزره يازديغمز شيلر ايسه هيچ بر وقت عاديلكدن، قباقدن قورتولمامش اولديغندن بوراده بو تعبيرى قوللانمق ايجاب ايتدى.

عاجز قاله جقلری درجه‌ده مغلق ومصطلح یازلمقده اولدیغنی کورولیور.

حالبوکه بر کتابی درس ویاخود مطالعه طریقیله اوقویوب استفاده ایده‌جکلرک لساننجه اولان اقتدار ومعلوماتلری درجات مختلفه‌ده اولمغله بشر آتیشر یاشلرنده بولنان اطفال ایله ترکجه‌یی یکی اوکرنمکه باشلامش اجنبیلر ایچون برنجی درجه‌ده یعنی ساده ومکاتب عالیه طلبه‌سیله ترکجه‌یی ایجه تحصیل ایتمش اجنبیلر ایچون ایکنجی درجه‌ده یعنی اوسط اولمق اوزره ایکی درلو طرز تحریرک قاعده اتخاذی اقتضا ایدر. بویله اولمازده شمدیکی کبی قاریشق بر یولده یعنی هر صاحب قلم طرفندن راستکله یازمقده دوام ایدیلوب کیدیلیرسه کوچوک چوجقلرله مبتدیلر مغلق ومصطلح یازلمش بر کتابدن برشی اکلایه‌میه‌جقلری کبی مکاتب عالیه طلبه‌سیله مبتدیلکدن چیقمش اجنبیلر دخی قبا یازلمش کتابلردن استفاده ایتسه‌لرده لسانی ایلری کوتورمکه یعنی اصول کتابتی تحصیله موفق اوله‌میه‌جقلری جهتله آنلر بومقوله کتابلری اوقومقله بر طرفدن قازاندقلری حالده دیکر طرفدن غائب ایتمش عداولنورلر.

ایشته بوسببله بر «مکتب کتابی» تألیف ویا ترجمه ایدیله‌جکی زمان الـ اول بو نقطهٔ مهمه پیش نظر اعتنایه آلنه‌رق هانکی صنف طلبه‌ویا ارباب مطالعه ایچون اوله‌جق ایسه اکا کوره برنجی وایکنجی درجه‌لردن عبارت بولنان ایکی صورت تحریردن برینه تطبیقاً یازملی‌در.

بوحالده کتابلرده بو ایکی طرز تحریرک محل استعمالی شویله‌جه تعین ایتمش اولور:

١ ــ صغیر السن مکاتب طلبه‌سیله ترکجه بیلمیانلره مخصوص کتابلر.

٢ ــ مکاتب عالیه طلبه‌سیله ترکجه‌یی ایجه اوکرنمش اجانبه مخصوص کتابلر.

(بوراده ایکنجی درجه‌ده عد ایلدیکمز طرز تحریرك نصل بر شی اولدیغنی براز ایضاح ایده‌لم :

بو طرز تحریر هر نه‌قدر کتابتك وسط یعنی اصل کاتبانه عد اولنان درجه‌سی ایسه‌ده بوندن اویله هیچ برشیئه بکزه‌مین و معناسنی کاتبندن باشقه‌سنه مبهم قالان طرز تحریر اکلاشلاملیدر .

مقدمهٔ کتابده دخی کوسترلدیکی وجه ایله بزم دائما کاتبانه عد ایلدیکمز سوزلر ساده کوزل یعنی لفظاً فصیح، معناً واضح، مقتضای حاله موافق حاصلی قواعد ادبیه‌یه مطابق اولان سوزلردر . یوقسه

مثلا :

« ثروت خصوصیه (یعنی) احادناسك ثروتی ذاتاً واساساً ثروت عمومیه‌دن استفاضه (وکرکسه) معناً اکا مربوط و (وابسته) اولمغله سایه‌سنده (؟) حاصل ایتمش اولدیغی حسن جریانه (؟) باقلنجه ثروت عمومیه مرکزندن اویناز وصارصیلورسه ثروت خصوصیه‌نك دخی انتظام حالی خلل پذیر اولور .

« بومعنی بوندن دها بلیغ (!) برصورتله ایراد اولنه بیلورسه‌ده (لکن) بونده (دخی) اعتبارات لطیفه‌دن اوله‌رق (سیستملر) ده کائن اجرام صغار مستنیره‌نك اقتباس انوار ایله حرکاتی اجرام کبیرهٔ مستنیره‌نك انتظامنه مربوط اولمغله هندسه دلالتیله بوجرم کبیرك (؟) صارصیلوب مرکزندن اویناسندن اجرام صغارك استضائه و حسن جریانی خلل پذیر اولمسنه قیاساً عبارهٔ (مذکوره‌ده) برملکده ثروت خصوصیه ایله ثروت عمومیه بری بریله متناسب و (متلازم) کوسترلمشدر »

ــ لسان عثمانی ــ

كبی سوزلره هيچ بروقت «كاتبانه» ديه‌ميز)

§

لسانمزده شمدی‌یه قدر برنجی طرز تحریرده برچوق كتابلر يازلمش. انجق اعاظم ادبامزدن برذاتك ديديكی كبی: — اسكی اثرلرمزده قبا تركجه اوله‌رق هرنه يازلمش ايسه كويا تركجه اولان بر شيئك مطلقا قبـا تركجه اولمسی لازم كلیرمش كبی همان هيچ برنده محاسن ادبيـه التزام اولنمامشدر. اوهرسطرده آزدن آز ايكيسی. هرصحيفه‌ده لااقل يكرميسی موجود اولان «دون وكون» لر، «اولوب» لر، «اولمغله» لر، تركجه اولسه‌ده چكلمز اولمسه‌ده چكلمز!

فی الواقع. ساده افاده ايله كتابتك اصحاب ذوق سليمه بخش ايتديكی حلاوتك بزده شمدی‌یه قدر حس اولنمامش اولمسندن ميدر نه‌دن در، هرايكی يولده يازيلان شيلر برطاقم طاتسز لفظلر. معناسز تعبيرلرله بسبتون طبيعيلك دائره‌سندن چيقارلمش در.

اساس بحث مكتب كتابلری حقنده اولديغنه كوره بوراده قبا تركجه يازلمش كتابلرك تدقيقنه كيريشمك صدده موافق دوشميه‌جكندن بوبحثی ترك ايله اولكی صورتده يعنی يكی اوقومغه باشلايان چوجقلر ايچون يازلمش كتابلره نقل كلام ايده‌لم.

ايشته بونلردن برمثال:

«خواجه — بوعشيرت نره‌لرده (تمكن) ايدردی؟

«شاكر — بوعشيرت خراسان طرفلرنده (تمكن) ايدردی.

«ج — بوعشيرت خراسانی نيچون ترك ايتمشدر؟

«ش — خراسان (جهتنده) ظهور ايدن جنكيزك (و) سائر تاتار (امراسنك) (جور وغدرينه) تحمل (ايده‌میوب) سليمان شاه قبيله‌سيله

برابر غرب جهتنه هجرت (ایدرك)(و) ارزنجان (حوالیسنده)چادرلر قورارق برمدت (اقامت) ایتمشلردر.

«خ ـ سلیمان شاهك اوغللرندن هانکیسی اردویه سرداراولدی؟

«ش ـ سلیمان شاهك اوغللرندن ارطغرل (نام) بهادر اردویه سردار اولدی،

«خ ـ ارطغرل غازی‌یه کمك طرفندن (و نه سببه مبنی) دومانج یایلاغیله سکود (و) اسکی شهر اووالری ویرلمشدر؟

«ش ـ ارطغرل‌غازی برکون آرقداشلریله برابر یایلالرده کزرکن جنکه طالمش ایکی اردویه راست (کلوب) ضعیف کورونن طرفك یعنی قونیه سلطانی علاءالدین سلجوقینك (معاونتنه کیتمش) (و)غالب کورونن دشمن اردوسنی یعنی تاتار عسکرینی (کلیاً تار ومار ایلمش اولدیغی جهتله) ارطغرل غازی‌یه(مشارالیه) سلطان علاء الدین‌طرفندن (مکافاةً) بروسه سنجاغی (داخلنده) دومانج یایلاغیله سکود (و) اسکی شهر اووالری ویرلمشدر (که) غازی ارطغرل حضرتلری (دخی) وفات (لر) ینه قدر سلطان علاءالدینه خدمت (ومعاونتده) قصور ایتمامشدر.

«خ ـ (مشارالیهدن) هانکیسی قبیله‌یه سردار اولدی؟

«ش ـ (مشارالیهدن) عثمان بك قبیله‌یه سردار (اوله‌رق بنای دولتی تأسیس وکشاد ایلمشدر)

قوسین ایچنه آلنان کلماته، بر ده رساله‌نك محاوره طرزنده قلمه آلنمش اولدیغنه نظر بیورلسون.

اولا، یکی اوقومغه باشلامش برچوجق ویا براجنبی بوعباره‌لردن برشی آکلامز.

ثانياً . برمؤلف كتابنى اساليب انشادن ايسته‌ديكى اسلوب اوزرينه يزه‌بيلير . لكن محاوره طرزيله يازيلان بركتابك عادتا لاقردى سويلر كبى ساده وطبيعى يعنى مصطلح سوزلردن ، زنجيرله‌مه افاده‌لردن عارى اولمسى شرطدر .

هيچ برآدم تصور اولنه بيليرمى كه لاقردى ايدركن « مشاراليه ، فلان نام » ديسون ؟ برانسان شاعريله اولسه سوز آراسنده « ايلمش ، بولنمش ، قلنمش » بولنده جمله . « بناى دولتى تأسيس وكشاد ايلدى » كبى تشبيهلر ياپماز .

برده شو مثاله باقه‌لم :

« طاش (و) طوپراق كبى بر جسمى هوايه طوس طوغرى فرلاتيرسه‌ق او جسم اول امرده أليمزدن غايت قوت وسرعتله چيقار (و) بعده هوايه چيقدقجه سرعتى آزاله آزاله نهايت بردرجه‌يه كليركه دها يوقارى چيقماغه ارتق قوتى قالماز . بوندن صوكره (مذكور) جسم آشاغى طوغرى دوشمكه باشلار . بوحالده يعنى دوشمكه باشلاديغى آنده قوت و سرعتى غايت آز (اولوب) يره ايندكجه زياده‌لشه زياده‌لشه سرعتى پك چوق وقوتلى بردرجه‌يه واصل اولور .

شمدى شو حالده ايشتك دقت اولنه‌جق ايكى جهتى واردر : برى نه ايچون (مذكور) جسم دائما أليمزدن چيقديغى قوتله الى نهايه چيقوب كيتميور ؟

ايكنجيسى كيده‌جكى قدر كيدوب ده اشاغى‌يه دوندكدن صوكره نه ايچون الك اولكى سرعتيله تا اشاغى‌يه قدر اينميوب كيتدكجه زياده‌لشيور ؟

ديمك اوليوركه او جسم يوقارى‌يه طوغرو چيقاركن آنك

اوزرندن بر قوت باصدیرییورکه قوتی دائما بر حالده (قاله‌میه‌رق) کیتدکجه آزالیور (و) بوندن صوکره (مذکور) جسم اشاغی‌یه دوشمکه توجه‌ایلدکده دیمك اولیورکه ینه اوقوت کندیسنی اوزرندن باصدیروب (و) تضییق (ایدوب) کیتدکجه قوتنی زیاده‌لشدیرییور. ایشته شوحال ایکی سببدن ایلری کلیرکه برینه «ثقلت هوا» (و) دیکرینه «مرکز ارضك جذبی دیرلر.»

ـ خواجهٔ اول ـ حکمت رساله‌سی ـ

—

مکتب کتابلرینك برنجی درجه‌سی ایچون توصیه ایتمکده اولدیغمز طرز تحریر ایشته‌بودر.

برقاچ ادات عطف ایله ایکی «مذکور» حشولرندن، ایکی‌ده «رك» ایله «رق» دن ماعدا شو مثالده هیچ بر قصور کورولمز. افاده‌سی اوقدرساده اوقدرطبیعی‌درکه حکمت‌طبیعیه درسنه باشلایه‌جق قدر یاشی بیوك اولمق لازم کلن بر چوجوق دکل اوته‌کی رساله‌یی اوقویه‌جق بش التی یاشنده برچوجوق بیله دها ایلك اوقویشده آکلار. بوندن باشقه صورت افاده چوجوغك مألوف اولدیغی شیوهٔ تکلمدن پك‌ده فرقلی اولمدیغندن قرأتندن لذت‌ده آلیر. (بناءً علیه مستفید اولور)

ایکنجی درجه طرز تحریره کلنجه. بو طرزده یازلمسی لازم کلن کتابلر مکاتب تالیه طلبه‌سی ایله ترکجه‌یی ایچه اوکرنمش اجنبیلرك اوقویه‌جغی کتابلردرکه هرنه‌یه‌دائراولورسه‌اولسون کوچوك چوجوقلرله

تركجه‌نك اعجميسى بولنانلره مخصوص كتابلردن بردرجه دها يوكسك يعنى كاتبانه يازلمق اقتضا ايدر.

بزده «قلاسيق» اولمق اوزره ياپيلان كتابلرك اكثرى «كاتبانه» يازلمق ايسته‌نلديكى حالده مثلا:

«(مستويين متقاطعينك) فصل مشتركى خط مستقيمدر. زيرا (مستويين مذكورين) ك فصل مشتركى بر خط مستقيمدن عبارت اولمسه برخط مستقيمك امتدادنده واقع اولمامق شرطيله فصل مشترك (مزبور) ك اوزرنده اوچ نقطه تعيينى ممكن (اولوب) (و) نقاط ثلاثهٔ (مزبوره) مستويين (مذكورتين) ده مشترك (اولمسيله) مستويين (مزبورين) دن هر برى اول نقطه‌لردن (مرور ايده‌جكندن) مستوى واحد اولملرى لازم (كلوب) بو ايسه (مستويين مرقومين) بر برينى (قطع ايلملرى مفروض اولديغنه نظراً خلاف اولديغى اجلدن) مستويين متقاطعينك فصل مشتركى خط مستقيم اولوب) مطلوب ثابت اولور.»

— اصول جديدهٔ هندسه —

بولنده معناسز، لطافتسز، متنافر الفاظ وتعبيرات وهله هيچ بر زمانده، هيچ بر محلده تركنه راضى اوله‌مديغمز حشويات ايله كرچكدن «عذب البيان» اولان — لسانمز قوش ديلنه، كتابلرمز بر اهمه كتابلرينه بكزه‌تلمكده‌در!

واقعا بر لسانده اصطلاحات فنيه‌يه اعتراض اولنماز. لكن، ازجمله شو مثالده قوسين آراسنده كوستريلان شيلر كبى هيچ برشيئه بكزه‌مين وياخود اصطلاحات فنيه‌دن باشقه هر شيئه بكزه‌ين دوزمه تعبيرلره تعريض ايتمكده هركسك يردن كوكه قدر حقى واردر.

« مستويين متقاطعين» نه ديمك ؟ كتابی عربی لساننده‌می يازييو- رز ؟ « برى برينى قطع ايدن ايكی مستوی» ديسه‌ك كناهه‌می كيره‌رز؟ يا عجبا عربی‌يه محتاج اولميان و مع هذا بو كون سلم ترقينك قدمهٔ بالاسنه واران ملتلر نه ياپيورلر ؟ يوقسه آنلرده اصطلاحات فنيه يوقمی ؟

(اصطلاحات فنونمزك يولسزلغنه‌دائر سويليه‌جك سوز پك چوق. انجق بوراسی كتابمزك وظيفه‌سی خارجنده اولديغندن بو بابده ادارهٔ افكاردن كف لسانه مجبورز)

مطلوبه موافق اولمق اوزره يازلمش اولان شو مثالی‌ده كوره‌لم : « بر دائره‌نك بر طرفندن ديكر طرفنه قدر مركزی اوزرندن كچمك شرطيله بر خط مستقيم چكسه‌ك دائره‌يی ايكی‌يه تقسيم ايتمش اولورزكه ايكی پارچه‌نك هر برينه « نصف دائره » و (مذكور) خط مستقيمه « خط قاطع » ديرلر.

§ خط منحنی‌نك مركزه اولان اوزاقلغی هرطرفدن بر اولمق اوزره بر دائره‌يی چيزمك ظاهرده پك كوچ كورونورسه‌ده « پركار» دنيلن آلته بونك چيزلمسی پك قولايدر:
شويله كه، پركارك بر اياغنی مركز اتخاذ ايتمك اوزره بر نقطه‌يه برلشديروب ديكر اياغنی كزديريورمكله حاصل اولان و كيت كيده برى بريله برلشن خط منحنی تمام دائره اولمش اولور.

خطوطدن اك ساده‌سی « مستقيم » ديدكلری خطدر. خط مستقيم ايكی نقطه‌يی برى برينه ربط ايدن يعنی بتشديرن اك ياقين يولدر. بر خط مستقيم (اشبو) كتابك سطرلری كبی صاغدن صوله ياخود صولدن صاغه طوغرو چكلمش ايسه اكا « خط مستقيم افقی » ديرلر.

ایکی خط مستقیم بری برینك یانه وحذاسنه قونور ایسه بونلره «خطین متوازین» (واشبو) متوازی خطلر ایکیدن زیاده اولورسه «خطوط متوازیه» دیرلر.

خطوط متوازیه کتابك سطرلری کبی صاغدن صوله ویا صولدن صاغه چکیلیرسه «خطوط متوازیهٔ افقی» (و) یوقاریدن اشاغی‌یه‌اولور ایسه «خطوط متوازیهٔ مائل» دینلیر

ــ خواجهٔ اول هندسه ــ

§

مکتب کتابلرنده دقت اولنه‌جق برشی‌دها وار: طلبه‌یه اولنه‌جق خطابلرده «بیان ایت. جواب ویر. یاز کوره‌لم. سویله باقه‌لم!» کبی مفرد صیغه‌سی استعمال ایتمه‌ملی. معلوم اولدیغی اوزره مفرد مقامنده جمع قوللانمق نزاکت وحرمته دلالت ایده‌جکندن و طلبه‌نك تحصیل علمندن زیاده اکتساب ادب وتربیه‌سنه اعتنا معلملرك وظائف اساسیه‌سندن بولندیغندن بوراسنی هیچ بر وقت پیش نظر اهمیتدن آیرمیه‌رق طلبه‌یه دائما جمع صیغه‌سیله خطاب وهله انلرایچون‌یازیله‌جق اثرلرده بوندن پك زیاده اجتناب لازمدر.

انتهای فصل ثانی

—

ـ فصل اول و ثانی‌یه ـ

{ ارجاع نظر }

کتابمزك فصل اول وثانیسنی اوقومش اولان مبتدیلره معلوم اولمشدرکه:

اولا، بالجمله محررات اساساً ایکی قسم اولوب برینه «رسمی» دیکرینه «غیر رسمی ویا خصوصی» دنیلیر.

رسمی، یا طوغرودن طوغرویه امور ادارهٔ حکومته یا معاملات عمومیه‌یه تعلق ایدن محرراته دنیلیر. بیوك کوچوك کافهٔ دوائر حکومتدن یازیلان امرنامه‌لر، بیورلتیلر، مکتوبلر، تذکره‌لر، اعلاملر، حجتلر، مضبطه‌لر، علم وخبرلر، شهادتنامه‌لر ایله عرضحاللرك برقسمی محررات رسمیه‌دندر.

غیر رسمی ویا خصوصی، ایکی شخص بیننده تعاطی اولنان وصرف امور ذاتیه‌دن اولان محرراته دنیلیر. تبریکنامه‌لر، فلانلرله عائله مکتوبلری وسندات وامثالی محررات خصوصیه‌دندر.

ثانیا، محررات رسمیه ایچون براسلوب افاده ایله بعض قواعد واردرکه هر کاتب محررات رسمیه‌دن برشی یازه‌جغی زمان او اسلوبه، او قواعده رعایته بورجلودر.

امّا محررات خصوصیه هیچ برقاعده‌یه تابع دکلدر. برکاتب قلمی النه آلنجه هر ایسته‌دیکی شیئی ینه هر ایسته‌دیکی طرزده یازه بیلیر. مع مافیه لسانك قواعد صرف ونحوینه، شیوه‌یه، عمومك قبول ایتمش اولدیغی املایه، آدابه رعایت لازمدر.

ثالثا، کرك رسمی اولسون کرك خصوصی اولسون برشی قلمه آلنه‌جغی زمان الك اوّل اوشیئی کوزلجه وبالاطراف دوشونملی، دوشونمکسزین برشی یازماملی. دوشوندکدن صوکره یازیلان برشی هم قولایلقله وجوده کلیر هم قصورسز اولور.

رابعا، صره‌سیله مقالات مخصوصه‌سنده بیان اولندیغی اوزره امضایه نقطه قونوملی.

خامساً، كوزل واوقوناقلى يازى يازمغه چاليشملى. («الخط مايقرأ» كلامى كوزل يازى يازمغه موفق اوله ميانلر طرفندن ـ ستر نقصان مقصديله ـ ترتيب اولنمش سفسطه‌دن باشقه برشى دكلدر.) سادساً، الفاظ مركبه‌يى ممكن اولديغى قدر آيرى وجمله‌لرى‌ده ممكن اولديغى قدر قيصه‌وربطسز يازملى. كتابت رسميه‌ده، سجعه‌دن ماعدا ـ صنايع ادبيه مقبول ومرعى دكلدر. سجع‌ده شرطنجه اولملى. سابعاً، «كنج» ديه‌جك يرده «شاب امرد» ديمك كبى صفتلرى، اكمكه «نان» ديمك كبى اسماء عامه‌يى وباخصوص «اون قپانى» محلنده «قپان دقيق» يازمق كبى اسماء خاصه‌يى تبديلدن چكنملى. ثامناً، مرسل ايله مرسل اليهك حال وشانى ويكديكرينه اولان مناسبتى كوزه‌تلملى. تاسعاً، «مرقوم، مذكور، مومى اليه. مشار اليه» كبى كناياتى ممكن اولديغى قدر يازمامغه غيرت ايتملى (اسمك تكررنده بأس يوقدر. بالعكس شيوهٔ لسانه موافق وبناءً عليه مقبولدر). عاشراً، «خاكپاى ولى النعميلرى، منعمانه‌لرى، چاكرلرى، چاكرمومقدارلرى» كبى من كل الوجوه مردود اولان مسكينانه الفاظ وتعبيرات ايله بونلره مماثل خايده سوزلرى ترك ايتملى.

حادى عشر، الفاظ مبتذله وتعبيرات مزيفانه ومحقرانه‌دن ده اجتناب اولنملى. هر زمان «تهذيب» اصولنه يعنى برشيئ يازدقدن صوكره بر كره اوقويوب ـ قاعده‌سى وجه‌ايله ـ تصحيح ايتمكه دقت ايتملى. كرك اسكى اولسون كرك يكى اولسون دائما اصحاب فضيلت وعرفانك آثارينى مطالعه ايله تزيين لسان وتنوير افكاره غيرت ايدرك اويله اولور اولماز اثرلرك مطالعه‌سيله اضاعهٔ اوقات عزيزه‌يى روا كورمملى.

ايشته «تعليم كتابت» ك نظرى جهتى بودر. عملى جهتنه كلنجه: كتابمزى مطالعه‌يه رغبت بيوران مبتديلر بركره بوراية قدر درج

ایدیلن مواد ومقالاتی کوزلجه ذهنلرینه یرلشدیروب آندن صوکره مثلا عادی درجه‌نك دین‌سندندن بدأ ایله اوسط درجه‌نك منتهاسی اولان تبریکنامه‌لره وارنجه‌یه‌قدر هرنوعدن مسوده‌یاپوب مندرج بولنان نمونه‌لره تطبیق ویاخود کتابت عثمانیه‌ده اقتداری مسلم بولنان برذاته تصحیح ایتدیررلرسه مطلوب حاصل اولور.

بومقصدك حصولنه مداراولمق امنیه‌سیله دهابعض فوائدك علاوه‌سنه لزوم کورونمشدر.

§

معلوم‌اوله‌که افادهٔ مرام اوچ‌شیدن خالی دکلدر: یاتام، یازائد، یاناقص اولور.

کتابت اصطلاحنجه‌زائد افاده‌یه «تفصیل»، ناقصه«اختصار»دنیلدیکی کبی علم‌ادب اصطلاحنجه‌ده اولکیسنه «اطناب»، ایکنجیسنه «ایجاز» اطلاق اولنور.

هرنوع محرراتده‌وباخصوص محررات‌رسمیه‌ده «ایجاز» مقبولدر. فقط ایجازك معنای صحیحی آزسوزله چوق‌معنی افاده‌ایتمك‌اولدیغندن‌اکر برسوزکندیسندن‌معنی چیقمیه‌جق‌درجه‌ده‌قیصه‌اولورسه‌مقبول‌اوله‌ماز. بو حالده ایجاز، مقبول وغیرمقبول اولمق اوزره ایکی قسمدر.

هرنه‌صورتله اولورسه‌اولسون اطماب یعنی‌سوزی‌اوزاتمق ایی‌برشی دکلدر. اطنابك برنوعی‌ده وارکه «اطناب‌ممل» دیرلر. بز بونی ـ تعبیر معروفمزجه ـ «سوزی‌اوزاتدقجه اوزاتمق» دیه تعریف ایده‌بیلرز.

هربرینه برمثال کتیره‌لم:

ـ ايجاز مقبول ـ

«سپارش ايلديككز كتاب ورساله‌لرى بالتدارك پوسته‌يه تسليم واثماننى مبين پوصله‌يى مكتوبمه لفاً تقديم ايلدم. وصولنك اشعارينى رجا ايدرم»

ـ غير مقبول ـ

«سپارش اولنان كتاب ورساله‌لرى پوصله‌سيله برابر ارسال ايلدم. وصولنك اشعارى»

ايضاح

شمدى بونلردن اولكى عباره مطالعه اولندقده‌اك اول آكلاشيليركه: بوبر مكتوبدركه كنديسنه سپارش ايلديكى كتابلرى آلوب كوندرديكنه دائر كتابى آصمارلامش اولان ذاته مرسل طرفندن يازيليور. ثانياً. كتابلرى پوسته‌يه تسليم واثماننى مبين برده پوصله يازوب مكتوبه لف ايتمش. ثالثاً ـ كندنجه لازم اولمسى جهتيله ـ وصولنك اشعارينى ايسته‌مش.

لكن ايكنجى عباره‌يه باقلدقده اولا، «اولنان» كلمه‌سى كوزه ايليشير ايليشمز ذهنده بر تردد حاصل اولوركه عجبا بوكتابلرى كيم آصمارلامش؟ ثانيا، نه واسطه ايله كوندريليور؟

ثالثاً، بو پوصله نه پوصله‌سى اوله‌جق؟ رابعاً، پوصله‌يى عجبا كتابلرله برابر پوسته‌يه ويرمش‌ده‌مى كوندرييور يوقسه كتابلرى پوسته‌يه تسليم ايله پوصله‌يى مكتوبه‌مى لف ايتمش؟ صراحت يوق. خامساً،

«وصولنك اشعاری» دیه سوزی یاریم براقق اولسه اولسه تلغرافنامه‌لرده جائز اوله‌بیلیر. درت کلمه‌دن عبارت بر مکتوبده دکل! «وصولنك اشعاری» ... پکی، آلت طرفی یوقمی؟ عجبا «اشعاری لازم دکلدر» می دیه‌جك؟

(کتابتمزده حالا دوام ایدوب طورمقده اولان معناسزلقلردن بری‌ده بعضاً سوزی بویله یاریده براقق عادتیدر. بونلر اکثریا اعلانلرله بعض اوراق رسمیه اشارتلرنده کورولور:

«فلان محله مراجعت ایتملری»

و «ملفوفی اوراقده ایدوکی»

کبی.

بیلمیزکه بو اعلانلر «فلان محله مراجعت ایتسونلر» یاخود «مراجعت بیوریله» دیه یازیله‌رق اتمام ایدلسه، اوته‌کی‌ده «اوراق اوطه‌سنده‌در» دیه یازلسه عادته مخالف اولورمی اولمازمی؟)

ـ اطناب ـ

«کچنده طرف عاجزانه‌مه سپارش بیورمش اولدیغکز معلوم الاسامی کتب ورسائل تدارك ودرحال پوسته‌خانه‌یه کوتوریلوب تسلیم اولنمش ومذکور کتاب ورساله‌لرك اسامی واثمانی مبین مفردات پوصله‌سی دخی بالترقیم اشبو عریضهٔ عاجزانه‌مه لفاً صوب والالرینه اسرا وارسال قلنمش اولمغله لطفاً وصولنك پوسته ایله طرف عاجزانه‌مه اشعارینه همم بهیه‌لری درکار بیورلمق رجاسنه مبادرت اولندی.»

ـ اطناب ممل ـ

«... تاریخلی تحریرات علیه‌لریله مبایعه وارسالی طرف عاجزانه‌مه

امر وسپارش بیورلمش اولان (فلان. فلان. فلان) نام کتابلرله (فلان. فلان. فلان) نام رساله‌لری دائما اخذ واعطا ایتمکده بولندیغمز (فلان محلده) واقع کتابجی (فلاندن) برموجب دفتر مفردات فیأت مقرره‌لری اولوب جمله‌سنك بالغ اولدیغی (شوقدر) غروشه بالمبایعه همان پاکت یاپدیره‌رق طوغروجه درسعادت پوسته‌خانه‌سنه کوتوروب اصولی وجهله بالتعداد تسلیم ایلدیکمده چونکه پوسته نظامی موجبنجه ایکی کیلوغرامدن زیاده کلن اشیا قبول اولنمدیغی وبونلر ایسه بش کیلوغرام ثقلتنده بولندیغی جهتله آیری آیری پاکتلره وضعنه مجبوریت حاصل اولمش واول وجهله اوچ پاکت یاپدیریلوب ودفتر مخصوصنه دخی قید واشارت ایتدیریلوب صوب والالرینه ارسال قلنمشدر. اشبو مکتوبمی دخی تعهدلو اوله‌رق تسلیم ایله پوسته‌خانه‌دن اصولی دائره‌سنده اخذ اولنان علم وخبر ذکر اولنان دفتر مفردات ایله برابر معاً ولفاً صوب عالیلرینه تقدیم وارسال قلنمشدر. وصولنده اورانك پوسته خانه‌سنه مراجعتله ذکر اولنان اوچ عدد کتاب پاکتنی طلب واخذ ایدرك وصولنك طرف عاجزانه‌مه اشعاری دخی لازمهٔ حالدن اولمسیله اشعار کیفیته همت وشاید پاکتلر واصل اولمامش ایسه رسماً وقاعدةً پوسته خانه‌یه مراجعتله ادعای حقوقه قیام اولنمق اوزره مذکور علم وخبرك بوطرفه اعاده واسراسنه مسارعت بیورملری لزومنی عرض واخطار سیاقنده ترقیم عریضهٔ عاجزانه‌مه مبادرت اولندی »

ایشته خلاصه‌سی سپارش اولنان کتب ورسائلك آلنوب کوندرلدیکنی بیاندن عبارت اولان شو ماده‌نك حد ذاتنده‌کی اهمیت شودرت درلو یازیلان مکتوبلره تطبیق اولنورسه جمله‌سندن زیاده «ایجاز مقبول» صورتنده یازلمش اولان مکتوبك موافق مقصد اولدیغی

و«ایجاز غیر مقبول» صورتنده یازیلانده معنا چیقمدیغی کبی «اطناب ممل» طرزنده بولنانکده عادتا کوزه لکدن عبارت بولندیغی نمایان اولور.

«اطناب ممل» ك اك زیاده حکم سوردیکی محل عرضحاللردر. همان هیچ بر عرضحال یوق کیدرکه لزومندن فضله سوزلرله طولدورلمش اولمسون. هله بعض عرضحاللر کورولورکه نهایت بش آلتی سطرله افاده اولنه بیله جك برماده همان سکسان، یوز سطرله افاده اولنمشدر!

عجبا سوزی بوقدر اوزاتمقده نه فائده ملاحظه اولنور؟ ظن اولنورمیکه بوصورتده یازلمش برعرضحال فضله برتأثیر حاصل ایتسون؟ بالعکس. برنجی فصلك «عرضحال» بحثنده دخی دینلمش اولدیغی وجه ایله بومقوله عرضحاللر اکثریا مطالعه بیله ایدلمکسزین یالکز صاحب استدعانك نتیجهٔ مرامنی حاوی سطرلرینه کوز کزدیرلمکده وبوصورتله یازیجی افندینك دوکدیکی کوز نورلری هبا اولوب کیتمکده‌در.

حاصلی دائما هرشیده ممکن اولدیغی قدر «ایجاز» ه رعایت لازمدر. آما ایجازك مقبول اولدیغی محللرده واردرکه آنلرده هرحالده افاده‌نك تامیتی مطلوبدر. استنطاقنامه‌لر، شرطنامه‌لر، اعلاملر، مباحثات ومناظرات، فنونه ویاخود عامه‌جه مجهول برمسئله‌یه دائر اولان مؤلفات ومحررات کبی. هله برتألیف فنی نه‌قدر اطرافلی یازیلیرسه فائده‌سی اودرجه کثیر اولور.

§

{ عملیات }

١ ـ { استدعا وعرضحاللر }

فصل اولده‌کی فقرهٔ مخصوصه‌سنده بیان اولندیغی اوزره استدعا

وياعرضحال برشيئي طلب وياخود دعوى واشتكا ضمننده مقامات رسميهٔ عاليه‌دن برينه خطاباً يازيلان ورقه‌يه دنيلير. عرضحال دائما كوچوكدن بيوكه ويريلير.

عرضحاللرده درت فقره‌نك وجودى شرطدركه بونلره «ركن» تعبير اولنور:

ركن اول (تعريف نفس)، ركن ثانى (استحقاق)، ركن ثالث (بيان مطلب)، ركن رابع (استرحام)در.

تعريف نفس — كنديسنك كيم اولديغنى ونرده ساكن بولنديغنى بيلديرمك ديمكدر. ايجابنه كوره بعضاً باش طرفده، بعضاً مختصر صورتده، امضا ويا مهرك اوست طرفنده يازيلير. اكر صاحب استدعا ذوات معروفه‌دن ايسه اوزمان تعريف نفس ركننك بولندورلمسنه لزوم قالماز.

استحقاق — طلب ايتديكى شى ايچون كنديني حقلى كوسترمكدر. اكر مادهٔ مستدعا دوائر عائده‌سنجه شرعاً ويانظاماً كوروله‌جك عادى بر مصلحتدن عبارت ايسه بيان استحقاقه‌ده حاجت يوقدر.

بيان مطلب — ايسته‌نيلن شى نه ايسه آنى بيلديرمكدر.

استرحام — استدعا ايديلن ذاتدن شىء مطلوبك حصوليچون مساعده ويا همت ومعاونت رجا ايتمكدر.

— تنبيه —

اكر عرضحال مقام معلاى حضرت خلافت پناهى‌يه تقديم

اولنه‌جق ایسه هر شیدن اوّل دعای عمر واقبال پادشاهی‌یی متضمن بر فقره یازمق لازمدر.

٢ ـ تبریکنامه‌لر

تبریکنامه‌لرك، انواعنه کوره چوغالوب آزالمق اوزره، باشلیجه آلتی رکنی واردر.

ـ مقدمهٔ تبریك ـ تحمید ـ بیان استیهال ـ اظهار مسرت ـ تعظیم ایله دعا ـ رجای محبت.

مقدمهٔ تبریك — اصل مقصودی بیاندن اول اکا مناسب بر فقره بولندورمق.

تحمید — تبریك اولنه‌جق شیدن طولایی جناب حقه شکر وحمد ایتمك.

(بو ایکی رکنك هر تبریکنامه‌ده وجودی شرط دکلدر. بعضاً ترکی‌ده جائز اوله‌بیلیر)

بیان استیهال — مرسل الیهی تبریك اولنه‌جق شیئه لایق کوسترمك.

(بو رکن بعضاً مقدمهٔ تبریکده سبب صورتنده دخی ایراد اولنه‌بیلیر که بوده اوذاتك درایت ومعلوماتندن ومکافاة اولمق اوزره مظهر لطف پادشاهی اولمسندن عبارتدر)

اظهار مسرت — صاحب مکتوبك تبریك اولنان شیدن طولایی حاصل ایلدیکی مسرتی وبو مسرتك سببنی بیان ایتمك

دعا — معلوم.

رجاى محبت — معلوم. (بو فقره تبريكنامه‌لره مخصوص دكلدر هر درلو مكتوبده‌ده يازيله بيلير.)

اكر بو تبريكنامه‌لر ولادت ايچون ايسه «بيان استيهال»، واكر اعياد وايام مخصوصه ايچون ايسه «اظهار مسرت» ه لزوم يوقدر.

٣ — تشكرنامه‌لر

تشكر نامه‌لرك اركانى‌ده درت‌در:

مقدمهٔ تشكر — سبب تشكر — دعا — رجاى محبت.

—

٤ — تعزيه‌نامه‌لر

« تعزيه‌نامه » ديه بركيمسه‌يه اصابت ايدن درد وكدردن طولايى تسلى يولنده يازيلان مكتوبه دنيلير.

تعزيه‌نك اركانى بش‌در:

مقدمهٔ تعزيت — تعزيت — اظهار اسف — رفع ملال — خير دعا.

مقدمهٔ تعزيت — عالمده هر شيئك جناب حقك امريله ظهوره كلديكنى بيان ايتمك.

تعزيت — مصيبت واقعه‌يى سويله‌مك.

اظهار اسف — معلوم.

رفع ملال — مصائبه صبر وتحمل ايدنلرك مظهر مكافات آلهيه اوله‌جقلرينه دائر تسليت آميز سوز يازمق.

خیر دعا — معلوم.

٥ — جوابنامه‌لر

بالجمله جوابنامه‌لرك ارکانی دردتدر.

انها — تشکر — دعا — رجای محبت.

انها — مکتوبك کلدیکنی بیان ایتمك.

تشکر — بیان ممنونیتله مکتوبك کوندرلمسندن طولایی تشکر.

دعا — معلوم.

رجای محبت — معلوم.

٦ — توصیه‌نامه‌لر

توصیه نامه‌لرك ارکانی اوچدر:

تعریف — ستایش — التماس.

تعریف — مکتوبی کوتورن ویامکتوبده کندیسندن بحث اولنان ذات کیم ایسه شخصنی، ایشنی، مطلبنی بیان ایتمك.

ستایش — مکتوب کوندریلان ذاتی حسن خلقندن، کرمندن ویا اهل پرورلکندن بحث ایله مدح و تعظیم ایتمك.

التماس — مطلوب اولان شیئك حصولنه مساعده‌سنی ویاخود همت و معاونتنی رجا ایتمك.

(بو مقوله مکتوبلرك نهایتنه بعضاً «رجای محبت» رکنی دخی علاوه اولنور)

—

فصل زائده مندرج بر تبریکنامه‌یی بوراده تطبیقاتیله برابر تکرار ایده‌لم :

تبریکنامه

مقدمهٔ تبریك — «عواطف جلیلهٔ جناب پادشاهیدن بودفعه عهدهٔ استیهال دولتلرینه صدارت عظمی مسند جلیلنك توجیه بیورلدیغی پیام مسرت انجامی سامعه زیب مفخرت اولدی» .

تحمید — (بو رکنك بعضاً ترکی جائز ایدی. بوراده ده ترك اولنمشدر.)

بیان استیهال — «کمال فطانت وعدالت فخیمه‌لری ترکدن بری السنهٔ احترام انامده دائر وقریب وبعید خاتم وکالت مطلقه‌نك شرف مقارنت سامیه‌لرینه مظهریتله قدرینه مناسب برانکشت اقتدارده بولنمش اوله‌جغنه هرکس منتظر ایدی. ایشته پادشاه قدردان افندمز حضرتلری لیاقت مسلمهٔ دستوریلرینی تقدیر ایله بومنصب عالی‌یی ذات سامئ آصفانه‌لرینه تفویض بیوردیلر.»

اظهار مسرت — (مقدمهٔ تبریکنامه‌نك «پیام.....» عباره‌لی فقرهٔ اخیره‌سنده بیان اولنمشدر.)

دعا — «کمال خلوص بال ایله لازمهٔ تبریك و تهنیتله موفقیت جلیله‌لری دعاسنی.»

رجای محبت — «و بقای توجهات جلیلهٔ کرمکاریلری رجاسنی تکرار ایدرم.»

«انتهی»

—

﴿ اوچنجی فصل ﴾

– اعلی درجه –

بو کتابی جمع وترتیبدن مقصد اصلی ترکجه اصول کتابتی اوکرنمك ایستهین نورستکان ایله سائر مبتدیلره اقتضا ایدن معلومات ابتدائیه‌یی ویرمکدن عبارت اولدیغی وبورایه قدر یازیلان شیلر ایسه حصول مقصد ایچون کافی کورولدیکی جهتله اوچنجی دردنجی فصللره یالکز نمونه‌لر درج اولنمسیله اکتفا اولندی.

بو فصل عادی درجه‌ده اولمق لازم کلن وبرنجی فصلده کوستریلان محررات ایله کتاب کبی، بیاننامه کبی عامه ایچون یازیله‌جق مواد مستثنا اولدیغی حالده محرراتك هرنوعنی شاملدر.

§

تبریکنامه

مقام جلیل صدارت عظمایی تشریف بیورملری یالکز ذات نادرة الصفات آصفانه‌لرینه اولان خلوص وخصوصیتمدن ناشی دکل بلکه دولت ووطنمزك خیر خواهان وترقی جویانندن بولندیغم جهتله دخی موجب کمال محظوظیتم اولمشدر.

اکثر خلق یالکز کندیلرینك سودکلری یاخود منسوب اولدقلری

ذواتك سركارده ومقام اقبالده بولنمسنى آرزو ايدرلر. چاكرلرى اوصنفدن اولميوب شاعرك:

«ترك كام خود كرفتم تابرايد كام دوست»

ديديكى كبى منفعت خصوصيه‌مى مطلوب ومعشوقم اولان مصلحت عموميه‌يه فدا ايتمه‌يى لازمهٔ شعار وطن پروريدن عد ايدن كروه سعادت پژوهه منسوبيتله مفتخرم.

بويله ذات سنيه‌لرى مثللو چاكرلرينه نسبتله جامع الجهتين اولان برذاتك وكالت مطلقه مقامنه كلمسى ماصدق «نور على نور» وباعث مزيد من وسروردر. بوخبر اثناى سفرده سامعه نواز چاكرى اولديغندن (سرعت برقيه) ايله ايفاى وظيفهٔ تبريكه مسارعت ايتمشدم.

برمقتضاى شيوهٔ قدر مقدمجه مرأت اقبال عاليلرينه عارض اولان غباركدر رشحات الطاف عليهٔ جناب پادشاهى ايله برطرف اولهرق بووجه ايله مكافات آلهيه‌يه مظهريت سنيه‌لرى حقيقةً جاى دقت ونظر وعبرت لان اعتبردر.

«يوسف كبى انواع محن چكمكه محتاج
آسان دكل اخوانه ولى النعم اولمق»

متحلى اولدقلرى شيمهٔ كريمهٔ فضل وادب اقتضاسنجه مقدمكى حال باعث يأس وفتور اولمديغى مثللو شمديكى مساعدهٔ اقبال دخى بعضيلرنده كوروديكى كبى. قطعا بادىء غفلت وغرور اولميه‌رق سلطنت سنيه اوغرنده خدمات جليله ابرازينه حسن موفقيت عليه وكالتپناهيلرى مجزوم وشومقام باهر الاحترامده خيلى زمان ثبات ودوام ايدرك رشد وروئيت مسالمه‌لرينك كمال خلوص وحسن نيتلريله اتحادى دولت عليه

حقنده انواع خیر ومنفعتی انتاج ایلمسی الطاف غیر متناهیهٔ آلهیه‌دن مسولدر. اولبابده ...

(منیف پاشا)

- دیکر -

برقطعه سالنامه ایله برابرارسال واحسان بیوریلان امرنامهٔ نوازش علامه‌لری مؤخراً آلمه پیرای مفخرت واحکام عدلیه نظارت جلیله‌سنی تشریف بیوردقلری دخی استانبول غزته‌لرنده منظور چشم مسرت اولمغله برندن طولایی اجرای لازمهٔ شکرانیت، دیکری ایچون ایفای وجیبهٔ تهنیت ایدرم.

ذات محاسن صفات آصفانه‌لرینک بو مقام باهرالاحترامه انتخاب بیورلمسی حقا که «وضع الشی فی محله» تعریفیله معرف اولان عدالته مطابق و سبب قوام ملك وملت اولان شو قاعدهٔ مهمه‌نك تمهید اساسی مطلوب عالی اولدیغنی متضمن اولمغله ذات سنیه‌لرینه علامت اقبال اولمسندن زیاده سلطنت سنیه‌جه مایهٔ موفقیت عدایدلمسی لازمدر

امانت کبری اطلاقنه سزا اولان شو خدمت جلیله حقیقةً بربارکران ومملکتمزده کرکی کبی ایفاسی اسبابی هنوز نقصان ایسه‌ده ذات والای داوریلری کبی

«مشکلی نیست که آسان نشود
مرد باید که هراسان نشود»

مضمون محاسن مشحوننی خرز بازوی همت ایدن ذوات کرام هرحالده عون وتوفیق آلهی وحسن نظر جناب پادشاهی ایله دائما مقضی المرام اوله‌جغی بی اشتباهدر. (وله)

- ديكر -

اثر مرؤت عليه‌لرى اولمق اوزره لطفاً ارسال بيوريلان ايكى قطعه كرمنامهٔ كراميلرينى آلدم. بونلرك تشكرينى افاده ورسم قلبئ تبريكك اجراسنده وقوعه كلن قصورمدن طولانى عفو سموحيلرينى رجا ايدرم. بوكا مجرد دوچار اولديغم غوائل ومشاغل مانع وحائل اولدى.

رتبت حيثت ذاتيه‌لرى هركسك عندنده برمرتبهٔ رفيعه‌ده اوله‌رق سزرتبه‌دن برشى قازانمديكز ايسه رتبه ذات فاضلانه‌لريله كسب ارتفاع ايلديكندن آنى تبريك ايتمك اقتضا ايدر.

... افندى مخلصلرينى موقتاً اوطرفه كوندردم. تفصيل احوال محب صادق المقال آنك افاده‌سيله معلوم اولور. الفتحه بربيولك سرمايه اكسيلدى ايسه‌ده... بك بزه قالدى. شمدى كنديسى‌ده چيقه‌كاوب «پوسته قپانه‌جق» ديه تلاش ويرديكندن تكرار بتكرار عرض خلوص ايله ختم كفتار ايتمكه مجبور اولدم.

(فوأد پاشا)

تبريك مأموريت

نسخهٔ نادرهٔ كمالات وعرفان اولان مجموعهٔ ذات خجسته صفات تحريرانه‌لرنده مندرج انواع هنر وفضيلت اقتضاسنجه هماره ستارهٔ اجلال واقبال سموحيلرى ترقى ياب اوج اعتلا و پرتو بارقهٔ فيض وسعادتى حوالئ كنكرهٔ آسمانه انوار بخشا اوله‌جغى ظاهر وهويدا

اولوب ایشته بومدعانك صدقنه براعت استهلال اولمق اوزره بوكره
اولین پایهٔ سام مقام مشیخت اولان مسند جلیل قضای استانبول
اتكای مباهات افزای ذات علیالریله منتهای درجات عز و مفخرته
موصول اولدیغی خبر مورث المساری قرطهٔ كوش افتخار اولمسیله

«مبارك باد وفرخ باد ومیمون باد وفرخنده
اعادی جمله دركریه، احبا جمله‌در خنده»

زمزمه‌سیله تزیین لسان شكرانیته ابتدار اولندیغی مثللو
عهدهٔ خلوص وخصوصیتمه مترتب اولدیغی اوزره مراسم تبریك
وتهنیتك نظماً اجراسی ضمننده برقطعه تاریخدخی كشیدهٔ رشتهٔ املا
قلنه‌رق لفاً تقدیم پیشكاه معارف دستكاهلری قلنمشدر. همان جناب
مسرت بخشای قلوب عالمیان تنزهت ذاته عن الشبیه والاقران ذات
معالی سمات كریمانه‌لرینی عن قریب الزمان چار بالش نشین سر مسند
مشیخت علیا وثناكار خلوص كردارلری مثللو اخلای صدق اشتمالرینی
بویله بر اثر ناچیز ایله معرض تبریك وتسعیدده زمزمه‌آرا بیورمق
دعواتی بر افراختهٔ دركاه خالق البریا قلندیغی بیانیله ترقیم عریضهٔ
بندكانه‌مه اجتسار اولندی. اولبابده... ...

تشكرنامه

مؤخراً نائل اولدیغم نشان همایوندن طولایی ارسال بیوریلان
تبریكنامهٔ محاسن علامه‌لری اثمله پیرای اعزاز اولدی. اشبو رسم
اخلا پروری‌یه‌رغبت بیورلدیغی اثناده بنده‌لری دخی اولبابده تشكرنامه

تحريرينه مسارعت ايتمش ايدم. طرفينك خلوص وموددتی يكديكرينه مساوی ديمك اولور.

فلاكت و ادبار حالنده شماتت اعدا موجب اشتداد رنج و عنا اولديغی كبی مساعدهٔ اقبال زماننده مشاركت احبا نعمتك قدرينی دو بالا ايتديكندن اول وجهله ابراز مآثر دلنوازی ومروّته مصروف اولان همم سنيه‌لری نه درجه ممنونيتله تلقی اولنديغی هويدادر.

بويله مكافاته كسب استحقاق ايده‌مامشدم. يالكز حسن نيت وصدق وغيرتمه مقابل شايان بيورلمش اولمق كركدر. هرنه ايسه ايفای وظائف مأموريته برقات دها سعی وغيرتله ادای حق شكرانيت و بو وجهله عاطفت سنيه‌يه بعد ازين اولسون كسب لياقت ايلمك اعز آمال عاجزانه‌م اولديغی بيان وانبا و بو مقصد شريفك حصولی ايچون كما كان حق چاكرانه‌مده حسن نظر ومعاونت سنيه‌لرينك سزاوار بيورلمسنی رجا ايدرم. اولبابده . . . « منيف پاشا »

—

ديكر

محصول تاك طبع پاكلری اوله‌رق بو دفعه ارسال بيوريلان «خمريه» ذائقهٔ فائقهٔ مهر وموالاتی ورائحهٔ فائحهٔ حسن نيتی شامل اولديغندن مطالعه‌سی مخاص بی رياليرنی سرمست سلاف سرور ايلدی. حق عاجزانه‌مده حاوی اولديغی ستايش وثنا عربلرك اعمايه بصير ديدكلری كبی صنديله تعبير ايسه‌ده اشبو زلال بيان «اعذبه اكذبه» چشمه سارندن روان اولديغی جهتله مشاهده‌سی صفا بخش دل وجان اولدی.

خاصةً تشكرله برابر بودفعه نظم ایتمش اولیغم قصیده‌نك بر نسخه‌سنی مقابلةً صوب عالیلرینه ارسال ایلدم ...
«وله»

تشکرنامه

داننده‌ٔ اسرار مولا، جناب مولانای رومینك کتاب حقیقت نصاب مثنویسی اوزرینه تحریرینه همت وغیرت بیورمقده اولدقلری شرحنامهٔ لطیفدن اوچنجی جلدینك دخی بوکره ساحه آرای انتشار اولدیغی تنزلاً اهدا وارسال بیوریلان بر نسخه‌سیله اولبابده‌کی لطفنامهٔ کرامیلرندن استبشار ونسخهٔ مرسوله کمال توقیر ایله دست افتخاره آلنه‌رق اکتساب سرور بی شمار اولندی.

هر بیتی حقیقةً بر «جهان معنوی» اولان کتاب مذکورك چهرهٔ عرایس معناسی مشاطهٔ قلم رنکین نکار تحریرانه‌لریله زیب وزینت بولمش اولمسی مشتاقان دیدار حقیقت نثاری اولان محبانك قلبلرینی بر حس شکرانایله مشحون و شبهه یوقدرکه بوهمت جزیله حضرت پیرك روحنی‌دخی شاد وممنون ایلمشدر. بناءعلیه ذات فضائل سمات وزیرانه‌لرینی هرحالده شایان تبریك کوردیکمدن اك اول او لازمه‌یی ایفا وقریباً ماباقیسنك دخی حسن اتمام ونشرینه موفقیت دولتلرینی جناب موفق‌الاموردن نیاز واستدعا ایله لایق اولمدیغم حالده بویله بر نخبهٔ عالی قیمته ولطف واحسان ولی‌نعمته نائلیتمدن طولایی بختیارانه تقدیم تشکراته مسارعت وبو وسیله دخی توجهات سامیهٔ آصفانه‌لرینك بقاسی رجاسنی تکراره جرأت ایدرم. اولبابده

رشاد

دیگر

آسمان معرفتده هلاله مثال اولان قلم عطارد [١] رقم عالیلری اثری اوله‌رق بو ســال فرخنده فالده دخی قران سعدین آســا عالم مطبوعاتی شعشعه‌دار ایدن تقویم سال وزائرچهٔ مسعدت مآلدن لطفاً ارسال بیوریلان ایکی نسخه‌نك ورودی صبح نوروزده طلوع ایدن آفتاب کبی دل وقاموئی نورسرور وحبورایله مالامال وشمس کمالات اولان ذات عالی صفات سموحیلرینك دائرهٔ لطف وعاطفتلرینی مانند پیك وروادف همیشه دائر وطائف بولنان داعیان میانده بنده‌لرینك بو صورت استثنائیه و خصوصیه‌ده تلطیفم فرق ابتهاجمی علاء علیینه ایصال ایلمش اولدیغندن عددنجومدن افزون تقدیم تشکرات خلوص مشحون ایله نیر توجهات سامیه‌لرینك افق آمالده مستمراً پرتوپاش عنایت اولمسنه هر ســاعت رصد بین انتظار اولمقده اولدیغمی عرض ایدرم. باقی . . . «واله»

تشکرنامه

اثر توفیق الهی اوله‌رق تألیفنه موفق اولدقلری جلد کزیـنـدن اهداسنه عنایت بیوریلان نســخه، اراده نامهٔ عالیٔ حکیمانه‌لریله برابر زیوربخش هامهٔ مباهات اولمشدر.

«علم وحدتده سبقداشی امام اولیا
حکمت معنیده شاکردی حکیم غزنوی»

---

[١] بو مثللو کهنه وخرافات اولین قبیلندن اولان تعبیرات زمانمزده متروك ایسه‌ده بویله محلرده استعمالی جوازدادهٔ ادبادر.

كبی هزاران وصف قدسیسی وردزبان امت اولان پیر پیغمبر ضمیر مولانانك فیض آور ملت بولنان مثنوی معنویسنی شمدی یه قدر كورلمامش برصورتده ترجمه وشرح ایدن بوكتاب مستطاب افندمز ایچون تأمین اجری حساب ایتمشدر.

مثنوی مرشد الانامدر. آنك بویولده ترجمه وشرحی حقیقةً بر موفقیت عظیمه‌در. بوموفقیتلرندن طولایی مولاناشناس اولان عموم ناس ذات دولتلرینی تبریكه شتابان اولسه‌لر احرادر.

بنده‌لری حصه‌مه دوشن وظیفهٔ تبریكی شمدیلك شوراجقده ایفا ایله افتخار ایدرم.

« ازكساد اومترس ودر میفت
كه رواج اونخواهد هیچ خفت »

اشارت كرامت علامتی اوزره خامهٔ عارفانه‌لرینی بویله براثر وجوده كتیرمك ایچون تحریك ایدن، شبهه یوقدركه. فیض شامل جلال الدین‌در. بناءً علیه :

« مثنوی پویان كشنده نابدید
نابدید ازجاهلی كش نیست دید
همت عالیٔ تواى مرتجا
میكشد این راخداداندكجا »

خطابنی افندمزه توجیه ایلمك خصوصنده تردد ایتمم.

بووسیلهٔ جمیله ایله چاكرلرینی مظهر التفات بیوروشلری باشقه‌جه برنعمت عظمی اولدیغندن بونك ایچون دخی آیریجه عرض شكران ایلرم . . . .

. . . . « معلم ناجی »

توصيه نامه

اعزاحباب واقدم رفقاى چاكرانه‌مدن اولوب قسطمونى واليسى ايكن مؤخراً ارتحال وجمله اصدقاسنى دوچار اندوه وملال ايدن مرحوم ... پاشانك دامادى ... بك بنده‌لرينك برازوقتدن برى حسب القدر آچيقده قالديغنى استخبار ايدوب كنديسنك اقرانينه نسبتله دركار اولان درايت واقتدارينه دخى مطلع اولديغمدن مرحومه قارشى اولان وظيفهٔ اخوتك ايفاسنه اخلاقى حقنده حسن نظر معالى اثر ... لرينك استجلابندن اعلا طريق بولنه‌مه‌جغندن مرموى اليهك توصيه‌سنه مجاسرت ايدرم.

صحابت عليهٔ بنده پروريلرينه مظهر اولديغى حالده ان شاء الله تعالى نه كنديسى بوكا استحقاقى ابرازده تكاسل ايدر. نه ده چاكرلرى ايفاى لازمهٔ شكرانيتدن تغافل ايلرم. اوليابده ... «منيف پاشا»

ديكر

كچنده اورايه كيتمش اولان بزم (...) ه ويرديكم توصيه نامه‌ده كنديسنك كوچوك برايشله اشغال ايديله‌رك دعاى آلمسى مناسب اوله‌جغنى عرض ايتمشدم. بو دفعه آلديغم برخبره نظراً (...) نصاسه هيچ برعنايته مظهر اوله‌مديغندن اوراده. بوراده كندن زياده جالب مرحمت برحالده كزمكده ايمش. بو خبرك تماتندن اولان بعض اشعاراتندن ده آكلاديغمه كوره زواليده ... ك صوغنه مقاومت ايده‌بيله‌جك البسه

دخی اولمامغله نره ده بر آتش باشی بولورسه درحال « يقعی قعود البدوی المصطلی » طورینی آلمقده ایمش !

بی چاره نك احوال الیمه سنی دها زیاده تصویره لزوم کورنلر :

« ازسردیٔ دی فسرده مانند یخم
زانوپس کوش برده همچون ملخم
آن کونه نشسته ام که می نشناسد
کس موی زهارمن زموی زنخم ! »

رباعیسیله تأیید مقال ایدییورلر .

اوته دن بری مضبوط ومسلم بولنان غریب نوازلغکز البته شمدیلرده زبون کشالکه تحول ایتمامش اوله جغندن بو قبیلدن اولان اخباراته اینانه جغم کلمیورسه ده (...)ك نزد عالیکزده بعض اسبابدن طولانی منفور اوله بیلمسنه احتمال ویرمکدن خالی قالمیورم .

هرنه حال ایسه اویله برکیمسه سز حقنده معاونتدن کری طورمق سزك کبی اعالی یه کوره استغراب اولنور حاللردن بولنمسیله شوفلکزده حریفه طوغرو برکره جك اولسون نظر شفقتکزك انعطافه تنزل بیورمسنی یکیدن تمنی ایچون بومکتوبی دخی یازمغه جرأت ایدییورم .

بینمزده کی تکلیفسزلك ایکی قرداش آراسنده ده بولنه میه جق برجه ده اولدیغنی بیلمسه م بونی یازه جغمه سزه منشیانه براستعطافنامه تقدیم ایتمکدن چکنمزدم .

(...)ك سفالتنه دائر آلمقده اولدیغم خبرلرك تکذیبنه لزوم کوره جککز بدیهی اولدیغندن بومکتوبك قارشیلغنی یازه جغکزه شبهه ایتمزسه م ده شو آدمجکی ممکن مرتبه اقداره همت ایدوب ده اولجه آلدیغم خبرلری

صوکره‌دن آلاجغمز خبرلرله تکذیب بیورسه‌کز قرشیلق یزمقدن زیاده بر اثر انسانیت کوسترمش اولوردیکز . . .

« معلم ناجی »

—

دیکر

حامل نمیقهٔ محبی ابراهیم اغا بنده‌لری متوفی عمیسندن محلول صو یولجیلق خدمتنك عهده‌سنه توجیهی ایچون چند دفعه صو ناظرینه مراجعت ایتمش اولدیغی حالده هپ صودن جوابلر آلوب بیهوده یره آبرو دوکمك ایسه نفسنه آغیر کلدیکندن « صو بولنمدیغی یرده تیمم جائز دریا ! صو یولجی اوله‌مازسه‌مده سقا باشی ده می اوله‌مم ! » دیه‌رك سقالق مسلکنه سلوك هوسنه دوشمش وذات عالیکزله ایجدیکمز صو آری کیدر درجه‌ده بینمزده جزی اولان حقوقه واقف اولمغله بو صباح ساعت اوچ صولرنده نزد عاجزانه‌مه کلوب علی ماجرا تفصیل کیفیتله برتوصیه‌نامه تحریرینی التماس ایتمشدر .

بنده‌کز بو چوجوغی تا «صولو مناستر» سمتنده اوتوردیغمز زماندن بری طانیرم . تربیه‌لی . علی الخصوص صافدل برچوجوقدر . اویله هر ایشده زیتون یاغی کبی صویك اوستنه چیقان و دائما صمان آلتندن صو یوروتن حیله‌کارلردن دکلدر . هله بودفعه‌کی کوروشمده حسن حالنه آغزینك صویی آقدی . اسعاف امانه مساعده بیورلمسی صورت مخصوصه‌ده رجاورجامك ردیله « چشمه‌سارمرحمتده برایچم صو قالمامش ! » دیدیرتمیه‌جکزی مأمول ایدرم .

همان جناب قائل کریمهٔ « وجعلنا من الماء ... » ذات کریمانه‌لرینی ایکی جهانده عزیز ایتسون عزیزم. باقی...

رشاد

—

ـ دیگر ـ

جناب خالق اللوح والقلم. صحایف دورنك ایامی ارقام شئوناتیله املا وخزانة الغیب کرمندن هر احدك رزقنی تقسیم واعطا ایتدکجه مصدر کمالات ومخرج فیوضات اولان وجود پرسود کریمانه‌لرینی هر درلو آفتدن مصون وعدد زیاده‌لشدکجه کمیت آرتدیغی کبی اعداد عمر وعافیتلری مزداد اولدقجه فیض واقبال سعادتلرینی افزون بیورسون.

احبای عاجزانه‌مدن برذاتك دلالتیله بوصباح ایکی شخص غریب ساعت اوچده بنده خانه‌یه کلوب بری علوم ریاضیه‌ده‌کی مهارتندن ودرت سنه قدر ... مکتبنده علم حساب معلملکی ایتمش ایسه‌ده بش آی قدر مکتب قپانمش اولمسیله آچیقده وصفر الید قاله‌رق میزان اداره‌سی شاشدیغندن بحثله محاسبه قلمنده آچیق بولنان دفتر جیلکده استخدامی ـ دیگری دخی کمر آلتی ساکنلرندن اولوب یدی کوندر سکز نفس عائله‌سی خلقیله آچ قالدقلرینی. هله زوجه‌سنك تقرب وضع حملی جهتیله قابله‌یه ویریله‌جك اجرتك تدارکی امرنده دوچار حیرت اوله‌رق اضطرابندن طقوز طوغورمقده اولدیغنی ومقدما اون سنه مدت عساکر ضبطیه چاوشلغندن یعنی یکرمی طقوز اوتوز یاشنده کنج ایکن هوای نفسنه اویه‌رق نسبت خارجنده

ويغونسز بعض حاللرده بولنمسى اوزرينه رتبه‌سى تنزيل ايله برابر
ايغنه قرق اللى دكنك ضرب واتمش كون حبس ايدلديكنى وذاتاً
ضبطيه‌لك جاننه يتمش اولمسيله بلا پروا ينه بر عظيم جنحه ارتكاب
ايتديكندن ارتق كنديسنى بو سلكده زائد كورمه‌رك سكسان تاريخنده
خدمتدن طرد وطرح اولنديغنى وطقسان اوچ تاريخنده عساكر
معاونه يوز باشيلغيله حربه كيدوب مؤخراً بيك باشى دخى اولديغنى
زنجير تقسيمى كبى اوزون اوزادى سوزلرله حكايه ايدرك حالنه مناسب
بر خدمته قايرلمسى — آرزوسنى درميان ايتدكدن صكره مآثر جليلهٔ
عجزه پروريلرينى ذكر وتعداد وبنده‌لرينك افندمزه اولان
مناسبتنى ياد ايله برر توصيه‌نامه ترقيم اولنمسنى التماس ايتديلر.
اكرچه بونلرك ماسبق حاللرى بنده‌كزجه مجهول ايسه‌ده دليللرى
بولنان وهر افاده‌سى عدد اصلى كبى عوارضدن سالم اولديغى كرات ايله
تجربه ايدلمش بولنان ذات نزدنده معلوم ومصدق اولوب بنده‌كزك
هيچ بر وقت خاطرمى كسر ايتميه‌جككز ايسه ايكى كره ايكى درت ايدر
قاعده‌سى كبى بديهيدن اولديغندن وبناء عليه مكتوبمك اوزرينه خفته
بطلان كشيده‌سيله ارقام جزئيه‌يه چويريله‌جكلرى ملاحظه‌سى حسابه
موافق كلديكندن همان قلمى مركبه بتيره‌رق وافاده‌لرينه برشى ضم
ايتمه‌يكم كبى برشى دخى نقص براقيه‌رق شو پريشان عباراتى جمع
ويكون ايله حضور عاليلرينه ترفيع وارتق اسعاف امللريچون اقتضا
ايدن وسائطك استحصالنى عهدهٔ همت ومروتكزه توديع ايلدم باقى...

رشاد

جوابنامه (سوريه مجلسی رئيسنه)

مجلس محترملری طرفندن نام حقيرانه‌مه کوندريلن ١٥ ذالحجه ٣٠١ تاريخلی مکتوب عالی ملفوفيله برابر رسيدۀ دست تعظيم اولدی. بر وقتلر مشرق انوار معارف اولان شـامك شعشعۀ ادوار کمالنی اعاده‌يه ومعموريت زمان حالنی افاده‌يه مجسم برلسان ذی‌اقتدار اولمق اوزره ــ تعريف بيورلديغی وجهله ــ بر مکمل کتبخانۀ عمومی تنظيم وکشادينه. هيئت مجلس محترمك همم‌مصروفۀ معارف‌پرورانه‌سيله موفقيتی سائرممالك شاهانه‌يه نمونۀ امتثال اولمغه لايق آثار مشکوره‌دن اولديغيچون کمال ستايش وتقدير ايله من غير حد عرض تبريك وتشکر اولنور.

نسخ نفيسۀ نادره ايله آرايشياب اوله‌جغی بی ارتياب اولان اويله بر خزينۀ جواهر معارف ايچنده ــ کندی دکرسز لکلرندن باشقه برشيئی مفيد اوله‌ميان ــ آثارخامۀ حقيرانه‌مه تنزلاً جای قبول عرض بيورلمش‌اولمسندن طولايی حصوله کلن مفخرت‌محجوبانه‌می تعريفدن عاجزم. بو مفخرته مجلس محترمك امر عاليسنه امتثال شرفنی دخی ضم ايله حائز کمال مباهات اولمق ايچون، موجودی قالميان بعضيلرندن ماعدا، آثار ناچيزانه‌مك درت پارچه مجلدی لاجل الارسال . . . افندی‌يه تسليم اولندی اولبابده . . . «اکرم بك»

دیکر

آلام غربت پر کربتله پريشان اولان خاطر فاتر عاجزانه‌می

تطييب مقصد مكارم اعتيادله ارسال بيوريلان نوازشنامهٔ مكارم علامه‌لرى شرفرس دست اجلال اولدى.

قرب عاليلرندن مظهر اولديغم حسن نظر اخلا پروريلرينك تا بورايه قدر تمديدى حقيقةً اثر كمال مروّت اولديغندن خاصةً تشكر ايدرم. هر وقت درسعادتدن صحت و عافيتلرينى استخبار ايله ممنون ايسه‌مده موقع عاليلرينك صورت مرضيه‌يه تبدل ونجم طالع ميامن مطالعلرينك افق اقباله تحول ايدوب ايتمديكنه دائر هنوز بر خبر آله‌مديغمدن بو كيفيت چاكر اخلاص كسترلرينه موجب انديشه اولمقده‌در. مع مافيه ... پاشاحضرتلرينك

«فلك دوندى ينه صد شكر كيم وفق مرام اوزره
نوازدى دائما اولسه بو دورنده دوام اوزره»

صداى طرب افزاسيله تلقى ايتمش اولديغمز مأموريت جليله‌لرى بويله يارەلره چوقدن برى مرهم اورمش اولديغى بادئ تسليتدر. اولبابده...

«منيف پاشا»

—ديگر—

سفارت سنيه ايكنجى كاتبى ... بك واسطه‌سيله بو دفعه اعماله پيراى توقير اولان كرمنامهٔ مكارم علامه‌لرندن استشمام اولنان رايحهٔ فايحهٔ مهر ووفا هرنه قدر معطر ساز مشام جان اولمش ايسه‌ده بو نفحات الانس نشاط افزانك هانكى بوستان صدق و صفادن وزان

اولدیغی آکلاشیله‌مدیغنی کمال شرمساری ایله اعتراف ایدرم. بازیچهٔ امواج قضا اولان بو تخته پارهٔ وجود عجبا هانکی نقطه‌ده شرف ملاقاته مظهر و بو نعمت بی‌بدل نه وجهله میسر اولمشدر؟

ذات سنیه‌لری بالعکس بندهٔ کمالرینی اونوتمدقدن باشقه بویله‌جه مراسم حقوق پروری ایفاسنه رغبت بیورملرینه نظراً بو بابده ایکیمز بیننده کورونن فرق عظیم بنجه نه قدر موجب خجالت ایسه سزجه اوقدر مایهٔ تعزز وامتنان اولملی‌در و بعدازین نام عالیلرینك سردفتر دوستان اولمغه شایان واسم عاجزانه‌مك مستحق خط بطلان اولمسی قطعا جای اشتباه دکلدر.

تبشیر بیوریلان توجهات علیه‌لرینك دوامنی ازدل و جان آرزو ایدرسه‌مده مطالعات مشروحه‌یه نظراً بونك حسن حصولنی‌یك مأمول ایده‌میورم. اولبابده... « وله »

—

— مکتوب — ابو الضیا توفیق بك افندی‌یه

طرف عالیلرندن اوله‌رق سعید بك [١] برادرمزك کوندرمش اولدیغی «ربیع معرفت» واصل دست محظوظیت اولدی. بو تخطر ملتفتانه ایچون نصل تشکر ایده‌جکمی بیله‌میورم.

ژورنالیسکزی بالاطراف مطالعه ایتدم. فوائدمندرجاتی ترقیات صحیحهٔ مملکتی ادراککده علو کعبکزی مؤید اولدیغندن همت مشکوره‌کزی صمیمی تبریك ایدرم. هله رساله‌نك طبعی بحق آلقشلره شایاندر. ترجمه

[١] سعدالله پاشا حضرتلرینك برادرلری اولان سعید بك افندیدر.

حروف ايله صنعت طباعتك بو رتبه ترقيسنه يتشديككز خدمت مهمه ذات عاليهٔ وطن پروريلرى ايچون بحق شايستهٔ مفخرت اولديغى كبى مملكتمز ايچون دخى باعث مفخردر . بو موفقيتكزى دخى تكريمات مخصوصه ايله تبريك ايدرم . والحاصل رساله‌نك فيض مألى حسن حاليله متناسب از منهٔ ادبيات وصنايع عثمانيه‌نك بر نمونهٔ قيمتدارى و بر محب محترمك يادكار لازم الاعتبارى كبى حفظ اولنه‌جغنى عرض ايدرم . باقى توجهات سنيه‌لرينك بقاسى متمادى هر حالده . . . (سعدالله پاشا)

مكتوب (سيرن پاشايه)

روم ايليده سير و سياحت اثناسنده (تاريخ عالم)ك مطالعه سنه دوام اولنمغله ٢١ مارت ٩٤ تاريخلى مخطرهٔ عاجزى‌يه ذيل اولمق اوزره بروجه آتى بعض خصوصاتك اخطارى وظائف اخلاص وخصوصيتدن كورولمشدر :

« ساكن » اهالينك و « مسكون » محالك صفتى اولوب ازقديم بينمزده بو وجه ايله زبانزد اوله‌رق « سكنه » و « ربع مسكون » دنيلديكى كبى (تاريخ عالم)ك ٤٠٩ نجى صحيفه‌سنده دخى بو قاعدهٔ لسانيه‌يه موافق اوله‌رق استعمال اولنمش اولديغى حالده ٤٠٠ و ٤٠١ و ٤٠٧ صحيفه‌لرنده و دها بك چوق محللرده « ساكن » يرينه « مسكون » يازلمش . حال بوكه بويله « ساكن » يرنده « مسكون » و « وارد » يرنده « مورود » استعمالى قريب العهدده ظهور ايلمش ياكلشلردر .

وهنوز « غلط مشهور لغت فصيحه‌دن اولادر » دنيله‌جك مرتبه

اهل لسان بیننده شایع ومعروف اولمامشدر. بناءً علیه (تاریخ عالم) کبی مکاتب عمومیه‌ده تدریسی آرزو اولنان بر اثر مرغوبده بومثللو غلطلرك بولنمامسی آرزو اولنور.

غریبدرکه بو ایکی غلطك ظهوری اوانده برده (برالشام) یرنده غلط اوله‌رق «بریةالشام» تعبیری میدانه چیقمشدر. وتاریخ عالمك ٦٠٤ نجی صحیفه‌سنده‌ده بویله «برالشام» دینه‌جك یرده «بریةالشام» دینلمشدر. حال بوکه (بریه) چول و (بر) قره معناسنه اوله‌رق شامك جزیرة العربه ملاصق اولان محللرینه «بریةالشـام» وسواحل شامیه‌یه «برالشـام» دینلوب اسکی تاریخ وجوغرافیالرمزده هپ بووجهله ایله محرر بولنمشدر. ارتق بونك تصحیحی الزم کورونور.

ینه تاریخ عالمك ٤٣٣ نجی صحیفه‌سنده‌کی «بربادایله» عباره‌سی یرینه «بربادایدوب» یاخود «بربادایدرك» و ٤٥٨ صحیفه‌سنده‌کی «انقسام ایتدی» یرینه «منقسم اولدی» دیه‌یازلملیدر. باقی ..... «جودت پاشا»

مکتوب مصطفی رشید بکه

بورادن عزیمتم زماننـدن بری، که بش سـنه‌یه قریبدر، «انوار ذکا» دن صوکره نشر اولنـان آثارکزك هیچ برینی اوقویه‌مامشدم. بو دفعه وقوعبولان عودتمده ایسه اهدا ایلدیککز «فلورا» یی، «یأس» ی، «تذکیر ماضی» یی و سـائره‌یی برر برر اوقودم.

حسن تصور وتصویرده‌کی اقتدارکز بنجه ذاتاً مسلم ایدی. لکن

اولكيلرله شو صوك اثرلركزك، باخصوص «فلورا» نك يازيلشى بيننده پك بيوك بر فرق كوردم. بونلردن هر برينك حاوى اولديغى فقرات لطيفه ونكات ظريفه

«لفظى پرنكته وهر نكته‌سى لبريز خيال»

مصراعنه مصـدق اوله‌جق درجه‌ده قوهٔ متخيله‌كزك علويتنه دال وبلاغت بيانه برر مثال عال العالدر. آز وقت ايچنده بو قدر بيوك بر ترقي‌يه مظهريتكزدن طولايى سزى عن صميم تبريك ايدرم.

ادبياتمزك مظهر اولديغى تحولك جملهٔ محاسندن برى ده كلامك بر طاقم معناسز رابطه‌لرله تسلسلدن قورتارلمش اولمسيدركه حق‌شناسان اصحاب قلم مسببلرى بولنان مجددين ارباب دها وكماله الى الابد منتدار قالمقله برابر التزام واختيار ايتديككز اسلوب افاده ازدياد رونقه خدمت ايلمكده اولمسندن طولايى سزده باشقه‌جه شكر كذار اولمق اقتضا ايدرصانيرم.

پك وجيز، پك آهنكلى يازييورسكز. بر مفتون طبيعت خفيف روزكارلى بر هواده كنار جويبارده اوتوروب‌ده صويك يكديكرندن فرقلى اولميان اوفاق اوفق موجلرينك بر آهنك مخصوصـله جريانني كورمك وديكله‌مكدن نه‌قدر محظوظ اولورســه بر ذوق آشناى ادب دخى سزك اثركزى مطالعه واستماعدن او درجـه متلذذ اولور. اما روابط بى معنا. حشـويات والفاظ ثقيله ايله مملو اثرلر عينيله خس وخاشـاك طولو برسـيلابهٔ تيره كونى آكديركه منظره‌سى نه مرتبه قسوت انكيزايسه اصوات ناموزونني استماع اورتبه سامعه خراشدر.

ميزاب كلك سحركاركزدن قطرات كلاب آسـا چكيده اولان «كوز ياشـلرى» عنوانلى تأليف بهينكزك قبل الطبع مطـالعه اولنمق

اوزره ويرديككز مسودانى دها اوقودم. بندن برشى ديمك ايستيورسكز. نه ديه‌يم؟

بوله مم سويله‌يه‌جك باشقه سوزاو صافنده
كليور خاطره اولبابده لايق معنا

ديه‌رك

نشر انوار ايده تا مهر جهانتاب فلك
بوله «انوار ذكا» صاحبى عالمده بقا

دعاى بى‌رياسيله ختم مقال ايلدم. باقى اخوت

« رشاد »

— مكتوب —

كچنده برادركز افندى طرفندن آچيلمش اولان شكرجى دكاننك سرمايه‌يى محافظه ايده‌جك قدر اولسون ايشله‌مامكده اولديغى موثوقاً روايت اولنيور.

ايشته‌بوراسى طاتسز!... عجبا بو حالك سببى نه در؟ دكان موقعنده، مال ايله مالامال؛ بويله‌مى اولملى ايدى؛ دكانك مشتريلرى يالكز اورادن هركون آلاى آلاى كلوب كچمكده اولان مكتب چوجوقلرى اولسه حسابجه ينه بويله اولميه‌جق ايدى. چوجوقلر شكر اكلندن ديشلره مضرت كله‌جكنه دائر كنديلرينه ويرلمكده اولان نصيحتلرى موقع اجرايه قويمق اوزره اتفاق ايتمديلر يا! شوراسى شايان دقتدركه خبر آلديغمه كوره آنك يانده‌كى شكرجى دكانى آرى قووانى كبى ايشله‌يورمش.

بونده مصنعه بر حكمت وار. بوقسه شمدی یه قدر شکر تجارتی جمله مزی شیرین مذاق ایتمکه باشلاردی. بکا قالیرسه بو حکمت، عفو ایدرسکز اما، برادر افندینك دائم التعبس بر ذات اولمسندن عبارتدر . . .

بر قاداکولر یوزلو، طاتلی دیللی اولملیدر. آکشی صورتلیدن کیمسه طاتلی آلماز . سز معهود بالجی حکایه‌سنی بیلیرمیسکز؟ غایت ترش رو بر بالجی وارمش. فقط بویله دکانی یوقمش. اصنافك کزدیرنجی طاقمندن اولدیغندن هرکون بر کوچك توب آجی بر صدا ایله «بال، بال!» دیه‌رك محلات شهری طولاشمغه باشلارمش. لکن صاتمغه موفق اوله‌میه‌رق ومعوزلرینی صیزلاتمش اولان کوپ همان صباحکی قدر طولو اولدیغی حالده آقشام اوستی اوینه عودت ایدرمش.

بر آقشام ینه بویله خانه‌سنه کلدیکی صره‌ده زوجه‌سنه آلیشویرشك طوزغونلغندن بحث آچه‌رق شکایتده بولنمغله زوجه‌سی اکشی یوزلی بالجی‌یه معنیدار بر تبسمله «آغاجغم سن بال صاتیورسك اما یوزك سرکه صاتیور!...» دیمش. حکایه‌م نصل؟ عبرت بخش قندفروشان اوله‌جق قدر اهمیتلی دکلمی؟ دیمك که شمدی بزم دکانه سیلنکاردن باشقه مشتری اوغرامیور. بویله نصل اولور؟ بوکا سریعاً بر چاره بولمغی رجا ایدرم. ایشی اطرافیله دوشوندکزده بکا خلاصهٔ افکارکزی بیلدیریکز. شاید صاتیشك ترقیسنه مدار اوله‌جق بر تدبیر بوله‌مازسه‌ك سرمایه‌ده‌کی حصه‌می آله‌رق. دوام ایده‌میه‌جکی شمدیدن آکلاشیلان. اورتاقلغمزی طاتلی‌یه باغلامغه حاضرم. بو صابه‌سنی کوندرمش اولدیغکز راحة الحلقوم قوطولرینك حسابنه‌ده اوزمانلر باقیلیر. (معلم ناجی)

تعزيه مكتوبى

قاصدان اخبار ماتم انكيز... افنديك ماه شبستان حياتى حد محاقه رسيده وچركاب علائق دهر دنيدن دامن چيده اولديغى خبر جان سوزنى نشر ايتمكله دل ماتم زده‌نى غريق بحر احزان ايتمشدر. «انالله..» آية كريمه‌سنى تذكار ايله تسكين تاب درون ايلمك شرايط اهل ايماندن وبناءً عليه «انما يوفى...» نص شريفيله اطفاى نائرهٔ الم واتمام حزن وماتم ايلمك لازمه‌دندر. همان جناب حى مستعان مرحوم مشار اليه موائد روضهٔ رضوان وعوائد نعمت غفران ايله متلذذ ومتمتع اولدقجه باقيلرينى صحت وعافيتله مأنوس بيورسون ....

«نظيف آمدى»

برجامع شريف ايچون لوحه تقديمنه دائر

جناب تأسيس فرماى عبادتخانهٔ دنيا جل شانه وتعالى ولى نعمت بى منتمز شهريار معالى شعار افندمزله برابر عالمه محض خير اولان وجود بهبود عصمتپناهيلرينى نغمات اذان محمدى طنين انداز مسامع انام وصلوة خمسه باقى وبردوام اولدقجه حاصلى جهان طوردقجه آرايش گلشن سراى عز وعافيت وكافهٔ آمال ومقاصد خيريهٔ جناب وليهٔ النعميلرينى آينهٔ حصول وتيسرده جلوه‌گر ايليه‌رك قلب پاك تابناك دولتلرينى مالا مال فرح ومسرت بيورسون آمين.

نام نامىٔ جناب عصمتپناهيلرينه اوله‌رق سايه افكن ساحهٔ انشا

واكمال بيوريلان نو جامع نو طرح بی بها. كه قبهٔ طاق معلاسی برابر سپهر وهم شكل هلال اولان زرين علم منار والاسی حسد افروز ماه ومهردر. شو خصوصده مظهر بيورلدقلری توفيقات جليلهٔ جناب صمدانی‌يه دال ومباهات انگيز عموم بندكان خالص البال اولمغله بلطفه تعالی دها بويله نيجه نيجه تأسيسات حسنه وخيريه‌يه مظهريتلری دعای اجابت التماسيله تبريك وتسعيده موفقيت جديدهٔ جناب عصمتپناهيلرينه ابتدار و جامع انوار لامع مذكوره تعليقنه مساعدهٔ احسان عادهٔ جناب ولينه النعميلری متعلق بيورلمق استرحاميله بر قطعه طغرای غرا لوحه‌سنك پيشكاه مراحم پناه عصمت اكتناهلرينه تقديمنه اجتسار اولنمشدر اولبابده...

«اكرم بك»

—

مكتوب خلوص آميز

ذات كريمانه‌لريله اولان معارفه‌مز اوچ‌درت سنه‌لك برشی ايسه‌ده بويله برعريضهٔ صادق المآل ايچنده برطاقم مقدمات رسميه‌وكلمات ريائيه استعمال ايده‌جك قدر اخلاصجه نقصانم اولمديغنی معرض افتخارده بيان ايده‌بيليرم.

اگرچه بينمزده شمدی‌يه قدر كرميتلی ومحرمانه برالفت وقوعبولمدی وبوصورتله ادعا ايده‌جك برحقوق كامله‌دخی پيدا اولمدی ايسه‌ده بوشيلر محبت ومربوطيت وجدانيه‌يه بروجه‌ايله‌نقيصه ترتب ايتديره‌مز ظننده‌يم.

معلوم ساميلريدركه محبت دنيان كيفيتك. كه برعلاقهٔ خفيهٔ قلبيه‌دن

عبارتدر، جوهری ژنك ریادن بری بولندقجه صيقل الفته احتياجدن هرحالده وارستهدر. حقيقت حالده ايسه ذات كريمانه‌لريله صيقجه‌صيقجه ملاقاة والفت شرفنی اكتسابده اولان عدم موفقيتم بعض اسباب عاديه حيلولتندن نشأت ايتديكندن بويولده‌كی قصورمك عفوينی مرؤت سنيه‌لرندن استرحام ايدرم.

حقا كه هر كوشه‌سنده مودت سنيه‌لرندن بشقه برشی جلوه‌ساز اولميان كوكلده برچوق زماندنبری جايكير اولان كرمیء الفت امل مخصوصمك اسباب حصولنه كچنلرده تشبث ايتمك اوزره ايكن اوطرفه وقوع مأموريت وظهور مفارقت دولتلرندن طولانی بادیء امرده متأسف اولمدم ديه‌مم. بوتأسف نظر حقيقتله باقلنجه مغاير حكمت كورونور. لكن علو مرتبه‌كزی هركسدن زياده ايستين محبت وجدانيه‌مك تظلم حال هجرانی صره‌سنده‌كی برسهوافكاری اولديغندن معذور طوتلمسی دخی موافق شان مرؤت كورونور. مع مافيه بوافتراق مادامكه حق عاليلرنده خيرليدر بزجه موجب اشتياق ايسه‌ده بوندن چاره‌سز حصه‌دار مسرت اولمق قانون محبته‌كه عالم وجدان محكوم فرمانيدر، كوكلمی منقاد ايدرك هم ابراز مسار هم رسم تبريكی ايفايه ابتدار ايلر وحق عاجزانه‌مده بقای توجهات عليه‌لرينی رجا ايدرم. باقی...

« وله »

تذكره

خطوط متنوعهٔ اسلاميه‌نك اكثرنده وعلی الخصوص خط جليده‌كی مهارتی زماننك مسلم خوش نويسانی اولان پدر جنت مقرم رجائی

افندی اوقات خالیه‌سنده تنظیم و ترسیم ایتدیکی یازیلرندن منتخبی اولانلرینی بعض قدر آشنایان احباسنه یادکار اولمق اوزره اهدا ایدر ایدی . مشارالیهك وفاتندن صوکره حقنده استجلاب ادعیهٔ رحمته وسیله اولمق ایچون نشر آثار قلمیه‌سنه ممکن مرتبه همت بنده‌لرینه مترتب ذمت بنوت ایکن بوکا نصلسه شمدی‌یه‌قدر موفق اوله‌مدیغمدن طولایی متأسف ایدم . بو وظیفهٔ بنوتی ایفایه مخصوص اولان امل احقرانه‌مك « الامور مرهونة باوقاتها » لوحه‌سنی بوکون حضور سامیٔ مکارم پروریلرینه تقدیمه موفقیتمله قرین حسن ابتدا اولمسی مضمون خطك علو حکمت و حقیقتنی مخطر اولسه سزادر . بو خط طلب کمترانه‌م اوزرینه راقمنك هنکام پیریده دست رعشه‌دارایله تنظیم ایتدیکی یازیلرندن اوله‌رق اوقدر متین و دلنشین دکلسه‌ده بتون بتون ناخوش دخی صاییله‌میه‌جغندن حضور سامیٔ نفائس پسندانه‌لرینه تقدیمه جسارت اولندی . بو تقدمهٔ شکران و بو هدیهٔ اخلاص نشانك تعلیق جدار حسن قبول بیورلمسی مظهر آثار لطیفه‌سی اوله کلدیکم مکارم اخلاق سنیه‌لرندن منتظر حقیرانه‌مدر . اولبابده . . .

« وله »

—

- مکتوب -

کیت بزم کاه . . . ای نامهٔ حقیر !
عرض وداد قلبم ایچون ترجمانم اول
کوستر نشان حسرت اولان پیچتابکی
بو وجه ایله مصور احوال جانم اول

برمدتدن بری افندمزه عریضه‌تقدیم‌ایده‌مدیکمی نه‌یه حمل ایدرسکز؟ ذات عالیکزه قارشی اولان هر بر معامله وحرکتمی نظر دقته آلمغه تنزل بیوررمیسکزکه تقدیم معروضاتده برمدتجك وقوعه کلن انقطاعه سبب تحریسی کلفتی اختیار بیوره‌سکز! بو ایکنجی مسئله حقیقتی عندمده مجهول یعنی عنایت و انسانیت مجسمه اطلاقنه بحق شایان اولان ذات دولتلرینك حق‌عاجزانه‌مده بتون انسلاب توجهلری مأمول اولان شیلردن اولمدیغی حالده بونی مقام انکارده ایراد ایدیشم مظهریت التفاتکزله جهانی زیر پای استغنایه آلمغی ایستین کوکلك تخفیف غروروندن بشقه بر مقصده مبنی دکلدر. نه فائده‌سی وارکه کوکلم کندی حسیاتمدن بشقه شیئه عطف سمع اعتبار ایتمدیکندن حقنده وقوعبولان اغفالاتم مؤثر ومثمر اولمیور. ارتق بنده‌کزده مکتوبمده متجاهلانه سوزلردن قطع نظر وجدانمك حسیاتنه مطابق ترتیب مقدمات ایده‌جکم.

اوت، شبهه یوقدرکه بنده‌کزك بر مدتدن بری تقدیم عریضه‌ده وقوعبولان قصورمی طریق وفادن بعض مرتبه انحرافه ویردیکز. حتی بوراسنی او مدت ایچنده حقمده تغیر نظر توجهلریله هر درلو اضطرابدن بشقه برده بر عذاب معنوی‌یه کرفتار اولدیغمله استدلال ایلدم. توجهکزك کوکله تأثیرات فوق‌العاده‌سندن اولمق اوزره درمیان ایتدیکم شی جناب عنایت مآبکزی القشلایه‌رق اعادهٔ توجه مفقود مقصدینه مبنی دکلدر. قلبلرمزی یکدیکرینه ربط ایدن رشتهٔ متین محبتك، که تلغراف کرامتدر، صور اختلاجاتنه نظراً حقمده کیفیت توجهاتکزی استنباط ایده بیله‌جکم بر وجدان صادقده‌کی حسیات غریبه‌نك وجودینی تجربه ایدنلر نزدنده ممنوع عد اولنه‌ماز.

طريق وفادن انحرافم بحثنه كلنجه. بو شائبه‌نك قبولی نصل نا قابل ايسه اثبات دليل فعلی ايله ردی‌ده اويله مشكلدر، نه ياپه‌يم؟ بو بابده صورت حال وقالدن تفرس كيفيت بال ايدن ذكاوت فوق العاده‌لرينه مراجعتله ختم مقال ايلرم . . .

«وله»

—

ـ برتسليت نامه ـ

امور كارخانهٔ عالم وخطوب كافهٔ بنی آدم قبض وبسط الهی وفصل ووصل سبحانی ايله توأم اولوب هرقبضك تحتنده‌نيجه بسط الهی مندرج وهرفصلده نيجه وصل صمدانی مندمج اولديغی مشهود باصرهٔ ايقان كارآزمايان اثم اولمغله حق سعادتلرنده صورت قبض ايله جلوه نما اولان انفصال ذات محمدت اشتماللرينه موجب نقض اولميوب بالكه

«وللنجم بعدالرجوع استقامة

وللشمس بعدالغروب طلوع»

مؤداسی اوزره ستارهٔ دولتلرينك رجعتی استقامتنه دال وشمس حيثيتلرينك غروب وكرتی طلوع تباشير بهجتنه براعت استهلال اولديغی وارستهٔ قيداشكال اولمقدن ناشی بودفعه وقوعبولان انفصاللريله دامن خاطر فيض مظاهرلرينی آلودهٔ غبار تأثر وملال بيورميوب الطاف خفيهٔ الهيه‌يی تأمل ايله طبع شريفلرينی قرين ابتهاج وانشراح ورهين انبساط وارتياح بيورملری توقيعيله رقيمهٔ ولاوسيمه تقديم اولندی. اشبو انفصال ذات كريم الخصاللرينه نيجه انبساط وحبوری

جالب وكوناكون انفتاح وسروری جاذب اوله‌جغی معلوم مروّت موسوملری بیورلدقده بوبابده جوازدادهٔ هموم اولاملری سیاقنده ...

—

هدیه ساعت تشکرینی حاوی بر تذکره

بانیء موقّت خانهٔ امکان تقدست ذاته عن احاطة الزمان والمکان حضرتلری دقیقه‌شناس امور دین ودولت وگره‌کشای مصالح ملك وملت اولان ذات یوسف سمات وکالتپناهیلرینك میزان شنشنهٔ حسنه ولوحهٔ معنانمای « عدل ساعة خیر من عبادة سبعین سنه » اولان دست کرم پیوست آصفانه‌لرینی الی قیام الساعه محفظهٔ خاتم شهریاری بیورسون.

بوکره ... بنده‌لریله چاکرلرینه

بر عجب صنعتلی ساعت کیم باقلدقجه ویرر

روزه داران غمه شام مسرتدن خبر

دقیقه‌سنجه بر ساعت جهانقیمت وپسندیده صنعت احسان بیورملری نعم جلیلهء سائره‌لری مقابلنده ثانیه‌بثانیه حرکت ایدن زبان محمدت‌بیان عاجزانه‌می بتون بتون حصر ادای شکرانکی ایتمش اولدیغی محاط علم عالم‌آرای صدارت پناهیلری بیورلدقده اولابابده .....

— حافظ مشفق —

—

﴿ دردنجی فصل ﴾

ـ على الاعلى درجه ـ

بر تعزيت نامه

تعزيه نامه‌نك درد تازه‌له‌مكدن بشقه برايشه يارامیه‌جغنی بیلیرم. نه چاره‌كه وظيفه‌دن بولنمش‌ده آناك ایچون بر ایكی قاتردی سویله‌مك ایستیورم. سویله‌یه‌جكم شیلرك‌ده تجدید كدر ایده‌جكنی بیلیرم. هایدی او كدر ينه تجدد ايتسون.

مرحومك آجيسنی اونوتمق ذات عاليكزه دكل ايكی اوچ كره يانته كيروب چيقمق شرفنه نائل اولانلره بيله بر بيوك كفران نعمتدر. وجود مباركی يرلرده ياتيور ايسه خلاصهٔ انسانيتی اولان مكارم اخلاقنك ياد حزينی‌ده بزلر طوپراغه كيرنجه‌یه قدر كوكلمزده يانه‌جق. شو قدر واركه كوز ياشی ايله جنازه ييقانماز. انسان كنديني اتلاف ايتمكله حياتی موتالره انتقال ايتمز.

« كندی وفات ايتديسه خاطری‌ده وفات ايتمدی‌يا » مثلنی البته بيليرسكز. مطلقا روح باقيدر. او روح مبارك ايسه سزك دكل الك كوچوك بر بنده‌سنك بيله اطرافندن آيرلماز. حياتنده بر مصيبت ايچون نه‌قدر كدر ايده‌بيلير ايديسه‌كز مماتنده، كندی خاطرينه‌رعايةً، آندن ايلری كتمه‌مليدركه روح كريمی آخرتدن، سزك دنيده بولنديغكز حالی دوشونه‌رك معذب اولمسون. بوندن بشقه مصطفی پاشازاده‌لك نه ديمك اولديغنی يار واغياره قارشی كوسترمك هر ايشدن، هر وظيفه‌دن مقدمدر.

شمدی مرحومك موقعنده سز بولنیورسکز. آنك ارتحالیله هركسه نام عالیسنی اونوتدورمامق، او قدر بیوك بر ذاتك بدل مشخصی اولمق لازمهٔ شانکزدر. بوده صحت وجود ایله اولور. افندمز ایسه کندیکزی بتون بتون کدره ویرنجه وجودده صحت قالماز.

غیرت. بکم! خاندانکزك عزت وشانی شمدی سزکله قائم اوله جق تحصیلکزك برثمره سی کوریله جك ایسه شمدی کوریله جك. دنیاده اکلنجه، فرح نه قدر سریع الزوال. بلا ومصیبت ایسه نه درجه جدی بر شی اولدیغنی آجی بر تجربه ایله آکلادیکز. سز بو کون مرحومك قائم مقامیسکز. قویاً امید ایدرم که هپمز یانکزه کلدکجه کندمزی مرحومك حضورنده قیاس ایتدیرسکز...

...

مکتوب

«واسطهٔ ثروت» نامنده کی تجارت وزراعت غزته سی مدیرینه:

زراعتله تجارت، موجودات مدنیه نك ظواهریدر. علمك، معرفتك عملیاتیدر.

زراعت، طوپراق قازوب الماس چیقارمقدر. تجارت، دمیر صاتوب آلتون قازانمقدر.

طبیعتله صنعتی بری برینه مزج ایتمك زراعتله تجارتدر.

تجارتكاه اولان بلاد، دنيانك اك بيوك شهرلريدركه زراعتكاه اولان اراضى هپ آنلرك جوارنده بولنور. او بلادك، او اراضينك هر برى زراعت و تجارتدن استحصال اولنان منافعك براهين متنوعه‌سنى احتوا ايدر.

لوندره تجارتكاه اولديغيچون بيوكدر: معمورۀ مدنيت نامنى آلمش. انكليزلر مائل تجارت اولدقلريچون زنكيندر: جهانك هر كوشه‌سندن برمعدن ثروت چيقارمشلر.

زراعت، تجارتك ابتداسيدر. تجارت، زراعتك مقتضاسيدر. ثروت و بركت ايسه بو ايكى فعل خيرك نتيجۀ بى نهايتيدر. زراعت اقدام؛ تجارت موفقيت؛ ثروت مكافاتدر.

ويانه‌ده «براتر» زراعت اثريدر. پارسده «اكسپوزيسيون» تجارت يادكاريدر.

زراعت، برصحرادركه تجارت سايه‌سنده برباغچه حالنه كيرر. تجارت برباغچه‌دركه زراعت فيضيله محصولدار اولور. ثروت، بردفينه‌دركه اكثريت اوزره او باغچه‌نك آلتنده ظهور ايدر.

مجهول اولان استقبال، تجارتله تأمين اولنور؛ فانى بيلنن ماضى، تجارتله عودت ايدر.

بر چفتجى، منسوب اولديغى دولته برعسكر نفرى. برعلم طالبى قدر خدمت ايتمكه كافى بيلنمشدر.

ارباب زراعت آثارينى صفحات زمين اوزرينه يازمش ادباى طبيعيه‌در. بر ساقى چيچك زراعتدر. بر نباتات سركيسى ينه زراعتدر.

باغچوان، استاد قدرتك خامۀ ذى حياتيدر.

بر تاجر، متعلق اولديغى عائله‌يى؛ تجار بولنديغى ملتى احيا ايدر.

كوچوك بر دكان ويا بر او تجارتدر. بيوك بر فابريقه ويا بر شهر ينه تجارتدر.

بر زراع، تراب اوستنده اولان محرراتنه هر يرده قارء بولور.

بر تاجر، دنيانك هيچ بر طرفنده اجنبی قالماز.

بر منشی، بر عالم، بر ضابط غربتده آچلقدن اوله بيلير. زراعت وتجارت مكتبلرندن چيقمش بر آدم ايچون موتدن باشقه حائل وهائل يوقدر.

شعر، فكردر. زراعت وتجارت فعلياتدر: فكر هر يرده صاتلماز؛ فعل هر يرده كچر.

بر كتاب دائما آكلاشيلماز؛ بر تارلا دائما آكلاشيلير.

ارباب تدقيق زراعتله تجارته اوقدر اهميت ويرمشدركه بوكون زراعته «فن»، تجارته «علم» اطلاق اولنيور. بو فن ايله علمك كتبه وكتب ومكاتبی واردر. اوكتابلری اوقويان، اومكتبلردن چيقان موجوداتی مطالعه ايدر. مطالعه‌سی‌ده هر نظرده هم نفسنه، عائله‌سنه فائده بخش اولور هم ابنای جنسنه.

ايشته سز «واسطهٔ ثروت» ناميله عثمانليلر ايچون بر زراعت وتجارت غزته‌سی چيقاريورسكز. همتكز مشكور اولور.

اخوان وطنمزه اومكتبلرك اصول تحصيلاندن، اوكتابلرك نتايج كسبندن بحث ايده‌جكسكز. موفقيتكز تمنی اولنور.

غزته‌كزك هر نسخه‌سی بر واسطهٔ ثروتدر؛ زراعت اغاجندن بر ياپراقدر؛ تجارت كتابندن بر صحيفه‌در.

سزی تبريك ايله كسب مسار ايدرم.

«عبدالحق حامدبك»

— ديكر —

(حكيم ومنشئ مشهور سامى پاشانك وفتى وزيرنه مخاديمندن برينه يازلمشدر)

جهان ادبيتده قيامت قوپمش. بزم بورده خبرمز يوق!
انسان كامل صورتنده مجسم برعصر عظيم معارف [١] فنا آباد ماضى يه انقلاب ايتمش! ادوار آيينهٔ ادب. سپهرنك ماتم اولسه بجادر. بالجمله علما وادبا آغلاسونلركه قطب كريم ومحترملرندن دور اولديلر.
. . . .
. . . .

واه. اوبدبختان استقبالكه تماشاى لقاى روحانيسنه مظهر اولميه جقلر!
واه. اومشتاقان دور حاضركه فيض معرفتندن محروم قالديلر! علما وفضلانك بدرقهٔ دل آكاهى. ادبا وشعرانك الخ قديم اميدكاهى. . .
. . . . . . نظرلردن نهان اولمش!

خدا بيليركه بومكتوبمى كريان كريان يازييورم. كورديكم لطف ومرحمتلر. آلديغم پند ونصيحتلر. اوقوديغم درس عبرتلر آغلار كوزمك اوكندن بربر كذار ايدييور. ياتصل آغلاميمكه پدرمك بيك كره فوقنده ايكن بوفقيره پدر معامله سى ارزان بيورردى. بونده (چاكرلرى) دخى تسليه محتاج اولديغمه الله شاهد اولسون. اولكى راحتسزلقلرى زماننده اسن كرامتلرندن صادر اولان برخبر. اوكرامتك وجودينه ظاهرى بر برهان ايدى. بوكره ايسه عمر عزيزينك يادكار بهترينى اتخاذ بيوردقلرى مخدوم اديب ونجيب [٢] محترملرينك سورمسرت

---

[١] سامى پاشا برعصره قريب مدت عمر سورمشدر.
[٢] نجيب پاشا مرحومه اشارتدر.

مصاهرتنی کورر کورمز ترك جهان فانی بیورمشلردرکه نزدخداده محرمیتلرینه برعلامت معنویه‌در.

سوز عالیٔ دولتلرینك تبریکنی الهه قارشی عهدایتمش اولدیغمدن ایفای تهنیته جسارت ایدرم. یارب، بونه رقت انگیز مسرتدر! شهر آیین سرورك ایله‌ٔ ماتمله محاط کورولمسی وچهرهٔ امید نوحصولك کریه‌ناك الم اوله‌رق کوروتمسی نه حکمتدر؛ اوفجر نورانیدن صعود ایدن دودسیاه کیملره موجب انتباه اولمق ایچوندر؟

مغفور مشارالیه هرکسدن زیاده معبودینی سوه‌رمش که بزلری بویله متحسر براقه‌رق مرجع اصلیسی اولان پروردکاره کیتدی. الله ایسه هرعبدندن زیاده عبدالرحمن مشار بالبنانی [*] سوه‌رمش که جمله‌مزك دوام مسرت وممنونیتنه بدل انك حصول مرادینی تقدیرایتدی.

ایشته فقیرك حکم ایده بیلدیکی حکمت بودر. شمدی واجب تعالی حضرتلرندن شوونی تمنی ایدرزکه مرحوم مشارالیهك ذات قدسیتی بازکه کبریایه قرین ویارسرمدیٔ حزینی وجدان اسلامیتده دفین اولدقجه کافهٔ اعضای خاندان عالیشانی نعم والطاف الهیه‌سنه مظهریتله مسرور وشادان کوره‌لم.

بوندن زیاده نه بنده کزده تحریره مجال، نه‌ده افندمزده قرائته حال اوله‌مامق امرطبیعی بولندیغندن ینه آغلامق اوزره فریاده ختام ویریورم.

تصدیع ایسه‌ده بوآه وزارم
عفو ایله که یوقدر اختیارم
هرکیم وارایسه بوکون جهانده
نابود اوله‌جق یاقین زمانده
سن حکمته بندن آشناسك
مستغنیٔ عالم فناسك

[*] سامی پاشا مرحومك اسملری «عبدالرحمن» ایدی.

بندن سکا تسلیت نه ممکن
کیم بنده وار اوخرن مزمن!

(وله)

—

ـ دیکر ـ

آه، برادر جان برابرم!

آلدیغم قره خبر صاعقهٔ بلاکبی نازل اولدی! کوکم ویران. کوزلرمدن سرشك حسرت رواندر. جمله‌مز محبت اولاد اسیری‌یز. خصوصا پدر ووالده‌نك بویله وقوعات جکر سوزده اوغرایه‌جقلری تأثرات قلبیه‌یی ملاحظه‌ایتدکجه حزن والم برقات دها مشتد اولمقده‌در. فلکك بویله سمتلری چکیلیر دردلردن دکلدر. لکن احکام قضایه رضادن باشقه چاره وارمیدر؟ کیدنلری تعزیه ایله اوغراشانلر دخی بوعالمدن کتمیه‌جکلرمی؟ کیم حیاته مغرور اوله‌بیلیر؟ بومسافرخانه‌یه مهمان اولانلرك کیمی ارکن کیمی کج کیدر.

هرکیدن نوبتی صاوار. مدت مسافرتك قصر مدتنده اهمیت یوقدر. مسئله عالم بقاده اوغرانیله‌جق طور وحالتده‌در.

معصوم کیدنلر آرقه‌ده براقدقلرینی محزون ایدرلر، اما غائلهٔ حساب وکتابدن مصون ونعم اخرویه ایله ابدی المسرور اولورلر. بو جهت دوشونیلورسه قلب متسلی اولمغه باشلار وجناب حقك، ادرا کندن عاجز اولدیغمز، حکم خفیه‌سنه عرض تسلیمیت ایدر. خدای متعال جمله‌مزه صبر جمیل احسان ایتسون.

تطویل مقاله مجالم اولمدیغندن بو قدر یازه‌بیلدم.

برادر! رجا ایدرم: حکمت الهیه‌یی تأمل ایله آتش قلبی تسکین ایدیکز.

(سعدالله پاشا)

—

– تقریض –

«مرأت الحرمین» نامنده‌کی کتاب ایچون یازلمشدر

کریم الشیم افندم!

حمامهٔ خامهٔ دلکش ترانه و فصاحت نشانه‌لرینك جملهٔ اسجاع لطیفهٔ بلیغانه‌لرندن اولمق اوزره تألیفنه موفق اولدقلری «مرأت الحرمین»ك اهدا بیوریلان جلد اولی حمامهٔ حرمکی محترم اوله‌رق دست مطالعه‌یه آلندی. یوق. اویله دکل: بلکه هامهٔ مبدهٔ برهمای سعادت قوندی. بصر بصیرت ایله مطالعه اولندی. متعاقباً جلد ثانیسی دخی دست اخلاصه وصول بولدی. برقات دها بادیٔ مسار وافتخار اولدی.

بو تألیف سعادت الیف عالیلری عصر محاسن حصر همایونی تزیین ایدن آثار جدیده‌یه پك کوزل بر لاحقه‌در. طوغروسی بر موفقیت عظیمه وفائقه‌در. چونکه دیوار اعلان و انتشاره تعلیق اولنان مآثر هرهانکی فنه دائر ایسه مطالعه‌سی اوفنه منسوب اولان صنفه منحصر قالیر و سوق عکاظ اشتهاره چیقاریلان بدایع آثارك دکرینی انجق اهل و اربابی بیلیر.

هرصنف کندی محصول وجدانیله مفتخر اولور. هرکس مراقی نه ایسه آنك مطالعه‌سیله ذوق وحلاوت بولور. ابیاتك تقطیعنی شعرا آکلار؛ بیوتك رسم مقطعلرینه مهندسلر مراق ایدر. (ابن خیام)ك

«رباعيات» نى اويوب‌ده ذوقياب اولميان اديب يوقدر. اما «خلاصة الحساب» نى اوقومقله مشغول اولانلر ايچنده آنك شاعر اولديغنى بيلمينلر چوقدر.

«مقتطعات» ابن يمينى ازبرلمك برشاعره كوره قطوع مخروطيات‌دن برمسئله‌يى بللمك قدر كوچ كلز؛ و«حساب» جذراصم» برریاضی‌یه کوره حل رموز «شوكت» و«محتشم» دن دها قولاى كلير.

«كل اناء يترشح بمافيه
شرابًا طهورًا اوصهبا تنافيه»

«مرآت الحرمين» ايسه نظيرى ناياب وهركسك طالب وراغب اوله‌جغى بركتاب مستطابدر. چونكه فن محاضراتدن اولمق حسبيله بين الادبا مظهر حسن قبول اوله‌جغى بى‌ارتيابدر.

عرب تاريخى، عربستان جوغرافياسنى يازه‌جق مؤلفينه مأخذ اوله‌جق بركوزل كتابدر.

خواص وعوام آنى «ياريم حاجى» اولمق نيتيله اوقور؛ حجاج كرام «مناسك حج» كبى يانندە طاشير.

اصحاب فن مناظر آنك حاوى اولديغى رسملرە دوربين دقت ايله نظر ايدنجه محال مقدسه‌يى قلب كوزيله كورمش اولور. اهل حساب وهندسه دخى آندە استفادە ايده‌جك پك چوق شيلر بولور.

بويله قبول عامه‌يه مظهر اولان براثر بى عديله موفقيت بهيه‌لرندن طولايى ذات والالرينى لسان شكران ايله تبريك ايدرم افندم.

ولله الشكر والتقريض ومن الله الاجر والتعويض

«جودت پاشا»

- دیگر -

انسان ساکن اولدیغی خانه‌نك مدخل و مخرجنی واقسام ومشتملاتنی بیلمك کندیسنجه نصل لازم ولابد ایسه بنی نوعمزك مسکن مشترکی اولان کرهٔ ارضك دخی مهم اولان موقع ومسالکنی اوکرنمك اویله لازمدر.

حرمین شریفین (شرفهما الله تعالی الی یوم الدین) حسب الانسانیه اومقصد اقصی داخلنده اولدقدن باشقه بری مهد اسلام وقبلهٔ مسلمین اولمق؛ دیگری (لولاك لولاك لماخلقت الافلاك) ستایش جلیلنه مظهر اولان خاتم النبیین وفخر المرسلین افندمزك مرقد مطهرلرینی شامل بولنمق حسبیله هر درلو احوال وکیفیاتنه کسب اطلاع ایتمك بزجه اهم وظائف واعز آمالدر.

حقیقت، اعاظم ملوك عالم حرمتیله مباهی وشرف زیارت وطوافی سبب اجر وثواب نامتناهی اولان (اشبو) اماکن مقدسه‌نك تحقیق وتفصیل احوالی حقنده (هر) نه قدر اهتمام واعتنا اولنسه سزاوار واول صوب مغفرت اوبه محمل سوار عزیمت اولاق ایچون جمله‌یه موجب شوق تازه اوله‌جغی آشکاردر.

توجهگاه قلوب اسلامیان ومطاف کروبیان اولان (اشبو) اماکن مقدسه‌نك احوال تاریخیه وجغرافیه‌سیله دیگر بعض معلومات نافعه‌یه دائر سعادتلو ایوب صبری پاشانك «مرأت الحرمین» (نام) بو اثر معتبری شمدی‌یه قدر بو یولده ساحه‌پیرای ظهور اولان مؤلفات بیننده طراز زرتار تفوق وامتیاز ایله معلم اولدیغی ارباب دقت وانصاف عندنده مسلمدر.

طوغروسی مؤلف مومی الیه بو همت بی همتاسیله مغبوط اسلاف

اولديغى مثللو معاصرين واخلاقك تقدير وتشكرينه كسب استحقاق ايلمشدر.
همان جناب ايزد متعال سعيى مشكور ودارينده حائز نصاب «تجارةً لن تبور» بيورسون آمين!

«منيف پاشا»

—

- رديه -

«وقت» غزته سنك برلينده بولنان برمحبى طرفندن كونديريله رك ١٦٤٥ نومرولو نسخه سنده نشر اولنان بر مكتوبده انشامزه متعلق بعض مطالعات سرد اولنمش اولديغندن اوبابده برايكى سوز سويله مكى مناسب عد ايلدك.

صاحب مكتوب ديمش كه:

«بزم انشانى باشليجه بولندن چيقاران شى معلوم عاليكز دركه تصنع غائله سيدر. حتى كچنلرده استانبول غزته لرنده يازيلان مباحثات ادبيه يى اوقودم: تأسف ايتدم. حالا انشا تصنعدن عبارت ظن اولنيور.

اوت! تكلف هر شيئى وضع طبيعيسندن چيقارديغى كبى واسطهٔ مفاهمهٔ مرام اولان تحرير وكتابتى ده تشويش ايلر. اما نه چاره كه بوندن بش اون سنه اوله كلنجه يه قدر تحريرمزده. تقريرمزده تصنع وتكلف غائله لرينه دوشمكسزين يازى يازان ويالاقردى سويله ينلر مزطرز قديم انشا طرفدارانى جانبندن تجهيل اولنوردى. حالا دخى بلاغتك قواعد اصليه سنه اتباعاً لفظى معنايه قالب عد ايدن نورستكان انشا برشتشكاران قدما طرفندن جهل ياد وزينت ايله افكارى زينت الفاظه ترجيح

ایدنلره عامی ویا مقلد ویاخود الافرانغــه کبی غریب غریب وصفلر احسان واسناد اولنیور !

اك زیاده شوراسی غریب وغرابتی نسبتنده شایان تأسفدرکه نوزسنکان عرفانك ادبیاتمزده زمانك اطوار مجددانه‌سنه موافق صورتده اظهار ایتدکلری مساعیٔ تجدد. وقتك برلینده‌کی محبی قبیلندن اولان تجدد پسندان ادب وعرفانك اولسون مظهر تقدیر وشکرانی اولمق لازم کلیرکن آنلرکده ستم ناچسبانه اوغرانیلیور!

بناءً علیه وقتك محبی طرفندن شکایت اولنان تصنع غائله‌سنی هپ بودرلو تعریضلر ادامه ایدییور. چونکه یکی انشا منتسبینی یکی انشا طرفدارانندن اولسون اجتهاد واقداملری نسبتنده مظهر تلطیف وتقدیر اولوب ده شوقلنه‌مدکلرندن هیچ اولمازسه قدمای انشانك اولسون بتــون بتــون نفرتلرینی جلب ایتمامك مقصدیله آراصره — رشوت کلامیه قبیلندن اوله‌رق — تصنع خصوصنده آنلرك اثرینه اقتفا مجبوریتنده بولنیورلر .

ینه صاحب مکتوب دیورکه:

« بعض افکاره کوره متأخرین، انشامز ایچون برطوغروچیغیر آچمشلر. حال بوکه یانمده اولان یکی اثرلری (؟) کوزدن کچیردم : اسکی حمام، اسکی طاس! هر برعباره برعقدهٔ تصنعه وهر بر افاده برمبالغه‌یه قریندر »

«ذاتاً ناقص ومشــکل اولان املامزه برده مصنع انشا مشکلاتی ضم اولنورسه ادبیاتمز نصل ایلری کیدر ؟ »

متأخرین ادبمز عاکف پاشادن بری کلن ذوات اولدیغی وقتك برلینده‌کی محبنجه‌ده مجهول اولماق لازم کلیر.

آنلر ایسه عاکف رشید پاشالرله علامهٔ ادب شناسی دن عبارتدر.

اکرچه موجب تطویل ایسه‌ده صدده توافقی جهتیله بوراده مشار الیهك مسلك وخدمتلرینی براز تصویر اقتضا ایدییور:

عاکف پاشا السنهٔ اجنبیه‌دن برینه واقف اولمدیغی حالده مجرد حسن تصور، حدت ذکا نتیجه‌سی حقیقت کبی برچوق مزیت عرفانی سائقه‌سیله کندی کندینه برطرز انشا اختراع ایتمشدی. اودرجه‌ده‌که «منشآت عاکف» نامیله مشهور ومطبوع اولان مجموعهٔ محرراتینه الصوکره‌کی اثری اولان «تبصره» وبرقاچ آثار برا کندیسی یان یانه کتیریله‌جك اولسه منشآت اوائل دور عثمانیه‌نه مخصوص اولان طرز انشانك بر نمونه‌سی و«تبصره»سیله منشآسندن یازدیغی مکتوبلری زمانمزك آثار ادبیه‌سی ظن اولنه‌جق قدر بری برینك ضدکاملی‌در.

واقعا تبصره‌سی صاحب مکتوبك «تصنع» دیه بحق تعرض ایلدیکی تکلفات منشیانهٔ (قدیمه)دن بتون بتون آزاده‌دکلسه‌ده هرحالده دور جدید ادبیاتمزك فاتحهٔ آثاری اطلاقنه سزا برتألیف کزیندر.

عاکف پاشادن صوکره رشید پاشا کلیر. کندیسنی ادراك ایدنلرك قولنجه رشید پاشا لسانده اولان قوتی قدر فرانسزجه‌یه‌ده واقف ایمش. بوحالده مشار الیهك کرك زمانی کرك ادبیات غربیه‌یه اطلاعی جهتیله عاکف پاشادن ایی یازمقلغی لازم کلیردی.

نه‌فائده‌که عمرینی بردرجه‌یه قدر ادارهٔ ملکه حصر ایتمش اولان بر آدمدن ادبیات خواجه‌لغی بکله‌مك طلب وآرزوده پك ایلری کیتمکدر. بونکله برابر مرحوم یازدیغی شیلرله ادبیاتمزده خدمت ایتمش. خصوصا زمانده لسان رسمینك اداسنی بتون بتون دکشدیرده‌رك اویولده اولسون برطور جدید ومنتظم حصولنه چالشمشدر . . .

. . . .

. . . .

. . . .

بوندن صکره شناسی کلیر.

شناسی ادبیاتك غربدن اقتباسی لازم کله‌جکنی اجتهاد ایلدیکی و وقتیله «انجمن دانش» و «مجلس معارف» کبی ایکی هیئت علمیه و فقط رسمیه‌نك اجلهٔ ارکاننده بولندیغی حالده بو اجتهادنده‌کی اصابتنی اثبات ایله تطبیقاتنه امکان کوره‌مینجه مأموریتنی دخی فدا ایدرك نشریاته مبادرت و تأسیس ایلدیکی «تصویر افکار» غزته‌سنده غربك مأثر حکمیاتنی شرقك الفاظ وکلماتیله مزج ایدرك بر اسلوب جدید وضعنه همتله اثبات فضیلت ایلدی.

شناسی‌نك فکری، قلمی، مشربی زماننك طور ظاهریسنه نه قدر مغایر ایدیسه طور معنویسنه او قدر موافق ایدی. چونکه زمانی ادبیاتی اکثریجه اوله‌رق یعنی ادبیاتك ذوق سامعه‌یه خدمت ایده‌جك الفاظ وکلمات ایله آراسته اولمقلغی اعتقادینه وارث اولان کروه ایله مالا مال اولدیغی حالده شناسی ادبیاتك، افراد بشرك برچوق حسیات وانفعالاتنی وقریحه اطلاق اولنان قوهٔ سامعه‌نی توسیع ایله اساس سعادتی تأسیس ایچون اتخاذ اولنمش بر واسطه اولدیغنه یعنی «مربیٔ روح، مزکیٔ افکار اولان امثال اخلاقك تزیینه» خادم بولندیغنه قائل ایدی.

بو سببله ادبیات ایله اثنای اشتغالنده متین ومفید قاعده‌لر تحری

ويا ابداع ايتمكن ذوق و شطارتى موجب اوله جق كلهلرده ترجيح ايلمش يعنى سوزك ظرافت و لطافت ظاهريهسنه تمايل ايتميهرك لطافت و ظرافتى فضائل اخلاقيه خدمت ايدهجك محاكمات دقيقه وحكميهدن عبارت بيلمشدر.

مشار اليه بليغانه ادا اولنمش بر فكرك سامعهدن زياده وجدانه انفاذ احكام ايدرك فضائلك قلوبده استكبر اولمسنه اك قوى. اك مؤثر برواسطه بولنديغنه اعتماداً يالكز انشاده دكل شعرده دخى بو خصوصى التزام ايتمش و زمانى زمان تصنع ايكن شناسى متحكمانه طور زمانك فوقنه چيقهرق طرز متخذينى نشر وتأسيسه ساعى وموفق اولمشدر.

ما حاصل عاكف و رشيد پاشالرك ادبياتمزه اولان خدمتلرى شعر وانشاى قديمه قارشى برر آلت كاسرهدن عبارت اولديغى حالده شناسى نك او بابدهكى اقدام متجددانهسى طرز قديمى. طرفدارانيله برابر. تمام ايتمكه كفايت ايتمش وبو سببله مجدد ادب اولمق امتيازى بحق مرحوم مشاراليهه انحصار ايلمشدر.

ايشته «انشامز ايچون بر طوغرو چيغر آچان متأخرين» بو ذاتلردر.

«اسكى حمام. اسكى طاس» مثلنك ما صدقى اولمق اوزره بيان بيوريلان «يكى اثرلر» اصحابى ايسه بو طوغرو چيغرده امكلمكله منزلهٔ كمال ادبياته واصل اولمغه ساعى اولان نورسيدهلردركه صاحب مكتوبك دخى او مسلكك پروانهندن اولديغنه طرز تحريرندن اوزكه برهان اولهماز.

شو قدركه آتىيه نقل اولنهجق بر جملهلرندن دخى آكلاشيلهجغى

اوزره کندیلری انشای جدیدك طور حاضرینی زمانمزه نسبتله ترقیات ادبیه‌دن عد ایتمیه‌جك قدر اصول انشامزجه تجدد کلی آرزوسنده بولنان افکار مفرطه اصحابندن بر مشکلپسند کورونمك ایستیورلر.

از جمله دییورلرکه:

«ظن عاجزانه‌مجه مکاتب عالیه‌مزده تأسیس اولنان و مکاتب سائره‌یه دخی محتاج تعمیم بولنان ادبیات درسلرنده طالبه‌ك اول تعلیم اولنه‌جق شی (اقتضای طبیعته موافق ساده و تصنعدن آزاده) اولان اصولدر.

بو یولده بزم آثار ادبیه‌مزده نمونه بولمق مشکلدر»

بحث ادبیات جدیده‌مزه عائد و صاحب مکتوب ایسه ادبیات درسلرنده نمونه طوتوله بیله‌جك اثرلرك آثار ادبیه‌مزده فقدانانه معتقد اوله‌رق بز ایسه شرائط اطلاق ایدیلن فصاحت و بلاغتی یعنی سداجت و سلاستی جامع سوزلرك متأخرین انشامزك آثارنده وجودینه قائل اولدیغمزدن او بابده ایرادینه لزوم کوردیکمز امثله‌یی دخی طرز نوین انشامزك مؤسسلری اولان ذوات سائف الذکرك آثارندن انتخاب ایتمك ایستیورز:

—

ـ عاکف پاشادن مثال ـ

«کوندریلن مفصل، مشروح توبیخ نامه‌کز مطالعه اولنوب سزجه وارلقدن، بنجه تأسفدن غیری بر معنی ویریله‌مدی. زیرا بن

مأمور اوله‌لی دها قرق کون اولور اولماز کویا آیلر سنه‌لر کچمش واولاد وعیال ومتعلقاتمزه ایرادلر، زاویه‌لر، معاشلر یاپلمش ده سزه باقلمامش کبی بو درجه سندلره، سرزنشلره نه‌دن مستحق اولدیغمز بیلنه‌مدی! ابراهیم افندینك پاره‌سز، پولسز قورو بر کاغدله مسرورتی نه‌دن بو قدر چوق کوزولدی وسزه مناسب اولان آکامی یاپلدی منفهم اوله‌مدی!

حاضر طرفنده خلوص ومحبت وحسن ظن واعتقاد حاصل ایکن بو قدر غوائل ومشاغلمك آراسنده ذهنمی بولاندیروب بو سوزلری بکا سویلتدیرمکه موجب نه اولدی؟

هله سز، نصلسه، بویله شیلری یازمغی ایسته‌مش سکز. یازان چلبی‌نك‌ده — طور، باقه‌لم، عزیز! قونمه‌دن کوچولمز. وبردن بره بو مناسب اولماز؛ او سزك الکزی اوپویور. وارك کندینه نه سویلر سه‌کز سویله‌یك. لکن بن آنك اتکنی اوپویورم. نیم قالمسه یاقشماز. خصوصیله «سریعاً جوابنی کوندرك! یعنی مرامنز اوزره حرکت ایتمزسه‌کز تبدیلکزك چاره‌سنه باقه‌لم» کبی لاقردیلر ادبه موافق دوشمز وکندیسی چکسه‌ده حسب الظاهر اوزرنده بولنان رتبهٔ حضرت پادشاهینك حقی ده انکار اولنماز. وتجلیٔ اسم معزالهی حین تجلیاتنده ذلتی قبول ایتمز. نافله یره، بلا موجب بینکزده صوغوقلق اولمسون — دیمیوب‌ده سز نه بیوردیکز ایسه یازمسنه ودرایت وعرفانه طوغروسی ... آفرین!...

حاصلی عزیزم! سز محبتده دائم، بن ده خدمتمده قائم. لکن سنی بن نصب ایتدم. بیلیورمی‌سك؟ شویله ایتمدك عزل ایده‌یم‌می؟ بویله یاپمدك دکشدیره‌یم‌می؟ کبی آبوزجربوز مادده‌لرله ایکی کونده

بر باشمزه قاقیلوب طوروله‌جق وبو معامله ایش کوج اوله‌جق ایسه تحمل ایدر طورورم دیسه‌م یالان سویله‌مش اولورم. نه یاپه‌لم، الحکم لله ! ...»

(شیخ مشتاقه یازدیغی مکتوبدن)

§

ادبیات درسلرینه نمونه طوتمق آرزوسنده دکلز. بلکه طرز جدیدمزه چیغر آچان متأخرینك. زمانی جهتیله ایکنجیسی اولان، رشید پاشانك تجدد پسندلکی آرزوسنی — او زمانلر مکتب معرفت صاییلان — باب عالی‌نك لسان رسمیسنده تطبیقه چالشمش اولدیغنه برهان اوله‌رق کوسترمك ایسته‌دك.

شناسی‌یه کلنجه. بالاده دخی سویله‌مش ایدك که مشارالیه سوزك زینت ولطافت ظاهریه‌سنه تمایل ایتمدکدن باشقه نیجه عصردن بری کوکللرده کوکه‌شوب قالمش اولان میلان الفاظ پرستیی. مخصوصاتندن اولان، مفید ومتین قاعده‌لرك زیر پای تحکمنده زبون ایده‌رك عصرینك طور حیاتیله متناسب بر طرز ادب حصولنه چالشمش والمنة لله که موفق دخی اولمشدر.

ایشته بالاده ایراد ایلدیکمز ایکی مثال[١] کرك فضائل اخلاق کرك قواعد ادب نقطهٔ نظرلرندن باقلدیغی حالده مدعامزی اثبات ایده‌جك صورتده ایکی شاهد عادل مزیتنی حائزدر.

شناسی هیچ برشی یازمیوبده یالکز شو «فن ادب برمعرفتدرکه انسانه خصلت آموزادب اولدیغیچون ادب واهلی ادیب تسمیه اولنمشدر»

[١] مثاللرك بعضیلری طی اولندی.

جمله‌سنی یازمش اولسه‌یدی ینه ماهیت افکار ومزیت عرفانه حکمی وادبی بر برهان وحتی باشلی باشنه بر درس ادب وعرفان اولوردی.

ماحاصل صاحب مکتوبك «بو یولده بزم آثار ادبیه‌مزده نمونه بولمق مشکلدر» سوزینه اشتراك وایمان ایتمکده معذورز.

صاحب مکتوب خاتمهٔ مطالعاتی اولمق اوزره دییورکه:

«بو جهتله آثار غربیه‌ده بو طرزك سهل ممتنع دنیله‌جك نمونه‌لری کمال اعتنا ایله ممکن مرتبه حرفیاً ترجمه اولنه‌رق طلبه‌یه زئه اولنور. وبو یولده ملکه حاصل ایتدیریلیرسه ادبیاتمزك استقبالنه بیوك خدمت ایدلمش اولور. یوقسه قواعد ادبیه وامثالنه دائر الیمزده اولان کتابلر نمونهٔ تعلیم ایدیله‌جك اولورسه ینه ایچندن چیقمغه چالشدیغمز کردابه دوشوله‌جکنده شبهه یوقدر.»

آثار غربیه‌دن بو طرزك سهل ممتنعی اولان نمونه‌لری لسانمزه نقل ایچون عجبا هانکی طرز افاده‌یی اختیار ایده‌جکز؟

اوّلا شوراسنی آکلامق ایسترز: بز نمونهٔ فصاحت‌می آرایه‌جغز یوقسه نمونهٔ حکمت‌می؟ اگر سداجت کلام مطلوب ایسه آکا لسان اجنبیدن مثال ارائه‌سی نصل قابل اولور؟ بر مقصدی هرکسك آکلایه‌جغی یولده تصویر ایده بیلمك ایچون باشقه بر لسانه مراجعه نه لزوم وار در؟ یوقسه عثمانلیجه یازه بیلمك ایچون آلمانجه‌می اوکرنه‌جکز!

بو مقصد غربك طرز ادبی یعنی فکر حکمتی تقلید ایسه آکا دیه‌جکمز یوق. اویله اولنجه صاحب مکتوبك طرز افاده‌یه دائر اولان شکایاتی آراسنه فکر حکمی‌یی قاریشدیرماسی لازم کلیردی.

بناءعلیه مکاتب عالیه واوّلیه‌ده تعلیم ادبیات ایچون جازهٔ منفرد

ترجمه ایله نقل مؤدا دکل طبیعت لسانه موافق یعنی فصاحتك معنای حقیقیسنه مطابق صورتده اتخاذ انشـادر. بوجمله ایله تصویر فکر حکمت ایدیله‌بیلیر. تعلیم فصاحت ایدیله‌مز.

خاتمهٔ کلام اولمق اوزره شونی سویله‌مك ایسته‌رزکه وقتك برلینده‌کی محبی انشامزه دائر شو فکر مخصوصی کاغد اوزرینه قویمه‌دن اول برلینده بولنان سفیر عرفان سمیرمز سعدالله بك افندی (پاشا) حضرتلرینه عرض ایتمش اولسه‌لردی شبهه‌سز مکتوب مذکوری یازمق کلفتنه احتیاج کورمزلردی.

«ابو الضیاء توفیق بك»

—

ـ تحسین ومطالعه ـ

نورستکان محررین عثمانیه‌دن مصطفی رفیق بکك «منتخبـات» نامنده‌کی اثرینـك اوچنجی جلدنده مندرج «محررلرك مراق» عنوانلی مقاله‌نك زیرینه یازلمشدر:

رفیق!

کوندن کونه کوزمه کیریپورسـك. هم انتخابلرکی بکنیورم هم صورت اشعارکی. سکا بیك کره دیدمیا: یازمقدن زیاده نه‌یازه‌جغنی انتخاب کوجدر. انسان بش اون شی اوقورده بعض کره هیچ بر دانه‌سنی یازمغه شـایان بوله‌مز. اثر کوزل انتخاب ایدلمش اولمازسـه قدرت قلمیه دخی آکا رونق ولذت ویرمکدن عاجز قالیر. شـو بش اون کون ایچنده بکا کوستردیکك آثارك جمله‌سی بری برندن اعلی بولدم. بویله دوام ایدرسه‌ك اومارم‌که برمقتدر محرر اولورسـك.

مؤلفلرك مراقبه دائر اولان اثری بر دقت مخصوصه ایله ایکی دفعه اوقودم. چونکه «بنده بوزمرده‌نم» دیه‌جك اولورسه‌م بونی نه‌دن حل ایتمزسك دكلمی؟ نه‌ایچون هپسی فنا و لسون بوتون بوزدن متجاوز جلد طولدورمش اولان بر آدم «بنده بوزمرده‌نم» دیه بیلیر. ذاتاً آثارك فنالغی موجب سهولت اولماز. بلکه بوفنالق مؤثرك عجزندن نشأت ایدر.

عاجز اولان انسان ایسه یازدیغی فنا شیلری دخی بر عسرت وصعوبت مخصوصه ایله یازار. هرحالده بنده «قلم» میداننده خیلی یوزولمشلردن اولدیغم ایچون مقاله‌کی دقتله ایکی دفعه اوقومق و کندی اوزرمده دخی اجرای مقایسه‌یه بلااختیار مجبور اولدم.

شو مطالعهٔ مکرره‌دن نه‌فائده حاصل ایتدم بیلیرمیسك؟ سکا شو آشاغیکی مطالعاتی ایتان فائده‌سنی حاصل ایتدم‌که بونلردن سن ده مستفید اولورسك قارئلرك‌ده.

کرك برشیء اوقویه‌جغك کرك قلمه آله‌جغك زمان اغاجلق بر محله کیت. بر اغاج آلتنده اوتور. اما صاقین «لافونتن» کبی ایصلاخجه‌یه قدر اوراده کندینی غائب ایتمه! ذاتاً یاغمور آلتنده هانکی کاغد ایصلانمغه تحمل ایدرکه اوزرینه یازی یازیله‌بیلسون! ایشته بوندن آکلارکه لافونتنك بو حالی عادتا برشارلاتانلقدن عبارتدر.

اکر کینوب قوشانقدن اوشومزسه‌ك یازی یازه‌جغك زمان وار بیوك تووالت اجرا ایت! زیرا «بوفون»ك بوعادتنده نه‌مضرت نه‌ده شایان خنده هیچ برحال یوقدر.

«ژان ژاق روسو» کبی وارسن ده بول بول کزین: ساحهٔ طبیعتی تماشا ایله! فقط بوحال آنك کبی سنده‌ده برمردم کریزلکدن نشأت

ایتمسون. انسان کندی منسوب اولدیغی جمعیت بشریه‌یی بکنمیوب آندن دائما قاچارسه‌ یك کولنج اولور! «روصو» دخی بویله کولنج اولمشدر.

بر ترازه‌دی قلمه آلاجق اولورسه‌ك آنی «وولتر»ك یاپدیغی کبی کندی کندیکه اجرایه یلتنمه! زیرا اجرا دنیلان شی آقتورلرك صنعتیدر. بر مؤلف نه‌قدر کوزل یازسه بر آقتور قدر حسن اجرا ایده‌مز. صوکره وولتر کبی سن ده باغچوانی کندیکه کولدوررسك! شوقدرکه وولترك بوحالی لافونتنك ایصلاتمسی کبی شارلاتانلغه حمل اولنه‌ماز. یالکز وظیفه ناشناسلغه حمل اولنور.

مادام «ستائل»ك یازی یازارکن پارماقلری آراسنده اکمك ایچی یووارلامسی اوقدر شایان استغراب احوالدن دکلدر. بعض کیمسه‌لر لاینقطع بورونی قاریشدیررلر؛ بعضیلری قاشنیرلر. اما بویله یاپمازلرسه یازه‌مازلر اعتقادنده بولنه‌جق اولورسه‌ك سکا «چوجوق» دیرم. هم «ذکی» صفتیله توصیف ایدرك دکل.

«لاپلاس»ك ابیلك ایله اوینامسی ده مادام ستائلك اکمك حبی کبیدر. بونلر کوچوجك شارلاتانلقلردندرکه «بنم ده بویله شهرتم اولسون» دیه اختیار ایدیلیر.

«دیده‌رو»نك یازی یازارکن ودها طوغروسی املا طریقیله یازدیررکن کزوب یورومسی آندن باشقه سائر بك چوق ذواتده کورولمشدر. لکن بوحال سنده یاقین زمانلره قدر کوروله‌مز. چونکه سن املا ایتمیوب کندك یازمغه مجبورسك. فقط دیده‌رونك بعض آثار ادبیه‌سنی یازدیررکن آغلامه‌سنی شارلاتانلغنه حمل ایده‌مزسك. کوز یاشی کندی کندینه آقه‌ماز. بوحال لافونتنك اغاج آلتنده ایصلانمسنه‌ده بکزه‌مز. سنك ایچون بن بوحالی تمنی ایدرم. تصوراتك سنی آغلاتیر

ايسه شبهه ايتمه كه اوقويانلرى ده هيچ اوملازسه رقته اولسون كتيرز. اثر كندنى تأثيرسنى متأثر ايتمزسه باشقه سنى نصل متأثر ايده جك؟

«قانت»ك قويوق دوكمه يرينه ديكلدكدن صوكره درسده شاشيرمسى پك طبيعيدر. اماسن بويله بر نقطه يه نصب نظر ايتمكه آليشه جغكه بزى كوزلركى قپامغه آليش اولادر. مادامكه منصب نظركده كى تحول سنى شاشيرته جقدر. كوز قپاديغى زمان حاصل اولان ظلمت همان غير متحول برشى اولديغندن تحولدن قورقك قالماز.

«بروان»ك شاعرلكه مخصوص البسه سنى كيمه سى صرف خفتدر. ذهنى، ذكاسى بر كهنه روبالك اسيرى اولمسى اكر صحيح ايسه اويولده كى شاعريتدن ده شعردن ده واز كچمك مرجحدر. قويا ظن ايدرمكه بو بر كوسترشدن عبارتدر.

رفيقم اوغلم! فيلسوف اول، شاعر اول، هرنه اولورسه ك اول. فقط صادق ها! سنو داتك سنى تخليهٔ خانه ايله حاس جاولاق يتاغه كيرملك افتقارى آلتنده بولندورمسون! لافونتنك ايصلانمق شارلاتانلغى بردفعه يه مخصوص اولديغى حالده بوهم دائمى هم آندن دها ثقيل بر شارلاتانلقدر.

كوندوز يازه بيلوب كيجه يازه مامق و ياخود بونك معكوسى برحالده بولنمق واقعا جمانىء اعتياداتدن اوله بيله جكى جهتله «لوساژ»ه و «مه زه را»يه شارلاتانلق حكمنى ويرمه يز. لكن بوحاللرى بر عجزه حمل ايده بيليرز. تصوراتنى كاغد اوزرينه قويه جق اولان انسان هر زمان قويه بيلير و قويه بيلملى در. زيرا بوحال محررلر ايچون بر صنعتدر. اهل صنعت كندى صنعتنى ايشلمك ايچون موسم بكلمكه مجبور

اولورسه کندندن عاجز اولان وفقط هر زمان ایشلیه‌بیلن آدم اکا اثبات تفوق ایتمش اولور.

موم ایشغنده رسم یاپان «زیرودت» ه کلنجه: بن رسام اولسه ایدم اصل بو آدمك موم ایله رسم یاپشنی ترسیم ایدردم‌ده کورنلری قهقهه‌لرله یرلره سره‌جك برقاریقاتور وجوده کتیرمش اولوردم.

یازدیغی اونوتان «ژوای» ه (حیوان) دیین آقتریسك آغزینی اوپه‌یم... لکن ژوایك کندی اثرینی حین استماعده طانیمیه‌جق درجه‌لرده اونوتمسی قابل اوله‌جغنه بن اینانیرسه‌م ژوای قدر حیوانلق ایتمش اولورم.

خلاصه، یازی یازه‌جق آدم هرحالده، هروجه‌ایله یازه‌بیلیر. «یازه‌مم» اعتقادی اوقدر واهی براعتقاددرکه او آدم یازمغه اجبار ایدلسه بهمه‌حال یازه‌بیله‌رك بو واهیلکی کندی دخی آکلاردی. بویله شارلاتانلری بزم استانبوله کتیرملی‌ده بالخاصه غزته‌جیلق مسلکنه صوقملی. ساعت اون بر بچقده باش مرتب کلوب «دها شوقدر یازی ایسترم» دیسون ده هایدی باقه‌لم «بن چیلاق دکلم که یازه‌یم!» یاخود «هنوز کیجه اولمدی‌که موم ایله یازه‌یم» ویاخود کونش غروب ایدییور یازه‌مم» دیسون!... ایرته‌سی کونی غزته‌نك یازیم چیقمسی تحقق ایدنجه اویله بریازارکه اوته طرفه بیله چکر!

ایشته، هرزمان سنده بویله برمراق کوروسه‌م محرر اولمش صایارم. خسته‌لنمش عدیله چارهٔ تداویکه بقارمکه بنم بوکبی خسته‌لقلره چارهٔ تداویمك نه اولدیغنی سن بیلیرسك!

«احمد مدحت افندی»

– بر مقاله –

روماں وحکایه‌لر، اخلاق عمومیه ایچون مضرمیدر مفیدمیدر؟

ایشته برمسئله‌که افکار عقلا بونده اختلاف اوزره‌درلر. ذاتاً افکار عقلانك اتفاق اوزره بولندیغی هانکی مسئله واردرکه بو مسئله‌ده دخی اتفاق افکار حصولی آرزو ایدیلسون؟ بدیهیاتده بیله دائما اختلاف کورمزمی یز؟ خالقمز اولان واجب تعالی حقنده بیله فکر بشرك اختلاف اوزره اولدقلری جای استغراب دکلیدر؟

حقیقت، تخالف وتباین خصوصنده انسان دنیلان حیوان ناطقك غیر ناطق دنیلن حیواناته بیله دعوای تفوقنده همان کندیسنی حقسز چیقاراجق برحالده بولندیغنی اعتراف ایتملی یز. نوع بشر همان هیچ برشیده اتفاق اوزره بولنمامغی کندیسنه شعار اتخاذ ایدندیکی کبی نوع بشردن برفردك بیله کندی فکر خصوصنده دوام ایده‌مدیکی عادتا هر برحالیله ثبوت بولمقده‌در.

نه تباین، نه تلون! . . .

حیوانات سائره‌دن کرك جمعیته یاشایانلره کرك منفرداً زمان کچیرنلره باقاسه من الازل نه یولده یاشامقده ایسه‌لر حالا او یولده یاشادقلری کبی الی الابد دخی ینه او صورتده یاشامق مرتبه‌سنده بر اطرادده تبع اولدقلری کورولور. قوزولرك مله‌یشی. قوشلرك اوتوشی طوغانلرك آوه صالدیرشی. قوندوزلرك اجتماعی و الحاصل هر نوعك کندی خاصهٔ نوعیه‌سی دنیانك هر طرفنده و از منه‌نك هر برنده برطرز وصورتده اولوب تباین وتخالفك هر برجهتی ایسه بالخاصه نوع بشرده کورولمشدر.

نوعیتمزك اوتوشی دیمك اولان لسان متخالف! نوعیتمزك یاشایشی دیمك اولان قوانین مدنیه متخالف! . . . .

. . . .

عجبا انسانده کورولن بو حاللر ترقی‌یه اولان استعدادندنمی نشأت ایدییور؟ هر نه دن نشأت ایلرسه ایلسون . . . بو اطرادسزلقدرکه تاریخك اطلاعی یتدیکی بر زماندن بری کتبخانه‌لر طولوسی آثارك دلالت ایتدیکی برطاقم تحولاته سببیت کوسترمشدر.

. . . .

. . . .

. . . .

شو قیصه‌جق ملاحظه کوستره‌بیلیرکه رومان وحکایه‌لرك اخلاق عمومیه ایچون مضر ویا مفید اوللری بحثنده دخی افکار متخالف اولمق طبیعیدر. همده متخالفدر. برطاقم آدملر اکر رومانلر یالکز انسانلرك اخلاق حسنه و ملکیه‌سنه دائر اولورسه نافع و انسانك اخلاق سیئه وشیطانیه سنه دائر اولورسه مضر اولدیغنه قناعت ایتمك ایسته‌مشلر. برطاقملری عکس قضیه‌یی التزام ایدرك «اخلاق بشرده‌کی فنالغی رومان صورتنده بالتصور انسانلرك کوزی اوکنه قویملی درکه بشریتده کورولن برطاقم رذائلدن توقی ایدلسون» دیمشلر.

دها بر چوق سوزلر سویله‌مشلر یا! انجق بز شوراده پك قیصه بر سوزله بومسئله‌یی پك چوق آدملره تصویب ایتدیره‌جك صورتده حل ایده‌بیلمك امیدنده‌یز.

رومان وحکایه‌لر اخلاق عمومیه ایچون مضرمیدر دکل‌میدر؟ بوکا بر حکم ویرمك ایچون اوّل امرده رومان وحکایه‌لر اخلاق

عمومیه‌نك عینی میدر غیری میدر؟ بونی تعیین ایتمك لازم كلزمی؟ رومانلر اخلاق عمومیه‌نك غیری ایسه اكا رومان دیمه‌مك اقتضا ایدر. زیرا رومان دنیان شی بر جمعیت بشریه ایچنده كوروان احوالدن برینی ویاخود بعضیلرینی كاغد اوزرینه قویمقدن عبارتدر. بو حالده رومانلرك اخلاق بشریه‌نك عینی اولمسی لازم كله‌جكی تسلیم ایدیلیرسه آنلرك مضرت ویامنفعتی حقنده آرتق اختلافه حاجت قالیرمی؟ مسئله‌نك شكلی «اخلاق عمومیه اخلاق عمومیه ایچون مضرمیدر دكلمیدر؟» صورتنی آلاجغندن اكر اخلاق عمومیه ینه اخلاق عمومیه ایچون مضر ایسه مضر، مفید ایسه مفید اوله‌جغی قضیه‌سنده هر دعوی، هر مخالفت عادتا بیهوده قالیر.

نیچه حكایه نویسلر اخلاق عمومیه‌یی صورت تصویرلرندن طولایی مؤاخذاته دوچار اولمشلر. دها طوغروسی آرانیلیرسه دنیاده بیلیركه بو مؤاخذاته دوچار اولمیانلری عادتا كورولمه‌مشدر. فقط او محرر اخلاق عمومیه‌یی یاكاش اوله‌رق‌می تصویر ایتمش و اخلاق عمومیه‌یه افترا وبهتان‌می ایتمش؟ ایشته هر نقطه‌ده بو ملاحظه‌یه لایقیله اهمیت ویرلمامش اولدیغی‌ده تسلیم ایلمك شان انصافه شایاندر ظن ایدرز.

اكر اخلاق عمومیه ینه كندیسی ایچون نافع ویاخود ینه كندیسی ایچون مضر ایسه بو ایكی رنكك ایكیسی دخی محرر طرفندن بحق تصویر ایدلمك اخلاق عمومیه‌یی ینه اولدیغی كبی كندی اربابنه ارائه ایلمك دیمكدر. بكندیكنه امتثال بكنمدیكندن اجتناب او رومانلری اوقویانلره عائد اولوب اكر محرر بیاضی سیاه سیاهی بیاض اولمق اوزره تصویره قالقیشوبده ایراد ایلدیكی برهین دخی یاكاش اولورسه ایشته یالكز بوندن طولایی مسئولیت ومؤاخذه‌یه دوچار اولور.

رومانلرك اخلاق عموميه‌نك نيچون قوندقنى و ياخود اولمسى لازم كلديكنى بر قبول ايلدك. سز قبول ايتمامكده مختارسكز. او حالده اخلاق عموميه‌دن بر رومان چيقارلمسى نصل ممكن اوله‌جغنى بزه سؤال ايدرسكز. رومان بعض وقوعاتدن تركب ايتديكنده، او وقوعاتك دخى اخلاق عموميه طرفندن كوسترلان صورتدن عبارت اوله‌جغنه كوره اخلاق عموميه‌دن بر رومان چيقارمق ايچون وقوعات عموميه‌يه عطف نظر تدقيق ايلمك لازم كلير.

وقوعات عموميه‌دن هر برى حقيقةً بر بيوك روماندر. هيچ اولمازسه بر بيوك رومانك بر قسمنى اولسون تأسيس و تشكيل ايدر، هله بعض وقوعاته كوز كزديرهلم. غزته‌نك برنده اوقورسكز كه:

«كچن بازار ايرته‌سى كيجه‌سى فلانجه افندى فلان محله‌ده كائن قوناغنك ياتاق اوطه‌سنده مقتول اوله‌رق بولنوب هر نه قدر جانب ضابطه‌دن قاتللرى تحرى ايدلمش ايسه‌ده ايزلرى بولنه‌مامشدر.»

ايشته سزه بر وقعه. فقط بو وقعه‌نك باشلانغجى و منتهاسى يالكز بوندن عبارتميدر؟ بر فكر متجسس بو بابده تحقيقات عميقه‌يه كيريشه‌جك اولسه بو جنايتك وقوعه كتيرلمسندن اوّل كچن مقدمات ايله جنايتدن صكره ترتب ايلين نتايجك هيئت عموميه‌سنده بر رومان بوله‌مزمى؟

كذلك بر قاچ كشى آره‌سنده شويله بر سوز ايشيديرسكز:

«فلانجه افندى!... زواللى آدم! خبركز وارمى؟ قره‌سودا كتيرمش ده كنديسنى باغچه‌سنده‌كى آصمه چارطاغنه آصيويرمش؟»

بويله بر سوز اوزرينه «واه واه واه!» ايله مسئله‌نك مقدمه و منتهاسى تعيين اولنمش صايلورمى؟ اوت! كنديسنى آصمق قره سودادن نشأت ايلمش اولديغنى آكلادق. يا بو قره سودا نه‌دن نشأت

ایلمش؟ انسانه عارض اولان نوازل کبی هوانك برودت وحرارتندن ویا رطوبت ویبوستندن‌می عارض اولور؟ نه‌لر اولمش نه‌لر کچمش که او زواللی فلان افندی قره سودایه دوچار اوله‌رق کندینی آصمش وقصد نفس قضیه‌سی دها نه کبی وقوعاته سبب اولمش؛

وقوعاتك کافه‌سی قتل ویا قصد نفسدن عبارت دکلدر یا؟ الك عادی حوادث اولمق اوزره شویله‌ده ایشیدیلیر:

«فلان افندی ایله زوجه‌سی بیننده مفارقت وقوع بولمش.»

بو سوز اوقدر عادی بر سوزدرکه همان استغرابی بیله موجب اولمیه‌جق درجه‌لرده‌در. شاید «سببی نه ایمش؟» دیه بر سؤال وارد اوله‌جق اولسه معنالیجه بر تبسم بو سؤاله جواب کافی عد اولنه‌بیلیر. انجق شو الك عادی ظن اولنان وقعه دخی اخلاق عمومیه‌نك مصوری اولان بر رومان ویاخود اویله بر رومانك بر بابی عد اولنه‌مزمی؟ او فلانجه افندی او فلانجه خانمی آلدیغی ویاخود بو آکا واردیغی زمان بر کون کلوب ده مفارقتلری شوقدر ساده بر سوز ایله وقوعبوله‌جغنی وهمان هیچ برکیمسه‌نك استغرابنی بیله جلب ایتمیه‌جکنی عجبا درخاطر ایده‌بیلیرمی ایدی؟ صوکره نه اولدیکه او حبل مقدس ارتباط بو قدر کوشه‌یوب نهایت قوپمغه قدر واردی؟ یا بو وقوعاتك وقوعی دها نه کبی متفرعاتك رنکنی دکشدیردی؟ شو اجتماعك محصول برکزیده‌سی اوله‌رق بر قاچ چوجوق یوقمی ایدی؟ آنلرك ابوینی صاغ ایکن بعد الافتراق ابوینك بریسندن محروم بر ر یتیم اولمدیلرمی؟ او اوجاق یاتمغه نسبتله اهمیتی دها بیوك اولمسی لازم کلان شو اوجاق ییقمق کیفیتنده مغدور کیم مسئول کیم؟ ایشته بر طاقم تحقیق یوللری که هر برینك منتهاسنه کیدن فکر تجسس شو کچدیکی یوللرك ایشنی بوقوشنی،

اعوجاجنی فلانی رسم ایده‌جك اولسه بر مکمل رومان اولمق اوزره تشکل ایدوب میدانه چیقار.

وقوعاتك دها عادیسنی اله آله‌لم. احبابکزدن بری کلوبده سزه دیسه‌که: «خبرکز وارمی، برادر؟ بزم فلان افندی باجیلری ایکیلشدیر-مش! ایکنجی حرمیله بو جمعه کیجه‌سی زفاف ایتمش»

شویله بر خبرك سزجه نه اهمیتی اولور؟ اولسه اولسه بلکه سزجه دخی تازه بر تأهل ایله ذوقیاب اولمق آرزوسنی ولوکه بر دقیقه‌جق اولسون حاصل ایتمکدن عبارت براهمیتی موجب اولور. اویله دکلمی؟ حالبوکه بو فلان افندی شو قدر زماندر برابر یاشادیغی رفیقه‌سنك کندینی اغیار کوزندن قصقانمسنی شایان شکران بر نعمت محبوبیت عد ایدردی! او، شونجه سنه‌لك یار، شمدی زوجه‌یه نسبتله اغیار اولمق تحولی نه‌دن طولانی حاصل اولدی؟ کندیسی بیت الزفافده غریق لجۂ حظوظات ایکن دیکر جهتده بیت الحزندکی اسکی رفیقه‌سنك نه حاللر کچیردیکنی عجبا نه صورتده تخطر ایلدی؟ صوکره بویکی ازدواجدن نه‌کبی نتیجه‌لر چیقدی؟ اکر اورالری آراشدیریله‌جق اولورسه بو نقطه‌لرك التصاقندن قوجه بر رومان شکلی تشکل ایتمزمی؟

ایشکز یوقسه بر کون کوپرو اوزرینه چیقکزده کلن کچن چهره-لره باقکز. تپه‌دن طرناغه قدر سوسلنمش بر شیق کوزوریکزکه اتکلری ایصلاق چاله‌رق وفقط اایاغنده‌کی ناسورلرك اضطرابیله آقسایه-رق ییلدیرم کبی کیدیور. یولده بر دوستنه راست کله‌جك اولسه سلام ویرمکه وقتی اولمدیغندن کویا ایلریده برشی وارمشده آکا وصول ایچون استعجال ایدییورمش کبی الیله، چهره‌سیله، الحاصل قالبیله، قیافتیله ایلریسنی اشارت ایدوب همان کچر کیدر. اویله یا،

ایلریده پك مهم برشی واردر: ایلریده بر (رومان) واردر. قوشه قوشه نومهم شیئه، او رومانه کیدییور! آنی کیتدیکی یردن منع وتعطیل قابل میدر؟

براز صوکره بونك عکسنی تصویر ایدن بر آدم کورورسکنز که اولکینك طورنده‌کی بشاشت. کوزلرنده‌کی پارلاقلق بونده کوروملك شویله طورسون بلکه کوزلری جهانی کورمه‌مك. ایاقلری ایلری‌یه یورومه‌مك ایسترلر. عجبا بوده بر مهم وقعه‌یه، عظیم بر رومانه‌می کیدییور؟ یوقسه اویله بر مهم شیدن‌می کلیور؟ بوراسنی تعیین پك بیوك ذکایه، پك بیوك دقته محتاج ایسه‌ده هرحالده بوذاتك بر رومانی تشکیل ایدن اشخاص وقعه‌دن اولدیغنه شبهه قالماز.

سوزی قیصه کسمك ایچون دیه‌لم که: هرکس آز چوق بر رومانك اشخاص وقعه‌سندندر. کندی معیشت خصوصیه‌مز ایچنده آز چوق برطاقم رومانلر کچر. ایشته رومان دنیلن شی بویله اخلاق عمومیه‌نك تعیین ایتدیکی معیشتلر ایچنده وجود بولدیغنه کوره آنك مضرت ویا منفعتی‌نك عینی اولدیغی بالوجوه مسلم کورونور.

رومانلرك اخلاق عمومیه‌دن متولد وقوعات اوزرینه ابتنا ایده‌جکنه، وقوعاتك نه کبی شیلر اوله بیله‌جکی یوقاریکی فقره‌مزده بعض مثاللر ایرادیله ارائه اولندیغنه کوره بوراده دیکر بر وقعه‌یی دخی مختصراً اخبار ایده‌لم که: بوندن اون بش یکرمی سنه مقدم برزمانده وقوع بولمق اوزره بعض احبا طرفندن حکایه ایدلمشدی:

*** محله‌سنده ابه‌لکله شهرت‌شعار اولان بر خانم اقشام برمعتاد چولوغیله چوجوغیله طعام ایلدکدن صکره کوروشوب قونوشمق ایچون بر قومشویه کیدر. اوراده ساعت بشه قدر درلو صحبتلرله وقت

كچيررلر. تمام خانەسنه عودت ايدەجكى زمان مسافر اولديغى خانەنك قپوسى چات چات چاڭەرق ايچريدن جاريەنك «كيمدر اوڭ نه ايسترسك» سؤالنه جواباً بر اركك :

ــ ابه خانم بوراده ايمش. امان الله عشقنه اولسون كلسونلر! يولجيمز واردر.

جـوابنى ويرنجه ذاتا بومثللو وقوعات نادر اولمديغندن ابه خانم على العجله اشاغى يه اينر.

كنديسنى چاغرانلر ايكى اوشاق ايمش. برينك النده مكلف، ايكى مومللو برده فنار وار. بونلر ابه خانمه بر بيوك قوناق اسمى سويله يەرك و كوشه باشنه قدر آرابه كتيرمش اولدقلرينى ده اخبار ايليەرك ابه خانمك اوكنه دوشرلر. اوّلا كيدوب ابەنك خانەسندن اسكملەسنى آليرلر. بعده كوشه باشنى دوندكلرنده فى الواقع برده مكلف آرابه كورونور. ابه خانمى آرابەنك ايچنه بنديررلر. اوشاقلردن سياه چنبر صقاللى وحال وطورى اوشاق اولمقدن زياده برافندى يى آكديران بريدخى آرابەنك ايچنه كيرر. ديكرى ايسه النده كى فنار ايله اسپيرك يانته چيقوب اوطورر. آرابه يوله دوزلير: برمدت كيدر؛ برطاقم سوقاقلردن دونه طولاشه اوزاقلاشير. او آرالق اسپيرك يانندەكى آدم فنارلرى سوندورر. آرابەنك ايچندەكى صقاللى ايسه قوينندن بربيوك ايپكلى منديل چيقاروب ابه خانمه ديركه:

صقاللى ــ ابه خانم! عفو ايدرسكز اماشو منديل ايله كوزلريكزى باغلايەجغم.

ابه ــ (شاشيردرق) آ!... دليمى اولدك؟

ــ خير! نەدن دلى اولەيم؟ كوزلريكزى باغلايەجغم ديدم.

ــ سبب؟

ــ كيده‌جككز، كيره‌جككز يرى كورمامكز ايچون.

ــ عجايب! امان اوغل!......

ــ تعجب ايده‌جك برشى يوق، سس چيقارير، مخالفت ايدرايسه‌ك (بندن برقا چيقاروب) شونى بوزه‌ككك اوزرينه‌صاپلامش كورورسك هيچ سس چيقارمز. مخالفت ايتمز ايسه‌ك صاغ سالم اولەرق ينه اويكه عودت ايلرسك.

ــ امان اولادم! جانمه قيمه‌ده.

ــ جانكه قيمه‌دن بنم ايچون نه‌لذت حاصل اولور؟ ها! اويكه كلدكدن صكره‌ده‌بوكيجه كوره‌جكك شيلرى فردواحده سويله‌ميه‌جكسك

ــ هيچ بركيمسه‌يه آغزيمى آچمام!

ــ تمام! اويله اولورسه اومديغكدن زياده بخشش‌ده آليرسك.

ــ بن پاره فلان‌ده ايسته‌مم. جانمه قيمه‌يكزده.

حريف تأميناتنى تكرار ايدرك ابه خانمك كوزلرينى صيم‌صيقى باغلار. براز صكره آرابه طورر. ايكى آدم ابه خانمى ايندير‌رلر. قولتوقلرينه كيروب برمدت يوروتورلر. ابه خانم برقاپونك ايشيكندن آتلار. برمرديوندن چيقار. يوقاريده بر قاچ آياق پاتريسى كنديسنى استقبال ايدر. اورته‌ده «صوص! صوص!» دن باشقه سوزيوق. ابه خانم برطاقم ايشيكلردن دها آتلايه‌رق برخيلى يورر. نهايت براوطه‌يه كيرنجه برقادين سسى «كوزلريكزى آچيكز!» دير. ديكر بر قادين ابه‌خانمك كوزلرينى آچار.

ايچنده بولنديغى اوطه اوفق. وفقط غايت مزين بر اوطه اولوب غايت كوزل. كنيچ بركبه قادين آياق اوزرنده بولنور. بوقادينك حال

وطوری کندیسنك كباردن اولدیغنی کوستریر . ابه‌یه‌زیاده‌سیله التفات، هیچ برشیدن قورقمامسنی تأمین ایلر .

خانمك آغریلری هنوز مقدمه‌سنده اولوب ابه ایله برخیلی صحبت ایلرسه‌ده ایتدیکی صحبت یالکز ابه‌نك حال وشانی صوروب اوکرنمکدن عبارت اولور . قادین کندیسنك کیم اولدیغنه وسرکذشت احوالنـه دائر حرف واحد سویله‌مز . بونی سویله‌یه‌جك اولسـه ذاتاً ابه‌یی بویله سراً کتیرمکه احتیاجمی کورولور ایدی؟

اوکیجه صباح اولور . حالا وضع حمل یوق . فرداسی کونی خانم حجره‌لرك پرده‌لرینی ایندیروب ابه‌یی دخی اوطه‌دن خارجـه برآدیم آتدیرمیه‌رق اوراده محافظه ایلر . برمجبوریت طبیعیه ایچون ابه خانم طیشاری چیقمقده اصرار ایلینجه قادین سوقاقده کوردیکی خنجرك اوراده دخی موجود اولدیغندن بحثله بالتهدید هردرلو لوازم طبیعیه‌یی بواوطه‌ده اتمام ایتمك مجبوریتنده بولندیغنی آکلاتیر . دیمك اولیورکه قوناغك تقسیمات داخلیه‌سـنی . حجره‌نك خارجنی ابه خانمك کوروب بلله‌مسندن خوف ایدلمکده‌در .

اوکون دخی آقشام اولور . آغریلر چوغالیرسه‌ده وضع حمل هنوز وقوع بولماز . قادینجغز آغریلرك اضطرابندن قیوریر قیوریم قیورانیرسه‌ده ، اصلا سسنی چیقارمیوب تحمله کندیسنی مجبور کورر . نهایت کیجه یاتسودن صکره وضع حمل واقع اولور . نورطاملاسی کبی برقز که یوزینه باقانك یوره‌کنه صوقاجغی کلیر . چوجوغی طوزلامق ، کوبکنی کسمك کبی عملیات اجرا اولندقدن صکره ابه خانم قونداغی یاپاره خانمك قوجاغنه ویرر . بیچاره قادینجغز صانکه چوجوغی کوز یاشیله ییقامغه مجبور ایمش کبی اوقدر آغلارکه ابه خانمه رقت کلیر . بو سری

آکلامق ایچون قادیندن خالصانه ومحرمانه بعض استیضاحاته کیریشیر سه‌ده جوابه بدل ینه تما تهدیدی آلیر. وقت ایسه کیجه ساعت یدی‌یه واردیغندن ابه خانمه اللی دانه یکرمیلك التون ویریلوب. کلدیکی زمان اولدیغی کبی. ینه کوزلری باغلانوب قوناقدن چیقارلدقدن صکره آرابه‌یه بندیریلوب. یولده کوزلری چوزولەرك آمناًو سالماً کندی خانه‌سنه کتیریلیر.

ایشته سزه بر وقعه‌ها! شمدی بو وقعه‌نك دخی بر رومان تشکیل ایده‌جکنده شبهه ایلر میسکز؟ نصل شبهه ایدیلیرکه ایشته بوراده رومانمزك بر فصلنی تشکیل ایلدی.

«وله»

استانبولدن حرکتمز

واپورمز لیمانده باغلی بولندیغی شماندیره‌دن ارتباطنی فك ایله چرخنی ایشلتمکه باشلادیغی زمان ساعت اون بری کچمش ایدی.

مألوف اذواقی اولدیغی بزم دلارای وصالی ترك ایتمکدن یمین ویساره متأنیانه خطوه انداز تردد اولان سرکشتکان محبت کبی واپور، دومن صولرینك حاصل ایتدیکی کوپوکلو ایزندن دکزك قویو مائی رنکنده‌کی سطحی اوزرینه بیاض ایله نصف قطع ناقصلر رسم ایتمکی مراق ایتمشجه‌سنه لیمان ایچنده اوته‌یه بری‌یه میل وانحراف ایدرك بر قاچ دقیقه‌وقت ضایع ایلمدکجه خط استقامت حرکتنی تعیین ایده‌مدی.

حرکتندن یاریم ساعت اوتدن بری واپورك ایچنده ایدم. او مدت ظرفنده نه ترك وطن خاطرمه کلدی، نه فرقت عائله‌یی دوشوندم؛

نه کوکلمده بر حزن واردی، نه فکرمده بر هیجان موجـود ایدی. چونکه بنی بو سیاحته کندی خواهشمدن باشقه اجبار ایدر بر شی یوقدی. چونکه ایسته‌دیکم حالده واپوردن چیقه بیلیردم. فقط واپور حرکت ایتدیکی کبی ایش باشقه‌لاشدی. «ایسته‌دیکم حالده چیقه بیلیرم» فکری انفلاق صبح صادقه قارشی کان بر نجم سحرینك لمعه‌سی کبی ضعیفله‌دی. واپور «سرای بورونی» طولاشوبده «قوم‌قاپی» آچیقلرینه کلدیکی وقت ایسه بوامیدم بتون بتون محو اولدی. ایشـته او زمان بردن بره یوره‌کم اویناماغه باشلادی. رفته رفته ذهنمی برچوق تصورات غریبانه، درجه درجه کوکلمی برطاقم حسیات مهیجه استیلا ایتدی. کندمی بو تأثراتك پنجهٔ تحکمنه ترك ایلدیکم حالده حافظك:

«سرشـکم آمدو عیم بکفت روبارو
شـکایت ازکه کنم خانکیست غمازم»

بیتی مآلنه ماصدق اولمغه حالمده استعداد کوردیکمدن ذهنمی باشقه بر شـیله اشغال ایچون چشم دقتمی منعطف اولدیغی احوال قلبیه‌دن عادتا زورلیه زورلیه قوپاریرجه‌سـنه آییرارق اطرافی تماشـایه باشلادم.

طلیعهٔ اقبالی اولان اشعه‌سنك برازینی اعلان فیض مقدمی ایچون کره‌نك باشقه بر نقطهٔ مظلمه‌سنه سوق ایتمش وموکب اجلالنه التحاق ایچون هرطرفدن قوشوبکلن قره قره بلوطلر ایسه اطرافی قوشاتمش اولدیغی حالده کونشـك «بك اوغلو» اوزرندن طـوغرو عظمتیله، شعشعه‌سیله آهسته رو غروب اولیشی نظر شاعرانه‌یه سنه‌لرجه تماشـا اولنسه طویوله‌میه‌جق بر لوحهٔ بدایع نمون عرض ایتمکده ایدی.

بعض عالی بنالرك شعاع شمسه مقابل کلن جاملرندن ظاهر اولان

رنك آتشین بو بنالری ایچریلرندن طوتوشمش پنجرەلردن علوی (آلەو) طیشاری‌یە هنوز اوغرامش کبی کوستردی.

کونشك اطرافندە بولنوب هر ثانیەدە بر رنکە کیرن هردقیقەدە برشکل دیکر آلان بلوطلرك انعکاس الوان واشکالی ایسە سطح دریانی رسام چیرە دست طبیعتك برکوچوك تجربە لوحەسنە دوندوردی. بلوطلردە دمبدم ظاهر اولان تونلات یلدیکمز الوانك الك طاتلیسی. هیئتلرندە زمان زمان وقوعە کلن تغیرات کوردیکمز اشکالك الك صنعتلیسی ایدی: واپورمزك اعاقە بد جنوب ایلە غروب جهتنە طوغرو یوکسلە یوکسلە کیدن قرە دومانی تعریفنە چالشدیغم لوحەیە ایسە هیچ اولمازسە کولکە مقامندە بر لطافت علاوە ایتمکدن خالی دکلدی.

بو منظرە انجق یاریم ساعت دوام ایدەبیلدی. نهایت کونش باتدی. بلوطلردە طاغلمغە وبرشام غریبەنك رنك حزینی آفاقك چهرەسنی قرارتمغە باشلادی. واپور «خیرسز آطەلر»ك آچیقلرندە خیلی یول آلمشدی. صولر کرکی کبی قرارمشدی. استانبول شهری خط افقە محاذی سیاە وطولانی بر بلوط کبی کورونور و «آخور قاپی» و «زیتون بورونی» فنارلرینك کاە آچیلوب کاە قپانمسی او بلوط ایچندە خفیف شمشك پارلتیسنی آندرردی.

بو آرالق سمایە نظر ایتدم: طاغینق بلوطلر آراسندن بعض بیوجك یلدیزلر لمعان ایدر وشرق جهتنە کیتدکجە آغاروب طورمسی طلوع ماە تابانە براعت استهلال اولوردی. طبیعی او نقطەیە نصب نظر انتظار ایلدم.

طوغ، طوغ، ای مە! نوربخش چشم جانم سڭ بنم
یارسڭ، اماکە یار مهربانم سڭ بنم

شمع بزم وحدتم‌سك ، محرم‌راز دلم
دلنوازم، غمکسارم، حال‌دانم‌سك بنم !

دها بدر حالنده بولنان قرص ماهتابك حمرته مائل بر رنك ايله قره وبياض بلوطلرله نيم مستور اوله‌رق كنار افقدن شعشعه‌زاى طلوع اوليشى هنوز حمامدن چيقمش، چهره‌سى قيزارمش، صاچلرينى اوموزلرندن اشاغى طارمه طاغين آتيو‌يرمش، قاردن دها بياض، ياشماقدن دها اينجه فوطه‌لره بورونمش بر دلربانك آچيق صاچيق برحالده حرمسراى استراحته چكيلشنه بكزه‌تيله‌بيليردى.

جنوب طرفندن يكديكرينى تعقيب ايله برصورت مهاجمه‌كارانه‌ده كلوب كچن بلوطلرك حيلولتيله، زير پردهٔ اختفايه چكيلوب صوكره ينه عرض ديدار ايدن، ماه تابان بالاى آسمانه طوغرو بر خيلى يول آلدى. بلوطدن قورتولديغى زمان انعكاس درياده سروسيمين دكل «مرمره» نك اتساعيله متناسب دوشه‌جك قدر جسيم برچنار انوار پيدا ايدر وبو چنارك اوراق واغصانى ايسه نسيمدن دها قوتليجه بر روزكارك تحريكيله نظر فريب اوله‌جق صورتده اهتزاز ايدر طورردى. اهتزاز ايدنلر حقيقتده دكزك امواجى ايدى، اما نصل امواج؟... امواج نور!... ايشته بو منظره‌دن — مولى قبرينى محيط انوار غفران ايتسون — «سامى» نك مشهور «موج» غزلندن:

« سر ويرمه‌دن تلاطم‌راز اولماز آشكار
قطع اولمه‌يجه ظاهر ايدرمى چنار موج »

بيتنه جواب اوله‌بيله‌جك شو بيت سانح خاطر اولدى :

مهتابه قارشى بحرده كور نوردن چنار
سيرايت نه‌درلو ظاهر ايدرمش چنار موج!

برطرفدن بو علوی علوی منظره‌لر پیش نظرمده رونق و لطافتلرینی آرتیرر طورر؛ برطرفدن واپورك ماکنه‌سندن حاصل اولان صدا او حال و موقعه الك موافق بر آهنك موزون آسمانی قلبمه القای حزن ودهشت ایتمکدن خالی قالماز؛ برطرفدن لسانمده گاه بنم :

یار هر سودن هویدا در شب مهتابده
جان ودل مست تماشا در شب مهتابده

بیتم، گاه « سامی » نك :

« غرق موج نور اولور مینا سرای باصره
آب گوهر جوش دریادر شب مهتابده »

بیتی تکرر ایدر؛ برطرفدن ذهنم بر طاقم حسیات متخالفهٔ وجدانیه‌مك تشریحاتیله اوغراشیردی. خفیف خفیف اسمکده اولان لودوس روزکاری بردن بره بر ریح عاصفه متحول اولدی. او قدر قیصه بر مدت ایچنده ــ بیلمم نره‌دن پیدا اولدیلر؟ ــ برچوق قورقنج ومظلم بلوطلر گوك یوزینی سراپا قاپلادی: مهتاب بیتدی: دکیزك هر موج صفاسی برچاریك ایچنده بیوك بیوك بیاض کوپوکلریله برر قارلی طاغ صورتنی باغلادی. خلقده « یورا!... یورا!... » فریادیله بر تلاش! کمیجیلرده تنه‌لری طوپلامق. قازه‌لرك پنجره‌لرینی. قاپیلرینی قپامق تلاشیله بر حرکت! اوزاقلرده گوك گورله‌مسی. شمشك چاقمه‌سی! واپورك ایچنده مقاره‌لردن وایپلرك بری برینه چارپمسندن ایجه وفقط قورقنج سسلر حاصل اولمسی! باجه‌دن اطرافه شراره‌لر صاچلمسی! ایشته بو احوالدن فناحالده دهشتلندم. گوکرته‌ده طورولمق ایسه ذاتاً قابل دکلدی. هرکسله برابر قمارەیه ایندم.

قاره‌ده اقشامدن بری سرکرم عیش و نوش اوله‌رق آغیر بر اویقویه طالمش اولان واو حال ایچنده دنیادن تمامیله بی‌خبر بولنان برقاچ کران خواب خمار ایچون واپورك طاغلر کبی طالغه‌لر ایچنده یوواردلانمسی جنبش کهوارهٔ صفادن فرقلی دکلدی. اما بونلردن باشقه خالقك برطاقی دکز طوتمش، میت کبی بر کوشه‌ده سرکردان یاتار؛ برطاقی کدز یمك ایستر، فقط هر آدیمده برکره، سجدهٔ سهو ایدر کبی. یره قپانیر؛ برطاقی بری برینك. قورقودن بم بیاض اولمش. چهره‌لرینه باقار، بری برندن تسلیت بکلر. فقط هیچ بری آغز آچمغه جسارت ایدمز؛ هرکس دهشتلی آن هلاکك ورودینه، غایت مؤلم بر انتظار ایله، منتظر بولنور؛ خارجده فورطنه قیامتلر قوپاریر؛ آرالقده شمشك چاقار؛ غایت دهشتلی بر ظلمت ایچنده ایکن غایت قورقنج بر آیدینلق کوزلری قماشدیریر؛ اطرافه ییلدیرملر دوشر، کورولتیسی دنیا ییقیلیور کبی قلوبه دهشت ویرردی.

ایشته بوحال ایله یاته چیقه کیدیلوب طورورکن بر آرالق معتاد اولان کورولتیدن بش اون قات دها شدید بر طراقهٔ زهره شکاف ایشیدلدی! «واپور برقضایه اوغرادی آرتق باتیورز» ظن ایتدم.. مکر بوکورولتی. طوفانی اخطار ایده‌جك صورتده شدتلی و. صکره‌دن کوزولدیکی وجهله. هر بری اوفاق چاقل طاشی قدر طولو ایله قاریشق اوله‌رق دوشن باراندن طولایی ایمش.

ایشته بو یاغمور براون دقیقه قدرسورمدی، دفعةً کسیلیوردی. انجق اکثر حدت وشدتلر کندیلرندن دها دهشتلی بر حدت و شدته تصادف ایدنجه درحال مبدل سکونت اولدیغی کبی او باران طوفان نشان اوزرینه فورطنه بر طرف اوله‌رق روزکار قالدی؛ طالغه‌لر

كوچولمكه. بلوطلر كوك يوزندن صيرلمغه. مهتاب يڭه اسكى لطافتيله كورونمكه باشلادى.

هر كسك عقلى باشنه، بكزى يرينه كلدى. حمد اولسون اوورطه هولناكى آتشيرديغمز ايچون برى برمزى تبريك ايتدك. بو كنده ساعت يدى‌يى كچيوردى. بنم ايسه اقشامدن برى ذهنم پك يورغون وجودمده استراحته محتاج اولديغندن براز اويومق ايچون ياتدم.

«اكرم بك»

جنتمكان قانونى سلطان سليمان خان حضرتلرينك كندى انشالريله شهزاده سلطان مصطفى حضرتلرينه كوندردكلرى وصايانامه دركه «كلام الملوك ملوك الكلام» مقتضاى حكمت احتواسنجه حقيقةً آثار منشيانهٔ قديمه‌نك پادشاهى اطلاقنه سزا كورولديكندن آراده بو يولده درج ايده‌جكمز شيلرك جمله‌سندن اك اول آنى درج ايتدك.

«نور ديدهٔ انجمن صفا ونور حديقهٔ مكمن وفا المحفوف بلطايف عواطف الملك الاعلى اوغلم مصطفى. ارشده الله تعالى الى طريق السداد العليا. سلام عنبر آسا وكلام عبهر سيما اتحافندن صكره انها وانبا اولنان اولدركه اكر بو جانبك احوال واطوارندن استعلام واستفهام اولنور ايسه حمداً لله الملك العلام خيام سلامتده آرام ومقام صحتده بردوام اولوب اميد دركه عن قريب الايام اول جانبه عودت ومراجعت اولنوب ملاقات ميسر ومقدر اوله. بعد ذلك مانند ضياى خور وظلام شب ديجور معلوم ومشهوردركه دولت دارين وسعادت منزلتين‌دن بهره‌مند اولمق انديشه ايدنلرك پيشه‌سى حداثت جوانى وسن عنفوانيده ريض قابليت

وكشتزار جبلتلرين خس وخاشاك هوا وهوس وخارستان مخالطت جهال نا كسدن رفته وپاك وآينه صفت تابناك ايدوب شقايق متنوعهٔ معارف وعرفان واشجار مثمرهٔ علوم وفضائل بی‌پايان ايله درون وبيرون رشك كلزار جنان ايدوب وسيرودشت باغ ارم آرام واكل وشرب وتنعم طعامی كندويه حرام ايليوب مدام مدامی مدادمشك فام وكاسه‌سی دوات واقلام، انيس خلوتی رسائل وكتاب، جليس سلوتی صحف مسائل صواب. ندماسی اهل عرفان، مكالمه‌سی مباحثهٔ بديع وبيان اولوب زمان قليلده اختيارقلت وارتكاب مؤنت ايله زبدهٔ زمرهٔ انسان ومشار بالبنان وشهباز هما پروازكبی دشت نشين اعيان واركان ومقبول جهان وجهانيان واقع اولور.

«كسی بكردن مقصود دست خلقه كند
كه سينه تير بلا هاسپر توانی كرد»

و

«من رام العلی من غير كد
اضاع العمر فی طلب المحال»

كمال دانش وبينشدن دور وجمال معارف وفضائلدن مهجور اولانلر ارباب حكمت واصحاب فطنت حضورنده جماد ابكم بلكه ذره‌دن كمدر.

«كسب كمال كن كه عزيز جهان شوی
كس بی‌كمال هيچ نيرزد عزيز من»

پس بومقدماتدن غرض ومرادكلی وبوتسطيراتدن مقصود اصلی بودركه: بحمدالله سنك ناصيهٔ جبلتكده نجوم قابليت درخشان وجبههٔ سرشتكده انوار ذكاوت پر لمعان اولوب اشتغال ايده‌جك زمانك

وتحصيل ايده‌جك اولانك ايكن بر ساعت و آن وقتنى لهو ولعبده وسهو وطربده كذران ايتمكه رخصت ويرميوب على الدوام تدرّس علم ومعرفت وتعلم اصول كتابته مداومت ومواظبت ايتمكه سعى جميل وقصد جزيل ايده‌سك. نفس ذكيه‌كى رذالت جهالت بر كدورتدن خلاص ايدوب واسطهٔ شرف علوم واضح البرهان ورابطهٔ مولويت جليل العنوان ايله بين الامثال والاقران ممتاز دوران وسرفراز زمان اوله‌سك. ان شاءالله الملك المتعال!»

—

«همايونامه»دن:

«روايت ايدرلركه بر درويش بر بيشه‌ده كيدردى و آثار رحمت واطوار قدرت مشاهده ايدردى. ناكاه كوردى كه بر شاهباز تيزباز، بر مقدار ات پارەسنى منقارنده طوتوب بر درخت اطرافنده پرواز ايدر واهتزاز تمام ايله بر آشيانه‌يى طواف ايدوب شفقت آميز آواز ايدر.

درويش بو صورتدن زياده‌سيله متعجب اولوب بر زمان نظاره قيلدى، طوردى. كوردى كه بر كلاغ بى بال وپر، اول آشيانه‌ده زير و زبر ياتير. اول باز منقارنده اولان اتى حوصلهٔ كلاغ مقدارى پارەله‌يوب دهانه استفراغ قيلوردى.

درويش كندى كندينه ديدى:

— سبحان الله! عنايت الهى ومرحمت نامتناهى‌يى كوركه كلاغ بى پر وبالى — كه نه قوّت منقارى وار، نه شوكت چنكالى — كوشهٔ آشيانه‌سنده بى روزى قوماز وباز سخت چنكال وتيزمنقارى خلاف

جنسی ایکن آکا هوادار ایدوب پدر مشفق ومادر مهربانی اولسه‌ده بو قدر اولور!... پس، بن که دائم طلب رزقـده دریای حرصه غرق اولوب هزار مشقت جان ایله بر پاره نان اله کتیریرم لا جرم سـبب ضعف اعتقاد ونقصان اعتماد اولسه کرك!... اولی بودرکه من بعـد سر فراغتی زانوی عزلت اوزه قویه‌یم وصحیفهٔ دلدن خط کسب وحرف حرفتی آب بطالتله یویه‌یم که «الرزق علی الله» در.

هماندم دامن کسب وطلبدن ال چکوب بر کوشـه‌ده اوتوردی ودل بی غلن عنایت مسبب الاسبابه بند ایدوب طوردی.

اوچ کون اوچ کیجه بی‌کار، زاویهٔ عزلتده قرار ایدوب هیچ برممردن فتـوح میسر اولمه‌دی ودغدغهٔ جوعـدن جمعیت خاطری متفرق وقوت تحلیلدن بدننه ضعف کلی متطرق اولوب کیدرك قوت ضعف وضعف قوت بر مرتبه‌یه واردی که مرد زاهد قوی ضعیف اولوب ادای وظائف طاعت وعبادتدن قالدی.

حق جل وعلی اول زمانك پیغمبرین آکا ارسال ایتدی وعنایت تمام ایله بیوردی.

ای قولم! بن، بنیادکار خانهٔ جهانی اساس اسباب و اکتساب اوزره بنا قیلمشمدر. اکرچه کمال قدرتم بی‌سبب سنك مهمك اتمامنه کافی‌در؛ اما مقتضای حکمتم بودرکه مهمات خلق، اصـول اسـبابه موقوف ومتعلق اوله؛ تاکه سببله قاعدهٔ افاده واستفاده ممهد و محقق اوله. (اتریدان تبطل حکمتی.....)

بو مثلدن معلوم اولدی که: دفع حجاب اسـباب غیر میسردر. واکتسابه ارتکاب لازم ومقرردر.

«چو باز باش که صیدی کنی ولقمه دهی
طفیل خوار مشو چون کلاغ بی پر وبال»

—

کذا:

«ایکی شریك واردی: بری عاقل، بری غافل. بری فرط ذکا وکمال فهم ودهاده بر مرتبه ایدی که سحر وتدبیر ومکر وتزویر ایله آبی جریاندن ومرغی طیراندن قور ایدی ودبیر عقل ایله صحیفهٔ امروزدن احوال فردایی بر براوقورایدی. آکا «تیزهوش» دیرلردی. اوبری کمال نقصان وغایت نادانلغندن سودوزیان میاننده تمییزدن عاجز ایدی، آکا «حازم» دیرلردی.

بونلره سیاحت هواسی وتجارت سوداسی دوشوب موافقت ومرافقتله سفره توجه ایتدیلر: مراحل ومنازل قطع ایدوب کیتدیلر. قضای الهی. یولده بر یرده بر کیسه دینار خالص وتمام بولدیلر. وآنی غنیمت عظمی ونعمت مستوفی بیلوب متوقف اولدیلر.

شریك دانا ایتدی [۱]:

— ای رفیق غمکسار! اولی بودرکه سودای سفردن فراغت ایدوب بوبدرهٔ زرایله قناعت ایدهلم وبو نعمتی غنیمت بیلوب صحت وسلامتله کوشهٔ کاشانهمزه کیدهلم.

پس، کری دوندیلر: شهره قریب برمنزلده ایندیلر: شریك غافل ایتدی:

— ای برادر! کل بوغنیمتی برابر قسمت ایدهلم ودغدغهٔ شرکتدن خلاص اولوب حصهلرمزی مصارفمزه صرف ایدهلم.

---

[۱] دیدی معناسنه

شریك عاقل . دیك تزویری آتش تدبیر ایله قایناتوب، جواب ویردی‌که:

— حالیا فکر قسمت، سمت استقامتدن منحرفدر . بوبابده رأی صواب بودرکه خرج ایچون محتاج اولدیغمز قدر اخراج ایدوب باقیسنی احتیاط تماملە برچاهده ودیعت قویەلم . برقاچ کونده برکلوب بومنوال اوزره برمقدار ین آلوب بقیه‌سنی آنده محفوظ قیلەلم . تا آفاتدن بعید وسلامته قریب اوله .

شریك غافل، بوافسون ایله فریفته اولوب افسانه‌سنی حسن قبول ایله تلقی ایتدی . وجه مذکور اوزره بقدر الاحتیاج بر مقدارین اخراج ایدوب باقیسنی بر درخت دیبنده دفن ایتدیلر و شهره کلوب هر بری کندی مقرینه کیتدیلر .

بر سحرکه چرخ شعبده باز
حیله صندوغن ایلدی سرباز

اول شریك، که دعوای ذکاوته حسن تدبیر ولطف تزویر ایله بینه اقامت ایدردی، اول درخت طرفنه واردی؛ دفینه‌یی بتمامها قبضهٔ تصرفنه آلدی .

شریك آخر، بو حالدن بی‌خبر الندە اولان نقدك خرجنه مشغول اولوب کیدر! . . . آخر خرجلغن تمام ایتدی . ضروری شریك عاقل قتنه [۲] واروب حالنی اعلام ایدوب ایتدی :

— ای، برادر! کل اول دفینه‌دن خرج ایچون حصه اخراج ایده‌لم . ضرورت جانمه یتدی .

[۲] نزدینه معناسنه

تيز هوش تجاهل ايدوب «نه محل ضرورت ومقام منتدر. كل كيدهلم» ديدى.

ايكيسى‌ده معيت ايله محل معهوده واردیلر . اوقدر كه تجسس و تفحص ايدوب آرادیلر. كنج دن رنجـدن غيرى عين واثر كوره‌مديلر!

تيز هوش خروش ايتدى وكريبان حازمى محكم طوتدى كه «بو نزرى البته سن آلدك. سندن غيرى برفرد بوكا مطلع دكل ايدى» بيچـاره هرچند فرياد ايدوب ايمان غلاظ وشداد ايتدى مفيد اولمدى.

القصه. قضيه مجادله‌دن محاكمه‌يه ومنازعه‌دن مرافعه‌يه يتشدى. شريك عاقل، غافلى محكمهٔ قاضى‌يه كوتوردى ومضمون قضيه‌وفحواى قصه‌يى سمع قاضى‌يه يتيردى [۱]. حازم «معاذالله!» ديجك قاضى تيز هوشدن صدق دعوى وصحت مدعاسنه بينه طلب ايتدى. تيزهوش ايتدى:

— ايها القـاضى! بنم اول درختدن غيرى.كه زر آنك دبيندن مدفون ايدى، شـاهدم يوقدر. اميـدوارم كه اول قادر بركمال اول درخته. كه حافظ مالدر. اصم مادر زادكى ابكم ولال ايكن شجرهٔ كليم اللهكى قوت نطق ومجال مقال ويره. وبوخائن بى انصافك، كه مجموع دفينه‌يى آلوب بنى محروم ايتمشدر، خيانتنه اقامت شهادت قيله.

قاضى بوسوزدن متعجب اولدى وقيل وقال بسياردن صـوكره بونك اوزرينه قرار قيلديلركه على الصباح قاضى بالذات پاى درخته حاضر اولوب درختدن اقامت شهادته ناظر اوله وشهادتى مدعاى تيزهوشـه موافق واقع اولورسه موجبنجه حكم ايدوب قضيه‌فيصل بوله.

---

[۱] «ارشديرى» معناسنده.

پس، شریك عاقل خانه‌سنه كلوب تمام قضیه‌یی پدرینه عرض ایتدی وروی‌کاردن رفع حجاب ایدوب ایتدی :

— ای پدر! بن سکا اعتماد ایدوب خیال شهادت درخت ایتدم. موافقتك امیدیله بونی‌ل حیله‌یی بوستان قضاده دیکدم. بومهمك اتمامی سنك حسن اهتمامکه وابسته‌در. اکر موافقت بیورورسه‌ك بو قدر دینار وبوندن غیری برمقدار دها اله کتیریرز وبقیة العمری فراغت ورفاهیتله کچیریرز.

پدر ایتدی:

— بو امرده بکا متعلق خدمت نه‌در؟ و بنم اهتمامه وابسته نه‌نسنه [۱] در؟

پسر ایتدی :

— اول درخت معتل، خلال اجوف مثال، مجوفدر. وتجویف درونی برمثابه‌ده درکه میاننده ایکی شخص پنهان‌اولمق میسردر. بونتیجه لازمدرکه واره‌سك، اول درختك درونه کیره‌سك. یارین، که قاضی كلوب درختدن طلب شهادت قیله، رسم شهادتی کماینبغی یرینه کتیره‌سك.

پدر ایتدی :

— ای پسر! حیله ومکردن وازکل. فرضاکه خلقی فریفته قیلدك؛ خالقی نیلرسك؛ وبرتقدیرکه سحر وتزویرك قضی ٔ شهره تأثیر ایده؛ حاکم محکمهٔ دهره نه‌حیله تدبیر ایدرسك؛ ای بسا که مکرواحتیال ینه صاحبنه وبال اولمشدر وجزاسی ینه آکا عائداولوب آنی رسوا وپرده

[۱] «شی» معناسنده قبا وبناءعلیه متروك بر تعبیردر.

دریده قیلمشدر. سرانجام حیله کرفتارلق وعاقبت مکر وغدر خاکسارلقدر.

پسر ایتدی:

— ای پدر! سوزك تمام اوزاغه ودور ودراز اندیشه ایتمه‌که بو کار اندك مؤنت وبسیار منفعتدر.

عاقبت پیر بیچاره‌یی حرص مال وحب عیال، سر منزل دین ودیانتدن بادیهٔ جور وجنایته چکدی وسر (انما اموالکم واولادکم فتنة) ظهور ایتدی. طریق مروتی برطرف قیلوب بساط فتوتی بالکلیه دوردی و بو مقوله امرده که شرع وعرفده محظور و منکر ایدی. ارتکابی روا کوردی: اول شب مظلمده اول پیر ظالم پای درخته واردی ومیان مجوف بولوب جوفنه کیردی.

علی الصباح که قاضیء روشن رای، آفتاب وار محکمهٔ آسمانده بدیدار وخیانت صبح کاذب روز روشن کبی عالمیانه آشکار اولدی. قاضی وسائر مشاهیر شهر، پای درخته حاضر اولدیلر. وخلق کروه کروه صف باغلایوب دیدهٔ تعجب ایله ناظر اولدیلر.

قاضی جانب درخته خطاب ایدوب صورت دعویء مدعی وانکار مدعی علیهی شرح ایتدکدن صوکره کیفیت حالی استفسار قیلدی. درون درختدن بر آواز کلدی که مالی حزم آلدی واول ظالم، تیزهوشه ظلم صریح ایلدی. قاضی متحیر اولوب برزمان تأمل ایتدی وفراستله جزم ایتدی که میان درختده برشخص پنهان اولمشدرکه آنی اخراج تدبیر صائبه محتاجدر.

پس، فرمان ایتدی: تاهیمهٔ فراوان دوردیلر واطرافنه آتش سوزان اوردیلر. پیر حریص برزمان غیرت ایتدی. چون کوردیکه کارجانه. کارداستخوانه یتدی. امان طلب ایتدی. قاضی امان ویروب

طشره چیقنجه استمالت ویردی و حقیقت حالی صوردی. پیرنیم سوخته صورت واقعه‌نی کماهی عرض ایلدی. قاضی کیفیت قضیه‌یه واقف اولوب حازم خرّم دلك برائت ساحت ذمت و صدق امانتن و تیزهوشك جور و جنایت و عذر و خیانتن خلائقه اعلام و اعلان ایلدی.

اتفاق بو اثناده پیر باتزویر درد خجلته تحمل ایده‌میوب رخت جانی جهان فانیدن کوتوردی و حرارت نائرهٔ دنیا ایله شرارت عقبایه اتصال بولدی. پسر بدکوهر، ادب بلیغ کوروب زجر عنیف چکدکدن صوکره پدر مرده‌سن کردننه آلوب کوتوردی. حازم خرّم دل، برکت صدق و امانت و میامن حسن استقامت ایله اول مالدن حصه‌سنی آلوب سرانجام مهامنه قیام کوستردی.

— کذا —

کذا :

بر طبیب وار ایدی: پیرایهٔ تجربه‌دن خالی و سرمایهٔ دانش و درایتدن عاری. بو جهل ایله ینه طبابت ایدوب فن طبده دعوای حذاقت ایدردی. اکرچه بیمارخانهٔ عالمده او دخی طبیب ایدی، اما علمدن بی بهره و عملدن بی نصیب ایدی. تشخیص امراض ابداندە بر مرتبه‌ده نادان ایدی که صداعی نقریسدن تمییز قیله‌مازدی و ترکیب معاجینده بر مثابه‌ده جاهل ایدی که تریاق فاروقی سم هلاهلدن فرق ایده‌مزدی؛ معرفت ادویه‌ده طبایع عشب و مقادیر عقاقیردن غافل ایدی و کمیت اغدیه و کیفیت اشربه‌دن تمام لا یعقل ایدی.

«بد علاجی که هر که چهرهٔ او
دید، دیکر ندید روی حیات!»

تا اول شهرهٔ شهر هر بر شهرده جهالت دکانن آچمش و مزارع اعمار ناسه هلاك تخمن صاچمش ایدی و صحیح و علیل و عزیز و ذلیل اول طبیب جاهلك شربتن ایچمش ایدی. ناموافق علاج ایله عمارت اعمار خلائق خراب و قبض ارواح و نقص اشباحده کویا ملك الموتدن قائم مقام ونائب مناب ایدی!

«با وجود قابض ارواح او مثل طبیب
هیچ حاجت نیست کس را قبض عزرائیل را!»

اول شهرده بر طبیب لبیب وار ایدی که کمال هنر ایله آراسته ویمن معالجه و برکت دم قدم ایله پیراسته. دمی دم عیسی کبی جان بخش. قدمی قدم خضر کبی دلکش.

بو جالینوس عصر وبقراط دهر که طالعی نحوست وتراجعه یوز طوتوب کوکب نور بصرهسی کسوف ضمننده مبتلا اولدی وعلی سبیل التدریج اول عزیزك چشم جهان بینی مشاهدهٔ روز روشن وتماشای طرف کلشندن قالدی. تا اول زمان که چشمهٔ چشمی عین نور ونور عیندن دور وکوشهٔ کاشانهده عین انساندن انسان العین کبی مخفی ومستور اولدی.

چون اول طبیب عالم فریب بر مقتضای:

« چو بیشه تهی کردد از نره شیر
شغال آندر آید به بیشه دلیر »

میدان علم ابدانی مدعیلردن خالی کوردی، صنعت طبابتده دعوای حذاقته آغاز ایدوب آز مدتده اول ولایتده طبیب مسلم وحکیم محترم اولدی!

معالجهسی افواه انام والسنهٔ خاص وعامده شهرت کاذبه ایله اشتهار تمام بولدی!

مگر، شهریار شهرك بر دختری وار ایدی که مطلع ملاحتده آنك گبی بر آفتاب دخی (دها) طلوع ایتمش وعطار صبا، چین زلف مشکباری گبی بر نافه دخی (دها) کورمش، ایشتمش دکلدی. اول سرو آزاده‌یی کندینك برادرزاده‌سنه نامزد ایدوب آیین شاهانه و آذین خسروانه اوزره عقد نکاح وسور زفاف بیوروب اول ایکی اختر سعد اثرك مقارنتندن صدف رحمده بر گوهر شاهوار منعقد اولوب اول سرو رفتار وشکر گفتار هنگام وضع حملده بر عارضهٔ دشوارهٔ گرفتار اولدی. ناچار معالجه ایچون اطبایه مراجعت ایتدیلر. اول طبیب دانایی حرم شاهی‌یه دعوت ایتدیلر. عرض مرضی آکا عرض ایدوب بر موجب «اذا الم بك المرض فالمعالجة فی المعاجله» معالجه‌ده معاجله التماس ایلدیلر. طبیب حاذق دخی مزاج مریضه موافق علاج تدبیر ایدوب ایتدی:

— بو دانه بر دارو ایله دوا میسر درکه، آکا «مهران» دیرلر، آندن بر دانق [١] مقداری سحق ایدوب حریردن چکیره‌لر وبراز مشك تبتی وعود قماری ایله قاریشدیروب قاینادەلر، شربت ایدوب ایچیره‌لر. فی الحال مرض آندن زائل اولوب شفای کلی حاصل اوله. بو دارو اگرچه قلیل الوجوددر اما شربتخانهٔ همایونده بالفعل موجوددر: نقرهٔ خامدن بر ظرف ایچنه تعبیه اولنمش وزر خالصدن بر قفل اوروامشدر. لکن بکا ضعف بصر سببیله آنی بولەبیلمك میسر دکلدر.

اول زمان طبیب نادان دخی آنده حاضر ایدی. ایتدی:

[١] بغدای دانه‌سی، حبه معناسنه فارسیدن معربدر. بزبوکا «دنك» دیورز.

— اول دارونك اسم ورسم ووصف وظرفی فقیره معلوم وفی الحقیقه اول اخلاطك تركیب وترتیبنده نظیری معدومدر. پس، برموجب فرمان شاهی شربتخانه‌یه واروب حقهٔ مزبوره‌یی صنعت مذكوره اوزره تفحص قیلدی. چون اول وضعده حقه‌لر متعدد ایدی. برینی آلدی. اتفاق اول «مهران» دیدكاری دارو دكلدی. بلكه برمقدار زهر هلاهل ایدی كه شاید مهم اوله دیه اول ظرفده محفوظ ایدی. حقه‌یی آچوب ایچنده اولان زهری سائر اخلاط ایله خلط ایدوب وصف مذكور اوزره شربت ایدوب مریضه ویردی. مریض چون اول زهر تلخی نوش ایتدی جان شیریننددن ال یویوب جهانی فراموش ایتدی! . . . .

كذا:

ولایت كركانده برزاهد قربان ایچون برقویون آلوب، بوینه رسن طاقوب صومعه‌سنه كیدركن یولده طرارلردن برنیچه عیار، اول كوسفندی كوروب قوت سبعه، كه نهادلرنده مركوز ایدی، حركته كلوب زاهدك پینه دوشدیلر. چون قادر اولمدیلركه كرك وار چنك جنكله وپلنك مثال پنجهٔ قهر ایله اول شكاری چار وناچار الندن آلهلر. لاجرم روباه وار تملق وتبصبص اظهار ایدوب فكر ایتدیلركه زاهده خواب خركوش ویره‌لر.

پس، بوبابده هر بری داستان حیله‌دن برفصل وكتاب خدعه‌دن برقاعده وبراصل اختیار ایدوب قصد ایتدیلركه زاهد ساده خاطر وصافی قلبك توسن عقلن تازیانهٔ مكر ایله رام ورزق حلالن دام زرقله

كنديه حرام ايدەلر. بونيتله هر بری، واحداً بعد واحد ، زاهدك يولنه كلوب بری ايتدی:

— ای شيخ! بوسكی نيلرسك؟

بری — ای زاهد پاك دامن! صاقك خرقەكی تلويث ايدرسك!

اوچنجيسی — بوكلبی، كه يدرسك. بكزركه شكاره كيدرسك.

بری دخی — ای اوستاد! بوكلب معلمی نرەده بولدك؟

ديكری دخی — ای صياد! بوتازی‌يی كيمدن آلدك؟ . . .

. . . .

القصه، عيارلرك جملەسی بوكلمەده متفق اولوب هرطرفدن هر بری برحرف آتوب زاهد بی‌چارەيی طعنەطاشنه نشان ايلديلر وبو نمط اوزره هر بری برافسون اوقويوب بونسق اوزره برافسانه سويلەديلر.

«چشمش بعشوه رەزده، لب خوانده افسون دكر

دل‌می برند از عاشقان، هريك بقانون دكر!»

صوفیٔ صافی ضمير، چون بوجمع كثيرك بوكلمەده اتفاقن مشاهده ايتدی. خاطرنده اوكوسفندك سك اولمسنده شبهەسی ظاهر اولوب كندی كندينه ايتدی:

— مباداكه بونی صاتان كيمسه سحار اولوب سحر ايله كوزمی باغلايوب بربندايله سكی بكا كوسفند صورتنده كوسترمش اوله؟ اولی بودركه بوندن وازكلەيم وبايعك ينه دوشوب پاينه نقد ايتديكم ثمنی كری آلايم.

بونی ديدی وغايت بلاعتندن الندە اولان كوسفندی صاليويردی وبايعك طلبی ايچون يوله كيردی! . . . . . .

—

شاعر مشهور فضولی‌نك دیباجهٔ دیوان اشعارندن بعض پارچه‌لردر :

راقم تسویدات صحایف عصیان فضولیٔ ناتوان، بو طرز ایله بیان حال وبو نهج ایله شرح مافی البال ایدرکه : چون زورق وجودم بادبان طبیعت (برله) دریای طفولیتدن ساحل ادراك واحساسه یتدی وتحریك هوا وهوس (برله) آتش جنون اشتعال بولوب حرارتی جان وجنانه تأثیر ایتدی، ورایض اقتضای کمال معنوی عنان توسن اقبالمی جانب اکتساب آدابه منعطف قیلوب وآفتاب حکمت جوهر طبعمه اثر تحصیل معارف صالوب رغبت کسب ادب ایتدکده وکل تخم کسب هنر هواسیله آچیلدقده معدن جواهر اکتساب کمالم بر دبستان جنت نشان ایدی‌که صحن لطیفی صفوف پری رویان ایله خلد برینردن خبر ویرردی ومطلع اختر حصول اقبالم بر مکتب مهذب ایدی‌که فضای شریفی سرو قد صنملرله جانه جنان مژده‌سنی (یتورر) ایدی [۱] اما هنوز اول نورسه‌لره نزاکت طبعدن تاب اکتساب دقایق علوم وطاقت مشقت تعلیم حقایق حدود ورسوم [۲] اولمامغین محفل بهشت آسالرنده همیشه اشعار عاشقانه‌دن غیری (نسنه) اوقونمازدی ....

پس، صحیفهٔ جبلتمده روز ازلدن کلك قضا حرف محبت نظم رقم قیلمشدی وحدیقهٔ خلقتمده بدایت فطرتدن تخم مودت وموزونیت اکیلمش ایدی. اول محبت سحاب امتزاجندن نهال طبیعتم نم چکوب اظهار استعداد نظم ایتدی، واول محبت هوای خلالسندن کلبن جبلتم سرسبز اولوب مزرعهٔ مزاجمده کل مذاق شعر بیتدی.

[۱] «یتورمك» اریشدیرمك معناسنه تعبیرات مهجوره دندر. بو کبی شیلره آثار قدماده بك چوق تصادف اولنور. [۲] «طاقت مشقت.....» عباره‌سنك حاوی اولدیغی تتابع اضافات دخی قدما آثارنده کثرتله کورولور شیلردندر.

لاجرم عندلیب شیدا کبی سرمست اولدم واول کللره قارشو ترنم ایتمکی استعداد فطرتدن رخصت بولدم. افق طبعمده هلال موزونیت طلوع ایدوب واول خورشیدوشلردن اقتباس نورشوق کون کوندن [۱] برغایتده متزاید اولدی‌که آز مدتده اشعهٔ انوار نظمم ایله چوق شهرلر، ولایتلر دولدی.

صیت فصاحت ایله سوزم دوتدی عالمی
بن مهد اعتبارده طفل زبون هنوز!
بوی خوشمله اولدی معطر دماغلر
بن نافهٔ وجودده برقطره خون هنوز!

زمان زمان سودای شعر سائر افعالمه غالب دوشوب وگروه گروه لیلی وشلرمجنون کبی استماع شعر ایچون باشمه‌اوشوب‌شاعر(انغم) مقرر اولدی...........

بوحاله مقارن مشاطهٔ همتم روا کورمدی‌که مخدرهٔ حسن نظمم پیرایهٔ معارفدن خالی منصهٔ دهرده جلوه قیله وصراف استعداد علو رفعتم رضاویرمدی‌که رشتهٔ سلك شعرم جواهر علمدن عاری کردن بند عالم اوله. زیرا که‌علمسز شعر، اساسی یوق دیوار اولور؛ اساسسز دیوار غایتده بی‌اعتبار اولور.

پایهٔ شعرمی حلیهٔ علمدن معرا ایتمکی اهانت بیلوب وعلمسز شعردن‌قالب بی‌روح کبی تنفر قیلوب برمدت نقدحیاتم صرف اکتساب فنون عقلی ونقلی وحاصل عمرم بذل اقتنای فوائد حکمی وهندسی قیلمغین مرور ایله لالیٔ اصناف هنردن شاهد نظممه پیرایه‌لر مرتب

---

[۱] فضولی‌یه یعنی بغداده مخصوص شیوه‌لردن اولوب طوغروسی «کوندن کونه» در.

قيلدم وتدريجله تتبع احاديث وتفاسير ايدوب فضيلت شعره مذمت اسنادی نقص همت اولديغنك حقيقتن بيلدم.

شعر ذوقندن اولميان آگاه
اهل نظمی مذمت ايلمسون!
كندی جهلينه اعتراف ايتسون
هركز اماته سحر سويله مسون!

§

.... بوكلمات دلپذيری، كه اول بی نظيردن ايشتدم، مضمون كلامن محض نصيحت كوروب ايجاب التماسنه اقدام ايتدم. اما اقتضای زمان كمال استغنايه رخصت ويرمديكه صرّاف خرد. نقد اوقاتی صرف تصانيف معتبره ايتمكده ايكن بوجزؤياته ضايع ايده وشهباز طبيعت معظم صيدلر كوزه ديركن بر مختصر شكار آردنجه كيده!

ناچار، محمل اعتبارمده بوعلاوه لازمدر ديو زمان طفوليتمده صادر اولوب متفرق اولان غزللردن بر مختصر ديوان جمع ايتمك صلاحن كوردم واول وقتده بندن التماس ايله آلانلردن التماس ايله آلدم وصورت جمعن اختصار اوزره يتوردم.

اميددركه انتخاب فصاحت وارباب بلاغت مشاهده ومطالعه قيلدقده منشأ ومولدم عراق عرب اولوب تمامی عمرمده غيری مملكتلره سياحت قيلمديغمه واقف اولدقده بوعاتی موجب سقوط اعتبار بيلميه لر ومحل ومقامه كوره رتبهٔ استعدادمه حقارتله نظر قيلميه لر. زيرا اعتبار وطن استعداد ذاته تأثير ايتمز وطوپراقده يتمكله طلادن جلا كيتمز. نه اهل بلاد اولمغله نادان صاحب قبول اولور. نه بيابانلره دورمغله دانا بول وحشت ايدر.

§

الهی! بو محبوب جهان پیمانی وبو شاهد رعنانی [۱] که مشاطهٔ لطفك رخسارینه زینت ویرمشـدر وحلیهٔ توفیقك پیرایهٔ رتبهٔ کماله یتورمشدر عموماً اهل فسـاددن. خصوصاً اوچ طائفهٔ بد نهـاددن حصن حمایتکده مصون ومحروس ایده‌سـك: بری اول کاتب ناقابل ومُملیٔ جاهل که خامهٔ مخالف تحریری تیشـهٔ بنیان معـارفدر وکلك کدورت تأثیری معمار بنای زخارفدر: کاه بر نقطه ایله «محبت» ی «محنت» کوستر، کاه بر حرف ایله «نعمت» ی «نقمت»اوقوتور!

تبت یدا کاتب لولاه ما ضربت
معمورة اسـست بالعلم والادب
اردی من الخمر فی افساد نسـخته
تستظهر «العیب» تغیراً من «العنب»!

قلم اولسـون الی اول کاتب بد تحریرك
که فسـاد رقمی «سور»مزی«شور» ایلر!
کاه بر حرف سقوطیله قیلار«نادر»ی «نار»
کاه بر نقطه قصوریله «کوز»ی«کور» ایلر!

بری اول ناقص بد سوداکه طبع ناموزونیله مجالس ومحافلده دعویٔ استعداد قیلوب شعر اوقودقده نظمی نثردنـ‌ـچاملیه واداى سـستی ایله شاهد معنی جمالندن نقاب آچیلمیه!

بی نصیب اولسون نعیم خلددن اول زشت کیم
ناملایم لهجـه‌سی موزونی ناموزون ایدر

[۱] مقصودی دیوان اشعاری‌در.

تیشهٔ لفظی بنای نظمی ویران ایلیوب
سست گفتاری فصاحت اهلنی مغبون ایدر!

و بری اول حاسد جفا پیشه ومعاند خطا اندیشه که طبع نا موزونله دعوای شعر ایلیه. اما دقایق اشعاره صاحب شعور اولمیه وادراك رکیکیله لاف نظم اوره. اما حقایق گفتاره راه تصرف بولمیه.

لاجرم حسد دیدهٔ انصافن کور ایدوب ادراکنه اعتماد ایده وجاهللر حضورنده بیهوده بیهوده لافلر اوروب وهرزه هرزه دخللر ایلیه تا کیم شعردن ذوق استماع گیده!

خزاندر گلشن عرفانه حاسد
الهی! حاسدی خوار ایله دائم
ایشی در معرفت اهلنه آزار
الهی! حاسدی زار ایله دائم

—

مشارالیهك بر مکتوبندن مستخرج فقره‌لردر:

«مالك ملك آرای علم وحاکم حکمت فزای اقالیم حکم، معمورهٔ جهانی وقف استرزاق ایدوب تولیتن ملوك عدالت شعار و حکام مرحمت دثاره تفویض ایتدکجه وخانقاه تنگنای عرصهٔ امکانده آثار ارباب استحقاق اولوب هر فردینه مقدارنجه حزانهٔ غیبندن وظیفهٔ مستمره یتدکجه اول مملوء ارقام دیوان خلافت قلم مشکبارلری مفتاح کنوز ارزاق اصحاب استحقاق اوله و نول ناقل اعلام استحکام بنیان سلطنتك رقم عنبر نثارلرنده حدائق احداق ارباب نظر بصارت بوله.

شرح شمهٔ ثنا ورفع رقعهٔ شیمهٔ دعادن صکره ......

§

جوهر ذاتم اقتضای تکمیل ایدوب وصورت سـلوکمدن رنك توکل کیدوب عالم همتـدن بر سروشـه ملهم اولدم وبوالهامی اصغا قیلدم‌که :

— ای غافـل ! عالم صورت، مظهر صفات آلهی‌در ومهبط انوار حظوظات نامتـاهی‌در. هر آینه ملك ملکوتدن منفك اولماز وخصائص ملکدن بهره‌مند اولمیان سرائر ملکوته دسترس بولماز. لاجرم حکام ملکه توسـل موجب حصول مواهبدر وملوك عصره توصل باعث وصول مطالب‌در. حدیث صحیح‌درکه «السلطان ظل الله» وآندن استغنا خطادر وخبر صریحدرکه «لا رتبة فوق رتبـة السلطان الا النبی مرسـل اوملك مقرب» وآندن انحراف ناروادر. خصوصا بزم پادشاهمزکه رتبـهٔ سلطنتی معنیده پایهٔ خلافتدر، وسریر حکومتی حقیقتده مسند امامت‌در .

§

مدت ترصـد منقضی اولدقده وایام انتظـار سرانجام بولدقده مبشرلرکه مژدهٔ تشریف بشارت‌یتوردیلر، بکا بر مثال میمون وبرات همایون کتوردیلرکه حلیـهٔ معارف ایله آراسـته وزیور عرفان ایله پیراسـته. عنبر سوادنده صبغت «واللیل اذا سجی» وکافور بیاضنده «والصبح اذا تجلی»، صحیفه‌سنده سطور خط سحایب امطار مواهب وخطوطنده افراد نقطـه کالکواکب. انوار مطالب مشـابه صدف در ایدی : لؤلوی سیراب ایله مملو دریای مکارم تموج ایدوب کناره صالمش وممائل نافهٔ ختن مشکناب ایله طولوب قائد عز واحترام ایله وارد اولمش. فاتحـهٔ عنوانی کریمهٔ «هو الحق المبین». خاتمـهٔ تاریخی

«العاقبة للمتقین». غایت مضمونی «ذلك فضل الله یؤتیه من یشا ...» نهایت مفهومی «انه من سلیمان وانه ....»

زهی مثال شریف ونشان عالیشان!
زهی مراسلهٔ ذوق بخش وفیض رسان!
زهی هلال سپهر عواطف واشفاق؛
زهی کلید کنوز مراحم واحسان!
زهی صحیفهٔ صافی دل وصفا انگیز؛
زهی جریدهٔ عنبر نثار ومشك افشان!

حقا که اول آیت رحمت نزولنده خاطر فاتره بیك سرور سرایت ایتدی که وصفی قابل تقدیر دکل. خارج احاطهٔ تحریردر. واول سرمایهٔ دولت وصولنده قلب منکسره بر سرور یتدی که ذکری مافوق احتمال تقریردر!

§

القصه شدت حرمان کماله یتدکده ودریای حیرت طغیان ایتدکده خاطره بویتدی وقلبمه بومعنی سرایت ایتدی که: البته مطلع مکارمدن طالع اولان آفتاب مکرمت احتجاب سحب تیره‌نی قبول ایتمز ومنبع مراحمدن ترشح قیلان زلال مرحمت کردباد تزلزلدن غبار فنا دوتماز. عن قریب مانعنه مانع بولنور ودافعنه دافع ظاهر اولور.

خداوندا! مخفی بیورلمیه ومستور اولمیه که وارد اولان برات شریف مضمونی ارسال اولنان عرضه مطابق اولمیوب تصرفده نافض قالمشدر. فی الواقع اکر لفظ «زوائد» دن غرض بو ایسه که وظائف خدام ورواتب ارباب تقاعد واخراجات علیق الدواب

وعاف عوامل و مایحتاج حفر وبنادن صکره بنده‌یه بر فائده مترتب اوله. حقیقتده درکاه معلادن بو یله اشارت اولنمقدرکه: بندهٔ واجب التقصیر فضولیء حقیر استعداد تقدم واستحقاق تکرم دعواسن قیلارکن وکندوسن اکثر ارباب استحقاقدن مقدم بیلورکن مرحمت ملوکانه‌م ومکرمت خسروانه‌م ظهوره کتیروب بو برات سخاوت آیاتی ویردم وبیوردم‌که من بعد رتبهٔ اقتدارینی وپایه اعتبارینی جمیع کدالردن بلکه بهایمدن اخس وادنا بیله وبیهوده تصرف برات قیلمیوب مرتبه‌سندن خبردار اوله.

حقاکه بو واقعه‌دن بنم ملامت چکدیکم، چکدیکم رنج وایتدوکم خرج وخسارت ایچون دکلدر. محضا تحریرده حضرتکز چکدیکی املك ایچوندرکه ضایع اولدی . . . .

«مشاهیر اسلام دن» :

سلطان عثمان غازی

بنای عظیم سلطنت سنیه‌نك مؤسس ابدی الاشتهاری سلطان عثمان غازی ابن ارطغرل غازی‌در.

جالس مقام امارت اولدیغی وقت قوت ومکنتی جزؤیاتدن عبارت ایکن آز زمان ایچنده آفتاب عالم افروز کبی بونجه بلاد وممالکی ضیای شمشیر قهرمانانه‌سیله اشراق ایتمسی اعاظم ومشاهیر اسلام آراسنده کندیلرینه بحق برموقع مستثنا قازاندیرمشدر.

فرط حماست، علو همت، ثبات ومکانت، سمو حمیت، مکارم اخلاق

كي بر چوق مزيات وفضائل عاليه ايله متحلي ومتصف بر وجود نادر ايدی .

مشاهده‌سندن ارسلانلرك بيله لرزه‌ناك دهشت اولديغی چهره‌سی مدور؛ نظر اعدايه قارشی بر قوس بلا شكلنده كورونن قاشلری چاتيق؛ رنكی اسمر؛ مصدر بسالت اولان صدری واسع؛ وضع وحركت دليرانه ايله اك بيوك پهلوانلری مفتون ايدن قامتی متوسط ايدی .

٦٥٦ سنهٔ هجريه‌سنده مهد آرای وجود اولمشدر .

§

حضرت پادشاه ارتق كشور كشالق لوازمنی اكمال ايچون سواری وپياده عسكرينك ترتيبات واصلاحاتنه حصر مشغله ايلدی .

بوعسكرلر ايسه اوقهرمانلر ايدی كه ساحهٔ كير وداردە بيندكلری صافنات الجيادك نعللرينك طاشلره تصادمندن حاصل اولان شراره‌لر خطف ابصار وصمصام‌خون آشاملرندن دوكولن قانلر دره‌لری صحرالری نمونهٔ زخار ايدردی . بعده سلطان ايكی بيك بش يوز سواری ايله بالذات كوپری حصاره اسب ران جلادت اوله‌رق فتح ايلدی .

§

سلطان عثمان غازی اويله برزمانده تأسيس سلطنت ايتديلر كه بر طرفدن بش يوزييللق قوجه بردولت عباسيه رهين زوال وانقراض

اولمش وممالك غربیه ایله اندلسده کی حکومات اسلامیه پریشان اوله‌رق عالم اسلامیت تشتت واضطراب الیم ایچنده قالمش ایدی.

بنابرین پادشاهك ظهوری بونوائب ومصائبه قارشی جبر مافات امکانك حصولنه براعت استهلال عد اولنمشدی‌که حقیقت حالده بو امکانی آل عثمان استحصال ایتمش ایدی.

بناءً علیه پادشاهك عالم اسلامیته ایتدیکی خدمتلر تصویر وتصورك فوقنده‌در.

آزمان ایچنده تحت ظل عادلانه‌سنده مستظل سعادت اولان نفوسك مقداری اوچ یوز بیکدن زیاده‌یه بالغ اولمش ایدی.

§

اخلاقی اوان حضرده حلمیته، زمان سفرده بطش وشدته مائل وعدل وانصافده نادر الامائل ایدی.

§

کندیلری ترکان کوچه‌لری ایچنده تربیه اولمش ایکن طوز حکمداریسی، آداب ومکانت حاکمیته اعتناسی، قوانین سیاسیه‌یی اجراده‌کی ثبات ومتانتی زماننده‌کی پادشاهلره بیله غبطه‌رسان ایدی. دنیانك براوجندن اجنبی برملکه کلن برفئهٔ جزؤیه ایله نام بالاحترامنه نسبةً تأسیس سلطنت ایتمك کبی برامر عظیمه موفقیتی عظمت قدر وشاننه دلیل کافیدر.

—

كذا :

ـ سلطان محمود غزنوی ـ

ملوك اسلامدن ابتدا (سلطان) عنوانيله معنون اولان ذات سلطان محمود غزنوی ابن سبكتكين در . (غزنه) ده فرمانفرما اولان حكمدارلرك برنجيسی والك بيوكی اولوب زمان حكومتی سيف وقلمك دور اعتلاسی ايدی .

مهاجمات متتابعه سيله قوجه هندستانی حسام فاتحانه سنه باش اكديرمش وخوف هجوميله يوزلرجه حكمدارانی لرزه ناك وجزيه كذار ايلمشدر .

مشهور «شهنامهٔ فردوسی» ايله «عتبی تاريخی» ودها يوزلرجه مؤلفات وتصانيف نادره اثر عاطفت كريمانه سی بولنمش وبرقاچ يوز علماء ادبا، شعرانی جمع ايتمكله پای تختی مجمع فضلا ومنبع كمالات شتی ايلمشدر .

فاتحلكنی عقللره وله وحيرت ويره جك اصول وحركات ايله اجرا ايدوب امراسنی، اردولرينی اووقتك اك ممتاز برعسكری اولمق اوزره يتشديرمش وحتی درت يوز فيله اصول جنك آوزينی بالتعليم دشمن اوزرينه صولت ايتديرمك كبی حقيقةً اغرب غرائبدن عد اولنه جق قاعده لر، مهارتلر كوسترمشدر .

عموميت افعالنك نتيجه سی اسلاميتك توسيع وانتشاری مقصدينه خدمتدن عبارت كورونوركه حقيقت حالده بوخدمت مشكوره‌نی مع زيادةٍ ايفا ايتمش ايدی .

هجرتك ٣٦١ نجی سنه سی محرمنك اوننجی كونی دنيايه كلمشدر . عنفوان صباوتنی پدرلری امير ناصرالدين سبكتكينك تحت تربيه وحمايه سنده كچيرمش و ٣٨٤ ده يكرمی اوچ ياشنده علم وشجاعتله متصف

بر جوان ایکن پدری خراسانده ظهور ایدن فساد و عصیانی تسکین وازاله ایتمك اوزره محمودی برلکده کوتورمشدر.

محمود قهرمانلغنك برنجی اثرینی خراسان محاربه‌لرنده ارائه وابراز وبناء علیه آتیده برحکمدار شیردل اوله‌جغنی فعلاً اثبات ایلدیکندن اوراده «سیف الدوله» عنوان مفخرتنی قازانمشدر.

— حمید وهبی افندی —

{موسی بن نصیر}

کذا:

(ابو عبدالرحمن موسی بن نصیر اللخمی) برنجی قرن هجریده پرورش یاب شهامت اولوب هر بری امتك مابه الافتخاری بولنان عظمای قهرمانان عربدن بریدر.

طرابلس غربدن شمالاً اسپانیانك منتهاسنه قدر و جنوباً قناریا اطه‌لری پیشگاهنه قدر کیدرك رایت فوز آیت اسلامی شانلی برصورتده تموج ایتدیرمش و بونجه قطعات وسیعه‌نك فتح ابدی الاشتهاری اولمش ایدی.

صباح الخیر اسلام انفلاق نمای سعادت ومدنیت اولدقدن صکره اشعهٔ سیف غزا ایله اشراق بلاد وامصار ایتمکه مأمور اولان مجاهدین امت التماع حسام بسالتلرینی هرطرفده کوسترمکده بولندقلری برزمان فتوحات نشانده افریقامدن جسیمه‌سنك دخی زیر ادارهٔ فلاح باهرهٔ اسلامه ادخالی حضرت (فاروق اعظم) لك اخص مقاصد و آمالی ایکن

وقوع ارتحاللری حصول مرامه موقتاً پرده‌کش حیلولت اولدیغی واوان جناب (ذی‌النورین) ده عبدالله بن سعد. عبدالله بن عباس، عبدالله بن عمر. عبدالله بن زبیر. عبدالله بن نافع کبی هر بری غابهٔ رزم وکفاحك برولیث جکرشکافی بولنان اجنهٔ سرداران سنه‌لرجه قلیج صالالادقلری وصکره‌لری (حسن بن نعمان) برسرهٔ مبارزین ایله کوندیریله‌رك قبل دشمندن کندیسنه تجریع ماء الحیاة شهادت ایدیلان عقبه بن نافعك کیتدیکی محلاره قدر کیدرك صواعق شمشیر قهرمانانه‌سیله سحائب صفوف اعدانی پاره‌لدیغی حالده ینه فتوحات غربیه‌نك اکمالی جلوه ذی آینهٔ موفقیت اوله‌مامش ونهایت بوفتح مبین (موسی بن نصیر)ك صمصام خون آشام جلادتیله حاصل اولمش ایدی‌که بو مزیت مجاهدانه‌سنی تعیینه یالکز بوراسی کفایت ایدر.

علی الخصوص اندلس کبی مطمح انظار فاتحان اولمش اولان برقطعهٔ عظمانی تیغ جانستان مجاهدانه‌سندن ریزان اولان دماء اعدادن متشکل بحیرهٔ مشکلات ایچنده یوزه یوزه فتح وتسخیر ایدیشی نام جلادت اتسامنی الی الابد السنهٔ ستایش امتدادئر وسائر ایتدیره‌جکدر.

هراس هجومی یالکز افریقا واسپانیایی دکل اوروپانك هرطرفنی یرندن اویناتمش ایدی.

سیف شجاعتی خلفای امویه‌دن عبدالملك بن مروان، ولید بن عبدالملك، سلیمان بن عبدالملك کبی اوچ حکمدار قوی الاقتدارك اعتلای شان وسورتی اوغورنده استعمال ایلدیکیچون ذات بسالت سماتی اوچنك ده قرة العینی مثابه‌سنده ایدی.

برملك صاحب احتشام قوتی حائز اولوب یالکز افریقاده

انفاذ فرمانه منتظر سکسان بیك قدر جسور کوله‌سی وبرقاچ یوز بیك عسکری وارایدی.

افریقه واندلس کبی ایکی قطعهٔ عظیمه‌یی زیر رایت استیلاسنه آله‌رق بونجه نفوسی دائرهٔ فوز باهرهٔ اسلامه ادخال ودفعاتله اعلان ارتداد ایتمش اولان قبائل بربریه‌یی تکرار جادهٔ مستقیم اسلامه ارجاع ایله بوبله یوز بیکلرجه خلقی رهایاب ضلال اندیشی اولودیاور خدمتلردن دکلدر.

شجاعت ومکانت قهرمانانه‌سی ولوه‌رسان عقول واذهان اوله‌جق درجه‌لرده ایدی.

بونجه غزوات جلیله‌ده بولنمش ایکن هیچ بر یرده مغلوب ومقهور وهیچ برزمانده سیف بسالتی ژنکدار فتور اولمامش ایدی.

اسپانیانك تماماً فتحندن صکره فرانسه والمانیایی قلیجنه باش اکدیره‌رك ومجارستان اوزرندن قسطنطینیه‌یه صولت انداز نزول اوله‌رق اوشهر شهیرلرده فاتحی اولمق نیت جهانکیرانه‌سنده اولدیغی حالده زمان بواملنك حصولنه مساعد اوله‌مامش ایدی.

علو جنابی، محاسن اخلاقی معاصرلرندن بولنان عمرابن عبدالعزیز کبی برتمثال عدالت ومروّته بیله غبطه بخش اولور ایدی.

محصول فؤادی اولان اوغلی مصیبت اغتیالیه‌یه اوغرادلدیغی صره‌ده طرفدارلری خلیفه‌دن اخذ ثاره قالقیشمسنی اخطار ایتدیکی ویالکز افریقاده امر وفرماننك انفاذینه منتظر برقاچ یوز بیك عسکری وبونلرك ایچنده سکسان بیك جسور کوله‌سی بولندیغی حالده انشقاق عصای موحدیندن اجتناباً اخطارات واقعه‌یی رد ایله طریق رضا جوییدن اعوجاج کوسترمامش ایدی.

امرینه عدم اطاعتندن طولانی طارقی ضرب وحبس ایتدیردیکی

وطارقك شان فاتحانه‌سنه رقبت قاقيشـديغى بولنده اورته‌ده بر كيفيت وكو وار ايسـه‌ده ضرب وحبس ماده‌لرينك عدم وقوعنـده اكثر مؤرخين متفق عليـه اولوب مع مافيـه طارق ولى نعمتى اولان ابن نصيرك قوماندە‌سى آلتنده بولنمسى حسبيله بركونه خطاسى واقع اولمش ايسه تكدير وتوبيخ امرنده ابن نصيرك حقلى بولنديغى دركار ورقابت ماده‌سى بوشـايعه‌لردن تولد وانبعاث ايتمش اكاذيبـدن اولوب بونكله برابر ابن نصير ايله طارق بيننده بر رقابت فاتحانه حاصل اولمش ايسه بو يولده‌كى رقابت موجب تزايد فتوحات اسلاميه اوله‌بيله‌جك افكار جهانگيرانه‌دن منبعث اولمق ملابسه‌سيله بر رقابت حسنه اولديغى آشكاردر.

—

(امام سيوطى)

(شيخ جلال الدين عبدالرحمن السيوطى) وجودلرى امتك بحق مابه الافتخارى اولان اجلهٔ ائمهٔ علومدن برفاضل مستجمع الفضائلدر.

كثرت تأليفات جهتيله علماى اسلاميه‌نك اك بختيارى ايدى.

نام بااحترامى يالكز شرقده دكل غربده‌بيله السنهٔ مدح وتعظيمده دائر وسائردر.

وجود نادر الموجودى بر كنز لايفناى علم وعرفان اطلاقنه شايان اولوب علوم وفنون متنوعه‌نك هرقسمنى سنجيدهٔ ميزان تدقيق ايلمش وهمان هرعلمك حقائق وغوامضنه دائر تصور وتصويرده بولنمشدركه بر انسانده بوقدر احاطهٔ علميه وفنيه‌نك موجوديتى عقللره حيرت ويرر.

مجلهٔ كترانه‌مزك خاتمه‌سنده اسامیسى محرر اولان مؤلفات جليله‌سنى

برنظر سطحیدن کچیرمك بیله دشوار وبیاغی تعب آور ابصاراولمقده بولندیغی حالده بعضسی جلدلر تشکیلی ایدن بونجه کتب ورسائل مختلفه‌یی تألیف وتحریر ایتمك ایچون لازم کلان قدرت فوق العاده‌یی دوشوننلر قوجه‌سیوطینك خوارق فطرتدن معدود اولدیغنی درحال تسلیم ایدرلر.

یالکز بشقه‌لری دکل کندیسی بیله موهبهٔ مخصوصه اولان علو فضل وکمالنه حیران اولمق کرکدرکه (واما بنعمة ربك فحدث) کلام حکمت اتسامنی فاتحهٔ مقال مفخرت اشتمال اتخاذ ایدرك قلم اعجاز رقمیله کندی ترجمهٔ حالنی حاوی یازوب شورساله‌مزك قسماً مأخذی اولان (کتاب التحدث بنعمة الله) نامنده‌کی عربجه برکتابده دعوای اجتهاده ورأس مائهٔ تاسعه‌ده ملت اسلامیه‌نك مجددین امردیننده بولندیغنی اتیانه‌قدر یراعه‌ران تحدیث نعمت اولمشدر.

پدرینك { باب القرافه } ده واقع قبری یاننده دفین خاك عطرناك ایدلمشدر.

وقوع غیبوبت ابدیه‌سی (قاهره) ایله بتون قطعهٔ مصریه خلقنی دموع ریز شیون ایتدیرمش ایدی.

آلتمش بر سنه اون آی اون سکز کون معمر اوله بیلمش وایچلرندن بعضسی متعدد جلددن متشکل اوله‌رق آلتی یوزه قریب کتاب محسنات نصاب تألیف ایتمشدرکه سکسان طقسان ودها زیاده‌سنه یاشامش اولسه ایدی غیرت خارقهٔ کمالاتکسترانه‌سنه قارشو قلملر صریرزن شکوی، مدادلر همیشه نفاد نما اولمسنه نظراً مؤلفات نادره‌سی بیکدن متجاوز اوله‌جغی طبیعی ایدی.

مالك اولدیغی سمو علم و فضیلت نسبتنده صاحب قناعت اولوب

ملازم حضور فضائل نشوری اولان بونجه امرادن هیچ برشی
قبول ایتمز ایدی.

حتی عزم جنات عالیات ایتدکدن صکره ترکه‌سی یازلمق ایچون
اول وقت مصر حکمداری بولنان (غوری) دن استیذان کیفیت
ایدلدکده: «سیوطی حیاتده ایکن بزدن برشی آلدیمی‌که بزده آنك
ترکه‌سنه وضع ید ایده‌لم؟» جواب صوابنی ویره‌رك لوذعیٔ بی مثالك
علو جنابنی ارائه ایلمك ایسته‌مش ایدی.

دوچار ضنك انتعاش اولدقجه کتابلرندن بعضسنی صاتوب خزینهٔ
لاتفنای قناعتنه ذره قدر بیله خلل کتیرمز ایدی.

قوهٔ حافظه، شدت دها، سرعت احاطه، الزام خصم کبی مزایای
عالیه ایله متحلی بر داهیٔ بی نظیر ایدی.

هله قوهٔ حافظه‌سی حیرت رسان اذهان اوله‌جق برمرتبه‌ده
اولوب کندیسنك روایتنه کوره برکتاب نه‌قدر بیوك اولور ایسه
اولسون برقاچ کون امرار نظر ایتدکدن صکره محتویاتندن هانکی
مسأله صورلمش اولسه درحال قاچنجی صحیفه‌نك قاچنجی سطرنده
اولدیغنی خبر ویره‌بیلور ایدی.

تتبع وتدقیق احادیث شریفه خصوصنده بهره‌ور رسوخ اولان
عظمای محدثیندن اولوب حتی بالجمله احادیث صحیحهٔ نبویه‌نك مجمع
فیوضات الیفی اولمق اوزره (جمع الجوامع) نامیله براثر جلیل تلفیقنه
باشلامش ویوز بیك قدر حدیث شریف جمع ایلمش ایسه‌ده اثر
جلیل مذکور خاتمهٔ حیاتنه متصادف اولمسیله بالطبع شیرازه پذیر
تناهی اوله‌مامشدر.

مدنیت عربیه‌نك تفحصیله اشتغال ایدن اوروپا ارباب معارفندن

(سـديليو) سيوطينك تأليفاتنـده (آرسطو)نك تأليفاتى كبى بعض ملتقطات بولنديغنى يازييور ايسـه‌ده كثرتى عقللرده طورغناق ويرن بونجـه تصنيفات كلياً آزادهٔ اقتطافات اوله‌ميه‌جغى ضرورى وسـائر مؤلفات اسلاميه‌ده كورلديكى اوزره براى تنوير مدعيات بعض افكار ومطالعات آلنمش اوله‌جغى طبيعيدر.

كتابخانهٔ جهان فنايه اجراى وداع ابدى ايلدكدن صـكره كرك آثار قيمتدار كرك نزدنده محفوظ بولنان كتب وامهات فوائد دثار والده‌سى طرفندن (جامع طولون)ده بر موقع مخصوصه وضع اولنمش ومؤخراً (شيخ شرمنت) نامنده بر فاضل مصرينك خانه‌سـنه نقل اولنوب سـنه‌لرجه ارباب مطـالعه‌نك حصول استفاده سـنه حصر ايدلمش ايدى.

صكره‌لرى قهرمان فتوحات اقتران (ياوز سلطان سليم خان)ك خطهٔ مصريه‌يه وقوع بولان مهاجمات صفوف شكنانه‌سـندن طبيعى التحصل اولان انحلالات آره سنده ضياعندن احترازاً كتب مبحوث عنها كاملاً (جامع ازهر)ده واقع بر محله نقل اولنمش ايدى.

مدحت وناجى افنديلرك «محاورات و مخابرات» عنوانلى رسالهٔ مشتركه‌لرندن مستخرج بعض فقرات:

. . . . بر رومانده بر يتيمى كورديككزى درميان ايله برابر

شعری يك‌ده سومديكمی حكم ايديبيورسكز. سزك ايسه بالعكس مفتون شعر اولديغكزی خبر ويرييورسكز.

بوسوزكز قطعياً طوغرو اولمق لازم كليرسه مكتوبكزك اوائلنده‌كی ديكر بر فقره‌كزه مناقض اولمق اقتضا ايدر. اوفقره‌ده ديیورديكزكه: «حق حق، باطل باطل سومك برقاعدهٔ عموميه‌در». قواعد عموميه‌ده شمول اولور. بناءً عليه بواصله تفرع ايتمك اوزره «شاعر شاعری، حكيم حكيمی سودر» ده دنيله بيلير. يابن شعری يك‌ده سومز ايسه‌م شاعری ده سومامكلكم ينه بو اصلدن استنتاج ايديله‌مزمی؟

حقيقت ايسه بويله دكلدر. كنجلكمده شعرله بن ده اشتغال ايتدم. ... ولايتی مكتوبی قلمنده ايكن مكتوبيمز. مميزمز. باخصوص اركان مسوديتك سرآمدی اولان غالب بك مرحوم كبی بهرهٔ ادبی ايله ممتاز اولان بيوكلرمز بزه بر طاقم نسخ ادبيه ويره‌رك تنظيرلرينی امر ايدرلر ونظم ونثرده ترقيمزه برغيرت خيرخواهانه‌ايله همت بيوررلردی. حتی بر نظيره‌مدن طولايی مميزمز ادهم بك افندی طرفندن

«حضرت مدحت افندیٔ معارف پيشه‌نك
ظاهر اولدی نظم ونثر ايچره اولان ماهيتی
خامهٔ معجز رقم ايجاد و اعجاز ايليوب
بيك قصيده يازسه شاياندر برای مدحتی»

ديه برده تشويقنامه‌يه مظهر اولمشدم.

لكن صكره‌لری تتبع آرتدقجه شعره نفرت دكل ــ شعردن نفرت قابل اوله‌ماز ــ خصومت كوسترمكه باشلادم. زيرا نظر حكمتم كوردی كه كلامدن مقصد معنادر. لفظ بر محفظه‌در. اصل او اعتبار

او محفظه‌ده‌کی جوهره‌در. ظرف نه قدر پارلاق اولورسه اولسون آنی النه آلانلر مظروفك پارلاقلغنه اهمیت ویررلر؛ آکا باقارلر.

بکا بو فکره کلدکدن صکره آثار موجودهٔ شعریه ایچنده بکنیله‌جك شیلری پك نادر کورمکه باشلادم. هانکیلرینی بکنه‌یم؟ جمله‌سنك حکمی: «ساقی! بکا شراب ویر؛ سرخوش اوله‌یم؛ کبره‌یم. زیرا بکا فلك ویا معشوقه‌م جور ایتدی»

ویاخود «ساقی! ینه بکا شراب ویر؛ پرشوق اوله‌یم. زیرا بکا فلك ویاخود معشوقه‌م روی مساعده کوستردی» صورتنده اولان وهپ بومعنانی کللرك قوقوسیله تعطیره، بلبللرك نغماتیله تزیینه چالیشمقدن عبارت بولنان دیوانلری قاچه آلایم؟ کندی سویله‌دیکم وسویله‌یه‌جکم شیلر دخی بونلردن باشقه برشی اولمدیغنی واولمیه‌جغنی کوره‌رك مجموعهٔ اشعارمی‌ده ترك ایتدم، هوس شعری‌ده قلبمدن چیقاردم.

بودیدیکم شی یکرمی بر یکرمی ایکی سنه‌لك بر حکایه‌در. بونجه سنه‌لر همان بربیت سویله‌مامش اولدیغم حالده کچنده نصلسه بر قوهٔ مشوقه ومجبره بکا برخیلی شعرلر دها سویله‌ندی. آنجق آنتری سویله‌تن بر مجبوریت فوق‌العاده اولوب بنی بنا‌کمدن چیقمش اولدیغم برزمانده غافل آولایه‌رق سویله‌تدیکی ایچون انانیتمی اعاده ایلدیکم زمان اومنظوم سوزلرمك کافه‌سنی ابطال ایتدم؛ کأن لم یکن حکمنه قویدم.

اما تکرار ایدرم که شعردن نفرت ایتمدم. شعردن نفرت اولنه‌ماز شعردن نفرت ایتمك ایچون انسان «جمال» دنیلن اوسرّ آسمانیدن‌ده

نفرت ايتمليدر. «سودا» دنيان نور سماوى يى كوكلندن محو ايدرك قارانلق برقلب ايچنده احساسى غائب ايلملى در.

«شعره خصومت ايتدم» ديدم: حالاده اويله ديـيورم. زيرا شعر بر اسـارت قاجعه‌دركه قلبمه طوغان، عقلمه كلن هر شيئى بكا سويله‌تميور. كندى كنديمه آغزمدن چيقان سوزلر ايسـه قلبمده ياعقلمده اولانك عينى اوله‌ميور. «ايسـته‌ديكمى سـويله‌دم. حس درونمى ترجمه ايتدم» ديه عناد ايتمك ايچون بر «تكبر مغرورانه، تعظم كاذبانه»يه مغلوب اولمق لازم كليور!

دوشونكز بركره، اى شاعر، دوشونكزكه برشعرك نزد ادباده مقبول اولمسى ايچون موجود اولان شرائط ادبيه‌نك قاچى الفـاظه عائددر قاچى معنايه! وزنلر، قافيه‌لر، اماله‌لر، وقفلر فلانلر هپ لفظه عائد اولديغى كبى الفاظ غريبه‌دن متـنافره‌دن فلاندن توقى، حسن انسجامه فلانه رعايت والحاصل شرائطك همان كافه‌سى لفظه عائداولوب معنى خصوصنـده همان هيچ برشى كوروليور!... ديمك اوليوركه سوز منظوم اولسون، مقفى اولسون، منسجم اولسون فلاناولسونده ايسترسه معنادن عارى اولسون ينه شعر صاييله‌جق!

اك قوتلى حكم بوندن عبارت اولديغيچون دكميدركه «المعنى فى بطن الشاعر»ديه اورته‌يه برسوز چيقارمغه‌لزوم كورونمش! شاعرك قارنندكى معنايى آرامق ايچون «شكمجو» مى اوليلى؟... فقط «المعنى فى بطن الناثر» دنيلمه‌مش اولديغنه دقت ايسترم.

اما ديه‌جكسـكزكه: دنيـاده هم معنـاسى دوزكون هم لفظى دوزكون سوز سويله‌مك محالميدر؟

ديرم‌كه دكلدر. دكلدر اما يوز ميليـون آدمده بر دانه‌سى بوكا

موفق اوله‌ماز. ذاتاً شرقده بش آلتی یوز سنه‌دن بری قاچ شاعر کلمش؛ یوز دانه وارمی؛ هایدی‌ایکی یوزاولسون؛ بش یوزاولسون. دها زیاده اوله‌ماز یا؟ ای، بش آلتی یوز سنه‌دن بری شرقده قاچ یوز میلیون، ودها طوغروسی. قاچ میلیار انسان کلمش کچمش؟ بو حسابجه ادنی بر تخمینه کوره یوز میلیون آدم میاننده بر شاعر ظهوری حکم اوله‌بیلیرمی؟

حال بوکه شعرامزك آثاری‌ده میدانده! قاچ یوز بیتده بری انسانی تیزدیرمیه‌جق قدر دیکلنه‌بیلیر؟ یا او، کوزمك نوری یوز میلیون آدمده بر دانه‌سی قاچ بیلك بیت ایچنده بر ایکی ابی بیت سویله‌یه‌جك دیه کلامك شعردن عبارت اولمسنی، آندن باشقه‌سنه «کلام» دنیلمه‌مسنی حکم ایتمکه... بر آدمك نصل دیلی واریر؟ .... جهانی دیلسزلکه‌می محکوم ایده‌جکز؟...

بلاغت اسلامیه‌نك، منظوم دکل منثور اولان بر قرآن عظیم الشان ایله مؤسس ومبرهن اولمسی بکا دینمی الك زیاده سودیرن الك بیوك اسبابك برنجیلرندندر.

ایشته‌شعره اولان خصومتمك وجهنی آکلاتدم. کندیمك معناپرست اولدیغمی سویله‌دم. بن، دیدیککز کبی، معنایه محبت ایدر بر حکیم وسز دخی مطلقا الفاظه رعایت مجبوریتنده بولنه‌جق بر شاعر ایسه‌ك، مکتوبلرکزده درمیان بیوردیغکز وجه ایله، یکدیکرمزی سومه‌مش اولمامز لازم کلیر ایدی.

لکن بنم خصومتم معناسی دخی لفظی کبی پارلاق اولان اشعاره اولیوب، مجرد شعر اولمق حیثیتیله، معنادن استغناسنه قدر جواز ویریلن منظوماته خصم اولدیغمه وحکمی. معناسی جواهر حکمتله

مزين اولان شيلر نثر دخى اولسه‌لر بنى مفتون ايده‌جكلرى دركار ايكن بر ده اك ساده اك پارلاق بر صورتده منظوم دخى اولورلرسه دها زياده قوت و شدتله محبلرى اوله‌جغى طبيعى بولنديغنه بناءً سزدن كوندر. ديككز «شام غريبان» . «قوزى» . «وادئ نصيبين» كبى نسخ جليلهٔ انبيه‌دن هر برينى كوردكجه بتون وجودمه الكتريقلنمش كبى بر شيلر حس ايتمكه باشلادم. اثر بنى بو قدر تسخير ايدرسه يا آنك مؤثرى نه قدر تسخير ايده‌جكدر! . . . ايشته بو حكم ايله حقمده وقوعنى تبشير بيورديغكز محبتى بن حق عاليكزده حس ايلدم.

شعرده اك زياده محزونانه شيلرى سوه‌رمش سكز. بن حزن ايله شوق آراسنده بيوك بر فرق كوره‌م. چونكه كدرك افراطنده بر هلاك كورديكم كبى شادينك افراطنده‌ده بر مرك مشاهده ايديورم. بناءً عليه «شعر» حقيقةً محصول «شعور» اولور و بر ده موافق حكمت بولنورسه شوق انكيز اولسه‌ده سوه‌رم حزن آميز اولسه‌ده!... لكن

«بسر سبز تو، اى سرو، كه چون خاك شوم
ناز ازسربنه وسايه برين خاك انداز!»

بيتنى سنك مزارمه نقش ايتملرينى دوستلرمه وصيت ايده‌جك قدر حكماً پارلاق بوله‌م. سزى تخطئه ايديورم ديه طارليه‌كز. مقصدم تخطئه اولمديغنى قريباً اثبات ايده‌جكم. شمديكى حالده بو بيتى سنك مزارمه نقشه لايق كوره‌مديكمى اثبات ايده‌يم:

مقصد يالكز صنعت لفظيه‌دن عبارت اوله‌جق ايسه واقعا بو بيت اك زياده جمعيتلى اولان آثاردندر. چونكه سروك محبوب مقامنده استعمالى او قدر عمومى‌دركه بر شاعرك قارشيسنده كرچكدن بر سرو

آغاجی اولسه‌ده شاعره «شو سروه باقکز. نه قدر لطیف!» دیسه‌لر شاعر قارشیسنده یکرمی آرشین ارتفاعنده‌کی اغاجی کوره‌جك یرده «عجبا بکا هانکی محبوبی ارائه ایدییورلر!» دیه اطرافنه باقنه‌رق محبوب آرار طورر!

کذلك سرو آغاجنك مزارلقلره دیکیلمه‌سی اوقدر عمومی‌درکه بر طرفده اوفاق، بیوك برسرو اورمانی کوروله، اوراده مزاره بکزر هیچ ده برشی بولنمسه اوراسنك ینه مزارستان اولدیغنه کورنلرك اصلا شبهه‌سی قالماز.

اویله ایسه شاعر یکرمی اوتوز آرشین مرتفع اولمق اوزره تخیل ایلدیکی محبوبنك بعدالوفاة مزاری اوزرینه کله‌رك سروکبی دیکیلمه‌سنی لفظجه صنعتلی بولمقده ابراز آثار مهارت ایلمشدر. آنجق محبوبنك عجبا قاچ سنه مدت اوحالده قاله‌جغنی‌ده دوشونمش میدر؟ . . . .

. . . .

. . . .

مرغوبکز اولان بیتده شو جهتله برحکمسزلك کوردیکم کبی شاعر خاك شده اوزرینه سایه صالمق مقصود اولنجه سروك سایه‌لی بر آغاج اولمدیغی قضیه‌سنی‌ده نظر دقته آله‌بیلیرم. سایه‌سی لطیف بو قدر آغاجلر اولدیغی حالده آنلری تخیل ایتمیوب‌ده مجرد «سرو» لفظندن محبوب آکلاشلمسی کبی برمعنای لفظ پرستانه اوزرینه سروی ایراد ایلمك حقیقةً لفظ اسیرلکیدر دیرم.

«چارهٔ ناخوشیٔ وضع جهان بی‌خبریست
اوست بیدارکه درخواب گرانست اینجا!»

بيتی شاعرانه اولمق اوزره حكم ايلدكدن صوكره بو اعتقادده بولنه‌جق قدر بی‌خبر اولديغكزی نه كوزل بيان بيوريبورسكز!

بو بيتده بولديغكز مزيت شاعرانه دخی لفظ مناسبتندن عبارت اوليور. حكماً ايسه انسانلری «اصحاب كهف» ه پيرو ايده‌جكی ايچون قبول بيورميورسكز. ايشته بنم شعره خصومتم بويله يالكز لفظی شاعرانه اولديغی حالده معناسی بی‌خبرانه اولان شعرلردن طولايی‌در.

سزك «قوزی» دن نفرت ايتمه‌دم! چونكه «قوزی» مزيات لفظيه‌جه نه‌قدر شعر ايسه معناجه دخی اوقدر شعردر. جناب حق قوزی‌يی سزك تصور ايتديككز صورت لطيفه‌ده يارادمشدر آندن باشقه بر صورتده دكل. بر آدم نظر دقتی، شاعريتی، حكمتی درت آچسه، سكز آچسه‌ده قوزی‌يی تدقيق ايتسه هپ سزك تصور ايتديككز قوزی‌يی كورر، آندن باشقه بر شی كوره‌مز. بر شاعر انسانه بر لوحهٔ طبيعت كوستردیكی زمان دخی انسان بكنه‌بيلميه‌جك هيچ بر شی بوله‌ماز. زيرا الواح طبيعتك هيچ بری بكنلميه‌جك قدر لطافتسز اوله‌ماز.

بنجه حقايق مسئله شوندن عبارت اولديغنه كوره ديرمكه: كنچلكدن بری شعره مفتونيتكز مطلقا شعری شمدی‌يه‌قدر كورديككز صورتدن عبارت اولمق اوزره تلقيكزدن ناشی دكلدر. اويله اولسه ايدی سزده، شعرای معروفه كبی، شعر سويلر ايديكز. حال‌بوكه بن سزده شعر عثمانيجه بر بيوك تجددك مجددی اولمق استعدادينی كوريورم.

سزه قاوق صاللايورم ظن ايتمه‌يكز. نه بكا صاللانان قاوقلردن خوشلانيرم نه‌ده كندم قاوق صاللامقدن لذت آليرم. استانبولمزده آزيجق پارلامغه باشلايان آدم محسود جهان وبناء عليه مبغوض عالم اولمق موده حكمنی آلمش ايكن ترجمان حقيقتده اعلان اولنان آثار

نفيسه‌كز اوزرينه مقتدای شعرا اولمغه باشلاديغكزده ينه كيمسه سزه حسد ايتمكه جسارت آله‌ميور . . . .

. . . .

. . . .

حاصلی، عزيزم ! شعری « پك ده سومز » اولديغم دكل، « پك سوه‌ر » بولنديغم آكلاشلدی صانيرم . بو ايسه بنم سزه بر ميلم ديمك اولديغی حالده بن سزك ده بكا ميلكزده اينانه‌بيلمه‌م ايچون شعرده‌كی صنايع لفظيه‌دن اقدم واهم اولمق اوزره حقايق حكميه‌يه محب اولمكزی نظر دقته آليرم كه او محبتكز دخی « چارهٔ ناخوشیٔ الخ » بيتنده (شاعرانه) دنيلن شيئی بولديغكز . . . . حالده (حكيمانه) دنيلن شيئی بوله‌مامش اولماكزله ثابت در .

§

مكتوبكزك بر فقره‌سنده . . . ده پك منزويانه ياشاديغكز حالده دنيانك نه اولديغنی بر « سياحت درويشانه »كز اثناسنده « براز » آكلامش اولديغكزی سويليورايديكز . حال بوكه بو آكلايشكز اوزرينه انسانلر حقنده‌كی حسن ظنكز كيتدكجه سوء ظنه تبدل ايلديكنی‌ده علاوه بيوريور ايديكز .

طوغروسنی سويله‌يه‌می : شاعر حضرتلری ! بن بو سوزكزدن مردم‌كريزلككزی تصويب ايده‌جك بر حكم چيقاراميورم . انسانلر حقنده نه زمان حسن ظنكز وار ايدی‌ده آنی سياحتدن صوكره سوء ظنه تحويل ايتديكز ؟ . . . ده منزويانه ياشاديغكز زمانمی برحسن ظنكز واردی ؟ يا انسانلر حقنده حسن ظنده اولان آدم منزوی‌می ياشار ؟ ديمك اوليوركه اوّلدن دخی سزی منزوی،

مردم گریز ایده‌جك بر فكركز وارمش‌ده سیاحت بو فكری تقویه ایتمش.

اما دنیایی «براز» آكلادقدن صكره دییورسكز. دنیا یالكز «براز» آكلاشلمقله انسانه مردم گریزلك كلیشنی بندكز شایان استغراب كوروم. زیرا بنده‌كزجه گوشهٔ انزوانك مزاردن پك آز فرقی واردر. دنیادن اوصانمق درجه‌سنه‌كلوب‌ده بو مزاره التجا ایچون پك بیوك فلاكتلر. پك دهشتلی مصیبتلر كورمك لازم كلیر. بن‌ده بوراده تفصیلنه لزوم كوره‌میه‌جكم. سزك‌ده مطلقا بیلدیككزی اعتقاد ایلدیكم - برچوق مصیبتلر كوردم‌سه‌ده دنیادن اوصانمدم؛ انسانلره‌ده دشمن اولمدم؛ گوشهٔ انزوایه التجا مجبوریتنی هیچ حس ایتمدم. اكر ترجمهٔ حالكزی بیلسه ایدم مردم گریزلكه درجهٔ مجبوریتكزی دها كوزل آكلایه‌بیله‌رك آكا كوره‌بر ده حكم ویرمكه مقتدر اولوردم.

شوقدركه «دنیاده صادق دوستلر بولمق و آنلرله برلكده یاشامق كبی برسعادتی آرزو ایتمز آدمی اولور؟» سوزكزدن آرزوكزه مطابق دوست بولورسه‌كز گوشهٔ مردم گریزیی ترك ایتمك استعدادنده بولندیغكز دخی آكلاشلمازدكلدر صانیرم. . . . . .

. . . .

. . . .

عزیزم! صادق دوستلرله امرار اوقاتك بر «سعادت» اولدیغنی مادام‌كه آكلامش‌سكز او حالده قبول بیورملی‌سكزكه برسعادته قولای قولای نائلیت اوسعادتك قیمت عظیمه‌سیله متناسب دوشه‌مز. دنیاده الك قیمتلی شیلر دقت بیوركز: قیمتلری مطلقا ندرتلرندن نشأت ایدر

حيات بشره طوز قدر لازم برشی وارمیدر؟ حال بوکه اوقه‌سی یکرمی پاره‌یه‌در! یا، حیات بشره الماس قدر لزومسز برشی وارمیدر؟ حال بوکه اوقه‌سنه بها تخمینی لازمکلسه همان بتون دکزلرده‌کی طوزلره بدل اوله‌بیلیر!

هرانسان انسانه صادق دوست اوله‌بیله‌جك ایسه صادق دوستك نه‌اهمیتی قالیر؟ اوحالده آنلرله یاشامق سعادتمی عداولنور؟ . . . .

بنده‌کز مردم کریزلکی شاعرلکده ده مخالف بولورم. اماء خصومت‌ایتدیکم‌شاعرلکه‌دکل. او شاعرلر نه‌قدرمردم‌کریزاولورلرسه او قدر ممنون اولورم. کوشهٔ انزوایه او قدر چکلسونلرکه حتی سسلری‌ده قولاغمه کله‌میه‌جك درجه‌ده انزوا ایلسونلر. دها زیاده ممنون اولورم. دنیا آنلرك بکنه‌میه‌جکلری دنیا ایسه بم پك کوزل بکنه‌جکم بر دنیادر! . . . .

اما «دنیاده هرشی ای‌درده یالکز انسانلر فنادر» دنیله‌جك اولورسه انصاف ایتملی‌یزکه بزده او فنا انسانلرك بری‌یز. یالکز کندمزی ای اولوب‌ده باشقه‌لرینك فنا اولدقلرینی حکم ایده‌جك قدر خودپرست اولمغه دخی مساغ بوله‌میز یا؟

حکیم اولان هر قضیه‌یی برده نقیضیله موازنه ایدر. دنیاده کندمزه لایق هیچ بر دوست بوله‌مازسه‌ق عجبا باشقه‌لرینك ده بزی کندیلرینه لایق دوست اتخاذ ایتملرینه صالح بوله‌مامقده‌کی حقلرینی نه ایله ابطال ایده‌جکز؟ . . . .

. . . .

«مدحت»

*
* *

. . . . هیچ اوملادیغم بر طرفك تنسیب و اتمامیله آچیق یشیل صاری تلی، صولوق صاری عبالی بر جنایت کاتبی اولمه‌یم‌می؟ کالکز سزکه برابرجه بر «سبحان الله!» چکه‌لم. بو تکلیفمی غریب کورمه‌یکز. چونکه بیلمم نه‌دندر، ناجی‌نك جانیلرله اوغراشمه‌سی مناسبت آلیه‌جنی اعتقادنده بولنه‌جغکزی ظن ایدیورم. بو ماموریتی ایفا اثناسنده ـ جنایتجیلك نه‌در بیلمدیکم جهتله ـ پك صیقیلیر ایدم. «بن بو ایشك رجلی دکلم» دیه چکلمکده فنا! بزی او ماموریته قویان بر ایکی کوتلك ولی نعمتی همان اوتاندیرملی‌می یا؟ چاله قلم چالیشملی! او وقت محکمه‌لرده آیریجه مستنطقلرده یوقدی. استنطاق ایشی‌ده بنده‌کزی تضییقه مأمور ایدی. باشلادق ارباب جنایتی استنطاقه . . . . . . آرتق بزم زواللی قلم هرکون صحیفه‌لر طولوسی استنطاقلر یازیبور. بن ایسه

تخلیصنه یوقمی بر دعاجی؟
جانیلر ایچنده قالدی ناجی!

بیتی لعنت یرینه اوقویوب طورویورم. بونی استنطاق آراسنده نفس آلدیجه اوقوردم. جواب ویرن اولمازدی. غایت مناسبتسز بر سوز ایله مقابله اولنوردی. مثلا اوکمده طوران و کیم بیلیر قاچ کاتب اسکیتمش اولان کمنه چکمجه‌نك اوزرینه هنوز براقدیغم استنطاق اوراقنه عطف نظر ایدن رئیس افندی آمرانه یوزیمه بقه‌رق دیرایدی‌که:

ـ افندی! سز غالبا شمدی‌یه قدر بولندیغکز قلملرده بول بول کاغد بوله‌رق ایسته‌دیککز کبی مسوده یاپمغه آلیشمش سکز. اویله اولماز. بوقدر سیرك یازی یازلماز. آکا کاغدمی یتیشیر؟... اداره‌لی طوراثلی، برادر افندی، اداره‌لی!

بو تربیه‌یه قارشی بنده کزلك جوابمی چارده‌نك حالنی تصویر ایده‌جك بربیت اویدورمغه چالیشیرکی یوزینه دقتلی باقوب کولومسه‌مکدن عبارت اولوردی. حقیقة یازی‌یی سیرك یازارم. مکتوبلرم بوكا بر شاهددر.

بوده بربلای دیکر دکلمی؟ الی قلم طوتمغه باشلایه‌لی صیق یازی یازمامش بر آدم سیرك یازمقدن نصل واز کچسون؟ یاپه‌مم. واز کچرم اویله کاتبلکدن!...

تکرار استنطاقه باشلانجه رئیس بکك تکرر تکدیر نازکانه‌سنه میدان ویرمه‌مك ایچون غایت صیق یازمغی التزام ایدردم. هیچ قابل می؟ برده ایکی اوچ سطر یازدقدن صوکره بقاردم‌که کیمه‌لر، سطرلر علی العاده سیرك دوشمکه باشلامش. یازی‌یی تکرار صیقلاشدیریردم. فقط ینه دوام ایده‌مزدم. الحاصل بویله یازی‌یی صیقلاشدیره سیرکاشدیره الده‌کی کاغدی بیتیریردم. یازیلرمك اطرادسزلغنه حیران اولوردم! کندی کندیمه دیردم‌که: «رئیس بك شو محکمه‌یی اداره ایده‌بیلسه بیله بن کندیمی اداره ایده‌میه‌جکم! وقتیله

قلم اولماز اولور اولماز اله کردنداده
اولدی سیر ایت یداعجاز اثرم دام قلم!

دیین بن دکلیدم؟ وای کیدی «ید اعجاز اثر» وای!... هنوز قلمه صیق یازی یازدیرمق اقتدارینی حائز دکل. آه. هیچ بر ید اعجاز اثر بویله صاچمه استنطاقلر یازمقله‌می اوغراشیر؟ اویله بر ال استنطاق ایله دکل استنطاقی موجب اوله‌جق افعالی منع ایده‌جك، خلقه انسانلق

اوكرته جك يازيلرله مشغول اولى در. هرنه ايسه بقهلم شوردن ياقه‌يى نصل قورتاره جغم ! »

§

سزك ....ده‌كى مكتوبجيكز نه كوزل آدم ايمش ! بر غيرت خيرخواهانه ايله نظم ونثرده ترقيكزه همت ايدرمش. بزم مكتوبجيمز اويله دكلدى. بزه برشى اوكرتمكدن باشقه كنديده اوكرنمزدى. مثلا قلم افنديلرندن برى بر مسوّده يازمش: نهايتنده «استبقاى توجهات جليله‌لرينه وسيله اتخاذ قلندى» ديمش‌ده مكتوبجى‌يه عرض ايتمش. دكلمى؟ درحال تصحيحه اوغرادى. مسوّده مكتوبى اوطه‌سندن قلمه عودت ايدنجه عباره‌نك «استبقاى توجهات جليله‌لرينك تمناسنه وسيله اتخاذ قلندى» يولنده تصحيح اولندينى كورولوردى! مكتوبى بكك قلمى سرخ افشان اولديغندن مسوّده‌لر دلى آلاجه‌سنه دونر. قلمده‌كى آجيق كوزلرى حيران ايدردى. حقنده «قلمندن قان طاملار» دن باشقه بر صفت مادحه بوله‌مازدق!

سزك مميزكز نظم ونثركزى تقدير يولنده بر قطعه سويله‌مش. بزم مكتوبجيمز اويله بر قدر آشنالقده بولنمدى. بالعكس بنده‌كز آنك قيمتى بيلديكم جهتله حقنده شو قطعه‌يى سويله‌دم:

« يازديغم شيلر بتون پارلاق دوشر » ديرمش بكم
نجه پارلاقلق آنك ريكينه قرطاسنده در.
پارلاتيردم شمدى تحريرات بى معناسنى
اولمسه مضحك او ياكلشلر كه املاسنده در!

§

تحف دکلمی ؟ سزکله بنده کزك تجلیلرمز بیننده بیاغی بر ضدیت اولدیغی کیتدکجه تبین ایدییور. بنده کزده اویله مشوقلره تصادف ایده جك قدر مسعود یاراتلمش اولسه ایدم البته حصهٔ علمیه‌م شمدیکندن بش اون قات زیاده اولوردی. هرنه اوکرندمسه مجرد کندی کندیمی تشویق ایله چالیشه‌رق اوکرندم. دها طوغروسنی سویله‌یم: مشوقم الله ایدی. یا بنده کزی اسباب تحصیلیه‌دن محروم اوله‌رق بیوتن کیم ایدی ؟... نه غریب شی! دوشوندکجه چیلدیره‌جغم کلیردی. حضرت کلیم اللهی «ان هی الا فتنتك» دیمش اولمسنده حقلی کورردم.

اقرانمدن اویله‌لرینی بیلیرم‌که وسائل تحصیلیه‌لری هر وجه ایله آماده اولدیغی حالده اوقومقدن. چالیشمقدن بالکلیه متنفر ایدیلر. بر آنلرده‌کی غرابت ذوقه، بر کندمده‌کی شدت شوقه باقار و دیدیکم اسبابك صورت تقسیمنده‌کی حکمت خفیه‌یه عقل ایردیره‌میه‌رك طوکار قالیردم. دنیاده الك زیاده آجیدیغم شی آرزو ایتدیکم کبی محلنه صرف ایتمکه مقتدر اوله‌مدیغم استعداد خدا دادمدر. زواللی قابلیت فطریه‌م! او قدر شوق انبساط کوستررو، او قدر چارپنیر ایدی‌که بنده کزکبی کندینه رعایت ایتمز بر انصافسزدن آیریلوب باشقه بر وجوده انتقال ایتمك ایستیور ظن ایدردم. جناب صانع برقوله بوقدر شوق ترقی ویررده نیچون اطرافنی ناقابل مقاومت موانعله احاطه ایدر ؟ بیلمم!... دیکر بر قولنه تسلط موانع ایتمزده نیچون شوق ترقی ویرمز ؟ ینه بیلمم!... یا نیچون شوقك برازینی اوته‌کندن آلوب بریکنه، اسباب موفقیتك‌ده برازینی بریکندن آلوب اوته‌کنه ویره‌رك براعتدال اولسون حاصل ایتمز ؟... هله بوراسنی هیچ بیلمم!...

یازدقجه تأثرم آرتیور. آرتق بو بحثی قپایه‌یم.

§

شعرك شايان محبت اولان نوعی بنده کزجه لفظاً و معناً منتظم اولانیدر. شعرك بویله‌سندن نصل نفرت ایده‌بیلیرسکزکه بوحال سزك كبی بر حكيم حساس اولمغه‌دكل. حسسز خلق اولنمش بولنمغه توقف ایدر؟ برشاعر نظم رنكيننی سزه عرض ایتسونده مقابله‌ٔ متفرانه كورسون. نه اولماز شی! «شام غریبان»، «قوزی»، «نصیبین جـوارنده بروادی» كبی منظومه‌لرم دنیاده سوز سویله‌نلدكجه افتخار ايتسونلركه تقديركزی قازانمق درجه‌سنده برشرف عظیمه نائل اولمشلردر.

نثری نظمدن زیاده سومكده دخی فكركزه اشتراك ایده‌بیلیرم. چونكه بیوردیغكز كبی. افكار نثراً دها زیاده وسعتله، حریتله تصویر اولنـور. فقط بر درلو انكار ایده‌مم‌كه نظم ایله كوزل تصـویر اولنمش بر فكر بنده‌كزه نثر ایله تصویر اولنـاندن دها زیاده تأثیر ایدر. بعض اكابرامتك برچوق نثرعاشقانه‌یی كمال سكون ایله دیكله‌دكلری وفقط بربیت سوداپرورانه‌یی ایشـیدیر ایشتمز مغلوب وجد اوله‌رق رقص ایتمك درجه‌لرینه قدر واردقلری تاریخاً مثبتدر.

. . . .

«ناجی»

٥

. . . . باقكز نه كوزل دیيورسكز! الكزكبی برال استنطاق ایله دكل استنطاقی موجب اوله‌جق افعالی منع ایده‌جك. خالقه انسانلق اوكرته‌جك یازیلرله مشغول اولمسی لازم كله‌جكنی حكم ایدیـورسكز. بن دیرمكه الكز كبی برال. انصافكز كبی برانصاف. انسانيتكز كبی برانسانيت جنایت كتـابندن بدأ ایله الك بیوك حاكملكه قـدر امور عدلیه‌ده بولنورسه او زمان جانیلر ناجی اولورلر.

بعض عقلا مجازات عدلیه‌نك ارباب جرم علیهنه بر انتقام اولدیغنی ظن ایدرلر. بنده‌کزجه بوظن پك بیوك برخطادر. قصاصدن بیله مقصد اولومله انتقام اولمدیغی قصاصك حیاتدن عبارت بولمسنی حکم ایدن قرآن کریم ایله ثابتدر. جزادن مقصد اصلاحدر. اصلاح ایسه صلاح ایله اولور. آنك ایچوندرکه امور عدلیه‌یه صلحای امتی مأمور ایدرلر. بونلری سائر امراض نفسانیه اربابنك نفوذلرندن قورتارمق ایچون دخی رأیلرنده مستقل براقیرلر. اما بو حقـایق بزجه هنوز میدان بداهته چیقمامش ایمش. بونك ضرری یوقدر. ضرری اولسه اولسه انصافکز. عدلکز کبی تمام احقاق حق خصوصنـده مدعی ومدعی علیهه قناعت بخش اوله‌بیله‌جك بر انصافك، برعدلك مأموریت عدلیه‌دن تنفری صورتنده کوروله‌بیلیرسـه‌ده بوده بر ضرر قطعی دکلدر. زیرا اومسلکده انسانیته خدمتدن قاصر قالان بر اسـتعداد مسالك سائرده دخی خدمت انسانیه‌سندن کری قالماز . . . .

. . . .

§

بوقدر شوق ترقی ایله بودرجه موانعه دوچار اولیشکزك حکمتنی « بیلمم » دیورسکز. نیچون بیلمیورسکز؟ سز بیلمیورسکز بن بیلیرم: بونجه موانعی اقتحام ایلدیککزی کوزورسه‌کز درجۀ قدرت وموفقیتکز سزك نظرکزده دخی تحقق ایده‌جکندن ایشـته جناب حق سزی کندیکزه طانتمق ایچون بوجلوه‌ده بولنیور.

فلکدن شکایت کبی براسکی مودایه اتباعی سزه لایق کورەمدم. عجبا فلك کندی وظیفه‌سنی ایفاده ذره‌قدر قصور ایدییورمی؟ برثانیه

قصور ايده‌جك اولسه جهان هرج ومرج اولوردی . جناب حقك قويديغی قانونه اتباع خصوصنده هپمز فلك قدر منتظم اولسه‌ق دنيا دارالسلام اولوردی !

بزه چرخ گردونك بروفق دلخواه دونميوركبی گوروتمسی دلخواهمزك طوغرو اولمامسندن نشأت ايدر. ياسزه چرخ كنديني نصل بكنديره‌جك؟ ساغر كبی برنديم واركن همدم آرايشده معنی بوله‌ماز وبونكله برابر برنوسخن لطيف مشربك رفيق نكته دانسز قالمسنی تجويز ايده‌مزسه‌كز [١] فلك بونجه اضدادی نصل جمع ايتسون‌ده سزه يارانسون؟

شرقه دونسه غربه دونمه‌سنی آرزو ايدرسكز . غربه دونسه شرقه تحويل حركت ايتميور ديه قيزارسكز . اگر بر شاعر لاابالی مشربك مشربنه موافق بر فلك تصور اولنسه حركتنده‌كی غرابت حقيقةً گولنج اولوردی ! . . . .

§

« صادق دوست » ديديككزك كيم اوله‌بيله‌جكنی . نه‌كبی اوصافی جامع اوله‌جغنی بيلسه‌م بالكه سزه دها زياده حق ويره‌بيلوردم . صانقك شو « صادق دوست » ديديككزده « سيمرغ » كبی اسمی وار جسمی يوق برشی اولمسون ؟ اوحالده مفقود اولانك عدم وجودندن طولايی دوچار يأس اولمق كار عاقل صاييليرمی ؟

[١] معلم ناجی‌نك بوقاريكی مكتوبنده كچن شو قطعه‌يه اشارتدر :

ساغر كبی بر نديم واركن همدم آرايشده وارمی معنی ؟
برهرزه وكيلی ديكله‌مكدن تنها اوتورش دكلمی اولی ؟
بر نوسخن لطيف مشرب قالسونمی رفيق نكته دانسز
بر تازه زبان عشقی ، يارب اولدورده برافه هم زبانسز !

عزیزم ! بن جهان ایچنده موجود بر وجود ایسه‌م جهانه علاقه‌می انکار ایده‌م . انسانلرك فنالرینی « فنا » دیه تلقی ایدرم ایلرینی‌ده « ای » دیه ! جهان، بو صورت عمومیه‌سیله جهاندر . جهان ایچنده بر جهان خصوصی انسانك یالکز کندی خولیاسندن عبارت اولور . اما « بن خولیامله مسعود اولورم » دیرسه‌کز شاعرانه بر سوز سویله‌مش اولورسه‌کزده حکیمانه سویله‌مش اوله‌مازسکز . بویله بر شاعریت ایله حکمتك فرقی ایسه شاعرك یالکز (آه !) ایله عمر کچیرمه‌سندن همده دنیانك هر جهتنی تدقیق ایدرك آه ایله‌یش دکل کندی خولیاسنی تدقیق ایدرك آه ایله عمر کچیرمه‌سندن عبارت بولنان حیاتنه مقابل حکیمك نیك وبدی بالتدقیق صانع تعالی وتقدس حضرتلرینك مهارت ربانیه‌سنه حیرتله عمر کچیرمه‌سی فرقی قدر عظیم کورولور . . . .

[مدحت]

☼

مفصل مکتوبکزی آلدیغم زمان اویله بر حالده ایدم‌که بونی « خسته ایدم » دیمکله آکلاتیه‌بیلمك ممکن اوله‌ماز . خسته‌لق او حاله نسبتله صحت قدر آرزو اولنه‌جق سعادتلردن صاییلیر . آه ! بیلیرم :

« شب شراب نیرزد ببامداد خمار »

طوغرو در اما یالکز بیلمك فائده ویرمیور . انسان بیلدیکیله عامل اوللی . بیلدیکنی اجرا ایتملی، اجرا !

بو نه مستیء غفلتدر ! اثنای سیاحتمده بیك دفعه غرق کرداب هولناکی اولمق اوزره ایکن دستکیریء منجی المؤمنین ایله قورتولدیغم بحر بیکران خسرانه ینه کندی اختیارمله آتیلیورم .

بو نه غریب ضلالتدر ! طریق مستقیمدن چیقان بنی نوعمك جمعه‌سنی یوله کتیره‌که چالیشمقدن اك زیاده استلذاذ ایده‌جك قدر برهمت عالیه‌یی حائز اولدیغم حالده طوغرو یولدن چیقدیغمی حس ایده‌میه‌جك درجه‌ده سرگران بولنیورم.

نه‌یه حدتلنیورم! کندمی یکیکم کونی کوره‌میه‌جك می‌یم؟ وجدانم کرفتار عذاب الیم اولدیغی حالده‌می سولك نفسمی بوله‌جغم؟ اللهمدن بونه‌یم! دیه‌جکم کلیور.

چارپین، یورك، چارپین! نصل برظالم خودناشناسك النده اسیر بولندیغکی حس ایدییورسك‌یا! باری پارچه‌لانکده قورتل! . . .

دنیاده انسانی ایچون اك بیوك قهرمانلق کندینه سوز آکلاتمقدر. بوقهرمانلغك یاننده اردوبوزمق هیچ قالیر. حضرت مولانا:

«سهل شیرست آنکه صفها بشکنند
شیر آنست آنکه خودرا بشکنند»

دییورمی؟

اویله‌در. مثلا طوپ دومانلری ایچنده النده‌کی یالین قلیجی، شمشکلری اوتاندیره‌جق. برسرعتله اوینادن برقهرمان مفتخر توتون ایچمکی ترکه مقتدر اوله‌ماز!

او ساعتده‌که مکتوب مجملکزی آلدم کویا ایچه‌لشمش ایدم. حال بوکه یازی یازمغه دکل قلم طوتمغه بیله اقتدارم یوق ایدی. اللرم برك چنار کبی لرزان ایدی. برکت ویرسورکه یانمده بیلدکلردن یازی بیلیر بری بولندی. یوقسه ینه جواب یازه‌میوب سزی دها زیاده بکله‌تمه‌م ضروری ایدی.

«شام غریبان» ده:

قالسه‌م نه‌زمان حزين وبی‌يار
تنشيط دله عنايت ايلر
ويردكجه دماغه حدّت افكار
بن‌سويله‌رم اول كتابت ايلر

ديه وصف ايتديكم قلم شمدی هيچ برشی ياپه‌ميور. اوبی چاره بندن خسته، بندن بی‌مجال! ياتاغه اوزانمش ياتمش. قيلدانه‌ميور بيله!

شو قطعه شمدی خاطرمه كلدی:

برزماندر مقيم بسترسك
متورّم‌می‌سك، جوان قلمم؟
سكالايق ميدر بوبی قيدی؟
سندن امداد اومار زمان قلمم!

خيلی حزين دكلمی؟ بوحال بی‌تابيده دخی شعر ايله اشتغالمی غريب كورميكز. بن اومارم كه صوك سوزم «وحده لااله الاالله!» كبی بر مصراع وحدت پرستانه اولور.

سزای لحوق جحيم اولانلر حقنده بر آيت جليله واردركه «بونلر دوچار اوله‌جقلری عذابی كورنجه يوركلرنده بر ندامت عظيمه بولورلر» مآلنده‌در. ايشته بن شمدی اوحالده‌يم. عذاب مهين خماری كوردكجه يوركمدن حس جان سوز ندامت جوش ايديور. وجودمی قاپلايور. ندامت مجسمه كسيليورم. افاقت بولسه‌م عجبا ينه بويله بر عذابه تصادفی ايجاب ايده‌جك حاللرده بولنمزمی‌يم؟ ايناننم؛ كندمه دخی اينانه‌مم! برقاچ كون صكره شو ناجیء نادمی بر توبۀ قويه هادمی، بر آرزوی نشوه جويانه خادمی بوله بيله‌جككزی بعيدمی كورورسكز؟

سرخوشلق نه در؟ انسانلقدن چيقش!... سرخوش نه در؟

بر متنفس كوتوك!... كوتوك قدرده انسانيته خدمت ايدەمز؛ انسانيت آكا خدمت ايتملى.

« بهاى بادهٔ چون لعل چيست جوهر عقل
بياكه سود كسى بردكاين تجارت كرد! »

قبيلەدن اولان ترهات رندانه‌ىی سرخوش ايكن دخى بكنمك احتمالى يوقدر. بويله شيلرى شعرحقيقى اولنق اوزره تلقى ايتمك مسلوب الشعور اولمغه توقف ايدر صانيرم.

يارب! نشوهٔ حقيقيه‌دن نه قدر اوزاق بولنيورز! عالمده اك زياده بى بدل عد اولنه‌جق شى جوهر عقل ايكن بونى ويروب ده يرينه شراب آلاجغز! بويله بدلاجه‌سنه بر آليش ويريشه كيرشمكله كندمزى تجارت ايتمش دخى صايه‌جغز! كورديكزمى « هيهات! » ك موقعنى؟ هيهات!...

« ايشته ضلالتى هدى ايله صاتين آلانلر بونلردر. نه تجارتلرندن برفائده كوررولر، نه ده مهتدى اوله‌بيليرلر! » مآل هاديسنى بويله عقل ايله شراب اشترا ايدن وبونى ياپانك سودمند اوله‌جغى رأى باطلنده بولنان ارباب خسارته دخى الله ايچون تعميم ايتمه‌لى مى؟

مع مافيه عالم آبك ابتداسى انتهاسنه قطعا قياس قبول ايتمز. انتهاسى نه قدر سونوك ايسه ابتداسى او قدر پارلاقدر.

بن ده برچوجغه بيلمديكى برشيئى تعريف ايدرجه‌سنه سزه عالم آبى اكلاتمغه چاليشيورم. تحف دكلى؟ كيم بيلير او عالمده نه سياحتلر ايتمش وبو سياحتلردن نه قدر نتائج حكيمانه چيقارمش‌سكزدر! بنم نتيجهٔ حاصلەم، يوقاريده سويله‌ديكم وجه‌ايله، ندامتدر. ظن ايتمم كه سزك حاصل ايتديككز نتائج آره‌سنده بو نتيجهٔ ضروريه‌دخى بولنمسون.

اوپارلاقلق دكليدركه بتون شاعرلری مداح عالم آب ايتمشدر.
او سونوكلك دكليدركه بنی شمدی تزييف مستی‌يه مجبور ايدييور؟
برايكی ساعتلك ذوق مجنونانه ايچون كنديني كونلرجه كرفتار
بلای خمار ايتمك عاقله ياقيشه‌جق شی‌ميدر؟
هانكی سرخوش تصور اولنه‌بيليركه عشرتدن آلديغی ذوقی
مخمورلقدن چكديكی درده غالب بوله بيلسون؟
برذوق كه مايهٔ درد اولور، يرنده طورسون!...
دها عالم آب نه‌در بيلمز ايكن بيت آتی‌نی سويله‌مش ايدم:

برباده ايچدم اوده بوكون آلدی برخمار
بيك درد ويردی؛ بن بوصفادن نه آكلارم؟.

فكرم طوغرودكلی ايمش؟ بوفكری حالا اكری عد ايده‌بيله‌جك
برعاقل موجودميدر؟ [١]
صوكره‌دن معهود «قلعهٔ ذات الصور»ی تماشايه كيدوب‌ده [٢]
«شوصورت نه‌كوزل!وای، شودها كوزل!امان. هله، شو بتون‌بتون

[١] بومناسبتله بكنده برآوردهٔ زبان ندامت ايلديكم برمنظومه‌نك بورايه درجنی آرزو ايلدم

انيس اهل دلدر، غم زدادر، يار جاندر می
فقط هيهات، ای غافل‌كه خصم بی‌اماندر می!
نيجه بيك جانی ياقمش، خانمانی باده ويرمشدر
ياقوب‌يقمقده آتشله‌صودن بيك‌قات يماندر می!
جنايت فرض‌اولنسه برزمين شوره‌ده بربيخ
آنی سيراب ايچون دائم آقار جوی‌رواندر می
ياخود بنت‌العنب‌در نامی، لايقدر، اوصورتده
دنيلسه: «دلهٔ محتالهٔ» آخر زماندر می

بی بدل! «دیه آلدانوب قالەرق بردها عودت ایده‌مامش اولان ملك زاده کبی بنده جیهان عالمِ آبی سیر ایتمك مراقنه دوشه‌رك اشکال متنوعهٔ نظر فریبنی تماشا ایله اویله طالدم که کندمی طوپلایوب عودت ایتمکه موفق اوله‌مدم، قالدم!

اعتقادمه کوره انسان ممکن اولدیغی قدر نشوهٔ طبیعیه‌سیله قناعت ایدوك خارجدن نشوهٔ زائده تحصیلنه انهماك کوسترمه‌ملیدر. مثلا طعام آره‌سنده تحریك اشتها ایچون لزومندن زیاده «موتارد» استعمالی موافق حکمت اوله‌بیلیرمی؟ موتارد اشتهای طبیعی‌یی تزیید ایده‌جکی جهتله البته انسانه قوهٔ هاضمه‌سنك مساعد اولدیغی درجه‌دن زیاده‌یمك یدیرر. بوایسه برخسته‌لغی دعوت ایده‌بیلیر. طبیعت، انسانك هر حالنی قاعدهٔ حکمت اوزره وضع وتقسیم ایتمشدر. مثلا بر آدم یکرمی درت

ایشی رنکیله انسانی قیزیلجه کافر ایتمکدر
نیچون یا، داخل خلوتکه پیر مغاندر می؟
اولان نامرد وناکس اخذ ثاری درکین ایلر
آنکچون کاه خمده کاه میناده نهاندر می!
لسان حال ایله ماهیتن اشراب ایدر لونی
که عالمسوز بر سیالهٔ آتش فشاندر می
یا، رمز ایلرکه آبی‌خون ایدر میخوارەیه دائم
خلاصه، اهل ادراکه کوزل برترجماندر می!

[رشاد]

[٢] «مخیلات عزیز افندی» نامنده‌کی مجموعهٔ خرافات مندرجاتندن اولان «ملکزاده اصیل ونسیل» حکایه‌سنه اشارتدر.

ساعتده اوچ ساعت مسرور بولنه‌بیله‌جك بر خلقتده ایسه‌او، اوچ ساعتی بشه ابلاغ ایچون بعض اسباب سارّه‌یه مراجعت ایتدیکی حالده اقلیم وجودنده جاری اولان قانون طبیعتی تغییره قالقشمش دیمك اوله‌جغندن موافق حکمت بر حرکت ایتمش صاییلماز. طبیعت قانونی بوزماز. اسبابه مراجعتله قازانیلان اوایکی ساعتی البته استردادایدر. طبعاً یکرمی درت ساعتده اوچ ساعت مسرت حالنده بولنه‌بیله‌جك بر آدم بوکون اسبابه مراجعتله ساعات سرورینی بشه ابلاغ ایده‌بیلسه‌ده یارین مسرتی آنجق بر ساعت امتداد ایده‌بیلوب طبیعت زائده اوله‌رق ویردیکی ایکی ساعتی استرداد ایتمش اولور. طبیعت بودور دائمه رعایتدن واز کچمز. بوکون اهمال ایدر کبی کورونورسه یارین قانونی مطلقا اجرا ایدر. کیجه صباحلره قدر اکله‌نن بر باده‌نوش کوندوز شبهه‌سز مدهوش بولنور. ایشته هرشیده اعتدال بونك ایچون ممدوحدر. حدینی تجاوز ایدن دوچار اضطراب اولمقدن هیچ بر وقتده خالی قالماز. ایستر ایسته‌مز اعتراف ایدرم که بن حدمی تجاوز ایتدم. شمدی بویله مضطرب بولنشم بونك جزای طبیعیسیدر . . . .
. . . .

[ناجی]

امریقا اورمانلری

[شاتوبریاندن ترجمه]

آمریقاده شو کهنه جهان ایله توأم یاراتلمش اولان جسیم اورمانلرك داخلنه کیریکز. هوا راکد اولنجه نه‌در او صمت وسکون! ...

خفیف خفیف روزکار اسنجه نه‌در او ولوله‌ٔ دهشت نمون !..
سز بر برده قرار و آرام ایتدیککز وقت سکوت و سکون محضدن
عبارت اولان هرشی – یورومکه باشلادیغکز زمان – عموماً فریاده
آغاز ایدر. کیجه‌نك حلولنده هر طرفه قارانلق چوکدکجه چوکر.
حیوانات وحشیه سورولرینك مواقع مظلمه‌یه طوغرو چکیلوب
کیتدکلری ایشیدیلیر. باصدیغکز یرلر زیر اقدامکزده سس ویرر.
کوك کورولتیسی صحرالری ایکله‌در. اورمان هیئتیله برطرفدن برطرفه
میل ایدر. آغاجلر قیریلوب زمینه دوشر. هیچ بیلمه‌دیککز بر
ایرماق اوککزدن آقار کیدر. نهایت ماه نورافشان طرف مشرقدن
نمایان واوکندن کذار ایتدیککز آغاجلرك ذروه‌لرندن آتلایه آتلایه
سزکله برابر محزونانه پویان اولور!

یولجی وقوع فجری بکله‌مك ایچون کیجه‌نین بیوك بر میشه
کوتوکنه اوتوروب ماهتابه واورمانك حوالیٔ مظلمه‌سنه آره صره
نکاه ایتدکجه برخوف وخلجان درون ایله – نه اولدیغنی بیلمدیکی –
بعض شیلره کندینی وقف انتظار بولور؛ وکویا بزمکاه قرب اقدسه
طوغرو برقاچ قدم ایلریله‌مك ایچون رخصت‌یاب اولمش کبی وجداننده
غریب بر مسرت ایله فوق‌العاده بر دهشت حصوله کلیر.

یولجی اورمانلرك درونده تك وتنها بولنورسه‌ده عقل انسانی
طبیعتك انحای وسیعه‌سنی قولایلقله احاطه ایدر. حال بوکه کرهٔ ارضك
جمیع مواقع خالیه‌سی قلبك الك ساده برفکرینی استیعابه متحمل دکلدر.
انسانده بر حس مخصوص واردرکه کندیسیله طبیعتك منظره‌لری بیننده
رابطه‌در. واقعا برچایك کنارنده طوروب‌ده امواجنك آقوب
کیدیشنی ساعتلرجه تماشادن لذت یاب اولمیه‌جق کیم واردر؟

ام سالفه‌نك بعض حاللری محل شکایتدر : ازجمله عمّان ایچنده «نپتون»لك سرایی ایله «ترونه»نك مغاره‌سندن باشقه برشی بولمامق و«تریلتون» ، «نره‌ئیده»لرك سرکذشتلرندن ماعدا برشی کورمامك موجب تأثیردر . اویله عمّان که روحمزك عظمتنی اولچمکه غیرمعین بر میزاندر . اویله عمّان که شوحیات فانیه‌یی ترك ایله طبیعتی قوجاقلامق وآنك صانعنه توصّل ایتمك آرزوی خفیسنی بزه القا ایتمکله شوق بخش دل وجاندر !...

(اکرم بك)

ازهار

(امه مارتن‌دن ترجمه)

لطافت ونزاکتك تصاویر مجسمهٔ رایحه‌دار وروح نثاری وطبیعتك جواهر رنکارنك زینت مداری دنیلمکه سزاوار اولان انواع ازهارك ـ ایچنده برانجه توزدن باشقه برشی کوروئمه‌ین ـ رقیق آبکینهٔ سذیه‌لرندن دها زیاده استغراب وحیرته شایان نه اوله‌بیلیرکه نعم بخشایی ید قدرت صانعه ایله مشحون اولدقلری انکبین نوشینه دست قدرت انسانیه ظفریاب اوله‌ماز ایکن نحل نحیف کبی بر حیوان ضعیف او آبکینه‌لردن اخذایتدیکی نعمت خوشکواری کاسه‌لرله مائده اشتهای بشره عرض وتقدیم ایدر !

اك پارلاق ، اك کوزل رنکلردن کیینمك معتادلری اولان بو ابکار بهار طباع انسانیه‌یه بالطبع القای فرح ومسار ایلدیکندن بونلرله اصحاب عقل ونهاسر سفید مونی تتویج وتوشیح ایلدیکی کبی

ارباب عصمت وحيا دخی سينهٔ بی كينه‌لرينی تزيين وتفريح ايدر وكبار ناس ايام سوز وهنگام سرورلرنده اك چوق بوچيچكلردن صرف واستهلاك ايلر. لكن خلقت زنگين ايله فقيری تفريق ايتمديكندن قرايلچه‌لرك جبين اقبال قرينه‌لرينی تاجلندير ديغی شكوفه‌لری برخانهٔ فقر آشيانه‌نك پيشگاه دريچه‌سنده دخی روييده قيلمشدر!

مطالعهٔ اوراق ازهار حقيقهٔ صفابخش قلوب وافكاردر.

طبيب «ماليپغی» ايله برلكده بولنسه ايدك اك جانسز برفداندبيله قان، طامار، بوغاز، جگر، دری، سينير، مفصل، ومساماته وارنجه‌يه قدر موجود اولديغی كورور وخوابيدهٔ سكوت اولان بونوع مخلوقده طفوليت، شباب وشيخوخت حاللری دخی بولنديغنه تعجب ايدردك.

مشاهير طبيعيوندن «لينه» اشجار ونباتاتك جنس حيوانه مشابهت تامه‌سنی بونلرده كشف ايتديكی ازدواج واجتماع خاصه‌لريله دخی بزه اثبات ايدر!

—

براعمی چوجوغك تحسری

[مادمازل سارزوندن ترجمه]

ايشيديورم كه: كونش پك كوزل، چای كنارنده اوزرينه طوغرو صارقان چيچكلرك منظره‌سی پك لطيف ايمش: نازك نازك اوتن قوشلر. هوائی بوچكلرك اوچوشی ده كوروله‌جك شيلردن ايمش!..

§

ایشیدییورم که : کیجه‌لری کوك یوزنده کیزلی ایشیقلر کورونور ایمش : طالغه‌لری کبی حزین اولان دکیز ایچنــده دخی بیاض یلکنلی کمیلر آقوب کیدرلرمش!

§

ایشــیدییورم‌که ؟ چیچکلرك رنکلری رایحه‌لرندن ـلطافتجه ـ دهابالاایمش؛ دره‌لر، طاغلر، چایرلر، صولر. اورمانلروخصوصیله فجر زمانلری اوقدر لطیف، اوقدرشیرین‌ایمشلرکه‌بوقدر عظمت واحتشامه قارشی انسان زانوزدهٔ زمین حیرت اولمق لازم کلیرمش.

§

لکن، بن نه اوکوزلتیسنی ایشتمکده اولدیغم دکزی، نه اورنکین چیچکلری، نه کوك یوزینی. نه کونشی، نه اورمــانلری، نه او کوزل میوه‌لری، نه قوشلری، نه آیدینلغی کوره‌مدیکمدن طولایی متأســف دکلم . . . خیر، اللهم، خیر! شوفانی عالمك لطافتندن هیــچ برینی آرزو ایتمم. الا . . . هیهات! . . . بر کره آناجغمی کوره یدم! . . .

«وله»

—

قونیه مکتوبجیسی سابق ناظم بکك «مخاطبه»
نامنده‌کی اثرندن : [١]

. . . . . . کوزلرم طاغلرده، آغاچلرده، آقان‌صولرده، یشللیکلرده

[١] بعض محللری طی اولنمشدر.

لسان حاله عائد اولان سکوتی دیکله‌مکده و قلبم خفقانك عقله صیغمیان بیوکلکنی دوشونمکده ایدی.

دوشوندکجه افکارم بیوییوب. افکارم بیودکجه دوشونجه‌م آرتوب کوردیکم شیلره فکر و نظر یاقلاشـمغه و یاقلاشـدقجه کوکلم کوزم آچیلمغه باشلادی.

کیده کیده دوشوندکه باشلادیغم وقت کوردیکم طاغلر دکیشدی. قیالرك. صولرك. یشیلمکلرك. کورونشی باشقه‌لشدی. کوزیمه هرشی باشقه کورونوب یواش یواش کندمدن کچدیکمی آکلامغـه باشلادم. براز مدت صوکره بو آکلایشده کندی کوروشم. بیاشم بتون بتون باشقه‌لشوب بن بن اولدیغمی بیلمز اولدم.

بو حاله همان یکی اوغرامشـدم‌که قارشیمده‌کی طاغلر یورومکه باشلادیلر. یاخود بیلمزلك ایچنده‌کی بر بیاش کوزمده طاغلری یورر کوستریـیوردی.

ایشـته او بیلمزلك بیلیشنك بکا ویردیکی بر بیاشـله طاغلرك یورومه‌سنه حیران حیران باقه قالدم.

بن بو حیرتده ایکن طاغلر قامتی آرتیردیلر: غیر محسوس بر سرعت ایله کلوب بکا یاقلاشدیلر.

بو کورونش بکا پك قورقنج. پك مدهش کلایسـه‌ده قورقمغه مخصوص اولان حسـه صاحب اولمدیغم ایچون حیرتدن باشقه بر شی یاپه‌مازدم.

بکا مستولی اولان حیرت زماننده بر آن کچمه‌مشدی‌که قولاغم بر سس ایشتدیکندن اووقته مخصوص اولان بیاشله سس کلن طرفه طوغرو دوندم.

دونر دونمز بری بری اوزرینــه دیزیلوب یورومکده اولان طاغلرك الڭ اولوسی کمال مکانتله بکا باقەرق :

— ای انسان اوغلو ! — دیدی.

طاغدن بوخطابی ایشــیدن بر حیران ایچون ویریلەجك جواب ایچه مشکل اولورســەده اوصرەده بکا غریب بر جســارت کلدیکندن (شمدی تعریف ایدەمیەجکم بر حال تأثیریله) طاغك خطابنه جسورانه جواب ویردم : — نەدر او ؟ — دیدم.

بو جوابدن صوکره بری بری آردنده اولان طاغلر درحال بوزولوب دوزلدیلر ؛ اولو طاغی مقام ریاسته آلەرق بر مجلس تشکیل ایتدیلر.

بن قالدیغم یرده دوشونمکدن، قورقودن، تعجبدن آزاده اولدیغم حالده طورمقده ایدم.

رئیس اولان طاغ، شکایت ایما ایدر چهره ایله، سوزه باشلایوب دیدی‌که :

ـ ای انسان اوغلو ! بیلیرسك‌که بز انســانلرك خدمتکاری یز. انسانلر الندن وحشی حیوانلری اوتاندیرەجق قدر تخریباته اوغرایورز. نه‌یاپه بیلیرز؟ مکوناتك نظامی بونی اقتضا ایدییور. اورمانلرمز یاقیلیر؛ قیالرمز باروتلرله آتیلیر؛ سینەلرمز یاریلوب یوللر آچیلیر؛ طمارلرمز کســیلوب دکزلر قاوشدوریلور؛ اوزرلرمزدن شمن‌دوفرلر، آرابەلر چکیریلیر. اولمامسنه مقتدر دکلز. اشــیانك حقایقندەکی اسرار معرفت کشف اولندقجه انسانلرك راحتیچون بزم خرابمز لازم کلیور.

هایدی بز خراب اولەلم ؛ سز راحت ایدیکز. فقط عقل ونطــق ایله مخلوقات ایچنــده تمیز ایتدیککز. نبــاتاته حیــواناته قارشی بر حق

رجحان تصور ايلديككز ايچـون بزم خرابمز سزه على العاده برمعامله حكمنده كورونيور. بزم خراب ايديله‌جك برمعموريت حاصـل ايده‌بيلمه‌مزه محتاج اولديغكزى اونوتيورسكز. برمعموريت موقته‌يه ناچار راضى اوليورز؛ سز هر حالده معموريتمزه خدمت لازم اولديغنى دوشونميورسكز.

بركره تفـكر ايديكز! راحت نه‌ديمك اولديغنى بيلمديككز بر زمانده بزم آغوش بى امتنانمزده كزر، يورور واسباب راحت تحرى ايدرديكز. سزه راحتى، مدنيتى كيم اوكرتدى؟...

طاشلرمز برى برى اوزرينه قونولورسـه قيشـك صووغندن محافظه‌قابل اولديغنى، برقيانك سزى روزكاردن حفظ ايتديكنى كوروب تجربه ايتديككزدن طـولايى آكلامديكزمى؟ بو تجربه باصره‌كزه قيانك كورونمسى واو دلالتله مسكن ياپمغه عقلكز ايرمسى ديمك دكلمى؟

آجلق، صوسزلق، برودت طويمغه باشلاديغكز وقت اووه‌لرمزه قيالرمزه قوشمه‌ديكزمى؟ برزمان قيامزدن استفاده ايدرك عصرلرجه تأمين حضورايتديكز. برزمان تونجلرمزه ال اوزاته‌رق نيجه يوزسنه‌لر مسـتفيد اولديكز. قناعتسزلككز آرتدقجه تحرياتكز چـوغالدى. نهايت دميرمزى، آلتونمزى، كوموشمزى بولديكز.

بريكز كهرچه‌مزك ماهيتنده‌كى قوتى كشـف ايتدى. ديكريكز اصـول مزج واعمالى چيقاردى. باروت ياپديكز؛ سـينه‌لرمزى او موحش قوتله‌ياروب دلمكه، هر نوع جوهرلرمزى برر برر چيقاروب استفاده ايتمكه باشلاديكز؛ دميرى چيقاروب راحتكزه خدمت ايچون انواع قالبه صوقديكز. حيوان دريسـيله اورتونمك عادتنى پك‌چابوق اونوته‌رق دمير سايه‌سنده يوكدن استفاده‌يه آلشديكز.

ذروه و دامانزی تزیین ایدن نباتاتك تدقیق ماهیتنه باشلایوب بری بریکزه کورونمك سیئه سندن باشقه برفائده سی اولمیان او ملون قاشلری یامق ایچون بویالر بولدیکز.

شمدی نظرکزده مخوف و محقر اولدیغمزه باقه یکز. چونکه سز حال طبیعیدن چیقه لی خیلی کبرلندیکز!

ذروه و دامانمزده بولدقلریکزله «موجد» بیله اولدیکز! شمدی ایسه مخوف طاغلر، قورقنج قیالر، دهشتلی دره لر عندکزده پك محقر!

شهرلره آلیشه لی او محفوظ آغاج قووقلرینی، او صاغلام قیالر یقلرینی، اولذتلی اخلاطلری، او شاریل شاریل آقان پونار صولرینی بالکلیه اونوتدیکز.

شمدی کاشانه و ساحل خانه لرکز، مزین قوناقلرکز، مطنطن مراکبکز، مکمل اطعمه و اشربه کز، ایپکدن مفروشاتکز، قوش تویندن یتاقلرکز، مکلف اثوابکز، مذهب اوانیکز وار.

ظن مدنیکزجه مخوف و محقر اولان طاغلرده یاشامغی اختیار ایدنلر بدوی ایمش. نه فاحش خطا! وسائل مدنیه نك مأخذ صحیحنی مسکن ایدوب ده آثار قدرتدن کامتسزجه مستفید اولانلرمی بدوی اولیور؟ سزمدنی اولدیکزده نه اولدیکز؟

ذوی الارواحه وسیلهٔ راحت اولان آثار قدرت سزه واسطهٔ زحمت واذیت اولیورده خبرکز یوق! معموره لرکزده آثار طبیعتدن نه قالدی؟ حال طبیعیسیله اسن روزکارکز، صافیتی زائل اولمامش صولرکزمی وار؟ بر دیلم اکمکله بچه جك آچلغی، ایکی آووج صو ایله زائل اوله جق صوسزلغی، انواع اذیتلر اختیاریله کچیرمك مفتون

اولديغكز « مدنيت » محسناتندن دكلى؟ بزه قالیرسه اصل بدوی سز اوليورسكز! آثار طبيعتدن كلفتسزجه مستفيد اولانلر، كه ذروه ودامانمزده آزاده سرانه امرار عمر ايدن ارباب فراغدر. . . . .

. . . .

. . . . ؟

اهل صنعتكز آتشلر قارشيسنده، تهلكه‌لر ايچنده تأمين معيشته چاليشير. ينه رواج ورقابت كبى معذبلرك دست اسارتنده زليل كيدر.

ارباب قلمكز فكرينى اتعاب، وجودينى اتلاف ايله بيره جكنى چيقارمغه اوغراشير. ينه محاسدهٔ تسابق، اميد وامل كبى اذيتلر ايچنده امرار عمر ايدر!

قوجه مدنيلر!... صباحلره قدر راحتسز اولمق ايچون مكلف سفره‌لرده متعدد يمكلر يرسكز. صو ايچمك ايچون طوزلو يمكه اويومق ايچون اجزاى طبيه قوللانمغه مجبور اولورسكز. يازلق قيشلق اثوابكز وار. متعدد فانيله‌لر، انواع روحلرله وجودكزك آغريلرينى تعديله اوغراشمقدن كوز آچديغكز يوق. حكيمكز وار. خسته‌لغه محتاج سكز. اشتهاى آرتيرمق ايچون انواع اشربه قوللانيرسكز. آجيقديغكز وقت طويديغكز قدر يمك سزه ميسر اولهماز. شهوت انكيز قوقولر. وسيلهٔ تحريك اوله‌جق مزينات هپ سزك مدنيته مخصوص!

كاه سركرم نشوهٔ هرچه باداباد اولورسكز؛ كاه بلاى خمار ايله بيتاب دوشر. باش آغريلرى، معده صانجيلرى چكرسكز. قباشلته‌لر، يوموشاق يتاقلر. اويقوسزلغك مضراتنى حس ايتديرميه جك اسباب طرب مع زيادة موجود. بو حاللر ايچنده زمانك تحولاتنه يكديكركزك مزاج وآمالنه اويمق بلاسى‌ده وار. چونكه صاحب

امل سكز. خوليالركزه نهايت يوق. هر حاصل اولان امل سزه باشقه برامل طوغورر. امللركز قدر احتياجكز. احتياجكز قدر امللركز وار. مدنيتكز انسانانى محتاجانغه‌قاب ايتمش! كافه‌احتياجكز آثار قدرتدن چيقدينى حالده سزك مدنيت آثار قدرت قدر احتياج چيقارمش! بونه قدر محتاجلق؟ . . . .

. . . .

معلومدركه مكوناتك علت غائه‌سى معرفت خالقدر. ذوى‌العقوله كوره آثار قدرتدن خالقى استدلال بديهى وضرورى اولوب بوبياشه «معرفت» دنيلمز. حقايق اشيايه وقوف ايله‌حصول عرفاندن‌صوكره معرفت خالق لازمدركه انسانيته لايق بربيلش حاصل اولسون. سز عرفان ايله‌مكلف سكز. واجب‌الوجودى وجوديكزده‌كى اشتباهسزلق قدرشكسز بيله‌جك‌سكز. حال‌بوكه مشغول سكز. وقتكز يوق! محققدركه حصول عرفان انسانك اخلاق علويه ايله‌اتصافنه وابسته‌در. اخلاقى تهذيب ايتمزدن اول عرفانه وصول قابل اوله‌ميه‌جنى كبى تصفيهٔ اخلاق دخى كثرت احتياج ايله هيچ برلشه‌مز. . . .

. . . .

. . . .

§

رئيس اولان طاغك شو مطالعاتى ــ تعجب وحيرتله هربياشندن كسيلمش اولانــ حواسمى واوتأثير ايله بهت وحيرانى ايچنده قالان لسانمى آراصره تهييج ايدرك مقابله‌يه سوق ايدر وهرسوز باشنده فكرمه طوپلانان مدافعات ديلمك اوجنه كليردى.

فقط حواسمی استیلا ایدن دهشت سببیله عقلمك اسانمه حکمی کچمدیکندن آغزیمی بیله آچامازدم.

وارەواره سوز انسانلغه عائد مسائله طیانجه یواش یواش انسان اولدیغمی و برطاغك عتابنی دیکلەمکده بولندیغمی آکلامغه باشلادم.

بو آکلایش آزار آزار حواسمی اویاندیرمغه. تعجب ودهشتدن کیده‌کیده عار خالقتله، کبر وحدتله قاریشمغه باشلادی.

غیر منقسم بر آن ایچنده انسان اولدیغم، برطاغك عتابنی دیکلەمکده بولندیغم خاطرمدن کچەرك غیرت جنسیه بکا برغریب جسارت ویردیکندن باشیمی قالدیروب رئیسه خطاباً ــ سوزیکز بیتدی‌می؟ دیدم.

رئیس ــ «سزك مدنیتکزك اذیتی قدر تفصیلاتی وار. بیتمك بیلمەین اذیتك تعریفاتنه نهایت اولورمی؟ پك چوق مراد ایدرك پك آزینی سویله‌دم. مابعدی وار دیکله‌یکز» دیدی.

بوصره‌ده بن سوزه وقت ویرمیه‌رك:

ــ بر آزده بن سویله‌یم. «مدنیتك قواعد موهومه‌سندن» دیمزسه‌کز شرط مخاطبه ایکی طرفدن استماع صدایه محتاجدر. سز دیکله‌یکز! دیدم.

ــ مدنیته طعن ایدییورسکز. احتمالکه حقکز واردر. بن سزی ناطق ومتعقل کوردیکم ایچون مدنیتدن سزه عائد اولان تعدیاتی هایدی اعتراف ایده‌یم. فقط هرمدنی سزکله مخاطبه ایتمك شرفنه مظهر اوله‌میوب «طاغلر. انسانلرك احتیاجی ایچون یاراتلمش» دیه‌جکندن اسباب راحتی استحصال ایچون طاغلردن استفاده‌یی امور طبیعیه‌دن صایار. طبیعی اولان هر ایشده ایسه تعدی اوله‌ماز. اولمش اولسه نظام کائنات ایجابنجه عقله غریب کورونور. انواع وسائطله

هر آن اجرای احکام ایدن «افنا واحیا» قانوننك اكثر احکامنـه «تعدّی» دنیلمك لازم کلیر.

معلوممکز اولسونکه هرمخلوق ایچون زمان فنا هنگام حیاتدر. سزدننه ضایع اولیور؟ تحول برقانون طبیعی اولوب اوقانونه تبعیت دخی ضرورت خلقت مقتضیاتندندر. تحوله احتیاجکز طبیعی ایسه یاسزه وسیلهٔ تجدد اولان مدنیتی نه دن بکنمیورسکز؟ دائما اخذ وقبوله، دائماصرف واعطایه «حیات» دییورلر. سزده «اخذوقبول» اولسونده «صرف واعطا» اولمسون می؟...

سز نظام کائناته تابع مخلوقاتدن دکلیسکزکه افنا قانوننه مغلوب اولدیغکزی نسیان ایدییورسکز؟ وسائل مدنیه‌دن هرشیکز وار. سزوارك بدوی اولك. مدنیتك نظام کائناته عائد اولان احکامی یر یوزنده اجرا اولنمسون می؟

اوت، سزده‌کی وسائط مدنیه‌یی بز آلیرز: قوهٔ مدنیه‌یه مالك اولانلر مخلوقات حاکمه‌دندر. سز بزه خدمتکار اولورسکز: آثار قدرتدن، عقل وادراك معاونتیله، مستفید اولمیانلر محکوم اولورلر.

برکره مدنیتده‌کی قوتی، انسانده‌کی قدرتی ملاحظه ایدیکز! مدنیت جمع عقوله، نشرعلومه واسطه اولمش: انسانده بالقوه موجود اولان قدرتی اوواسطه فعله چیقارمش. صاحب محیر عقول اولان آثاری، علومك خارقهٔ طبیعتی کشفه قدرت کوسترن احکامی بتون مدنیتله حاصل اولمش.

برشرف رجحانمزی هرنوع مخلوقاته هرشیده غلبه ایتدیکمزدن طولایی اثبات ایتمش اولیورز.

آثار قدرت قدر احتیاجمز. احتیاجمز قدر آثار قدرته انتسابمز

وار احتیاج قوای اجتماع ایچوندر. امل بقای اجتماعه خدمت ایدر. احتیاج وامل اولمسونده دنیا خراب می اولسون؟

آزادکان طبیعت دیدیککز کیملر اولیور؟ حسیات انسانیه‌نك هر نوعندن بی‌خبر اولانلر ایسه بونلر حیوان ناطق صره‌سنه کچمسونلر! آثار قدرتدن انساناق قوتیله استفاده ایتمیانلر حیاتك هانکی لذتنی بیلیرلر؟

خوان قدرتدن متنعم اولمیان دماغ، اسرار خلقتدن حصه‌یاب عبرت اولمیان افکار، آثار مدنیتدن مستفید اولمیان انظار عمرمی سورمش اولیور؟

حیات، قلبك برثانیه‌لك فرحی دیمکدر. احتیاجك انواعی. مشغله‌نك کثرتی بتون حیات ایچون! تأمین احتیاج ایچون چکیلان مشقت حیات ایچون! آثار مدنیتدن استفاده مقصدیله بدناً حاصل اولان اضطراب ینه حیات ایچون! اطعمه‌نك کثرتی، اویقوسزلق. استعمال مکیفات، طنطنه بتون حیات ایچون!

انسان فطرةً مالك اولدیغی قوتدن استفاده ایتمسونمی؟ مدت مقرره اولنجه مقصدیشامق اولمسونمی؟ جوهر عقله والك طفیل طبیعیسی اولان نطق وفکره صاحب اوله‌رق بو واسطه‌لرله مخلوقاتك کافه‌سنه غالب اولمق کبی برامتیاز ایله الفتکز اولدیغی ایچون انسانلق سزه سزك بیلشکز نسبتده کورونیور. انسان اولدقجه انسانلغه متعلق احتیاجی واو نسبتده محتاج اولدقجه کثرت احتیاجده‌کی اذیتی نه‌دن بیلمش اولیورسکز؟ خالقت ایجابنجه سزده‌کی سکونت لایفهمانه‌یه باقیلنجه واقعا بر یك زیاده مشغولز. فقط آثار مدنیتدن، نعمت قدرتدن بالاستفاده شو عالم عبرتده اك اولکی مقصدمز «یاشامق»

اولدیغندن، هرنوع فوائددن حصه‌دار اولمق شرطیله. میامز بسبتون استحصال اسباب راحته منحصردر. چکدیکمز مشاق، پاره صرف ایتمکده طویدوغمز لذتك بیکده برینه مقابل دکلدر! چکیلن مشقتدن زیاده سوروان صفا خاطرنشان اولور! حیات ایچنده آکیله‌جق برکون کچیرمك اك بیوك بختیارلقدر! بز اذیتی «یاشامق» ایچون چکرز! .....

کلفتسزجه آثار قدرتدن استفاده ایدوب ده احرارانه امرار عمر ایدنلر بر طاقم ساده‌دلاندر! احتیاج متنوع اولملیکه پاره قازانمه‌نك ذوقی اولسون. آزادکان طبیعتك کچیردیکی حیات، هر نوع لذائذ، هرنوع مفرحات ـ بیلنمه‌مك، تجربه اولنمامق اعتباریله ـ طوته‌لمکه ساده وسویملی اولسون. بیلنمین لذت وتجربه اولنمیان فرح عمر سورمك ایسته‌ینلره لازم می دکل؟ انسانلرك ملاقی اوله‌بیله‌جکی لذتدن استفاده ایتمیوب ده مثلا آرپه اونیله اکمك یاپوب صویه باتیره‌رق دفع جوع ایتمکله مکمل برسفره‌ده قارنی طویورمه‌نك فرقیمی یوق؟

دیه‌جکسکزکه: هرکسك آلیشدیغی حال ایچنده طویدوغی لذت کندی ایسته‌دیکنه قارشی اك لذیذدر.

قوش قاپان بر فورتنه‌ده طاغدن اودون کسمك مجبوریتنده بولندقدن صوکره اوینك اوجاغنده یاقوب ده متلذذ اولمق ـ آلیشمش اولسه‌ده چکلمز، اولمسه‌ده چکلمز! ...

«قایاباشی» دیکله‌مکله تهییج ایده‌جك برقابلك. طوته‌لمکه موسیقینك نغمات روح‌افزاسنه مراق اولمسون: تاری ایاتلری اودون پارچه‌سندن فرقی اولمیان برقادینه محبت ایدن برقابلك. فرض ایده‌لمکه روح پرور

سياره دائر بر بيلکی بولنمسون. بو ایکی لذتدن هانکیسنك دها لذيذ اولمسی اقتضا ايدر ؟

«معرفت خالق» دييورسكز ! بشريتـه مخصوص اولان عقلك معرفت خالق ایچون - كوچوك ديمك دخی پك كوچوك كورون - اقتدارینی بیلیرسه‌کز بشریت ایچنده معرفت خالقك وهم وجود كبی پرده‌لردن هنوز صیریلوب ده ارائهٔ نور کمال ایده‌مدیکنی آکلامکز لازم کلیر. بزه كوره معرفت خالق. مأخذ معلومات اولان مکوناتدن آله‌بیله‌جکمز حصهٔ استدلاله منحصر اولوب اسلافه تقليد. عادته متابعت تأثيرلری ایچنده. هیچ دکلسه. آثاردن استدلال ایله مستدل اولمق بیله هپمزه میسر اوله‌میور ! بزم ایچون دلالت حواس ایله مکوناتدن آلنان معلوماتی «علم» صورتنده تلقی وادراکه ایدرك اوبیلشله خالقی طانیمقدن واعتقادیات اوزرنده‌کی تدقیقاتی وجدانك قبول وادراکنه براقمقدن باشقه چاره يوقدر. زيرا معرفت خالق. عقلك احاطه‌سندن عاجز اولدیغی. علويتك لسان بشرده‌کی تعریفی دیمکدر. بو معرفتی بیلمکله علویتـه وصول ممكن اوله‌ماز. لزوم معرفت خالقی اجبار ایدن عقلك طريق معرفتده نصل لغزيده‌پا اولديغنی ادراك ایتمکه ينه عقل کامل «انسانی» لازمدر.

هم، سزه معرفتدن بحث ايتمك كبی حدناشناسلق نره‌دن كليور ؟ عزلت وتنهایی مدار حصول عرفان اولسه ذروه ودامانکزده احراراته امرار عمر ايدن «آزادکان» ديدكلريكزك حقايق شناس عرفان اولملری لازم کلیردی ! حال بوکه کثرت احتیاج ایچنده‌اولوب ده مستغنیٔ احتياج اولانلر واصل اقصای عرفان اولیور ! وسیلهٔ تحریك اوله‌جق مزيات آزادکانکزه مبذول دکلکن یانه‌دن مدنیلردن كورمك

ایسته‌دیککز. سجیات علویه آنلرده بولنمیور؟ وقوع معصیتی تسهیل ایدن آثار مدنیتدن لذتیاب اولمیان آزدکانکز یانه‌دن. مدنیلری ایصال ایتمك ایسته‌دیککز معارج عرفانه یتیشه‌میور؟

حال بویله اولنجه مدنیتك عرفانه، اخلاقه، استدلاله هر دقیقه خدمت ایتمکده اولدیغنه قائل اولمق لازم کلیر. چونکه مدنیت، عقول مجتمعه‌نك تجارب عدیده‌سیله قوانین طبیعیه‌یی بولمش وبو قوتله علوم وفنون میدانه چیقمش ،بو سایه‌ده مکوناتك هر جزؤنده مکنوز و محفوظ اولان سرائر قدرت کشف اولنمش. بونکله‌ده خالقك، عقل بشردن خارج اولان، قدرت سبحانیه‌سی واو قدرتك، ینه عقل بشره کوره خوارق نما اولان، معرفت عالیه‌سی بیلنوب بونك یاردیمیله‌ده واجب الوجود درك واستدلال ایدلمش.

احتیاجك انواعندن، امللك تسلسلندن کوز آچامیان انسانلر برده «عرفان» کبی حصولی ترك امل واحتیاجه موقوف اولان بر تکلیف ایله مکلف!

سزك ایشکز نه؟ انسانلردن کوردیککز تخریبات انسانلره خادم اولمق خلقتده اولدیغکز ایچون دکلسه مأثرنده عبث اولمیان قدرت فاطره سزه نه ایش ویرمش اولیور؟... مخلوقات ایچنده لزومسز هرنه ایسه کوستریلسون! طاغلر سباعه جایگاه اولمق، وحوش چکندیرملك ایچون‌می مخلوق اوله‌جق؟ بالعکس! بشریتك بقاسنه، کائناتك نظامنه خادم اولمق ایچون!... سز بقای نظام عالم ایچون مکوناتك هر جزؤنده هر آن اجرای احکام ایدن آثاری‌می کورمیورسکز؟ یوقسه سزلرده او اجزادن برجزؤ اولدیغکزمی نسیان اولنیور؟

§

بن بو مدافعات ايله مشغول ايكن رئيس اولان طاغ بردن بره سوزيمى كسه‌رك :

— طور ! آكلاشلدى : سن بحثى اوزاته‌جقسك . مدافعه‌يى بو يولده ايدرسه‌ك جوابسزده قاله‌جقسك . فقط ، انصاف ايت ، مدنيت سنك تعريف ايتمك ايسته‌ديككك كبى مى عالم انسانيته خدمت ايديور ؟ مدنيت استدلاله ، عرفانه ، اخلاقه خادم ايسه افكار طبيعت پرستانه نره‌دن چيقدى ؟ مدنيتك آثار ظاهره‌سنه مفتون اولوب ده خباياى قدرتى كاشف قابلغنده كوروتمك كيملك بدعتى ؟ بشريتى . رجات حيوانيه‌دن كچيرمك ، مكوناتى قانون طبيعته براقمق . مأثر قلبيه‌يى خيالات دركه‌سنه تنزيل ايتمك عقلاى مدنيتك — مجنونلره وله كتيره‌جك — كشفياتندن دكلمى ؟

«عالم منتظم بالطبعدر . يا اتفاقيدر ، يا سبكه حالنده بر وضعدر» ديمك روحى برطاقم خيالات ايله تصويره اوغراشمق ، ماديه مشابه وملابس اوليان هرواري انكار ايديورمك عقلاى مدنيت مجنونلرينه مخصوص دكلمى ؟

عرفانه ، استدلاله كچيه‌لم . بر دقيقه‌ده اون آلتى انسان افنا ايده‌جك توفنكلر ، بر ساعتده قوجه مملكتى خراب ايده‌جك طوپلر ، بر ثانيه‌ده طاغ پارچه‌سى كبى كميلرى بر هوا ايده‌جك توربيتولر هپ مخترعات مدنيه‌كزدن دكلمى ؟ حال بوكه سز بشريتك بقاسندن ، كائناتك نظامندن بحث ايديورسكز !

§

طاغك بوصوك سوزى تمام اولنجه ، فكرمده طوپلانان مدافعاتك

خلاصة الخلاصه‌سندن غریب غریب نتیجه‌لر چیقه‌جغنی حس ایلدیکم جهتله بردن بره دفع معقول بولمق ایچون ایچه دوشوندم. حسمه یك کوچلکله غلبه ایتدکدن صوکره کندمی طوپلایه‌رق:

— یك اعلی، مدنیت عرفانه. استدلاله، اخلاقه خادم اولمقله برابر بواوچ مزیتی سوء استعمال ایده‌بیلمك خاصه‌سنی‌ده حائز اولسون اوحالده مسئله‌یی نصل حل ایده‌بیله‌جکز؟ دیدم.

طاغ کمال وقار خردپرورانه ایله دیدی‌که:

— او، اوچ مزیتی سؤ استعمال ایده‌بیلمك مزیتنده اولان مدنیت آثارینه متهالکانه مفتون اولانلره بزم شو اعتراضاتمزی ایصال ایتمك وظیفه‌سنی سز درعهده ایدیکزده مسئله‌نك حلی ینه جمعیت مدنیه‌یه قالسین! حقیقتده ایسه مدنیت سنك تصورکدن‌ده، بزم تخلیمزدن‌ده عالی‌در!. . . . .

انتهی

حامد بکك «دیوانه‌لکلرم» نامنده‌کی مجموعهٔ اشعاری ایچون یازدیغی مقدمه

طابعك کوستردیکی آرزویی ترویجاً موقع انتشاره قونولان بو اوفاجق کتاب. بوندن طقوز اون سنه اوّل پارسده یازدیغم اشعاردن تشکل ایتدیکیچون مندرجاتنك بوکونکی شعرملهٔ حالمله اصلا مناسبتی یوقدر. بوکون بن اواشعاری ماضی ایچنده نسیاندن برمثال

اولمق اوززه مطالعه ايتديكم كبى ديكر اوقويه‌جقلر دخى صانيرم كه بو كتابده يكى برشى بولمازلر.

وقتيله. كيم بيلير نه‌قدر. معقول ومستحب بيلديكم بو شعرلرى اخيراً كوزدن كچيرديكمده هپسنه برنام ويرمك قبيلندن اوله‌رق «ديوانه‌لكلرم» ديمك ايجاب ايتدى.

ديوانه‌لكلرمك اوّلكى اسمى «بلده» ايدى كه «صحرا» ناميله چيقارديغم اثردن دها اوّل يازلمشدى.

ايسته‌ين «بلده» تسميه ايدرسه كتابى اسم قديميله يادايتمش اولور.

بوذكرسز اثرك مطالعه‌سيله بن ماضيدن برقاچ كونمى اعاده ايتمش قدر بختيم. فقط اصل بختيار اوشاعردركه ميدانده بويله برنشانهٔ متشاعريتى اولميه!

(حامد)

كمال پاشا زاده سعيد بك افندى حضرتلرى طرفندن قانون طبيعت حقنده و «حكمت اخلاق» نامنده‌كى كتاب اوزرينه يازيلان مطالعه نامه

نورعينم على فرخ بك افندى.

وقايع مهمهٔ ادبيه وعلميه‌دن اوله‌رق براثر جديدكز رهين نظر مطالعهٔ (كمترانه‌م) اولدى.

هرجهتله مسلم اولان ذكا وفطانت ودرايتكز حقنده يكى برهان ميدانه‌قويديكز. لايقيله مديحه‌سنج تقريض اولمق اقتدارمك فوقنده اولمسيله عرض معذرت ايدرم. يالكز موضوع بحثكز اولان قانون

وعلی‌الخصوص «قانون طبیعت» حقنده‌کی حسیاتمی مختصراً عرض ایده‌یم:

الله عظیم الشان حضرتلری وارلغنی وکبریاسنی بزه قانون ایله کوستر. باری تعالی‌یی وپیغمبران ذیشانی ودنیا وعقبایی بزه بیلدیرن دیانت قانون دکلمیدر؟

. . . .

ثروت وسعادتمزی استحصال وقوای مادیه ومعنویه‌مزی حسن استعمال ایدن اصول سعی وغیرت قانون دکلمیدر؟ جماداتك یکدیکرینی جسماً وذوی الارواحك قلباً جذب ایتمسنده‌کی حکمت قانون دکلمیدر؟

حقك وضع ایتدیکی بو قانونلره مقابل ابنای بشرك وضع ایتدکلری قانونلر نه‌قدر مکمل اولسه ینه پك کوچوك قالیر.

خدانك ابنای بشره اك بیوك عطیه‌سی وضع قانون اقتداریدر. دولتلرك بو اقتدار مقدسی استعمالده مشق تقلید اتخاذ ایلملری ضمننده پیش نظر انتباهلرینه موضوع و «فهرس قوانین طبیعیه» عنوانه لایق لوحهٔ کائناته احالهٔ انظار دقت ایتملری متحتم ذمتلریدر.

ذات باری صحیفهٔ قلب الهام جلب بشری‌یه:

«سکا احسان ایتدیکم عقل وفکرکله بنم قانونلرم اولان قوانین طبیعیه‌دن استنباط احکام ایدرك افعالکه وضع قانون ایت» دستورینی معناً تحریر بیورمشدر.

رشد وسداد وعقل و استعداد بشری قوانین طبیعیه‌دن استفادهٔ فیض تربیتله افعال و آمال انسانیه‌یه وضع حدود قانونیه ایتمك ایچون احسان بیورلمامش ایسه انسانلرك هانکی مصلحتلرنده قوللانلمق ایچون احسان بیورلمشدر؟

«سقراط» ظالمانه بر محاکمه وحکم ایله محکوم علیه ایدیلوب محبسه

القا اولنمش ومحبسدن فرار ایتمسی ایچون بعض احباسی طرفندن چاره بولندیغی حالده کندیسی محبسدن فرار ایتمکی قبول ایتمامشدر.

شمدی «سقراط» فرار تکلیف ایدن احباسنه لسان حال ایله نه دیمش اولدیغنی ملاحظه ایدهلم.

صانیرم‌که ضبط وجدانیات ایده‌جك بر کاتب بولنسه‌ایدی سقراطك افاداتنی شویله ضبط ایدردی:

«طالعك مقتضاسی اوله‌رق بو محبسه القا اولنمقلغم حقسزلق ایسه فرار ایتمکلکم دخی وجدانمه قارشی حقسزلقدر. ظلمهٔ حکامك قوانین موضوعه‌یی پایمال حقارت ایتملری اصحاب ناموسی قوانین طبیعیه‌یه اطاعت مجبوریتندن هیچ بر وقتده قورتارمماز. عالمده قوانین موضوعه‌یه رعایت ایتمینلر وار دیه بن‌ده قانون ناموس اولان قانون طبیعتی دستور افعال وحرکاتم ایتمکدن وازمی کچه‌یم؟ غیرت ناموس جهان وجهانیانه قارشی هرحال وکارده قانون طبیعته اتباع ایتمکی ایجاب ایدر».

فرخم! قدرت قلمیه‌سی اولان کاتب مسوده‌نی بشقه‌سنه یاپدیردیغی کبی بنده‌کزده کتابکزی سقراطه تقریض ایتدیردم. کیم بیلیر سقراط بو کلماتی تصدیق وقبول ایله بونلرك زیرینه وضع امضا ایدرمیدی؟

لبریز حقایق الهیه اولان بر قلبدن بو یولده طلوعات انتظارنده بولنمقلغم اسناد غریب صاییله‌ماز.

محشرده‌سزکله برابر سقراطی بولوب هم کتابکزی، هم بو افاده‌لری کندیسنه ارائه ایدرز.

نزد (کمترانه‌مده) کتابکزك بر زائد یری وارسه اوده حق

(بندکانه‌مده) ستایشی حاوی ایراد بیوردیغکز کلماتدر. واقعا بو بابده سزه عظیم تشکره بورجلو ایسه‌مده غزته محررلرینی مدح ایتمك برکتاب مؤلفی ایچون کوزل تدبیر عد ایدیله‌مز. هرکون نیجه منافع خصوصیه‌یی منفعت عمومیه اوغرنده دوچار تزلزل اعتراض ایدن برصاحب قلمك البته دشمنی چوق اولور.

لایق اولسون اولمسون کثرت دشمنه دوچار اولمش اولانلره ابراز دوستی ایتمك کندیسنی‌ده مشکل موقعه وضع ایتمکدر. ینه هرحال وکارده رأی سزك اولدیغنی بیان ایله ختم کلام ایدرم افندم.

(سعید)

—

ینه مشارالیهك «میزان‌العقول...» نامنده‌کی کتاب ایچون یازدیغی مطالعه‌نامه:

ضوابط وقواعد منطقیه‌یی اولادوطنه بالاطراف اوکرتمك وعصر وزمانه موافق بر منطق کتابمز بولنمق ایچون تألیف وتصنیفنه موفق اولدقلری «میزان الاصول فی‌المنطق والاصول» نام کتاب مستطابك مسوده‌سنی لطفاً ارسال ایله بیان مطالعه ایتمك امرینی حاوی آلدیغم (امرنامهٔ سامیٔ بنده پروریلری) اوزرینه کتاب مزبوره احالهٔ نظر دقت ایلدیکمده «منطق» نه دیمك اولدیغنی وشمدی‌یه‌قدر «منطق» نامیله ایدیلن سفسطه‌لرك اساسی نه اولدیغنی ومنطق دنیلن علم‌مخصوصه خدمت ایدنلر نه قدر شایستهٔ تقدیر بولندقلرینی فهم‌واذعان وچونکه بز بوراده مکاتب رشدیه پروغراملرنده منطق درسنی تشکیل ایدن درت رساله‌یی قرائت ایدوب برنجی رساله اولان «ایساغوجی» رساله‌سنده ایساغوجی لفظی «ایس اغوجی» دنمی کلدیکی یوقسه

« ایسائوکی » لفظنك دلالت ایتدیکی « مدخل » معناسنی می مفید اولدیغی بحثلری ایچنده بووارلاندقدن و « وضعیه » دنیلن رساله‌نك موضوعنی بیله بیله‌مکسزین عباراتنی صایقلادقدن و « فریده » دنیلن رساله‌ٔ ثالثه‌ده « رأیت اسدافی الحمام » مثالیله میدان بحثه صویونوب اسدی حمامه صوقمقده نه معنی ولطافت بولندیغنی استیضاح صددینه کیریشلسه مکتبدن طاسی طاراغنی طوپلامق لازم کله‌جکی درکار اولدیغنه مبنی :

«فریاد بسی کردم وفریاد رسی نیست
کویا که درین نوبت حمام کسی نیست» [۱]

ترانه‌سیله اودریای مباحثاتی دخی، کمی ارسلانی کبی، بلاوقوف وتوقف کچدکدن ورساله‌ٔ «کلنبوی» یی:

«بامدعی وسائل، چون پرشده رسائل
ساقی! بده پیاله، ازاین و آن چه حاصل؟»

زمزمه‌سیله خوشجه کوردکدن صکره برذات کمالات فروشك:

«بزده اوقودق براز بیانی»

مصراعیله جهلایه میدان اوقومسی قیلندن اولمق اوزره:

غواص بحار منطق اولدی

. . . .

بیتنی لسان حال ایله کویااوله‌رق میدانه چیقاکلدیکمزدن وایچمزده «طاتلی صو فرنکلکنه» هوس ایدن ذوات فرانسزجه‌ده منطقه «لوژیك» [۲] دنیلدیکنی ایشیدوب بك اوغلو کتابجیلرینه بالمراجعه

[۱] بومصراع شوبله‌ده کورلمشدر: «کویا که درین کنبددوار کسی نیست»
[۲] یاخود «لوژیق»

(لوژیك کتابی) نامیله بعض کتب تدارك ایدیورلرسەدە آنلردە دخی بزم رسائل معهودەدە کوردیکمز:

«العالم حادث لانّه متغیر
وکل متغیر حادث والعالم حادث»

مآلی یرینه:

«هوای نسیمی جسمدر. هر جسمك ثقلتی واردر. اویله ایسه هوای نسیمینك ثقلتی واردر» مثالنی کورمك کبی اهمیتسز فرقلردن بشقه فرق بولنەمدیغندن مانطقك اساس وماهیتنی موضح وشایستۀ وصف «قول شارح» بویله براثره شدت احتیاجمز اشکار (بولنمغین) عموم معارف جویان وطن نامنه اولمق اوزره تشکرات مخصوصه ایله نام سامیلرینی پیرایۀ زبان ایلدم.

طوغروسی لسان بحثنده ذات والالریله هم افکار اولەمدیغمی مع التأسف بیاندن کری طورەمیوب فقط نزاع لفظی‌یی سومدیکمه وعلی الخصوص هر درلو ترقیات اسباب ووسائطنده ذات سامیلرینی اك بیوك طرفدارلرندن عد ایدوب لسانمزك مقرر ومتفق علیه قواعد مضبوطه تحتنه آلنمسی اك زیادە مایحتاج الیهمز اولان موادن بولنمسیله ذات والای ترقی پروریلرینی او خصوصده دخی ارباب حمیت وهمتله برابر وبهمه حال برانجمن دانشوران لسان تشکیلیله لسانمزه یعنی ترکجەمزه قواعد وضوابط وضع اولنمسی مادەسنده بزم کبی خواهشکر بیلدیکمه بناءً ترکجه ایچون نحو ایجادی لزومسز وامکانسز بولندیغی زمینلرنده ایراد بیوریلان موادك هیئت مجموعەسنی برمقالۀ نظریه عد ایلروایستر. اك مکمل السنۀ ترکیبیەدن اولان لسان عربی ایله یاپدیغمز ترکیبلردن ناشی نحو عربیدن اقتباساً وایستر نحو ترکی نامیله رأساً اطرافلی قاعده

کتابلری وجوده کلمسنه وسعلری مرتبه‌سنده اقدام ایدن همت پروران وطن ایچون آفرین خوان بولندقلرنده ذره قدر اشتباهم اولمدیغنی وشو حال کشمکش لسانک دوامی وهر صاحب قلمك تحلیل اولنه‌جق اولسه درلو درلو قاعده‌لره ویکدیکرلریله متخالف بلکه متناقض اصوله ارجاع اولنه‌بیله‌جك عباره‌لرله افادهٔ مرامی صاحب لسان اولمق ادعاسنده بولنان بر قوم ایچون عبث (ایدوکنه) مع التصدیق اسف وکدر ایلمکده بولندقلری دخی عند (بندکانه‌مده) مسلماتدن اولدیغی ولسانمزك طرز جدید اوزره ترتیب وتدقیق قواعدینه برنجی درجه‌ده خدمت ایدن ذات معارف سمانك مخدوم دانشمندی [*] اولملری لسانمزه خدمت خصوصنده بتون کنجلرمزه تقدم غیرتنده بولنملرینی اقتضا ایلدیکنی والحاصل قلبم کتاب عالیلرندن طولایی سزه متشکر وفکرم لسان حقنده‌کی افادات علیه‌لرندن طولایی غیرمتغیر (ایدوکنی) افاده ایله ختم کلام ایدرم.

اعجز العباد
سعید

فضائل اخلاقیه وکمالات علمیه

عالمده فضائل اخلاقیه‌یه مقارن اولمیان کمالات علمیه‌نك مضرتی فائده‌سنه غالب اولدیغی مدققین حکما نزدنده متفق علیه‌در.

شاهد نازنده خرام معارف فضائل اخلاقیه تجملاتیله مزین اولمادقچه شایان نگاه اعتبار اوله‌ماز. ایشته بو حقیقته اوروپاجه وقتیله

[*] جودت پاشا حضرتلرینه اشارتدر.

احالهٔ نظر دقت وبناء علیه ترقیات علمیه ایله برابر تهذیب اخلاق خصوصنه همت اولنمدیغندن پك بیوك نتایج مضره مشهود اولمسیله نیجه حکما وعلما بو حاللردن طولایی اظهار اسف ایلمشلر وحتی برطاقم ذوات بو نتایجدن متأثراً علوم وفنونك بالکلیه علیهنده بولنمق درجه‌لرینه قدر کیتمشلردر .

ازانجمله مشاهیردن « ژان ژاق روسو » اقاده‌می تسمیه اولنان انجمن معارف طرفندن ترقیات علمیه فضائل اخلاقیه‌جه دخی موجب ترقی اولوب اولمدیغی سؤالی ارباب اقتداره ایراد اولندقده معارف فضائل اخلاقیه‌یی ازاله ایلدیکی ادعاسنی اعلان واو ره نارفته‌ده توسن خامه‌سنه غایتله ماهرانه ارخای عنان ایلمشدر .

انجق معارف روسونك ادعاسنی اساساً تصدیق ایده‌مه‌مکله برابر یازمش اولدیغی مقاله‌نك قیمت ادبیه‌سنی ناچار تحسین وتسلیم وبرنجی جائزهٔ تقدیر ایله مقاله‌یی وسائر ارباب اقتدار جانبندن اومبحثه دائر یازیلان مقالاته ترجیح وتقدیم ایتمشدر .

سایهٔ معارف وایهٔ خلافت سنیه‌ده وطنمزده دخی کوندن کونه لله‌الحمد ترقی ایتمکده اولان معارفك فضائل اخلاقیه ایله برابر یورمه‌سی وتعبیر دیکرله ترقیات علمیه‌یه ایدلمکده اولان همت نسبتنده تهذیب اخلاق کیفیت جلیله‌سنه دخی غیرت اولنمسی وعلی‌الخصوص جامع جمیع فضائل اخلاقیه ودارینده سرمایهٔ سعادت بشریه اولان مادهٔ مقدسهٔ دیانته هرحال وکارده غایتله اعتنا قلنمسی خلاصهٔ رأی ومسلك (کمترانه‌م) وزبدهٔ آمال عاجزانه‌م اولوب من‌غیر حد خدمت تدریسانده بولنمقله بهره‌مند شرف ومفخرت اولدیغم مکاتب عالیه‌ده وظیفهٔ تدریسی بو اساسه توفیقاً ایفا ایتمکی اوته‌دن بری التزام ایتدیکم کبی شمدی نظارت

جلیلهٔ معارف طرفندن مقصود قاصرانهم اولان اساس تحت نظر اعتنایه آلندیغنی کمال ممنونیتله مشاهده ایلدیکمدن بو خصوصه دائر ایتدیکم نصایح واخطاراتك حلقهٔ تدریس حقیرانهمده بولنان شاکردانه انحصارینی لایق کورمیوب فضائل اخلاقیه ایله کمالات علمیه حقنده‌کی افکار عاجزانه‌مك عموم ابنای وطنه عرضنی تنسیب وبالاده‌کی عنوان ایله بر رساله تحریرینی تصمیم ایلدم. وژان ژاق روسونك بومقاله‌سنی محاکمه ومؤاخذه ایتمکی موضوع رساله اتخاذ ایتدم.

§

اخلاق ایله‌در کمال آدم
اخلاق ایله‌در نظام عالم
اخلاقه نظر ایدلمینجه
سمت ادبه کیدلمینجه
عالمده نجه معارف اهلی
ترجیح ایدییور علومه جهلی!

« وله »

—

ملاحظه [۱]

ایشته ژان ژاق روسونك اك زیاده شهرت قازانمش بر مقاله‌سنی انظار ابنای وطنه عرض ایتمش اولمقله کسب مفخرت ایدرم. بومقاله‌یی یازان روسو، معارف هر شیئه اساس اولدیغنی ومعارفسز هیچ برشی

[۱] بومقاله‌نك بالکز فقرهٔ اولاسی آلندی.

حاصل اولەمیەجغنی بیلمیەجك بر ذات اولمدیغندن بومقالەیی مجرد عمومه مخالفتله مهارت قلمیه کوسترمك مقصدینه بناءً معارفك علیهندەکی کبی یازمش وکتیردیکی امثالهٔ تاریخیەدن دخی آکلاشیلەجغی اوزره، (هر نرده‌کە فضائل اخلاقیەیە رعایت اولنمامشدر اورادەکی هیئت مجتمعه مضمحل اولمشدر) حقیقتنی میدانه قویمق کندیسیچون منویٔ ضمیر بولنمشدر.

ژان ژاق روسو اون سکزنجی عصر میلادیده انوار فکریەلریله عالمه ارائهٔ حقایق ایتمش اولان اوچ ذاتدن بریدرکه دیکرلری «وولتر» و «مونتسکیو» در. بواوچ ذات میاننده ژان ژاق روسو محاسن اخلاق خصوصنه اڭ زیاده اعتنا ایدندر. نااهل اولەرق نائل اقبال واقتدار اولان بعض اشخاصدن کوردیکی حقسزلقلر مؤسسات وموضوعات موجودهٔ بشریەنك محاسن اخلاق اوزرینه اصلاحی لزومی قلبنده رصانت کیر تأیید وابنای بشرڭ سعادت حالنه خدمت ایچون موضوع قواعد واصولی منفعت شخصیەلری اوغرنده استعمال ایدنلرڭ آمال حریصانەسنه سد ممانعت چکلمکسزین تعمیم سعادت اولنه‌بیلمسنی احتمالندن کندینی بتون نامید ایلمشدر.

ژان ژاق روسونك قولنجه هیأت اجتماعیەدە ظاهری برانتظام بولنمق ایچون خیر حقیقی فدا اولنیور. معارف موجوده دخی بوانتظام ظاهری‌یه خدمتدن بشقه برشیئه یارامیور. بوملاحظه نه قدر اطرافیله تدقیق اولنورسه اوقدر ظاهر اولورکه روسونك «معارف» تعبیرینی قوللاندیغی هرفقرەدە (فضائل اخلاقیەیه مقارن اولمیان معارف) دنیلمك لازم کلیر. فضائل اخلاقیه ایله معارفك اجتماعی ممکن اولەمیەجغی ادعاسنی ایسه روسو بیله لایقیله میدانه قویامیوب اومبحثده صور اثباتیه‌واقناعیه‌یه کیریشه‌مه‌مشدر.

روسو معبدنده بولندیغی بر سفیردن کوردیکی حقسزلغی کبراسلکنه منسوب بر قادینه اعلام واشعار وحقنده صحابت کوسترمسنی نیازورجا ایتدکده قادین بر عادی کاتبك حقلی وبر بیوك سفیرك حقسز بولنمسنی حوصلهٔ اصالتنه صیغدیره مدیغندن (!) صحابت مأموله جلوه‌نمای مرایای حصول اولمینجه روسو مشارالیهایه شو تذکره‌یی کوندرمشدر:

«مادام! سزك حقانیتکزه اعتماد ایتمشدم. اوّل باول اصالتکز اولدیغنی واصالت نقطهٔ نظرندن محاکمهٔ احوال ایده‌جکنزی دوشونه‌مه‌مشم خطا ایتمشم. تعجزیمی عفو ایدیکز.»

شو تذکره‌دن آکلاشیله‌جغی اوزره روسو اصالتی الك بیوك مانع حقانیتلردن عد ایدییور.

او حالده اصالتکی امتیازات غیرمشروعه‌یی تمدندن ویران وعموم ابنای بشری حقوق شخصیه‌جه یکسان ایده‌جك شی محضا معارفك کافهٔ طبقات ناس بیننه منتشر اولمسی وهرکسك حق نه‌در. وظیفه‌نه‌در بیلمسی ماده‌سی اولدیغی نصل خاطردن چیقاریله بیلیر؟ برده هرکسك اخلاق افکارینه مؤثر اولنق قاعدهٔ حکمیه‌سی حکمنجه روسونك حالنده‌کی سادکی وکندیسنده وحدت وعدم اختلاط ایله امرار وقت ایتمکه اولان میل طبیعی هردرلو آثارنده مدنیت عالمنده یاشامقدن تباعد ودشت وبیابانده سرسری کشت وکذار جهتنه میلان توصیه ایتمکه یاقین توصیه‌لرده بولنمسنه سبب اولمشدر.

حتی موضوع بحثمز اولان مقاله‌ده «اوائل ازمنه محضا دست قدرتله مزیّن سواحل لطافت بخشایه بکزرکه انسان دائما آنلره احالهٔ انظار ایتمکدن کندینی آلامیوب آنلردن تباعدینی کوردکجه دوچار حزن والم اولور» دییور.

بوفقره‌یه باقیلنجه انسانلرك اجتماع حالنده بولنمیوب کوه وبیابانده حال وحشت اوزره کزمه‌یه وقتلری وارمش ظن اولنور. حالبوکه بویله بروقت یوقدی. تباعدی باعث تأسف اوله‌جق اوائل ازمنه یوقدر. اجتماع حالنده بولنمق انسانك مقتضای خلقت وطبیعتی اولوب انسان موجود اولدقجه هیئت اجتماعیه‌موجود اولمش وهیئت اجتماعیه ایسه هیچ بروقتده شمدیکی انتظام اجتماعی‌یه داعئ غبطه اوله‌جق حالده بولنمامشدر.

روسونك «احوال طبیعیه» نامیله انسانی عادتا وحشی حیوانلرکبی صحرا نوردجهل ونادانی‌اولمغه نوعمادعوت ایتمسی «وولتر»ك کندیسنه شویله برتذکره کوندرمسنه سبب ویرمشدر:

«اثرکزی مطالعه ایتدکجه انسانه درت آیاقله یورومك هوسی کلیور! لکن، نه‌چارده‌که، التمش سنه‌یی متجاوز زماندن بری اواعتیادی ضایع ایتمش اولدیغمدن اعادهٔ اعتیاد ممکن اولمیه‌جغنی مع‌التأسف فهم ودرك واو، روش طبیعی‌یی سزدن بندن زیاده اکا شایسته اولانلره ترك ایدییورم».

روسویی وحشیلك التزامنه قدر سوق ایدن شیلرك الك برنجیسی آزادکی وسربستی جهتنه کمال اهماکیدر. حتی آثارینی ایلك دفعه مطالعه ایتدیکم وقت حقنده برنجی ملاحظهٔ عاجزانهم اولمق اوزره:

آرزوی کمال... — روسویی ایتدی مائل وحشت!

بیتنی انشاد ایتمشدم.

لکن روسو ایشك شو جهتنی کتم ایدییورکه: انسان ایچون الك بیوك زنجیر اسارت کندی شهوات وسوء انهماکاتی اولوب انتظام اجتماعی ایله هرکسك افعال وحرکاتی تحدید وتقییداولنمسه انسان دنیان

جانور حريت دكل حيات ابنای نوعنی امحایه قدر کیدر. انتظام اجتماعی آغیر بر زنجیر اوله بیله شهوات و سوء انهماکاتمز زنجیرینك بارینی براز تخفیف ایتدیکی یعنی او زنجیرك بزه ویره بیله جکی ثقالتی ویردیرمدیکی جهتله بزه کران کلمه ملیدر.

مقاله نك اك برنجی فقره سی اولان شو:

«نه عالی و نفیس تماشادرکه انسان مساعیء مخصوصه سیله نوعما ساحهٔ عدمدن قدم نه موقع تحیز و بروزه اولوب طبیعتك کندیسنی محاط ایلدیکی ظلمات غفلتی امحا و کندینی کندی ماهیتی فوقنه ایصال واعلا وسلم فکریله عوالم علویه یه عروج وارتقا ایتدکدن وشمس منیر کبی فیفای واسع الانحای کائناتده دیو همتانه رهپیما اولدقدن بشقه دها عالی برهمت و دها مشکل برمصلحت اولمق اوزره کندی باطننه دخی دخول ایله انسانك طبیعت اصلیه و وظائف بشریه سنی تدقیق وانجام وعاقبتنی تحری وتعیین ایتمکه اعتنا ایدر».

فقره سنی کوز اوکنه آلان برعاقل ینه مقاله نك:

«علم هیئت تعصب محصولیدر؛ علم بلاغت کین وغرض، تبصبص ومداهنه. کذب ودروغ ثمره سیدر؛ علم هندسه خست اثریدر؛ حکمت طبیعیه بروسوسهٔ بیهوده دن حاصل اولمشدر. الحاصل جمله سی، حتی علم اخلاق بیله کبر وعظمت انساندن متولددر.»

فقره سنی مجرد لطیفهٔ قلمیه اوله رق یازلمش بر سفسطهٔ رنکین اولمق اوزره تلقی یه مجبور اولور. علوم وفنون برطاقم مساویء اخلاقك نتیجه سی و محصولی اولیوب جمله سی انسانك مستفید اولدیغی ترقیات معنویه ومادیه یی استحصال ایچون ایدیلن مساعیء افرادك ومساعدهٔ امکان مرتبه سنده کافهٔ طبقات ناسه تعمیم سعادت مقصدینه متوجه

ومصروف اولەکان مساعیٔ هیأت اجتماعیەنك نتیجەسی و محصولیدر.

مساعیٔ منفردە و مجتمعەنك سوء استعمال اولنمسی محضا فضائل اخلاقیەیە عدم اعتنادن منبعث اولوب اساس اصلاح واحوال شخص وهیئت فضائل اخلاقیەیە خدمتدر.
« ولە »

—

ـ مکتوب ـ

مصطفی رشید بکك « عمرمك اوچ آیی » عنوانلی اثرندن :

دون صیفیەمزە کلدك . صیفیەنك ـ یابانی کللرلە مستور اولان ـ قاپیسنی بیلە کمال اشتیاق ایلە تماشا ایدرك ایچری کیردیکم زمان، چوجوقلغم عودت ایتمش قدر، مسرور اولدم. چونکە نەطرفە باقسەم صباوتمك بر یادکار لطیفنی کورویوردم.

صیفیەمز صحیحاً دلکشادر. هلە شمدی ایچندە بولندیغم بیاض کوشکك اطرافنی احاطە ایدن آغاجلر آرەسندەکی منظرەسی انظار بدایع پرستانی برخیلی اشغال ایدە بیلیر صانیرم. سن بونی اوزاقدن کورسەیدك یکی آچیلمش بر « مانولیا » چیچکنە تشبیە ایدردك.

کوشکك اوکندن بر چای کچیور. اوقدر لطیف بر صورتدە کە کوزلر تماشاسنە دالنجە کوکلندە موجود اولان ملال، جابجا تشکل ایدن کردابلرە قاریشەرق نابود اولیور.

بو صباح طلوعدن بر ساعت اول خوابکاهمدن چیقوب بورایە کلدم چایە ناظر اولان بر بخرەنك اوکنە اوطوردم.

قوشلرك اصوات طرب فزاسی شوق آور دل محزون اولەرق «ارنانی» اوپراسنك بعضی یرلرینی تغنی‌یە باشلادم.

وقتاکه نیراعظم ظاهر اولدی. طاغلره. صحرالره مستولی اولان سیسلر ــ سمانك لطائف الوانی اکمال ایچون ــ سیرینه دویولماز بر لطافتله ترفعه باشلادی.

آغاجلر، هبوب صبا ایله پیراهنی آچیلمش بر نائم صاحب جماله بکزه‌دی.

صباحك لطافتندن کمالیله استفاده ایچون صیفیه‌دن چیقوب چایره کیتدم. او مبارك چمنلرده ده ــ کندی استعدادلرینه مخصوص ــ روح واعضا موجود اولدیغنی دوشوندکجه اوزرلرینه باصمغه وجدانم قائل اولمیوردی.

بوجکلرك، اوروجکلرك اوته‌ده بریده یاپدقلری آغلر. یووالر اوستنده قالمش اولان شبنملری کوردکجه برر الماسلی تاج ظن ایدییوردم!

بو چایرك ایچندنده بر چای کچوب آز ایلریده یوکسکجه بر قایا آراسندن قهقهه‌یه بکزر برصدا ایله اوته‌کی چایك آغوش وصالنه آتیلیور.

صویك جریان لطیفنی سیرایچون کنارده‌کی چمنلر اوستنه اوطوردم وچایه خطاباً شوسوزلری تکرار ایتدم:

«کوزل چای! بوقدرسروروسرعتله نره‌یه کیدییورسین؟ رجاایدرم براز دور؛ بوکوزل یرلردن اوقدر عجله ایله کچمه!

مستقبل، سکا نصل بریر حاضرلامشدر بیلیرمیسین؟ پایانسز بر

دکز! آجی برصو! ایشته سن اورایه کیده‌جکسین: ـ زواللی! ـ دکزلر ایچنده نابود اوله‌جقسین! . . . »

بونك اوزرینه ملاحظات عمیقه‌یه دالمش قالمشم. بر مدت صکره سمادن دوکولن «رحمت» دانه‌لری بنی صیفیه‌یه عودته مجبور ایتدی.

صیفیه‌یه کلدیکم زمان صباح طعامی حاضر ایدی. بنی بکلیورلر ایدی. پدرم، بوکون فوق‌العاده براشتها حس ایتدیکچون بیان ممنونیت ایدییوردی.

بعدالطعام ینه کوشکه کلدم. سکا شو سطرلری یازمغه باشلادم.

یاغمور حالا دوام ایدییور. مبارك دانه‌لر یاپراقلرك اوستنه دوشدکجه ـ اوزاقدن کچن برنهرك زمزمهٔ جریانه مشابه ـ برصدای شوق انکیز حاصل ایدییور آنك ایچون بن ده بوسطرلری کمال شطارتله یازییورم.

آه، کاشکی سن ده بوراده اولسه ایدك ده برابر کزسه‌یدك؛ بوشاعرانه موقعلری برابر تماشا ایتسه‌یدك!

ایتالیایی کورسه‌ك بکنیرسه‌ك. طبیعت، بو کوزل یرلری ده اك منتخب اشعاریله تزیین ایلمشدر . . . لکن، استانبولده کی بوغاز ایچی آه، اوایکی ساحل! حسن وعشقه دائر ایکی قصیده‌درکه طبیعتك بوندن نفیس، بوندن کوزل براثری دها کورولمه‌مشدر.

کیت، عزیزم، کیت! اوکوزل یرلری بنم ایچون تماشا ایت! هر آغاجه هر یاپراغه، هراوته، هرطاغه آیری آیری سلامنی، اشتیاقمی عرض ایله او مقدس یرلرده پدرمك عافیتی ایچون اللهه دعا ایت! . . .

آی! . . . ایکی اوچ دامله صو! . . . بوسطردن برقاچ کلمه‌سنی بوزدی . . . باس یوق، ینه اوقونیور.

—

«کوز یاشلری» عنوانلی رساله‌دن:

برمدت ابحار محیطه‌نك مخوف دالغه‌لرنده، جسیم جریانلرنده، واسع کردابلرنده دولاشدم. نهایت خطاستوا ده تبخر ایتدم: هواده بولنان دیکر رفیقلرمه قاریشدم.

هوانك، ثقلت اضافیه‌سی بزمکندن آغر اولمق حسبیله [اجسام سابحه] قانونی اقتضاسنجه جوهواده سیاحته باشلادق.

تصادف ایتدیکمز هوا جریانه تبعاً حرکتده مضطر ایدك.

سمانك یوکسك طبقه‌لرینه چیقدقجه حرارتمزده تدریجاً تناقص ایدردی.

عاقبت طبقات منجمده‌یه تماس ایده‌رك بلوط حالنده تکاثف ایلدك.

هوانك طبقات علیاسنده حاصل اولان او شدتلی جریانلرك تضییقیله برمدت غایت سریع حرکتلر اجرا ایتدك. شکلدن شکله کیردك. تشکیل ایتدیکمز فجر وشفق لوحه‌لریله، قوس قزحلرله شاعرلری، رساملری، بتون بدایع پرستانی حیران ایدردك.

حیفا که برکون موازنهٔ سبجیه‌یی غائب ایتدك: یره دوشدك! درحال یر بزی یوتدی. زیر زمینده دخی یالکز قالمدق، اولا اوبلك قدر اینجه بر آقنتی حاصل ایتدك. صکره دیکر بر آقنتی ایله برلشدك. راست کلدیکمز قیالرك یاریق و چاتلاق محللرندن کندیمزه بر طاقم کیرینتیلی چیقنتیلی یوللر آچدق.

بزدن صکره زیر زمینه داخل اولان قطره‌لرده بو یوللردن بزی تعقیب ایدردی.

بوصورتله تحت‌الارض برچوق سیاحتدن صکره برمانعه مصادف اولدق‌که بزم ایچون بوغلبه محال ایدی.

دوردق؛ چاره آرامغه باشلادق.

آرقه‌مزدن کلن صولر علی‌الدوام اوزریمزه دوکولور، بزی تضییق ایدردی.

نهایت برباریق وچاتلاق بوله‌مدق. آن بآن تزاید ایدن تضییقا تدن قورتیلمق ایچون سطح ارضه چیقدق: برقایناق تشکیل ایتدك.

سطح ارضده براز یووارلانیر یووارلانمز (جاذبه) قانونی اقتضاسنجه مرکز ارضه دوغری جذب اولنمغه باشلادیغمزدن الك یقین اولان سطح مائلردن اشاغی‌یه - ممکن اولدیغی قدر - سرعتله جریانه مجبور اولدق.

براز صکره بر نهره منصب اولدق. عکس جماللرینی کمالیله تماشا ایچون سواحلدن سطح آبه دوغری اکیلمش اولان چیچکلردن بوسه‌چین اوله‌رق، چاغلایان یقایان کویلی قیزلرك اباقلرینه یوزسوره‌رك یولمزده دوام ایتمکده یعنی تکراراً دکزلره قاریشمغه کیتمکده ایکن روزکار بنی ینه طوپراغه آتدی.

بو دفعه دخی زیر زمینه کیردم. فقط اولکی کبی اوزون اوزادی‌یه سیاحت ایده‌مدم، براز کیدر کیتمز بر آغاج کوکنه تصادف ایتدم.

بوکوك بنی مص ایده‌رك ساقنه ایصال ایلدی. ساقدن دخی برکره‌یه داخل اولدم.

برکوکب قدر بدایع وعجایبی حاوی اولان اوکره (نیوتون) ه جاذبه قانونلرینی کوسترمش اولان قلاوزك فاملیاسندن ایدی...

مینی مینی بر الما ایدی!

برکون برکویلی قیز بواملایی قوپاردی، یدی! بناءً علیه دها غریب برعالمه دخول ایتدم. او عالمده ده برصورت عجیبه‌ده (کیلوس) حالنه کیرن مواد میاننده قانه قاریشدم. دورانه باشلادم.

نهایت (غدد دمعیه) یه ایصال اولندم. افسوس که غدد دمعیه دخی دماغـدن تلغرافله آلدیغی شـدتلی امرلر اوزرینه بنی طرده مجبور اولدی.

ایشته ینه بخاره منقلب اوله‌رق سمایه صعود ایدییورم.
باقه‌لم دوران دها نه حاله قویه‌جق!

—

« تذکیر ماضی » مقدمه‌سی:

انسان، بردریای هولناکده قالان، دومنسز کمی کبیدر. امواج مدهشه آره‌ســنده یووارلانیر ایکن کمینده‌کیلر نصل بعضاً ســواحل سلامتی مشاهده ایدرلرسه حیات دنیانن مسافهٔ مقدره‌نی قطع ایدوب کیدنلرده حوادث ایامك مزعجانه تعاقب وتمادیسی آره‌ســنده بعضاً اوزاقدن مواقع سعادتی سیرایدرلر.

ایشته بونلرك خیاللری برر تسلیدرکه انسان اویولدن یوریلوب قالنجه‌یه قدر (طبقهٔ شبکیه)ده مرتسم اولان او خیاللر قوهٔ حافظه‌ده قالیر.

بن بو قبیلدن اولان مشاهداتمك برقاچنی کاغده نقل ایتمك ایستدم. شو کتاب وجوده کلدی.

بوکتابك ایلك صحیفه‌لرینی نوبهارك الڭ لطیف کونلرنده یازدم. دیکر صحیفه‌لرینك تحریری ایسه اواخر حزانه مصادف اولدی: صوڭ

صحیفه‌سنی یازار ایکن آلتنده اوطوردیغم اغاجکده صوك یاپراغی سقوط ایتدی.

دیمك ایسترمکه بو کتابك درونندەکی الواح شاعرانه‌نك زمینلری وجوده کتیرلدکلری کونلرك لطیف وحزین رنکلریدر.

برایکی کوزه اشك تحسر دوکدیرسه بیله بر چوق دوداقلری ابتسامه هوسناك ایده‌جکنی امید ایلدیکم ایچون نشرینه‌جسارت ایتدم.

«شطارت»

«انوار ذکا» دن:

ای شطارت! سن عمر دنیلن چالیلغك ایچنده آره‌صره عرض دیدار ایدر برکلسین!

بزه اوچالیلق ایچنده یورومك، هرنه‌قدر زخمدار اولسه‌ق ینه تحمل ایدرك یولمزده دوام ایتمك ایچون سن جسارت ویرییورسك!

حیاتی قیمتدار ایدن سن‌سك. دها آچیق سویله‌یه‌جکم: حیات، محضا سنك ایچون آرزو اولنور!

شویاپراقلرك، چمنلرك، چیچکلرك طراوت وانبساطی، قوشلرك اوتوشی، بهائمك هایقیریشی سندن بشقه برشی میدر؟ خیر!

سن اولسه‌یدك عالم مزاره بکزه‌یه‌جك ایدی!

شعر، رسم، موسیقی‌سنی تحری ودعوت ایچون ایجاد اولنمشدر.

ویل، اوآدملره‌که سنکله همبزم اولمق ایچون دائما معده‌لرینی مسکرات ایله تضییق وتسمیم ایدرلر!

سن ايسه بو حركتدن منفعل و متنفر اولەرق آنلرى يأس وفتور محض ايچنده براقير كيدرسين!

كل، كل! آغوش اشتياقمه آتيل! عنايت ايت: بندن آيرمه!

اى شطارت! بو عالمدن چيقيله جق قاپى يه قدر سنكله برابر كيده بيلمك ايچون نه يايه بيلم!

(شطارت شو جوابى ويردى:

«معده كك صحتنى محافظه يه حاليش»)

—

«جزؤدانمدن برقاچ ياپراق» عنوانلى رساله دن:

ـ وداع ـ

الوداع!... بو كلمه يى تلفظ زمانى كلدى. حيف!

مدت عمرمده بو كلمه يى پك چوق تلفظ ايتدم. فقط هيچ برى شمديكى قدر اضطراب انكيز دكلدى. بو كلمه يى بردها تلفظ ايده ميه جكمدن امينم. اوت،....... اولويورم! شو صوك ساعتلرمده الملرى صيقمغه آرامزده كى مسافهٔ بعيده مانع اولديغى ايچون او سعادتى بو ورقپاره يه ترك ايتدم.

مكتوبمى آلديغك زمان مزاره كيرمش بولنه جغمدن شو صوك صدامه اعتماد ايت: اولونجه يه قدر سنى... يالكز سنى سودم. بو ثبات، مكافاته شايسته دكلميدر؟... اره صره بنى تخطر ايت. ايشته بنم ايچون اك بيوك مكافاة بودر.

«بيوك آطه» يه كيت؟ «آيايوركى» تپه سنه چيق؛ مرمره دكزينك

طالغه‌لری کونشك صوك شعاعاتی ایچنده یووارلانیرکن او بدبختی تخطر ایتکه او چ‌سنه اوّل او موقعده بر غروب اثناسنده سنکله برلکده بولنمشدر!

«بیوك‌دره»یه کیت؟ حسیاتمزی یکدیکرمزه بیانه خیلی مساعده ایتمش اولان ریختمده کشت و کذار ایتدیککك اثناده بنی تخطر ایت!

«باغراد کویی»نه کیت: ساتراسرارمز اولان او دلکشا اورمانلری، خصوصا الله‌ویروب آلتنده عهد و میثاق ایتدیکمز چناری زیارت ایله! تاریخ مسعودیتمز اولمق اوزره او کوزل آغاجه حك ایتدیکمز (۱۷ نیسان) تاریخنه باقدقدن صکره اورالرده خاك فنایه سریلمش اولان آغاجلردن برینك کوتوکنه اوطور؛ بنی تخطر ایت!

موتك پنجهٔ قهرندن قورتوله‌رق بر کرّه دها او کوزل اورمانلر ایچنده‌سنی تعقیب ایده‌میه‌جك‌می‌یم؟ هیهات!... الوداع، آلداديجی امید!

«جزؤدانمدن برقاچ یاپراق»ك مقدمه‌سی:

«شو اوراق پژمرده، یاپراقلرك دوشدیکی بر موسمده ساحهٔ انتشاره سقوط ایدییور، [۱]

بونلرك ساقی پامال حزن والم اولان بر روحدر.

خزانزده یاپراقلری بلا تأثر چیکنه‌یوب کچه‌مینلر محصول تأثرات اولان بو برقاچ یاپراغی‌ده متأثر اولمقسزین مطالعه ایده‌مز صانیرم.

بو یاپراقلر اویله بر کوزه تصادف ایتمك شرفنه نائل اولسه کافی‌در.

[مصطفی رشید]

---

[۱] بونك «تعلیم کتابت» واسطه‌سیله تکرار نشر اولنمشنك‌ده ینه او موسمه تصادفی غرائب اتفاقیه‌دندر!

- بر ملاحظه‌جق -

کتابمزده یری کلدکجه لطافتندن بحث ایله اتخاذینی توصیه ایتمش اولدیغمز ساده وحشودن آزاده اسلوب افاده‌یه مصطفی رشید بکك بورایه قدر درج ایتدیکمز پارچه‌لری کوزل مثال اوله‌بیلیر.

لسان ادبده بو اسلوبه «سهل ممتنع» دیرلرکه سادەلکیله برابر ترکیبنده صنعت. معانیسنده علویت و لطافت اولدیغیچون قولای کورونورده کوچ تقلید اولنور دیمكدر. دقتله مطالعه اولندیغی حالده آکلاشیله‌جغی وجه ایله بونلرده‌کی افاده تماملیه شیوهٔ تکلم عثمانیمزه موافق یعنی اویله زائد. معناسز الفاظ وروابط ایله سجعلردن وسائر نقایض ادبیه‌دن آزاده وطبیعی‌در.

شو اسلوب بیانك محاسنندن بری‌ده تکلفلی اولان اسالیب انشاده اکثریا معنالر صنعت اوغرینه فدا اولنقدن ویا «اصول تحریر» دنیلن (زنجیرلەمه) افاده‌نك زنجیر تحکمی آلتنده ازیلمکدن قورتوله‌مدیغی حالده بونده ذهنه توارد ایدن هر درلو معنانك سهولتله افاده اولنه بیلمسی‌در.

شاعر عالی‌نظر عبدالحق حامد بکك نثرلرنده کورولن فوق‌العاده الکاردن بری‌ده خاصهٔ تأثیردرکه آنك‌ده — بوقاریده برقاچ نمونه‌سی کورولدیکی وجه‌ایله — اکثریا التزام سادکی وایجاز اولنمسندن نشأت ایتدیکنده شبهه ایدیله‌مز.

حاصلی شو یولده‌کی افاده هوسکاران انشا ایچون شایان تقلید وامتثال براسلوب عال‌العال ورشید بکك شو مسلك ادبیه‌کی تفرّدی ایسه وارستهٔ قیل وقالدر.

افادۀ مخصوصه

«براننا» کتابنك حاوی اولدیغی فائده‌لی اکثریتله نمونه‌لرده، بالخصوص مصالح عمومیه و معاملات عدلیه‌یه متعلق عرضحاللرله اوراق متفرقه سنده آرایانه مشتریلرده برطاقمی کتابمزه درج ایدیلن برقاچ عرضحال واستدعا نمونه‌سنی درجۀ کافیه‌ده کورمدکلرینی بیانیله توسیعی آرزوسنی اظهار ایلدکلرینه و بوصورت بزجه‌ده مناسب کورولوب ملغا واده تجارت محکمه‌سی باش کاتبی مستعفا ومأمورین عدلیه‌دن رفعتلو شکری افندینك «حقوق، اشتکا عن الحکام، اعتراض علی الحکم، پروتستو» کبی‌زه متعلق والحاصل هر کسك ایشنه یارایه‌بیله‌جك عرضحال واوراق سائره‌یه دائر قانونه توفیق وایجاب ایدن محللرینی شرح وایضاح ایدرك وجوده کتیرمش اولدیغی مسودات ایسه تمامیله مطلوبه موافق بولنمش اولمسنه بناء کتابمزه تذییل ایدلمش وفقط التزام سادکی واختصار ایله جزئیجه قلمدن کچیریلمشدر.

اصول محاكمات حقوقيه

– عرضحاللر –

محكمهٔ نظاميه يه ويريله جك عرضحاللرك صورت تنظيمنى تعريف ايدن اصول محاكمات حقوقيه قانون موقتنك التنجى ماده سنده دنيلمشدركه: عرضحالده استدعانك يازلديغى كونك، آيك، سنه نك تاريخلرى ومدعى ايله مدعى عليهك اسم، شهرت، صفت، محل اقامتى ايله طرفيندن برى تبعهٔ دولت عليه دن اولمديغى تقديره تابيعتى ودعوانك خلاصه سى يازيلوب زيرينه ده مستدعينك امضا ويا مهرى قونولور.

مثلا – بركيمسه نك برى نقداً وقرضاً ويرلمش وفائض ويرلمسى مشروط بولنمش بر دين سندينه مستند بيك غروش، ديكرى اشيا بهاسندن طولايى دفترى موجبنجه بش يوز غروش، ديكرى ده جهت كفالتدن طولايى مديونه رجوع ايتمك اوزره تأديه ايلديكى باسند بيك غروشكه اوچ جهتدن نشأت ايتمش اولمق اوزره بركيمسه ذمتنده اوچ بيك بش يوز غروش آلاجغى اولسه – بونك ايچون يازيله جق عرضحالك يالكز سالف البيان شرائط قانونيه يى جامع وفقط دعوانك خلاصه سنى حاوى اولمسى كافى اولوب بونده دينك تفصيلاتنه لزوم يوقدر. عرضحال كذشته، اجرت وكالت، اوراق رسميه يه مستند اولان دعاوى حقنده لاحق اوله جق حكملرك موقتاً اجراسنى طلب ايتمك كبى اصل دعوايه متفرع خصوصاتدن عبارت ايسه ينه خلاصهٔ بحث اولنمليدر. نته كيم نمونهٔ آتيده كوريله جكدر. زيرا اصول محاكماتك ١٥ نجى ماده سى موجبنجه هردعوى عرضحال ايله اولمدقجه قانوناً مقبول اوله ماز.

(دعوای مذكوره حقنده عرضحال نمونه‌سی)

نمونه ۱

.... محكمه‌سی رياست بهيه‌سنه [۱]

..... ده ... محله‌سنده .... زقاغنده قرق درت نومرولی خانه‌ده ساكن قپودانلقدن متقاعد .... افندی ذمتنده قرض وكفالت ومبايعاتدن طولايی ايكی سند ودفتر محاسباتم موجبنجه مطلوبم اولوب استيفاسنه موفق اوله‌مديغم اوچ بيك بش يوز غروشك كذشته ومصارف محاكمه‌سی وطرفمدن تعيين ايده‌جكم وكيلك اجرتی ايله برابر تحصيلانك تحت حكم وقراره آلنمسنی استدعا ايلرم اولبابده.....

(تاريخ) امضا

بيوك چارسوده ... خانده ۸ نومرولی
مغازه‌ده مقيم تجاردن آنترانيك

بر آدم آيده بش ليرا بدل اجاره وبرسنه مدت ايله بر كيمسه‌نك خانه‌سنده اوتورمق واجاره‌سنی هر آی پشين ويرمك اوزره مقاوله‌لی رسمی ايجار سنديله مستأجر اولوب اقامت ايلديكی بو برسنه مدت ظرفنده خانه‌نك باغچه‌سنده بشيوز ليرا مصرفله بر كوشك ياپديرمغه دخی ـ مأموری اولان مقاولات محررلكندن مصدق ـ بر سند رسمی ايله متعهد بولنسه‌ده اون آی اقامت ايتدكدن صكره بدل ايجاردن طقوز آيلغنی تسويه ايتمامش ومتعهد اولديغی كوشكی‌ده ـ بدلی اولان بشيوز ليرايی آلديغی حالده ـ انشا ايلمامش اولسه بونك ايچون صاحبی طرفندن تراكم ايدن بدل اجاراتك استيفاسی وكوشكك عدم انشاسندن طولايی بدلنك مع كذشته استردادیله برابر خانه‌نك بالتخليه

[۱] بو معامله محكمه‌نك درجه‌سنه كوره تبديل اولنور.

طرفه تسليمی لاحق اوله جق حكمك ـ دعوانك اوراق رسميه يه مستند اولديغی ايچون ـ موقتاً اجراسی ضمننده اقامه ايده جكی دعوی حقنده يازيله جق عرضحال آتيده كی نمونه نك كوستر ديكی طرزده اولورسه نظر قانونده كافی اولور.

نمونه ٢

.... محكمه سی رياستی جانب عاليسنه

درسعادتده سلطان احمدده ... محله سنده يكی جاده ده متصرف اولديغم درت يوز اوتوز طقوز نومرولو خانه ده رسمی قونترات موجبنجه شهری بش ليرا اجاره ايله مستأجراً اقامت ايدن ابنيه قالفه لرندن ... بك ذمتنده بدل ايجاردن تراكم ايدن قرق بش و خانه ده اقامت ايلديكی مدت ظرفنده باغچه سنده انشاسی باسند رسمی درعهده ايلديكی كوشكك عدم انشاسی حسبيله بدل انشاآت اوله رق بروجه پشين [١] آلمش اولديغی بشيوزكه جمعاً بشيوز قرق بش ليرانك كذشته نظاميسی وعندالمحاكمه درميان ايده جكم ضرر و زيان و مصارف محاكمه واجرت وكالتله برابر مومی اليهدن تحصيلی و خانه نك تخليه سنه قدر ايشليه جك اجاره سنك دخی طرفمه تسليمنك تحت قراره آلنمسنی استدعا و سندات رسميه يه [٢] مستند اولان اشبو دعوام حقنده لاحق اوله جق حكمك موقتاً اجراسنه قرار ويرلمسنی دعوی ايلرم اولبابده....

(تاريخ) امضا

غلطه ده خاويار خانده ٤٩ نومرولی
مغازه ده مقيم [١] صراف
طومايديس

[١] پشيناً يازمق غلطدر.

[٢] قانوناً سندات رسميه دن مقصد، مأمور مخصوص نظاميلری اولان مقاولات محررلری طرفندن مصدق سندات ومقاولاتدر.

بو راده قانونك تعريف ايلديكى لايحه‌نك‌ده درجى ايجاب ايدر ايديسه‌ده بويله لايحه ايله اقامهٔ دعوى عادتى اليوم مفقود حكمنده اولديغندن درجندن صرف نظر ايدلمشدر.

مبادئ دعوى حقنده يازيلان بو ايكى نمونه‌نك مقصده و تفهمه كافى اوله‌جغى طبيعيدر.

كلهلم اعلاماتك موقع اجرايه قونامسى ايچون يازيله‌جق مستدعياته: بو عرضحالر كرچه بعدالحكم يازيلان عرضحاللردن ايسه‌ده بونك بالاده محرر مبادئ دعوى حقنده يازيلان عرضحاللردن بر فرقى اولمديغندن بو قسمه ادخاله و بو بابده بر طاقم ايضاحات و امثله اتيانه لزوم اولميه‌رق آتيده‌كى نمونه‌لر صورت تنظيملرى حقنده بر مثال اوله‌جغى كبى قانونده‌دخى «اعلامك اجراسى عرضحال ايله اولمق لازمكلوره دنيلديكندن يالكز برر نمونه يازلمسيله اكتفا اولندى.

نمونه ٣

.... بدايت محكمه‌سى رياست اوليسى جانب عاليسنه

سيواسك بودروم چارسوسنده كوشه باشنده ٢ نومرولو دكاننده مقيم آواديس بلبليان عليهنه سيواس تجارت محكمه‌سندن استحصال اولنان وتبليغات قانونيه‌سى اجرا اولنمش بولنان ... تاريخلى ... نومرولو مربوط وجاهى اعلامك موقع اجرايه وضعيله تنفيذ احكامنى ومحكوم‌به مطلوب عاجزانه‌مك استيفاسى خصوصنك محكمهٔ عليه‌لرى نزدنده‌كى اجرا مأموريتنه توديعنى طلب ودعوى ايدرم اولبابده ......

تاريخ امضا

دیکری

نمونه ٤

درسعادت بدایت محکمه‌سی برنجی حقوق دائره‌سی ریاستی جانب عالیسنه

.... ده مقیم کتبه‌سندن رفعت بك علیهنه بدایةً لاحق اولان حکمی تصدیقاً محکمهٔ استینافدن استحصال ایدیلان وقطعیت کسب ایتمش اولان .... تاریخلی ... نومرولو تبلیغات قانونیه‌نك ایفا اولندیغنی مشعر علم وخبرله معاً تقدیم ایلدیکم اعلامك موقع اجرایه وضعی وتفصیلاتی درون اعلامده کوروله‌جك صورت مداخله‌نك برموجب حکم منعی خصوصنك دائرهٔ عائده‌سنه حواله‌سی مستدعادر اولبابده ...

تاریخ امضا

رد اعضا حقنده‌در

بونك حقنده یازیله‌جق عرضحاللر ایچون دخی یوقاریکی عرضحاللرك حاوی اولدقلری ماده‌لر مبنی علیه اتخاذ اولنمشدر.

رداعضا ایچون یازیله‌جق عرضحاللرده قانونك رد اعضا حقنده تعیین ایتدیکی اسباب اربعه‌دن برینك وجودینه مستند اولمق ومحکمه رئیسنه خطابا یازلمق ایجاب ایدر. رداعضادعواسنده مدعینك تمایل ایده‌جکنی ظن ایلدیکی اعضانك اول دعوی حقنده‌کی محاکمه‌ده بولنمامسنی ورأی ویرمامسنی طلب ایتمك دیمکدر.

نمونه ٥

.... محکمه‌سی ریاستی جانب عالیسنه

... ده ایازمه‌ده ... محله‌سنده ... زقاغنده قرق درت نومرولو خانه‌ده ساکن قپودانلقدن متقاعد . . . افندی ذمتنده مضبوطم اولان اوچ بیك بش یوز غروشك استیفاسی ایچون ... تاریخلی عرضحال عاجزانه‌مله محکمهٔ علیه‌لرینه اقامه ایلدیکم دعوی اوزرینه محکمه‌مزك اجراسی تبلیغ اولنان دعوتیه ورقه‌لری موجبنجه اوکزده‌کی پنجشنبه کونی دردست اجرا بولنمشدر. آنجق محاکمه‌مزی اجرا ایده‌جك اولان هیئت حاکمه اعضاسندن ... بك افندی خصمم ... افندینك دامادی بولنمسی حسبیله طریق حقانیتدن انحراف ایده‌جکی مظنون اولمسنه وشو حال اصول محاکمات حقوقیه قانون موقتنك ٦٢ نجی ماده‌سنده تصریح اولنان اسباب ردیه‌دن بری بولنمسنه بناءً ... بك افندینك اثنای محاکمه‌ده بولنمامسنك تحت قراره آلنماسنی استدعا ایدرم اولبابده ....

بیوك چارسوده ... خانده ۸ نومرولو
مغازه‌ده مقیم تجاردن .....

--

اشتکاء عن الحکام حقنده‌در

اشتکاء عن الحکام بر دعواده طرفیندن برینه محکمه‌نك رئیس ویا اعضاسندن بری ویا بر قاچی ویاخود هیئت مجموعه‌سی جانبندن قصداً ایدیلان غدر وظلمدن شکایت دیمکدر.

اشتکاء عن الحکام دعواسنك سببلری ایکیدر: بری اشتکاء اولنان حاکمك محاکمه‌یه ویا حکم اعلامه حیله ایله فساد قارشدیرمش وياخود رشوت آلمش اولمسی، دیکری احقاق حقدن استنکاف ایلمسیدر.

اشتکاء عن الحکام دعواسی‌ده ایکی درلو اولور: بری طوغریدن طوغری‌یه، دیکری‌ده اوچ دفعه مخطره ارسال اولندقدن صکره اولور. مخطره ارسالندن صکره اولمسی لازم کلن اشتکا احقاق حقدن استنکاف قسمنه عائددر. بز بو قسمدن نمونه‌لر یازه‌جغزکه هم اصل شکایت عرضحالنك نمونه‌سی اولمش اولور هم مخطره‌لرك نمونه‌سی یازلمش بولنور. قانون بو مخطره‌لرك حواله مأمورتی معرفتیله محکمه‌لره ویریله‌جکنی یازیور ایسه‌ده الیوم جاری اولدیغی اوزره ـ خصوصاً ولایتده ـ محاکمك واسطهٔ مخابراتی اولان مدعیء عمومیلر معرفتیله تبلیغ اولنور. بناءً علیه واسطه‌یه خطاباً یازیله‌جقدر.

اشبو عرضحالده مدعینك دعواسی کیمك علیهنده اولدیغی، اسباب قانونیه‌سی ایله منشأنك نه‌دن عبارت بولندیغی. نه ایله اثبات اولنه‌جغی خصوصلرینك مندرج اولمسی وتاریخ ایله امضا وياخود مهری حاوی بولنمسی مشروطدر. عکسی حالنده عرضحال قبول اولنماز. بونکله برابر حکام ومحکمه حقنده حرمت و آدابه مغایر کلمات استعمالی غیر جائزدر. شاید بویله بر حرکتده بولنیه‌جق اولورسه یوز غروشدن بیك غروشه قدر جزای نقدی ویریلیر.

—

مخطره‌لر

جزایر بحر سفید استیناف محکمه‌سی مدعئ عمومیلکی مأموریت عالیه‌سنه

... ده ایازمه‌ده ... محله‌سنده ... زقاغنده قرق درت نومرولو خانه‌ده ساکن قپودانلقدن متقاعد ... افندی ذمتنده ایکی سند ودفتر محاسباتم موجنجه مطلوبم اولان اوچ بیك بش یوز غروشك تحصیلنك تحت حکمه آلنمسی حقنده ... تاریخنده جزایر بحر سفید تجارت محکمه‌سی علیهنه اقامه ایتمش اولدیغم دعوی اوزرینه برقاعده تبلیغ ایدیلان دعوتیه ورقه‌سنده تعیین اولندیغی وجهله کچن پنجشنبه کونی اجرا اولنان محاکمه‌ده هیئت حاکمه‌دن اولوب خصممك دامادی بولنان ... بکك محاکمه‌ده بولندیرلمامسی اسباب قانونیه‌یه مبنی باعرضحال رد ایلدیکم حالده رئیس محکمه ... افندی ایله اعضادن ... و ... افندیلر استدعامك قبولیله حقیقتی تدقیق وحقنده برقرار اعطاسنی ایجاب ایدن معلومات قانونیه‌یی ایفادن بلا موجب امتناع ودعوایی تشکیل ایدن اوچ جهتدن بری اولان دفتره مستند بشیوز غروشلق دعوایی‌ده استماعدن استنکاف ایتملرینه وبوایسه علناً احقاق حقدن استنکاف دیمك اولوب نظر قانونده تجویز ایدیله‌میه‌جکی کبی حقوقمی پایمال ایده‌جکنه مبنی طریق عدل وحقانیتدن وادعامك قانونی دائره‌سنده تمشیتندن انحراف اولنمامسی برنجی دفعه اولمق اوزره رئیس واعضای مومی الیهمه اخطاره مجبوریت قانونیه حاصل اولمش اولمغله اشبو مخطره‌مك تبلیغنه مأموریت علیه‌لرینك وساطتنی نیاز ایلرم اولبابده ...

(تاریخ)　　　　امضا

—

نمونه ٦

جزاير بحر سفيد استيناف مدعئ عموميلكى مأموريت عليه‌سنه

...... محله‌سنك .... زقاغنك قرق درت نومرولو خانه‌سنده اقامت ايدن متقاعدينتدن .... افندى عليهنه جزاير بحر سفيد تجارت محكمه‌سنده اقامه ايلديكم اوچ بيك بشيوز غروش مطلوب دعواسنك . . . محكمه‌سنده خصمم مومى اليهك دامادى بولنان هيئت حاكمه‌دن ... بكك بولنديرلمامسى ايچون اسباب قانونيه‌يى حاوى محكمه رياستنه تقديم ايلديكم رد اعضا عرضحالنك قبولى ومعاملات نظاميه‌سنك اجرا اولنمامسندن ودعوى تفرعاتندن بولنان بشيوز غروشاق جهتى استماع ايتمامك صورتيله احقاق حقدن استنكاف ايلملرندن طولايى اجراى عدالت اولنمسى اخطارنى متضمن مأموريت عليه‌لرى واسطه‌سيله محكمه رئيسى ... واعضاسندن ... و ... افنديلره ... تاريخنده مخطره تبليغ اولنمش ايسه‌ده خلاف قانون معاملات سابقه‌لرنده الآن دوام و... يكى محاكمه‌مزده حائز مقام ايتمكده بولندقلرندن وبونك دوامى بسبتون حقوقمى اضاعه ايده‌جكندن مستدعيات واقعه‌م حقنده برنجى مخطره عرض وبيان اولنان معاملات قانونيه‌نك اجراسنى ايكنجى دفعه اوله‌رق رئيس واعضاى مومى اليهمك انظار قانونيه‌سنه وضع ايدر اولديغمى مبين اشبو ايكنجى مخطره‌مى دخى تبليغ ايلرم اولبابده

—

اوچنجی مخطره

نمونه ۷

(خطابی کالاول)

جزایر بحر سفید تجارت محکمه‌سنده متقاعدین مأمورین بحریه‌دن ... افندی ایله میانه‌مزده متکون اولوب اوچ بیك بشیوز غروش آله‌جق دعواسنك اثنای محاکمه‌سنده اعضادن خصمم مومی الیهك دامادی بولنان ... بکك بولندیرلماسی حقنده اسباب قانونیه‌یه مستنداً تقدیم ایتدیکم رد اعضا عرضحالنی بلاموجب قبول ایتامك وبو دعوادن منشعب ودفتره مستند اولان بشیوز غروشلق جهتنی استماع ایلمامك کبی خلاف قانون معاملاتله احقاق حقدن استنکاف ایدن رئیس ... واعضادن ... افندیلره ... معرفتیله تبلیغ ایتدیرمش اولدیغم ... تاریخلی برنجی و ... تاریخلی ایکنجی مخطره‌مله ده قانونه منافی ومغدوریتمی موجب اولان معامله‌لرندن طولایی ایقاض ایتمش اولدیغم حالده قطعیاً التفات وبو بابده اثنای محاکمه‌ده دخی وقوعبولان مدافعات ومدعیاتمه‌ده نظر اولنمیه‌رق معاملات سابقه‌لرنده بردوام اولدقلرندن اوچنجی دفعه اوله‌رق اشبو مخطره‌م مندرجاتی‌ده نظر تدقیق ایله تلقی ایدلمدیکی حالده بالآخره محاکمه‌مز حق عاجزانه‌مده ضررلی بر حکمی انتاج ایدر ایسه حقلرنده اشتکاء عن الحکام طریقیله دعوایه قیام ایده‌جکم طبیعی اوله‌جغنی مشعر اشبو اوچنجی مخطره‌مك دخی اولکیلر مثللو محکمهٔ مذکوره‌یه ایصالنی استدعا ایلرم اولبابده ...

(تاریخ) امضا

بو اوچ مخطره اوزرینه یازیله‌جق اشتکاء عن الحکام عرضحالی

اشتکاء عن الحکام عرضحالنك شرائطی کاملاً یوقاریده یازلمشدی. شمدی بوراده ایدیله‌جك بر اخطار واردرکه اوده عرضحالك هانکی محکمه‌یه خطاباً یازلمق یعنی بو دعوانك مرجعی نره‌سی اولدیغنی سویلمکدر. بدایت محکمه‌لرینك هیئت مجموعه‌لری ویا ایچلرندن بر قاچی علیهنه اقامه اولنه‌جق اشتکاء عن الحکام دعواسی منسوب اولدیغی استیناف محکمه‌سنه واستیناف محکمه‌لرینك محکمهٔ تمییز حقوق دائره‌سنه راجعدر.

—

نمونه ۸

درسعادت استیناف محکمه‌سی تجارت قسمی ریاستی جانب عالیسنه [٣]

ساقز قصبه‌سنك ... محله‌سنده ... زقاغنده ... نومرولو خانه‌ده اقامت ایدن متقاعدیندن ... افندی ذمتنده ایکی سند ودفترم موجبنجه مطلوبم اولان اوچ بیك بشیوز غروشك تحصیلنك تحت

[٣] اشتکا عن الحکام حقنده یازمش اولدیغمز اشبو نمونه‌لر بر مرکز ولایت تجارت محکمه‌سی هیئتندن اولان ذوات علیهنه بولندیغی و مراکز ولایت تجارت محکمه‌سنك منسوب اولدیغی استیناف محکمه‌سیده درسعادت استیناف تجارت محکمه‌سی بولندیغی ایچون اشبو دعوی محکمهٔ مذکوره‌یه راجعدر. بونك ایچون هر اشتکاء عن الحکام دعواسنك مرجعی درسعادت محاکمی اولدیغی اکلاشلمسون. الویه ومراکز ابدیت حقوق محکمه‌لرینك مرجعی ولایات استیناف محاکمیدر.

حكمه آلنمسى حقنده جزاير بحر سفيد تجارت محكمه‌سنده اقامه ايلديكم دعوانك اثناى محاكمه‌سنده اعضادن ... بك خصمم مومى اليهك دامادى اولمق حسبيله بولنديرلمامسى ايچون اسباب قانونيه‌يى حاوى تقديم ايلديكم رد اعضا عرضحالنى قبولدن ودعواى مذكوره‌يه متفرع بادفتر بشيوز غروشلق دعوانى محكمه‌جه بر قرار تحته آلنمقسزين مجرد غرضدن منبعث اوله‌رق استماعدن استنكاف ايدن رئيس محكمه ... افندى ايله اخيراً رئيسك معذرتنه مبنى كالمسى حسبيله وكالت ايدن اعضادن ... و ... الياس افنديلره احقاق حق اولنمسى اصول محاكمات حقوقيه قانون موقتنك ٢٦٠ نجى ماده‌سنه توفيقاً ميعادنده اوچ دفعه تبليغ ايتديرمش اولديغم مخطره ايله بيان ايلديكى حالده اصلا التفات ايدلميه‌رك مومى اليه ... بك محاكمه‌مزده بولندرلمش ومذكور بشيوز غروشلق دعوامى دخى رأى خودلريله استماع ايتمامش اولدقلرى كبى قانونى دائره‌سنده ترويج مستدعياتم خصوصنده ايتديكم اصرار مجاوبه‌دن امتناع عد ايديله‌رك بالاخره حق محاكمه‌دن موقتاً سقوطنه قرار ويرلمش وبو يوزدن جمله مطالب صريحهٔ عاجزانهم ابطال اولنديغى كبى مصارف محاكمه وسائره‌دن ومبالغ مذكوره‌نك تحت حكمه آلديرلمسى ايچون تعقيب ايتديكم ايامده محروم اولديغم تجارتمدن دخى كلى خساره اوغرادقدن بشقه بالاخره سالف العرض قرارله اساس دعوى حقنده‌كى عرضحالمده ابطال ايدلمش اولديغندن وقانونه قارشى بو مغدوريته اوغرامقلغمه سبب ايسه خصممى التزام ايدن ... بكك ردى ايچون وقوعبولان مستدعيات قانونيه‌مى عدم اسعافله محاكمه‌مزده صاحب رأى بولندرلمسندن ورئيس ... افنديله اعضادن ... و ... افنديلرك بوكا انضمام ايدن غرضلرندن نشأت ايتمش اولمغله مومى اليهم حقلرنده

اصول محاکمه قانوننك ٢٦٢ نجی ماده‌سی موجبنجه اشتکایه حاصل اولان مجبوریته ومعروضات واقعه‌می اوچ دفعه تبلیغ ایتدیردیکم مخطره‌لر ودعوی ضبطنامه‌سی ویدمده بولنان اوراق سائره وعندالمحاکمه درمیان ایده‌جکم دلائل ایله اثبات ایده‌جکمه بناءً رئیس واعضای مومی الیهمك جلبیله بروجه معروض وقوعه کلن خلاف قانون معاملاته احقاق حقدن استنکافلرندن طولایی دوچار اولدیغم ضرر وزیانمك کندیلرندن مع مصارف محاکمه تحصیلنك تحت حکمه آلنمسنی وسائر معاملات قانونیه‌نك اجراسنی مستدعی اشبو شکایتنامه‌م تنظیم وتقدیم قلندی اولبابده

(تاریخ) امضا

—

حجز عرضحالاری

حجز عرضحاللری عینی دعوی عرضحاللری کبی شرائطی جامع اوله‌جق و او صورتده تنظیم ایدیله‌جك ایسه‌ده بو نوع عرضحاللرك قانونه مخصوص اولدیغی ایچون بزده بونلری بویله آیریجه درج ایدییورز.

حجزنامه‌ده تاریخ اولمق ودائن ایله مدیونك وبرده شخص ثالثك اسم وشهرت، صنعت، محل اقامتلری، دائنك استناد ایلدیکی سند کیفیتی، وحجز خصوصی نه مقدار آقچه ایچون اولدیغی، (مقداری معلوم اولمدیغی صورتده علی التخمین یازیلیر) خصوصلرینی شامل اولمق مشروطدر. شرائط مشروحه‌یی جامع اولمیان حجزنامه کأن لم یکن حکمنده‌در.

—

نمونه ٩

.... بدايت محكمه‌سی جانب عاليسنه

غلطه‌ده خاويار خاننده اون ايكی نومرولو اوطه‌ده ساكن تجاردن آلكساندیروس افندی ذمتنده اوچ سنده مستند مطلوب عاجزانهم بولنان اوتوز بش بيك غروشك اداسی وعده‌لری اوچ آيدن بری حلول ايتمش ايكن استيفاسنی تصعيب ايتمكده بولنديغندن و بوندن زياده امهال قابل اولمديغی كبی كنديسنك بونی ايلريده اوده‌يه‌بيله‌جكنه‌ده امين اولمديغمدن مع كذشته مبالغ مذكوره‌نك و مصارف حجزيه‌ايله ايلريده وقوعه كله‌جك مصارف محاكمه‌نك واجرت وكالت سائره‌نك تأمين استيفاسی ضمننده مومی‌اليهك درسعادتده خاننده ٨ نومرولو ده‌پوده مذخر ايكی يوز قزوی مصر پرنجی ايله بيوك چارسوده قالپاقجيلر باشی جاده‌سنده ٢٧ نومرولو مغازه‌ده معاملات تجاريه اجرا ايدن (ژ) وشركاسی ذمتنده مطلوبی اولان يوز سكسان عثمانلی ليراسنك حجز و توقيفی استدعاسنه مجبور اولمش اولديغمه بناءً ذكر اولنان ايكی يوز قزوی پرنجك محلنده تبليغی ايچون تنظيم اولنان اشبو حجزنامه لازم كلنلره تبليغ اولنه‌جق نسخ كافيه‌سيله برابر تقديم اولنديغندن قانوناً مقتضی تبليغات ومعاملاتك اجراسنه وتصديق اولنه‌جق نسخه‌لردن برينك طرفمه اعاده‌سنه مساعده بيورلمسی بابنده.

(تاريخ) امضا

دیکر

نمونه ١٠

درسعادت بدایت محکمه‌سی برنجی حقوق دائره‌سی ریاستی جانب عالیسنه

درسعادتده قوروچشمه‌ده تراموای جاده‌سنده . . . نومرولو خانه‌ده ساکن اوقاف همایون کتبه‌سندن الحاج اسعد افندی ذمتنده موکله‌م عایشه کامله خانمك مطلوبی اولوب استیفا ایدیله‌مین یوز قرق عثمانلی لیراسیله کذشته‌سنك ووقوعبوله‌جق حجز ومحاکمه مصارفیله اجرت وکالتمك تأمین استیفاسی ضمننده مومی الیهك اسکدارده باغلر باشنده «پازار یری» دنیلان محلده درت طرفی طریق وطاطیوس افندینك خانه‌سی وباغچهٔ عمومی ایله محدود اوله‌رق متصرف اولدیغی تخمیناً سکز یوز آرشین باغچه ایله درونده بولنوب الیوم قازینو اتخاذ ایدلمش اولان کوشکی ومشتملاتیله برابر تحت حجزه المش اولدیغمدن دوائر متعلقه‌سنه ومدیون مومی الیه تبلیغات مقتضیهٔ قانونیه‌نك اجراسی وتصدیق اولنه‌جق بر عددینك طرفمه اعطاسی ضمننده نسخ کافیه‌سیله اشبو حجزنامه تنظیم وتقدیم قلندی اولبابده

امضا

قورو چشمه‌ده تراموای جاده‌سنده
صدقی افندینك قوناغنده مستأجراً ساکن
عایشه کامله خانمك وکیل مصدق
ملت خانده .. نومرولو اوطه‌ده مقیم ..

—

نمونه ۱۱

حجزك اجراسی ضمننده قانوناً ویرلمسی لازم کلن کفالت نامه صورتی

غلطه‌ده خاویار خانده‌اون ایکی نومرولو اوطه‌ده ساکن تجاردن آلکساندیروس افندی ذمتنده مطلوبم اولان اوتوزبش بیك غروشك تأمین استیفاسی ضمننده مومی الیهك درسعادتده ... خانده ۸ نومرولو ده‌پوده مدخر بولنان ایکی یوز قزوی پرنجی و بیوك چارسوده قالپاقچیلر باشنده ۳۷ نومرولو مغازه‌ده معاملات تجاریه ایله مشتغل (ژ) و شرکاسی ذمتنده مطلوبی اولان یوز سکسان عثمانلی لیراسنی ... محکمه معرفتیله تحت حجزه الان .... ساکنلرندن .... افندی حجز مذکور خصوصنده عندالمحاکمه حقسزلغی تبین ایدر ایسه بو یوزدن آلکساندیروس افندی‌یه ترتب ایده‌جك وقانوناً تصدیق اولنه‌جق هرنوع ضرر و زیانی ایفایه تعهد وکفالت ایدرم

(تاریخ) (امضا)

..... چارسوسنده .... نومرولو
مغازه‌ده مقیم تجاردن ....

حاجز (حجز ایدن آدم) مدیونك تحت حجزه آلدیغی ـ نته‌کیم نمونه‌سنده کوسترلمشدر ـ برشخص ثالث ذمتنده‌کی مطلوبی ویاخود نزدنده‌کی اشیاسنی شخص ثالث قبل الحجز ایفا ویاخود اعطا ایتمش

اولديغندن بحثله مال محجوز نزدنده اولمديغى حقنده سكز كون ظرفنده ويرمسى لازم كلن جوابه دائر نمونه :

—

نمونه ١٢

۰۰۰۰۰۰ محكمه‌سى رياستى جانب عاليسنه

خاويار خانده ١٢ نومرولو اوطه‌ده ساكن تجاردن آلكساندیروس افندى ذمتنده‌كى مطلوبنك تأمين استيفاسى ضمننده مومى اليهك كويا شركتمزده مطلوبى اولان يوزسكسان ايرايى حجز ايلديكنه دائر ۰۰۰۰ مقيم ۰۰۰۰ افندى طرفندن ويريلن حجزنامه ۰۰۰۰۰ مقاولات محررلكى معرفتيله طرفمزه تبليغ اولندى. آلكساندیروس افنديك يكرمى كون اول برپوليچه بدلى اوله‌رق شركتده يوزسكسان ايرا آله‌جغى وار ايديسه‌ده بونى شركتمز حجزك تبليغندن اون ايكى كون اوّل كاملاً كنديسنه ايفا ايتمش وبناءً عليه مومى اليهك بركونه آله‌جغى بولنمامش اولديغندن حجز واقعدن مسئول اولمامق ايچون اشبو عرضحال تنظيم وتقديم قلندى اولبابده امضا

بيوك چارسوده قالپاقجيلر باشنده

(ژ) وشركاسى

حجزك تصديقى واستيفاسى تأمين ايديلن مبلغك تحصيلنه حكم اولنمسى حقنده حاجزك سكز كون ظرفنده ويرمك مجبوريتنده اولديغى عرضحال :

—

نمونه ۱۳

...... محکمه‌سی ریاستی جانب عالیسنه

غلطه‌ده خاویار خاننده اون ایکی نومرولو اوطه‌ده ساکن تاجر آلکساندیروس افندی ذمتنده اوچ سند موجبنجه مطلوبم اولان اوتوزیش بیك غروشك مع کذشته تأمین استیفاسی صمننده مومی الیهك درسعادتده .... خاننده سکز نومرولو ده‌پوده مدخر ایکی یوز قزوی پرنجی ایله بیوك چارسوده قالپاقجیلر باشی جاده‌سنده» ۳۷ نومرولو مغازه‌ده معاملات تجاریه اجرا ایدن (ژ) وشرکاسی ذمتنده‌کی یوزسکسان لیرا آله‌جغنی محکمهٔ علیه‌لرینك قراری و ...ـ مقاولات محررلکی معرفتی ایله ..... تاریخنده حجز ایتدیرمش اولدیغمدن مومی الیهك جلبیله حجزك تصدیق واستیفاسی تأمین ایدیلن مطلوبمك کذشته ومصارف محاکمه واجرت وکالتله برابر تحت حکمه آلنمسنی استدعا واشبو عرضحال صور مربوطه‌سنك اصولی دائره‌سنده مدیون ایله شخص ثالثه تبلیغی خصوصنی طلب ودعوی ایدرم اولبابده ....

—

ـ پروتستو نامه‌لر ـ

پروتستو کرچه محاکمك تشکیلندن اقدم حصراً معاملات تجاریه‌ده جاری ایدیسه‌ده الیوم هر نوع مصالح وحقوقده پروتستو اصولی جاری بولندیغندن وپرتستودن مقصد برشخصك برمصلحتی ایفایه تعهد ایلدیکی ویاخود ایقا ایتمك مجبوریتنده بولندیغی حالده تأخیر ایتدیکی

ياخود اجرا ايتمديكى حالده بونلردن طولانى تولد ايده‌جك ضرروزيان وايشك نوعنه كوره استقبالاً وقوعى ملحوظ اولان هرنوع محاذيرى ايله ايشك ترويجنى اخطار ايتمك ديمكدر

—

تجارته دائر

نمونه ١٤

... مقاولات محررلكى معرفتيله تبليغات مقتضيه‌سى اجرا اولنمق اوزره پروتستونامه در

درسعادتده مصر چارسوسنده ... نومرولو مغازه‌ده مقيم طربزون تجارندن رفعت افندى ايله عقد ايلديكمز ... تاريخلى مقاولهٔ رسميه موجبنجه كچن تموزك اون بشندن اعتباراً ايكى آى ظرفنده آرقه‌سى آلنمق وبدلى اولان بيك ليراسى بروجه پشين تأديه ومتباقيسى شرائط مقاوله‌نك ختامنده ايفا اولنمق اوزره جانب ايله درسعادتده تجارتكاهمه تسليمنى درعهده والتزام ايلديكى بهرى يوزر قيه‌لك (اوقه‌لق) بشيوز فيچى طربزون ياغنك معياد تسليمى اولان ايكى آى يكرمى كون كچديكى حالده انجق يوزيكرمى فيچيسنى ايصال ايده‌بيلمش وشرائط مقاوله‌دن اولان بيك ليرا طرفمدن پشين اوله‌رق اعطا وتسليم اولنمش ايكن ياغلرك بوقدر مدت تأخر تسليمى طربزون ياغنك يكرمى كون مقدم درسعادتجه قيه‌سنك ثمنى اولان

طقوزبچق غروش الیوم طقوز غروشه تنزل ایتدیکی کبی حالا یاغلردن ربعنك بیله کتیرتیله‌مه‌مسی او یوزدن منتظر اولدیغم تجارتی سکته‌دار ایتدیکندن وبوحالك وقوعنه رضا کوسترمکه برکونه مجبوریتم اولمدیغی کبی ایلریده برچوق ضرره دخی دوچار اوله‌جغم دزکار اولدیغندن ویاغلرك بویله کیتدکجه هرکون تدنیء فیئاتی طبیعی اوله‌جغندن رفعت افندی‌یی پروتستو ایتمکه مجبور اولدم. اولاً بو یاغلر تعهدی موجبنجه نهایت سکز کونه قدر کاملاً طرفمه ایصال وتسلیم اولنمدیغی حالده بالاخره مقاوله‌یی فسخ ایله سکز کوندن صکره کتیره‌جکی یاغلری قبول ایتمیوب رد ایده‌جکم کبی مرور ایدن میعاد تسلیمی تاریخی اولان اوچیوز بش سنه‌سی ایلولنك اون بشنجی کوننده طربزون یاغنك درسعادتده رائج اولدیغی اوزره قیه‌سی طقوزبچق غروش حسابیله فیئاتنی، ثانیاً پشین ویردیکم بیك ایرانك تاریخ مذکوردن اعتباراً مرور ایدن وایده‌جك اولان کونلرك فائضنی، ثالثاً ایلولك اون بشندن شمدی‌یه قدر یاغلره وحاصل اوله‌جق تجارتنه انتظاراً بشقه اخذ واعطایه سلوك ایده میه‌رك معطل قالدیغم ایامده محروم اولدیغم یومی سکز یوز غروش تجارتی تضمین ایتدیره‌جکمك کندیسنه اخطارینی متضمن اولان اشبو پروتستو نامه‌نك متعهد مومی الیهه تبلیغی وطرفمه برنسخهٔ مصدقه‌سنك اعاده‌سی وبرینك ده دائره‌جه حفظی ایچون اوچ نسخه اوله‌رق تنظیم وتقدیمنه مسارعت اولندی

(تاریخ) امضا

حقوق عاديه يه دائر

نمونه ١٥

.... مقاولات محررلكی معرفتيله تبليغات قانونيه‌سی اجرا وايفا اولنمق اوزره پروتستونامه

بك اوغلنده يانقالتيده بيوكدره جاده‌سنده متصرف اولديغم ٢ نومرولو عرصه اوزرينه تنظيم اولنان خريطه‌سی موجبنجه درت قاتله بر خانه انشا وانشا آتی نهايت اوچ آی ظرفنده بتيره‌رك مكملاً طرفمه تسليم ايتمك وانشا آت بدلی اولان طقوز يوزاون ليرانك سكز يوز ليراسی ختام انشا آته قدر مقسطاً ويوز اون ليراسی دخی بنانك تسليم مفتاحنده تماماً ويرلمك حكم مقاوله‌يه متعهد طرفندن مخالفت وقوعنده بنا ناتمام اوله‌رق الوب نواقصی طرفمدن متعهدی حسابنه ياپديرلق وشايد طرفمدن شرائطی مقاوله‌يه رعايت اولنماز ايسه متعهد عملياتی تعطيل ايله ضرر وزيان طلب ايتمك اوزره ابنيه قالفه‌لرندن بك اوغلنده طوغری يولده اغا جامع شريفی زقاغنده مقيم ديمتراكی افندی ايله امضالاديغمز مقاوله‌نامه احكامنجه طرفمه عائد شرائطدن اولان بدل انشا آتك سكز يوز ليراسنی تقاسيط معينه‌سنده ايفاويوزاون ليراسنی‌ده بنانك تسليمندن اول وقوعبولان مراجعت والتجاسی اوزرينه كنديسنه تأديه واعطا ايلديكم حالده خانه‌نك وقت تسليمی اولان كچن تشرين اولك اون سكزندن شمدی‌يه قدر مرور ايدن ايكی آيدن بری تسليم ايتمديكی كبی خانه‌نك مرديون، قابی، پنجره، صيوا پارمقلق كبی لوازمنی اكمال ايتميه‌رك حالی اوزره قويدينی وطرفمزدن

بر موجب مقاوله اکمالی ایچون وقوع مراجعتمزده اقامه ایلدیکی بکجی طرفندن ممانعت وقوع بولدیغی جهتله مومی الیهی پروتستو ایدرم. شویله که خانه‌ی انشایه تشبثمز لاجل الاستغلال اولوب بناءً علیه بونجه مدت تأخر تسلیمنی واویله ناقص بر حالده قالمسنی قبول ایده‌میه‌جکمدن پروتستو تاریخندن اعتباراً نهایت اون کونه قدر بنانک نواقصی اکمال وطرفمزه تسلیم اولنمز ایسه وسائط قانونیه‌یه مراجعتله ناقص اوله‌رق قبول وتسلم ایله فقط آنک حسابنه نواقصنی اکمال ایده‌جکمدن بشقه بونی بروجه محرر لاجل الانتفاع انشا ایتدیرمکده اولدیغمز جهتله تسلیمنی متعهد اولدیغی . . . تاریخندن صکره مرور ایتمش و ایده‌جك کونلر ایچون شهری اونر لیرادن بدل اجاره‌سنی وانشا آنك حال حاضرینك بدلی بعدالتنزیل متباقی فضلهٔ مدفوعاتمی کذشته‌سیله برابر کندیسندن استحصاله قالقشه‌جغمی مخطر اوچ نسخه اوله‌رق اشبو پروتستونامه تبلیغات مقتضیه‌سنك اجراسیچون تنظیم وتقدیم قلندی .

تاریخ　　　　امضا

پروتستویه عندالاقتضا ویریله‌جك جواب ایچون نمونه

. . . . . مقاولات محررلکندن اجرای تبلیغی ایچون پروتستو جوابنامه‌سیدر

نمونه ١٦

آصمه آلتنده ٢ نومرولی دپوده تجارت ایدن یاغ تجارندن (م) افندی طرفندن تنظیم اولنوب . . . . مقاولات محررلکی معرفتیله

.... تاريخنده طرفمه تبليغ اولنان پروتستو نامه‌ده گچن تموزك اون يشندن اعتباراً ايكى آيه قدر آرقه‌سى آلنمق اوزره بامقاوله متعهد اولديغم بشيوز فيچى طربزون ياغنك بدلى اولان بيك سكزيوز ليرانك بيك ليراسنى بروجه پشين آلديغم حالده اليوم آنجق يوز يكرمى فيچيسنى تسليم ايده‌بيلديكمدن و اكمل شرائط مقاوله ميعادينى يكرمى كون گچديكندن وبومدت ظرفنده ياغلرك فيئاتى تدنى ايلديكندن بحثله بويوزدن محروم اولديغى ايامك سكزيوز غروشدن تجارتنى وپاره‌نك فائضنى وياغلرك مقاوله‌ده مشروط ميعادنده كى رائجى اوزره تضمين ايده‌جكى اخطاراتى محرر ايديسه‌ده خلاف واقع اولان پروتستو نامه مندرجاتنى جواب نامه ايله رد وجرح ايدر.

اولا گرچه بينمزده او يولده برمقاوله عقد اولنمش ايسه‌ده بونده ياغلرك حين تسليمنده وقوعبوله‌جق معاينه‌ده قبول اولنميان ياغلرك تكرار كتيرلمسى ايچون ميعاد مقاوله‌دن اعتباراً هر يوز قسمى ايچون يكرميشر كون تمديد مدت ايديله‌جكى شرطى محرر اولوب شمدى يه قدر ايسه كتيرمش وكندوسنه قبولنى تكليف ايتمش اولديغم آلتى يوز ياغدن آنجق يوز يكرمى فچيسنى قبول ايدرك اسباب رديه‌دن عارى اولان ياغلرى بلا موجب قبول ايتمديكى شويله طورسون بو يوزدن برچوق متضرر اولدقدن بشقه پشين ويرديكنى ادعا ايتديكى بيك ليرانك ايسه آنجق درتيوز ليراسنى نقداً ويرب متباقيسنه بدل گويا يكرمى كون صكره بدلى تسويه اولنه‌جق بر پوليچه‌نامه جيرو ايتمش ايسه‌ده پوليچه بدلى الآن تسويه اولنميه‌رق برچوق مشكلاته تصادف ايتديكمدن ولوسلم مبالغ مذكوره بروجه پشين ويرلمش اولسه بيله ياغلر وقت وزمانيله كتيريله‌رك كنديسنك قبول ايتمامسندن تسليم

اولنه‌مامش و بو حالده مدت تسلیمك هر یوزفیچی ایچون یکرمی کون تمدیدینه اولان صلاحیتم درکار بولنمش اولدیغندن تسلیم اولنمامش اولان درتیوزفیچی ایچون الیوم سکسان کون مساعده باقی اولمغله مدت مذکوره ظرفنده هر نه وقت کتوروب تسلیم ایدرسه‌م تعهدم خلافنده برحرکتده بولنمامش اوله‌جغمدن بو بابده تبلیغ اولنان پروتستوده‌کی اخطارات واقعه‌نك هیچ برندن مسئول اولمدیغمی مبین جوابنامه تنظیم وتقدیم قلندی . تاریخ امضا

—

بعد الحکم اعتراضات

[۱] ﴿اعتراض علی الحکم﴾

قانون (اعتراض علی الحکمدن مراد غیاباً اولنان حکم واعلامك اجراسنه مخالفتله مدعینك دعواسنی دفع ایتمك واشبو حکمی هانکی محکمه ویرمش ایسه‌اندن رجوع ایتمسنی طلب ایتمکدن عبارتدر) دیور . بواعتراض ایسه (محکوملر طرفندن سبقت ایدن دعوای وانك اوزرینه غیاباً لاحق اولان حکم واعلامی دفع وجرح ایدر اسباب وعللی محتوی برقطعه عرضحال ایله‌اولور) دیه‌تعریف ایدییور . عرضحال تعبیرندن مقصد نه‌اولدیغی وعرضحال نه‌یولده یازلمق ونه‌کبی شرائطی جامع بولنمق لازمکله‌جکی عرضحاللر فصلنك علاوه‌لرنده تفصیلاً بیان ایدلمشیدی . شمدی دیمك اولیورکه بواعتراض علی‌الحکم استدعاسی

[۱] قوس ایچنده اولان عبارات عیناً قانوندن منقولدر

عرضحال شرائطنی جامع اولدقدن بشقه برده دعوانی وحکم غیابی‌نی دفع وجرح ایدر اسباب وعللی محتوی اولمقلق لازم کلیور بناءعلیه تعریفات واقعه‌یی حاوی نمونه‌در

نمونه ١٧

.... محکمه‌سی ریاستی جانب عالیسنه

.... ده ... زوقاغنده ٦٢ نومرولو خانه‌ده ساکن اصحاب املاکدن نوری افندینك ادعاسی اوزرینه مستأجراً اقامت ایتدیکم خانه‌نك اجاره‌سندن کویا متراکم اوچ بیك سکزیوز غروشك کذشته‌سیله برابر عاجزلرندن تحصیلی ومأجورك حین تخلیه‌یه قدر شهری التیشر یوز غروشدن ایشلیه‌جك اجاره‌سیله نوری افندی‌یه ترك وتسلیمی وطقوز یوز سکسان غروش مصارف محاکمه‌نك عاجزلرینه عائدیتی محکمهٔ علیه‌لرندن غیاباً صادر اولوب ... تاریخنده صورتی طرفمه تبلیغ ایدیلن ... تاریخلی ... نومرولو اعلامده محکوم بولنمش ایسه‌مده بوحکمی انتاج ایدن محاکمه‌یه دعوتی متضمن تبلیغ ایدیلن اخطارنامه‌ده تعیین اولنان کونده اسباب معانعه‌یه مبنی محاکمه‌ده خلاف واقع اولان نوری افندینك ادعالرینی دفعه مقتدر اوله‌مدیغم جهتله اعتراض علی الحکم طریقیله شو اعلام غیابی احکامنی مدافعه وحقوقی محافظه ایدرم اولا نوری افندینك دعوی ایلدیکی ومأجور دیدیکی اقامت ایلدیکم خانه‌نك درت حصه اعتباریله برحصه‌سی باسند خاقانی تحت تصرف عاجزانه‌مده اولوب حصه‌داران سائره‌یه تکلیف ایتدیکم عقد تجاره عدم موافقتلری حسبیله (تأویل ملك ایله) اقامت ایتمکده اولدیغمدن

وخصوص سائره‌یه ایسه نوری افندیدن بشقه اوچ شریك دها بولندیغندن اولاً خانه‌نك ادعای تصرف وایجار وبدلاتی استحصاله قالقشمق کبی خصوصاتده یالکز نوری افندی عاجزلرینه خصم اوله‌میه‌جغندن ثانیاً تأویل ملك ایله خانه‌ده مقیم اولدیغم اجلدن بدل ایجار لازم‌کلمیه‌جکندن وعندالمحاکمه تفصیل وعرض ایده‌جکم اسباب سائرهٔ قانونیه‌ایله حکم وبوحکمی انتاج ایدن ادعانك بی‌اساسی اولدیغی دها واضح برصورتده تحقق ایده‌جکندن وجاهاً محاکمه‌مزك اجراسیله اعلام غیابئ مذکورك فسخ وابطالی ومصارف ومحاکمه واجرت وکالتمك نوری افندیدن تحمیلنی استدعا ایلرم اولبابده.

تاریخ　　　امضا

... ده ... محله‌سنده ... نومرلو
خانه‌ده اقامت ایدن ...

دیکری

نمونه ۱۸

.... محکمه‌سی ریاستی جانب عالیسنه

محکمهٔ علیه‌لرندن لاحق اولوب ... تاریخنده اصولاً طرفمه تبلیغ اولنان ... تاریخلی و ... نومرولو حکم غیابی اعلامنده ... چارشوسنده ... نومرولو مغازه‌ده اجرای صنعت ایدن قوندوره‌جی اصنافندن آوادیس اغانك ادعاسی اوزرینه بیك سکز

يوز قرق بش غروشك يوز يكرمی سكز غروش كذشته‌سيله برابر عاجزلرندن تحصيلی ويوز قرق بش غروش مصارف محاكمه‌نك طرفمه عائديتی محكوم بولنمش ايسه‌ده حكم واقعك مؤسسی اولديغی مدعی مرقوم طرفندن مبرز دين سندينك محتوی بولنديغی بيك سكز يوز قرق بش غروشك آنجق سكز يوز غروشی دينم اولوب متباقيسی حد نظاميسنك مافوقنده اوله‌رق مجبوراً يوزيدلمش قبض فائضدن متولد اولديغی كبی دين مذكوره محسوباً دخی يدمده‌كی علم وخبر موجبنجه طقوز يوز اون ايكی غروشی نقداً وحوالةً آواديس اغايه تأديه وايفا ايدرك بورجم اولمدقدن بشقه عنداﻟﻤﺤﺎكمه بالكه آله‌جغم دخی تحقق ايده‌جكندن ومدافعات واقعه‌می اثباته مقتدر بولنديغمدن وجاهاً محاكمه‌مزك اجراسيله حكم مذكورك فسخی ومصارف محاكمه‌نك آواديس اغايه تحميلی دعوی ايدرم اولبابده . . .

تاريخ امضا

بدايت محكمه‌سی برنجی حقوق دائره‌سنده اقامه ايلديكم اون بش بيك طقوز يوز غروش قيمتلی كوموش معمولاتك فاحش فيأتی حقنده‌كی دعوانك جريان ايدن محاكمه نتيجه‌سنده بونلرك فيأتلرنده يوزده اوتوز بش غروش غبن فاحش اولديغی اهل خبره معرفتيله بالتقدير تبين ايدرك اولوجهله فضله مأخوذاتنك طرفمه استردادينه لاحق اولان حكم ابتدائی‌يه قناعت ايتميه‌رك استينافاً تدقيقنی طلب ايدن آرتين اغا طرفندن تنظيم اولنان اوراق استينافيه طرفمه تبليغ ايجاب ايدن اوراق جوابيه‌سی ده محكمهٔ عليه‌لرينه توديع اولندقدن وبرنجی

محاکمه‌ده حاضر بولنـدقدن صکره اکمال محـاکمه‌یه تعلیق ایدیلن یوم آخرده هر نصلسه محکمهٔ علیه‌لرینه عرض واخبار ایده‌مدیکم معذرته بناءً حاضر بولنه‌مدیغمدن محاکمه‌یه کان مستأنفه آرتین اغانك طلبی اوزرینه حکم ابتدائی‌نك مفسوخیتی و حق محاکمه‌دن موقتاً سقوطم ومصارف محاکمهٔ واقعه‌ك عاجزلرینه عائدیتی محکمهٔ علیه‌لرندن استینافاً وغیاباً لاحق اولوب صورتی . . . تاریخنده اصولاً طرفمه تبلیغ ایدیلن . . . تاریخلی و . . . نومرولو اعلامده محکوم بولنمش ایسه‌ده بدایةً لاحق اولان شو اعلامده اساس حکم اتخاذ اولنان اهل خبره‌نك تقدیری اوراق رسمیه‌دن کوموش طاقملرك فی‌الحقیقه امثالی وکوموشك قیمت حقیقیه‌سیله اجرت اعمالیه‌سنك تقدیری حالنده تحقق ایده‌جکی تنظیم وتقدیم ایتمش اولدیغم لایحـهٔ جوابیه‌ده عرض اولندیغی اوزره حکم ابتدائی هر کونه اسباب فسخیهٔ قانونیه‌دن وارسته اولدیغندن واستینافاً لاحق اولان حکم غیابیٔ اخیر ایسه برکونه اسباب قانونیه‌یه مستند اولمیوب ایجاب ایده‌جك مدافعات سائره‌یی عندالمحاکمه درمیان ایده‌جکمدن محاکمه‌مزك وجاهاً اجراسیله آرتین اغانك درمیان ایتدیکی اعتراضاتك ردی ایله حکم ابتدائی‌نك تصدیقی استدعا ایلرم اولبابده . .

(تاریخ) (امضا)

اعتراض الغیر

اعتراض الغیر بر دعواده طرفیندن اولمیان یعنی کرك اصالةً کرك وکالةً محاکمه‌یه جلب واحضار اولنمامش وکندیسی دخی داخل اولمق

اوزره استدعا تقديم ايتمامش اولان شخص ثالثك غيابندن حقوقه طوقنور بر حكم واقع اولديغى حالده او شخصك بو حكم عليهنه اعتراض ايتمسى ديمكدر. قانون اعتراض الغيرى ايكى قسمه تقسيم ايديور اعتراض اصلى اعتراض طارى. اعتراض اصلى بر شخصك حقوقنه طوقنور بر اعلام صدور ايدوبده او اعلامه اعتراضاً يكيدن اقامهٔ دعوى ايتمك ديمكدركه يازه جغمز نمونه لرك بو قسمه عائد اولمسى طبيعى اولديغندن قانونك او يولده كى شرحنى عيناً نقل ايدر و نمونه نك برنيده عيناً بو شرحك مندرجاتنه توفيق ايدرز.

(مثلا) (بر داينك آله جغى كفيلندن تحصيلنه دائر برحكم واعلام استحصال ايتديكنى مديونك بالاستخبار كندوسنى ابرا ايلديكندن بحثله اول حكم واعلامه اعتراض ايتمسى) كبيدر.

اعتراض طارى ايسه طرفين بيننده متكون ودردست محاكمه اولان بردعوانك دفعى ايچون ابراز ايديلان براعلامه اعتراض ديمكدركه قانون بونك حقنده كى اعتراضه شفاهاً اثناى محاكمه ده درميان اولنمق كافى اولديغى يكيدن عرضحال ويرمك لازمكلميه جكنى سويله ديكندن نمونه لريمزه بو قسم اعتراضك جهت تعلقى يوقدر.

اعتراض اصلى اصولى اوزره عرضحال تقديميله اولمق وبو عرضحال جرحى مراد اولنان حكم و قرارى ويرن محاكمه يه تقديم اولنمق لازمكله جكى تشويقات قانونيه دندر.

عرضحالك (اصولى اوزره) اولمق تعبيرى سائر عرضحالل حقنده ذكرى سبق ايدن اصول وقواعددر.

—

نمونه ۱۹

.... بدایت محکمه‌سی ریاستی جانب والاسنه

درت سنه اوّل بر دین سندی موجبنجه وبالق بازارنده بقاللر ایچنده ... نومرولو مغازه‌سنده ساکن بقال طودوراکینك کفالتی ایله ... ده ... نام خانده اوچنجی قاتك ۱ نومرولو اوطه‌سنده مقیم صرّاف حاجی امین بکدن استقراض وایکی سنه صکره کذشته‌سیله برابر ایفا ایلدیکم اوچ بیك بش یوز غروشی استیفا ایتمدیکندن بحثله بدلی ایفا ایدلمش والآن یدنده قالمش اولان دین سندینه استناداً ایفاسنه اولوقت کفالت ایدن طودوراکی علیهنه محاکمهٔ علیه‌لرنده اقامهٔ دعوی ایدرك بو پاره‌نك درت سنه‌لك فائضیله برابر کفالتی حسبیله طودوراکیدن تحصیلی حکمنی حاوی غیاباً .... تاریخلی و .... نومرولو اعلام استحصال وموقع اجرایه وضع ایتمش اولدیغی کفیلك عاجزلرینه وقوعبولان مراجعتی اوزرینه عندالتحقیق رسماً استخبار ایلدیکمه وبو اقچه‌نك کاملاً طرفمدن تسویه وایفا ایدلمش اولدیغنه بناءً حقوقمه طوقونان شوحکمی اصول محاکمات حقوقیه قانون موقتنك ۱٦۱ نجی ماده‌سی موجبنجه اعتراض الغیر طریقیله مدافعه ایدرم اولا امین بکدن سبق ایدن استقراض عاجزانه‌مه کرچه طودوراکی طرفندن کفالت ایدلمش ایسه‌ده عاجزلرینك مدیون بولنمقلغم حسبیله ... تاریخنده وکندی اوطه‌سنده کاملاً تسویه وایفا ایدرك برکونه دینم اولمدیغندن ثانیا دین سندینك یدنده قالمسی حین ایفای دینده سندك اوزرنده واوراقی میاننده بولنمامسی وعاجزلرینك دخی مستعجل ایشلرم اولمسی حسبیله یالکز ایفا ایلدیکم مبالغ ایچون برعلم وخبر

آله‌رق سندك استردادينى وقت آخره تعليق ايتمش ايسه‌مده مؤخراً درخاطر ايده‌مامش و يدمده علم وخبر اولمسى جهتيله تعقيب دخى ايتمامش اولديغمدن نشأت ايتمش اولديغنه بناءً عليه بركونا دينم اولمديغنه و محكمهٔ عليه‌لرينك طودوراكى عليهنه سبق ايدن شو حكمى حقوقمى مخل بولنديغنه بناءً مومى اليه امين بكك جلبيله حكم واقعك فسخى ومصارف محاكمه‌نك اجرت وكالتله برابر كنديسندن تحصيلى وحكمك اجراسى حالنده متضرر اولمقلغمى داعى اوله‌جغندن اشبو اعتراض دعواسنك نتيجهٔ محاكمه‌سنه قدر حكمك تأخير اجراٰتنى استدعا ايلرم اولبابده....

(امضا) (تاريخ)

—

دیکر

نمونه ٢٠

...... بدايت محكمه‌سى رياستى جانب عاليسنه

يكيجه محله‌سنك كوشه‌لر باشى زقاغنده ١٠ نومرولو متصرف اولديغم خانه‌يه بوندن اولجه موقتاً اقامه ايلديكم سبزه‌جى اصنافندن عمر اغانك عليهنه محلهٔ مذكوره‌نك آقجه بابا زقاغنده ٤٢ نومرولى خانه‌ده مقيم عون‌الله افندى طرفندن محكمهٔ عليه‌لرنده اقامه ايديلان دعوى واولبابده جريان ايدن محاكمه‌اوزرينه عونى افنديك خانه‌يه تصرفى سند خاقانى‌يه مستند عمر اغانك مداخله‌سى فضولى اولديغى تحقق ايلديكى جهتله

خانه‌نك عونی افندی‌یه تسلیمی حکمنی حاوی محکمهٔ علیه‌لرندن . . . . تاریخی و . . . نومروسی ایله براعلام صادر اولوب معاملات اجرائیه‌سنك‌ده دائرهٔ عائده‌سنده دردست بولندیغنی استخبار ایلدیکمدن ومحکوم خانه ایسه سکز آیدن بری تحت تصرف چاکرانه‌مده اولوب عون‌الله افندینك استدعاسی اوزرینه بونك کندوسنه تسلیمنه دائر خانه اوزرنده‌کی حقوقمی ابطال ایتمش اولدیغندن اصول محاکمات حقوقیه قانون موقتنك ١٦١ نجی ماده‌سی موجبنجه اعتراض الغیر طریقیله حکم مذکوره اعتراض ایدرم شویله‌که خانه‌نك تصرف سندی کرچه عون‌الله افندی یدنده ایسه‌ده بونی عونی افندی کچن نیسانك اون سکزی تاریخیله یعنی بوندن سکز آی اول درت بیك غروش بدل مقابلنده عاجزلرینه بیع ایتمش وثمن مبیع اولان درت بیك غروشی کاملاً اخذ وقبض ایدرك طرفینك موافقتیله تصرفی مشعر سند خاقانی بایع عونی افندی یدنده ابقا وعهده‌سنه فراغ رسمیسی معاملاتنك اجراسی اولوقت درت آی صکره‌یه تأخیر وبیع واقع تفصیلات مشروحه‌یی حاوی سند رسمیه ربط وتزبیر ایدلمشیدی . بوسند یدمده محفوظ بولندیغی کبی بیعك انعقادینی متعاقب عونی افندی خانه‌یی عاجزلرینه تسلیم ایتمکله برکونه علاقه‌سی اولمدیغندن وفضولاً متصرفی اولمق ادعاسیله علیهنه حکم استحصال ایلدیکی عمراغا ایسه طرفمدن مأذوناً وموقتاً مقیم بولندیغندن حکمك مبنی اولدیغی عون‌الله افندینك ادعاسی واولبابده محکمهٔ علیه‌لرینه ارائه ایلدیکی تصرف سندینك قانوناً برکونه تأثیری اولمدیغی جهتله عونی افندینك حکم مذکورك فسخی و اصل واساسدن عاری اولان ادعاسنك ردی ومصارف محاکمه‌نك اجرت وکالتله برابر کندیسنه تحمیلی خصوصنی طلب واستدعا ایلرم اولبابده . . . .

تاریخ — امضا

اعادهٔ محاكمه

اعادهٔ محاكمه طرفين بيننده سبق ايتمش واعلامه ربط اولنمش اولان بر دعواده اصول محاكمات حقوقيه قانون موقتك ٢٠٢ نجى ماده‌سنده تعيين اولنان اسباب عشره‌دن برينك وجود بولنمسيله اول دعوانك يكيدن واعادهٔ رؤيتى لزومنى حكمى ويرن محاكمه‌دن طلب ودعوى ايتمكدر.

اسبابك بوراده تعدادينه برجه لزوم اولمديغى كبى عندالّلزوم قانونه مراجعتده سهولت تحتنده بولنديغندن درج اولنميه‌رق يالكز يازاجغمز نمونه‌لر ايكى سبب قانونى اوزرينه مبنى اوله‌جغندن او ايكى سببى بيان ايده‌لم برى سبب ثالثدركه دعوى اولنان موادّدن بعضيسنك حكم ايرنده مسكوت عنه قالمسى ديكريده سبب سابعدركه حكم وقراره اساس اتخاذ اولنمش اولان اوراق وسنداتك بعدالحكم ساخته اولديغى اقرار و يا اثبات اولنمش اولمسيدر ايشته بو ايكى سبب اوزرينه يازه‌جغمز نمونه‌لر تفهيم مقصد قانونه كفايت ايدر.

اعادهٔ محاكمه استدعاسى بر عرضحال ايله اولمسى قانونىٔ مشروط وعرضحالك شرائط قانونيه‌سى ذكرى دخى مسبوقدر.

نمونه ٢١

.... تجارت محكمه‌سى رياستى جانب عاليسنه

قماشجيلر چارسوسنده كوشه باشنده انطوان برادرلر شركتنك

مغازه‌سی دیمكله معروف تجارتكاهك دیركتوری انطوان افندی ایله
بینمزده تكون ایدن اوتوز بش عثمانلی لیراسی حقنده محكمهٔ علیه‌لرنده
جریان ایدن محاكمه نتیجه‌سنده مبالغ مذكوره‌نك كندیسندن تحصیلی
حكمنی حاوی درجهٔ اخیرده ... تاریخلی ... نومرولو اعلامده
محكوم‌به اولان اوتوز بش لیرانك یالكز عرضحال تاریخندن اعتباراً
كذشتهٔ نظامیه‌سی یوروتلمش ایسه‌ده مبلغ محكوم‌بهی محتوی اولان سنده
مشروط اولدیغی اوزره اولبابده‌كی ادعامده سبقت ایدن سكز سنه‌لك
اوچ بیك غروش فائضك اعلامده مسكوت‌عنه قالمسی حسبیله اصول
محاكمات حقوقیه قانون موقتنك ایكی یوز ایكنجی ماده‌سنك فقرهٔ
ثالثه‌سی احكامنه توفیقاً بو دعوانك مسكوت‌عنه براقیلان كذشته ماده‌سندن
طولایی اعادهٔ رؤیتنی استدعا ایلرم بو حكمه اساس اتخاذ اولنمش اولان
دین سندینك مندرجاتندن كیفیت محكمهٔ علیه‌لرینك معلومی اوله‌جغی
اوزره اوتوز بش لیرایه آیده یوزده برغروشدن كذشته یوروتلمسی
مشروط و بونك رئیس‌المال ایله برابر تحصیلنك تحت حكمه آلنمسی
حقنده اولبابده‌كی عرضحالده وسبق ایدن محاكمه‌ده طرفمدن دعواسی
مسرود بولنمش ایكن لاحق اولان حكمده انجق رئیس‌المال ایله استدعا
تاریخندن اعتباراً كذشته یوروتلمش اولدیغنه و مسكوت‌عنه قالان
كذشته ایسه مرور ایدن سكز سنه مدت ایچون اولوب عندالحساب
اوچ بیك غروشی تجاوز ایده‌جكنه وقانوناً تودیعی لازم كلان بش
یوز غروش تضمیناتی محاكمه وزنه‌سنه دپوزیتو ایدرك شرائط قانو
نیه‌یی اكماله حاضر بولندیغمه بناءً محاكمه‌مزك یكیدن واعادهٔ رؤیته
اعلام احكامنك تعدیلی شو كذشته‌نك و بو دفعه وقوعبوله‌جق مصرف

محاكمه ورئيس المـالى ايله برابر تحصيلنك تحت حكمه النمسى ضمننده
اشبو عرضحال تنظيم وتقديم قلندى اولبابده....

(تاريخ) (امضا)

ديكر

نمونه ۲۲

.... بدايت محكمه‌سى رياستى جانب عاليسنه

يكيجه محله‌سنك كوشه‌لر باشى زوقاغنـده متصرف اولديغم اون نومرولو خانه‌يى فضولى واقامت ايدن سبتجى اصنافـدن عمر اغانك عندالمحاكمه تحقق ايدن فضولى مداخله‌سنك وخانه‌نك عاجزلرينه تسليمى حقنده محاكمهٔ عليه‌لرندن سـبق ايدن . . . . تاريخلى حكم واعلامه بوغداى بازارنده كوسه احمد چابى محله‌سنده ساكن قنطارجى حسين افندى طرفندن اعتراض الغير طريقيله وشخص ثالث صفتيله اعتراض وكويا خانه‌يى عاجزلرندن درت بيك غروش بدل مقابلنده اشترا وتسلم ايتمش وخانه‌ده قطعاً علاقه‌م اولميوب عمر اغايى كندى طرفندن موقتاً اقامه ايتمش اولديغندن بخله بيع واقعى مبين برقطعه سند رسمى ابراز ايدلمسى اوزرينه استحصال ايلديكم حكمك مفسوخيتيله دعوامك ردينه دائر جريان ايدن محاكمه نتيجه‌سنده.... تاريخنده وصورت قطعيه‌ده ويرلمش واولبابده‌كى اعلاميده . . . تاريخندن طرفمه تبلغ اولنمش ايسه‌ده حكمه اساس اتخاذ اولنان ووضع اولدیغى اولوقت اثناى محاكمه‌ده

درمیان ایلدیکی حالده رسمی اولدیغی جهتله مقید اولمیان سندك بالاخره مراجعتده عندالتدقیق ساخته لکی تحقق ایتمسیله حسین افندینك ... مدتله محبوسیتنه ویریلان قراری متضمن اولان اعلام اخذوحفظ ایدلمش اولدیغی جهتله اصول محاکات حقوقیه قانون موقوتك ۲۰۲ نجی ماده سنك یدنجی فقره سی موجبنجه اولان صلاحیتمه بناءً سندمذکوره ابتناءً علیهمه سبق ایدن حکمك اعادهٔ محاکمه سنی دعوی ایلرم. اولا کرچه بو اعلام مذکور بوندن برسنه اوّل طرفمه تبلیغ ایدلمش وقانونك تعیین ایتدیکی التمش برکون مدت مرور ایلمش ایسه ده اعادهٔ محاکمه یه سبب ویرن سندك ساخته لکی حکمنی حاوی اولان اعلام ... تاریخنده طرفمه تبلیغ اولنه رق قانون مذکورك ٦ نجی ماده سی موجبنجه اعادهٔ دعوی او تاریخدن اولمسی لازم کله جکندن اشبو عرضحال مدت قانونیه سی ظرفنده در. ثانیا اعادهٔ محاکمه سنی دعوا ایلدیکم شو حکمه اساس اولان مقاولات محررلکنه ارائه اولنان آخرك تقدیری ومحررك اغفالیله تصدیع ایدلمش اولدیغندن ساخته لکی .... بدایت محکمه سی جزا دائره سنك یدمده بولنان .... تاریخلی اعلامنه مستند اولدیغی کبی تصرفی دعواسنده بولندیغم خانه نك امر تصرفی دخی سند خاقانی یه مربوط واعتراض الغیر طریقیله فسخ اولنان اعلامده کی تفصیلاته مبنی اولمق حسبیله اعلام معادینك حکمی قانوناً کأن لم یکن حکمنده اولدیغندن وتضمینات بدلی اوله رق قانوناً وزنه یه تودیعی مقتضی بشیوز غروشی دپوزیتو ایتمکه حاضر بولندیغمدن حکم مذکورك فسخیله خانه ده کی فضولی مداخله نك منع وطرفمه تسلیمنك ومصارف محاکمه ایله سندك ساخته لکنی میدانه چیقارمق ایچون برسنه دنبری ایتدیکم تعقیباتده دوچار اولدیغم ضرر وزیانك

مع كذشته‌سيله برابر حسين افنديدن تحصيلنك يكيدن تحت حكمه‌النمسنى استدعا ايلرم اولبابده ....

(تاريخ) (امضا)

محاكم معرفتيله تشكل ايدن هيئتلردن تنظيم اولنان اوراق ايله صلح وتحكيمنامه‌لر

محاكم معرفتيله تشكل ايدن هيئتلر پروزلو دعوالرك حل وتصفيه‌سيله باتقرير محكمه‌يه بيلديرلمسى ضمننده محكمه‌لرك قانوناً تشكيل ايتدكلرى مميز قوميسيونلرى طرفينك موافقتيله تعيين اولنان حكم هيئتلرى انكار اولنان خط وخاتملرك تدقيق وتطبيقى ايچون تشكيل اولنان اهل خبره قوميسيونلرى كشف وتحقيقنه محاكمجه لزوم كوريلان موادك كشفى ايچون تعيين اولنان اهل وقوف كبى هيئتلردن عبارتدر.

بو هيئتلردن ويريلان اوراق كرچه نيم رسمى عد اولنان اوراقدن اولوب يازمقده اولديغمز نمونه‌لر كبى بين الناس يازديريلان اوراق نظاميه‌دن صايلمز ايسه‌ده بو اوراقك دخى قسم اعظمى محكمه‌لره اويله بيلزوم حشوياتله مملو ومطلوبه غير موافق صورتده تنظيم ايدلمش اولديغى حالده كلمكده اولديغندن وذاتاً محاكمجه داخلاً تنظيم اولنان اوراق رسميه‌دن معدود اولمديغندن بونلر حقنده‌ده برر برر نمونه درجنى مناسب كوردك.

نمونه ٢٣

.... بدايت محكمه‌سی رياستی جانب والاسنه

صلاح الدين بكك محكمهٔ عليه‌لرينه تقديم ايلديكی عرضحالده دعوی وكيللرندن اندون افندی ايله بينلرنده عقد ايلدكلری مقاوله موجبنجه تحت تصرفنده اولان اون اوچ باب املاكلريله ايجار وبدل اجاراتی اخذ وقبض ايله طرفنه ايصال ايتمك ومبالغ مستحصله‌دن يوزده اون غروشی موی اليه اندون افندی‌يه عائد اولمق اوزره ... تاريخندن بالاعتبار آندون افندی‌يه احاله وحكم مقاوله ايكی سنه‌دن بری اجرا اولنمش اولديغی حالده متعهد موی اليه بدل اجاراتدن ذمتنده . . . قالان عثمانلی ليراسنی اليوم كندوسنه ويرمديكندن تحصيلنی دعوی ايلمسی وعندالمحاكمه طرفينك ادعا ومدافعه‌لرينه نظراً بينلرنده رؤيته محتاج محاسبه اولديغی تحقق ايتمسی حسبيله طرفين حاضر اولدقلری حالده محاسبه‌لرينك بالرؤيه وكيلك اداره ايلديكی مدعیٔ موی اليه املاكنك تاريخ تسليمندن اعتباراً شمدی‌يه قدر بدل اجوراتی قاچ غروش اولوب بوندن نه مقدارينك مدعی‌يه رفع وتسليم ايدلديكی ومديرك عائداتی مقداريله ذمتی اولوب اولمديغی واولديغی حالده مقدارينی راپور ايله بيلديرلمك وممكن اولديغی تقديرده كندولرينی كندولرينی صلح ايتمك اوزره موافقت طرفينه مميز تعيين اولنديغمز حقده‌كی ... تاريخلی تذكرهٔ عليه‌لری اوزرينه شهر حالك يدنجی بازار

ايرتسى كونى ... ده بالاجتماع طرفين اصالةً حاضر اولدقلرى حالده استماع اولنان افادەلرى اوزرينه ابراز ايلدكلرى اوراق ومتعهد طرفندن ارائه اولنان محاسبه دفترى مندرجاتنه نظراً رؤيت محاسبه‌يه ابتدار اولندقده اون اوچ باب املاكك ايكى سنه ظرفنده مجموع بدل اجاراتى اولان اون سكز بيك ايكى يوز قرق غروشدن آندون افنديك يدنده اولوب معاينه ايديلان اون اوچ عدد قونطرات سنداتى ظهرلرنده‌كى قيدلردن اكلاشلديغنه كوره اون بيك يوز يكرمى غروش تحصيل اولنديغى وسكز بيك يوز يكرمى غروشى دخى مستأجرلر ذمتنده ناتحصيل قالديغى وتحصيل اولنان مذكور اون بيك يوز يكرمى غروشك آندون افنديك دفترى موجبنجه سكز بيك سكسان غروشى اون بر دفعه‌ده جسته جسته صلاح الدين بكه تسليم اولنديغى لدى السؤال صلاح الدين بكك تصديق واعترافيله تبين ايدوب ايكى بيك التمش غروشى دخى آندون افندى طرفندن يوزده اون غروشدن عائداتنه محسوباً توقيف ايدلديكى كذلك كندى اقراريله تحقق ايتمشدر. ذمم مستأجرينده بولنان سكز بيك غروشك ناتحصيل قالديغى بيلمديكى كبى مدت اجارەلرى منقضى اولان مستأجرلرك ذمتنده بوقدر بقايانك براقلمسى‌ده قبول ايدەميه‌جكندن وبوندن كنديسى مسئول اولديغندن بحثله ذمم مذكورەنك آندون افنديك تضمينى داعيه‌سنده بولنديغى كرچه مدعىٌ مومى اليه سويله‌مكده ايسه‌ده اوراق موجوده مندرجاتنه نظراً بقايانك صحتى وجلب وقرائت ايديلان مقاولەنك مفادينه نظراً صلاح الدين بكك درميان ايلديكى ادعانك نابجا اولديغى تحقق ايتديكنه

بناءً ناتحصیل قالان سکز بیك کسور غروشك تحصیلنی آندون افندی
کندی اوزرینه آله‌رق مقطوعاً مدعیٔ مومی الیه‌ه بش بیك غروش
ویرمك وتحصیل اولنوب ازغیر ایفا ذمنده قالان ایکی بیك کسور
غروشدنده عائداتنی بعدالتنزیل متباقیسنی صلاح الدین بکه اعاده ایدرك
یکدیکریله ابرا اولمق اوزره اول امرده تکلیف ایدیلان صاحبی قبولده
طرفینده مخالفت ایتدیکندن اوراق موجوده مفاد ومندرجاتندن
استنباط ایدیلن تفصیلات اوزرینه بینمزده مداولهٔ افکار اولندقده
اشبو مقاوله موجبنجه آندون افندی املاك مذکوره‌یی مدت اداره‌سنده
اجوراتنی تحصیل ایتدکجه میرمومی الیهه ایصال ایدوب یوزده اون
غروش کندینه عائد اولمق وتحصیلی تعسر ایدن اجورات ایچون دخی
مصارفی صلاح الدین بکه عائد مبالغدن چیقارلمق اوزره وسائط قانونیه‌یه
مراجعت ایتمك لازم کله‌جکی حقنده‌کی مقاوله احکامنه نظراً معاملات
جاریه‌دن طولایی آندون افندی تحصیل ایتدیکی اون بیك یوز یکرمی
غروشدن غیراز تسلیم ذمتنده ایکی بیك سکسان غروش قالمش ایسه‌ده
بوندن انجق بیك اون ایکی غروشی کندینه عائد اولوب متباقی بیك
یوزسکز غروشی بروجه پشین دفعةً وناتحصیل اوله‌رق ذمم مستأجرینده
بولنان سکز بیك کسورغروشك‌ده قابل اولانلرینی تحصیل واولمیانلری
حقنده‌وسائط قانونیه‌یه‌مراجعتله استیفا ایتدکجه‌اچندن عائداتیله‌مصارف
محاکمه‌سنی بعدالتفریق متباقیسنی صلاح الدین بکه ویرمکه مجبور اولوب
دعوانك ایشته بوندن‌عبارت بولندیغی اتفاق آرا ایله تقرر ایتمش اولمغله
اشبو راپور تنظیم وتقدیم قلندی .... (تاریخ)

—

قومپرومس ویاخود تحکیمنامه‌لر وحکم ممیزلرك یاپدقلری اوراق حکمیه‌یه دائردر

کرك امور تجاریه‌ده کرك امور حقوقیه‌ده ایکی طرف بیننده تکون ایدن بر دعوانك جهات عدیده‌نی شامل اوله‌رق قانونك «حکم» تعبیر ایتدیکی طرفیندن منصوب بر ویا ایکیشر کشیدن عبارت ذوات طرفندن رؤیتی مناسب کورلدیکی وبوکا طرفین راضی اولدیغی تقدیرده اولوجهله دعوای واقعه‌نك متخاصمین طرفلرندن تعیین اولنه‌جق حکملر هرنه نتیجه‌یه ایصال ایدرلرسه قبول ایتمك تعهدینی حاوی اولان ورقه‌نك تعبیر فقهیسی (تحکیمنامه) تعبیر تجاریسی‌ده «قومپرومس» در.

بوتعهدی حاوی اولان ورقه‌ده هرنه شرط مقید ایسه آنکله عمل اولنور. حتی طرفین دعوایی استیناف ایتمه‌مکی شرط ایتمش اولسه‌لر بیله قانوناً رعایت اولنمق لازمکله‌جکی کبی حکملر دعوایی رؤیت وفصل ایتمك ایچون برمدت تعیین اولنمش ایسه اومدت ظرفنده حکملر ورقهٔ حکمیه‌لرینی تنظیم ایتمزلر ایسه مروروندن صکره ویردکلری حکم نافذ اوله‌ماز.

تعریفمزدن مستفاد اوله‌جغی اوزره بوورقه طرفین بیننده منازع فیه اولان برحقك برهیئته تودیع واوحق حقنده برحد تعیینی آنده احاله‌یی متضمن اوله‌جقدر

—

تجارته متعلق قومپروموس

سکز سنه مدت طرفنده حلب وبیروتدن جلب ودرسعادتده طوپدن فروختیله تجارت ایتدیکمز یرلی امتعه‌دن بورادن کوندریلان مکاتیب اوزرینه محلنده مبایعه وفطوره‌لر موجبنجه درسعادته ارسال اولنان سکزیوز کسور غروشلقدن آلنمسی لازم کلن قومسیونجیلق واولبابده تسویه ایدیلان مبالغه دائر اولوب بینمزده تکون ایدن یکرمی طقوز بیك غروشلق اختلافك عندالمحاکمه ممیزلر معرفتیله حل‌ونتیجه‌لندیرلمسی حقنده.... محکمهٔ تجارتنك سبق ایدن قراری اوزرینه بالاتفاق هربریمز منفرداً تعیین ایتدیکمز.... ده مقیم امتعهٔ داخلیه تجارندن الیاس و.....ده ساکن امریقا تجارندن طودوراکی واوجنجی اوله‌رق نصب ایلدیکمز امتعه تجارندن عثمان نوری افندیلرك بوخصوصه متعلق یدمزده بولنان وکندیلرینه تودیع ایدیله‌جك اولان بالجمله اوراق محاسبات ودفاترمز وسائره اوزرینه ماده‌یی تدقیق‌واشبو تعهدنامه‌مز تاریخندن ایکی آیه قدر اتفاقلریله اختلاف‌واقعی علی ماجرا تفریق ایله ویره‌جکلری قرار موجبنجه حاصل اوله‌جق صورت تسویه‌یه بلااعتراض راضی وقانع اولمق وعکسی حرکتده بولنانك‌وقوعبوله‌جق مدعیاتی قطعا مقبول ومعتبر اولمیه‌رق اولبابده تنظیم ایده‌جکلری‌ورقهٔ حکمیه‌یی قبول ایلمك تعهدینی متضمن اولان قومپروموس سندی تنظیم وهئیت مومی‌الیهایه تودیع قلندی

تاریخ مدعی‌علیه مدعی

دیکر

نمونه ٢٤

امور حقوقیه یه متعلق تحکیمنامه

.... سنه‌سنه محسوباً جانب میریدن مشترکاً درعهده والتزام ایلدیکمز...... سنجاغنك .... قضاسنه مضاف قرق بر قریه‌نك بدلات اعشاریه‌سندن متحصل تمتعك بینمزده محاسبه‌سی کورولدکده یکدیکریمزدن برخیلی مطلوب درمیان اولنمسندن تکون ایدن دعوانك ..... بدایت محکمه‌سنجه عندالمحاکمه حکم معرفتیله رؤیتی تنسیب وجانب محکمه‌دن تبلیغ ایدلمسی وموافقتمزك حصولی اوزرینه‌هر بریمز منفرداً نصب وتعیین ایلدیکمز ...... افندیلردن مرکب هیئت حکمیه بو خصوصه دائر تودیع اولنه‌جق اوراق ووقوعبوله‌جق طلب ومدافعه‌لریمز اوزرینه اشبو تحکیمنامه‌مزك تاریخی اولان .... بالاعتبار نهایت اوچ آیه قدر کیفیتی تدقیق وحل ایله ایصال ایده‌جکلری نتیجه‌ده میانه‌لرنده بالاتفاق تقرر ایده‌جك صورت تسویه هرنه‌یی متضمن اولورسه راضی اولمق وبرکونه دعوی واعتراض ایتمامك واستیناف اولنمامق وعکسی حرکتده بولنه‌جق طرفك وقوعبوله‌جق ادعا واعتراضاتی مرجعنده معتبر طوتلمامق شرطیله هیئت مومی الیهانك ویره‌جکلری ورقهٔ حکمیه‌یی قبول ایده‌جکمزی مشعر اولان اشبو تحکیمنامه تنظیم اولنه‌رق تعاطی وبری‌ده هیئت مذکوره‌یه تودیع قلندی

مدعی علیه　　　　مدعی

تحکیمنامه ویا قومپرومس اوزرینه هیئت حکمیه‌نك ویره‌جکلری ورقهٔ حکمیه اعلام مقامنده اولوب محکمه‌یه ورودنده یالکز محکمه تصدیقله اعلام دیه طرفینه تبلیغ ایده‌جکندن بوبابده‌کی اوراقك صورت تنظیمنده اعتنا اولنمق لازمدر.

—

نمونه ٢٥

امور تجارته متعلق

استانبولده بیوك چارسوده مقیم اقمشهٔ داخلیه تجارندن الیاس خوری وبیروت وحلب امتعه‌سی قومیسیونجیسی مطران افندیلر بیننده متکون دعوی‌که حلب وبیروتدن جلب ودرسعادتده اجرای تجارت ایلدکلری امتعهٔ داخلیه‌نك قومیسیونجیلغی بدلندن متولد یکرمی طقوز بیك غروشلق براختلاف کیفیتی‌در ..... تجارت محکمه‌سنجه سبق ایدن محاکمه اوزرینه محکمه‌نك قراری وطرفینك موافقتی ایله ایکی آی ظرفنده حلی خصوصی محکمه مأذون اولمق شرطیله محکمهٔ مذکوره‌ریاستنك .... تاریخلی تذکرهٔ رسمیه‌سی وطرفینك هیئتمزی محکمه مأذون ایتدیکنه دائر تنظیم وتودیع ایلدکلری ..... تاریخلی قومپرومسو سندی ایله طرفمزه احاله ایدلمش اولمغله خصوص مذکوره تعلق ایدن بالجمله اوراق ودفاتر طرفین جلب وکچن ایلولك ٢٤ نجی صالی کونی تخصیص قلنان .... خانه‌ده‌کی .... نومرولو اوطه‌ده اجتماع وتدقیقات لازمه‌یه ابتدارله طرفینك ادعا ومدافعه‌لری استماع اولندی. مدعی الیاس خوری

افندينك نتيجهٔ ادعاسی مطران افنديك درسعادتده كثيرتمكده اولديغی قماشلرك محلندن تدارك وارسالی سكز سنه‌دن بری كنديسنه احاله وبو سكز سنه مدت ظرفنده كوندرديكی مكاتيب حكمی وفطوره‌سی موجبنجه تجارتكاهنه .... غروشلق امتعه كوندرمشكن بوندن كنديسنه عائد يوزده .... غروش قوميسيونجيلغك عندالجمع بالغ اولديغی ..... غروشدن غيراز استيفا يكرمی طقوز بيك غروش متباقی مطلوبنی ايفاده ممانعت ايتمكده اولديغندن ومدعی عليه مطران افندينك خلاصهٔ مدافعه‌سی‌ده واقعا كنديسی مدت مذكوره ظرفنده اومقدار امتعه‌يی محال مذكوره‌دن جاب ايتمش ايسه‌ده قوميسيونجيلق اعطاسی امتعهٔ مطلوبه‌نك مبايعه وارساليله مشروط اولوب اشيای وارده‌نك ايسه جمله‌سنك مبايعه‌سنی مدعی خوری افندی اجرا ايتميوب انجق واسطهٔ ارسالی كنديسی اولمق وامتعهٔ مرسومه‌نك ... غروشلغی ... تاريخنده حلبده‌كی عمزاده‌سی طرفندن، ... غروشلغی ده ... تاريخنده بيروتده‌كی شريكی وتواريخ مختلفه ايله ... غروشلغی‌ده محل مذكوره‌ده‌كی سائر معروفلری جانبندن مبايعه وكندی حسابنه اوله‌رق واسطهٔ مرسولاتی اولان مدعی‌يه تسليم ايدلمش وكنديسی يالكز ارسالنه وساطت ايتمسی حسبيله فاطوره‌يه داخل ايلديكنی وقوميسيونجيلق طلب ايتمكه حق اولديغی امتعه ايسه انجق ... غروشلقدن وبوكا عائد قوميسيونجيلق دخی ... غروشدن عبارت اولوب بوندنده ... غروشنی تواريخ مختلفه‌ده نقداً وحوالةً ايفا ايدرك ايكی بيك كسور غروش قدر بر مطلوبی اولديغندن اونی‌ده ايفايه ومدافعات واقعه‌سنی اوراق موجوده ميانندده‌كی مكاتيبله اثباته حاضر بولنديغندن عبارتدر. طرفينك ادعا ومدافعات مبسوطه‌سی

اکلاشلدقدن صکره دفاتر واوراق موجوده‌یه نظراً یوم مذکورده اجتماع و اکمال تدقیقاته تعیین اولنان سائر درت کون ظرفنده اجرا قلنان تحقیقات نتیجه‌سنده واقعا سکز سنه مدت ظرفنده سکسان فاطوره‌نك حاوی اولدیغی ... غروشلق امتعه‌نك مدعی علیه طرفندن جلب اولندیغی دفترندن مستبان اولمش ایسه‌ده تحری اولنان مکاتیب میاننده ظهور ایدن ... قطعه‌سی مندرجاتندن اکلاشلدیغنه نظراً تواریخ مختلفه‌ده ... غروشلق امتعه‌نك سائری طرفندن مبایعه وانجق ارساله مدعی خوری افندینك معرفتیله مبایعه وارسال ایدیلن امتعه‌نك مجموع قیمتی ... غروش زاده سنده قالمش و بونك قومیسیونجیلغی اولان ... غروشدن غیر از ایفا درت بیك یوز غروش مطران افندینك خوری افندی‌یه ذمتی اولدیغی و ارساله وساطت ایلدیکی ... غروشلق امتعه‌نك ارسالندن طولایی مدعی‌یه برکونه اجرت تعیین وداخل حساب ایدلمدیکی تبین ایتمکله ایجابی مذاکره اولندقده کرچه امتعه‌نك ... غروشلغی مدعی طرفندن مبایعه ایدلمیوب انجق ارساله وساطت اولندیغی اکلاشلمقده ایسه‌ده مدعی مومی الیهك اساس اشتغالی مراسلات تجاریه‌یه وساطت اولدیغنه وکرچه مبایعه‌یی کندیسی اجرا ایتمامش ایسه‌ده مطران افندینك مراسلاتنی اجرا ایلمکی درعهده ایدوب یالکز مبایعه‌نك کندی طرفندن وقوع بولماسیله ارسال مقابلی اجرتسز قالمسی عادات تجاریه‌دن اولمدیغنه وکندی معرفتیله اجرا اولنان معاملاتك قومیسیونجیلغندن دخی درت بیك یوز غروش متباقی مطلوبی اولدیغی تدقیقات واقعه ایله تبین ایلدیکنه بناء درت بیك یوز غروشله یالکز معاملات ارسالیه‌سی اجرا اولنان امتعه‌نك دخی نصف قومیسیونجیلق اعتباریله حساب ایدیلن سکز بیك غروشکه جمعاً اون

ایکی بیك یوز غروشی مطران افندی مدعی خوری افندی‌یه ایفا ایتمسی و تدقیقات واقعه مدعیات طرفینك خلافنده اولدیغی جهتله وقوعبولان مصارف محاکمه مناصفةً طرفینه عائد اولمسی لازم که‌جکنه مأذونیتمز حسبیله بالاتفاق ویریلان قراری متضمن اشبو ورقهٔ حکمیه تحت امضایه النمدی

بودخی	مدعی علیه طرفندن	بودخی	مدعی طرفندن
...	...	...	منصوب حکم

(تاریخ) ...

نمونه ۲٦

دیکر {حقوقه دائر}

جانب میریدن مشترکاً درعهده و التزام ایلدکاری ... سنجاغنك ... قضاسنه مضاف قرق بر قریه‌نك اوچیوز ایکی سنه‌سنه محسوباً بدلات اعشاریه‌سندن متحصل تمتعدن تولد ایدوب ملتزم احمد نوری و حاجی عارف افندیلر میانه‌سنده منازع فیه اولان محاسبه‌نك رؤیت و تسویه‌سیله نتیجه‌لندرلمسی ایچون دعوانك عرض اولندیغی ... بدایت محکمه‌سنك تنسیبی وطرفینك موافقتی ایله حکم نصب اولندیغمز محکمهٔ مذکوره‌نك . . : تاریخلی مذکره‌سیله ملفوفی طرفیندن معطی تحکیمنامه‌ده اشعار وخصوص مذکورك هیئتمزجه اوچ آی مدت ظرفنده ایصال ایدیله‌جك نتیجه‌سنه طرفین بلا نزاع راضی اوله‌جقلرندن تحکیمه مأذونیتمز مذکور تحکیمنامه مندرجاتنده ازبار اولنمش اولمغله

طرفین حاضر اولدقلری حالده رجبك بشنجی جمعه‌ایرته‌سی کون وقوع بولان اجتماع اولده جلب وموقع تدقیقه وضع اولنان طرفینك اوراق محاسباتی اوزرینه تدقیقات لازمه‌یه ابتدار اولندی. اوّلا متخاصمینك بینلرنده‌کی مقاوله احکامی مطالعه اولندقده خلاصهٔ مفهومی مشترکاً درعهده ایلدکلری قرای مذکوره بدلات اعشاریه‌سنك بدل احاله‌سی مال صندوغنه تسلیم ومصارف واقعه چیقارلدقدن صکره کار وضرر وقوعنده مناصفةً تقسیم ایدلمك وعشرك طوپلانمسنه متوقف خصوصاته مشترکاً نظارت ایتمکدن و طرفینك ادعا و مدافعه‌لری نتیجه‌سی‌ده درعهده ایلدکلری قرای مذکوره بدلات اعشاریه‌سندن از غیر مصارف وبدل احاله دفترلری موجبنجه میدانده کار کورونن التمش بیك غروشدن انجق یکرمی بیك غروشی مدعی احمد نوری افندی طرفندن آلنمش ومتباقی قرق بیکدن کندینه عائد اون بیك غروش میدانده‌اولدیغی کبی شریکنك دفترنده‌ده کار واقع قرق بیك کوسترلمکده اولدیغی بیان وحاجی عارف افندی دخی وقوعبولان کار قرق بیکدن زیاده اولمیوب طرفین دفاترنجه محاسبه‌نك رؤیتنده کیفیتك اکلاشیله‌جغنی درمیاندن عبارتدر. اوراق ودفاتر موجوده علی‌الانفراد نظر تدقیقدن کچیریلوب کرك یوم مذکورده وکرك اکمال محاسباته تعلیق ایدیلن بش کون ظرفنده تصفیهٔ اولنان محاسبه‌دن مستبان اولدیغنه نظراً قرای مذکوره‌نك سنهٔ مذکوره بدلات اعشاریه‌سی کاملاً اوچ یوز سکسان اوچ بیك غروشه بالغ اولوب بوندن بدل احاله‌اولان اوچ یوز بیك غروش تنزیل و دفاتر موجبنجه کیله‌جی و معشر ومحررلره ویریلن معاش‌ایله مصارف سائره اولان یکرمی اوچ بیك‌غروش چیقارلدقده کرچه التمش بیك غروش کارکورلمکده ایسه‌ده حاجی‌عارف افندینك

دفترنجه حساب واقع سهودن عاری بولندیغی حالده قرق بر بیك غروش كورتمكده بولنمش وبالكز حاجی عارف افندینك دفترنده قیدی كوروتمین احمد نوری افندی طرفدن نظارت ایدلمش قراده مدخر ذخائر فیئاتی اولان یدی بیك غروش دخی ضم اولندقده قرق سكز بیك غروشه بالغ اولمش ایسه‌ده مختلف قالان اون‌ایکی بیك غروش حقنده عریض وعمیق اولنان تتبعات نتیجه‌سنده التزام اولنان قرانك تعشیر محصولاتی ایكی شریكك تحت نظارتنده جریان ایدوب حاجی عارف افندینك حصهٔ نظارتنده‌كی قرانك بعد مسافه‌سی و هوالرینك وخامتی حسبیله استخدام ایلدیكی معشرین وسائره‌یه دیكر قرایه نسبتله یوزده قرق قرقلی فضله معاش ویریلوب احمد نوری افندی ایسه حسابی كندی مستخدمینی معاشاتی اوزره كوسترمسندن نشأت ایدرك التزام واقعدن سنهٔ مرقومه طرفنده قرق سكز بیك غروش صافی تجارت حصوله كلدیكی میدان وضوحه وارمش وبونك ده مناصفهٔ طرفینه عائدیتی مناسبتیله مدعی احمد نوری افندینك مأخوذی اولان یكرمی بیك غروشدن ماعدا انجق درت بیك غروش حاجی عارف افندیدن طلبه حق اولوب فضله مطالبی واهی بولنمش اولمغله اولوجهله درت بیك غروشك حاجی عارف افندی طرفندن احمدنوری افندی‌یه ویرلمسی لازم كله‌جكی و مصارف واقعه‌نك مناصفهٔ طرفینه عائدیتی لزومی تحت قراره آلنمغله اشبو ورقه حكمیه تنظیم اولندی

(تاریخ) امضا

... ...

—

ـ تدقيق خط وخاتمه دائر ـ

طرفين بيننده متكون بر دعواده ابراز وبرى طرفدن عزو اولنان خط وخاتم تدقيق وياخود منكرى استكتاب اولنمق اوزره محكمه نك قانوناً تشكيل ايتمك مجبوريتنده بولنديغى اوچ اهل خبره دن مركب هيئت تدقيقيه نك ياپدقلرى تقرير حقنده دخى بر نمونه درجنى مناسب كوردك . بو تقرير هيئت مذكوره يه نظارت ايده جك اعضادن برينك لساننده يازلمش بولنه جق ايسه ده اهل خبره طرفنده تختيم اولنور

نمونه ٢٧

.... بدايت محكمه سى رياستى جانب عاليسنه

نجاتى بكك عزت افنديدن طلب ودعوى ايلديكى اوتوز ايرايى محتوى دين سندينى عندالمحاكمه ابراز ايلدكده خط وخاتمنى انكار ايدن عزت افنديك اصول محاكمات حقوقيه قانون موقتنك فصل مخصوصنه توفيقاً استكتابى وتدقيقات لازمهٔ سائره نك اجراسى ايله نتيجه سنك باتقرير انباسى ايچون نظارت عاجزانهم تحتنده فلان افنديلرك اهل خبره تعيين قلنديغى حقنده محكمهٔ عليه لرندن تنظيم قلنان قرارنامه .... تاريخلى و .... نومرولو تذكرهٔ عليه لريله وارد اولمغله مندرجاتنه توفيقاً ماه حالك اون ايكنجى صالى كونى دعوى وكيللرندن عزمى بكك ملت خاننده .... نومرولو اوطه سنده طرفين حاضر اولدقلرى حالده اهل خبره اولانلر اجتماع ايدرك تدقيقات لازمه يه مباشرت اولندى . سند منازع فيهك حاوى اولديغى خط وخاتم اوراق

رسميه‌دن اولوب اولبابده اساس تطبيق اتخاذ قلنان محكمهٔ
دعوتنامه‌سنده عزت افندينك مهرى وتعليق محكمه دفترنده‌كى
يازى وامضاسى ايله تطبيق ومقايسه ايدلدكده سنده ٩٢ تاريخنده
ودعوتنامه‌ده مطبوع مهر ايسه ٩٧ تاريخنده محكوك ويكديكريله
ناقابل مطابقت اولديغندن ولدى الاستيضاح حامل اولديغى مهردن
بشقه مهرى اولمديغى عزت افندى سويله‌ديكندن ودفتر
مذكورده‌كى يازى وامضادخى تطبيقه كافى بولنمديغندن اولبابد هيئتمزجه
ترتيب اولنان عباره‌لرله منكر عزت افندى لدى الاستكتاب يازمش اولديغى
حروفى تشكيل ايدن طرز واسلوب خط سند منازع فيهك تحريرنده
مستعمل اصولى جامع واكثريتله حروف وكلمات يكديكرينه مشابه
اولديغى بالمعاينه تبين ايتمسنه نظراً سند مذكورده‌كى خط عزت افندينك
كندى خط دستى اولديغى تحقق ايتمش وارتق مهرك تطبيقات سائره‌سنه
كيريشمك تعقيباتى محلسز قالمش اولمغله مذكور يازينك مطابقتيله سندك
عزت افندى جانبندن يازلمش اولديغنه اهل خبرهٔ مومى اليهم بالاتفاق
قرار ويرملريله تنظيم ومعاً تختيم قلنان اشبو تقرير سند منازع فيهله
برابر تقديم قلنور.

(تاريخ) كذا كذا اهل خبره نائب

... ...

ـ اموال منقوله وغير منقوله دعوالرنده مال منازع فيهك كشفنه دائر نائب واهل وقوفك تنظيم ايده جكلرى تقريره دائردرـ

نمونه ٢٨

.... محكمه سى رياستى جانب عاليسنه

اصحاب املاكدن يكى محله ده ... زقاغنده مقيم نظام الدين افنديك تحت تصرفنده ايكن ... ساكن كراسته تجارندن يانى افندى يه بدل معلوم مقابلنده فارغ اولمش اولديغى دره ايچنده واقع ٣١ نومرولو ديوارله محاط باغچه نك يالكز غير منقول ملكنى فروخت ومغروساتنى فراغدن آلتى آى صكره قلع ايله كندوسنه تسليم ايتمكى شرط ايتمش ايكن يانى افندى شرائط مبايعه نى انفاذله مغروسات مذكوره يى كندوسنه وقت معيننده تسليم ايتمدكدن بشقه برخيليسنى قطع واموربنه صرف وبعضيلرينى قلع وفروخت ايلديكندن بحثله نظام الدين افندى طرفندن اقامه اولنان دعوى اوزرينه كشفنه لزوم كورولان باغچه نك بالمعاينه مجموع مغروساتى قاچ فدانوندن وبونلر نه كبى شيلردن عبارت اولديغنك وقلع وقطع اولنديغى ادعا اولنان اشجار نه جنسدن اولوب محللرنجه ممكن اولديغى مرتبه مقدارى نه قدر و مغروسات موجوده ومقلوعه نك فيأتلرى قاچر غروش اولديغنك بيلديرلمسى حقنده عاجزلرينك نائب و باغچوان اصناف افندن ... اغالرك ده اهل وقوف تعيين قلنديغى جهتله مقتضاسنك ايفاسى ... تاريخلى تذكرهٔ عليه لرينه مافوقاً مورود قرارنامه ده اشعار اولنمغله طرفين حاضر اولدقلرى حالده

شهر جاریننك ۲۱ نجی بازار کونی باغچهٔ منازع فیهه عزیمت وطرفینك ادعا ومدافعه‌لری تفصیلاتیله قرارنامهٔ مذکور احکامی اهل وقوفه افهام اولندقده باغچه تربیعاً درت بیك زراع اراضی اوزرنده مغروس ۱۲۰ الما و ۲۰ آرمود و ٤٠ لیمون وپورتقال و یوز یکرمی سوکود واللی نارویوز اللی قواق که جمعاً بشیوز اغاجی حاوی اولوب بونلردن قاواق وسکود اغاجلرینك صره‌سنجه ۲۰ قاواق مقطوع و ٥٠ سوکود فدانی مقلوع اولدیغنك یرلرندن اکلاشلدیغی ومغروسات مذکوره‌نك مثمر اولانلری قابل نقل وغرس اولدیغی جهتیله بونلردن موجود اولان ایکی یوز اوتوز اغاجك فی‌الآتی بهرینك یوزر و مقلوعاً قرق غروش وغیر مثمر اولان ایکی یوز یتمش اغاجك دخی بهرینك قائماً سکسان ومقلوعاً آلتمش غروش دکرلری اولدیغی وبو حالده مقلوع ومقطوع اولدیغی اکلاشیلان یتمش عدد اغاجك قائماً مجموع قیمتلری بش بیك آلتی یوز و مقلوعاً درت بیك ایکی یوز غروش ایده‌جکی و وقت کچدکجه مغروساتك قیمتلری ترقی بوله‌جغی عندالکشف تبین ایلدیکنی اهل وقوف بالاتفاق بیان ایتملریله اشبو تقریر تنظیم ومعاً تختیم اولنه‌رق تقدیم اولندی.

(تاریخ) کذا کذا اهل وقوف نائب

... ...

--

تمیز لایحه‌سی

محکمهٔ تمیز ریاست اولیسی جانب عالیسنه

... ده‌ساکن ... نك متصرف اولدیغی ... ده واقع خانه‌سنی

... تاریخندن اعتباراً میانمزده تعاطی ایدیلان بر قطعه سندله مواضعةً عهده‌مه فراغ وخانهٔ مذکورك امر تصرفنی‌ده عاجزلرینه احاله ایلمسی حسبیله استردادینی طلب ایلدیکی ... تاریخنه قدر اولان اوز سکز ماه ظرفنده خانهٔ مذکورده اقامت ایتدیکم جهتله خانهٔ مذکور معدللاستغلال اولدیغندن ومیانه‌مزده‌کی سند موجبنجه خانه‌ده اقامته مأذونیتی اولمدیغندن بحثله عندالدعوی شهری ایکیشر یوز غروش اجر مثلك عاجزلرندن لزوم تحصیلنه دائر ... بدایت محکمه‌سندن لاحق اولان ... تاریخلی اعلام وجاهینك قانونه مغایر اولمسندن طولایی تمییز تدقیقنی استدعا ودعوی ایلدیکم کبی اعتراضات تمییزیه‌یی‌ده اشبو لایحه ایله ایضاح ایدرم.

اولا اعلام مذکورده خانهٔ معدللاستغلال اولدیغندن واقامته مأذونیتی اولمدیغندن اجر مثل اعطاسی لازمکله‌جکی محکوم ایسه‌ده خانهٔ مذکورك معدللاستغلال اولوب اولمدیغی حقنده بر کونه تحقیقاته کیریشلمیوب انجق مستدعی‌نك افادات مجرده‌سنه ابتنای حکم اولنمشدرکه بر خانه‌نك نه‌وقت معدللاستغلال اولمق لازمکله‌جکی مجلهٔ احکام عدلیه‌نك کتاب مخصوصنده مصرح اولوب خانهٔ متنازع فیهك دخی معدللاستغلال اولدیغنی مدعی مرقوم اثبات ایتدکدن صکره اجر مثلی طلبه حقی اوله‌جق ایکن بدایة بو جهته التفات اولنمامسی مخالف قانوندر.

ثانیا ولوسلم خانه‌نك معدللاستغلال اولدیغی اثبات اولنمش اولسیدی بیله اجر مثل اهل وقوف معرفتیله تقدیر ایدلمك لازم کلور ایکن بدایةً بو معامله‌یه‌ده التفات اولنمیوب مدعینك ادعای مجردینه استناداً اجاره‌نك مقداری تعیین ایدلمسی اصول محاکمه‌جه ناقصدر.

ثالثاً خانهٔ مذکورده اقامتم مواضعه طریقیله مدعی مرقومك بدایةً

ثابت اولان فراغيله واقع اولوب بو صورتله خانه‌ده تأويل ملك ايله اقامت ايلديكم جهتله قانوناً اجازه لازم كلمز ايكن اساساً عليهمه اجازه‌نك حكم ايدلمسيده صراحت قانونيه‌يه قارشو ياكلشدر .

بو وجهه معروض اوچ جهتله اساساً حكم قانونه واصول محاكمه‌يه مخالف اوله‌رق عليهمه لاحق اولان حكم واعلام مذكورك نقضنى طلب ودعوى ايلرم .

(تاريخ) (امضا)

—

كفالتنامه وجواب لايحه‌لرى صورتلرى استيناف اوراق نمونه‌لرى صره‌سنده كوسترلمشيدى . تمييز لايحهٔ جوابيه‌سيده مدعينك لايحه‌سنده محرر اعتراضاته قارشى — استيناف لايحهٔ جوابيه‌سنده كوسترلديكى كبى — مدعى عليهك جوابلرى يازلمق ايجاب ايدر . بونك ايچون نمونه‌لرك تكثير وتكرارينه لزوم كورلمامشدر .

اصول محاكمات حقوقيه ايجابنجه معاملات حقوقيه‌يه متعلق بين الناس تنظيم اولنمقده اولان اوراق بوبرايه قدر درج ايتديكمز نمونه‌لر طرز تحريرندن اكلاشيله‌جغى ايچون كافى عد ايدلدى .

—

اصول محاكمات جزائيه

على الاطلاق مجازات قانونيه‌يى دعوى ايتمك حقوق عموميه‌دن وبو

دعوی‌یی اقامه ایلمك دخی طرف دولتدن منصوب مأمورین مخصوصه‌ـ سنك وظائف مرتبه‌سندندر.

بناءً علیه معاملات جزائیه‌نك قسم اعظمی و بلکیده ــ غایت جزئی بر قسمندن ماعداکه نمونه‌لری درج اولنه‌جقدر ــ عمومی ضابطهٔ عدلیه مأمور قائممقام، مدیر تفتیش مأمورلری، شمدی (پولیسلر) مدعی عمومیلر، مستنطقلر، ضبطیه ضابطانی کبی مأمورین مخصوصه میانه‌سنده وصورت رسمیه‌ده تنظیم اولنان اوراقه مستند وحقوق عادیه معاملاتی کبی بین الناس تحریر اولنان اوراقی کثرتلی اولمیوب نسبتله پك محدود اولدیغندن حقوق عادیه‌یه متعلق اوراقك یالکز مصالح عامه‌یه عائد قسمی درج اولندیغی کبی حقوق عمومیه‌یه متعلق مواد دخی مأمورین مخصوصه‌سنك غیری طرفندن یازلمق لازم کلان اوراق درج اولنه‌جقدر. افعال ممنوعه‌دن اولوب ایقاع اولنان بر جرمدن مالاً وجاناً متضرر اولان بر کیمسه شکایتنك قسم اعظمنی حقوق شخصیه‌سنه حصر ایله جزائی انتاج ایدن جهتدن دخی بحث ایدرك موجبنك اجراسنی طلب ایتمکله‌که مأمور مخصوصنك وظیفه‌سنه ایداع و ترك ایدر. معاملات جزائیه‌ده تنظیم اولنان عرضحاللره قانوناً (شکایتنامه) تعبیر اولنور.

بو شکایتنامه‌لر جرمك وقوعبولدیغی ویا مظنون علیهك اقامت ایتدیکی ویا بولنه‌بیله‌جکی محل مدعی عمومیسنه تقدیم اولنور.

شکایتنامه‌لرده جرمك وقوعبولدیغی محل ایله تاریخنك و ممکن اولورسه ساعتنك کوسترلمسی ونوعی ایله اول جرمدن طولایی متشکی اولان کیمسه‌یه نه‌کبی ضرر وقوعه کلدیکی ومجرمك کیم اولدیغی اولدقجه اطرافلی اوله‌رق یازلمق ایجاب ایدر (نته‌کیم نمونه‌سنده کوریله‌جکدر) اوراق

تمييزه شرائط سالفة البياني جمع اولمز ايسه قبول اولنماز. محكمهٔ تمييز دعوايي اوراق اوزرينده تدقيق ايدر وطرفيني محكمه‌يه دعوت ايتمسي محض اعتراض وجوابلريني ايضاح ولايحه‌لري خارجنده اولوب اولمديغني اكلامق ايچوندر.

محكمهٔ تمييز — آتيده ذكر اولنديغي كبي — اعلام مميز بهي فسخ ايدرك دعوايي رؤيت ويكيدن حكمه ربط ايتمز. انجق (تمييزدن مراد معترض فيه اولان اعلامك تدقيقيله متضمن اولديغي دعوانك صورت رؤيت وحكمي قانون واصول محاكمه‌يه موافق ايسه تصديق ايتمك دكلسه نقض ايله يكيدن بر حكم واعلامه ربط) ی ايچون اعلام منقوضي ويرمش اولان محكمه‌يه اعاده ايتديرمكدر.

بونك ايچون اوراق تمييزيه‌ده قانون واصول محاكمه‌يه اعلام معترض فيهك نه صورتله مخالف اولوب نه‌دن نقضي ايجاب ايده‌جكني اولدقجه مختصراً بيان ايله اساس دعوى تفصيلاتيله وبى لزوم حشوياتله املا ايتمك ايجاب ايتمز.

—

محكمهٔ تمييز رياست علياسي جانب عاليسنه

... ده ساكن ... نك تحت تصرفنده ايكن مواضعةً عهده‌مه فراغ ايلديكي ... ده واقع بر باب خانه‌نك عندالمحاكمه متصرفي مرقومه اعاده‌سنه دائر صادر اولوب ... تاريخنده طرفمه تبليغ اولنان ... بدايت محكمه‌سي اعلامنده خانهٔ مذكورده مدت اقامتم اولان ... ماه ظرفنده شهري ايكيشر يوز غروشدن اجر مثلك دخي متصرف

طرفندن اعطاسی لزومنه حکم اولنمش ایسه‌ده خانهٔ مذکور معدللاستغلال اولمدیغندن قانوناً اجر مثل لازمکلمیه‌جکی و لازم کلسه‌ده خانه‌نك اهل وقوف معرفتیله کشف وتقدیر اولنه‌جق اجاره‌سنه حکم اولنمق ایجاب ایده‌جکی حالده محکمهٔ مذکوره‌جه نقاط قانونیه‌یه اعتبار ایدلمکسزین اعطا اولنان اعلام مذکورك تمیزاً تدقیق ونقضنی طلب ودعوی ایدرم اولبابده.

(امضا) (تاریخ)

—

شکایتنامه‌لر

جنحه نوعندن اولان جرائمه متعلق شکایتنامه

شهر حالك یکرمی طقوزینه مصادف اولان دونکی کون ساعت بش بچق راده‌لرنده ..... چارسوسنك کوشه باشنده .... نومرولی بقال دکانندن لوازم بیتیه اشترا ایلدیکم صره‌ده دکان مذکورده مقیم بقال طودوزی وزننك نقصاننی کندیسنه اخطار ایتدیکمدن طولایی اکمك بچاغیله باشمه ضرب وصاغ طرفنی جرح ایتدکدن بشقه اوتوز لیرا قیمتنده اولوب بوینمده بولنان التون کوستکی دخی پارچه‌لامش اولمغله حقنده مجازات قانونیه‌نك اجراسی ومذکور کوستکك اثمانیله متضرر اولمقده اولدیغم مصارف جراحیه‌نك بالغ اولدیغی مقدارك کندیسندن تضمینی دعوی ایلرم اولبابده .... تاریخ امضا [١]

.... ساکن ....دن

[١] معاملات جزائیه‌ده ویریلان اوراقده امضا مشتکینك اصل اقامتکاهیله برابر شکایتنی عرض ایلدیکی محکمه‌نك بولندیغی محلده‌کی اقامتکاهنی تعیین وتصریح ایتمك مشروطدر

دیکری قباحته متعلق ـ ...... ساکن افندی دونکی صالی کونی ساعت سکزده .... دهواقع قرائتخانه‌ده مطالعاتله مشغول اولدیغم صره‌ده محض کین وغرضدن ناشی علی ملاء الناس عاجزلرینی تحقیر وناموسمی پایمال ایدرجه‌سنه برطاقم الفاظ مستهجنه ایله شتم وبو صورتله حقوقمی تجاوز ایتمش اولمغله مومی الیه حقنده مجازات قانونیه‌نك اجراسیله اعادهٔ ناموس وحیثیتمی دعوی ایلرم اولبابده ....

تاریخ امضا

ایشته شکایتنامه‌لر بو یولده ذات وقعه‌یی و ـ خلاصةً ـ کیفیت وقوعنی ونوعنی کوسترەرك دعوانك استلزام ایده‌جکی مجازاتك اجراسندن واکثریتله حقوق شخصیه‌سنه عند متضرر اولدیغی جهتدن باحث برورقه‌در. بونکله برابر عرض وناموسه متعلق اشتکالرده طوغریدن طوغری‌یه مدعی شخصیلر طلب مجازات ایده‌بیلورلر. زیرا مدعی عمومیلر ناموسه متعلق موادده مدعی شخصی اولمینجه رأساً اقامهٔ دعوایه صلاحیتدار اوله‌مزلر. مع مافیه قانون شکایتنامه‌لریعنی مواد جزائیه‌یه متعلق عرضحاللر ایچون قواعد وشرائط مخصوصه وضع ایتمیورایسه‌ده یازدیغمز نمونه‌لر زمیننده اولمق لازمکله‌جکی حالاً محاکمجه درجهٔ کافیه‌ده عد اولنمسی وجرائم حقنده اجرا ایدیله‌جك تحقیقات وتعقیباته دائر قانونك اساس تعریفاتی ایله مستدللدر.

موقتاً تخلیهٔ سبیل عرضحاللری

موقتاً تخلیهٔ سبیلدن مقصد برجرمدن طولایی مظنوناً موقوف

بولنان برشخص كنديسنه اسناد اولنان جرمك اكمال تحقيقاتنه قدر موقتاً محبسدن چيقمسنى دعوى ايتمكدركه بونوع تخليهٔ سبيلى دوائر عائده‌سى ايكى صورتله اجرا ايدر . قباحت ومجازاتنك نهايت درجه‌سى ايكى سنه‌دن اكسك اولان جنحه‌لر ايله مظنون اولانلرى بحق يعنى بلا كفالت وبودرجه‌لردن اشد مجازاتى مستلزم جرائم ايله مظنون اولانلرى مكفلاً واستنطاقدن بش كون صكره سبيلى موقتاً تخليه ايدر . بوتعريفدن مقصدمز بومعامله‌يى طلب ايتمك ايچون ويريله‌جك عرضحالده تخليه طلبنه متفرع خصوصاتدن باشقه نه‌كبى برجرملك كنديسنه اسناد ايدلديكى واستنطاقى نه وقت اجرا اولنديغنى ذكر ايتمك لزومنى تفهيم ايچوندر

موقتاً تخليهٔ سبيل دعواسنى مظنون عليه تحقيقات ومحاكماتك هرحال وزماننده ايده‌بيله‌جكندن دعوى — استنطاق محاكمه كبى — هانكى دائره دردست ايسه‌ده عرضحالده اورايه خطابا يازيلور .

موقتاً تخليهٔ سبيل عرضحالى

عليهنه اسناد اولنان ... ساكن ... نى ضرب ايتمك ماده‌سندن طولايى مظنوناً . . . مستنطقلغنك . . . تاريخلى موقت توقيف مذكره‌سيله موقوف بولنمش و ... تاريخنده استنطاقم دخى اجرا قلنمش ايسه‌ده ذاتاً حقمده اسناداتدن عبارت اولان وقوعات مذكوره حقيقتك ثبوتنه قدر كافهٔ معاملات تحقيقيه‌ده حاضر بولنمق وحقمده حكم ترتب ايدرايسه لاجل الاجرا ايستنلدكده كلمك اوزره موقتاً تخليهٔ سبيلمى استدعا ايلرم اولبابده ...

(تاريخ) (امضا)

دیکری — محکمهٔ علیه‌لری نزدنده‌کی مستنطقلغك ... تاریخلی موقت توقیف مذکره‌سیله ... ماده‌سندن طولایی مظنوناً موقوف ومستنطقلغك قرارنامه‌سی اوزرینه محکمهٔ علیه‌لرنجه‌ده محاکمهٔ علنیه‌مز دردست اجرا بولنمش ایسه‌ده عندالمحاکمه مظنونیتی ایجاب ایدن ماده‌نك علیهمده اسناداتدن عبارت اولدیغی تحقق ایده‌جکندن اکمال محاکمه‌مزه قدر هرنوع معاملات ومرافعاتده حاضر بولنمق وحقمده حکم ترتب ایدرایسه لاجل الاجرا ایستنلدکده کلمك اوزره اصول محاکمات حقوقیه قانون موقتنك ... ماده‌سنه توفیقاً بحق تخلیهٔ سبیلمی استدعا ایلرم اولبابده ..

(تاریخ) (امضا)

—

موقتاً تخلیهٔ سبیل کفالتنامه‌لری

بو کفالتنامه‌لر بالاده سویلدیکمز کبی مظنونك بحق تخلیه‌سی لازم کلیان احوالده کفالت نقدیه ایله صالیویرلمسی تقرر ایتدکده کفیلك ویره‌جکی سنددر.

کفالتنامه — .... نك کیفیت ضرب وجرحندن طولایی مظنوناً وموقتاً موقوف بولنان ... نك استدعاسی و... مستنطقلغنك قراری ایله موقتاً تخلیه اولنه‌جغندن مظنون علیه مادهٔ مذکوره‌دن طولایی اجرا اولنه‌جق کافهٔ معاملات تحقیقیه‌ده حاضر بولنه‌جغنی وحقنده حکم ترتب ایدر ایسه لاجل الاجرا ایستنلدیکی حالده کله‌جکنی وشاید شرائط مذکوره خلافنده حرکت ایدر ایسه مستنطقلك قراری

موجبنجه معين اولان . . . ليرا كفالات نقديه اقچه‌سی طرفندن ایفا اولنه‌جغنی مبين اشبو تعهدنامه‌مه تختيم و . . . قلمنه توديع قلنور .

(امضا)   (تاريخ)

—

مستنطق قرارنامه‌لری علیهنه اعتراض

مستنطق قرارنامه‌لری علیهنه اعتراض ایتمك حقی اوّلا مدعی عمومیلکدرکه بوجهت معاملات رسمیه‌دندر . ثانیاً مظنون علیهك منع محاکمه‌سنه دائر ویریلان وعلی الاطلاق حقوق شخصیه‌سنه طوقونان قرارنامه‌لر علیهنه مدعی شخصینك ویالکز تخلیهٔ سبیل وعدم صلاحیت خصوصاتنده مظنون علیهكدر . بوراده بعض شیلرك خاطره كله‌جكنه مبنی اوچنجی فقره‌مزك شرحنه لزوم كورندی . مظنون علیهك مستنطق قرارنامه‌لری علیهنه وقوعبوله‌جق اعتراضنك قانوناً قصر وتحدیدینه سبب شودركه مظنون علیهك اجرای محاکمه‌سنه مستنطق طرفندن قرار ویرلدیكی تقدیرده ایش محاکمه‌یه قونیله‌جغندن تحقیقات استنطاقیه خلافنه اسباب ثبوتیه‌سی وار ایسه درمیان ایده‌بیله‌جكی ومنع محاکمه‌سنه قرار ویریلیور ایسه بوده برمظنونك منتظر اولدیغی نتائجدن بولنه‌جغنه ذاتاً اعتراض ایتمیه‌جكندن انجق قانون ایلروده حقوقنی محافظه‌یه میدانی اولمیان قرارنامه‌لر حقنده مظنون علیهك حق اعتراضنی تعیین ایتمشدر . بناءً علیه اعتراض نامه‌لرده برطاقم قیود وشروطك وجودی لازم كلور دیه قانون برشی تعیین ایتمدیكی ایچون یالکز اشاغیده‌كی نمونه‌نك بوبابده‌كی مقصده كفایت ایده‌جكی طبیعیدر .

اعتراض نامه‌نك جنايتى رؤيته مأمور محكمه‌يه ويريله‌جكى حكم قانون اقتضاسندن ايسه‌ده ينه مدعى عموميك وساطتيله محكمهٔ مذكوره ايصال ايده‌جكندن اعتراضنامه‌نى ويرمش اولان مستنطقك منسوب اولديغى محكمه نزدنده بولنان مدعى عموميه ويرلسى لازم كلور.

مستنطق قرارنامه‌سى عليهنه مدعى شخصى طرفندن اعتراضنامه

بوندن درت آى اول نهاراً خانه‌مه دخول و سكز بيك غروش قيمتنده اموالمى اخذ و سرقت ايتمكدن طولايى مظنون عليه اولان . . . ده ساكن . . . حقنده . . . بدايت محكمه‌سى استنطاق دائره‌سنده جريان ايدن تحقيقات استنطاقيه نتيجه‌سنده مرقومك فعل مذكورى ايشلديكى ثابت اوله‌مديغى ومعاملهٔ محاكمه‌سنه محل اولمديغى جهتله منع محاكمه‌سنه محكمهٔ مذكوره مستنطقلغندن ويريلوب . . . . تاريخنده طرفمه تبليغ اولنان قرارنامه اولا تحقيقات استنطاقيه سطحى اوله‌رق جريان ايتمش واسئله تعميق ايدلمامش اولمديركه مظنون عليهك مقدما يدنده بولنان اشياى مسروقه‌دن بحث اولنميور. ثانيا مظنون عليه اشياى مسروقه‌يى صاتون آلديغى بيان ايلديكى آدملردن يالكز برينك وجودى اولوب ديكرلرينك تعريفى كبى بولنه‌مديغى و اوراق تحقيقيه مندرجاتندن اكلاشيله‌جنى وجهله تحقيقاتده دها برچوق نواقص اولديغى حالده مرقومك منع محاكمه‌سى طرفنه كيدملك حقوق شخصيه‌مى دخى اسقاط ايتديكندن سرقت مذكورده مظنون عليه

ذیمدخل اولدیغی سیاق تحقیقاتدن بالاستنباط ایدیله‌جك تعقیبات قانونیه ایله ثابت اوله‌جغی جهتله قرارنامهٔ مذکوره علیهنه اعتراض ایدر اولدیغمدن قرارك فسخی ایله مرقومك اجرای محاکمه‌سنه قرار ویرلمسی ایچون قرارنامه‌نك اوراق تحقیقیه ایله دائرهٔ عائده‌سنه تودیعنی طلب ودعوی ایلرم . . . (تاریخ) (امضا)

جنحه وقباحته متعلق مواده غیاباً محکوم اولانلرك اصول اعتراضاتی

قباحتله غیاباً محکوم اولانلر حکم واعلام غیابینك علیهنده اولان اعتراضلرینی حکمك کندیلرینه تبلیغی عقیبنده تبلیغنامه‌نك زیرینه یازه‌بیله‌جك ویاخود معترض محکمه‌نك بولندیغی بلده‌ده مقیم ایسه کندوسنه تبلیغ وقوعندن اعتباراً اوچ کون ظرفنده ورقهٔ مخصوصه ایله بیلدیره‌جکدر دیه اولان تعریف قانونی‌یه باقیلورسه قباحت نوعندن اولان جرائم حقنده یازیله‌جق اعتراضنامه‌لرك تبلیغنامه‌نك زیرینه یازلمق قابلیت نه‌قدر مختصر وصورت اعتراضی‌زبدهٔ یازمق قانوناً درجهٔ کفایه‌ده اولدیغی و— مصالح عدلیه‌یه دائر اولان بر طاقم انشا کتابلرنده کورلدیکی کبی — اویله اوزون اوزادی بندلر وبی لزوم سوزلرله بیوك بیوك کاغدلرك تسویدی ایجاب ایتمیه‌جکی کوزلجه اکلاشیلور.

اعتراضنامه حکم غیابینك صادر اولدیغی محکمه‌یه ویریلور.

جنحه‌یه متعلق مواد دخی طوغریدن طوغری‌یه ورقهٔ مخصوصه

ايله حكم غيابينك تبليغى تاريخندن اعتباراً بش كون ظرفنده ويرلمك لازم كلور.

قباحت درجه‌سنده اولان موادده ويريلان حكم غيابي‌يه تبليغنامه‌نك زيرينه يازيلان اعتراض

... ده ساكن ... نك باجاغنى ايصروب جريحه‌دار ايدن ... محله‌سنده‌كى كلبك عاجزلرينك اولديغى وعدم تقيدله صالى ويرلمسندن طولايى ... نى ايصرمسيله مجروحيتنه سببيت ويرلديكى جهتله ... محبوسيتمه و ... غروش مصارف محاكمه وجراحيه‌نك عاجزلرندن تضمينه دائر غياباً ويريلوب اشبو تبليغنامه ايله طرفمه تبليغ اولنان محكمهٔ عليه‌لرينك حكم غيابى اعلامنده مندرج اسباب ثبوتيه خلاف واقع اولوب محله‌ده طولاشان كلبك ايقاع ايتديكى مضرتك عاجزلرينه تعلق اوله‌ميه‌جغنه وكرچه مذكور كلب خانه‌مك قپوسى اوكنده بولنورايسه‌ده مجرد مالم بولنمديغنه بناءً اعلام غيابينك اجراى احكامنه مخالفتله اعتراضاً و وجاهاً محاكمه‌مزك بالاجرا برائتمه قرار ويرلمسنى استدعا ايلرم ... (تاريخ) (امضا)

ورقهٔ مخصوصه‌يه يازلديغى صورتده — ... ده ساكن ... نك باجاغنى ايصروب جريحه‌دار ايدن محله‌مزده‌كى كلبك عاجزلرينك اولديغى ومضرتى بولنديغى حالده بلا تقيد صالى ويرلمسندن طولايى ... كون محبوسيتمه ومجروحك ... غروش مصارف جراحيه‌سنك عاجزلرينه عائديتنه دائر محكمهٔ عليه‌لرندن صادر اولوب ... تاريخنده

طرفمه تبلیغ اولنان اعلام غیابیده مندرج اسباب ثبوتیه خلاف واقع اولوب ساکن اولدیغم محلده طولاشان کلب مالم اولمدیغنی اثباته حاضر اولدیغمدن ایقاع ایتدیکی مضرتك عاجزلرینه تعلق اولهمیه جغی و ایقاع مضرت ایتمسندن طولایی قانوناً مسئولیتم لازم کلمیه جکی جهتله اعلام غیابینك اجرای احکامنه مخالفتله اعتراضاً و وجاهاً محاکمه مزك بالاجرا برائتمه قرار ویرلمسنی استدعا ایلرم ...

(تاریخ) امضا

جنحه درجه سنده اولان مواددہ یازیله جق اعتراضنامه‌لرك ایشلك نوعنه کوره دها واضحجه اولمسی ایجاب ایدر.

جنحه درجه سندہ‌کی جرائمده حکم غیابی یه اعتراض —

... افندینك باشنی کویا اکمك بچاغیله ضرب وجرح ایتمش اولدیغمدن طولایی اقامه اولنان دعوی اوزرینه غیاباً جریان ایدن محاکمه نتیجه سنده ... مدتله محبوسیتمه و ... غروش جزای نقدینك طرفمدن النوب مجروحه ویرلمسنه و ... غروش مصارف جراحیه‌نك طرفمه عائدیتنه دائر محکمهٔ علیه‌لرندن لاحق اولوب صورتی ... تاریخنده طرفمه تبلیغ اولنان حکم غیابی اعلامنده افاده‌لری ثبوت جرمه اساس اتخاذ اولنان شاهدلرك بری مدعی شخصینك عمزاده‌سی وعلی اسمنده اولان دیکری‌ده خدمتکاری اولوب ذاتاً ثم التدارکدن عبارت اولان افاده‌لری نظر قانونده معتبر اوله‌میه جغنه و اساس وقوعات دخی ادعا اولندیغی اوزره اولمیوب اکمك بچاغی دیدیکی وجرحه آلت اتخاذ ایدلدیکنی دعوی ایلدیکی بچاغك ایسه دکانمده وجودی اولمیوب انحق بالمنازعه

... افندی حامل اولدیغی قامه‌یی عاجزلرینه تشهیر وتخلیص نفس ایچون وقوعبولان حرکت اثناسنده قامه‌نك کندی باشنه اصابتله جرح ایلدیکنی وقعه‌یی برچوق مشاهده ایدنلرله اثبات ایده‌جکمه واعلامده‌کی جریان ایتمش اولان تحقیقات وقوعاتك خلافنده بولندیغندن حکم مذکورك اجراسنه مخالفتله اعتراض ایلدیکم جهتله محاکمه‌مزك وجاهاً اجراسیله نسخ مربوطه‌نك مدعی عمومی وشخصی‌یه تبلیغی وحکم واقع غیابینك کأن لم یکن حکمنده طوتلمسنی استدعا ایلرم...

(تاریخ) شرائط قانونیه‌یی جامع امضا

استینافه دائر در

معلوم اولدیغی اوزره مجازات قانونیه جنایت، جنحه، قباحت اعتباریله اوچ قسمدر. بونلردن جنایات قسمی دعاوی سائره‌یی استینافاً رؤیتله مأمور محکمه‌لرده طوغریدن طوغری‌یه بدایةً کوریلور ورأساً ورسماً تمییز اولنور. قباحت قسمی دخی قرا ونواحی مجلسندن الیوم تشکیل محاکم قانونی اقتضاسنجه وظائف عدلیه‌سی تعیین اولنمشدر بوندن ماعدا محاکم ابتدائیه قابل استیناف اولمامق اوزره قطعیاً حکم ایدر. بوحاله کوره دعاوی جزائیه‌نك یالکز جنحه قسمی بدایةً حکم اولندقدن صکره قابل استیناف اولدیغی ایچون بوقسمك استینافه متعلق اوراق نمونه‌سنی یازه‌جغز.

حق استیناف ــ مدعی عمومیلردن ماعدا ــ مجرم ومسئول ــ یعنی بدایةً محکوم ــ اولانلر ایله یالکز حقوق شخصیه‌سندن طولانی مدعی شخصینکدر.

حکم ابتدائی وجاهاً ویرلمش ایسه تفهیمی وغیاباً ویرلمش ایسه تبلیغی تاریخندن اعتباراً مدت استیناف اون کوندر. اسباب استینافیه‌یی حاوی استدعانامه‌تی طرفده‌یا حکمی ویرن محکمه‌یه ویاخود طوغرودن طوغرویه محکمهٔ استینافه ویریلور.

بناءً علیه هانکیسنه ویریلور ایسه او محکمه‌یه خطاباً یازلمق لازمکلور. زیرده‌کی نمونه‌لرمز ایکی صورتی دخی کوسترر.

—

بدایة حکمی ویرن محکمه‌یه اعطا ایدیله‌جك استیناف استدعاسی

.... ده واقع ... نك قهوه‌سنده وقوعه کلان منازعه‌ده ضرب ایدلمش واثر ضربدن برماه مدت اسیرفراش اولمش اولان ..... نك ضاربی اولدیغم عندالمحاکمه منازعه‌ده شریك تهمت اولانلرك وشاهد .... نك افاده‌سیله تحقق ایتدیکندن قانون جزانك ... ماده‌سنه توفیقاً .... مدتله محبوسیتمه شهر حالك اون اوچنه مصادف کچن صالی کونی قرار ویرلمش وطرفمه تفهیم اولنمش ایسه‌ده حین منازعه‌ده بنده کزك محل وقوعاتده بولنمدیغمی ومنازعه‌نك ختامی صره‌سنده کلدیکمی سویلدیکم حالده افاده‌مك تحقیقه کیریشلمامسی ومنازعه‌یی ایقاع ایدنلرك مجرد کندیلرینی بری کوسترمك املیله ضرب واقعی عاجزلرینه حمل ایتمش اولملری حسبیله بونلرك اخبار وافاداتی معتبر اوله‌میه‌جغنه وشاهد دینلان ....نك دخی شهادت واحده‌سیله عمل ایتمك حکم قانونه منافی بوله‌جغی کبی شاهد بلاتحلیف استماع ایدلدیکندن بوده اصول محاکمه‌یه منافی اولدیغنه بناءً حکم واقعك استینافاً تدقیق وفسخنی طلب ایتمکده اولدیغمدن محاکمه‌مزك

استينافاً رؤيتی ضمننده استدعامله اوراق دعوانك محكمهٔ استينافه قوديغنی دعوی ايلرم .....

تاريخ امضا

طرف غريدن طرف غريه محكمهٔ استينافه ويريله جك استدعا

..... ده واقع ..... نك قهوه سنده وقوعه كلان منازعه ده ضرب ايدلمش واثر ضربدن برماه مدت اسيرفراش اولمش اولان ..... نك ضاربی اولديغم عندالمحاكمه منازعه ده شريك تهمت اولانلرك وشاهد ..... نك افاده سيله تحقق ايتديكندن قانون جزانك ... نجی ماده سنه توفيقاً ..... مدته محبوسيتمه شهر حالك اون اوچنه مصادف صالی كونی ..... بدايت محكمه سی جزا دائره سنده قرار ويرلمش وطرفمه تفهيم اولنمشدر. حالبوكه بنده كز وقوعات محلنه منازعه نك ختامی صره سنده كلمش وبركونه دخلم اولمديغنی سويلديكم حالده افاداتمك تحقيقنه كريشلمامسی ومجرد كنديلرينی بری كوسترمك مقصديله ضرب واقعی عاجزلرينه حمل ايدن منازعه يی ايقاع ايدنلرك افاده لرينك معتبر طوتلمسی وبونلرك افاده لرينه ضميمه اوله رق شاهد ديتلان ..... نك بلاتحليف استماع اولنمسيله شهادت واحده سيله محكوميتم طرفمه كيدلمسی كبی قانونا منافی واصول محاكمه جه ناقص معاملاته مبنی اولان حكم واقعی استيناف ايتديكمدن محاكمه مزك استينافاً رؤيت وتدقيقيله فسخنی وبرائتمه قرار ويرلمسنی دعوی ايلرم .....

تاريخ امضا

تمییز حقنده‌در

سویلمش اولدیغمز کبی جرائمك اقسام ثلثه‌سندن جنایت قسمی رأساً ورسماً واستدعایه حاجت اولمیه‌رق تمییز اولنور.

جنحه وقباحت درجه‌سنده اولان جرائم حقنده لاحق اولان بدایت واستیناف محکمه‌لرینك حکملرینك تمییزی باعرضحال استنور. تمییز حقی حقوق شخصیه‌سندن طولایی مدعی شخصینك ومدعی عمومی ایله محکوم علیهکدر.

تمییز استدعاسی تمییزی طلب اولنه‌جق حکمك تاریخ تفهیمندن اعتباراً سکز کون ظرفنده حکمی ویرن محکمه کاتبنه ویرلمك وحکم وجاهی ایسه بش وغیابی ایسه ایکی بچق عثمانلی لیراسی جزای نقدی بدلی اوله‌رق محکمه‌یه تودیع اولنمق واستدعا ایله برابر یاخود استدعادن صکره اولان اون کون ظرفنده استدعای تمییز اسباب موجبه‌سنی حاوی برلایحه‌نك محکمه کاتبنه تسلیم اولنمق وحبس جزاسیله محکوم اولانلر حال محبوسیتده اولدقلرینی ویاخود مکفلاً صالی ویرلمش بولندقلرینی اثبات ایدر اوراق رسمیه‌یی تمییز استدعاسنه ربط ایتمك لزومی شرائط تمییزیه‌دندر.

تمییز عرضحالی

.... مضروبیتندن طولایی بش ماه مدت محبوسیتمه دائر بدایت محکمه‌سی جزا دائره‌سندن ویریلان و... تاریخنده طرفمه تفهیم اولنان حکمده ایشلنمش دنیلان جرم صحیح اولسه‌ده قانونك تعیین ایتدیکی مجازاته تطبیقاً محکومیتم طرفمه کیدلمسی لازم

كلور ايكن تعيين مجازات تطبيقات قانونيه‌سی یا كلش اجرا اولنه‌رق خلافنه . قانون اول مقدار محبوسيتم لزومنه قرار ويرلمش اولديغندن وشرائط قانونيه‌دن اولان بش ليرا جزای نقدی بدليده . . محكمه‌سی وزنه‌سنه توديع ايدلديكندن وموقت صورتيله مكفلاً محبسدن تخليه اولنمش اولديغمه دائر اولان ورقهٔ رسميه‌ده مربوط بولنديغندن حكم مذكورك تمييزاً بالتدقيق نقضنی استدعا ايلرم . . .

(امضا) (تاريخ)

تمييز لايحه‌سی

. . . . . ده ساكن . . . . كتبه‌سندن . . . . افنديك ضاربی اولديغمدن بحثله اقامه اولنان دعوی وجريان ايدن محاكمه نتيجه‌سنده . . . محكمه‌سی جزا دائره‌سندن . . . تاريخنده تفهيم اولنان قرارله بش ماه مدت محبوسيتمه حكم اولنمش ايسه‌ده حكم قانونه منافی اولديغندن تمييزاً تدقيقنی باعرضحال دعوی ايلديكم كبی اشبو لايحه ايله اسباب موجبهٔ تمييزيه‌يی عرض ايلرم .

اولا مضروب دنيلان . . . . افندی يوم منازعه‌ده محله‌لرندن كچديكم صره‌ده النده‌كی قما ايله اوزريمه هجوم ومجرد بر مقصد جانيانه ايله عاجزلرينی ضربه قيام ايلديكی جهتله بالمجبوريه تخليص نفس ايچون المده‌كی باستون ايله مقابله وضربدن كنديمی محافظه ايتمش و بالآخره اطرافدن يتشان آدملرك توسطيله انجق الندن خلاص اوله بيلديكم وحتی بدايةً استماع اولنان شاهدلرده مرقوم . . . افنديك يدنده‌كی قمانی ومقابلةً ضرب ايتديكمی سويلامشلر ايكن درجهٔ اولا محكمه‌سی بوبابده

برائتنه قرار ویرمه‌سی لازمکن ایکن محکمه‌نك خلافنه کیتمه‌سی مخالف قانوندر.

ثانیا ولو سلم قانوناً بو یولده وقوعه کلان مقابله‌مدن طولایی مجازاتم ایجاب ایتمش اولسه بیله بالمقابله ایقاع ضرب ایدنلر حقنده اولان قانون جزانك ... ماده‌سی احکامنجه معین اولان مجازات دائره‌سنده تعیین جزا اولنمق طبیعی ایکن عین ضارب حقنده اولان قانون مذکورك ... ماده‌سی احکامنه توفیق حرکت ایتملری تطبیقاتجه دخی یا کلشدر.

اسباب معروضه‌یه مبنی حکم واقع قانوناً منقوضیتی مستلزم اولدیغندن تمیزاً بالتدقیق نقضنی استدعا ایلرم...

(تاریخ) (امضا)

انتها

—

ـ ذیل تعلیم کتابت ـ

علم انشانك شامل اولدیغی علوم ادبیه‌دن فن بدیع وبیان ومعانی‌نك بعض قواعدی حقنده دخی مبتدیلر ایچون معلومات مجمله اعطاسی لزومی حس اولنمش وبناءً علیه «ذیل تعلیم کتابت» عنوانیله دیکر بر اثر دردست تحریر وترتیب بولنمش اولدیغندن بمنه الکریم قریباً اتمامیله آنك دخی موقع انتشاره وضعی مقرر بولندیغی ارباب مطالعه‌یه عرض اولنور.

(تصویر مطبعه‌سی)

Reşād
Yeni
Laṭā'if-i
1890

يكى

لطائف انشا

ياخود

محررات مشاهير الانام

نز

رشاد

صاحب وناشرى

عصر كتبخانه‌سى صاحبى كرقور

معارف نظارت جليله‌سنك رخصتيله

درسعادت

(قصبار) مطبعه‌سى - باب عالى جاده‌سنده نومرو ۲۵

۱۳۰۷

— قارئینه —

« تعلیم کتابت » نامنده‌کی اثر ناچیزك اوچنجی فصلنده مندرج مکاتب و سائره نمونه‌لری میاننده — فن بدیعك « مراعات نظیر، یاخود، تناسب » دنیلن قاعدهٔ لطیفه‌سی اوزره — طرف عاجزانه‌مدن یازلمش بر ایکی مکتوب ایله حافظ مشفقك ساعت تشکرینی حاوی تذکره‌سنی ومعلم ناجی افندی حضرتلرینك بر شکرجی‌یه نصح وپندی شامل مکتوب حلاوت اسلوبنی اوقومش اولان ذائقه سنجان ادبدن بعض ذوات بونلرك پك طاتلی شیلر اولدیغنی واکر ممکن اولوب ده، کرك اسکی کرك یکی، بو طرزده یازلمش آثار آیریجه بر کتابه درج ونشر اولنمش اولسه خوش بر شی اوله‌جغنی شفاهاً وتحریراً اخطار بیوردیلر.

تعلیم کتابت ایچون نمونه اوله‌بیله‌جك اثرلر آراشدیردیغم صره‌ده، اوته‌ده بریده، تصادف ایتدیکم برطاقم نفائس آثار ونوادر محرراتی بو اخطارك وقوعندن اول تشویق ایتدیکندن بو فکر و نیتله جمع آثاره باشلامشدم. فقط بن بونلرك یالکز آنلر یولنده یازلمش شیلردن عبارت قالمه‌سنی ایسته‌مدیکمدن خوشه کیده‌جك نه وارسه قید ایتمشدم. ظن ایدرم‌که بو دها خوش اولور.

ایشته واقع اولان شو اخطارك ویردیکی جسارت اوزرینه، شمدی‌یه قدر طوپلایه بیلدیکمی، نشرایدییورم.

شناسی نك مکتب عرفانی سبق‌خوانلرندن رفیق بك مرحومده یکرمی بش سنه اول ینه بو مقصدله وفقط صرف قدما و پیروانی

آثارینه منحصر اوله‌رق بر اثر جمع و ترتیب و «لطائف انشا» عنوانیله توسیم ایدرك ایکی جزؤینی موقع انتشاره قویمشدی.

لکن رفیق بکك زمانی ایله بزم بولندیغمز زمان آراسنده طوبی ربع عصردن عبارت برمدت وارکن له الحمد والمنه معارف اوزمانکی حالیله نسبت قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده مظهر ترقی اولدیغندن رفیق بکك لطائف انشاسنده مندرج بولنان آثارك یاریسندن زیاده‌سی شمدی اله آلمغه بیله دکر شیلر دکلدر. بوکون آنلرك محلنه عصرمز فضلای ادباسنك نفائس آثار قلمیه‌لری قائم اولمالیدر. بناء علیه ــ درکار اولان مناسبتی جهتیله ــ شو کتاب ایچون انتخاب ایتدیکم او عنوان اوزرینه فقط بر «یکی» لفظنك علاوه‌سنه لزوم کوردم.

آثار قدمانی ــ مجرّد قدمای آثار اولدیغیچون ــ مردود نظر اعتبار ایدنلر احتمالکه شویله برتشبثده بولندیغمدن طولایی بنی مرده‌پسندلکله اتهام و تقبیح ایدرلر.

بن ده جواباً دیرمکه:

برکرّه زمانمزده اثرلریله افکار بدایع پرستانی اعجاب ایده‌جك قدر اظهار کمال اقتدار ایدن دهاة ادبامزك هانکی مکتب عرفانك تلمیذانندن بولندقلری ملاحظه بیورلسون.

اعتقاد قاصرانه‌مجه بزبوکون اسانمزی نه‌قدر ساده‌لشدیرسه‌ك ادبیاتمز ایچون ینه «آثار قدما» دن عبارت اولان اومکتبدن درس آلمغه احتیاجمز واردر.

«آثار قدما» برطاقم تلاسیق کتابلردرکه آنلری اوقومازسه‌ق تحصیلمزی ناقص براقمش اولورز.

صدق مدّعایه برهان آرانیلیرسه اومکتبك تلمیذلریله بو احتیاجی

تصديق ایتمیوب‌ده تقلید ایله اکتفا ایدن اصحاب قلم طرفندن میدانه قونولان اثرلرك مقایسه‌سی کافیدر.

شوقدرکه آثار قدمایی تتبع، فقط تقلیددن اجتناب ایتمه‌لی.

(بو مجموعهٔ منتخبـات اکثریت اوزره مکاتیب وتذاکری ونادراً مقالات وسائر آثار منشیانه‌یی حاوی اوله‌جقدر.)

احیا افندی حفیدی
رشاد

—

رفیق بکك « لطائف انشا » یه یازدیغی مقدمه

نقش طراز صحایف لطائف وصور بند عوارف ومعارف اولان ظرفای ادبای عثمانیه نك التزام لطیفه ومضمون ایله قلمه آلمش اولدقلری آثار اعجاز نمون، كه هر بری بدایع صنایع منشیانه ایله مشحون وبلكه مرتكب اولدقلری نقوش حروف ظروف ظرائف بوقلمون در، قرین نظر امعان اولدقجه یعنی مجلای مجلاّی فصاحت وبلاغت اولان مرایای مزایاسنه مدنكاه عرفان اولندقچه بهجت لقا وحسن ادای بیمدانی ایله جلوه پیرای شهود اوله جق فرائد شواهد معانی حیرت بخش فكر انسانی اولور.

ایشته شو افاده، سلاست و ظرافت مشهوده لرینه نسبتله حقیقةً بر تعبیر ساده ومطالعه لری ایسه هر كسجه موجب انبساط واستفاده اولان آثار مذكوره نك محضا عرفای اخلافه یادكار ومجالس فضلاده یاد وتخطر نامه مدار اولمق آرزوسیله جمع وترتیبنه ابتدار اولنمشدر.

آنجق بو یولده اولان محرراتك بعضیسی، اصحابنك نامی كبی، مقید ورقپارهٔ نسیان؛ بعضیسی دخی قیدسزلقدن ناشی پریشان اوله رق یالكز بر جزؤی منشیلرینك مجامیع مخصوصه لرنده آثار سائره لریله برابر محرر وموجود اولدیغندن وهله جهله وكهله نك، بئس التصادف، نظر استحقارینه اوغرایوب ده، مانند نقاط سقاط رقم، مطروح كوشهٔ عدم اولانلردن شمدی نادراً اله كچنلری اولسه بیله كیمنك بیاض صحیفه سی التحاق سوادنی سود ایله مشابه چهرهٔ سیاه، كیمنك سواد مدادی التصاق اوراق ایله رنكپذیر محو وتباه اولمش بولندیغندن شمدی یه قدر فقط الك منتخبلرندن اولمق اوزره بریوز اوتوز قدرینه

دسترس اولنه‌بیلمش و برمنوال مشروح وسخ غنات و نادانی ایله ژنك زنك وخلط قلم ادانیدن هم نقش نیرنك اولمش اولانلری یوایله حل وتمییز اولنه‌رق ثلثی اشبو جلده تمیق وقصوریله دها ظهور ایده‌جك اولانلری ایلری‌یه تعلیق اولنمشدر.

— اخطار —

شو صورتله موقع استفادهٔ عمومیه‌یه قونولمق ایسته‌نیلان آثارك طرفمزه کوندرلمسی عصرمز ظرفاسندن التماس اولنور. [۱]

رفیق

—

[۱] بو التماسی بزده تکرار وکتابمزك مندرجاته موافق آثار اهداسنه همت بیوره‌جق ذواته عرض تشکرات بی شمار ایدرز.

منشئ مشهور عزیز بك طرفندن باسر مصاحب شاعر هاتف افندی‌یه — اصطلاحات موسیقیه اوزره — یازلمش بر مکتوب

همیشه ذات طاهر النسب فارانی حسبلری حصار حفظ باریده بر قرار وسازکاری نظر همایون اثر ایله واصل اوج اشتهار اولنق دعواتی اداوتکرار قلندیغی خلالده شودهٔ صدیق راست کفتارلریدرکه:

کهن بستهٔ زنجیر مهر ومحبتلری ومأنوس راحت الارواح صحبتلری ایکن، ماننده سفر حجاز دور ودراز اولان دورکیر مفارقتدن بری مخالف طور وفاکاری شمدی‌یه قدر باعث تسکین سوز دل اولور سلام دلارالری ومانند نغمهٔ نکریز شوق انکیز اولان شقهٔ عشاق نوازلری ورود ایتمدیکندن مثل فاختهٔ پرسوخته مبتلای فکر اوفراولوب

«بوزوتدر بینمز بر تل‌می قیردق مطربا بیلمم!»

اندیشه‌سنده قرار ویرلمش ایسه‌ده ـ ه اصول صوفیان اوزره نهفت وآشکاردعای عمر سعادتاری پیشرو اذکار پنجکاه قلنه‌رق خبر سماعی آهنك عافیتلرینه سامعه کشای انتظار ایکن نقش ونکار قلم هنرکارلری اولان مکتوب صحت مصحوب رهاوی ادالری همرنك صباح نیشابور اولان بر روز فیروز، که رشك انکیز نوزوزدر، قاصد صبا رفتار یدیله وارد و واصل وچمنزار سطور سراسر سرورنده سنبله نما اولان مضامین ارم قرینه اطلاعمز حاصل اولوب چرخ ناسازك حقمزده خفیف وثقیل اجرا ایلدیکی اصول کردی کردازینی فراموش ایتدیره‌جك مرتبه‌لرده مایهٔ شوق وشادی اولمشدر. همیشه ماننده

ناهيد اوج عزتده نغم پرداز وخوش صدای اقبالاری جلوه بخش مقام شهناز اولمقدن خالی اولمیه آمین.

بودفعه اول طرف پرشرفه میان‌ند عزیمت ایدر اولمغله استفسار خاطر فیض مظاهرلری ضمننده دعانامه تحریر و

« کیتسون نوای نظم نوك اصفهانه‌دك »

ترانه‌سیله بعث وتسییر اولندی.

بمنه تعالی لباس مستعار حیات فرسودهٔ دست هادم اللذات اوله‌دن مغبوط متنزهات عراق وعجم اولان حدیقهٔ فردوس آسالرنده اجتماع مقدر اولورسه بسته نکار زلف تابداری اولدیغمز دلبر حسینی نسبك بر بوسه‌لك نغمهٔ جان سوزی ایله تشنیف آذان ودست دراز آرزویی خلقهٔ کردانیه ایدرك پای کوب ودست‌افشان اولمق منتهای امل دل لاابالی اولدیغنی تفهیم معرضنده خامهٔ بیاتی بیان عرضبار کفتارك صریر عربان صفیرینی عفو وکرمده مخیر سکز.

لطفاً وکرماً آمدوشد وقوعنده دور روان عافیتلرینی مشعر یکاه و دوکاه پرده‌لرنده بر ایکی سطر کرمنامه ارسالی کار خفیف اولمغله اولبابده همت بزرکانه‌لری نیاز ثناور کوچك منشدر.

عاکف پاشا انشاسیدر بر تذکره

بر نقش ونکار بهجت بی شمار اولان مقام والا پایهٔ مسرت وایه‌لرینه نغمات رنکین دعا و ترنمات دلنشین ثنا اهداسیله نای خوشنوای خامه بو زمینده پرده کشای اصول اولورکه:

دویك ساعت صحبت دلکشالری راحةالارواح دور روان ونشاط

افزای دل وجان اولمغله کفهٔ زبانمز ذکر جمیللرینه بسته وزمزمهٔ ثنالری اوقات بجکاهیده اوج اعلایه پیوسته قلندیغی بی اشتباهدر.

شوق محبتلریله میان خانهٔ درونده نهفته اولان مانند دوگاه دوغزل کشاده وساطت خامهٔ راست روصبا رفتار ایله صوب والالرینه فرستاده قانمغله اصول وفروعی هرنه قدر بی آهنك ایسه‌ده ستیر سراپردهٔ ترنمات حسن انظار ومشرف ساز نغمات التفات واعتبار بیورلمق مرجودر.

چارگاه مزاج ضعف ترکیبمزه نوعاً شعبهٔ انحراف طاری اولمغله مجلس فارابی پسندلریله تشرفه امکان اولمدی. همواره حصار استوار حفظ خداده مستدام ومیان بند شاهد زیبا خرام مرام اولەلر.

بنه عزیز بك انشاسیدر' ترسانه اصطلاحی اوزره' بر مکتوب

جناب خدای متعال همیشه سفینهٔ قلب منورلرین گنج باد آور پرویزی کبی انواع تحف سرور ایله مالا مال ایلیه آمین.

بوندن اقدم سلفمز یحیی قپان زاده نفاقیله ساقز جزیره‌سنه اثنای اجلاده حقمزده هبوب ایدن تندباد شئون روزکار بوشنا کارلرینی نه کونه فورتنهٔ سامان ربایه دوچار ایدوب بالآخره زورق امید، شئامت سوء تدبیر ملاح بخت سیاه ایله، نه طرزه ساحل ناکامیده قاره‌یه اوردیغی معلوم عنایتکزدر. «ذلك تقدیر العزیز العلیم»!

نه حال ایسه وطنمزه عودت و اورصه پوجاغوطه خوار بحر ملامت ایکن بو دفعه فلك اورصه آلاباندا کلوب اوزرمزه ریزان ایتدیکی کوللهٔ حوادث تکنهٔ سامانی سوراخ سوراخ وناخدای طوارق ایام صفرای سفن ظنیله صفرای معدهٔ آسایش بندکانه‌می

شویله سنکلاخ ایتدی که لجهٔ افکارده لطمات حزن وملال باباغنقویه محاذی اولوب محافظهٔ کشتیٔ روح محتاج اعجازکاری حضرت نوح اولمشدر.

تطارق امواج اشغال سببیله سابق امین ترسانه ... افندی حضرتلری پوصله‌یی غائب ایدوب حق عاجزانه‌مزده قولومبورینه‌یی بوشاتملریله بو بنده‌کزی « آرمودلو » ساحلنده «درت شالوپه» تعبیر اولنور سفینه انشادینه مأمور قیلمشلر. ساحل کملیك وجبل طومانیج معلوم دولتلری اولمیوب قاره‌دن خلاط اوکازملریله مومی الیه جانبندن وزان اولان کشیشله‌مهٔ سوق واغرا بوکونه علجوم خطرناکده یلکن قیاتمامزه باعث اولمشدر.

افندم. هر نه قدر ملاح فلاحك مهملی ایسه‌ده، انصاف بیورك، چیفتجیدن کمیجی یاپیلمش میدر؟ نه دیه‌لم، صاغ اولسون! امر عالیده کملیك قاضیسنه خطاب اولوب بویله بر امر جسیم پیاده بر آدمك کمی ارسلانی کبی اولدیغی محلدن اندام کوسترمسیله بیتمیه‌جکی نمایان اولمغله «برکرّه اسقاندیل ایده‌لم. آیا او قضاده امکانه اهالیسی تعهد ویالکز کندی عفومزی نیاز ممکن اولورمی؟» مفهومی تفکراولنوب زورق مرامی بالسهوله ساحل حصوله چکدیرمه ملاحظه‌سیله دومن صوینه وارلمیه‌رق خیلی وارده قوسته تعبیر ایله حاکم افندی‌یه قائمه تحریر وامر عالی مباشریله ارسال وتسییر اولندی.

اهالی استماع امرعالی ایتدکلرنده قارهٔ دماغلری قومانیهٔ شعوردن تهی قالوب کوپشته‌لر صوده طاله چیقه هرنه‌قدر میان طوفان تدبیرده عقله یلکن ایتمشلر ســه‌ده کوه شکوه ظن ایتدکلری قالیون رأیلری روی دریای حیرتده یونغه پارچه‌سنه دونوب بالآخره مستغرق قلزم عجز اولدیغنی کوردکلرنده زیاده‌جه پوجالایوب افادهٔ حال ایچـون

یلکن کوره‌ك درعدله کیتمشلر. ظن بندکانه‌مه کوره درسعادتده براز سینتنه چکوب چاپه دمیرسوزتلری کورسه‌لرده‌اوصولره‌یناشمیه‌جقلری کورونور.

بنده‌کزك حالمده، تکنهٔ الفاظه‌چوپ قلمی‌سره‌ن‌وصحائف اوراقی یلکن ایدوب دستیاریٔ مضمون ومعنی ایله بحر سیاه مداده سفر ایتدیرمکدن باشقه خدا حقیچون ترتیب مهمات دونمایه قدرت یوقدر.

... حضرتلرینك دامن دولتلرینی لب ادب ایله تقبیل ایدرم. جناب مجری الریاح، فلك مشحون مراحم اولان، وجود دولتلرینی آسیب روزکاردن مصون ایتسون. لله‌الحمد قپودان دقایق دان‌همتلری بو آنه قدر نیجه نیجه اوقیانوس حیرتده دومن آلدیرمش سفائن تضرعاتی آلای مالای سیغ فلاکته باشدن قاره اورمقسزین رسیدهٔ لیمان اسعاف ایتمشدرکه بنده‌کزك نیازم آنلرك یاننده صندال اوله‌ماز. اکر خضر مرحمت وعنایتلری بنده‌لرینی دخی شو کرداب پر هولدن تخلیصه دلالت بیورمیوب‌ده «بوقاپی ایشیدر، نه یاپه‌لم؟

«ماکل مایتمنی المرء یدرکه
تجری الریاح بمالا تشتهی السفن»

یولنده جواب اعطا بیوروزلرسه، ضخامت جسم پرثقلت بندکانه‌می بالدفعات مشاهده بیورمشلردر، درحال پیشگاه ساحلسرایان بوغازده کاه‌بکاه‌لنکر انداز آرام‌اولان کوه اندام‌چکدیریلرکبی مرسای دولتلرینه‌القای تیمور کثافت ایدوب نه‌قدر استثقال بیورلسه‌مرحمتلری‌ظهورینه قدر نظر عنایتلرنده اثبات‌وجود وصدای ترانهٔ تضرع ونیازی زوایای عالمده مشهود ایتمکدن باشقه چاره‌م یوقدر!

عزيز و محترم رأس دولتلری صدقه‌سی‌چون؛ مالاً، بدناً، علماً، اعواناً بو خدمته عدم قدرتم معلوم دولتلری اولمغله بودفعه پهلوی نیازمه حواله‌ٔ اوستوریه رد دورباش روا کوروله‌یوب بوخدمتی ادا – والله العلی العلی – داخل وسع قدرتم اولمامغله تیشهٔ مرانفوذ حادثات، ستون جسم ناتوانی بالکلیه یونقایه قارشدیروب ذوالنون سامان عاجزانه‌م لقمهٔ حوت فنا اوله‌دن شجرهٔ یقطین مرحمتلری فرق بندکانه‌مده سایه‌دار بیوریلوب «بو خصوصك کوروله‌سندن ممنون اولورم» تعبیریله کتخدای صدر والاقدره طرف ولی‌النعمیلرندن برخبر کیتمك بابنده مرحمت وشفقتلری تضرع ونیازم اولدیغی وقت نشاط کریمانه‌لرنده بالوکاله تقبیل دامن دولتلریله برابر عتبهٔ سامیه‌لرینه انها وافاده‌یه همم بهیه‌لری سزاوار بیورلمق منوط شیمهٔ کرامیلریدر.

قوروق تکیه‌سنك تعمیری رجاسیله یازلمش بر تذکره

ارنلر وشاه کرمور سایه‌سنده خدمت جلیله‌سیله حلوالمذاق اولدیغم «قوروق تکیه‌سی» نك تعمیری حقنده شرفصدور ایدن وعد عالیلری آصمه قرار اولمشدر.

«صبر ایله قوروق حلوا اولور» مثل شیرینه اعتماداً، بوکون یارین اعمارینه تشبث اولنور، دیه ترقب اولنمش ایسه‌ده کوزموسمی حلولیله اوزوم وقتی کچه‌رك هوالر اکشیمکه باشلامش وحال بوکه درکاه مذکور حلولی تقرب ایدن فصل شتانك شدتنه تحمل ایده‌میه‌رك، بنت‌العنب ایله کوروشمکی اعتیاد ایدن مستانه‌لر کبی، یقلمسی مجزوم

وشمديلك مهماامكن آياقلانديرلسنه بنده‌لرينك اقتدارم اولمديغی ايسه امر غير موهومدر.

بوندن باشقه هرهفته ذكر ومقابله‌يه كلن ذوات ودرويشان ايله خانقاه مذكورده بيتوتت ايدن فقرانك قهوه واطعمه‌سنی پيشيره‌جك اودون وكومورك تداركی زمانی دخی كذران ايتمكده‌در.

قلوب عشاق كبی خراب اولمغه تمايل ايدن شو زاويه‌نك حسن تسويه‌سی باغ احسان وكرم وكلستان الطاف وهمم اولان خاك دركاه كريمانه‌لرندن مستدعادر.

شو نياز عاجزانهم «لاقردی قيتاغنده آصمه‌لر بودايم» مثلنه حمل بيورليوب ممكن اولديغی مرتبه همت عليه‌لری ارزان بيورلمق بابنده.

هديه ساعت تشكرينی حاوی برتذكره

بانیٔ موقت خانهٔ امكان تقدست ذاته عن احاطة الزمان والمكان حضرتلری دقيقه‌شناس امور دين ودولت وكره‌كشای مصالح ملك وملت اولان ذات يوسف سمات وكالت پناهيلرينك، كفهٔ ميزان شنشنهٔ حسنه ولوحهٔ معنی‌نمای «عدل ساعة خير من عبادة سبعين سنه» اولان، دست كرم پيوست آصفانه‌لرينی الی قيام الساعه محفظهٔ خاتم شهرياری بيورسون.

بوكره ... بنده‌لريله

«بر عجب صنعتلی ساعت كيم باقلدقجه ويرر
روزه داران غمه شام مسرتدن خبر»

دقيقه‌سنجه بر ساعت جهان قيمت وپسنديده صنعت احسان

بیورملری نعم جلیلهٔ سائره‌لری مقابلنده ثانیه بثانیه حرکت ایدن زبان محمدت بیان عاجزانه‌می بتون بتون حصر ادای شکرانکی ایتمش اولدیغی محاط علم عالم آرای صدارت پناهیلری بیورلدقده اولبابده

«حافظ مشفق»

صدرالدین بك اشاسیله استعطافی حاوی بر مذکره

«رب یسر لاتعسر رب تمم بالخیر»

قوللری برنقطه، ایکی نقطه، اوچ نقطه رموزاتنك هیچ برندن خبر آله‌مامش اولدقدن باشقه قاضیلغم وارسه‌ده اوزون الف قدر بر مد آلمق میسر اوله‌میوب بیلیر بیلمز عبارهٔ ضرورتی ازبرلیه‌رك همزه الف کبی تحیاته اوتورركن قلت ثروتدن زاهد مرتاض کبی صلواتایله یورور اولدم. اماهرنه‌قدر اهل قنوت دکلسه‌مده کرم‌مولای کریمه قنوطم یوقدر. کرچه بنده‌کزده جیم قارننده بر نقطه ایسه‌مده

«بر طاقیه قاپایدم دیه‌در سعیی همیشه
کان‌هنره‌کلسه صدد(فارغب) ی بیلمز»

ترکیبانی هجاله‌دکچه تربیه فلقه‌سنه مستحق اولدیغم تبین ایدرك بحق سورهٔ «والذاریات» و بکرامهٔ «ملك» و «عم» قافه جیقسه‌مده عنقای‌معنی ایله هم آشیان اوله‌میه‌جغم مجزومدر. بناءً علیه یأس‌تام ایله بیت الحزنمده آغلایورکن کوچك کریمم جاریه‌لری:

— بابا! نه آغلایورسك؟ بنم مکتبه‌باشلانمه صره‌م کلدی. مذهب جزؤ، کوموش خلال، اینجولی کیسه، صدفلی رحله، قومشولرله احبا

اطعام و خواجه‌مه آمین خوان ایله برابر اکرام تمام اولنه‌رق بدأ بسمله قرائت ایتمك ایسترم.

دیه نیاز ایتدکده ــ تعجب کنان «سبحانك اللهم!» دیه‌رك ــ آقیزم! یالواردیغك بنم‌ده مطلوبمدر. لکن خیلی پاره‌یه محتاج اولدیغندن تأخیر اولنمق بالضروره ایجاب حالدندر.

دیه محزون جواب ویردیکمده:

ـــ باباجغم! تاسه‌لانمه. بکا قارغه‌لر خبر ویردی که: . . . افندمز حضرتلرینه قفس حق قرآن، که مکتب دیمکدن کنایتدر، اول مکتبه باشلاتمقلغم نیازیله «زوکورتك یوواسی یاپدی!» دیه عرضحال ویرسه‌ك شوفریاد عندلیب موسمنده فاملیامزی آغلاتمیه‌جقلری وبر وجه تمام اکرام بیوره‌جقلری بحق مصحف شبهه‌سزدر.

دیه ختم کلام ایلدیکی محاط علم عالم آرای کریمانه‌لری بیورلدقده اولابده

کومور ارسالی رجاسنی حاوی بر تذکره

محبوب سیه‌چردهٔ بزم کرما کرم احبا وفاکهة‌الشتا اولان کومور دیدکلری یادکار تخم فروشان آتش مکان سواد الوجودك سنك وخلك جوروجفالرینه تحمل ایده‌میه‌رك غالبا مالك دوزخ حضرتلرینه دردنی یانوب یاقلمغه جهنم اولوب کیتمش وبو تقریب ایله کالهٔ وصلی آتش بهاسنه چیقارق پروانکان تابسوز فاقه‌نك جمره وحلول نوروز شویله طورسون قنطار آغمه‌سنه دها برماه قالمش ایکن بر درهم

كوموری اولمديغنی تفكر اولنه‌رق ميزان دو چشمده كومور توزی كحل صفاهانيدن عزيز تر كورونمش وذات دولتلری كرمای كثير الرماددن اولوب ... افندمزك بنم كبی وصاف عزت اتصافی اولان آتش زبان حريفلك سودای تدارك فحم ايله مفحم اولمسنی لايق كورميه‌جكلرندن ماعدا شو قدرجق شرارهٔ احسانی حقمده دريغ بيورميه‌جقلری جزم اولنمش اولمغله بنده‌خانه‌ده بولنان منقللر قار ياغدی بابا دركاهنده مدفون كومور اولياسی‌نك مرقدی كبی آتشدن خالی اولديغنی اعز احبامزدن... افندی وساطتيله افاده وانبا وبر مقدار كوموك ارسالنه همت سامیه‌لری ارزان بيورلمق رجا اولنه‌رق وعد عاليلری شرف سنوحی تبشير اولنمشكن ظهور ايتمديكی اصلا مسامحه‌يه عزو اولنميوب مشاغل كثيره‌دن خاطر دولتلرنده كومورلك صيغاجق محل اولمديغندن اونوتلمش اولديغنده شك وشبهه‌م يوقدر.

ورودينه منتظر اولديغم كوموك تدارك وارسالی خصوصنك اقتضا ايدن بنده‌لرينه امر وتنبيه بيورلمسيچون نای آتش نوای خامهٔ سيه‌جامه «الانتظار اشد من النار» نغمات محرقه‌سيله نيازنامه ترقيمنه جسارت ايتمشدر. باقی...

بر ذاتك منجم باشيلغه تعيينی حقنده عاكف پاشانك توصيه‌نامه‌سی

بو اثناده بر مقتضای ادوار فلكيه منجم ثانی ابراهيم بكك درجهٔ طالع زندكيسی قاطعهٔ انتهايه تصادفله مريخ اجل كهنه تقويم عمرينی چاكچاك ايدرك كوكب روح روانی مغرب عقبايه رجعت ايتمشدر.

جناب حق، مادارت الافلاك، افندمك سپهر دولت واقباللرينى قران سعدين عمر وعافيتله مزين ايليه آمين.

مومىاليهك غروب نجم حياتى بعض محاسبين آمال وامانيك طلوع ثريای امنيهسنى مستتبع اولمسيله بو زمرهدن يعنى فلكزدكان فن نجوم وكهانت وستاره سوختكان فقر وفلاكتدن آقسرايلى محمد افندى بندهلرى اكرچه «فعلى الكواكب بالمكوكب شاهد» دقيقهسنجه من حيث الاعتقاد «لااحب الآفلين» مدلول منيفيله عامل اولسهده من جهة العمل «والمدبرات امراً» معناى شريفندن غيرغافل اولهرق هر نه قدر كوكبى دوشكون بر بى چاره ايسهده تدوير عاطفت سنيهلريله بخت خوابيدهسى بيدار واختر مطالبى نمودار اولمق و سايهٔ دولتلرنده بركون كورمك آرزوسيله منجم ثانىلك خدمتنه طلبكار اولهرق و ساطت نياز عاجزانهمى اختيار وفن مذكوردهكى رسوخ ومهارتنى اظهار ايتمش وكسكين منجملك شهرتيله طالع و اژكونهسى افق مرامه واصل اولهمامش ايسهده فلكفرتوتك اوضاع ناموضوعندن خيليجه خبردار وحواس خمسهٔ باطنهسى مانند خمسهٔ متحيره رجعت واستقامت يأس وامید ايله دوّار اولديغنى سطرلاب احوال وآثارينى بيلنلر دخى شهادت ايتمش اولمغله مرصد علم وعرفان ومدار فضل وايقان اولان نزد حكمت پيوند كراميلرنده دخى زايچهٔ حالوقالندن احكام لياقتى واقران وامثالنه تفوق ورجحانيتى ظاهر اولور. سيارهٔ املى ثابت اولمق اوزره فرق مستمندانهسنده نيرّ خير عنايت عليهلرى لمعهنثار بيور يلورسه مطلقا افندمك لطف واحسان بىاشتباهندن واولمديغى حالده كندى بخت بدسياهندن بيلهرك

علی کلا التقدیرین دعوات خیریهٔ داوریلرینه ثبت تقاویم لیل و نهار ایده جکی محاط علم عالم آرالری بیورلدقده

اصطلاحات صرف عربی اوزره بر مکتوب

وجوه وجیبهٔ حب ووداداك مصدر ومشتق منهی وحروف علت ریا وسمعه‌دن برائت وسالمیتی معلوم وبدیهی اولان ذات معالی صفاتلرینك جوهر معتبر بناء اصلیٔ خصوصیتلری ثناورلرینك بلا اعلال متن دل اختصاص اشتمالنده مدغم وبوکیفیت مشارکت بین الاثنین قبیلندن اولدیغی امر غیر مبهم اولدیغندن ظهور موانع سببیله اجتماع ساکنین وقوعنده حذف ایلنمش حرف کبی احدالجانبین آخری ترك وثانی نك سکونی ایچون ادغاملری فك اولنان مثلین مثللو عروضات حوادث طرفینی متفرق و منفك ایده‌مدیکی جهتله فعل متعدی مثال «وما انصره» ضمیرینه همال اوله‌رق بوکره ارجاع وارسال بیوریلان متوافق الوزن والموزون تحریرات بدایع مشحونلری ثناورلرینی مفتوح الفوأد ایتمش و باطن وظاهر امثلهٔ مختلفهٔ کافهٔ اشیایه متصرف وناظر اولان جناب رب قادره عدم مجهولیتی روشن و باهر اولدیغی اوزره مجردات معارفك مزید فیهی وماحتمات کمالاتك ملحق بهی اولان ذات بهیه‌لری غائب وحاضر موالات والالرینك لفیف مفروق ومقرون کبی خاطرستایشورانه‌مده استقراری وصحیح افعال غیرمتغیره آسا ثابت وصحیح اولدیغی ومن الماضی الی المستقبل مانند کلمهٔ «ضرب» معتل اولمیه‌جغی «فعل» بابنك موزونی اولان قلب شریفلری دلالتیله

مستدل بولنمش اولديغندن اولبابده اطالهٔ قيل وقال رتب جمع مصحح ومكسره ايصال اولنسه شايد ناقص واجوفيته حمل اولنمق احتمالندن احترازاً حروف زائده‌يی بالكليه طی و امحا ولفظ مهموز اقسام ثلثه‌سندن استخبار واستنبا اولنديغی كبی محض لازم اولان طبع معارف نبع والالرينی حسن استقصا سياقنده «وانصربه» ضميرينه مماثل اوله‌رق تميقهٔ ستايشكاری ارجاع واسرا اولنمشدر. بعدازين دخی طرف وداد مضاعفلرينی كلمات شاذه‌يه قياس بيورلماسی متوقف همم بهيه‌لريدر.

--

شاعر مشهور خواجه نائلی افندينك برآتشه كيجه‌سی تماشاسنه دعوتی حاوی بر تذكره‌سی

مركز كانون درون لهيب نمون آرام وسكون اولان كرمیٔ مودت ونار محبتك اشتعالی كيتدكجه مشتد وآتش صبر وتحمل كداز فرقتك الم مؤثر حسرت مآلی بوآنه قدر ممتد اوله‌رق كاه شرارهٔ افتراقلريله مشعله افروز آه وواه، كاه نائرهٔ اشتياقلريله خانمان سوز حضور و رفاه اولوب شب تاريك هجرانده تنوّر دلدن خروج ايدن دود شررفشان «هوائی فشك» كبی آسمانه عروج ايدر؛ بلكه بوتاب حرارتله دها زياده كيدر درجه‌ده ذرهٔ ناچيز كدزآميزلرينی آتش انجمده براقش كبی ذات والای قمرسيمای حلاوت پرورلرينه،كه رشك فروغ آفتابدر، بوصورتده برنمونه‌سی عيان وبيان وچشمه‌سار عاطفتلری،كه باعث تسكين التهاب دل پرتابدر، سوی عاجزی‌يه روان اولمسنه جويای راه چسبان ايكن بو بازار اقشامی عيسويلرك

ازقدیم معتاد اولدقلری «آتش کیجه‌سی» تصادفی استدعای حصول مرامه مناسبت تامه اوله‌جغی تذکار وسینهٔ سوزان عاشق کبی بوغاز ایچنده برهوا اوله‌جق آتش پرالتهابلر وجام صهبای آتشین‌رنك کبی پارلاتیله‌جق ماهتابلر طرابیه پیشگاهنده طرب نمای سیر وتماشا اولنمق اوزره مخصوصاً بر آتش‌قایغی اسباب عیش‌وعشرتله دونادیلوب سپهر انجم طراز سیاه جامهٔ عالمی بر دوش نشیب و فراز ایده‌جکی هنگامده یعنی اقشام صولرنده آیازمه اسکله‌سندن راکباً اوچ‌بش موافق احباب ایله عزیمته قرار ویرلدی. مأمولدرکه مجبول اولدقلری شیمهٔ کافرنهادی طریق مخالفته سوق ایلمیوب افق فلکده اثر نیر صبح صادق ظهور ایدنجه‌یه قدر پفکردهٔ دست روزکارهجران اولان شمعهٔ بخت واقبالم دم ملاقاتلریله فروزان بیورلمسی بابنده ...

شیخ عزیز محمود افندی (قدس سرّه)نك سردار حافظ پاشایه بر مکتوبی

تحیات طیبات اتحافندن صوکره انهای داعیٔ فقیر بودرکه:

مزاج شریفکز نجه‌در؟ خوش‌میسکز؟ حالکز نه‌در؟ تدبیر امور جمهور جناب رفیعکزه تفویض اولنمش. حضرت ربّ عزت تأیید وتسدید ایده. صنع الله افندی [١] محبکز فتوی اوزرینه تقوایی واختلاط اوزرینه کوشهٔ انزوایی ترجیح جانبنده ایکن امر سلطانی وارد اولمش. حضرت قادر مطلق خیرلر تقدیر ایتمش اوله؛ عبادینه انفعی میسر ایده. «ان الله یفعل مایشاء»

— الفقیر محمود —

[١] شیخ الاسلام صنع‌الله افندی.

ابو السعود افندینك نوآبدده بر ذاته مكتوبی

زبدة الفضلاء والقضاة مولانا فضل الله. دام فضله الی یوم المیقات، بعدالتحیة والسلام انهای رسالت محبت پیام اولدر که :

امور قضا امر معظم ، خصوصا فی زماننا خطر اعظمدر . هر خصوصده كمال تدبیر وتفكر وهر احوالده نهایت تعقل وغایت تأمل اوزره اولوب ملاحظهٔ تام ایتمه‌یجه برجانبه جریان ایتمیه‌سك واول دیار جلیل الاعتبارده تمكن و آرام ایدن علماء كرام، مشایخ عظام، فقرای انام ایله مشاورهٔ تام ایلیوب جمیع اموركده حضرت حقه توكل وحضرت رسالت پناهه توسل وقضای مبرمده تأنی وتأمل ایده‌سك. حق سبحانه وتعالی جمیع خطا وخللدن وبلاوزللدن مصون ومحفوظ ایلیه. والسلام بحرمة سیدالانام وآله وصحبه الكرام .

رشید پاشانك قبضهٔ حمیتنه دعونی حاوی حضوری معتاد اولانه ذواته یازدیغی تذكره :

جناب قائل كریمهٔ « قاب قوسین او ادنی » بحق اسرار « ومارمیت اذ رمیت ولكن الله رمی » پادشاه صولت دستگاه ولی نعمت عالم خلیفهٔ مفخر پیغمبران امم پادشاهمز افندمز حضرتلرینی قوس فلكده سهم السعاده ثابت اولدقجه دیهیم ابهت وسیم خلافتپناهیلرنده مؤید ومستدام وسهام تشبثات واضحة المبرات حضرت شهنشاهیلرینی هر حالده آماج گاه توفیقات وتأییدات ربانیه‌سیله مستهام بیورسون .

بفیضه واحسانه تعالی ذات مؤید آیات حضرت خلافت پناهی
کافهٔ شؤنات جلیلهٔ ملوکانه‌لرینی اثر عالیٔ جناب پیغمبری‌یه توفیق
وتطبیق بیورمقده اولدقلری وهر محاسن وکمالاتده روزبروز حسن
موفقیتله اسلاف کرام معالی اتساملرینی مسابقت ایدرك مضمار فنون
متعدده‌ده حائز قصب السبق اشتهار بیورلدقلری کبی تیمناً وتبرکاً بوندن
مقدم فن مسنون تیراندازی‌یه دخی رغبت پرمیمنت شاهانه‌لری شایان
وسزا بیورلمشدی. نشانهٔ نشان میدان فطانت واستعداد اولان خاقان
معظم افندمز حضرتلری مقارنت توفیقات احدیه ومعاونت روحانیت
سعدیه ایله فن جلیل مذکوری دخی قبضهٔ تسخیر وحصوله کتیرمش
اولملریله شهر حالك ٢٨ نجی پنجشنبه کونی قبضه جمعیت معتادهسی
رسم عالیسنك اجراسنه وجمعیت مذکوره‌ده وکلای فخام وبعض
ذوات کرام حضراتنك بولنملری خصوصنه امر وفرمان حضرت تاجداری
متعلق وشرفصدور بیورلمش وکیفیت لازم کلن ذواته بیلدیرلمش اولمغله
ذات دولتلرینك دخی برموجب ارادهٔ سنیه یوم مذکورده ساعت
اوچ صولرنده نشان عالیلرینی برابر آله‌رق اوق میدانی تشریفه
همت بیورملری بابنده اراده افندمکدر

کریدی رحمی افندینك برمکتوبی [١]

محیر عقول صورتکران جهان اولان تصویر دلپذیر عالیلری
زیور ایادیٔ مفخرت وآویختهٔ طاق چشم حسرت اولدی. من القدیم

[١] سری پاشا حضرتلرینه درکه ٢٥ سنه اول یازلمشدر

کلبهٔ ارتنك [١] رنك متخیله‌مزده جایگیر اولان شکل وسیمای صباحت احتوای والالرینك بوکره مزایای عیونده لباس آخرله جلوه‌نما اولیشی هویت واحده‌نك صور مختلفه‌یه حلولندن کسب مغایرت ایتدیکنی ویرو حدت قابل تعدد اولمدیغنی اشارت وبزی بو نکتهٔ دقیقه‌نك تأملیله صورت دیواروار برمدت دمبستهٔ حیرت ایدرك مسلوب الشعور براقش اولدیغی حالده دستیاریٔ لمعات روحانیه ایله جیش عرمرم حواس ینه مرکزلرینه آئل وهر بریمزه شاخسار دروننده‌ن هزار لسان حاصل اوله‌رق زمزمهٔ سحبان پسند تشکر و محمد تمزپیوستهٔ آسمان وطنین اندازمسامع کروبیان اولدیغنك عرض وبیانی تجدید قبالهٔ خصوصیته نعم الوسیله اتخاذ قلندی....

منیفزاده وهبی‌نك برمکتوبنده مستخرج ومنقح فقره‌در

«یوم شك نیتنه شیره صیقارکن یاران
صیق بوغازایتدی کلوب شحنهٔ شهر رمضان»

مؤداسی اوزره غرهٔ ماه صیام بام فلکدن اظهار انحنا ایله روزه دارانه ایفای رسم سلام ایتمکله تلاقیٔ احبا واختلاط ظرفانی یادایدرك «آیا بوبلدهٔ پرهیزکاریده [٢] وحیداً وفریدا قیام وصیام وظیفه‌سی نصل تأدیه واتمام وخصوصا افطار فرحت نشانده تك وتنهانه کونه تناول طعام اولنور ؟» دیه متفکر وحیران وباری زمرهٔ جر آردن اولسون

---

[١] مصوران عجمدن مشهور مانی‌نك انفس آثارینی جامع برمجموعه‌نك وعلی راویهٔ اخری براوطه‌نك اسمی‌در.

[٢] بوغدانده واقع «باش» قصبه‌سی مراد اولنمشدر.

برسوز آكلار مسلمانك جانب غربيدن ظهورينه نكران ايكن كوكب انقض الساعه ارجامیله «عوج ابن عنق» [١] صورتنده صاحب عمامه وكرا كه برشخص غريب الهيكلك مهمانخانهٔ قصبه‌یاشه طاءلايه‌دوشديكنی و آنده موجود مسافران سائره

«اوله‌ماز برخانه‌ده مهمان اوسنه !»

ديه‌رك اظهار استثقال ايله باشنه اوشديكنی برمعتادخدمهٔ مسافرين اخبار و

«كأنها قبة صمّاء قد وضعت
على دماغ خلاعن معدن الفهم»

وزننده قلنسوه [٢] ودستار بد پوششندن ورجبيوتن صدقه چينان رفتارنده جنبشندن والحاصل طور وروشندن برجرار كرانبار اولديغنی استدلال ايتدكارينی اشعار ونجه اضحوكه‌سنی تذكار ايتملريله «عجبا اول يادكار نه كونه بربركذاردر؟» ديه كسب اطلاعه خواهشكر اولمشكن قبيل الافطارر غبتلو وپوادهٔ صداقت كارجانبندن برقائمه (مكتوب) ظهور ايدوب مفهوم لطائف مرسومی ورود ايدن مرقومی توصيهٔ مزاح آميزدن عبارت اولديغی منفهم اولدقده مؤايد افطاريه‌دن عد اولنه‌رق ممنون وشادمان ودها يوزينی كورمه‌دن «تسمع بالمعيدی خير من ان تراه» منطوقنجه اوصافيله فوق الغايه متلذذ وخندان ودرحال افطاره دعوته شتابان اولندی. لكن

«بز نقض صيام ايامه‌دن غيری نه كوردك
بوشهر مباركده اولان سير وسفردن !»

[١] طويل القامه، عظيم الجثه، عجيب الصوره برشخص اساطيری
[٢] قاوق ديلان سربوش

لحواسی اوزرینه اوروج ییه‌رك کلمش اولمغله آهسته رفتار ایله کلدیکندن افطارك یاری یرنده ظهور ایتدی .

وقتاکه نوبت خوردنیده « بقلوا » نواله‌سنه رسیده اولدقده « الاسماء تنزل من السماء » وادیلرنده دعوای کرامت ایله

« آن بقلوای لوذین، باطرزجرب وشیرین
اشـهی لنـا واحلی، من قبلة العـذارا »

مقاله‌سنی تلاوت وبعده « بورەك » کلدیکنده دخی « خیر الطعام ما بارك او بورك » وتیره‌سنه مواظبت وسائر لحوم وشحومه دخی « اللذة فی ثلثة اشیاء : اکل اللحم و . . . . » مقاله‌سـیله دیش بیله‌یه‌رك غیرت ایتمه‌سـندن وقشیغنك شقشقه‌سـندن بالوده‌لر لرزان وپلاو تپـه‌سی شکسته وویران واکل ناموزوندن قصیدهٔ عصیده نامنتظم وصدمـات پنجه‌سندن قطیفهٔ قطائف ایله تریسه وهریسه پریشان اولسندن برکاسه‌لبس بزم اکا بروا صاغر اولدیغی ظاهر اولمقدن ناشی شاید بومثللو « اکلاً لما » ایله فساد معدیه مبتلا وامتلا وصوکره باشـه بلا اولور ملاحظه‌سـیله بالمناسـبه اثنای طعـامده « قلة الاکل رأس کلّ ادویة » کلام حکمت احکامی تفوه اولنـدقده تعریض عریض اولدیغنی متفرسـاً ـ فقرهٔ ثالثهٔ منهی عنهـادن ـ غفلتـله « کلوا واشربوا » مقـالهٔ کریمه‌سیله اکل وشربه توغّل وفوق الشبع تناولدن صوکـره خمس نامبارکیله ایدیٔ آلودەسنی غسـله مبادرت وقهوه توتون بچـاره‌لرینی یاقوب یاندیرمغه مباشرت ایلدی .

اوّلا نه‌طرفدن کلدیکی سؤال اولندقده استانبولدن چیقوب بعض اماکنی زیارت صورتنده

« لقد انزلت حاجاتی بواد غیرذی زرع »

تنزلی ایله برب الافلاك والفلق جانب افلاقدن وایه‌دار حرمان وافتان وخیزان متوجه بوغدان اولدیغنی اعلان وبو ایام مبارکه‌ده بوظرفلری سائر بلاد اسلامیه‌یه ترجیحنك سببی دخی تلمیحاً تفحص اولندقده «کادالفقر ان یکون کفراً» مکیده‌سنه‌دوچار وبوصولری اختیارایلدیکنی اخبار ایله

«کندم بیالدن ایشته جوابم بودر بنم
مانند آسیا دونرم قسمت آردینه:

روزه‌سیله نیجه ایامدن بری مبتلا اولدیغی علت فقر وفاقه‌یه لاجل التداوی آرزومند حب ذهب وشربت دینار اولدیغنی اظهار ایتمکله اکرچه نازکانه جواب ویرلدی ایسه‌ده

«شلایین واردر دامانش آویز!»

التصاقیله دامنکیر ابرام ومانند «اشعب» [١] آلودهٔ طمع خام وایام تنکدستی‌یه مصادف اولسه‌ده جلب نقود مرام ایده‌جکنی بعدالتیقن» بقیهٔ‌صحبت فردایه تأخیر و«یاغراب‌البیت، یالیت بینی‌وبینك بعدالمشرقین فقرانجه مبیت سالف‌الذکره اعاده وتسبیر اولندی.

کویا کندینه اظهار محبتله لیلهٔ آتیه‌یه دخی دعوت اولندیغی تبشیر اولنمغله یوم ثانیده شاهدزورکبی‌صقالنی طارایوب، مانند زاغ کوزلرینی سرمه‌لیوب غروبی ساعت کبی صائماً وهائماً ظهور وکرمیٔ جوع وعطشدن مطبخ معده‌سی مثال تنور اولدیغنه بناءً شعلهٔ نارالقری کبی برق اشتهای سوزناکندن جوسماده نسرطائر وقعر دریاده سمك سائر افتادهٔ سیخ کباب اولمغله

[١] طمعکارلغیله بین‌العرب ضرب مثل اولنور برشخص

«های شیخ کفته خورم، معده پراولسون همان
بقلوایی بولمدقجه بقـله خور اولمزمی‌سـك ؟»

ملاطفه‌سیله کویا طعام حاضر دکلدر صورتنده برمقدار تأخیر افطـار اولنمسـنه بناءً آرزوی لوزینج وسهمج وملهج ایله [١] تاب وتوانی، بلکه امانی کسیلوب

«کتیرك اکل ایده‌لم ماحضری
پخته اولمازسه‌ده اولسون تتری»

دیه فریاده آغاز واظهار سوز وکداز ایتدکدن صوکره احضار نواله اولندقده «الحمدلله الذی جعل المرق دافعاً للمراق الانام والکبـاب کباب الطعام والقبق مزیناً للطبق اذاوضع طبقاً عن طبق» مقالاتیله محمدت کویان وشـکران همان پاچه وموموبـاری خراب ویبـاب وغسل صحن قلیه وکشکاب ایدرك ایلهٔ سابقه‌ده اکلدن حجاب ایلدیکنی افهام وبی صبر وآرام هر برندن پیدرپی التقام وهر لنکردن اخذ انتقام ایله

«بهشت آندقجه زاهد اکل وشرب لذتن سویلر»

وفقنجه مدایح اطعمه ایله متلذذاً برمقدار جمع حواس وتصدیٔ ممازحه واستیناس ایتدکدن صوکره اشبو سـیاحت عظماسنده‌کی سر انجامنی نقله شروع ایتمشدر . . . .

شاعر مشهور سیند وهبی‌نك اصطلاح قرائت قرأنده اوزره بر مکتوبی

مفتـاح خزانهٔ علم وبیان، مصباح کاشـانهٔ فضل وعرفان، خازن

[١] بعض حلویات اسملری .

جواهر اسرار قرآنیه وحافظ زواهر انوار فرقانیه اولان سعادتلو ... افندم حضرتلرینك محفل دارالقراء ارم توأم وملائك خدملرینه مانند رکن قرائت فریضهٔ ذمتمز اولان فاتحهٔ تحیات مجد واقباللری کمال تمجید وتجوید ایله تلاوت وترتیل وآیات دعوات عز واجلاللری صوت حسن ایله ختم وتکمیل ضمننده قرائت «کسائی» جامهٔ خامه محراب اختصاصده بوکونه افادهٔ وجوه مرام ایدرکه:

بحمدالله تعالی آثار توجه کریمانه‌لری برکاتیله هنوز خوش نشین آغوش «امالدنیا» [۱] اولوب وابستهٔ عهدهٔ اهتمامز اولان خدمت مأمورهٔ ربع معموره اداسیله قیام وقعودده تعدیل ارکان دعای دولتلرینه مواظبت اولندیغی لوح محفوظ عرش نجابت اولان قلب سلیملرینه محتاج افهام دکلدر.

طرف عالیٔ کریمانه‌لرینه علاقهٔ صادقانه‌مز ارتفاع شمس تابان کبی آنا فانا پذیرفتهٔ درجهٔ ترقی اولوب عالم خیالده قرب وبعد نامعتبر اولمغله شیرازهٔ مجموعهٔ الفت بریدهٔ مقراض فرقت اولدیغی ساعتدن بری بردم مرور ایتمزکه صحبت خیاللریله استعساد اولنمیه.

همان حضرت منزّل القرآن عزّ شانه، جامع انوار تنزیل اولان کتاب زر سجاوند ذات عدیم العدیللرینه، که مجلس افاده‌سنده «عاصم» و«نافع» درسخوان بسملهٔ تعلّم وزانوزن «رضی الله عنکم» درر، محفوظ محفظهٔ وقایةالامان ایدوب فی اقرب الازمان رؤیت دیدار صباحت آثارلریله مشرّف واستماع کفتاردرربارلریله مشنّف ایلیه آمین.

فیمابعد بو دور خوان محفل مدح وثنالری انداختهٔ حجرهٔ

[۱] مصر قاهره‌نك نام دیکری

نسیان بیورلیوب خدمت مأموره‌مز قرین برؤ سلام اتمام اولنجه‌یه قدر انفاس سنیهٔ عیسی تأثیرلریله یاد بیورملری رجا اولنور.

—

مشارالیهك بر تسلیتنامه‌سی

... حضرتلرینك «نصیر» و «جلال» امثالی رجالك جاکردهٔ صف النعال اولمغی صدر اجلال خیال ایتملرینه شایان اولان مجلس فضائل نشانلری صوبنه دیباجهٔ اخلاص ایله مطرز وشیرازهٔ عنبرین تار اختصاص ایله مشرز رسالهٔ مودت مقالهٔ دعوت صادقانه برداشتهٔ عرضه‌کاه اهدا قلندقدن صوکره عرض مخلص بی‌اشتباهلریدرکه:

ان شاءالله قلب آکاه بالانتباهلری کواهمزدرکه طرف باهرالشرفلرندن قطعا عضیض الطرف غفلت وذهول اولمیوب حفکزده تلافیٔ مافات اوله‌جق شیوهٔ لطیف غیبی سنوحنه ترقب ایله مترقب مراصد حصول مأمول اوله‌ده‌یز. آفتاب اقباللرینه عارض اولان انکساف جزؤیدن طولانی حاصل اولان جریحهٔ قریحه‌لرینه طبیب عنایت الهیه مرهم سانیٔ مکافات ایله تعبیهٔ برؤالساعهٔ تلافی ایده‌جکی ریب و اشتباهدن دوردر.

«براحتی نرسد آنکه زحمتی نکشد»

تقالیب روزکاردن حصه‌مند اولمق

«وفی السماء نجوم غیری ذی عدد
ولیس بکسف غیرالشمس والقمر»

مضمونجه نشانهٔ سربلندی اولدیغی تذکر اولنوب تشبث دامن توکلدن خالی اولمالری اولی کورولور.

«اولمه دهرك جفاسنه محزون
کلّ امرٍ بوقتـه مرهون»

—

منشی وشاعر مشهور راغب پاشانك مولد شریف جمعیتنه دعوتی حاوی - مکتوبجیلغی زماننده - قلمه الدیغی تذکرهٔ سامیه

برمقتضـای «اوّل ماخلق الله نوری» آب حیات بخش کوهر وجود ظهوری باعث آفرینش آباء علویّات وافاضه رسـان امّهات ومولدات اولان رسـول اکرم صل الله علیه وسـلم جناب ختیمت مآبلرینك مشکات تجلی لمات مشیمهٔ مادر پاکیزه کهردن عوالم هژده هزار بدیع الآثاره رشی انوار ایدن شمع مهتاب شعاع ذات خاور التماعلری

«وماولدت حوّاء من صلب آدم
ولافی جنـان الخلد مثلك آخر»

مصداقنجه پرتونثار بالاخانهٔ عرش آسـتان ودود وضیا پاش عیون کروبیان بزم شهود اولدقلری شب هنکام سرور انجـامك توصیف لطیف وتعریف منیفنده سرتاج ولادت نامهای دیکران وتمیمهٔ نحور حور جنان قلنان رسالهٔ منظومهٔ متبرکه ومتیمنه‌نك ـ عادت مستحسنهٔ دولت علیه‌دن اولدیغی اوزره ـ ربیـع الاولك ۱۲ نجی کونی جنت مکان والده سلطان جامعنده قرائتی ایچون ترتیب بساط آیین سلطنت

وروايح درودعنبر وعود وفوايح فيض آلود ايله تفريح سروشان روضهٔ ختم نبوّت وتطييب روح پاك سلطان رسالت قلنمق ضمننده شرف سنوح ايدن ارادهٔ سنيهٔ حضرت اسكندر خدم مقتضاى منيفى اوزره اول نعم فيوضات ضيافت خانهٔ سور پيغمبريده حصه‌ياب نوالهٔ شيرين گوار فوز وسعادت بيورملريچون يوم مذكورده ساعت درتده جامع شريف مذكورده واقع محراب صفه‌سنده دائره نشين جمعيت اولملرى بابنده اراده افندمكدر.

—

شيخ الاسلام عاشر افندينك هديه اولنمش بر آت تشكرينى حاوى بر مكتوبى:

... حضرتلرينك مربوط خيول كمال ومحط رحال بر ونوال اولان مجلس معالى اشتماللرى كه، مضمار اختيار چابكسواران فحول وحلبهٔ رهان امتحان ارباب معقول و منقولدر، همواره صافناب جياد عز واقباله جلوه‌گاه اولمقدن خالى اولميوب رخش مزركش لكام كام وتوسن دلكش خرام مرام هردم مطيع ورامارى اولمق دعواتى تقديميله عريضهٔ مخلص بودركه:

ره‌آورد پيام دلارام عافيتلرينه ترقب اوزره ايكن تبريك وتهنئتى متضمن ملطفهٔ عليه وهديهٔ بهيه‌لرى كه عطيهٔ مطيه‌دربر وقت مسرت شمولده جلوه‌گر ساحهٔ وصول اولوب حسن سيما وطور دلاراسى معاينه قيلندقده جقا كه

«بشر مفتون اطوارى، ملك حيران رفتارى»

معناسى تمغاسيله طرازنده شايستهٔ رخت وزين وصف واطرا بر

سمند سبکتاز نازنده رفتار بی همتا اولمغله داعیٔ خلوص مراعیارینی بو لطفله خاکدن ترفیع واعلا وسوار اسب رهوار سرور وصفا بیوردیلر. همان جناب رب العالمین واصل سر منزل ملاقاة وحائز رهینهٔ مطالب ومرادات ایلیه آمین بجاه رسول الامین

—

شاعرهٔ مشهوره فطنتك برمکتوبی

... حضرتلرینك موقف رفیع عزواجلال وموقع منیع دولت واقباللرینه کمال تعظیم و نهایت تکریم ایله کارکاه اخلاصده منسوج پرنیان دعوات قرینة الاجابه وپرند نوظهور تحیات مستطاب اتحافی سیاقنده معروض داعیهٔ دولتلری بودرکه :

جناب وهاب بی زوال جل شانه عن الشبیه والمثال نسخهٔ کمیاب کتابخانهٔ فضل وکمال اولان ذات معارف مشحونلرینی عنایت ربانیه سنده مکرم واجزای اقبال آماللرینی آغوش شیرازهٔ صمدانیه سنده مستحکم ایلیوب سایهٔ عنایتلرینی بوداعیه لری اوزرندن دور وزائل ایلمیه آمین بحرمة سید المرسلین.

نم ... افندم حضرتلری، هم سنج ترازوی عید ونوروز برروز بهجت افروزده شاهد اطلس پوش التفاتنامهٔ انشراح بخشالری، کریبان شبدن لمعان ایدن آفتاب آسا، روزنهٔ انتظارمزه پرتو افشان عنایت اولوب

« مکتوب جان فزای تو آمد بسوی من
کفتم: مکر نسیم صبا از چمن رسید.»

یا آسمان بمجمر خورشیدت عود سوخت،
یا کاروان مشك زراه (ختن) رسید!»

اول شاهد نو خرام گلستان لطافتك صفای مقدمی فضای درونی بهارستان انشراح ایلیوب کمال دقتله توجیه نگاه اولندقده هزار شیوهٔ تازه وحسن بی اندازه مشاهده اولنوب خاطر دقیقه بین فریفتهٔ حسن وبهاسی اولمشدر.

حقا که هر سطری موجهٔ دریای فصاحت وهر نقطهٔ مشکینی مانند رخسار یار خورشید طلعت وتعبیر نمکین دلپذیری هم چاشنیٔ لب خوبان پر ملاحت و نکتهٔ باریك نازنینی چو موی میان بتان موزون قامت والفاظ شکرینی ذائقهٔ جانه حلاوت بخشا ومضمون روح افزاسی نمایندهٔ خاصیت مسیحا و سلاست استعارات دلکشاسی قاعدهٔ آب حیاتی اجرا مفهومنه ماصدق اولوب بودل تشنهٔ بادیهٔ فراقی سیراب زلال تسلیت وشیرین کام شهد مسرت ایتمشدر.

همان خدای متعال حضرتلرندن متضرعدر که صحت و سلامت وعافیت ایله وقت مقدرده مرهم راحت رسان تلاقی باعث بهبودیٔ زخم مشتاقی اوله.

بنم ... افندم حضرتلری، قلم اشکسته رقم نگاه اعتباره سزا تعبیرده لال وابکم اولدیغندن بو آنه قدر تحریر دعانامه یه بادیٔ تأخر اولمشدر. قصورمزك اعترافیله عفو وکرملری متوقع ودرخواستدر.

سیادتلو، شرافتلو نور باصرهٔ ابتهاجم اوغلم عطاءالله افندی نك چشم منیرلری تقبیل اولنوب طبع عالیلری استفسار اولنور. جناب شریفلرینه قصهٔ پرسوز وگداز اشتیاق

« كر بصد نامه نويسم صفت مشتاقى
ماند ازشوق توصدساله حكايت باقى »

مفادنجه زبان خامه ايله قابل تحرير وبيان دكلدر . همان جناب حق مشاهدهٔ ديدار پرانوارلرى ايله قريرالعين ايليه آمين . سيادتلو نور عينم اوغلم محمد اسعد افنديڭ بااب اشتياق ديده‌لرى تقبيل اولنور . خدايه امانت اوله‌لر . عفتلو حقيقتلو قادين حضرتلرينه كمال اشتياق ايله سلاملر اولنوب مزاج نزاكت امتزاجلرى استعلا اولنور . تبليغى لطف عاليلرينه منوطدر .

عاكف پاشانك بر توصيه نامه‌سى

محمد پاشا جامع نور لامعنده سرقيماق خدمتنده بولنان حسن افنديڭ بو دفعه مملوى روغن حيات اولان عمرى انتهاى فتيل صحته تصادف ايدرك باد مروحهٔ اجل ايله رهين انطفا اولمشدر . جناب حق . افندمزڭ منزلت جاه وجلاللرينى جايكير زمين خلود وبقا وقنديل نور افزاى ابهت واجلاللرينى فتيله فروز وزينت پيرا ايليه آمين .

مومى اليهڭ انطفاى شعلهٔ حياتى بعض بى چاره سوختكانڭ افروختهٔ قنديل امنيه‌سنى موجب اولمسيله بو زمره‌دن يعنى قيان جامع لامع مذكوردن آكمكجى زاده مصطفى افندى حد ذاتنده پيشكين ومايه‌دار بر بندهٔ صداقت شعار وخيلى زماندن برى صف بستهٔ جماعت تقوى واقتداى محراب زهد وصلاح لايحصى ايله من جهة الاعتقاد :

« تسليم اوله كورسعى ايله كيرمز اله كام »

مدلولیله عامل ایسه‌ده حسب البشریه شمدیلرده مسن واختیار اولمق وخیلیدن خیلی (امکدار) بولنمق حسبیله بودفعه بالضروره خدمت مذکوره‌یه طلبکار اوله‌رق بو بابده حصول امنیه‌سنه وساطت نیاز عاجزانه‌می اظهار ایتمش و غالبا چوق کیمسه‌نك سفرهٔ انعامندن دلسیر هم آمال اوله‌مدیغندن شدید صلاخوانلق و شعله فزا قندیل فروزانلق ایله طالع ناافروخته‌سی ضیاداده اوله‌مامش ایسه‌ده مومی الیه بنده‌لری صوت بلند دلپذیره مالك وخدمات مبروره و برگزیده‌یه سالك اوله‌رق طوغرودن طوغرویه ارزانیٔ عاطفت جلیله‌لرینه محل ولایق اولمغله اگر صورت مستدعاسی صوب عالیٔ کریمانه‌لرندن دخی رهین مرکز قبول اولور و خدمت مذکوره‌نك کندیسنه احسانیله فرق عاجزانه‌سنده عاطفت خورشید طلعت کریمانه‌لری لمعه‌نثار قلنیر ایسه اوقات خمسه‌ده دعوات موفقیت منعمانه‌لرینه سبحه‌گردان اوله‌جغی معلوم عالیلری بیورلدقده . . .

—

یڭه مشار الیهك تبدیل تبریکنی وبر دده‌نك توصیه‌سنی حاوی مکتوبی

«گیجه‌ك برات وقدر اوله قدرك مزید اوله

روزك همیشه عید اوله عیدك سعید اوله»

جناب مدبر الشهور والاعوام ومدبر مصالح الخواص والعوام جل شانه. سال عمر زندگانیلرینی کیسهٔ نقص وعلتدن مصون وماه اقبال وکامرانیلرینی حساب لفظی شهر آسا فزونی وامتداده مقرون ایلدیکی حالده امثال کثیره‌یه مظهریتله اشبو شهر شریف صیام ذات خجسته

سماتلرینه مسعود وهر روز فیروزلری ماننديوم سعيد فرخنده ومحمود اولمق دعاسی برداشته‌ٔ درگاه رب ودود قلندیغی سیاقنده عریضهٔ خالصانه‌مز بودرکه :

« دمکش هندی وتازی وعجم چون نای روم
میکشد بی های وهو کلبانك مولانای روم »

بیتی مثنویٔ منظومهٔ وصف حالی اولان حضرت مولانا قدس سره الاسنی طریق سعادت رفیقی سلاّکندن موصل ثیقهٔ مودت محمددهٔ دوران‌زده دونه‌رك طولاشه‌رق نظرگزه واصل اولوب دم ملاقاتی ایله درویشانه صفای دل حاصل ایلدکده سکهٔ حسنه کبی قدومنی مظهر مقابلهٔ قبول وسیمای لطافت فرسانه نکاه نیزنانه ایلمیوب سامعهٔ آمالنی سماع بسر وعشق باده مشمول بیورمقله حقنده آیین مهمان نوازیی اجرا وکاه گوشهٔ ابتهاجنی سر بالا بیورملری اعز مطلوبمز در ...

شاعر مشهور حلیم کرای طرفندن فلکزده بر بیچاره ایچون یازلمشدر

جوانمردان عالم وفتوت مندان کریم الشیم حضورلرنده هر نه‌قدر ردعائل ونهی سائل جائز وقابل دکلسه‌ده مجالس النفائس کرمایه دخوله وسیلهٔ سهولت اولمق ظنیله التماس وابرامه بناءً تسطیر اولنان رقعهٔ پریشان تعبیر فقیر بودرکه :

بلدهٔ ازمیرده برتاجر کثیر المشاجرك ربح نقود انفاس تافکردهسی یعنی فرزند نازپرود وفلکزده‌سی اولان بونونهال بستان سرای جمالك

وجود بهجت نمودی تربیت کاریٔ دایهٔ ایلی طلعت و پایه داریٔ لالای بهرام طبیعت ایله قرین نشو ونما اولدقده والدی ترك چارسوی پرزیان جهان وعزم سمت دکانچهٔ گورستان اولمغله مترصد نهب ونالان اولان اشعب منشان زمان و یغماگران فرصت جویان بر تقریب دلفریب ایله دخول مجلس مخدومه تحصیل مساعدهٔ امکان ایدرك :

«کولوب آچیل دیدکجه کولمه‌نك ده وقتی وار دیرسك
آچیل ای غنچهٔ باغ لطافت کل زمانی‌در ! »

دیه کلکشت صحرایه ترغیب وبعضیلر :

«یورومزسه زورق صهبا وارلماز ذوقه
عالم آب اوزکه عالمدر (یکی دنیا) کبی »

مضمونیله تماشای دریای صفانی تصویب ایدوب الحاصل جمیع زمانی موافق هوای نوبهار جوانی اولان سرور وشادمانی‌یه مصروف ایکن قضای ناکهانی بر دلبر مطبوع الشمائله مائل وشیفته دل اولدیغندن «هرچه بداباد کشتی بر انداختیم» دیه‌رك پدرینك نیجه‌مدت نبری دستیاریٔ حرص وآز ایله جمع واحراز ایتدیکی اموال فراوانی قلائل ایامده برباد وافنا وکهن رسم میراث خوارانی تجدید واحیا ایتمکله من بعد اول دیارده آرامه مجال محال اولدیغنی تیقن و

«دیرلر بلالی عاشقه یاصبر ویا سفر
صبرم توکندی شمدی کرکدر بکا سفر»

مآلی حسبحال ایدرك مانند یوسف هزار حزن وتأسفله هجرت وجانب درسعادته عزیمت ایلیوب وصولندن چوق کچمکسزین بعض اصحاب دولت وهمته انتساب ومظهر الطاف بی حساب اولمشکن

«برهمای حسنله جفت اولدی دل تك طورمه‌دی ! »

مفادنجه ینه بر شوخ شیرین‌مقال ایله میانه‌ده تعلق حدوثی ضروری دائرهٔ ولی نعمتدن مفارقتی مقتضی اولمقدن ناشی زمرهٔ قلندرانه التحاق ونیجه زمان اول قوم باهرالضلاله ایله:

«سیاحت ایلیوب صحراده، چولده
سباحت ایلیوب دریاده، کولده»

آخرالامر کارجانه، کارد استخوانه طیانمغله افعال ناصوابندن توبه وندامت و آب زمزم ایله شست وشوی چهرهٔ وقاحت ایچون جانب حجاز مغفرت طرازه عزیمت نیت کردهٔ دل بی قراری ایسه‌ده بوامنیه‌نك حصولی قدر کفایه‌ده خرج راهه منوط ومتوقف اولدیغندن ناچار دریوزهٔ نقد مروت طریقیله ابواب ارباب لطف وعطا وسدهٔ اصحاب جود وسخایه کشکول بدست عزیمت اولمشدر.

لله تعالی و رسوله، بو مقوله طاق بالای غنادن اسفل سافلین فقر وعنایه فتاده اولان مردم زادهٔ بی کس حقنده مقتضای مکارم اخلاق اجرا ودل نیم مردهسی فیض احسان کامل کریمانه‌لریله احیا بیورلمق وابستهٔ دست کرم پیوست اهل همم‌در.

منشیٔ مشهور ثانی‌نك «باسمه» لفظی وبومعناده سائر الفاظ التزامی ایله یازدیغی بر مکتوب

بنم تاج سر ابتهاجم، دادرس سر برابر افندم!

همیشه سروسرسبز سرایستان سرورلری سراسر سایه‌گستر سبزه‌زار وجود وکلنهال باغچهٔ سرالصفالری سراسر سرپوش کلبرك عز وسعود

اولنق دعاسندن صوكره صورت دفتر ماليكانهٔ محبت. اقلام ديوان خلوصلك بش قلمندن چيقارلوب اولاغ سريع الابلاغ مودّت برله بو وجهله ارسال اولنوركه:

سرو آزادهٔ سامان استعدادم سواد پذير سرنامهٔ فطرت ورأس المال دكانچهٔ استحقاقم متاع كارخانهٔ خلقت اولديغى كوندن برى سرلوحه زيب افسانهٔ احوالم اولان سركذشت پرملالم باشدن باشه تقرير اولنمق ياخود يالكز ايّام غربتده چكيلان وقايع ششماههٔ تحمل فرسانك عشر معشارى باشه باش زيور جريدهٔ تعبير ايدلمك لازم كلسه برطريق ايله باشه چيقمانك امكانى يوقدر.

«باشمزده اوتدن غيريسى بيتدى واوددن ماعداسى ياغدى» ديسهم مبالغه دكلدر.

اوباشان كوى نادانى وبى نشانان بيابان پريشانى يعنى هرزه وكيلان كائناتك باشبوغى ودنبه بدوشان خراباتك كروه صاحب صوغى بر آلاى اهليت نداﻥ وخدا ناترس وملعنت آفرينان ابليس الدرسك اوضاع خرد فرساى ناپسند واطوار مردم آزار پركنزندلرى معاينه سندن باشمده كى هرموى سياه، شعله نماى صباح اخير شيخوخت اولمشدر.

بر زمان شواغل فراق احبا ايله باشمز آرايه كيدوب سفينهٔ صبر وقرار، جوشش طوفان اشتياق ايله باشدن قارە اولمغله باش قيچ دونه رك مرساى حيرت فزاى جزيرهٔ بى آراميده قرار ايليوب وبر زمان كثرت حوادث و وفرت وقايع حسبيله الـمز باشمزه دكمه يوب «باشدن مرام بيندر» نجواسى اوزره البته بوقدر بازيچه كاه قضا وقدر اولمامز بر منفعت دنيويه نك ظهورينه وسيله اولمقدر ديه افكار دورا دور وملاحظات نا محصور ايله كيتدكجه تهالك وانهما كمز مزداد

وآخرالامر «العبد يدبّر والله يقدّر» ،ألنجه ينه توزيعكردهٔ سر دفتر ازل هرنه ايسه آنكله مطيب ودلشاد اولسيله باشمزه يازيلان تمام وجه اوزره دكوب باشمزى قورتارمق سوداسيله ناچار كناره گير ساحل اضطرار اولدق.

الحاصل باشم سلامت اولسون ديين كيمسه باشنه بوبلالرى اختياريله صاتون آلوب باشنه بويرق برآدم ايكن كوشهٔ بى توشهٔ غربتده مكين اولماز. كندى وطننده بر باشنه اولمق، غربتده بيك باشى اولمقدن اعلادر. نه قدر مدارسز برآدم اولسه ينه كندى عالمنده باشنه دونر برايكى دوست بولنور. ديار غربتده مساعدهٔ بخت وزمان ايله مثلا برمقدار فائده‌سى‌ده اولسه ينه باشنه كلن شدائد هولناك ايله باشه باش كلمز. عشرتكدهٔ غربتده باش اولمقدن ايسه كندى عشاير واقاربى بزمنده اياغ اولمق اهوندر. باشنه كلمه‌ين بيلمز. اكر حكايات دل ناشادى باشدن باشلاسه‌م عمر جهان اكا كفايت ايتمز. خلقك امور وخصوصنى التزام ايسه برقورو باش آغريسى‌در.

بنم جانم، باشمدن عزيزم افندم! اوراده باشكه‌ده اورسه‌لر ــ غربتده كندى باشنه درمانى اولميان بر طاقم عجزه مقوله‌سى ايلك نعمتى سنك باشكه قاقه‌جنى دركاردر ــ صاقن باشكى آلوب بر طرفه كيتمه، باشكى فدا ايت، پدر والا كهر يكى فدا ايتمه. نشئهٔ غربت كرچه ابتدا خوش كورونور. لكن صوكره آدمك باشنه چيرار.

بونده براز حق ناشناس كيمسه‌لر واردر كه يولنه باشكى قويسه‌ك وروزشب باشكك اوستنده كزديرسه‌ك ينه برايش باشنه كلدكده‌سنى ايپله‌مز وبرمصلحت رجاسيله باشك، كوزك ايچون ديسه‌ك ينه اصغا ايتميوب بلكه باشنى آچوب آنك وجوده كلمه‌سنه سكردير!

باشك ایچون اولسون؛ عقللی باشکه دوشیر. پدریکك قدرینی بیل. ایش باشه دوشونجه سوزی آیاغه دوشورمه. باش کیدنجه آیاق پایدار اولماز. سکا نه قدر نصح و پنده دائر وتکالیفات ثقیله‌یی متضمن شیلر تحمیل ایدرسه‌ده ینه مبارك قدمنه باش قوی وسمت مخالفت وعناده طوغرو باش چکوب کندی باشکه باش باغلامه: اسراردرونکی ده ــ اکر نیك، اکر بد ــ کیمسه‌یه فاش ایلمه: «قول قیریلیر یك ایچنده باش یاریلیر فس ایچنده»

«الجنة تحت اقدام امهات» معلومکزدر. دولت دوجهان مطلبك وهرایشك باشه چیقمق مقصدك ایسه آنلرك آیاغندن باش آیرمه. والك باش دوستکی کراراً مراراً تجربه ایتمدکجه باشکی اینانمه. کسیلن باش بیتمز. بیتسه‌ده صاحبنه خیر ایتمز.

شرکای فضائل افندیلرله باش باشه ویروب مذاکره‌دن غفلت ایتمه. مقدما بنم باشمده قواق یلی اسرکن اضاعه ایلدیکم اوقات خاطره کلدکجه عقلم باشمدن کیدر. امانه فائده! باشمه کلدیکی ایچون بو خصوصده صغیر وکبیره وصیت عادت مستمره‌م اولدی. باشنه کلن باشماقجیدر. شمدی باش الده ایکن غیرت ایت. اوطرفده بزی سؤال ایدن احبابه خلوص درون ایله سلام اولنور...

منشی وشاعر مشهور قوجه راغب پاشانك بر مکتوبی

حضور ظرافت موفورلرینه ــ مأمول اولان بی‌وفالقلری قدر ــ

دعوات فروان وتحيات بی پایان اتحافیله پرسش خاطر عاطرلری زیور روزنامچهٔ آمال اولنور.

بنم سعادت مندم افندم! ناقل رقیمهٔ فرقت آثار، کیسه‌دار ثقلت شعارکز ناحیهٔ دوزخدن وزان اولان بادسموم ایله همعنان کاوب اردوی نصرت نشانه تعرّض رسان اولدقدن صوکره چنتچی النده طوغان، سینهٔ منکرده ایمان، شب یلدادهمه تابان کبی محبوس جیب وبغل پر وحلی اولان مکتوب دل آشوبکزی، چاهدن یزن کبی، اخراج وتسلیم دست ابتهاج ایتمکله رؤیت جمال ملال انکیزندن حاصل اولان نائرهٔ غضب وانفعالمزه جویبار قلم عشوه رقمکزدن جریان ایدن زلال مهر ومحبتلری (تسکین بخش) اولمغله تلافیء مافات اولنمشدر.

انجق طبع صفوت نمای هواده قالان حرارت هنوز برقرار اولدیغی میزاب خامه‌دن مانع جریان مداد اولمسیله تطویل منظومهٔ وداده امکان اولمامق حسبیله بحردن قطره بو قدرجق تحریره دخی دردفرقتکزله سیلان اوزره اولان سرشك خون فشانمز امداد ایلمشدر.

—

مرکب وقلم ارسالی نیازینه دائر بر مکتوب

کلدستهٔ سیراب باغ آرزومندی، که پرورش یافتهٔ سحاب ستاره بارچشم اشتیاقدر. نثار پیشگاه اقبال ودستاویز شرفخانهٔ اجلال قلندقدن صوکره انها کردهٔ مخلص دلربوده‌لری اولدرکه:

حالیا نام نافرجامی صحائف دفتر اقالیم وممالکدن سرتیزیء قلمتراش تغافل ونسیان ایله محکوك وسبیکهٔ ناقص العیاری عدم اعتبار سکه

کتان جهان ایله مسکوك اولان شهر «کرکوك»ده ادوات حسنه و آلات مستحسنه استعمالی متروك اولمغله نائل اولدیغمز مداد انکبین نهادی اجزای غیر صالحه‌دن مرکب و ساخته و قلم و قلمتراشی ستون ناموزون و آهن ناپخته کثافت نموندن پرداخته اولدیغندن نقش قرطاس کافور التباس اولان شاهد گلچهرهٔ مقال صحن آسمان ظهورده مانند مهر سحاب اندود ژنك آلود گوروندکله دل نویسنده‌یه نه‌قدر کدر و کلال ایراث ایلدیکی جای شبهه و مقال دکلدر.

رشك آور آفاق و خال چهرهٔ ممالك عراق اولان «بغداد» بهشت آباد مجمع ظرفا و منبع فصحا و بلغا اولمسیله بومقوله اشیانك اعلی و انفسی بولنمق امر مقرر اولدیغندن ذات عالیلرینك تجربه و امتحانلرینه قرین اولمش مداد مشکفام میسور المرامدن بر مقدار اعطا بیورملری جانب ثناکارلرینه تحمیل من لا یحصادر. ان شاء الله تعالی واصل اولدقده قلم شکسته رقم مخلصیدن چکیده اولان قطرات عددنجه لسان صدق و صفا ایله جناب شریفلرینه خیر دعا اولنمسی بی‌ریب و مرادر. باقی همیشه غنچهٔ آمال شکفته باد!

--

قدمای منشیاندن عثمانی‌نك رئیسی «ویسی» نك برجرار ایچونده یازدیغی توصیه‌نامه:

مجالس اصحاب کرم و محافل ارباب همم صوبنه موصل سطور پرقصور اولان ژاژخای هرزه‌کار و یاوه‌گوی پریشان اطوارك غفلت وابرامیله بووجه ایله اعلام اولنورکه:

مرقوم مذموم، كندی قولی اوزره، سرحد اسلامده افنای عمر وتضييع اوقات وجمع معايب وتحصيل سيئات ايدركن عسكر معاصی حصن وجودينی محاصره ايدوب محصول مزارع دلوجانی اولان خوشهٔ صلاح وايمانی پايمال اولدقدن باشقه چارسوی خلقتده كی ارزاقی دخی يغما وزوايای دكانچهٔ دماغنده بولنان ذخاير عقل وادراكی تاراج كردهٔ سپاه شقا وهوا اولمغله كف اقتدارنده دفع مضايقهٔ افلاس وتحصيل وجه كفافه نقود دروغ لاف وفلوس كذب وكذادن غيری سرمايه قالميوب برمدت كوشهٔ دكان فناده بادفروش وبازار رنج وعناده دلال هيچ بدوش اولوب احياناً بحر نكبتده شبكهٔ سعی بی سود ايله صيدماهیٔ حسرت وكاه باديهٔ محنتده دام كوشش واقدام ايله شكار نخجير فلا كت ايتمكله قناعت ايدوب بالآخره مطالبهٔ خصومت بخت ناهمواردن قلال جبال غمومه كريزان وكنج غارهمومده پنهان اولدقده بعض خيالات فاسده يه رفيق اولوب آنلرك سوق والقاسيله رهزنلك فكرينه دوشوب قافلهٔ احتمال محالی تاراج ايتدكارنده برمقدار سودای خامه نائل اولوب محضا «لعن الله الراشی والمرتشی» معناسندن اولمق اوزره آنی دخی آستان امير الامرای فنايه اهدا ايدوب اولبابده خيلی تقرب اكتساب ايتمكله جزيرهٔ عدم آبادده واقع مقاطعهٔ نابودی اماتی بروجه التزام كندينه توجيه اولنوب ضبط ايدركن

«نامبارك قدمی نيل فراتی قوروتور!»

وقفنجه صرصرادبار سفينه سن سنك بلايه راست كتيروب شكست ايتدكدن صكره فرعون وار غرق اولمق مرتبه سنه واروب دركات دوزخ حرمانده مقام ومثوی وقرارگاه ومأواسنی مشاهده ايدركن شكسته فلك وجودينی تلاطم امواج قضا وقدر انداختهٔ ساحل كدر

قیلوب حالا دستیاریٔ دزدی وعیاری ومعاونت قلاشی وجراری ایله «تحصیل ثمن پیاز وپینیر قیدنده اولمق حال پرملالمه انسب واوفقدر» دیوب جان خیشته سدرمق اوله بیله جك شیٔ یسیر پیداسی تمناسیله بعض ارباب دولتی تصدیعه تصدی ایدوب چهرهٔ عبوسنه بکزر بروقت تنك وتارده بوفقیره کلوب «مجالس اصحاب احسانه وصوله بهانه اولمق ایچون بر ورقه تحریر ایله» دیه نی تقریب خیلی تصدیع وتعذیب ایتمکله بوصحیفهٔ لطیفه اثر ایله احوالندن خبر ویرلدی.

حاصل کلام «الفقر سوادالوجه فیالدارین» فحواسنه مظهر وصحرای معنای (الکذاب لامتی) ده سرکردان وجابر بردربدردر. واردیغی یرلرده لابد بسط حصیرپارهٔ نقلت ایدوب «سرکذشتمدر» دیه

«جهان دیده بسیارکوید دروغ!»

وزنی اوزره نیچه اکاذیب حکایت ایتمه‌سی واردر.

لله تعالی. خیلی سویله تیوب سنکپارهٔ عطای فی الجمله ایله دندان طمعنی شکست ودسته چوب احسان ماایله چهرهٔ حرص وآزینی پست ایتمکه مروّت بیورسه‌لر بومخلصلرینه موجب منتدر. باقی نه دیمك لازمدرکه مضمون ورقه‌دن استنباط اولنمیه

—

شیخ الاسلام عاشر افندی انشاسیله بر افطار دعوتنامه‌سی

... حضرتلرینك روزه داران استفاضه واستفضاله ضیافت خانهٔ علم وعرفن وخواهشکران چاشنیٔ برّونواله سماطکاه لطف واحسان اولان پیشکاه معالی مکانلرینه ثواب بی حساب صائماندن افزون تحیات

اخلاص مقرون تقديم واهدا وادعيهٔ خيريهٔ سلامت وصحتلرى ديباجهٔ اوراد صبح ومسا قلنديغنى افاده وانبا ذيلنده عريضهٔ محب بى ارتيابلرى بودركه :

بوندن اقدم وعد كريملرينه بناءً چند روز دركه نعمت تشريفلرينه مانند ساعت افطار انتظار اوزره يز. الحمدلله تعالى ماه مبارك صيامده سمت سواحلك [١] زيب وزينت و آرايش ولطافتده شهر جليل القدر قسطنطينيه‌دن نه قصورى وار؟ بلكه بونده اولان قصور مدار مزيت شان وموجب انبساط وسرور در.

هر نزهتكاه بى همتا بر جامع معلا وازهار رنكارنك خوش نما فروغ نور صفا ايله قناديل پرضيادن انورمى دكلدر؟ عندليبان شب زنده داران خوش الحان، مؤذنان تمجيد خواناندن احياء ليالئ رمضان ايتمكده كم آهنك ميدر؟ آسمانده شهاب، كلستانده قنديل شبتاب اوچوروب ريسمان امواج جويبار اوزره شعشعهٔ شعلهٔ ماهى كورن «ماهيه» مى ديمز؟ يا، دكان عطار بهارده رشك مشك ازفر غاليهٔ عود وعنبر وچارسوى باغ وجويده شربت شيرين ترين كل ونيلوفرمى بولنماز؟

اسواق شهرده خرامان خوبرويان كبى هر برنهال نازنده خرام بونده مائل كنار برشوخ شيوه‌كارمى دكلدر؟

حاصلى، جوشش درياى رحمت وسجدهٔ اشجار شب قدر پربركت بوطرفلرده مشاهده اولنور. تماشا بونده‌كه هنكام بديع بهار ايام شوق آثار اولمغله اهالئ دشت وكوهسار خزينهٔ ناميه‌دن سراسر قماش سندس تاركل نكار ايله پرزيور قيلنوب ييلق جامه‌لرينى تجديد

(١) بوغاز ايچى مراد اولنمشدر.

ایتدكلری زمانه تصادفدن ماه نورانی جمال روزه شاهد اطلس پوش عید فیروزه مشابهت ایله بوراده رمضان عید صورتنده در !

همان مرجو در كه لطفاً وكرماً تشریف و قدوم سعادتلریله روزمزی عید وشبمزی برابر قدر سعید بیوردلر .

عهده‌سنه رتبهٔ ثانیه توجیهی رجاسنی حاوی مشاهیر كتابدن احمد ادیب افندینك بر تذكره‌سی

بو اوان میامن اقترانده ینبوع لطف ومرحمت حضرت تاجداریدن ترشح ایدن آب احسان ایله دلتشنكان حاجت مندان بر ر صورتله ریّان وبین الاماثل حائز دستمایهٔ شرف وشان اولەرق چاكر خاك برابرلری طالع نامساعد ایله بو صره‌ده دخی حصه‌یاب اشربهٔ فخر ومباهات اوله‌مامش ایسه‌مده بو خصوصده برخیلی وقتدن بری تفسیده لب اضطراب اولدیغمی منبع ماء الحیاة اولان خاكپای امل بخشای كریمانه‌لرینه اشراب وافهام وشو زلال فیض اشتمال جناب پادشاهینك بر (ثانیه) اولسون كاسهٔ امید چاكرانه‌مه جریانیله فی الجمله دفع عطش وتحسر عاجزانه‌مه اسالهٔ جویبار همت وعاطفت بیورملرینی استرحام ایدرم . . .

بر توصیه‌نامه

مكتوبی سزه ایصال ایده‌جك اولان نعمت افندی اكمكجی باشی

... ك اقرباسندندر. كنديسى بوراده تحصيلدار كاتبى ايكن لچنده بو مأموريتلرك لغوى صره سنده بى چاره نكده اككى كسيلمش ايدى. يازيسى پيشكين اولديغندن التماس واقعى اوزرينه... مكتبنك منحل بولنان حسن خط معلملكنه تعيين اولنه رق بو دفعه اوطرفه عزام اولندى.

علائم وجهه سنك دخى دلالت ايده جكى وجه ايله مايهٔ اصليسى جوهر قابليت ونجابتله تخمّر اولوب لكن نه چاره كه

«خمير كار جهانى قدر ياپار يوغورر!»

مقتضاى حقيقت احتواسى اوزره دوچار مصيبت اوله رق آسياب اداره سى ـ صوني چكلمش دكرمنه ـ دونمه سيله شمديكى حالده آج، بى علاج، نان پاره يه محتاج بر حالده قالمشدر.

شوراسنى عرض ايتمكدن مقصدم نعمت افنديى آرقداشلرى اوله جق سائر برطاقم بايات آدملره قياس وصحابت مخصوصه لرينى دريغ بيورمايوب

«دم سرشكى ايله طوتمايجه مايه سنى
بزم بوقانلى فرونبى نوايه نان مى ويرر!»

ديديرتمكه محل براقمقسزين رفع مضايقه سنه همت عليهٔ دقيقه دانيلرينى استجلابدر.

— هامش —

... افندييه مخصوص سلام ايدرم. غالبا بزم معهود پاره نك اوزرينه چوره كلندى! يازدقلرمك برينه جواب ويرميور. لكن بنى «ديپسز كيله بوش انبار» صانمه سون. بركرّه شكايته قالقيشه جق اولورسه م بوغدايك قاچ قيراط اولديغنى كوستريرم!. باقى...

«رشاد»

—

شاعر مشهور عزت ملانك «اس ظفر» نام تاریخچه ایچونده یازدیغی تقریضه

«یا محوّل الحول والاحوال، حوّل حالنا الی احسن الحال!» دیباجه‌سیله بیك ایکی یوز قرق بر سنه‌سی اواخرنده فرستادهٔ دار الاجابهٔ خیر الناصرین قلنان ضراعت نامهٔ امت محمد. علی نبیهم صلوة الله الملك الاحد. رسیدهٔ دهلیز حسن قبول اولمغله جواب نصرت القابی طغرای غرّای «وینصرك الله....» ایله موقّع وموقّر ونام محمدت ارتسام جناب خلافت پناهی‌یه برات نصرت واردات فتح وظفر اولەرق جامع سلطان احمد خانیده برید ظفر نوید قدرت الهیه وساطتیله واصل معسکر پادشاهی اولوب علی ملاء الموحدین ید مؤیدهٔ حضرت ظل اللهی‌یه تسلیم اولندقده اول منشور عنایت موفورك قیدی اقلام ظفر ارقام شاهانه‌نك برنده کوزولمش وبودیوان شوکت عنوان. بر شهریار ابهت نشانك حضورنده سوزولمش اولدیغندن دفترخانهٔ تاجداران اسلافه برز تلم وخبری ویرلك وبوخبر مسرتدن متواری‌ءخذعفران اولمش غیرت کشان سلطنت سنیه حیات تاکه رس ایله دیرلك مقتضای حمیت بنده پروانهٔ پادشاهی اولدیغندن اشبو مثال ظفر مآل نصرت اشتمالك لسان عصر اوزره خلاصه‌سی. حالا وقایع نویس دولت فضلای موالیء کرامدن. صحافلر شیخی زاده السید محمد اسعد افندی قوللرینه امر وفرمان بیورلدقده اول یکانه کوهر کان معارفك دار الکتاب دانش وفضلتدن برآوردهٔ دست اقتدار ایلدیکی مستغنیء صحاح جوهر اولان کلمات ثریا التماع معروض عتبهٔ خورشید شعاع خسروانه قیلندقده اول مجلهٔ بی نظیرك شیرازه بند استکتاب اولنمسی آرزمانده پذیرای رشتهٔ حصول اوله‌جغی معلوم جناب خداوند مشکل پسند

اولمغله درعقب طبع وتمثيلنه ارادهٔ كرامت عادهٔ ملوكانه‌لرى صحيفه پيراى دستگاه رأى صائبلرى بيورلدقده دارالطباعهٔ معموره‌لرنده مدير ونظارت جبه خانه ايله جوشن اقبالى داغزن فلك اثير اولان الحاج ابراهيم صائب افندى بنده‌لرى، بجاى قلم ودوات، تهيهٔ لازمهٔ ادوات ايليوب برموجب ارادهٔ سنيه اقدم مهام طبع اولان تصحيح امرنده وقايع نويس مومى‌اليهك خدمتى انضماميله زمان قليلده نسخهٔ محررهٔ مطبوعه‌ىى مطبوع طبع اصحاب طبيعت اوله‌رق طبع وتكثير واول مثال بى امثالى امتثالاً للمثال العالى امثالندن زياده تمثيل وتوفير ايلدكده زمزمهٔ دعا كويان پادشاه اسلام پناه هم آهنك صرير خامهٔ «عزت» روسياه اوله‌رق بوترانه ايله دمسازنواى كروبيان اولمشدر:

الهى. الهى! سن اول پادشاه عظيم الشان و باهر البرهانسك كه مصباح قباب ابواب عنايتك شبچراغ «ياغياث المستغيثين» و مفتاح كنوز فوز وفتوحاتك سيف صارم «ويا خيرالناصرين» در. الهى، الهى! بز عاجز، سن قادر؛ بز كوتاه دست، سن مقتدرسك.

(المحرّره)

جهانك كار دشوارى سنك نزدكده آساندر
دكل دشوارى، هركارى سنك نزدكده آساندر!

بورسالهٔ عنبرين كلالهٔ عبرت قباله‌ده محرراظهار ايلديكك قدرت كامله خارج ازعقل بشر اولديغى كبى ملوكى مملوك ومملوكى ملوك ايتمك مرتبهٔ قدرتكدن خارج ومحتاج سلّم ومدارج دكلدر. مجدددين ودولت ومشيد ملك وملت، آتش انداز خانمان عصاة ملحدين، مرتّب ساز غزاة موحدين ولى نعمت باهر الميمنتمز افندمز حضرتلرينى مالك رقاب سلاطين ودائرهٔ سلطنت سنيه‌لرينى هم حدود فلك هفتمين

ایلیوب شاهان جهانی دزنده بنده وبنده‌لرینی الی قیام الساعه آسمان معدلتلرنده انجم زهرا کبی تابنده ایله!

«آمین، آمین لا ارضی بواحدة
حتی اضیف الیها الف آمینا»

—

واضع اساس سلطنت عثمانیه جنت مکانه سلطانه عثمانه خانه غازی حضرتلرینک عصر عالیلرنده صفت بهاره دائر قلمه آلنمش بر مقاله‌در:

بر صبحدم، نسیم مشك آسای رحمت و بر صباح خرّم باد عنبرسای قدرت جانب صبادن نوای معجز نمای «یحیی الارض بعد موتها» برله غبرا وگلشن حضرایه ایرشدکده باددبوره دائره وهزیمت ایرشوب جند برف مضمحل وشدت شتا ظلمت مسا کبی متحمل اولمغله آفتاب عالمتاب برج حملدن رویی کوسترنجه ذرات کائنات خزینهٔ خسروانی کبی یریوزنده زرنثارلغه یوز طوتوب باغ و بوستانده شکوفه وازهار ونباتات واشجار جواهر انوارینی شاه بهار مقدمنه ایثار ایلدیلر.

شهسوار سپاه انجم وتخت نشین چرخ چهارم اعتدال ربیعله طارم فلکده اوج سما ونسیم خوشگوار عیسادمك هبوبندن وجه غبرا. صحن مینامثال. مجلی ومصفا اولوب وبساط زمین زرنکار دیبالر وگلستانی کمخالر ایله مرغزار جنان کبی دوشنوب و سایهٔ سروخوش رفتار دوحهٔ اشجار جویبار اوزره، بارگاه سلیمانی کبی. انواع الوان ایله ملوّن واصناف اشکال ایله مزیّن اولوب شکوفهای چمن. عساکر اسلام

كبی، سراسر كلكون جامه‌لر وباشدن باشـه عثمانی عمامه‌لرله. چیچك كبی، طوتانوب سایهٔ ابر نیسان وبهار خندانده خوش‌كچرلر. خصوصا قرنفل لعلین كلاه، مانند شاه، آلر كیوب كویا ملك چمنده خسرو نامدار وهرمز تاجداردر.

«نوله دائم كیرسه جامهٔ آل
چمن ملكنده خسرودر قرنفل»

غنچهٔ زنبق. شمع كافوری وار، پار پار یانوب وشبو و نسرین رشك پروین زمینی تزیین ایدوب وبنفشهٔ مجمره كردانك بوی عطر آمیزندن دماغ بهار معطر وكل خندانك، كون كبی، طلوعندن چشم نركس منور اولوب، بیدطبری نیچهٔ اطلس كلكون كیوب وخطیب عندلیب منبر شاخسارگلزارده هروزقدن بركتاب وهربركدن برفصل وباب حكم بهاری تذكار ایلدكده جوی هامون مرتبهٔ جنونه واروب وكندونی یرلره اوروب، یارلردن اوچوب، مجنون صفت دونه دونه طاشـلرله دوكونوب، وارلغن دریایه براقوب بر قرار اولمایجه نسیم سبك خیز وبادصرصرستیز آنی هوادن قاپوب بند زنجیر ایلدی.

غنچهٔ لعلین قبادمبسته ولال وسوسن صدزبان شكسته بال اولوب نهال اشجار یمین وشمال سبك رفتار ایله جویبار صفاده سماعه كیروب وسمن ویاسمن، مستانه وار، كریبان چاك ایدوب انواع شـكوفه‌دن عروس چمنه طبق طبق سیم وزر وطبله طبله عودوعنبر ایثار ونثار ایلدیلر.

بالجمله صحن جهان، باغ جنان كبی، بردرجه‌ده طراوت وبرمرتبه‌ده لطافت باغـلادی كه نوك قلم تحریره والسـنهٔ امم تقریره قادر دكلدر! «وفیه حكمة بالغة فانظرالی آثار رحمة الله».

«جهان چو خلد برین شد بدور سوسن و گل
ولی چه سود که دروی نه ممکنست خلود !»

--

مشاهیر فضلادن کرضیا زاده عارف افندینك برکیر جینك توصیه سنی حاوی قاپانه نائبنه یازدیغی تذکره

همواره طبع دقیقه دانلری غبار اکدار کردش چرخ کرداندن مصون وکشتزار دهرده حصول سنبلهٔ مسرت وشادی ایله ممنون اولمق دعوانی واستفسار خاطر عنایت مأثرلری تقدیمیله منهای مخلصانه درکه :

دلی ابراهیم نام کیله جی ازقدیم آسیاب کاری پیمودن حبوبات ایله کردان وصداقتده سائر کارداشلرینه رجحانی عیان اولمغله مظهر نکاه التفاتلری اولدیغنه مغروراً بر آزجه مقداری خرد ناهمواره اویوب بعضیلره خروسانمغله حسودان بدکیشان، حسدلرندن ناشی، فقیری موش آسیاب کبی تهمت دزدی ایله متهم ایتملریله قاپاندن دور وکارندن مهجور ایدوب کار دیکره استعداد واقتداری اولمدیغندن اوچ آیدن بری بادپیما اولهرق ویل دکرمنی کبی آغزنی پویرازه آچهرق کذارندهٔ ازمان. مفلس هیچ در دست شوره زار حرمان، خرمن جکرکاهی نار حسرتله سوزان، چشم تناکی مثال آسیاب آب کریان، (آجاً وتقصیرا) عیال واولادیله ویرانخانه سنده بوم وش نالان اولدیغی حالده

«هرکجا چشمهٔ بود شیرین
مردم ومرغ ومور کردانید»

فحواسنجه عقل وفکری قاپانده وکیله جیلك کاریله آلوب

صاتانده اولدیغی معلوم مشفقانه‌لری اولدقده حال پر ملالنه مرحمةً ینه‌کار قدمنده استخدام بیورلمق مرجودر.

مکتوب

آسمان معرفتده هلاله مثال اولان قلم عطارد رقم عالیلری اثری اوله‌رق بوسال فرخنده فالده دخی قران سعدین آسا عالم مطبوعاتی شعشعه‌دارایدن تقویم سال وزایچهٔ مسعدت مآلدن لطفاً ارسال بیوریلان ایکی نسخه‌نك ورودی ـ آفتاب صبح نوروز کبی ـ دل وفا موئلی نور سرور وحبور ایله مالا مال وشمس کمالات اولان ذات معالی صفات سموحیلرینك دائرهٔ لطف وعاطفتلرینی مانند پیك وروادف همیشه دائر وطائف بولنان بندکان میانده عاجزلرینك بوصورت استثنائیه‌ده تلطیفم طوغروسی فرق ابتهاجمی علاء علیینه ایصال ایتمش اولدیغندن عدد نجومدن افزون تقدیم تشکرات خلوص مشحون ایله نیر توجهات سامیه‌لرینك افق آمالمده مستمراً پرتوپاش عنایت اولمسنه هرساعت رصد بین انتظار اولمقده بولندیغمی عرض ایدرم.

«رشاد»

دیکر

برادر!

کوندریلن پاره‌دن اوچیوز غروشی بزم معهود قصاب مشوش الحسابه ویریکزکه بوآنك پایی‌در.

فقط، قربانکز اوله‌یم، حریفه پاره‌یی ویررکن برقاچ سوز سویله‌یکز. زیرا چوق جانم صیقلدی: کچن هفته بکا برمکتوب

کوندرمش، طالاغی شیشیروب اشکنبه‌دن اوقدر لاقردی سویله‌مشکه ینیر یوتولور شیلردن دکل!

کویا بز بوکا کچن قربان بایرامندن بری بر پاره ویرمه‌مشز!... ایشته بوکا یوره‌کمك یاغی اریدی، جکرم پارچه‌لندی!... عجبا شمدی‌یه قدر قاچ غروشی چنکالده آصیلدی قالدی؟ «قرمانك قویونی، صوکره چیقار اویونی» دیرلریا، مکر صحیح ایمش! برده برحساب پوصله‌سی کوندرمشکه مددالله! لکن بنم پوستکی صایمغه وقتم یوق. بن کابرکن کندیسیله حساب کوروب قاچ غروش بورجمز قالمشسه بر سند ویرمشدم. آیواز قصاب، هپ بر حساب دکلمی؟ آنی کوسترسون.

واقعا بورجمز چوقجه. لکن اویله انسانك زبون وقتنی قوللایوبده اسکی قوبرروق آجیلرنی چیقارمق ایچون قاتی امکه دریسنی یوزمکه قالقشیرلرمی؟

سزه ده اخطار ایدرمکه بوندن صوکره آنکله آلیش ویریش ایتمه‌یکز. هم کیمدن اولورسه اولسون ویره‌سی‌یه آلمق عادتنی‌ده ترك ایدیکز. لکن بعض قصابلر قره‌مانی قیویرجق، ماریانی ارکك، یاخود قوزونی کچی یرینه سورمك ایسترلر بوکا دقت لازمدر.

«وله»

حکیم ومنشئ مشهور سامی پاشانك غالب پاشایه یازدیغی معزادلی بر تذکره

«جوانی چوبرق یمانی کذشت
چو باد صبا زندکانی کذشت»

ترانه‌سیله ترنم‌ساز نازونیاز اوله‌رق عرض حال وشان ایدهیم:

مردمك چشمم افندم! خیلی زماندرکه رومالیء خاکپای خدیونلرندن مهجورم؛ چونکه معذورم. عرض معذرت امرنده‌دخی حیرت‌زدهٔ عقل وشعورم. وهن قوای هرم اثر وسردیء سرمای جان‌گذر حاجزطی مسافهٔ سفردر؛ کوکل اما بی‌خبردر. تجدید جودت عافیت وارجای نیروی جوانی‌وشبابت املیله پیغوله‌گزین مداواتاولوب اراحهٔ حواس ومشاعره مائلدر؛ عجب غافلدر! بیلمزکه مطیهٔ سست اندام‌بدن فرسودهٔ اسفار کهن‌زمندر؛ پامال محندر. کورمزکه تباشیر صباح‌ریش‌وسر، سهام اشعهٔ‌مهر محشردر؛ نازکهای جان‌گذردر. نه‌چاره،

«اینچنین بودوبود تاکه بودکار جهان!»

وهو المستعان...

غریبدرکه مرام استدعای عفو قصور ایکن «الاناء یترشح بمافیه» ایله دریای سخن کنیشلندی وامواج آتش انگیزیله قلب حسرت پرور سوزشلندی؛ یعنی صدد روشنلندی. فقط بوروشله عقبات بحر معنی گچلمز وسواحل اشعار مافی الضمیر حدینه ایرلمیر؛ هیچ کیرلمز. باری شمدیلك مرسای دعا وانتظار مرسافکن فلك قلم اولمق تدبیردر؛ دکل تقصیردر.

«وکل بداهت اعذار»، پیرمستهام سرمایهٔ بذل مراحم کرام اولدیغی مسلم ایکن دغدغهٔ استرحام رسمی ولفظی نافله‌در؛ یالکز غائله‌در.

«العذر عند کرام الناس مقبول»....

مشارالیه نا سزاج اولدقده استفسار خاطره کلمین اعزه احبابندن برذاته متضمن وکنایه‌لی مشتمل یازدیغی دیکر بر تذکره

سپهر کهسار تهاییده مطروح وسهام آلام خستکی ایله مجروح اولان یارقدیم سینه فکارك خاطری صوروللازمی؟ زخمنه مرهم اوروللازمی؟ دللر تحجر ایدوب سنك می اولدی؟ میدان وفاتنك می اولدی؟ بونه طوروحالتدر! هنکامهٔ قیامتدر!

آیا، دم شق آسمان می کلدی؟ «نفسی، نفسی!» دینه‌جك زمان می کلدی؟ فلکلر پاره‌پاره اولوب دوکولدی می؟ بیخ زمین وستارکان سوکولدی می؟ طومارهستی دوزولدی می؟

بونه‌حال پرملالدر! بونی آکلامق محالدر!

حیرتلریله دمبسته ولال‌ایدم؛ آغشتهٔ بلبال ایدم. ناکاه هاتف سرادق شکاف غیوب «انا عند منکسرة القلوب» کرمنی اخطار ایدنجه تزلزل اندام ایله متنبه منام غفلت اولوب اویاندم؛ رحمانی آکدم. امدادجنود جان ایرشدی: نفخهٔ سبحان ایرشدی. ترك ابصار ایتدم؛ سدراه انتظار ایتدم.

اعیان بصائر آچدم. صحرای حقایق کوروندی؛ شهراه دقایق کوروندی. آفاق وا کوانه باقدم. جونرکی آقدم. الحمدلله آکاه اولدم؛ مظهر نور انتباه اولدم. کوردم که جهان اوجهان ایمش؛ بیلدم که زمان اوزمان ایمش؛ پرامن وامان ایمش؛ آسوده وعمران ایمش.

یاران وخداوندکانم کلدی؛ اخوان ومحبانم کلدی. فیض صحبتلریله ریان اولدم. لطف التفاتلریله دل وجانم راحتلندی؛ جسم نزارم صحتلندی. شکر وثنالرله ترزبان اولدم؛ صبح وصلت کبی خندان اولدم. فکر سابق تبدل ایتدی؛ معنیٔ دیکر تجمل ایتدی: کوکل

امّا تحوّل ایتدی. زیرا بومعانی وحالات آراسنده یار وفا فرسای ناپایدارمك ابراز عذرینه لایق برمعنای رائق آیره‌مدم؛ حیفا که قایره‌مدم!

بوتأسفله بیزار اولدم؛ مغمور افکار اولدم.

حمداً لله، نسیم رفرف مرغ عافیت هنوز اغصان عروق وشراینه صحت وعافیت ویرمکده‌در. فقط ساق دوحهٔ بدن کرور مواسم دهر ایله رمیم‌در؛ چونکه قدیم‌در.

آرتق کلك وانامل بوندن زیاده املایه قابل دکلدر؛ کوکل‌ده مائل دکلدر. زیرا بیمار اولانك سوزی سکته‌لی اولور؛ بعضاً‌ده نکته‌لی اولور. بو حالده سکته‌سنه نظر عفو وعاطفت احاله ونکته‌سنه جواب شافیٔ شفقت احسانیله حسن معامله بیورمالرینی رجا ایدرم؛ خاکپایه التجا ایدرم. ومن العفو والغفران وهو المستعان!...

توصیه‌نامه

حامل نمیقهٔ محبی ابراهیم اغا بنده‌کز متوفی عمیسندن منحل صو یولجیاق خدمتنك عهده‌سنه توجیهی ایچون دفعاتله صو ناظرینه مراجعت ایتمش‌سه‌ده هپ صودن جوابلر آلوب بیهوده یره آبرو دوکمك ایسه نفسنه آغیر کادیکندن «صو بولنمدیغی یرده تیمّم جائزدر. صو یولجی اوله‌مازسه‌مده سقا باشی‌ده اوله‌مازمی‌یم!» دیه‌رك سقالق مسلکنه سلوك هوسنه دوشمش و ذات عالیکزله ایچدیکمز صو آیری کیدر درجه‌ده بینمزده جاری اولان حقوقه واقف اولماسیله

بو صباح ساعت اوچ صولرنده نزد عاجزانه‌مه کلوب عني ماجرانك تفصيل
كيفيتله بر توصيه‌نامه تحريريني التماس ايتدي .

بنده‌کز بو چوجوغي تا (صولو مناستر) جوارنده اوتورديغمز
زماندن بري طانيرم . تربيه‌لي . علي الخصوص قره‌قولاق صوي کبي
صاف دل و پاك مشرب بر چوجوقدر . اويله هر ايشده زيتون ياغي کبي
صويك اوستنه چيقان و دائما صمان آلتندن صو يوروتن حيله‌کارلردن
دکلدر . هله بو دفعه‌کي کوروشمده‌ده حسن حالنه آغزم صولاندي .
اسعاف املنه مساعده بيورلمسني صورت مخصوصه‌ده رجا و ردرجا ايله
« چشمه‌سار مرحمتده بر ايچيم صو قالمامش ! »
ديديرتميه‌جكـكزي اميد ايدرم . همان جناب قائل کريمه « وجعلنا
من الماء كل شيء حي » ذات کريمانه‌لريني صو کبي عزيز ايتسون افندم .

« رشاد »

ديكر

جناب خالق اللوح والقلم ، صحائف دو رنك ايامي ارقام شئونات
ايله املا و خزانة الغيب کرمندن هر احدك رزقني تقسيم و اعطا ايتدکجه
مصدر کمالات و مخرج فيوضات اولان وجود پرسود رحيمانه‌لريني
هر درلو آفتدن مصون وعدد زياده‌لشدکجه کميت آرتديغي کبي اعداد
عمر و عافيتلري مزداد اولدقجه فيض و اقبال سعادتلريني افزون
بيورسون .

احباي عاجزانه‌مدن بر ذاتك دلالتيله بو صباح ايکي شخص غريب
ساعت اوچده بنده خانه‌يه کلوب بري علوم رياضيه‌ده‌کي مهارتندن

ودرت سنه قدر ... مكتبنده علم حساب معلملكی ایتمش سه ده بش آی اوّل مكتب قاپانمش اولماسیله آچیقده مؤصفر الید قالەرق میزان اداره‌سی شاشدیغندن بحثله محاسبه قلمنده آچیق بولنان دفترجیلكده استخدامی؛

دیكری دخی كمر آلتی ساكنلرندن اولوب یدی كوندر سكز نفس عائله‌سی خلقیله آچ قالدقلرینی، هله زوجه‌سنك تقرب وضع حملی جهتیله قابله‌یه ویریله‌جك اجرتك فقدانندن طولایی دوچار حیرت اولەرق اضطرابندن طقوز طوغورمقده اولدیغنی و مقدما عساكر ضبطیه‌ده اون سنه چاوشلقده بولندیغی صرەده یعنی یكرمی طقوز اوتوز یاشنده بربابا یكیت ایكن نسبت خارجنده بعض اویغونسز حاللرده بولنماسی اوزرینه رتبه‌سی تنزیل اولنمقله برابر ایاغنه قرق اللی دكنك ضرب والتمش كون حبس ایلدیكنی وذاتاً ضبطیه‌لك جاننه یتمش اولمغله بلا پروا ینه عظیم بر جنحه ارتكاب ایتدیكندن آرتق بو سلكده زائد كوروله‌رك سكسان تاریخنده خدمتندن طرد وطرح اولندیغنی وطقسان اوچ تاریخنده عساكر معاونه یوز باشیلغیله حربه كیدوب مؤخراً بیك باشی اولدیغنی، زنجیر تقسیمی كبی، اوزون اوزادی سوزلرله حكایه ایدرك حالنه مناسب برخدمتله قایرلمسی

آرزولرینی درمیان ایتدكدن صوكره مآثر جلیلهٔ عجزه‌پروریلرینی ذكر وتعداد وبنده‌كزك افندمزه اولان مناسبتنی یاد ایله برتوصیه‌نامه ترقیم اولنماسنی التماس ایتدیلر.

اگرچه بونلرك ماسبق حاللری بنده‌كزجه مجهول ایسه‌ده دلیللری بولنان وهرافاده‌سی عدد اصلی كبی عوارضدن سالم اولدیغنی كرات ایله تجربه ایدلمش بولنان ذات نزدنده معلوم ومصدق اولوب بنده‌كزك هیچ بروقتده خاطرمی كسر ایتمیه‌جكلری ایسه ایكی كرّه ایكی درت

ایدزکی بدیهیاتدن اولدیغندن وبناءً علیه مکتوبمك اوزرینه خط بطلان کشیدسیله ارقام جزئیه‌یه چوریمه‌جکلری ملاحظه‌سی حسابه موافق کلدیکندن همان؛ قاسی مرتکبه باتیرارق واقاندلرینه برشی ضم ایتمدیکم کبی برشیدن ناقص براقمیه‌رق شوپریشان عباراتی جمع و یکون ایلیه‌رك حضور عالیلرینه ترفیع و آرتق اسعاف امللریچون اقتضا ایدن وسائطك استکمالنی عهدهٔ همت ومرؤتکزه تودیع ایلدم....

«وله»

ادیب شهیر معلم ناجی افندی‌نك بر مکتوبی

— کچنده برادرکز طرفندن آچیلمش اولان شکرجی دکاننك، سرمایه‌نی محافظه ایده‌جك قدر اولسون. ایشله‌مه‌مکده اولدیغی موثوقاً روایت اولنیور.

ایشته بوراسی طاقتسز!... عجبا بو حالك سببی نه‌در؟ دکان موقعنده، مال ایله مالامال. بویله‌می اوملالی ایدی؟ دکانك مشتریلری یالکز، اورادن هرکون آلای آلای کلوب کچن، مکتب چوجوقلری اولسه حسابجه ینه بویله اولمیه‌جقدی! چوجوقلر شکر اکلندن دیشلره مضرت کله‌جکنه دائر کندیلرینه و یرلمکده اولان نصیحتلری موقع اجرایه قویمق اوزره اتفاق ایتمدیلریا!

شوراسی شایان دقتدرکه — خبر آلدیغمه کوره — آنك یانندەکی شکرجی دکانی، آری قوواننی کبی، ایشلیورمش. بونده مطلقا بر حکمت وار. یوقسه شمدی‌یه قدر شکر تجارتی جمله‌مزی شیرین مذاق ایتمکه

باشلاردی. بکا قالیرسه بوحکمت، عفو ایدرسکز اما، برادر افندینك دائم‌التعبس بر ذات اولماسندن عبارتدر!

برقنادکولر یوزلو، طاتلی سوزلو اولمالیدر. اکشی صورتلیدن کیمسه طاتلی آلماز. سز معهود بالجی حکایه‌سنی بیلیرمی‌سکز؟

غایت ترش رو بربالجی وارمش؛ فقط بویله دکانی یوقمش. اصنافك کزدیریجی طاقمندن اولدیغندن هرکون بال کوپنی آلوب. آجی برصدا ایله، « بال، بال! » دیه محلات شهری طولاشمغه باشلارمش. لکن صاتمغه موفق اوله‌میه‌رق، اوموزلرینی صیزلاتمش اولان. کوپ همان صباحکی قدر طولو اولدیغی حالده آقشام اوستی اوینه عودت ایدرمش.

برآقشام ینه بویله خانه‌سنه کلدیکی صره‌ده زوجه‌سنه آلیش ویریشك طورغونلغندن بحث آچه‌رق شکایتده بولنمغله زوجه‌سی، اکشی یوزلو بالجی‌یه، معنی‌دار بر تبسمله «آغاجغم! سن بال صاتیورسك اما یوزك سرکه صاتیور! » دیمش...

حکایه‌م نصل؟ عبرت بخش قندفروشان اوله‌جق قدر اهمیتلی دکلمی؟

دیمك‌که شمدی بزم دکانه سینکلردن باشقه مشتری اوغرامیور! بویله نصل اولور؟ بوکا سریعاً برچاره بولنماسنی رجا ایدرم. ایشی اطرافیله دوشونکزده بکا خلاصهٔ افکارکزی بیلدیریکز. شاید صاتیشك ترقیسنه مدار اولور برتدبیر بولنه‌مازسه سرمایه‌ده‌کی حصه‌می آله‌رق، دوام ایده‌میه‌جکی شمدیدن آکلاشیلان، اورتاقلغی طاتلی‌یه باغلامغه حاضرم.

پوصله‌سنی کوندرمش اولدیغکز راحة‌الحلقوم قوطولرینك حسابنه‌ده اوزمان باقارز.

منشیٔ بی‌نظیر کمال پاشا زاده سعید بك افندی حضرتلرینك «میزان العقول» نامنده‌کی منطق کتابی ایچون یازدیقلری مطالعه‌نامه‌دن بر فقره:

ضوابط وقواعد منطقیه‌یی اولاد وطنه بالاطراف اوکرتمك وعصر وزمانه موافق بر منطق کتابمز بولنمق ایچون تألیف وتصنیفنه موفق اولدقلری «میزان العقول فی المنطق والاصول» نام کتاب مستطابك مسوده‌سنی لطفاً ارسال ایله بیان مطالعه ایتمك امرینی حاوی آلدیغم امرنامه‌لری اوزرینه کتاب مذکوره احالهٔ نظر دقت ایتدیکمده «منطق» نه دیمك اولدیغنی وشمدی‌یه قدر منطق نامیله ایدیلن سفسطه‌لرك اساسی نه اولدیغنی ومنطق دنیلن علم مخصوصه خدمت ایدنلر نه قدر شایستهٔ تقدیر بولندقلرینی فهم وادعان وچونکه بز بوراده مکاتب رشدیه پروغراملرنده منطق درسنی تشکیل ایدن درت رساله‌یی قرائت ایدوب برنجی رساله اولان «ایساغوجی» رساله‌سنده ایساغوجی لفظی «ایس غوجی» دن می کلدیکی، یوقسه «ایسائوکی» لفظك دلالت ایتدیکی «مدخل» معناسنی‌می مفید اولدیغی بحثلری ایچنده یوواردلاندقدن و «وضعیه» دنیلن رساله‌نك موضوعی بیله بللیه‌مکسزین عباراتنی صایقلادقدن و «فریده» دنیلن رسالهٔ ثالثه‌ده‌کی «رأیت اسداً فی الحمام» مثالیله میدان بحثه صوقولوب اسدی حمامه صوقمقده نه معنی ولطافت بولندیغنی استیضاح صددینه کیریشلسه مکتبدن طاسی طاراغی طوپلامق لازم کله‌جکی درکار اولدیغنه مبنی:

«فریاد بسی کردم وفریاد رسی نیست
کویا که درین خلوت حمام کسی نیست!»

ترنمیله اودرلی مباحثاتی دخی، کمی ارسلانی کبی، بلاتوقف کچدکدن ورسالهٔ «کلنبوی» یی:

«بامدعی وسائل، چون برشده رسائل
ساقی، بده‌پیانه: ازاین و آنچه حاصل ؟ »

زمزمه‌سیله خوشجه کوردکدن صوکره برذات کمالات فروشك :

«بزده اوقودق براز معانی»

مصراعیله جهالایه میدان اوقوماسی قبیلندن اولمق اوزره «غواص بحار منطق اولدی،......» بیتنی لسان حال ایله کویا اوله‌رق، میدانه چیقا کلدیکمزدن وایچمزده «طاتلی صوفرنکلکی» نه‌هوس ایدن‌ذوات فرانسزجه‌ده «لوژیق» دینلدیکنی ایشیدوب بك اوغلی کتابجیلرینه بالمراجعه لوژیق کتابی نامیله بعض کتب تدارك ایدیورلرسه‌ده آنلرده دخی بزم رسائل معهوده‌ده کوردیکمز : «العالم حادث، لانه متغیر وکل‌متغیرحادث‌والعالم‌حادث» مآلی برینه «هوای‌نسیمی جسمدر. هر جسمك ثقلتی واردر. اویله‌ایسه هوای نسیمینك‌ثقلتی واردر» مثالنی کورمك کبی اهمیتسز فرقلردن باشقه فرق بولنه‌مدیغندن منطقك اساس و ماهیتنی موضح وشایستهٔ وصف «قول شارح» بویله بر اثره شدت احتیاجمز آشکار اولمغله عموم معارف جویان وطن نامنه اولمق اوزره تشکرات مخصوصه ایله نام سامیلرینی پیرایهٔ زبان ایلدم .

—

ادیب فضائل‌پرور رجائی زاده اکرم بك افندی حضرتلرینك برمقاله‌سی

بو کانون‌ثانی ایچنده بر پازار کونی ایدی‌که کوك یوزی کاملاً بولوطله قاپلی اولدیغی جهتله کونش عرض دیدار ایده‌میورسه‌ده صووق آز،

روزکار خفیف، خصوصیله یرلر تماميله قورو ، والحاصل برقیش کونی ایچون هوا هرصورتله مساعد اولدیغندن کندی کندیمه بر قیر کزنتیسی یاپمق ایسته‌یه‌رك ساحلخانهٔ حقیرانه‌م جوارنده طاغدن «استنیه» اوزرلرینه طوغری کیتمکه باشلادم.

طبیعتك هانکی موسمده، هانکی وقتده اولورسه اولسون — فقط بربشقه‌شکل وقیافتده — دائما کوزل کورونمك خاصه‌سنه مالك اولدیغی معلومدر. کزندیکم یوکسك یرلردن اطرافه نظر اولندیغی حالده طاغلرك، بایرلرك، دره‌لرك. تپه‌لرك برچوق پارچه‌لری — الوان ایچنده کندیلرینه اك چوق یاقشدیریلان — یشیل رنك ایله ملوّن و بعض محللر ایسه سروکبی، فستق کبی قیشین دخی خضارت ونضارتی زائل اولمیان آغاچلرله برقات دها معمور ومزیّن کورونوردی.

کزه‌کزه اوزمینی یشیل، آغاجلری کذلك یشیل اولان یرلردن برچوغنه اوغرادم. نهایت استنیه چایرینه اینه‌رك دره‌نك چاغلتیسنی دیکله‌دم . حتی اوراده برقاچ کوندن بری جهانیعلی‌التوالی متنعّم انوار حیات ایدن کونشك خندهٔ التفاتنه آلدانه‌رق، زمهریر ایچنده اچیلوب صاچلمق تهلکه‌سنه اوغرایان، برقاچ پاپادیه‌نك معصومانه خنده نمای لطافت اولدیغنیده کوردم.

ایشته اوغرادیغم، کزدیکم یرلرده آثار وتزینات طبیعتدن همان هرشی موجود وحتی بهاره مخصوص اولان ازهارك بیله حقیروفقط نازك ولطیف برنمونه‌سی مشهود اولدیغی حالده یالکز برشی مفقود ایدی که اوده بلبلدر.

اوت. احتشام ودارات طبیعتك اك بیوك آلقش جیسی ایشته او

كوچوجك قوشدركه خدمتی نه بر جویبار خروشانك زمزمه‌سی ایفا ایده‌بیلیر، نه‌ده بر بحر مواجك دمدمه‌سی!

بهارده بر آغاجلغه كیررسكز، باقارسكزكه زمینی زمرد كبی چایرلر، چمنلرله مفروش؛ مینه كبی پارلاق، مینه كبی نازك چیچكلرله منقوشدر. برطرفدن‌ده آغیر آغیر آقوب كیدن بر ایرماغك حزین چاغلتیسی ایشیدیلیر. باشكزی یوقاری قالدیررسكز، كوررسكزكه هرنوع اشجار – اوزمین طراوت نشینی كونشك شدت حرارتندن محافظه ایچون متفقاً چالیشیر كبی – یكدیكرینه قول آتمش؛ یاپراقلری بیتشمش بیتشمش‌ده عادتا برقبه شكلنی آلمش؛ اوقبهٔ خضرای بی‌قرارك – هوا وآیدینلق آلمغه مخصوص پنجره‌لری حكمنده بولنان – شكافلرندن سمای فیروزه رنك پاره پاره كورونور. آرالق آرالق وزانیٔ نسیم ایله اوراق واغصانك بری برینه سورتونمسندن، آه‌تحسری آكدیرر، وحشی وغریب برصدا پیدا اولور. سز موقعك زیروبالاسنده‌كی، اطراف وجوانبنده‌كی آهنك عظمت وعلویته كوشكدار ونكران وحیران ایكن مشجره‌نك اك چوق مظلم وبناءً علیه نفوذ انظاردن اك زیاده سالم برجهتنده صاقلانمش بربلبلك غریبانه برصدا، عاشقانه برادا ایله حزین حزین اوتوشنی ایشتدیككز زمان یوره‌ككز دها بشقه درلو برطاقم حسیات لطیفه ایله مشحون اولمازمی؟

برنشیده مده دیدیكم كبی: «بهار هنكامی كیجه‌نك روحی، سحرك جانی اولان بوعاشق مزاج، بوعالی طبیعت قوشجغز نخلستان طبیعتك‌ده عادتا حیات ذی‌نغمه‌سیدر! بلبلی ویاخود آكا وكالت ایده‌جك سائر مرغان نغمكاری اولمیان مواقع طبیعیه مرده دكاسه بیله خوابیده كبی كورونور!»

حال وشانی بر درجه‌یه قدر توصیفه چابالادیغم بلبلدن اوکون حسب الموسم برسس آلامیشم «لطائف انشا» و «مرآت» نامنده‌کی اثرلرك صاحبی رفیق بك مرحومك، بیلمم نه‌دن ایسه، بنده‌کزه خزان رسیده برعندلیب غریبك صوك ترانهٔ حزینی قدر مؤثر کلن

«عجبا بلبله نه حال اولمش؟
درد حسرتله بی مجال اولمش.
صاراروب جسم زاری نال اولمش
یوقسه حالا بهار کلمدی‌می؟
مژدهٔ وصل یار کلمدی‌می؟»

نشیده‌سنی اخطار ایتدی.

حال بوکه بهار اولنجه بلبلك ینه فریادی ایشیدیله‌جکنی، او مرحومك ایسه بر دها کورونه‌میه‌جك اولمدیغنی دوشوندم! بیچاره‌نك شکل وسیماسی، کندینه مخصوص اولان طور واداسی. فرط ذکاسی، مکارم اخلاقی، علو جنانی. مکانت ومتانتی، چالشقانلغی و بو اوصاف ومزیاتنك مستقبل ایچون وعد ایتدیکی اهمیتی. واك صکره بیوك قولراده [١] کندندن بر ایکی کون اول ارتحال ایدن برادری رضا یه [٢] رفیق راه عدم اولمغه شتاب ایدر کبی — عنفوان شبابنك اك پارلاق. اك نشئه‌لی بر دمنده بغتةً کرفتار اجل قضا اولشی بر بر کوزمك اوکندن. خاطرمدن کچمکه باشلادی. اطوار عالمده‌کی وفاسزلغی تأمل ایله زواللی رفیقه آجیدم.

[١] رفیق بك ١٢٨٢ سنه‌سنده استانبولده ظهور ایدن قولرا خسته‌لغندن ٢٤ یاشنده ارتحال ایتمشدر.

[٢] رضا بك رفیقك برقاچ یاش کوچوك قرداشی و مکتب طبیهٔ عسکریه طلبه‌سندن ایدی.

ایشته او کونکی تنزهمك نتیجه‌سی شو تأثیرات وشو تأثیراتك نتیجه‌سی
دخی شو منظومه اولدی. [١]

—

بی نقط بر مکتوب

دادر والاهمم!

کرداحمدله مرسول رساله‌ٔ وداداساله‌کزه سراسر مطلع اولدم. مرسومه
مرام سوه‌رکده [٢] معلملك سه‌ده معلومدرکه «مراح» ه‌دك درس
کورمکله معلملك سهل دکلدر. عوامل ودها سائر درسلر کورمکه والحاصل
ده سـال کامل کرکدرکه واصل مرام اوله. هم اوراده ساده معلم
دکل اوصلو. کامل آدم آرارلر. احمدسه حالا ساده‌رو. بو حالده مساعدهٔ
حصول محال اولور. اما هرکارده اراده دائما اولوالامر کدر.

«رشاد»

—

ژان ژاك روسونك «نوول الوئیز» نامنده‌کی رومانندن برنجی
مکتوبدرکه منیف پاشا حضرتلری طرفندن ترجمه اولنمشدر.

خانم!

سزی براقوب قاچمه‌لی‌یم. بونك لزومنی حس ایدییـورم.
حتی بوقدر بکلمه‌ملی ایدم. یاخـود، دهـا اعلاسی، سزی هیـچ

---

[١] بوکتابك محتویاتی هپ آثار منثوره‌دن عبارت اوله‌جغنجـون بالضروره
منظومه‌یی درج ایتمدك.

[٢] خربوته تابع برقضا. مکتوب یازلدیغی تاریخده دیاربکره ملحق ایدی.

کورمه‌ملی ایدم. لکن نه یاپه‌لی! بکا دوستلق وعد ایتدیکز. بنم اضطرابمی کوریکز؛ بکا عقل اوکرتیکز.

بیلیرسکز که بن سزك خانه‌کزه مجرد والده‌کز خانمك دعوتی اوزرینه کلدم. بعض فنونده بهره‌دم اولدیغنی بیله‌رك بویله خواجه قیطلغی اولان بر یرده سوکیلی قیزینك تربیه‌سیچون بندن بر خدمت ایسته‌دی. بن ده بویله برکمال استعداد صاحبه‌سنك بعض ازهار عرفان ایله تزیینی مدار افتخار عد ایدرك وضمننده اولان مهالکنی ملاحظه ایتمیه‌رك بو خدمت پرخطری درعهده ایلمشدم. بو جسارتمك جزاسنی چکمکه باشلادیغمی هیچ سزه سویله‌مم. مأمول ایدرم که سزجه ایشیدلمسی نامناسب سوزلر سویله‌یه‌جك وناموس واصالتکزه وحسن وجمالکزه قارشی بورجلو اولدیغم حرمتی اخلال ایده‌جك قدر غفلت ایتمم. اکر معذب اولیورسه‌م بزی یالکز بن معذب اولدیغم ایچون متسلی‌یم. سزك راحتکزی سلب ایده‌جك بر راحتی هیچ بر وقتده ایسته‌مم.

مع مافیه هرکون سزکله برلشیورز وکورویورم که سزجه آچیلمامق وبلکه تغافل ایتمك لازم کلن اضطراب درونمی بلاملاحظه نیکناهانه تشدید ایدییورسکز. واقعا بو مقوله حالاتده امید اولمازسه عقلك ارائه ایلدیکی طریقی بیلیرم. اکر بو ماده‌ده عقل ایله ادب بزنی تأليف ایده‌بیلسه‌یدم اوطریقه کیتمکه مجبور اولوردم. لکن جکرکوشه‌سیچون برفائده مأمولیله بنی دعوت وبوقدر اعزاز واکرامه مستغرق ایدن بر ذاتك خانه‌سنی خودبخود ترك ایتمك مناسب اولورمی؟ برکون زوجنك استغرابنی جلب ایتمك آرزوسیله معلومات مکتسبه‌کزی کتم ایدن بر والدهٔ مشفقه‌یی بو محظوظیتدن محروم ایتمك نصل جائز اولور؟

کنديسنه هيچ بر شى سويله‌ميه‌رك كستاخانه براقوب كيتمه‌لمى ؟ يوقسه چكلديكمك سببنى سويله‌مه‌لى‌مى ؟ اصالت و اقتدارجه قطعا كفوكز اولميان بر آدمك بويله بر اقرارى كنديسنجه عادتا حقارت اولمازمى ؟

خانم ! شو مشكلك حلى ايچون يالكز برچاره كوريبورم : بوده بنى بو حاله قويان الك قورتارمسيدر . بنم فلاكتلرم ، خطالرم هپ سزدندر . هيچ اولمازسه بكا مرحمةً جمال باكمالكز مشاهده‌سندن بنى محروم ايديكز ؛ شو مكتوبمى والدينكزه كوستريكز ؛ بنى بر دها قاپوكزدن ايچرى قويمه‌يكز ؛ عادتا طرد ايديكز ! سزك هر درلو معامله‌كزه قاتلانيرم . بن كنديلكمدن سزى براقوب كيده‌مم !

سز بنى طرد ايده‌سكز ! بن سزى براقوب كيده‌يم ! نيچون ؟ ... جمال وكمالدن متأثر اولمق وشايان توقير اولان بر ذاتى سومك كناهميدر ؟ خير ؛ كوزلم ! سزك شعشعهٔ جمالكز كوزلرمى قماشديرمش ايدى . فقط سزده بوكا جان ويرن دها تأثيرلى برجاذبه اولمسه هيچ بروقتده عنان اختيارمى الدن آلمه‌مازدى . سز ده فوق الغايه بر نزاكتله حلم وملايمتك زينت بخش اوله‌جق صورتده اتحادى وبشقه‌لرينك فلاكتلرى حقنده شفقت وقلبك صفوتندن منبعث برعقل سليم وبرحسن طبيعت واردركه ايشته بن بونلرك حيرانى‌يم ! خلاصه ، كمالات صوريه‌كزدن زياده كمالات معنويه‌كزك مفتونى‌يم . سزى دها كوزل تصور ايتمك قابلدر . فقط دها دلنواز وبر اهل عرض آدمك محبتنه دها لايق فرض ايتمك ممكن دكلدر .

جناب حق ميل ومزاجمز وسنمز بيننده براتحاد خفى وضع ايتمش . بوندن طولايى بعض كره افتخاره جسارت ايدرم . هنوز پك كنج

اولدیغمزدن بزده‌کی تمایلات طبیعیه رهین فساد اولمیوب بری برینه موافق کبی کورونور.

خلقك سیاق واحد اوزره اولان مسلك مذموملرینه سلوك ایتمزدن اوّل افکار وحسیاتجه متحد مسلك ومشوارمزواردر. رأیلرمزده کوردیکم بو اتحادك کوکلزده دخی بولندیغنی تصوره نیچون جسارت ایتمه‌یم؟

بعض کره کوزلرمز یکدیکرینه قارشی کلیر. برلکده بی‌اختیار آه ایدرز وبعضاً کیزلی کوز یاشلری دوکرز... آه، ژولی! بو اتحاد اکر تقدیر ازلی ایسه ..... بتون دنیا بریره کلسه ..... امان، ژولی. عفو ایدیکز؛ شاشیرردم! صاچمه سویله‌یورم! تمنیاتمی امید عد ایتمکه جسارت ایدییورم؛ آرزولرمك شدتی موضوعلرینه کندیلرنده اولمیان امکان رنکنی ویرییور!...

کوکلك بنم ایچون نه‌فلاکتلر حاضرله‌دیکنی دهشتله کورویورم. فلاکتلرمی امید ایله تخفیف ایتمك داعیه‌سنده دکلم. ممکن اولسه‌یدی کوکلکه خصومت ایدردم. سزدن ایسته‌دیکم عنایتك ماهیتنه باقه‌رق نیاتمك خالص اولوب اولمدیغنه حکم ایدیکز. بنی هلاك ایدن زهر هلاکمك ممکن ایسه منبعنی قوروتکز. شفایاب اولمق. یاخود اولمکدن بشقه برشی ایسته‌میورم. برعاشق دلفکار نصل لطف ومروّتکزی نیاز ایدرسه بنده اویله عفو وشدتکزی نیاز ایدرم.

حقیقةً سزه سوز ویریرم ویمین ایدرم‌که بنده عقلمی باشمه طوپلارم؛ یاخود، درونمده ظهورینی حس ایده‌جکم، اضطرابی آنك قعرنده برنقطه‌یه جمع ایدرم. لکن، الله ایچون اولسون، جکرکاهمه ایشلین تیزنکاهکزی آرتق بکا توجیه ایتمه‌یکز! اوناز وشیوه‌لرکزی،

اوصاری صاچلر کزی، اونازك ادالر کزی بندن صاقلایکز! نظرمك غفلت حریصانه‌سنی آلداتکز! خایجانسز ایشیدلمسی ممکن اولمیان کوزل سسکزی ایشتدیرمه‌یکز! خلاصه، بم‌باشقه برذات اولکز، تاکه بنم کوکلم یرینه کلسون!

سزه طوغروسنی سویله‌یم‌می؟ کیجه‌لری وقت کچیرمك ایچون اوینانیلان اویونلرده هرکسك اوکنده برطاقم جانکداز تکلیفسزلکلر ایدییورسکز. بشقه‌لرینه قارشی نصل چکنمیورسه‌کز بکا قارشی‌ده اویله چکنمیورسکز.

وخیم نتیجه‌لری منتج اوله‌بیله‌جك شو اویونلری لطفاً ترك ایده‌لم. بو اویونلرك ایچنده هیچ بر ضررسزی یوقدر. بالعکس بك مخاطره لیلری واردر. الله بیلیر، الم الکزه تصادف ایدردیه تتره‌رم. بیلمم نصل اولوب‌ده ینه هروقت تصادف ایدییور! همان الکز المه دکردکمز بریورك اوینامسنه اوغرایورم: آرتق برشی کوره‌مز، برشی حس ایده‌مز اولیورم!

درس اثناسنده بشقه درلو محذورلر واردر: والده‌کز یاخود خاله‌کزك قیزی حاضر اولمیه‌رق برلحظه سزی کوررسه‌م بتون وضعیتکزی دکشدیریورسکز؛ برصورتده وقارومکانت طاقنیورسکز واویله صووق معامله‌لر ایدییورسکزکه سزه اولان حرمتم وسزی کوجندیرمك قورقوسی‌عقل وادراکمی سلب ایدییور؛ کمال فطانتکزله برابر کوج حال ایله اوقویه بیلدیککز درس اوزرینه تتره‌یه‌رك، دیلم طولاشه‌رق برقاچ سوز سویله‌یه بیلیورم. ایشته بویله صورتا کوستر دیککز مساواتسزلق ایکیمزه‌ده مضر اولیور: هم بنی مضطرب ایدییورسکز، هم کندیکزك تعلمنه مانع اولیورسکز. بودرجه‌معقول

برذاتك تلوّن مزاجنه سبب نه اولدیغنی آکلایه‌میورم. خالقك اوکنده اوقدر خفت، تنهاده اوقدر مکانت نصل ممکن اولدیغنی سؤاله جسارت ایدرم. بن ظن ایدرم که بونك عکسی اولمق لازمدر؛ انسان صورت حالنی حضارك عددینه کوره ترتیب ایتمه‌لیدر. بویله یابه‌جق یرده محرمیت حالنده رسمی معامله، خلق حضورنده تکلیفسزلك کوستردیککزی هر وقت مساوی براضطراب ایله کوروبورم. بوندن بویله تنزلاً اطرّاده رعایت بیوریکز، بلکه دها آز معذّب اولورم.

ارباب نجابتك مجبول اولدقلری شفقت بعض کره حرمت کوسترمش اولدیغکز بربیچاره‌نك حالی حقنده‌بزه‌رقت بخش اولورسه‌مسالککزجه جزؤی تبدل آنك شدت اضطرابنی براز تخفیف ایدر. اکر آنك محجوبیتی وحال پریشانی سزه تأثیر ایتمیورسه وسز آنی مطلقا تلف ایتمك ایستیورسه‌کز کندیسی قطعا دهان شکایت آچیه‌رق سز بوکا مقتدر اولورسکز: سزك امرکزله هلاك اولمغی نظرکزده کندینی قباحتلی ایده‌جك برحرکت غیر متبصرانه‌یه ترجیح ایدر.

خلاصه، حقمده هرنه امرایدرسه‌کز راضی‌یم. هیچ دکلسه متجاسرانه بعض امیده دوشدیمکدن طولایی نفسمه عتاب ایتمم. بو مکتوبمی اوقورسه‌کز ردجوابندن قورقمه‌م بیله سزدن رجا ایده‌بیله جکم هر شیئه مساعده ایتمش اولورسکز.

سامی پاشانك رکاب همایونه تقدیم ایتدیکی تشکرنامه

براءای آفتاب صبح امید!
که دردست شب هجران اسیرم

بفریادم رس ای شاه جهانتاب!
بیك لحظه جوانم کن که پیرم

رجا ومناجاتی نیجه ماه وسال ورد زبان بندهٔ اشکسته بال ایدی. المنةلله شمدی رسیدهٔ اجابتکاه آلهاولدیغنه کواهدرکه کچن کون سوق عنایت سبحانی ایله «چاملیجه» شهراهندن کذرکاه قصر همایون شاهانه خیابانه.امالهٔ کمیت مستمندانه ایدوب آهسته رو تماشا ایکن اطراف خیابانده امارات کر وفر سلطنت نظر ربای عین بصیرت وساحهٔ دل وجان پذیرفتهٔ نور لذت مهابت اولهرق حیران حیران قدم جنبان ومطلع شمس آمال عالمیان اولان باب سعادت پناه قصر همایون پیشکاهنه رسان اولدم. باقدمکه منتظران انفجار صباح عزت.کروهروحانیان کبی، صف بستهٔ آداب عبودیت اولوب طورمشلر. اوحالده بوعبدحیرتزدهٔ آثارجمال یکخطوه تقدم وتأخره بی مجال اولوب قالدم وذکری سبقت ایدن مناجاتمکه «برا ای آفتاب صبح امید» ایدی، ظهورینه نکهدار اولدم.

در آندم «آفتاب صبح امید» دن کنایه اولان جمال شهنشاه عالم اشعهفشان انوار حلاوت وبالخاصه بوذرهٔ خاکساره نکاه انداز نوازش ومرحمت روش جان پرورشیله طالع ومقابل اولدقده حواس ومشاعر عاجزانهم اهتزاز حال شبابتله طربلندی؛ آواره کوکل شهرش نو پیدا ایله مشربانـدی. بیلدمکه «بیك لحظـه جوانم کن که پیرم» دعاسی دخی آرایش دیوان قبول، پیرایش ایوان حصول اولدی. حمداً لتالك النعم!

فتاد برسر(سامی)هوای چون توشهی
کمینـه خاك در درکه تو بودی کاج!

دیهرك برحالت وجدانکیزایله خطوات جناب ظل اللهی غبار فیض آثارینه

پیرو وکمال مسرت وابتهاج ایله کاتن سیارات عالم بالاکبی آسمان و ولوب کیدردم.

ناکهان مانند نسیم صبا بر برید خجسته لقا نزد حقیرانه‌مه التقا ایله فتح دهان مشکین فشان ایدوب هم نفخهٔ جبریل تبلیغ سلام سلطان جلیل ایتدکده صحرای بدن کلزار بهار وریاض جان «جنات تجری من تحتها الانهار» اولدی.

«این که میبینم ببیداریست، یارب، یابخواب
خویشتن‌را درچنین نعمت پس‌ازچندین‌عذاب!»

آه! بوحال مستی وحیرتده هانکی زبان بدیع البیان ایله ادای تشکر وهانکی دهان سحبان پسندانه ایله دعای ولی‌نعمت تذکر اولنه‌بیلیر!

«ای قدسیان، آمان، بکا امداد وقتی‌در
بر حیرت آلدی ناطقه ملك تاب وطاقتن!»

امیدوار لطف پروردکارم‌که هرطور وحالده اشکسته دهان محبت، خاصان درکاه وحدت پیشوای دستیاری ونصرت اولوب فیوضات عصر همایون خلافت پناهیلریله عالم وعالمیان تابحد قیامت نائل خوش حالی وعمران اولور؛ ازهار قلوب ملهوفان زلال نظر مرحمتلریله شاداب وریان بیوریلور.

اللهم متع الانام بطول حیاته بحرمة النبی ومعجزاته آمین!

—

مشارالیهك یوسف کامل پاشا مرحومه بر مکتوبی

«من چه کویم یکرکم هشیار نیست!»

عذر حقایق التماسنی ایما وبرطرفدن تحفهٔ مرواری مواعید ایله

درج امانی و آمالی دهن کشا ایدن اشارات سارّه وبعض افادات مارّه وقارّه‌یی مشعر وحق عاجزانه‌مده پایدار اولان لطائف خاطر سازی وعواطف بنده نوازی‌یی مبشر اولان اخلاص نامهٔ متنوع الشئون آصفانه‌لری «هبطت الیّ من المحل الارفع؛ ورقاء ذات تمنع وترفع» نظر واعتباریله تلقی اولنوب نیل حیات تازه ایله دعای عافیت وسلامت خدیویلری تکرارینه مواظبت اولندی.

آنجق بعض اطوار وحرکات کائناته غمزهٔ چشم حقیقت احاله وجوّالهٔ بصر بصیرت حواله اولندقده نقشگیر صحائف هوا:

«از بس‌که ریخت‌رنك جنون برسرم هوا»

شطر شعور فرسای رونما اولمغله اوهام وخیالات ایله چوق واقعه کوردم. او قدرکه حیران وسراسمه وبلا دلیل وسمه رهبردهٔ فلوات ارض سمسمه اولدیغم حالده:

«کسی زچون وچرادم نمی تواند زود
که‌نقش‌بند حوادث ورای چون وچراست!»

نداسی صماخ نواز انتباه اولوب طوردم ایسه‌ده هنوز رهنمای طی مفازهٔ طریق، وابستهٔ بدرقهٔ توفیق، پابستهٔ ملازمت رفیق شفیق اولدیغی نزدره کزینان‌مسالك هدایتده واصل سرمنزل تحقیق اولدیغندن وبو شرائطك نایاب ومفقود اولمسندن

«ترسم نرسی بکعبه، ای اعرابی
این ره‌که تو میروی بترکستانست!»

عقبه‌لرینك حیلولتندن هراسان وانجامکاری مطالعه ایله ولهان وشادان ایکن شحنهٔ توبیخ فرمای ازل:

«هان، مشو نومید چون واقف نهٔ ازسرّ غیب
باشد اندر پرده بازیهای دوران غم مخور!»

دیه‌رك سیلی زن سیمای خیال فاسد وطعنه افکن طور فکر کاسد اولدقده فوراً نور هادیء علام سرائر کشف سرادقات وستائر ایدوب ازالهٔ ظلال اوهام واقلال غمام افهام ایدنجه انکشاف تام ایله نفس کج بینه عتاب وشو وجه ایله خطاب ایتدم که:

«کرچه منزل بس خطرناك است ومقصد نابدید
هیچ راهی نیست کانرا نیست پایان غم مخور!»

شمدی یوم کزده پایدار ودائرهٔ صبر وشکیبه مدار وجای «فیها فرج» امیدنده برقرار اولدم.

آرتق بوندن بشقه تزیید عبارات وتنویر خیالات وابستهٔ هنکام ملاقاة اولسون. مقصد اصلی «بسلامت روی وبازآیی» دعالرندن عبارت اولمغله

«یارب، سببی سازکه یارم بسلامت
باز آید وبرهاندم ازچنك ملامت!»

مناجاتی درد زبان مخلصاندر.

«بن اونوتمام سنی کوزم نوری
سن ده آك کاهیجه بو مهجوری»

الباقی هو الله...

—

معلم ناجی افندینك بر تذکره سی

... دائره مدیریت علیه‌سنه

... محله‌سنده کائن ... نومرولو اومزه بو کره بر اوطه‌جق

علاوه ایتمك ایسته‌دك. دائرهٔ عالیه‌لرنجه لازم‌كلن معاملات كاملاً اجرا ایتدیرلدی. ایش یالكز مهندس افندینك تنزلاً تشریفنه قالدی. كندیسنه دفعات ایله « لطف ایدیكز، كلكز، شونی كورویریكز؛ ایشمز كری قالیور » خبری كوندرلدی. مبارك حالا كلمدی. بو كیدیشله ـ ظن عاجزانه‌مه كوره ـ كله‌جكی ده یوق! برمهندسك ایفای وظیفه خصوصنده بوقدر استغناكارانه طاورانمه‌سی عجبا نه‌دندر؟

ناقل ورقه ... افندی، برادرمدر. دائره‌یه كیده كله اوصاندی، سائر ایشلرندن قالدی. بو كیدیشنده معاونت كریمانه‌لرینه مظهر بیوریله‌رق موفق اوله‌جغنی قویاً امید ایدرم...

—

بوسنه‌لی شاكرك مكتوبی [*]

مكتوب حمیت اسلوبكزی آلدم. سنمی، تحصیلمی، (بوسنه) دن بریره چیقوب چیقمادیغمی، اوروپایه سیاحت ایدوب ایتمدیكمی، لسان اجنبی‌یه وقوف وعدم وقوفمی اوكرنمك ایستیورسكز. باش اوستنه، سویله‌یم:

بنده‌كز یكرمی اوچ یاشنده‌یم. تحصیلمدن نه اوله‌جق؟ پدرمدن بعض مرتبه اصول درسلری كوردم. مملكتمزده علوم عالیه تدریس اولنور مكتبلر یوق‌كه بن سنده اوروپالی بركنجك تحصیل ایتدیكی

[*] برزمان «كلشن سرای» نامیله (بوسنه) ده نشر اولنان غزته‌نك محرری اولوب فكر وقلمنه عصرك ادباسنی حیران ایتمش اولان نوادر معرفتدن شاكر مرحوم‌درکه بومكتوبی حال وشانی حقنده اونلن استعلام اوزرینه جواب اوله‌رق یازمشدی.

قدر بنده بهره‌دار علم و معرفت اوله‌یم! یازه‌بیلدیکم قدر لسان عثمانی وشیوهٔ انشـانی ینه بوراده بعض محررات ادبیه‌یی مطالعه ایله اوکرنه بیلدم. (بوسـنه)دن بریره چیقمادم. یالکز ملحقاتدن برایکیسـنده اوفاق تفك برایکی مأموریت و یردم. اوروپایه کیتمکی الك زیاده آرزو ایدردم. چونکه مملکتمزده مفقود اولان اصول تحصیل اوروپاده ـ خلقتك خصـائص فطرتلرندن‌میدرنه‌در؟ ـ معزیادةٍ موجـود اولدیغندن، هیچ اولمازسه، کمالات انسانیه‌یی هزار شرم وحجاب ایله اجنبی برمملکتده، اجنبی برلساندن اوکرنمك هوسنده ایدم. بوکا بری متأهل اولمق. دیکری ـ سعادت بشریه‌نك اعظم وسائطندن اولان ـ اقچه‌جه مضایقه حالنده بولنمق کبی ایکی مانع حیلولت ایتدیکی ایچون موفق اوله‌مدم.

اوروپا السنهٔ غربیه‌سندن فرانسزجه‌کبی هریرده الك زیاده‌مستعمل اولان برلسـانی اوکرنمك هوسی‌ده سـائر آرزولرمدن پك‌ده دون دکلدی. بوکاده «قدرتسزلك» نامنده اولان ظـالم میدان ویرمدیکی ایچون تحصیله قدرتیاب اوله‌مدم.

یالکز اسلاوجه بیلیرم. چونکه بورالرده الك متداول لسان‌اودر.

«کلشن سرای» حقنده کوسـتریلن محبت اخوتکارانه‌نك وبنی بیلمدیککز ایچون بیلمکه سـوق ایدن غیرت حمیت شـعاریلرینك تشکرینی نه‌لسانله ایفا ایده‌جکمی بیله‌مم.

.... مداراوله‌جغی ایچون دائما مکتوب احسان‌بیورمکزی رجا ایدر ومقابلنده قصور ایتمیه‌جکمه وجدان عالیکزی ضامن طوتارق افندمی تأمین ایلرم. باقی... ۲۹ ذی‌الحجه ۸۵ کلشن سرای محرری

شاکر

رشید پاشانك صدارتدن انفصالیله مجلس والا ریاستنه انتقالی هنگامنده سامی پاشا طرفندن یازیلان تسلیتنامه

وقوع تبدل منزل «والقمر قدر ناه منازل» وفقنجه مقادیر مقررهٔ جهان آفرین اقتضای حکمت قرینندن اولوب نقصان ماهیت وتدنیٔ منزلت وکوکبی مستلزم اولمادیغی وانقضای وقت مقدرله مرکز اصلیسنه تمایل ورجوعی بالطبع لازم کلدیکی بین الاعیان بدیهی وروشن ونزد فلاطون منقبت خدیوانه‌لرنده بالتجربه دخی مدلل ومبرهن اولماسیله شمدیلك اوزاقدن بویله بر تبریك حال واستقبالك تحتنده اولان ضمایر مستتره‌سنی ایضاحدن کف قلم بیان ایدوب بمنه تعالی یاوریٔ همم سنیهٔ داورانه‌لریله ایام قلیله‌ده افادات شفاهیهٔ عاجزانه‌مله بر تفصیل ایفای لوازم تهنیته مبادرت ایلرم.

بو حالده سوزی قیصه‌ایتمك واشراق نیر سعادتی کوزتمك ارجح مناهج ادب اولدیغی محاط علم جهان پیرای آصفانه‌لری بیورلدقده ...

—

مشارالیهك صدارته رجعتی اوزرینه یازدیغی تبریکنامه

... علی الدوام مظهر اولدیغم التفات مکارم احتوای آصفانه‌لریله مباهی ومتشکر بولندیغم شرفه مبنی وقوع تبدل اولده ـ کهانت شاعریت مقتضاسنجه ـ کوسترمش اولدیغم اشارتك ظهوری انتظارنده اولوب دعوات خیریهٔ وکالت پناهیلریله مشغول ایکن سپهر جلادت آصفانه‌لری مرجع قدیمی اولان بیت الشرف وکالت کبراده لامع

ودرخشان بیورلدیغی اخبار متواترەسی شعشعەانداز اقطار جهان وغلغلەپرداز کنکرۀ آسمان اولوب ذرات کائناتی اویاندیرمش وازجمله بوذرۀ ناچیز وکم قدرلرینی متلالیء انوار ابتهاج ومسرت ایتمش اولمسیله

«زمنصب ازهمه کس را فزون شود منصب
تو بی که منصبت ازمنصب تو منصب یافت»

منظوق حقیقت انتماسنه ماصدق بیورلمش اولدقلرینه مبنی ایفای وظیفه معرضنده خامه‌کش تبریك وتهنیت دأب دیرین ایسەدەاووادیده رفیق موافق وسوق مطیۀ فکر وخیال ایدەجك فیفای مطابق بولمق دائرۀ امکاندن خارج وبلکه مرقات محالاته عارج اولمغله «علیك عون الله» مناجاتیله اکتفا وبقای عمر واجلال صدارت پناهیلری دعوات مستجابة الاداسیله درگاه کبریایه التجا اولندی....

—

انجمن تفتیش معارف اعضاسندن وسرآمدان ادبای زماندن صلاحی بك افندی آتیدەکی درت پارچه آثار ادیبانەلرینی اطفا ابسال بیورمشلردر.

— هویت مسئله‌سی —

سزه تحف برحکایه‌نقل ایدەجکم. فقط مصالدیه دیکلەمه‌مکزی رجا ایدرم؛ چونکه اخیراً بردائرەده جریان ایتمش برحقیقتدر. جهل مرکبك برنوع جدیدینی دها کوسترمك شانندن مظهر اولان بوذواتك اولدقچه مهم بر مقامده مستخدم بولنملرینه تأسف ایتمەمك قابل دکلدر. باقکز!

مزیت انسانیه وقیمت ذاتیه‌یی صفات رسمیه ایله دکل فضائل فطریه وکمالات کسبیه ایله تقدیر ایلمك شان قدر دانیسی مقتضاسندن بولنان مزیتلی برکنج مأمور، اوراق متفرعه‌سی‌دست تدقیقنه تودیع ایدیلان برمادهٔ مهمه‌یی اطرافیله نظر مطالعه وتتبعدن کچیردکدن صوکره جرم واقعك مظنون‌علیهه تعلق قانونیه‌سی رهین ثبوت اوله‌مدیغنی آکلایوب یازدیغی خلاصهٔ‌استیذانیه‌ده مادهٔ مبحوث عنهادن بحثله برابر (مظنونك هویتی ثابت اوله‌مدیغی) جملهٔ انکاریه‌سنی درج ایدر واوراقی طاقیله مافوقنده‌کی ذاته ویرر.

کاشکی یازوب ویرمیه ایدی. «نیچون؟» سؤال مقدرینه جواب اوله‌رق قیامت قوپمیه‌جقدی دیرز. بونده قیامته نه سبب وار دیمه‌یکز اسمایی اوستکزه صچراتمش اولورسکز. بر محشر واویلاده سزك ایچون پیدا اولور.

بورایه قدر علی‌العاده حکایه ایدیلان ماده بر ضمیر عادی ایله فوق‌العاده کسب اهمیت ایتمش اولورسه‌ارتق واویلالر، قیامتلر قوپمازمی؟. نره‌ده او روشن ضمیرلر!.

آمر افندی ابتدا زواللی کنجی چاغیروب بویله (هویت) طرز ناشنیده‌سنده برلغت ایجادینه جرأت ایتدیکندن دولایی تکدیر وتقبیح ایدر. بیچاره آدم هویتی‌دوشونور، برده آمرك چهره‌سنده‌کی علائم جدیته باقار، حیرتده قالیر. «افندم بنده‌کز بو آزار ناىجایه نه‌دن مستحق اولدیغمی بیله‌میورم. (هویت) اثر اختراع دکلدر. بو خاکدان فناده لسان عرب هانکی زماند بری تکلم اولنیورسه (هویت) او وقتدنبری موجود ومستعملدر.» طرزنده مدافعه‌ده بولنورسه‌ده فرتوت بی‌بهره‌یه اسماع حقیقت قابل اوله‌مدیغندن

ومباحثه عزت نفس وحیثیت ذاتیه‌یه طوقونه‌جق زاده‌یه واردیغندن طرفین دها بیوك بر آمره افادهٔ حال ایدرلر. او آمر نادان (هوّیت)ه حیران اوله‌رق نه جواهر یومورطلاسه بکنیرسکز. شاکردك یوزینه متعبسانه بر صورتده باقدقدن صوکره «هیچ بیلمدیکمز بو (هوّیت)ی سهواً یازدم دیمیوب ده ــ صواب ــ دیه اصرار ایدیشکز عادتا بر جرأت سرکشانه، بر حقارت بی ادبانه‌در. بو کلمه عربی ایسه ایشته قاموس. آچوب باقه‌لم. » دیمزمی؟. زواللی مأمور:

بن آکلادی صاندمدی مکر آکلامامش
لاحول ولا قوّة الّا بالله!

بیتنی تخطرله برابر جملهٔ محرّرده‌ده خطا اولمدیغنی و (هوّیت)ی کندیلری ساعتلرجه تحرّی ایتسه‌لر قاموسده بولنه‌میه‌جغنی بیان ایدر و حیرت وحدتندن ضبط نفس ایده‌میه‌جك درجه‌ده مشکل بر حاله دوچار اولور. وای افندم وای!

آمرلرده صورات‌می؟ دیدیکز. بورونلری او قدر یوکسلمش اورتبه یوکسلمش ایدی‌که اورادن دوشه‌جك اولانلره ایفل » قله‌سنك تپه‌سندن یووارلانه‌جق انسانلر نه‌اولاق لازم کلیرسه بلکه آنلردن دها زیاده خرد وخاش اولوردی. مادامکه قاموسده بولنه‌میه‌جق ایمش نیچون اصرار بی‌ادبانه‌ده بولنمالی ایمش. کنجلر هم جاهل. هم تربیه‌سز اولیور ایمش! اوّل زمانده آمرلر هر نه سویلر، هر نه کوسترلرسه مأمورلر آنی حقیقت محضه ومعلومات صرفه بلمه‌یوب بوپله «ادبسزلکلر» ایتمزلر ایمش!. کورلدی‌یا! بوقدر کوروانتیلر. قیامتلر هپ «هوّیت»دن نشأت ایدییور. طوغریسی هوّیت ناشناس اولان بو آدملره قارشی بوقدر حلیمانه مدافعه‌ده بولنان ذاتك صبر وشکیبی شایان تقدیر دکلمیدر؟.

یاحد بدالمزاج بر آدم اولوب ده زبان اعتراضی دراز وماهیت حقیقیهٔ اجهلانه‌لرینی تمهیده آغاز ایلسه نه قدر کولنج اولوردی.

صبرلی ذات آرتق صفری توکتمش اولمالیدرکه بو سوزلر اوزرینه قاموسی آچوب کوزینه ایلیشن هر (هو) یی کوستردر. ایشته افندم قاموسده (هویت) یوقدر امّا بو (هو) لرك هر بری برر (هویت) دیمکدر.

سز بیلمیور، سوز آکلامیور ایسه‌کز قباحت بنده‌می؟ بن نه یاپایم بیلمدیککزی بیلمیورسکز. قولاغکزدن بینکزه نفح معلومات ایتمکه امکان مساعد دکل‌که حسبةً لله او مرؤتی بیدریغ ایدوب ده سزی بو جهل مرکبدن رهایاب ایده‌یم. بر کرّه شونی نظر دقته آلمش اولسه‌کز (هویت) لك نه دیمك اولدیغنی فرق ایدردیکز: محمد پهلوان وادیٔ فرارده پویان اولدیغی اوانده بیلمم هانکی مملکتدن بر آدمی طوتوب محمد پهلوان اولمق اوزره بورایه اعزام ایلمشلردی. تحقیقات واقعه‌دن مظنون محمد پهلوان اولمادیغی اکلاشیله‌رق ینه وطننه کوندرلمشدی. او زمان بو آدم ایچون یازیلان مضبطه‌ده نه دنیلمشدی: («هویتی» ثابت اوله‌مدی) ... اکلاشلدی‌می افندم؟ جمله‌لرینی صیره‌لایوب بیتیر. اوته‌کیلرك «سن بزی تحقیر ایتدك، دفع اول بورادن دفع اول!» کبی سوزلره باشلادقلرینی کورن کنیج:

«بن ایضاح حقیقت ایتدم؛ سز حقارت دیه تاقی ایدر ایسه‌کز نفسکزی مستحق اولدیغی معامله‌یه هدف ایتمش اولورسکز» دییوب دیشاری‌یه چیقار. شمدی بونلرك شو معاملهٔ جاهلانه‌سنه‌می تعجب

ایتمەلی، بوقسمە وجودلرندن استفادە اولنور امیدندە بولنانلرك عقللرینەمی شاشمالی بیلەمم!.. بن حیرتدەیم.

« مجمع لطافت » اطلاقنە شایستە اولان شهرشهیرمزك موسم بهارندە کاغدخانەنك نضارت و لطافت موقعیەسی ساعتلرجە تماشا ایلەطویولەمیەجق درجۀ نظر ربا یدە بولندیغی بدایع طبیعەیە مفتون بولنان ذوق آشنایان عندندە مسلمدر.

زمینك، زمانك نمونە نمای بهشت اولان لطافتندن، حضارتندن نشوەیاب اولمق مقصد طبیعت شناسانەسیلە عازم سوی سعد آباد اولمق ایستەین ذوق حقیقی اربابنك، اویلە تکلفات سیربەنی، خصوصیلە ایام معتادەیی اختیار ایتمیەجکی آشکاردر.

حقیقت. دوشونیلورسە جمعە، بازار کونلری ذکور و نسوان، پیر وجوان بر چوق انسانلرك یوزلرجە آرابەلرە راکباً ویاخود ماشیاً کاغدخانەیە شتابان و آقشامە قدر آرابە وغلبەلق ایچندە کوزینی، قاشنی بیغنی بوکوب انواع تمسخرات ادب شکنانە واوضاع غریبۀ حرف اندازانە ایلە رسوای جهان اولمقدن نە قدر ذوق آلدقلری اکلاشیلەماز.

چشم عبرتلە عطف نکاه انتباه اولنسە بو غلبەلق ایچندە، اصل سیر اولنەجق — کنارلری انواع اشجارلە مزین او جویبار لطیف ایلە نور اخضرە غرق، اولمش کبی کورونن چایرلری، دایۀ ابر بهارك زمرد کبی یشیل چمنلر، رنکارنك چیچکلرلە تزیین ایتدیکی بایرلری — تماشایە تنزل ایتمەین ارباب غفلتك اکثریت تشکیل ایتدکلری کورولور!.

ذاتاً بدایع طبیعیه‌دن حصه‌یاب انتباه اولمق ایسته‌ین دوشندلان وعالی نظرانك اویله ولوله‌کاه رذالتده نه ایشی وار !.

طوغریسی آجینیراو ارباب غفلته‌که ایام بهارك لطافت نشوه بخشاسندن لطیف وادیلرك، حزین حزین جاری اولان دره‌لرك سیر وتماشاسندن کسب شوق وانشراح ایتمك کبی بر آرزوی نزاهت پرورانه‌ده بولنمیوب‌ده اجنبیلرك کونلرجه تماشاسنه طویه‌مدقلری او نظر ربا، فرحفزا نشیمنکاهلرده آرابه‌لرله قطارلر تشکیل ایدرك آقشاملره قدر علی التوالی دونوب طولاشوب معذب اولیورلر. نهایت تره، توزه غرق اوله‌رق ینه غلغله‌کاه دائمیلری بولنان خانه‌لرینه کیدییورلر !. بو نه غریب کزینتی، نه فنا صیقنتی !.

مراعات دینیه و آداب، عادات ملیه‌مزه مغایر احوال وحرکات وافعال وسیئاتدن اجتناب ایدلمسی دیناً وامر عالی‌یه امتثالاً الك برنجی وظیفهٔ مقدسه‌مز بولندیغی حالده عقل واذعانی اکسیك نسوانمزك دکل، یاشلی تجربه‌لی ذکورمزك‌ده بو یولده مبالاتسز طورانوب قاعدهٔ مستوریتی وتربیهٔ عمومیه‌یی اخلاله جرأت ایتملری ارباب حمیتی داغدار تأسف ایده‌جك احوال معیوبه‌دندر. واقعا هر دیارده بویله لطیف المنظر محللر سیرانکاه واورالرده خلقك کمال سکون و آداب ایله تنزه ایتملرینه هیچ بر شی دنیله‌میه‌جکی وارستهٔ اشتباهدر. فقط نه در او، بعض نسوانمزده‌کی اعجوبه نمای رذائت اولان قیافت !. نه در او، بعض ذکورمزده‌کی لاقیدیٔ رذالت !.

—

عزیزم !

صوك پوسته ایله کوندریلان نوازشنامهٔ دادریلرینی آلدم.

چفتلکده‌کی چوبانلره عائد اخطاراتکزك کهیا طرفندن حسن تلقی ایدلمه‌سندن دولایی تعجب ایتدیککزه حیرتده قالدم. چونکه سائقهٔ صداقتله اجرا ایدیلن اخطارات خالصانه‌یی اویله کبرلی آدملرك حسن تلقی ایتمسی قابل میدر؟ اویله آدملرك احوال لاقیدانه‌لرینه قارشی — ولوکه بر حس ملکانه ایله اولسون — اخطارات، یاخود مؤاخذاته جرأت ایدیلیرسه انسانك علیهنده پیدای خصومت و القای مفسدت ایتدکلری چوق کره کورولمش و آجی آجی تجربه اولنمشدر. بناءعلیه بنجه بو کبی بر نتیجهٔ متأسفه‌نك ظهوری طبیعی عد اولنملیدر.

مع مافیه سنك کبی ولی نعمته صداقتله خدمت ایتمك ایسته‌ین غیرتلی، حمیتلی بر کنجك او قدر مناسبتسز، اصولسز معاملات مستبدانه‌یی کوروبده متأثر اولمامسی قابل اوله‌میه‌جغنی ده اعتراف ایدرم. چه سودکه انسان بویله اخلاقسز آرقداشلر ایچنده موقعاً مقتدر بولنمدقچه نه قدر متأثر اولسه، نه درجه تأسف ایلسه ثمرهٔ جدیه‌سنی کوره‌میور. اویله آدملرده ذرّه قدر ناموس وغیرت، جوهر حمیت آرامامليدر!. هیچ حمیت دنائتله، صداقت خیانتله قابل امتزاج میدر؟. بو کبی آلچاقلرك طالعلرینه. مصالحلرینه عقل ایرمیور. شاید خصوصیت احوالنه واقف اولوب آرقداشلرینه سویله‌یه‌جك اولسه‌ك کیمسه‌نك قولاغنه کیرمیور!. بو مثللولره مماشاة ایدیلیرسه (هنبقه) درجه‌سنده احمق اولسه‌ك بیله ینه سنی درایت. لیاقت. نزاکت، مزاج آشنالق، فلان کبی صفات ممدوحه ایله توصیف، بیوك بیوك التفاتلرله تلطیف ایدرلر. حد ذاتنده ادب و تربیه‌دن محروم، هرکونه سیئات ایله مألوف بر سرسری بولنسه‌ك دخی آنلرك عندنده کمالات انسانیه ومزیات عالیه ایله متحلی بر فلاطون عد اولنورسین!.

بر انسان که افعال وحرکاتنده وجداننه متابعت وناموسکارانه ایفای وظیفه وخدمت ایتمك ایستر. هیچ قابل میدرکه آنلرك نزدنده مقبول اوله بیلسین !. سن کدر ایتمه، الله رزاق عالم، عالمده جمله خانهٔ بنی آدم در.

بيت

یارك خدنك غمزه‌سی سینه دلر کچر
صبر ایله جور ومحنته سردن نه‌لر کچر!

—

ـ حسبحال ـ

ای جدار! دوشونه دوشونه چیلدیره‌جق حاله کلیورم. درد دلمی کیمه آکلاته‌یم. بریار وفاشعار یوق، باری سن دیکله. بیلیرم که افکارمك، اطوارمك نیك وبدینی تمیز وتفریق ایله بنی ایقاظ ایده‌مز ومستفید ایله‌مزسین. فقط بر بلای دیکره دوچار ایتمزسین یا!. شو خاکدان فناده کبر ونخوت وحرص ورقابت خودبینانه‌دن متولد اغراض مختلفه ایله یکدیکرینی بحضور وسیئات منفوره‌یه سوق ومجبور ایدن انسانلر آره‌سنده بردوست شفیق، خالص بر رفیق بوله‌مدم.
دوست ظنیله محرم راز اتخاذ ایتدیکم ادانی، بالاخره بردشمن بیمانی اولدی. کمال شوق ایله اوزاتدیغم دستمودتی کلاب عقور کبی ایصیردیلر!. حیف صد حیف که ابنای بشر، بری برینی اضرار وبرطرز حناسانه‌ده کار ایتمك ایسته‌یور.. نفرت!. نفرت!.

—

(ابن کمال) ك برقطعه‌سنی نثره تحویل ایلدم

ای نور مجسم! سکا نونهال باغ ملاحت دیمك خطادر. شعشعهٔ نظر ربای جمالکه مشابه نونهالده اثر لطافت یوقدر. آنك حسن نظر فریبی، موسم لطیف بهاریده دایهٔ طبیعتك بخش ایتدیکی جامهٔ زمردینی ایسه سنك ملاحت سیمای لاهوتیانه‌ك اویله آلمی. یشیللی جامه‌لرك آرایش عادیسندن بالاتریندر. بر فدانك موسم خزانده‌کی حال عریانیسنده نظره خوش کورنه‌جك نه‌لطافت وار. فقط، ای سیمین بدن! سن جاندن تجرد ایدر ایسه‌ك... آرتق اولطافت تصور وتصویر اولنه‌ماز!.

صلاحی

ابوالضیا توفیق بك افندینك مدحت افندی‌یه بر مکتوبی

— مدحت افندی حضرتلرینه —

اسکندر یونانینك مزاری اوزرنده معاصری یونان حکمانك ایراد ایلدیکی نطقلری حاوی اولان مقالهٔ عالیه‌لرینی «ترجمان حقیقت»ده اوقودم.

اسملری قید ایدیلن حکیملر صره‌سنده برده «صولون» نامی محرردر. مأخذکزك نصل براثر اولدیغنی بیلهم. فقط شوراسنی بك ای بیلیرمکه «سولون» اسکندردن ایکی یوز سنه اوّل دنیایه کلوب کیتمش ایدی (من ٦٤٠ الی ٥٩٩) وینه بیلیرمکه «سولون»دن صوکره اونامده هیچ برحکیم کلمه‌مش. کلمشسه بیله تاریخ بزه بیلدیرمه‌مشدر.

برده فیلوتاسك «اسکندرك حال حیاتنده بزه بر درس حکمت

ويرمه‌مش اولديغنه شاشيه‌يم! مگر وفاتی بزه بر درس كافی اوله‌جغنی كوروب طوروپورمش!» كلماتندن عبارت نطقی كرچكدن رياكارانه بر طرزده‌در. چونكه فيلوتاس ماكدونيا ژنراللرندن مشهور (پارمه‌نيون)ك اوغلی‌در. پارمه‌نيون اسكندرك تعيين ايتديكی قاتللر طرفندن اعدام اولنمشدی.

اسكندردن ايكی بيك يوز سنه صوكره دنيايه كلنلره مجهول اولميان شو حقيقت البته فيلوتاسك دخی معلومی اولمق لازم كليردی. بو حالده بر انسان باباسنی اعدام ايتديرن بر ستمكاردن نه درلو درس حكمت مأمول ايدر! باخصوص وفاتك خاتقه بر درس كافی اوله‌جغنی كوروب طوران بر آدم شونك بونك قاننه‌می كيرمك ايستر؟

معلوم عاليكزدركه اسكندرك آسياده وفاتی كونی ديوژن دخی قورنتده وفات ايتمشدی. فرضا ديوژن صاغ اولمش بولنسه‌يدی‌ده ماكدونيا ژنرالی طرفندن اوده سائر فيلسوفلر كبی مدعواً وياخود بلا دعوة نعش اسكندرك پيشنده حاضر بولنمش اولسه‌يدی، عجبا نه يولده ايراد مقال ايدردی؟

حكيم مشاراليه. مضبوط اولان مزاجنه كوره، هيچ شبهه ايتمم كه عثمانليلرك ضروب امثالندن اولان شو «ييرتيجی قوشك عمری آز اولور!» قولنه موافق بر سوزله جهانكيرك ماهيتنی تعيين ايدردی.

— جوابی —

عزيزم توفيق!

مجموعه‌كك ٣٧ نجی نسخه‌سنده بكتاشويله بر مكتوب يازمش اولديغكی

كوردم. اوّل باوّل خبر ويرهيم كه سنك طرفكدن «مقالهٔ عاليهلرينی» كبی تعبيرلره وجمع مخاطب صيغهسيله خطابلره دوچار اولوشمه قهرلندم! سندن ده «سنلی بنلی» مكتوبلر آلمازسهم چلديرسی يه سوديكم ساده وخالصانه سوزلره كيمدن نائل اولهيم؟

اسكندركبيرك مزاری اوزرنده سويلهنن نطقلری هانكی مأخذدن آلديغنی صوروبورسك. مأخذنی سكا خبر ويرهيمده شايد مجموعهك ايچون استفاده ايدرسك:

«بيلسمون» اسمنده بری آلمش النه . . . مقاصی!.. اوت، قلمی دكل. برزمانكی «قوريه دوربان» غزتهسنه باش محرر اولمغه شايسته برمقاص آلمش! نرهده بر تحف شی كوروورسه كسمش. غزتهلرده بولمش كسمش. مجموعهلرده بولمش كسمش. آثار ادباده بولمش. تاريخلرده بولمش، حاصلی هرنرهده تحف برشی بولمش ايسه كسمش. صوكره طوتوب «تحفلقلر خزينهسی» ديه بركتاب چيقارمش [١].

بنده اسكندرك مزاری اوزرنده سويلنمش دنيلن مقالهلری ايشته بوكتابك ذيلنده ٣٩ نومرولو صحيفهده كوردم؛ خوشمه كيتدی ترجمه ايتدم.

سن بويله مقالهلری كوزل تنقيد ايديورسك. اسكندردن ايكی عصر اوّل دنيايه كلن صولون ايله اسكندرك وفاتی اثناسنده وفات ايدن ديوژهنك نصل اولوبده اوجهانكيرك مزاری اوزرنده نطق سويليهبيلمش اولديغنی مقام تنقيدده ايراد ايليورسك.

كوزل تنقيد! فقط دوشونمدكمی كه بعض ارباب قلم برميتی دكل

[١] بوكتاب «لونرهزور ــ ده ــ بونمو» اولهجقدر كه آثار عاجزانهمدن اولان «كنجينهٔ لطائف» ك اسمی بوندن اقتباس اولنمشدی.

رشاد

برطاقم حیواناتعیرناطقه‌یی بیله سویله‌تیورلر! قدمادن (ازوپ) یکیلردن (لافونتن) قورتلره، قوشلره بونجه حکمتلر سویلتمشلر!

باخصوص که بونجه حکمانك طوپلاندقلری برحکمدار جنازه‌سنده البته یوزلرجه سردارلر، بیکلرجه دوستلر دخی موجوداوله‌جقلردر. اویله بردبدبه‌لی کونده «حکیم» لکك جمله‌ٔ لوازمندن اولان بلاغت وفصاحتنی خلقه کوسترمك ایچون کمال عظمت واجلال ایله اورته‌یه چیقان صولونلر فلانلر یوتقنوب یوتقنوب‌ده یدی سکز کلمه‌دن عبارت برسوزمی سویلر؟ تلغرافلرده یکرمی کلمه‌نك شوقدر غروشه اولمسی حسبیله قرق دفعه کلمه صایان محررلر بیله اختصاره بوقدر اهمیت ویر-مزلر. کلام عربده اختصار مطلوب اولدیغی حالده‌ده برخطبه بو قدر قیصه‌اوله‌ماز. اسکندرك همشهریلرندن اختصاره حرف بحرف هجابهجا رعایت ایدن قوم دخی بو قدر قیصه سویله‌مز.

دیمك اولیورکه صاحب خیالك بری اسکندرحقنده برطاقم مطالعه‌لر سرد ایتمك ایسته‌مش. بونلرك هربرینی بر حکیمك آغزینه صوقوب بعده اورادن چیقارمق ایچون، کلمش کله‌جك، حکمایی کندی خیال خانه‌سنده قازدیغی مزار اسکندر اوزرینه طوپلامش اومقاله‌یی یازمش صوکره‌ده بیلمسونك مقاصی مقاله‌یی کسه‌رك نهایت احمد مدحتك قلمی آنی ترکجه‌یه ترجمه ایلمش.

ایشته حقیقت حال بوندن عبارتدر. سن بکا مکتوبکی مجموعه کله کوندرمش اولدیغك کبی بن‌ده سکا جوابمی ایشته ترجمان حقیقتله کوندرییورم. باقی خلوص واخوّت!

—

شاعر حكمت دثار عارف حكمت بك افندينك بر مكتوبى

حروف عاليانك سطور ســافلاته نزولى قبيلندن اولەرق بوكره مثال نورشهود شعشعه پيراى وصول وورود اولان احسانامۀ قدسيت علامۀ فخيمانەلرينك مطالعۀ مزاياى كريمانەسيلە بر مرتبە متلقى ٔ فيض نامتناهى اولدم كە شركيۀ كرامت پناهى انظار اخلاص آورانۀ احقرانەمدە اسرار انوار كمال الاهى اظهار ايچــون برر مرأت تجلى كورونەرك ســواد صفحاتندە بارقه كبراى التفات اولان لمعات مكارم آياتى مشاهدە ايتدكجه كاه علايم سرورك غلبــات جذباتيلە غشى و محو. كاه نســايم حضورك نفخات رشحاتيلە صفا پذير صحو اولوردم

قلبمجە شوانطائف حالاتى كوروب كندمى بعدالفنا مقام بقا بالاهه صعود ايلمش بر سالك حيرت مسالك ظن ايدردم واويلە سوينيردم كە بلااختيار اجزاى وجودمك . . . واديلرندە معنوى بر لسان حقيقت بيان ايلە محمدت كذار مســار اولديغنى حس ايدردم. على الخصوص اونامۀ سعادتك فاتحۀ فتوح اشتمالى اولان

« غيرى فلكدە ديدەسى روشن ولايتك »

زمينندەكى سانحۀ عال العال نە درجە نشئەبخش دل پرملال اولديغنى تعريفە مقتدر اولەمياسەم افاضۀ روحانيتە كاشانۀ درونمى خمخانۀ انستە دوندوردى ديمكە اوزەنيردم.

الحاصل سايۀ فيوضات مايۀ كريمانەلرندە طبع بى مجالم تواردطلوعات ايلە اوقدر مالى اولدى كە درحال على طريق الارتجال :

اى داور كزيدۀ دوران كذار فيض،
الله مستدام ايدە اقبال و دولتك !

همت سنکله ایلسون عالمده افتخار
سن سنك مدار مفخرتی اهل همتك

قطعه‌سی نقش افکن خیال اولور اولماز:

ای خامه، کس اوزاتمه زبان طلاقتی!
زیرا کسیلدی ناطقه‌مك تاب وطاقتی.

بیتی مرتجلاً ومتعاقباً ضمیمه‌ران مقال اولوب تصدیعدن احترازاً آنی حسن خاتمهٔ حسب حال اتخاذ ایلدم. یوقسه نفعی مرحومك:

«بوده تأثیر شوق التفاتکدرکه تك طورماز
ایدر سحر ایله خامه‌م حمله اژدرهای موسایه»

دیدیکی کبی، باعث تعجیز اولمیه‌جغنی بیلسه‌م، بندهٔ ناچیزکزك دخی شعبدهٔ سخنده نه صنعتلر کوستره بیله‌جکنی بیلیرسکز....

عارف حکمت

سامی پاشانك صدر اسبق مصطفی نائلی پاشایه بر تذکره‌سی

السلام علیکم. والسلامة الیکم، والعافیة لدیکم، والعزّة والاقبال بین یدیکم!

کچن کون خاطر عاجزانه‌می سؤال بیوردیکز. دائما خاطرکز کلشن سرای انبساط اولسون؛ پرنشاط اولسون. مرسول بنده‌کز کلدکده اویقوده بیخودایدم؛ عالمدن نابود ایدم. طورمادی کیتدی؛ ایشی بیتدی. بعده اویاندم؛ یاصدیغه طیاندم. خبرویردیلر. رایحهٔ سلام سامیلریله کوکلم منشرح اولدی؛ پك مفرّح اولدی. جواب

تشکر و یره‌جك اولدم. کلن آدم کیتدی دیدیلر. قلم صاغ اولسون دیدم. کرچه خسته‌یم؛ دلشکسته‌یم. لکن محبته دلبسته‌یم.

آهسته آهسته بر تشکرنامه یازمغه تحریك انامله اقدام ایدم؛ زیاده اهتمام ایدرم. انامل سست ایسه کوکل درستدر.

«کوکل املایه قادرمی؟ قوا اعضایه قاهرمی؟» دیدیلر. — «چوجوقلر، غافلسکز؛ صورته مائلسکز. بیلمزمیسکزکه «سرای لی مع الله کوکلدر». خصوصا بر کوکل‌که سلاف محبتله مست سرکران اولور؛ یار اوزله یوب کریان اولور، بویله کوکله املانه‌در؟ دنیا و مافیهانه‌در!

دیدمسه‌ده عنفوان شباب بوسوزلری صریرباب، طنین ذباب کبی دیکله‌تیر؛ افتاده‌یی ایکله‌تیر.

هرنه ایسه، سوزی اوزاتمیه‌لم؛ انها آراتمیه‌لم.

معلوم عالیٔ آصفانه‌لریدرکه آلفتهٔ الفت. آشفتهٔ صحبت، اسیر محبت بربنده‌یم؛ پك افکنده‌یم. سلام عافیت بخشا کزك شکر و سپاسنی ادادن صکره التقای تسلیت نما کزی ده رجا ایدرم. چونکه بنده‌کز کیده‌مم؛ تحریك قدم ایده‌مم. تشریفه رغبت بیوررسه‌کز احیا کرده‌کز اولورم؛ صحت بولورم.

—

فخر الادبا اکرم بك افندی حضرتلرینك یکی [illegible] اول — بر جامع شریف اچیلدیغی [illegible] — یازدقلری [illegible] یادگار [illegible]

جناب تأسیس فرمای عبادتخانهٔ دنیا، جلّ شانه و تعالی، ولی نعمت بی منتمز شهریار معالی شعار افندمزله برابر تاله محض خیر اولان وجود

بهبود عصمت پناهیلرینی نغمات اذان محمدی طنین‌انداز مسامع انام وصلوة خمسه باقی و بردوام اولدقجه، حاصلی جهان طوردقجه آرایش گلشن سرای عز وعافیت وکافهٔ آمال ومقاصد خیریهٔ جناب ولیة النعمیلرینی آیینهٔ حصول وتیسرده جلوه‌گر ایلیه‌رك قلب پاك تابناك دولتلرینی مالامال فرح ومسرت بیورسون آمین.

نام نامیء جناب عصمت پناهیلرینه اوله‌رق سایه افگن ساحهٔ انشا واکمال اولان نوجامع نوطرح بی‌بها، که قبهٔ طاق معلاسی برابر سپهر وهمشکل هلال اولان زرین علم منار والاسی حسدافروز ماه ومهردر، هرخصوصده مظهر بیورلدقلری توفیقات جلیلهء جناب صمدانیه دال و مباهات انگیز عموم بندگان خالص البال اولمغله بلطفه تعالی دها بویله نیجه‌نیجه تأسیسات حسنه وخیریه مظهریتلری دعای اجابت انتماسیله تبریك وتسعیده موفقیت جدیدهٔ جناب عصمت پناهیلرینه ابتدار وجامع انوارلامع مذکوره تعلیقنه مساعدهٔ احسان عادهٔ جناب ولیة النعمیلری متعلق بیورلمق استرحامیله برقطعه طغرای غرا لوحه‌سنك پیشکاه مراحم پناه عصمت اکتناهلرینه تقدیمنه اجتسار اولنمشدر. اوبابده

نظیف آمدی‌نك تعزیتی حاوی برمکتوبی [١]

قاصدان اخبار ماتم انگیز . . . افندینك ماه شبستان حیاتی حد محاقه رسیده و جرکاب علائق دهر دنیادن دامن چیده اولدیغی خبر جانسوزینی نشر ایتمکله دل ماتم زده‌یی غریق بحر احزان ایلمشدر. «انالله . . .» آیهٔ کریمه‌سنی تذکار ایله تسکین تاب درون ایتمك شرائط اهل ایماندن

[١] دیار بکرلی سعید پاشا حضرتلرینك پدری نظیف افندیدر.

بناءً علیه «انمایوفی...» نص شریفیله اطفای نائرهٔ الم واتمام حزن ومتم ایلمك لازمه‌دندر. شمان جناب حی مستعان مرحوم مشارالیه موائد روضهٔ رضوان وعوائد نعمت غفران ایله متلذذ ومتنعم اولدقچه باقیلرینی صحت وعافیتله مأنوس بیورسون.

دیگر

تعزیه نامه‌نك درد تازه‌له‌مکدن بشقه برایشه یارامیه‌جغنی بیلیرم. نه‌چاره‌که وظائفدن بولنمش‌ده آنك ایچون برقاچ لاقردی سویلمك ایستیورم. سویلیه‌جکم شیلرك‌ده تجدید کدر ایده‌جکنی بیلیرم. هایدی او کدر ینه تجدد ایتسون!

مرحومك آجیسنی اونوتمق ذات عالیکزه دکل، ایکی اوچ کره یانه‌کیروب چیقمق شرفنه نائل اولانلره بیله بر بیوك کفران نعمتدر. وجود مبارکی یرلرده یاتیورسه خلاصهٔ انسانیتی اولان مکارم اخلاقنك یاد حزنی‌ده بزلر طوپراغه کیرنجه‌یه قدر کوکلرده یانه‌جق. شوقدرکه کوز یاشی ایله جنازه ییقانماز. انسان کندینی اتلاف ایتمکله حیاتی موتالره انتقال ایتمز.

«کندی وفات ایتدیسه خاطری‌ده وفات ایتمدی‌یا» مثللی البته بیلیرسکز. مطلقا روح باقیدر. اوروح مبارك ایسه سزك دکل کوچك بربنده‌سنك بیله اطرافندن آیرلماز. حیاتنده برمصیبت ایچون نه‌قدر کدر ایده‌بیلیر ایدیسه‌کز مماتنده، کندی خاطرینه رعایةً آندن ایلری کیتمه‌ملیدرکه روح کریمی آخرتده سزك دنیاده بولندیغکز حالی دوشو-

نه‌رك معذب اولمسون. بوندن بشقه مصطفی پاشا زاده‌لك نه‌دیمك اولدیغنی یار واغیاره قارشی كوسترمك هرایشدن، هر وظیفه‌دن مقدمدر.

شمدی مرحومك موقعنده سز بولنیورسكز. آنك ارتحالیله هركسه‌نام عالیسنی اونوتدورمامق، اوقدر بیوك بر ذاتك بدل مشخصی اولمق لازمهٔ شكرانكزدر. بو ده صحت وجود ایله اولور. افندمز ایسه كندیكزی بتون بتون كدره ویرنجه وجودده صحت قالماز.

غیرت، بكم! خاندانكزك عزت وشانی شمدی سزكله قائم اوله‌جق. تحصیلكزك بر ثمره‌سی كوروله‌جك ایسه شمدی كوروله‌جك. دنیاده اكلنجه، فرح نه‌قدر سریع الزوال؛ بلا ومصیبت ایسه نه درجه جدّی برشی اولدیغنی آجی بر تجربه ایله آكلادیكز. سز بوكون مرحومك قائم مقامیسكز. قویاً امید ایدرم كه هیچ یانكزده كالدیكجه كندمزی مرحومك حضورنده قیاس ایتدیررسكز. باقی ...

شاعر علوی مقال عبدالحق حامد بك افندینك «واسطهٔ ثروت» نامنده‌كی تجارت وزراعت غزته‌سی مدیرینه یازدقلری بر مكتوب تبریك آمیز

زراعتله تجارت موجودات مدنیه‌نك خواهریدر. علمك، معرفتك عملیاتیدر. زراعت، طوپراق قازوب الماس چیقارمقدر. تجارت، دمیر صاتوب آلتون قازانمقدر.

طبیعتله صنعتی بری برینه مزج ایتمك زراعتله تجارتدر. تجارتگاه اولان بلاد، دنیانك اك بیوك شهرلریدركه زراعتگاه اولان اراضی هپ

آنلرك جوارنده بولنور. او بلادك او اراضيسنك هر برى زراعت وتجارتدن استحصال اولنان منافعك برچوق متنوعه‌سنى احتوا ايدر.

لوندره تجارتك اولديغيچون بيوكدر: معموره مدنيتك [illegible] آلمش. انكليزلر مائل تجارت اولدقلريچون زنكيندر: جهانك هر كوشه‌سندن بر معدن ثروت چيقارمشلر.

زراعت تجارتك ابتداسيدر. تجارت زراعتك منتهاسيدر. ثروت وبركت ايسه بو ايكى فعل خيرك نتيجۀ بى نهايتيدر. زراعت اقدام، تجارت موفقيت، ثروت مكافاتدر.

ويانه‌ده «براتر» زراعت اثريدر. پارسده اكسپوزيسيون تجارت يادكاريدر.

زراعت بر صحرادركه تجارت سايه‌سنده بر باغچه حالنه كيرر. تجارت بر باغچه‌دركه زراعت فيضيله محصولدار اولور. ثروت بر دفينه‌دركه ــ اكثريت اوزره ــ او باغچه‌نك آلتنده ظهور ايدر.

مجهول اولان استقبال تجارتله تأمين اولنور. فانى بيلنن ماضى تجارتله عودت ايدر.

بر چفتجى منسوب اولديغى دولته بر عسكر نفرى، بر عالم طالبى قدر خدمت ايتمكه كافى بيلنمشدر.

ارباب زراعت آثارنى صفحات زمين اوزرينه يازمش [illegible] طبيعه‌در. بر ساقسى چيچك زراعتدر. بر نباتات [illegible] زراعتدر.

باغچوان استاد قدرتك خامۀ ذى حياتيدر.

بر تاجر، متعلق اولديغى عائله‌يى؛ تجار بولنديغى ملتى احيا ايدر.

كوچك بر دكان ويا بر او تجارتدر. بيوك بر فابريقه ويا بر شهرينه تجارتدر.

بر زرّاع، تراب اوستنده اولان محرراتنه هر يرده قارء بولور. بر تاجر، دنيانك هيچ برطرفنده اجنبى قالماز.

بر منشى، بر عالم، بر ضابط غربتده آچلقدن اولهبيلير. زراعت وتجارت مكتبندن چيقمش بر آدم ايچون موتدن بشقه حائل وهائل يوقدر!

شعرفكردر؛ زراعت وتجارت فعلياتدر: فكر هريرده صاتاماز؛ فعل هر يرده كچر.

بر كتاب دائما آكلاشيلماز، بر تارلا دائما آكلاشيلير.

ارباب تدقيق زراعتله تجارته او قدر اهميت ويرمشدركه بو كون زراعته «فن»، تجـارته «علم» اطلاق اولنيور. بو فن ايله علمك كتب ومكتب وكاتبى واردر. او كتـابلرى اوقويان، او مكتبلردن چيقان موجوداتى مطالعه ايدر. مطالعهسىده هر نظرده هم نفسـنه هم عائلهسنه فائده بخش اولور.

ايشـته سز «واسـطهٔ ثروت» ناميله عثمانليلر ايچون بر زراعت وتجارت غزتهسى چيقارييورسـكز: همتكز مشكور اولور. اخوان وطنمزه او مكتبلرك اصول تحصيلندن، اوكاسبلرك نتايج كسبندن بحث ايدهجكسـكز؛ موفقيتكز تمنى اولنور. غزتهكزك هر نسخهسى بر (واسطهٔ ثروت)در؛ زراعت آغاجندن بر ياپراقدر، تجارت كتابندن بر صحيفهدر. سزى تبريك ايله كسب مسار ايدرم.

—

بروقفيه مقدمه‌سى [١]

زلال عذوبت مآل صفوت اشتمال حمد، كه چشمهٔ عين الحيات قلوب اهل يقين‌در. دستيارىء وفق توفيق ايله جداول السنهٔ مؤمنين اوزره جارى ونسيم عنبر شميم ثنا، كه حوض لبريز پرفيض دل اهل دين‌در، فيضان ايتدكده رياض سينهٔ تشنه لبان ملك وملكوته سارى اولور، اول باغبان كلشن فطرت ومهندس جنبان جنان خلقتك. اول معمارنه طاق افلاك . واضع معمورهٔ خاك ــ جلّت ذاته عن درك الادراك ــ حضرتلرينك ساحهٔ چمنزار دركاه رحمت مساحه‌لرينه‌حزار عجز وافتقار ايله تقديمنه جرأت اولنور.

حمدلله الواقف الاحوال، دائما بالغدوّ والآصال درود متعاقب الورود. كه معطرساز مشام اهل دين عاقبت محموددر، اول منصه‌نشين صدراصطفا وشارع شريعت غرا (محمد مصطفى) ورسول مجتبى ــ صلى الله عليه وسلم ــ ماهبّت الريح الصبا، اول مظهر قول پاك «لولاك»، اول مخزن سرّ «ماعرفناك» حضرتلرينك روضهٔ شرفناك وحجرهٔ تابناكلرينه چمن چمن ودامن دامن كمال ادب برله عرض اولنمغه جسارت قلنير. وكلاب ستايش حباب پرصواب. كه نشر فوائح منقبت لوائح ايتدكچه رطوبت بخشاى دماغ مؤمنين‌در. شيشهٔ جنان وزبان زباندن افشان مراقد اصحاب باصفا وخوابگاه آل عبا ــ رضوان الله تعالى عليهم مادام الصبح والمسا ــ قلنمغه اجترا اولندقدن صوكره بادىء ميمنت مبادىء سطور بندىء تحرير وانشا وباعث جليل المباعث نسج خلقات حروف واملا بودركه :

[١] ١١٥٩ سنه‌سنده يازلمشدر .

بالفعل محافظ ولايت كثيرة البركات (بصره) اولان دستور خورشيد منقبت، وزير قمر طلعت، مدبّر عطارد فطنت، مشير مشترى تدبير، صاحب قلب جبير سعادتلو حسين پاشا ـ كثّر الله خيره وفرّ من فضل اجره ـ حضرتلرى كردانئ دنيا مانند دولاّب هوائى بقا و آسياب متزلزل الاقطاب كبى مدار فنا اولوب ساكنان رباط خراب آبادى قافلهٔ راحله ونعيم عيش وعشرتى ظلال زائله اولديغنه دوربين ايمان وعين يقين پرايقان ايله متبصّر اولمغله «الصدقة فدية للمعاصى» مفهومنه جازم وه «ماتقدّموا لانفسكم من خير...» نظام معجز انتظام ترغيبنه عازم اولوب «الحمد لملهم المكارم ـ والشكر لصاحب المراحم» آغازدسيله تصحيح نيت طويّت وعقد سريرهٔ پرصفوت ايله مجلس شريعت غرّاى محمدى و محفل نظارت پيراى احمدى ـ عليه افضل التحيه ـ ده وفق مرام اوزره وقف آتى البيانى تسليم وتسجيل وتسبيل دايى لازم لزوم ايله تكميله نصب بيوردقلرى متولّى امين ـ شكر الله سعيه ـ محضرنده اتفاق باطن وظاهر وصفاى نيت وخاطر ايله اقرار صحيح شرعى متضمن تقرير كلام خجسته نظام واعتراف صحيح مرام فرخنده انجام ايتدى كه ... الى آخره

بر مكتوب لطائف اسلوب

داخل حلقهٔ مجالسكز اولانلردن هر كيمى كوردمسه حلقه بكوشكز ولنش بولدم، من جملتهم رونق عثمان افندى قرداشمزك محسنات اطوار دلربا كزى قوت نامية خياليه سنده تجسم ايدن حسن يوسفه قياس ايله اضياف

ذليخا كبى اهل عقل وادراكى بريدهٔ سكين حيرت ايلدكنه و اوصاف جميله كزده بالافصاح مدحه‌سرا اولديغنه متفطن اولدم. حتى اوزون مصطفى مدحت وتحتيكزده اولمغى باشنك عرشه ايريشمه‌سنه دليل اتخاذ ايتمكله چمن صفهٔ وصفكزده سروكبى سرچكمشدر. اوزون مصطفامك زلف خوبادن اطول ودراز ومورث بهجت واهتزازاولور حالاتى عرض وابراز اوله‌جق رتبه‌لرده دكلدر. كرامته دائر اعتماد اولنميه‌جق ايشلرى واردر. مثلا نيش دفتردارلغندن انفصالى وقتنه قدر سواد جريدهٔ اعمالى اولان اوزارى سيول استغفار ايله شست وشو ايدوب شمدى آستين زهد وورعدن اظهار بازوى ولايتله ابراز خارقهٔ كرامت ايدرك روى بحارده بسط سجادهٔ نباهت برله ستون كشتى‌وار قامت والاسنى اظهار ايدوب باشقه يوزدن بر بوى چكمشدر. اوتلكى اوزون مصطفى دكلدر. كورسه‌كز اعتماد ايتمزسكز. اعتماد اولنميه‌جق قدرده‌واريا! بنده‌كزدخى ورشتهٔ ظنون اولماديغمدن

«ازسيه‌كاران حديث توبه‌جرم ديكراست

جامهٔ خودرا ازان بهتر نشويد كلخنى!»

ايله مقابله ايتدكجه آنلر چين جبين جلال ايله

«جهان خلقى شو دكلى منكر اولمشدر كرامته

نه‌دربو فعل منكر؟ ديرءا كرموتانى‌سويله‌تسه‌ك!»

توبيخى ايله مدافعه ايدرلر! هله افندم، مصطفانك احوالى مدت رشتهٔ اشتياقكزدن ممتدبرمعنى اولديغندن ورقعه رسانك يادرركاب اولديغى ده رونقى افندى خبر ويرديكندن قصر اولندى. فيمابعد دخى بندهٔ دلداده‌لرين كنارهٔ اوراق مانندى بريدهٔ مقراض نسيان بيورمامالرى متمنادر...

——

رجال دولتدن وقتیله دیشباندن دفتردار احمد لطیف افندینك توجیهی حاوی بر تذکره سی

برقاچ کوندن بری دفتردار قاپوسنه عدم تشریفلری محقق اولمقدن ناشی غالبا برمصلحت مهمه‌لری ظهور ایتدی زعمیله مهرزن لب سکوت اولمشدق. آنجق ایکی ذاتك بردن تشریف ایتمه‌مسی محضا اتفاقی وبالکه رمضان شریفك تقربی جهتیله کشت وگذار حکمتنه مبتنی اولمق وارد خاطر اولمشدر. جناب شریفکزك منصبی حسرتکش خواجکان مناصبدن ایکن عدم رغبتلری گوش اولیای نعمایه رسیده اولدقده مستلزم سوء ظن اولمق امور ظاهره‌دن اولدیغندن غیری ایکی ذات بزرگوارك مع‌الحواشی قاپویه عدم تنزللری فی‌الحقیقه مأموریتکزك رونقنه کساد آور اولوب بناءً علیه فیمابعد هوا وهوسه تبعیتدن دامنکش فراغ وعلی ماجری العاده تعطیللردن ماعدا قاپویی ترك ایله محل حوادث وسراغ اولمامه‌لری خصوصی خیرخواهلغمز حسبیله افاده اولندیغی معلوم شریفلری اولمق ایچون تصدیعه ابتدار اولندی

مشارالیهك ارضروم والیسی دارنده‌لی محمد پاشایه یازدیغی تبریکنامه

جناب مفیض الجود علی الآفاق، زینت بخشندهٔ آسمان نه طاق — عزتشانه وجلیل ثنائه — حضرتلری مدار کارخانهٔ نظام الانام وما یقول علیه خاص وعام اولان ذات سروشی صفات دستوریلری مدی الاعوام

وسیلهٔ الحصول مرام هرناکام وذریعهٔ التیسّر مهام دولت ابدقیام ایتمك ادعیه‌سی زبان کذار استمرار اولدیغی ختــامنده معروض عبد مستهام بودرکه :

ارباب نعم ومروّت واصحاب فضل وعنــایتك ممنون ومحجــوبی اولان ذواته . تحدیثاًللنعم . تدارك پاداش وجزا اهم اولدیغنه بناءً بو کرم دیدهٔ شاکر انساعیلری دخی تلافیء مافات قصدیله ترجمان اسرار درون اولان لسان خلوص نشان ایله دعای بقای عمر ودولت وثنای منقبت ذات کرومی صفتلرینه لیل ونهار مداوم والتماع نیر اقبال وسعادتلرینه نظاره بر انداز ملازم ایکن ، بحمده سبحانه وتعالی ، خلوص قلب صاف اندرصــاف اثری اولمق اوزره حق دولتلرنده انظــار عاطفت شهریاری جلوه‌نما اولوب او حوالیــده اولان کافهٔ سرحدّاتك امور دقیقه وجلیله‌سنه نظارت ومهــام لازمة الاهتمامنی رؤیت ایتمك شرطیله ایالت ارضروم بهجت رسوم صوب مکارم اوب خدیوانه‌لرینه عواطف علیــهٔ حضرت تاجداریدن تفویض وتوجیه وقدر وشــان دولتلری کافی‌السـابق ترفیع وتنویه قلنــدیغی نوید مسرّت بدیدی سامعهٔ چاکری‌یی مشنف واوعیهٔ اخبــار اولان کوش حقیقت بنوشی مشرف ایلدکده

« فتقاسم الناس المسرّة بینهم
قسماً فکان اجلّهم حظاً انا »

مدلولی اوزره مستشرفان شرفات جاه واقبال ومنتظران سطوع مهر اجلالتلری اولان ذوات خلوص صفتك جملهســندن افزون تحصیل مسرّات کوناکون وکسب دستمایهٔ نشاط درون ایتمشدر .

جناب حق منصب مسعودلرین همیشــه مبارك وفرخنده ایدوب

مواطیء خیول جاه واقباللری اولان ممالك اهالیسنی زیر جناح عاطفتلرنده چار بالش نشین اطمئنان ورفاهیت ومتکیء وسادهٔ آسایش واستراحت ایلیه آمین.

تبریك وتهنیهٔ منصب اسنا وعرض دعای بی‌رایه ابتدار مترتبات ذمم بندگان خلوص شعار اولدیغی بهانه‌سیله تصدیعه اجتسار اولندی. ان شاء الله تعالی لدی شرف الوصول بو عبد عاجزلری دعا وثنالرنده ذرّه ما تجویز قصور ایتمه‌یوب آن بآن نشر محسنات آصفانه‌لرنده تغییر اسلوب وتبدیل ائلدهٔ وقلوب ایتمه‌دیکم مورد فیوضات نامتناهیء آلهی اولان ضمیر لوح آشنالرینه عکس اندازه‌وضوح اولدقده حق عاجزانه‌مده الی یومنا هذا بیدریغ ومبذول اولان مراحم بنده نوازیلرین کماکان ابقا وکاهیجه کرمنامهٔ سامیلریله سرافتخارمی موصول کنکرهٔ ملاء اعلی بیورملری بابنده...

ملا جامی حضرتلرینك بر مکتوبی ترجمه‌سی [١]

قدجاءنی کتاب مستجمع الفضائل
من مرجع الاهالی، بل مجمع الافاضل

نظم بدیع ونثرش هرکس شنید کفتا:
لله خیر ناظم، لله درّ قائل!

کندم ایچون بر شرفنامه عد ایتدیکم مکتوبکزه قارشی حقیله ایفای شکران ایده بیلمك بو بابده‌کی عجز ملك انسلابنه توقف ایدر. حاوی اولدیغی لطائفك شرحی ایسه هیچ حدّم دکلدر.

او نه سوکیلی نامه‌در که آچیلدقجه چشم رمدیده‌می تنویر ایدییور؛ قاپاندقجه دل رمیده‌مه تعویذ اولیور.

عنوانی عنفوان جوانی‌یی آکدیرر؛ مضمون رنکینی امید قدر شیریندر؛ سوادینی حامل نور کورویورم؛ بیاضنی مطلع سرور بولیورم. فاتحه‌سی فتوحات ابدیه‌دن بر نشاندر؛ خاتمه‌سی سعادتله ختم حیاتدن مژده‌رساندر. عرضی عاشقك معشوقنه عرض نیازی، طولی ارباب صفانك عمر درازی قدر دلکشدر.

القصه بطولها اکر عمر دراز
درملك سخنوری روم شیب وفراز

تا کرده بوصف آن یکی منزل طی
آخر بقرارکاه عجز آیم باز

او التفاتنامه‌ده‌کی لطافتی تعریف واقعا محالدر. فقط سزی نیچون کوکلده صاقلادیغم محبتی توصیفده آکا بر مثالدر.

آن تشنه لب که راهش زد لطف نیم قطره
چون آرزو نباشد سر چشمهٔ زلالش
هر ذرّه عکس خورشید آن‌را که کرم سازد
نبود عجب که سوزد خورشید بی زوالش

بو حالده عنان بیان سمت اختصاره توجیه اولنمق طبیعی کورونور.

چو نبود غایت کاری پدیدار
تقاعد مصلحت باشد در آن کار

شوراسی‌ده وار که شمدیکی حالده سنم آلتمشی آشمش، یتمشه قاوشمق اوزره بولنمشدر.

نه متخیله‌مده قوّت قالدی، نه‌ده مفکره‌مده تأمله تحمل قالدی.

رشتهٔ نظمم اینجه‌له اینجه‌له اوزولدی، سبحهٔ نثرم قوپدی، طاغیلدی؛ میدان قافیه طارالدی، سازسجعم آهنکدن قالدی؛ شوق طبعم تیرلدی.
نه کیمسه ایله برکارم، نه‌ده برکارده قرارم یوقدر.
هر نه‌یه ربط قلب ایتمك ایستیورسه‌م چوق چكمیور ترکی واجب اولدیغنی کورویورم.
حالا بکا لزوم حقیقیسی اولمیان شیلرله اشتغال ایدییورمده درجهٔ لزومنی «آنسز اوله‌مم» تعبیریله بر درجه‌یه قدر افاده ایده‌بیله‌جکم شیدن بعید بولنیورم.
مقصود جان، درون دل ودیده‌مده اولدیغی حالده بن نابینالغمدن ناشی دیده‌کبی متجسسانه هرکوشه‌ده دونوب طورلاشمقله اوغراشیورم.

یار درجان ودلم درطلبش سرکردان
سیر مجنون سوی هروادی و لیلی درحی !

حضرت ذوالجلال حقیچون بر ساعت اولسون شو وجود مجازیدن قورتوله‌رق مقصود حقیقی‌یه قاوشمق بنجه دنیوی، اخروی سعادتلرك جمله‌سنه نائل اولمقدن بیك قات اعلادر.

ای مانده درین رنج کرده بند بهیچ
بکسسته زیار کرده پیوند بهیچ
یارست همه وآنچه بجزوی هیچست
تاکی باشی ازهمه خرسند بهیچ

ابوعلی ثقفی مجلسنده اکثریا «ای همه را بهیچ بفروخته وهیچ رابهمه خریده !» خطاب مرشدانه‌سیله تحریك زبان حکمت ایدردی.
شیخ شبلی‌یه «درجهٔ علیای تحقیقه واصل اولدیغك حالده نیچون مسترشدینه افادهٔ حقایق ایتمز، سکوت ایدرسك ؟» سؤالنی

ايراد ايلدكلرى وقت «قلبمك برلحظه ترك ماسوى ايدرك حضور حقده بولنماسى نجه علوم اولين و آخرينى اوكرنوب اوكرتمكدن اولادر» جوابنى ويرمشدركه الحق محققانه‌در.

ينه اكا بردن برى ديمشدركه: «لان ترد همتك الى الله ساعة خيرلك مماطلعت عليه‌الشمس»

اوت، بيك درلو آلايشه مستغرق اولان بوخاكدان فانينك حضور قلب دولت جليله‌سنه نسبتله نه قدرى اوله‌بيلير؟

بوسوزلرى عرض ايديشم كندى حالمه آجيديغمدندر. يوقسه

حاجت تنبيه نيست عارف آكاه‌را

«نفحات الانس» عنوانيله عرفاى امتك مقامات ومقالاتندن بحث ايدر بركتاب جمع ايتمشدم، بونك برنسخه‌سنى سزه اهدا ايديورم. اميد ايدركه مطالعه‌سنه دوام ايله شمديكندن زياده جمعيت خاطره مالك اولمغه چاليشيرسكز.

مشاراليهك فاتح سلطان محمد خان حضرتلرينه اولان مكتوب فارسيسنك ترجمه‌سى [١]

اى نسيم خوشبو! كعبة الآمال جهان برمنزل مقدسه طوغرو شتاب ايتمه‌كى آرزوايدرم.

اوّلا آرامكاه ياره اوغرا. زياده مشكين نفس اول، آندن صوكره كمال اخلاص ايله يوله دوش!

---

[١] بوده ناجى افنديك ترجمه‌سيدر.

بورادن (خراساندن) برپادشاه جهانگیرك همت عالیه‌سی سایه‌سنده مرکز ممالك عثمانیه اولان استانبوله کیده‌جك‌سك. کیده کیده اورایه وارنجه بارگاه رفیع شهریاری نره‌سیدر؟ صور، اوکرن، کیت خاکراه دربانی بوس ایت. مساعده آلدقدن صوکره تعظیم تام ایله حضور جلیل پادشاهی‌یه چیق. مجاهد غالب، فاتح معالی مناقب حضرتلرینه محبّ حقیقیسی جامی طرفندن شووجه ایله عرض اختصاص ایله:

«ای قهرمان غازی! مسند شاهانه‌ك شرف افزای سرفرازیدر. آبا واجداد عظامك ابوالبشره قدر برر برر تعداد اولنسه کوروله‌رکه هر بری برعالی مسندنشین، هر بری برتاجدار عدالت قرینندر.

«برزمانلر دنیا آبا واجدادکك وجودلریله فخر ایتمشدر. شمدی ایسه جهانك یکانه مدار افتخاری سن‌سك. شمدی‌یه قدر پیرایهٔ سریر اجلال اولان پادشاهان ایچنده سنك کبی کسب فضل وکمال ایتمش کیم واردر؟ مشکلات حکمتی، مجملات معرفتی سوزلرك حل وایضاح ایدر؛ راه مشائیونی بیلیر، بیلدیررسك؛ نوراشراقیونی کورر، کوستررسك. برقهرمان ایچون لازم اولدیغی قدر آتشین طبیعت‌سك. طبعاً فهامهٔ غوامض حکمت‌سك!

«قابکه نور آلهی ایله پرتوبار اولمشدرکه آنده ظلمت ملاهی‌یه میل اثری قالمامشدر. فکر نقادك ریاضیاته مائلدر، بوندن ناشیدرکه ممالکك ریاض خلده دونمشدر. شهراه شریعت سالکی‌سك، شریعت همت بلندکله قوّت بولور. نیجه دارالاصنام مجاهداتکله معبدالاسلام اولمشدر.

«مراسم اشفاقه محب، ذمائم اخلاقدن مجتنب‌سك. خداحکمتی، عفتی، شجاعتی، سخاوتی ـ ارباب حسدك رغمنه ـ سنده جمع ایتمشدر.

«آسمان و خاکدان مداوم آیین دوران اولدقجه روش آسمان، رأیکه موافق اولسون؛ شرف خاکدان خاك پایکله متزاید بولنسون!

«ای نسیم! اخلاص و دعامی حضور شاهانه‌یه عرض ایتدکدن صوکره سکا توفیق ایتدیکم شو برقاچ پارچه نظم غریبی ــ که حافظه پرای هوشمندان اوله‌جق شیلردر ــ ارمغان، نظرکاه پادشاهی‌یه تقدیم ایت‌ده دیکه: «برقارنجه سائقهٔ اخلاص ایله حضرت سلیمانه یاریم چکرکه آیاغی اهدا ایلمشدر. بنده بالدن حضور شاهانه‌کزه بوقدرجق برشی تقدیم ایتمك کلدی. برهدیه‌نك ذکری صاحبنك قدرتیله متناسب اولمق طبیعی‌در.

«بونی‌ده سویله‌دکدن صکره طبع همایونه ملال کتیرمه‌مك ایچون یالکز تکرار عرض تعظیم ایله اکتفا ایدرك ختم کلام ایت.»

برتذکره

هوای عالم معتدل اولدقجه هوای دل متغیر ومتبدل اولوب سودای صحبت احباب سبب حرکت واضطراب اولدیغندن بوحالده سکوت عندالعقلا طور مجنون ومقتضاسی کتب فنون تصدیقه «الفنون جنون[١]»‌در. اکر بزخاطر اولمازسه‌ق یارین علی السحر آفتاب انور زیر افقدن پیکر کوستره‌دن ذره مثال، قاپودن دخوله مجال اولمازسه باجه‌دن نزول امر مقرردر.

[١] اصلی «الجنون فنون» در. لکن بوراده الفاظ تکرار ومضمون ایله قضیه بر عکس ایدلمشدر.

رسمنى كوندرمش اولان بر ذاته يازلمش مكتوب

« مرأت دلده صورت اخلاصه قيل نظر
معذور در مراسمه دائر قصورمز »

مقدمه‌سيله تصوير مرامه ابتداردن مرام تقديم معروضاتده ظهوره كلن تكاسلمك استدعاى عفوى مبحثنده هيولاى اميده بر صورت ويرمكدر.

معلوم عاليلرى اولديغى اوزره كثرت مخابره البته بر مناسبت صوريه‌يه محتاج اوله‌رق حقيقت معنى‌ايسه حوصلهٔ تصويره كنجايشدن معرّا وافندمزه نقشكير ضمير اولان خصوصيتم آزادهٔ مثال و اشكال قضاياى تصوريه ايله تعريفى محال بر معنى اولديغندن صور الفاظه كيرميوركه هر زمان معروضات ايله رسم مودّتى ميدانه قويه‌يم.

كچنده دودست افتخار ايله آلديغم ونقش ونكار معانيسنه حيرتده قالديغم تحريرات عليه‌لرينك حاوى اولدى تصوير دلپذيرى اله وكلبرك مفكره‌ده مرتسم اولان خيال عاليلرينى دله آله‌رق بر آكا بر بوكا عطف نكاه اشتياق ايتدكجه خيالى عين طراوت و مثالى محض مكانت بولديغمدن خيالك مثاله مطابقت عينيه‌سى حقنده مسلم اولان قضيهٔ حكميه‌يى بو خصوصده اشكال عقيمه صره‌سنده كوردم. بو تصوّرى بلا تحقيق تصديق ايسه برهان نظرى‌يه مطابق اولمقله برابر غيبك شهوده مغايرتى استلزام ايده‌جكندن بو نتيجه‌دن قورتولمق ايچون تعميق افكار ايلدكجه خيال قديمك مثال حادثه مخالفت مرئيه‌سى صور دور زمان ايله قابل تغير ومعانينك هيئت اصليه‌سيله نقاب آراى تستر اولماسندن نشأت ايتديكى آكلاشلمغله معانى‌يى صور ايله تصوير

بر وجه ايله صورت پذير اولەميەجغى ثابت اولمش و شو برهان بديهى دخى يوقاريده بيان ايتديكم معذرته برينهٔ اخرى عد اولنمشدر.

كلەلم شو عنايتدن حاصل اولان مسرتمه: شمدى‌يه قدر چشم حسرت جمال عاليلرينه اشتياقده دائم وكرچه خيال بى مثال والالرى آنك يرينه قائم ايسەده دل مائل ثقات كبر جسمانيت ويار دل اولان خيال بى‌معادل ايسه لطافت پذير روحانيت اولديغندن مركبك مجردله الفتنده فقدان مناسبت جنسيه دركار وبو جهتله خاطرم نقش آراى آزار ايكن ارساله عنايت بيوريلان شو خيال مجسم، كه اعراض تصوردن برى واشكال تخيلدن عرى بر جوهر ناديده. بلكه عندمده جوهر جان ايله سنجيده در. تمام صورت آماله ومشتاقى بولنديغم جمال باكماله مطابق اولديغندن رهين جاى احترام وقرين جان مستهام ايلدم.

بونك تشكرنده رونماى ظهور اولان تراخى ايسه بو دفعه ... افندى حضرتلرينه آريجه تقديمنه موفق اولەمامقلغمله دخى مثبت اولان كثرت مشغوليتمدن وتحريرات عليەلرينك ورودى صره‌سنده — جناب حق جمله متعلقاتى دائرهٔ عافيتده بردوام ايتسون — ...نك وقوع وفاتى جهتيله حاصل اولان مصابيتمدن ايلرى كلمش بر قصور ضرورى اولديغندن آنك دخى التماسنى عفو ايدرم ...

عاكف پاشانك بر تذكره‌سى

جناب آفرينندهٔ زمين و زمان ، زينت دهندهٔ بهارستان امكان هميشه ذات سامى سمات كريمانەلرينى زيور افزاى چمن صفهٔ دولت

واقبال ایلیوب همه آن ساحهٔ ضمیر منیرلرینی شکوفه‌زار ابتهاج وحبور وکلبرك فؤاد عالیلرینی مهبط نسایم انشراح وسرور ایلسون.

بحمده تعاله قدرت جلیلهٔ جناب پروردکار مقتضاسنجه آب وتاب فصل ربیع جسم زمینه افاضهٔ حیات بدیع ایدوب جوش وخروش چمن لجهٔ خضرایه غبطه‌زن ورنك وبوی شکوفه وازهار حیرت‌افزای اصحاب اعتبار اوله‌رق آینهٔ طبع والالری کبی جو هواده لطافت وصفوت پیدا وهر بر نزهتکاه دلکشا انواع طیب وطراوتله محسود جنان اربعهٔ دنیا [*] اولوب مرغان ترانه‌پرداز، علی‌الخصوص ترجمان راز عشق ونیاز اولان عندلیب خوش آواز نغمات مؤثره ایله ترنم ساز وسامعه نواز اولمغه آغاز ایتمکله شو ایام بهجت‌ارتسامده سیر ساحل وصحرا وتماشای صنع خدا نفوس بشریه‌یه باعث انبساط وشادمانی، بلکه غدای روحانی اوله‌جغندن بمنه‌تعالی (بهاریه)، یاخود لب دریاده دیکر بر مسیرهٔ فرحفزادن هانکیسنه سوق زورق اقبال بیوریلورسه سایه صفت چاکرلری دخی شرفیاب معیت اولمق اوزره امر واشعاره عنایت علیه‌لری شایان بیورلمق بابنده ...

منشیٔ مشهور ثانی‌نك احبابندن اولقوجی بر ذاته یازدیغی مکتوب:

... حضرتلرینك مجالس بی‌نظیر ومحفل صفاپذیرلری صوبنه مشام قدسیان ودماغ کروبیانه شایان فواکه مسکیهٔ دعوات طیبات وروایح زکیهٔ تحیات ذیرحات اتحاف اولندقدن صوکره شکر خواب

[*] بوندن مقصود خانك باغ کعبتین ایله نجف وکر بلادر.

وحدتده غنوده وبالين سعادت وعزتده خوابيده اولان مزاج ظرافت امتزاج دائم الابتهاجلرى فيضياب نسيم استقصا وسايه‌نشين مروحهٔ استنبا قلنور. هميشه جناب رب العالمين جمله‌مزى خواب غفلتدن ايقاظ ايليوب منام استراحتده نائم وخواب كدار روزكاردن دائما ايليه آمين.

كنام قلمدان ومنام دوات عنبرافشانده سربالين استراحت اولان اقلام مشكين ارقام رسيدهٔ انتباه تام اولوب بستر صفا كستر صحيفهٔ مودته بوكونه شكر ريز حسن بيان اولوركه:

برمقتضاى تقدير آلهى ذات سيادت سماتلرندن مفارقت اولنديغى كوندن برى نركس چشم حقيقت بين عارفانه‌لرى تحريك مروحهٔ اعتدال ايله تماشاى صحيفهٔ ايام ولياله دسترس اولامق كركه نيم سطر مكتوب لطائف اسلوبكزه نائل اوله‌مدق. جناب بارى قريباً ذوقياب نشوهٔ مصاحبت ومشاهدهٔ ديداركز ايله رهين حسن مرافقت اولمق ميسر ايليه. يمن همت ودعاى خيركز بركاتيله روز وشب غفلت اولنمايوب بر دقيقه خواب نوشين وانفاس شرينندن خالى اولديغمز يوقدر. حق تعالى ذات معارف سماتلرينى يوماً فيوما نوم لايحصا وشكر خواب بى انتهاده غنودهٔ بالين كل آكين بيورسون. بوندن بويله دخى طرفمزى دعاى خير اجابت اثردن فراموش بيورمايوب خواب كراندن بيدار اولدقجه مكتوبكزله ياد واذنى التفات ايله دلشاد بيورمه‌كز مرجودر. باقى...

—

ويسى نك بر توصيه‌نامه‌سى

باعث تحرير مكتوب مودت مصحوب وبوجانبه اتم انتساب ايله

واقبال ایلیوب همه آن ساحهٔ ضمیر منیرلرینی شکوفه‌زار ابتهاج وحبور وکلبرك فؤاد عالیلرینی مهبط نسایم انشراح وسرور ایلسون .

بحمده تعالی قدرت جلیلهٔ جناب پروردکار مقتضاسنجه آب‌وتاب فصل ربیع جسم زمینه افاضـهٔ حیات بدیع ایدوب جوش وخروش چمن لجهٔ خضرایه غبطه‌زن ورنك وبوی شکوفه وازهار حیرت‌افزای اصحاب اعتبار اوله‌رق آیینهٔ طبع والالری کبی جو هواده لطافت وصفوت پیدا وهربر نزهتکاه دلکشا انواع طیب وطراوتله محسود جنان اربعهٔ دنیا [*] اولوب مرغان ترانه پرداز، علی الخصوص ترجمان راز عشق ونیاز اولان عندلیب خوش آواز نغمات مؤثره ایله ترنم ساز وسامعه نواز اولمغه آغاز ایتمکله شو ایام بهجت‌ارتسامده سـیر ساحل وصحرا وتماشـای صنع خدا نفوس بشریه‌یه باعث انبساط وشـادمانی، بلکه غدای روحانی اوله‌جغندن عنه‌تعالی (بهاریه). یاخود لب دریاده دیکر بر مسیرهٔ فرحفزادن هانکیسنه سوق زورق اقبال بیوریلورسه سایه صفت چاکرلری دخی شرفیاب معیت اولمق اوزره امر واشعاره عنایت علیه‌لری شایان بیورلمق بابنده . . .

—

منشئ مشهور عالی‌نك احبابندن‌ه اوقیوجی بر ذاته یازدیغی مکتوب :

. . . حضرتلرینك مجلس بی‌نظیر ومحفل صفـاپذیرلری صوبنه مشـام قدسیان ودماغ کروبیانه شـایان فواکهٔ مسکیهٔ دعوات طیبات وروایح زکیهٔ تحیات فایحات اتحاف اولندقدن صوکره شـکر خواب

[*] بوندن مقصود خانهٔ پاك کعبتین ایله نجف وکر بلادر.

وحدتده غنوده وبالین سعادت وعزتده خوابیده اولان مزاج ظرافت امتزاج دائم الابتهاجلری فیضیب نسیم استقصا وسایه نشین مروحهٔ استغنا قلنور. همیشه جناب رب العالمین جمله مزی خواب غفلتدن ایقاظ ایلیوب منام استراحتده نائم وخرا کدار روزکاردن سالم ایلیه آمین.

کنام قلمدان ومنام دوات عنبرافشانده سربالین استراحت اولان اقلام مشکین ارقام رسیدهٔ انتباه تام اولوب بستر صفا کستر صحیفهٔ مودته بوکونه شکر ریز حسن بیان اولورکه:

برمقتضای تقدیر آلهی ذات سیادت سماتلرندن مفارقت اولندیغی کوندن بری نرکس چشم حقیقت بین عارفانه‌لری تحریك مروحهٔ اعتدال ایله تماشای صحیفهٔ ایام ولیاله دسترس اولامق کرك که نیم سطر مکتوب لطائف اسلوبکزه نائل اولهمدق. جناب باری قریباً ذوقیاب نشوهٔ مصاحبت ومشاهدهٔ دیدارکز ایله رهین حسن مرافقت اولمق میسر ایلیه. یمن همت و دعای خیرکز برکاتیله روز وشب غفلت اولنمیوب بر دقیقه خواب نوشین و انفاس شرینمدن خالی اولدیغمز یوقدر. حق تعالی ذات معارف سماتلرینی یوماً فیوما نوم لایحصا وشکرخواب بی انتهاده غنودهٔ بالین کل آکین بیورسون. بوندن بویله دخی طرفمزی دعای خیر اجابت اثردن فراموش بیورمایوب خواب کراندن بیدار اولدقجه مکتوبکزله یاد و ادنی التفات ایله دلشاد بیورمه‌کز مرجودر. باقی...

ویسی نك بر توصیه نامه سی

باعث تحریر مکتوب مودّت مصحوب وبوجانبه اتمّ انتساب ایله

منسوب ... افندی که ذاتنده نیك نفس ومؤدب ومحجوب وكمال صدق وامانت ایله محبوب القلوب متدین وصالح وساعیء اتمام مهام مصالح بر بنده‌لریدر. الی هذا الآن تجارت شرعیه ایله تحصیل ایتدیکی بضاعهٔ مالیه‌سی بو اثناده کرفتار پنجهٔ عصات فرنك اولمغله وجوه معاشی ضنك ودروازهٔ انتعاشی تنك اولمشدر. جبر خاطر مکسورینه تقید وکاه وبیکاه حال پرملالنی تفقدایله واقع اولان مهمات شرعیه‌سنه حسن اعانت وامداد ومعدات مطالب وممدات مقاصدینی اعداد مقتضای ذات شفقت نهادلری اولدیغندن ماعدا سبب تطییب قلب مخلص وداد اعتیادلریدر. باقی همیشه مقضی المرام اوله‌لر.

—

مکتوب [١]

...

اسلاف شعرای عثمانیه آثارندن انتخاب کردهٔ عاجزانه‌م اولان ابیات وسائر منظوماتی حاوی بر مجموعهٔ منتخبات ترتیب ایتمکده‌یم که اسمی «معقولات» اوله‌جقدر. کرك اسمنك کرك محتویاتندن بالمناسبه چنده ذات عالیلرینه‌ده کوسترمش اولدیغم بر قاچ پارچه‌نك دلالتیله مجموعه‌نك ماهیتی پك کوزل تعیین بیورمش اولدیغکزده امینم. برقسمنك، انشاءالله، قریباً نشری مقرردر.

کتاب ایچون برمقدمه یازلمق لازم کلیور. آنجق بنده‌کز بو وظیفه‌یی شو مکتوبله بوکا قارشی تحریریتی دریغ بیورمیه‌جغکز

[١] بروقت ترتیبیله اشتغال ونشرینی تصمیم ایتدیکم مجموعهٔ منتخبات ایچون ابوالضیا توفیق بك افندی ایله معلم ناجی افندی‌یه یازلمشدی.

امیدنده بولندیغم مطالعه‌نامهٔ عالیلرینه ایفا ایتدیرمك ایسته‌یورم. چونکه بو صورتده — اوّلاً، مسلّم اولان قدرت تمییز تحریرانه‌لری حسبیله مطالعات علیه‌لرندن برنجی درجه‌ده کندم مستفید یعنی خاطر عاجزانه‌مه کله‌بن بعض نقصان جهتلره دلالتکزله واقف اوله‌رق قبل النشر اکمالیله کتابی قیمتلندیرمکدن. ثانیاً کرك مکتوبتمه کرك مطالعه نامه‌کزله ارباب مطالعه‌یه کتاب حقنده اطرافلی معلومات ویره‌بیلمکدن عبارت — ایکی فائده بولیورم.

بنده‌کز شعر عثمانی‌یی عینیله عریان فقط محاسن طبیعیه‌سیله جالب نظر استحسان بر فقیرهٔ صاحب جماله بکزتمکدیم. کرچه حائز نصاب ذوق طبیعت بعض اصحاب قدرت بونی کوزللکنه حرمت، فقر حالنه مرحمت ایدرك کیدیروب قوشاته‌رق لایق اولدیغی حالده بولندورمغه چالشمشلرسه‌ده کیدیریلن شیلر — یا صورت الباسنده‌کی عدم مهارت، یاخود فقدان ظرافت سببیله — تمام‌اندام دلارامنه و قدربلند دلبرانه‌سنه موافق دوشوریله‌مدیکندن بیچاره شمدی‌یه قدر لطافت و ملاحت موهوبه‌سنی اظهار ایده‌مه‌مشدی. هله شکرلر اولسون که

« شعر اگر اعجاز باشد بی بلند و پست نیست
در ید بیضا همه انکشتها یکدست نیست »

سوزینك بطلاننی اثباته موفّق اولان متأخرین دهاة ادبامزك خیاطنکاریٔ دست همتله پرنیان معانیٔ لطیفه‌دن بر طاقم فاخر و نظر ربا لباسلرله تزیین اندام، تزیید اسباب عز و احتشامنه صرف ایتدکلری اهتمام سایه‌سنده بوکون او شاهد نازنده ادای خیال عموم بدایع پرستانك عیون آمالنی نور جمالیله تنویره باشلامشدر.

کرچه دکشدیریلن البسه‌نك برچوق پارچه‌سی پلاسپاره‌دن

باشقه برشی دکانسه‌ده برطاقی میدانه کتیرلمه‌سیچون وقتیله نجه نقود همت. بلکه جواهر حیات صرف ایدلمش وباخصوص بویله بروجود نازکتره مقارنتله قیمت اصابه‌لرینی برقات دها آرتیرمش شیلر اولدیغی ایچون اوته‌کیلر کبی محوود آباد نسیانه آتلمیه‌رق بر طرفده صاقلانلماسی هم مناسب هم قدر شناسلق وظائفندن اولور. ایشته بنده کزده «معقولات»ی بومقصده مبنی وبر (معرض) اولمق اوزره ترتیبه باشلادم.

مجموعه هر نه قدر اساساً اسلاف شعرانك آثار منتخبه‌سیچون ترتیب اولنمش ایدیسه‌ده

«اخلافی اونوتمه جائز اولماز»

تنبیهنه اتباعاً معاصرلرمزدن اولوب ده اسلوب قدماده شعر سویله‌مکله مشتهر ویاخود بو یولده‌کی اثرلری طرز جدید اوزره اولان اثرلرندن اکثر بولنان شعرامزك آثار برگزیده‌لریله‌ده تزیینه اعتنا اولنه‌جقدر.

معلوم عالیکزدرکه بزده ـ قصیده وحکایات منظومه‌دن ماعدا ـ همان ایکی بیت بولنمازکه مربوطة المعنی یعنی برمقصدك بیانه منحصر بولنسون. بناء علیه آثار قدمادن انتخاب اولنان شیلرك چوغی ابیات قطعاتدن، نادراً، غزل کبی، اوچ بش بیتدن مرکب پارچه‌لردن عبارتدر.

اشعار عثمانیه ایچنده منتخبلرینی بولوب طوپلامق حقیقةً ـ استاد محترم اکرمك دیدیکی کبی ـ «بالدیراناق ایچنده چیچك طوپلامق» قبیلندن اولمغله بو ایشده نه‌قدر زحمتلر چکدیکمی، چکمکده اولدیغمی تعریف ایده‌مم!

شعر، اساساً ـ هر نه‌یه دائر اولورسه اولسون ـ معقول

بناء علیه مقبول اوله‌جق برفکر علوی‌یی ، بر حس رقیق تصویر بیان ایچون ایجاد اولنمش وبو جهتله « لسان الغیب » صفت متمیزه‌سنی احرازه اثبات استحقاق ایتمش بولنان بر لسان دیگر ایکن اکثر شعرامز بونکته‌دن غفلتله هوائی‌لك یعنی بیهوده‌کولق . یاوه‌طرازلق کریوه‌لرینه صاپمشلردر . (اما بو سیئه ایران ادبیاتی مقلدلکندن‌می ایلری کلمش نه اولمش بوده برمسئلهٔ آخری) بو سببله مثلا بر شاعرك اشعارندن یوز بیته امالهٔ نگاه دقت اولنسه کورولور که طقسانی مطلقا فنا ، قصور اوندن طقوزی ساده لفظاً کوزل ، یالکز بری حقیقته قریب یعنی « معقول » در !

هله لطفاً شو بیتلری اوقویکزده کوروکز :

صونارسه خال لب‌سیر خوان وصله نوله
کلیر طبیعته قهوه علی الصباح لذیذ

دکل خال سیه اول نورسك کرد دهانده
دلازار اولدیغیچون دایهٔ قدرت بوبرقویمش

دعویٔ عجز سوزشی ایتدی بیان بکا
پروانه دون کیجه اوتوروب یان بیان بکا

دوشمه دوروزه رفعت ایچون قید محنته
زیرا که ایکی نقطه ایله جاه چاه اولور

عجب می اهل قلمده بولنسه ماه لقا
قمر دیدکلری زیرا رقم بوزونتیسیدر

—

چاه ذقن افتادەسی دلبستهٔ زلفز
زنجیرلی قویو آنك ایچون مسکنمزدر

—

هر تازه نخل کلشنی پیر سفید ایدن
بردالعجوز موسمنك قوجه قاریدر

—

قوشخانەدن وظیفهٔ بی امتنان آلوب
بوستانجی اکمکیله چراغ اولدی عندلیب

—

بکلەسەم اسکلەده بر ایکی چفتەیله سزی
یارین ایلرمی سکز اوچ صولرنده تشریف ؟

—

ایشته بو کبی زوزقلکلری، لفظ ومعنی اویونجاقلرینی، برطاقم صووق، ایکرنج، کهنه، مضامین وتشبیهاتی برطرفه براقەلم. یا هله او (ارسال مثل) نوعندن اولان وادبیات عتیقەجه برنجی درجەده مقبول صایيلان سوزلری نه یاپەلم که اکثریا برطاقم اقیسهٔ فاسده ایله وجود حقیقت پایمال خیول خیال ایدیلوب چکیلیورلمشدر !

بونك ایچون ایرادامثلەیه حاجت یوق، چونکه هرهانکی شاعرك (دیوان)ی آچیلمش اولسه الك آزدن یوز دانەسنه تصادف ایدیلەجك قدر چوقدر.

امر انتخابده دوچار اولديغم بوقدر مشكلات و مزاحم ايله برابر طوپلاديغم، برطرفدن ده طوپلايه جق اولديغم اشعارى بش قسمه تقسيم ايتدم :

قسم اولده — آلهيات وحكمياته متعلق عارفانه، حقيقت بينانه نشيده لرله ملاحظات حكميه قبيلندن منظومه لر؛ قسم ثانيده — شاعرانه يعنى خيالاً ومآلاً لطيف، مرقص شعرلر؛ قسم ثالثده عشق وغرامه، شكر وشكايته، ظريفانه كنايات وتعريضاته دائر سوزلر؛ — قسم رابعده ضروب امثالدن ياخود ضرب مثل اولمغه لايق سوزلرله محاورات ومخابراتده حال وموقعه مناسب ايراد اولنه بيله جك ساده كلاملر؛ قسم خامسده حكايات وامثالى بولندوريله جقدر.

بو بش قسم اشعار ميانسنه اويله ييلان، عقرب، اوق، خنجر، جلاد كبى قورقنج تشبيهلر؛ مغبچه، مى، ميخانه كبى سرمستانه سوزلر بولندورلميه جغنى وعلى الخصوص «فخريه» هذيانلرينه اصلا التفات ايدلمديكنى ده باشقه جه عرض ايده بيليرم.

بر ده

دكل شبنم شرار آه بلبلدركه چيقدقجه
دوشر كسب رطوبتله هوادن كلستان اوزره

—

سنكله ماهى وزن ايتدم ترازوى خيالمده
او بريانى كوكه آغدى قومعلوم اولدى مقدارى

—

مص ايدوب انمله مى زدهٔ ساقيڭ
سوزدى زندان يته پارماق اوزومندن باده

بیتلری کبی برقسم شعر دها وارکه — یرده صاپلی بولنان برایکنه‌نك کوزندن دیکر برایکنه‌یی برقاچ خطوه اوزاقدن آتوب کچیرمك کبی — فائده‌سز برهنر اولمقدن باشقه قیمتی اولمامقله برابر کوکل بردرلو ترك وفدایه راضی اوله‌میور. نیته‌کیم انسان بو یولده بر (سوزن اندازی) هنرینك دکرسزلکنی بیلیرکن بیله ینه صورت اجراسنی تماشادن کندینی آلهماز. (دیمك که میل غرائب جبلت بشریه مقتضاسندن ایمش).

شویله برقیاس ایله بنده‌کز بوقبیلدن اولان شیلرك‌ده جمعی لزومنی اثبات ایده‌بیلیرم. اوت، طوغروسی بن بونلری‌ده ترك ایتمك ایسته‌میورم.

شوراسنی‌ده عرض ایده‌یم‌که: بزده شمدی‌یه قدر منتخبلر هپ حروف هجا صره‌سی اوزره یا شعرانك اسامیسنده‌کی ایلك حرفلره، یاخود شعرك قافیه‌لرینه اعتبار ایدرك مجموعه‌لرینی او وجه ایله ترتیب ایتمشلرسه‌ده بنده‌کز آله‌جغم شیلرك یالکز شو بش قسمدن هانکیسنه مناسبتی وارسه اکا دقت ایدرك صره اصولنه رعایت ایتمیه‌جکم. بوندن ماعدا «معقولات» یالکز الده موجود اثرلری حاوی اولمایوب برطرفدن طوپلاندقجه نشر ایدیله‌جکی کبی هر نشر اولنان جزؤده ینه بو بش قسمك هر بری ایچون شعر بولندوریله‌جغندن بوصورت دخی ترتیب قدیمه رعایت خصوصنده بنی معذور بولندوریور.

بیلمم رأی عالیکز نصل اوله‌جق؟

«العارف یکفیه الاشاره» مفهومنجه معقولات حقنده افندمزه شو قدرجق ایضاحاتی کافی کوره‌رك یالکز آرزو ایلدیکم مطالعه نامهٔ ادیبانه‌لرینك ممکن اولدیغی قدر سرعتله تحریری رجاسنی تکرار ایله ختم کفتار ایدرم ...

«رشاد»

—

بر تذکرهٔ جوابیه

...

تذکره‌کزی اهدا بیوریلان رساله‌لرله برابر آلدم. صورت مخصوصه‌ده تشکر وحقمده ابراز اولنان توجهدن طولانی افتخار ایدرم.

کرك بو رساله‌لرك کرك نشری آرزوسنده بولندیغکز اثر ایچون بنده‌کزدن «تقریض» یولنده برشی بکله‌میکز. چونکه اولا «تقریض» یازمق عادتم دکل. ثانیاً براثر حد ذاتنده قابل قبول ایسه تقریضه فلانه حاجت اولمقسزین‌ده مظهر قبول عامه اوله‌جقدر. عکسی تقدیرنده ایسه — ولوکه تفعیانه مدحیه‌لر یازلسه — فائده ویرمیه‌جکی جهتله لزومسز کورورم.

شاید آثار قلمیهٔ عاجزانه‌مدن برشی ایسته‌نیلیرسه تقدیمنه وهر حالده رساله‌کز ایچون الدن کلدیکی قدر ایفای خدمته حاضر اولدیغمی عرض ایدرم.

آثارکز حقنده ایدیلان تعریضاتك هیچ اهمیتی یوقدر. بویله‌شیلره متأثر اوله‌رق دوچار یأس وفتور اولمق کنجلك، تجربه‌سزلك علامتی در. او هرکسده واقع اولمش برشیدر. انسان کیت کیده آلیشیر. اصل هنر خالقك بیهوده تعریضاتنه باقمقسزین کیریلان طریق معرفتده ایلریلمکه، هیچ اولمازسه ثبات ایتمکه چالیشمقدر. باقی...

«وله»

—

شاعر مشهور نابی‌نك برمجلس ظرفاده قلمه آلدیغی دعوت تذکره‌لرنده بعضیلری : [١]

... حضرتلرینك نادیٔ نشاط آباد و مسرّت بنیادلرینه غدای زمزمهٔ روحانیان اولمغه شایان نوالهٔ نمکین خوش‌چاشنیٔ دعا اهداسنی متعاقب برآوردهٔ مخلص بی‌ریا بودرکه :
جناب شریفلری ایله چوقدن دائرهٔ نشین خوانچهٔ محبت و نمك لیس مائدهٔ الفت‌اولمق کیلار ضمیرده مستکن اولمغله‌ان شاءالله تعالی خروس صبحکاهی آهنك نوا ودجاجهٔ دجا وضع بیضهٔ بیضا ایلدیکی هنکامده جادهٔ تشریفی پیشکیر قادمهٔ عزیمت و کباب دل مشتاقانه نمك فشان تسلیت اولملری مرجودر...

—

دیکر

دقایق نغمات صدق وصفا شناسی وشعب مقامات عهد ووفا روشناسی برادراعزّم افندم‌حضرتلرینك صباح راحةالارواح‌اقباللری سعید و آهنك ذوق نوای نای انشراح باللری مزید اولمق دعواتی تقدیم اولنوب تأسیس پردهٔسوز و کداز وتقلیس دائرهٔ رازناز ونیاز ایله کفتهٔ خلوص بستهٔ دل شکسته تقسیملریدرکه :
جلاجل [٢] فلك سازکار آیا مقام مخیرده قرارایلدی‌می، یوقسه

[١] شاعر مشارالیه بونلری وزرادن علی پاشا حضورنده ظرفای کتاب وادبای بلاغت انتسابدن منعقد برجعیتده وقوع بولان بحث اوزرینه اون آلتی طرز اوزره قلمه آلمشدر.

[٢] زیل، دف اطرافنده‌کی زیللر.

اوج استغنای شهنازده نقش‌کار اوزره میدر؟ دیه اصول ایله استخباری وسیلهٔ آغازهٔ مایهٔ خاطر طاهرلری اولشدر. بنده تعالی دریایٔ ذهن فارابیلری بیورلدقده زیر و بم رباب تعبیرده تل قیردیغمز تخللری تازیانهٔ خامهٔ راست تعبیر ایله تعمیر بیورملری بابنده.

دیگر

... حضرتلرینك انجمن حقایق نظاملرینه برك سبز دورویشانهٔ دعا اهداسندن صوكره برداشتهٔ ثناوری بودركه:

جناب شریفکزله مقابلهٔ نسخهٔ صحبت وادارهٔ پیمانهٔ محبت هواسیله ماننده نالان وشوق قدومکز ایله سینه کوبان اولدیغمز مشمول ذائقهٔ عرفانکز اولمغله ان شاء الله تعالی پلهنك قرص خورشید تابان میان مولویٔ چرخ کردنده درخشان اولدیغی زمان هم تکیهٔ دورویشان اولان غم خانه‌مزه ادارهٔ جبههٔ عزیمت وازالهٔ غبار وحشت بیورملری چشم داشت انتظارمزدر باقی...

دیگر

... حضرتلرینك مرأت حقایق وایقان ومدار دقایق وعرفان اولان نادیٔ مینوشانلرینه انجذاب زنجیر ضمیر ایله دعای سریع التأثیر ایصالندن صوكره نمودهٔ مخلص صاف درونلریدركه:

زنبورك نهفتهٔ سویدای قلبمز جاذبهٔ اخلاصلرینه پابسته ورقاص بی آرام خاطرمز درجهٔ اختصاصلرینه پیوسته اولمغله ان شاء الله تعالی كریبان مرصع قبای كنجوردیجه‌زدن ساعت زرین خورشید درخشان

اولدیغی زمانده داروی برءالساعهٔ تشریفلریله بونیش خوردهٔ عقرب هجرانه‌افاضهٔ افاقت تسکین‌وادارهٔ مفتاح نوازشلریله‌اوقات دعا وثنالرینه یقین بیورملری متمنادر .

مشارالیهك بو مجلس حقنده‌كی مقاله‌سی

برشبانکه برمجلس روحانی نظامده، که تاروپود بساط وفراشی حریر زرتار عنایت وتوفیقدن رشته واجزای بنای فیض پاشی کلاب تدقیق وعطر شاهیء تحقیقدن سرشته ایدی، افواج یمن وسعادت دست بندادی خدمت وکروه انبوه خیر وبرکت دامن بمیان ارادت وچشم دوز کوشهٔ ابروی اشارت اولمشلرایدی . مائدهٔ فضائل ومعارف درمیان ومعجون جواهر لطائف دردهان وسوانح تعبیرات وظرائف درزبان ایدی . نه مجلس :

مجلس صاحب ستوده سیر، وزیر پارکیزه جوهر، فاضل ملك خصال ، فائز درجهٔ علم وکمال ،

یکانهٔ وزرا، یکدانهٔ وکلا، آصف ثانی، فرید بیدانی، دامادشهنشاه انام، ممدوح السنهٔ خاص وعام، آصف عظیم الشان، رفیع العنوان ، خلاصهٔ ترکیب فضل وکمال یعنی علی‌پاشای بلند اقبال که جولان‌لسان عرفانلری السنهٔ دائره نشینان بزمی زبان شمع مجلس کبی قوت ناطقه‌دن بی‌نصیب وحسن تعبیرات معانی نشانلری چشم ودل مسامع حضاری بی‌شکیب ایدوب انامل فهم وادراکلری طرهٔ پیچ در پیچ معانی‌یه شانه‌زن وسرپنجهٔ قوت متخیله‌لری توی درتوی اغطیهٔ توریه

واستعاراته جاذفكن اولديغی حالده بوداعئ فرسوده بال يعنی (نالی)ء پريشان مقاللرينی شايان نكاه التفات وخطاب حلاوت بخشالريله كاسهٔ سامعه‌يی لبريز شهد شيرين حيات بيوروب قوت تصرفات منشيانه ايله برشاهد نوخرام معانی قاچ لباس ايله جلوه كذار وبر دوشيزهٔ تازه اندام مأل چند پرده ايله قابل‌اظهار شيوهٔ ورفتار اولور وبرآب صاف قاچ پردهٔ شكوفه‌دن صورت نماوپرتو شمع مضمون قاچ رنك جام روزندن هويدا اولمق حيز امكانده‌در؟ يعنی معنیٔ واحد قاچ درلو تعبير ايله تحرير وصورت واحد قاچ رنك ايله تصوير اولنمق متصوردر؟» ديه تحريك لب جوهرريز استنطاق واستخبار بيوردقلرنده اهالیٔ مجلس عاليلرندن بعضيلری صورت ثانيه‌سنی استشكال وثالثه ورابعه‌سنی خود درجهٔ امتناعه ايصال ايتملريله بوفقير برهمزده بال طرفندن شوق نظر تحسين وداعيهٔ نوازش وآفريناريله يكشبه مدتده اول طفل نوخرام معانی حد بلوغ مردان اولان مرقات پانزده پايه‌ده جلوه ساز واول قماش نوظهور پانزده زراع پای سمند بلندلرينه پاينداز قلنمشدر.

مشاهير كتابدن طربزونلی مرحوم امين حلمی افندينك بی نقط برمكتوبی

(ارائهٔ علائم ودّو وداده دائر لوحهٔ مهمه‌در)

سرور كروه اهل كرما. سرآمد كمل كرماء مكرم والاهمما![١]

---

[١] برنجيسی «كرما» دركه نهايتنده‌كی همزه اداة ندادر. ايكنجيسی «كرما» دركه «كريمك» جمعيدر.

مادام که مهر و ماه ساحهٔ سما دوّار اولور وعرصهٔ عالم احاطهٔ سور دوامله دم عدمه‌دك محكم طورر، در طارم همسر ككه مطلع هلال همم ودرکه کام آورككه،که محل كمال كرمدر اس اساس سعد وسعادله سدره‌وار دوامدار ودائرهٔ حل هر امور وكار اوله؛ وكأس دل الهام موئلك مدام ماء سرورله طوله. عامهٔ سلالهٔ والا كهركله طالعك مسعود، سال عمرك لامعدود اوله.

او، درمكارم ممرّ كده‌كوكمه مسارصالار راده‌ده معاملهٔ ممدوحهٔ اكرام ولا حد ولا عد مدد وكام كوردمكه آكا معادل همازه كارم دعاء مهم الاداكه دوامدر ومع سرّ كلهٔ مكرمهٔ لااله‌الاالله.

« حل اوله هركره كام دلك همواره
دل حسادكه همدم اوله دائم آلام »

حصه‌مه عائد درودك كردكار احده حمدله كوله‌كه كوره هر حال ومحلده اهم مهامدر.

ماحصل الكلام، مملوككه هركرد راهك كحل مردمك امل وكام وسدّهٔ كرمكاهك مدار حصول مرامدر. مرهم همك داء اكداره دوادر؛ دواى كرمك درد دله مدد رسادر. ورد رحمك روحه رائحه‌رس سروردركه هركسه معلومدر؛ كلده، لاله‌ده‌او رائحه معدومدر. دوحهٔ دلكده مواد مكارم محصولدر؛ صداء مكارمك مسامع عامهٔ آدمه موصولدر. كوكلم كمال كرمكله ــ الحمدلله ــ دائماً مسرور، مالامال سروردر. روحم سكهٔ كمال حلم ورحمكه مائل ودرهم همكه سائلدركه آكا علم تال العالك كاملاً حاصل وكواه عادلدر. اومرحله‌ده سرد مائل مسائل وسائل دلائله مدّ الكلام احرا وروا دكل؛ وصور اعلام

معلومده اسالهٔ سواد مدادهٔ حالهٔ كالك صداع كوله كه حائلدر. هر حالده امر واراده اهل الحكم والامر كدر.

—

مومی اليهك طاوس تقديمنه دائر كبار دن برذاته عريضه سی

پيدا كر پروبال وجود اوله‌لی عندليب قلب عاجزانه‌م كلستان دلستان توجهلرينك روائح فرح فزاسنی غدای روح روان وقفس بند عالم شهود اوله‌لی طوطیٔ طبع مستمندانه‌م شكرستان عنايت جليله‌لرينك وصف حلاوت بخشاسنی ورد زبان ايتديكندن و آچسرچه‌نك كنديني داری بازارنده ظن ايتمه‌سی قبيلندن اولمايوب

(ياپار غريب قوشك آشيانی الله)

مؤداسنجه انتسابيله مفتخر اولديغم آستان عالیٔ كريمانه‌لری بنده لرينه كوره بر آشيانهٔ مرحمت حكمنده بولنديغندن بحق آية «والطير صافات...» بو نعمت عظيمه‌نك شكارشكرينی هربار شاهين كبی كوزلر وشهباز مجد واجلال داوريلرينك علی الدوام اوجكاه اقبالده پرواز ايتمه‌سی دعای واجب الاداسنی بصداق نص «اولم يروا الی الطير فوقهم...» هرشام وسحر يادو تلاوت ايله قنارية كبی چاغيرير واوتر اولديغم اخلاص عاجزانه‌م دلالتيله اكرچه همرتبهٔ طيرانكاه هما اولان نزد جامع المجد كريمانه‌لرنده هركون طوغان كونش كبی روشن وظاهر اولمقدن ناشی اوبابده اطارهٔ كبوتر معروضات ايله وقتلی وقتسز اوتن خروس كبی اظهار صدای تصديعه حاجت يوقسه‌ده طورنا بچينه

تطبيقاً هيچ اولمازسه بيلده برايكي كره نسر طائر عريضه اوچورلماسيله فتح اجنحهٔ خصوصيت ايدلمه‌سي فريضه‌دن اولديغنه و

«بندكانك حالنى اعلى بيلير مولالرى»

حكمنجه بنده‌لرينك مسلك خلوصده اولان حال ومشورام دوه قوشنه شبيه‌اولوب على التعاقب تقديم عرائض ايله‌هوالنمق ايستره‌مده موقع ادبده دودلك صفت مفروضه‌سي مخطر نابودىء جناح اولمقده وبو آرزودن فراغت حمل غيرمتحملى تحميل ظهر التزام ايتمك ايسته‌سه‌م دودلك حال وحركتي مانع بولنمقده اولوب على كلا التقديرين ايشك حال وسطى اختيار ايتمك لازمه‌دن كورونه‌رك بوده ليلكك كبي اولچوب بيچوب صوكره بلع ايتمه‌سي حقنده عبرت نماى بشر اولان تأملنه نظراً وسيله‌سز خلاف آداب عبوديت اوله‌جغنه بناءً مناسب وسيله كوزتمكده ايكن شو آرالق دام تملك عاجزانه‌مه صيد اولان ايكي طاوس قوشنك آستان مرحمت آشيان كريمانه‌لرينى آرمشكاه ايتمك هوسنه دوشه‌رك لسان حال ايله «هرقوش يواسنده اوتر» مثلنى ترنمه آغاز ايتمش اولدقلرينه نظراً بونلرك ـ برقارنجـه طرفندن واقف سرائر منطق الطير اولان ذات سامىء سليمانيه چكركه بودى اهدا ايدلمه‌سي قبيلندن اولمق اوزره ـ «ان الهدايا على مقدار مهديهـا» كلامنه توفيقاً پيشـكاه عالىء داوريلرينه تقديملرى دانه جينىء عاطفت عليه‌لرى بخشنده بنده‌لرينه بركوزل وسـيله عداولنماسـيله، على جناح الاستعجال، ارساللرينه جرأت اولندى.

اكرچه خاكپاى دولتلرينه هديه تقديمى حدعاجزانه‌مدن بيرون ايسه‌ده لطف سامىء چاكر نوازيلرينه اولان كمال استنادم بومطالعه‌نى ذهنمده عنقـا كبي بى وجود براقشـدر، اطناباً بونلرك قفس زرين

قبولده ترتیب لوازم اسکانلرینه عنایتله کلك فخر ومسار عاجزانه‌مك خرامان اولماسنه مساعدهٔ جلیله‌ٔ کرمکاریلری شایان بیورلمق بابنده

—

مومی الیهك برتسلیت نامه‌سی

آفتاب جهان آرانك برآرالق تحت سحابده قالماسیله ضیاء طبیعیسی زائل اوله‌جغی و سحاب عارضینك اندفاع حیلولتیله جوهر شعلهٔ شمسیه البته عرض چهرهٔ بروز ایده‌جکنی شمسیه‌داریأس وخجالت اوله‌جق درجه‌ده مبتلای تب تموز ندامت وکیمنك حصول ثمرات فوائدی ایچون مزرعهٔ آمالنه افاضهٔ انوار تربیت ایده‌جکی بدرسما کبی ظاهر و

«کونش براوسته دوشمکله پایمال اولماز»

مؤداسی معلوم عام صغائر وکبائردر.

بوکا مثال اوله‌بیلمك وکونشك طوتولماسی قبیلندن اولمق اوزره مهر اقبال فخیمانه‌لری برمدتجك کسوف کسوف تابسنی آرزو ایلمش ایسه‌ده شوحادثك وقت قریبده مندفع اولماسیله برابر اعادهٔ ضیا وکماکان تنویر چشم اصدقا ایده‌جکی ماندکوکب سهیلی زیتون وبدیهی بولنمش اولدیغنه وبکرمه تعالی غرهٔ غرای امیدك زمان سعداتران طلوعی حلول ایتمکده بولندیغنه مبنی قریباً پرتو ساز برج اقبال وکامرانی اوله‌رق بنده‌لری کبی ذاتاً خورشید صفات جلیله‌لرندن مستفیض انوار مظهریتی اولوبده حالت حاضره‌ده کوکی ساقط ارلش بولنان بنده‌لرك عیون مباهاتی کماکان تنویر بیورلماسی دعای خیر احتوای ترفیع ساز

ایدیٔ خضوع اولدیغم حالده بارگاه قبول باری یه عرض اولنمقده اولدیغی بیاننه ابتدار قلندی.

—

کبرادن برذاته نار تقدیم واهداسنه دائر عریضه

ازمیرده واقع باغچه‌مزك قاپوسنه بوسنه

«ان فی بستاننا نارنجا

من جنا نارنجا نارجا» [*]

بیتنی ثبت وکتب ایتمسندن وبو وعیدك قلوب اغیارده خوف وهراس پیدا ایلمه‌سندن طولایی نصاسه دست تسلطدن قورتلمش اولدیغی حالده طرف چاکرانه‌مه کوندریلن بر مقدار نارك یالکزجه اکل وتناولی بلع دانهٔ نار ایتمك کبی حرارت بخش دل وجان نزار اوله‌جغندن برصندوقچه‌سنك خاکپای سامیلرینه تقدیمنه جرأت اولندی. بونلر هرنه‌قدر دستاویز ناچیز مقوله‌سندن ایسه‌ده «دوستم بنی آکسونده برچوروك الما ایله اولسون» مثلی حکمنجه لطفاً وضع طبقچهٔ قبول بیوره‌لری جملهٔ تمنیاتدن بولندیغی مثللی مذکور رمانك اعلا جنسندن اولملری جهتیله یالکز کیلار عالیلرینه تسلیمی امرویریلوب ده جهالدن برینك «النار فاکهة الشتاء» ترکیب عربیسنده‌کی آتش معناسنه اولان (نار) لفظی اسم ترکیبی نار اولان میوه ظنیله «الایافه ناری اولورسه پك اعلادر!» دیه‌رك ویردیکی معنی کبی بالآخره دائرهٔ دولتلری خلقنك دخی اویله بریاکلش معنی ویره‌رك یا نارلرك حال حموضتندن

[*] مآلی: بوستانمزده ترنج وار اما هرکیم قوپاربرسه الی یانسون

یاخود شایان اکل وتناول اولماز بر حالتدن بالبحث بونلری بینلرنده قوغوش محصولی ایتمك کبی بر حال وحرکته تصدی ایتملری ملحوظ اولدیغنه وشو صنیعه‌ایله ناردانه‌لرینی طاتلی یوتمش بولنسه‌لردخی مادامکه افندمزه صنیعه یولنده اختیار کذب ودروغ ایتمش اوله‌لرندن طولایی عمرم اولدقجه «وقنا ربنا عذاب النار» دعاسنی بالالتزام خوف عذاب نار ایله آغزلرینك لذتی قاچیرلمق لازم کله‌جکنه مبنی کندیلرینك اومبحثده صدرنشین «فی الدرك الاسفل من النار» اوله‌لرندن وهرحالده نارلرك نصب حلقوم آخر اولمغله برابر کرهٔ ناریهٔ محووهبایه منقلب اولماسندن محافظه‌لری مستدعا بولنمشدر. اولبابده

عاکف پاشانك «صهبانامه» اسمی ویریلن برمکتوبیدرکه بعض محللری طی اولندی

برادرکز افندی حضرتلرینه کوندریلان مکتوبده طرف خالصانه‌مزه سلام تحریر بیورلمش؛ وعلیکم السلام اهلاً وسهلا!

کلهٔ لکه میخانهٔ محبتده شراب شیدایی ایله سکران اولدیغمز مسموعکز اولدیغنه بناءً دومن المزده ایکن بو حالك خلاف مأمول وقوعی باعث اندیشه اوله‌رق حقیقت حالدن استفسار بیورلمش اولدیغندن تفصیل اولنور:

عالم آبك عمران و جنبش و نشاط بی پایانی واو عالمك حکومت وتصرفی (بنت العنب) نامنده لعلین لب، کشاده مشرب بردلبر مکارك زیر نکیننده اولوب کندیسی مانند فلاطون خم خانهٔ حکمتده متواری

[١]، بالکه شیشه‌ده نهان پری کبی جام مصفادن غیری جامه‌دن عاری اما امر و فرمانی صو کبی هر محله جاری، حتی عروق واعصابه دخی ساری اوله‌رق اسمی دختر اما حکمی مردانه وصورتده آب اما معنیده آتش سرکشدن نشانه اولوب اول آفت دورانك عشقنه کرفتار اولان بر دها جهانه باقمق محال و بر کره حریم وصلنه دخول ایدن کندینی یاد قیلمق عدیم الاحتمال اولدیغی وبوکا مماثل نیجه نیجه عجائب حالات وغرائب کیفیاتی دخی بعض اصحاب وقوف لساناندن کوش هوشه واصل اوله‌رق او عالمك دار ودیارندن، کوچه وبازارندن بر محله کیرملك، الدن کلیرسه او دلبر آتش مشربك ذوق وصالنه ایروب صفالر سورمك وبو کیفیتله خار وخس کیف وکمی کاشانهٔ خاطردن سیلوب سوپورملك سوداسی طبع شوریده‌یه غلبه ایتمکله برکون مناسب اخوان وموافق یاران ایله او عالمه دخول میسر اولدقده آیینهٔ جام جهان نمایه نظر ایتدم؛ نه کوردم:

بر عالم واسع که هر کوشه‌سی نیجه بیك اقلیمی، هر اقلیمی نیجه بیك شهری محیط اولمش؛ های وهوی عاشقان، فریاد و واویلای مستمندان، صیت وصدای سازندکان وبازندکان ایله هر طرفی طولمش؛ کیمی درد فراق یار ایله نی کبی نالان، کیمینك خیال دلدار ایله حالی کمان کبی فغان، کیمینك سنطور صفت سینه‌سی سهم قضای مژکان جانانه هدف اولمش، جور وتغافل دلبرله دف کبی بلی بوکولمش، جوش و خروش شوق ایله‌می کبی کریان، کیمی ذوق وصال معشوق ایله صراحی کبی خندان، کیمی کاکل دلبر آسا پریشان، کیمی چشم دلستان

[١] حکیم خم نشین «دیوژن» در. لکن قدما غلط ایدرك بو وصفی فلاطونه ویریور.

وش خسته وبی درمان، کیمی بابل کبی پرجوش، کیمی کللر کبی خاموش، کیمی رطل کران عشقله مست ومدهوش. کیمی طوق زنجیر جنونله سرکردان وسبوبردوش، کیمی آغاز نظم ایدوب

«صانمه بزی صوفی کبی سجاده پرستز
بز اهل خراباتدنز مست الستز»

مطلعیله مترنم، کیمی

«ملاّ اوقوسون مدرسه‌ده شرح مطالع
متن قدحی صوك بزه بزاهل شروحز»

مقاله‌سنی متکلم، کیمی

«بر جام صون الله ایچون،
بر کاسه ده اول ماه ایچون»

نغماتیله دست کشای نیاز، کیمی

«مجلس جانانده سرکرم جام عشق اولوب
برقدح میله دکشدم کفری ده ایمانی ده»

نشئه‌سیله قید ماسوادن آزاده وسرفراز، کیمی

«کرم قیل کسمه ساقی التفاتك بینوالردن
الکدن کلدیکی خیری دریغ ایتمه کدالردن»

خطابیله دمساز، کیمی

«خوش کلدی بکا میکده‌نك آب وهواسی»

مزایاسیله پرشوق ومسار، کیمی

«طورمایوب شوق ایله‌می نوش ایله
شاهد کامی دراغوش ایله!»

زمزمه‌سیله جرعه نوش توفیق، کیمی

«یاران صفای بزم انسی
مستان شراب جام قدسی
برکاسه‌دن ایچدیلر شرابی
بر ماده‌نك اولدیلر خرابی»

ترنمیله مدیحه خوان شراب ارغوان، کیمی

«من این‌وان ندانم، سرمست جام عشقم
مطرب، بزن نوایی! ساقی، بده پیاله!»

جنبشلریله میدان محبتده سرکردان اولمش؛ نیجه‌لرینی‌ده کوردمکه برزمان مکروفسون دلداره آلدانمش، اوهام وخیالات ایله اویالانمش یعنی ــ کندی زعمنجه ــ عاقلی دیوانه صانمش، بازارجهانده اگرچه نقد عمر ایله چوقشی قازانمش، لکن عاقبت نقرهٔ رندان ایله بختی اویانمش، مال مکسوبی زیوفه چیقوب خیلی اوتانمش، بوعالمه جان آتوب شراب عشقه قانمش، رنکدن رنکه بویانمش، شمع رخساریاره پروانه کبی طولانمش، باشدن آیاغه قدر یانمش، دهانی مهر سکوت ایله قاپانمش؛ الحاصل اومحبوب زمان، فتان جهان هر برینی بر شکله قویوب فیض احسانیله جمله‌سنی طویورمش: مجلسده دوران ایدن او، دیللرده جریان ایدن او، سینه‌لرده فوران ایدن او! صورتا عیش وطرب چوق، لکن معنیده آندن باشقه برشی یوق!...

چون بوحالی مشاهده ایتدم، بیلیرم که

«برجام آچیلیر کرچه باقلسه ینه اما
مستانه ایدن عالمی برنشئهٔ حکمت!»

همان بی‌باك وبی‌پروا اوآشوب جهانك نرم خاصنه کیروب

«مرحبا ، ای جام مینای می یاقوت رنك!
دوری کلسون سندن اوکرنسون سپهر بی درنك
می دکل روح روان مردهٔ غمسك هله
عالمك جانی دکلسك جان عالمسك هله» [۱]

دیه‌رك آیاغنه دوشوب برلحظه دیدار تابدارینه چشمم دوش اولدقده بر دلبر بی همتا کوردم که آینهٔ جمالنده نیجه مأثر بدیعه مرئی و نسخهٔ کمالنده کونا کون آثار مرغوبه مروی وکردن بلور وسینهٔ صافی فیض بخشای کافور چین، بلکه دل ارباب توکله متقابل دو مرأت بی همتای صفوت آیین، میان نازینی لطائف الخیالدن تربیت کزین. نافهٔ مشکینی مایهٔ اصل مشك غزالان چین، هرعضوی متناسب، هرنه‌قدر رسوای مزاج و آتشین مشرب ایسه‌ده نزاکت بدن، لطافت اندام، اهتزاز قامت ورفتار وخرامده بی بدل اولدیغی کبی دلسوخته‌لره لطفی جاری اولدیغندن هرمجلسده عشقنه تندادهٔ آغوش اوله‌رق رام وعاشق شیداسی کمال صفا و نشاط ایله سرکرم مرام اولور. لکن ینه دامن عفت واعتصامی پاك اولمق ملابسه‌سیله دلدادهٔ دیدار مهر انواری اولان عشاق دائماً ومستمراً مستعد درد فراق اولمالریله مخاصلری دخی

«قونه دیرلرسه دیسونلر طوته کوریار اتکن !»

دیه‌رك رفع ننك وعار ورفع مغلطهٔ تعارض وتمانع عقل واعتبار، و

«کلوب آسایش و راحتلرین بربر بیان ایلر
جنون اقلیمنی کورمش دل دیوانه بسبللی»

---

[۱] «نعفی»نك ساقی‌نامه‌سندندر. بعض دقیقه بینان شعرا مصراع اخیرده معنی کوره‌میورلر.

معانئ قید جریدهٔ افکار ایله نوش ساغر صهبا و شیدائی ایدرك مست ومدهوش وسبو بردوش سرخوش اولدم.

«طوتمایوب سکان تدبیر بحر عشقه فلك دل
صالدیروب چکدیردی کیتدی حق سلامتلر ویره!»

امین حلمی افندینك طالب تحصیل معارف بر نوجوانه عارفه یازدیغی مکتوب نصیحت آمیز

شو عالمده معلوم جمله اولیای علوم وعلم مناره کبی مشهود عیون عموم اولدیغی اوزره «اطلبوا العلم من المهد الی اللحد» امر منیفی ایجابنجه صنوف رجال ونسا لابس لباس حیات اولدقجه تحصیل علم وکمال ایتمك وظیفهٔ مشروعه‌سیله مأمور وبو بابده صدرجلیل نبوتدن صادر اولان «طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة» اثر جمیلی تشنیف ساز صماخ عامهٔ موحدین اولان آثار صحیحه‌دن اولدیغی امر غیر مستور اولوب بو تقدیرجه

«نیست آب حیات جز دانش
نیست باب نجات جز دانش»

مدایح محققه‌سنه مظهر اولان ماء الحیاة علم ودانشی مجرای تحصیله اجرا ودریچهٔ معرفتی کشاد ایتمك فریضه‌دن وعلم ومعرفت بغایت عزیز ومحترم اولدیغی واصحاب معارف «موت العالِم کموت العالَم» مآل حقیقت اشتمالنه نظراً بقدر عالم شریف وسامی قدر بولندیغی کبی

صفت ذمیمهٔ جهل ونادانی یالکز فنا برصفت اولوب بهائمدن جهت فارقهٔ امتیازیه‌سی اولان مرد عاقله کوره جهالت بیوك فضاحت وعار وجاهله «انسان» اطلاقی

«مرد نادان زمردمی دورست»

حکمنجه علی الاتفاق براسم مستعار اولدیغی «الجاهل لیس بشیء» کلامی مثللی کلام کبار ایله مثبت اولان مواد معلومه‌دن اولمغله او مبحثده اختیار کلفهٔ تمادیٔ کفتار، ماظهری اظهار قبیلندندر.

ایشته شو مقدمات ایله درّهٔ نفیسهٔ علم ومعرفتك صدفچهٔ عالمده نه درجه قیمتدار وپیلهٔ خسیس جهل ونادانیده نه مرتبه مرفوع الاعتبار اولدیغی آکلاشیلوب و

«تعلم، یافتی! فالجهل عار
ولم یرضی به، الا حمار»

پند حکمت مندی کوش هوشه کوبه ایدیلوب آکا کوره سعادت بشریه‌نك اعظمی ومرض جهالك مرهمی اولان معارف جمیلهٔ انسانیه‌نك استکمال اسباب تحصیله‌سیله برابر «الخط نصف العلم» حکمنجه نصف علمدن معدود اولان و«الخط للفقراء مال» وقفنجه حصول معاشه وسیلهٔ مسهله بولنان قواعد مرغوبهٔ تحریریه وانشائیه‌نك دخی استحصالنه وهرحالده

«غافل مشوزکار که فرصت غنیمتست!»

مصراعنك حکمنه بالتبعیه نقد عمر عزیزی باد هوا کچیرمیه‌رك

انوار شمس المعارف دانشدن استفاضه ایله سعادت ابدیه اکتسابنه تشمیر ساعد سعی واعتنا ایتملری سیاقنده...

—

برمکتوب عاشقانه

هرتار مشکبار زلف دلجوسی سلسلة العلاقهٔ عشاق، هرموی عنبر بوس رایحه بخش مشام ومذاق اولان کل زیبنده ادای کلستان ملاحت غنچه‌سی رعنای غنچهٔ حسن ولطافت، مظهر ستایش

«فرشته خو، پری رو، حور عشوه»

یار وفادار الذم، عالم پسندم، ممدوح بکفتار

«ماه طلعت، نکار زهره جبین
حسننك صانعینه صد تحسین!»

دلدار قمردیدار اعزم افندم!

بادیه پیمای عالم عشق وهوا «قیس» نادرالقیاس سودا زده‌نك «لیلی» ء صاحب حسن وآنه وتیشه زن کوه بلا «فرهاد» حریق الفؤاد رسواشده‌نك «شیرین» شیرین لبانه رقم شدهٔ داستان اولان علاقه ومحبتی، بلکه سوابق محنت کشان افتادکاندن «وامق» علاقه‌کارك «عذرا» ء عذب العذاره اولان مودتی قبیلندن اولمق ونتیجة الکلام

«عاشق صادق بنم، مجنونك انجق آدی وار»

وقفنجه مجنون وامثالی عاشقان شهرت نمونك درجهٔ مفرطه ودادیه‌لرینه مرجح برحالده بولنمق اوزره ذات‌ملك سیمالرینه پیدا کر

اولديغم علاقهٔ صادقه ومحبت فائقه مناسبتيله كاه خيال خال عنبر نشان مهوشانه‌لريله نقطه شمار داغ حسرت وملال، كاه آرزوى كيسوان نكهت فشانلريله — شانه كبى — سينه‌چاك وپريشان حال اولوب

«حوليسى رشك افكن باغ ارم
روضه‌سى رضوانه جاى محترم»

مؤداسنه ماصدق اولان كوى بهشت بوى دلبرانه‌لرندن دورىٔ صورى حاصل ايدوب غربت سراى هجرت وفرقتى آرامكاه ايده‌ليدن و — اكرچه

« خيالك خاطرمده نقش خاتم وش منقشدر
موالات دله مانع دكل بعديت صورى »

فحواسنجه بعديت صوريه موجب تدنىٔ محبت قلبيه اولمايوب «المرء مع من احب» حكم منيفندن اخذ و استنباط ايديلان معيت خياليهٔ دلربايلريله جهت وحدت معنويه هر حال ومحلده موجود ورسوخ حب ومودت بعدمكان وزمان ايله زائل اوليه‌جغى رونمود ايسه‌ده — بزم طرب انزالرندن جدا دوشوب «الجلاء اعظم البلاء» واديسنه كيده‌ليدن برى — رخسار نشر انوار مليحانه‌لرى آتش هجرانيله كانون قلب مستمندانه‌م نه درجه محترق و(علوريز) وبوكامدار سكوت وانطفا اولمق اوزره ديدهٔ حسرت ديدهٔ عاجزانه‌م نه‌صورتله سرشك انكيز اولديغى وكرفتارىٔ علت فرقتله

« بدرد دل كرفتارم دواى دل نميدانم! »

ديمكده اولديغم كبى

«علت قوى، طبيب ايسه نبض آشنا دكل! »

حکمنجه اطبانك تدبیر دواسنده بیان عجز ایتمکده بولندقلری حمای محرقة القوای افتراقلرینك محتاج علاج اولدیغی ـ انعکاس حال حزن اشتمال عاجزانه‌مله ـ مرأت ضمیر منیرلرنده صورت نما اولماسی وبنابرین دردفراقه «لقمان» حکمت آشناکبی درمان ایدلك ایسته‌نلمسی اوزرینه خلقت حسنه‌لرینه مثیل ومانند، ملائك پسند اولان اخلاق برکزیده‌لری جملهٔ جمیله‌سندن اوله‌رق «المراسلة نصف المواصله» شیوهٔ فرح فزاسنی کوسترمك واوصورتله فؤاد صدق معتادمستمندانه‌م تنشیط وتفریح ایدلمك مقصد عالیسیله ارساله اساله‌ٔ ژاله‌ٔ عنایت بیوریلان و

«سزد که کاتب دیوانسرای خلد کشد
سواد نسخهٔ اوبربیاض دیدهٔ حور!»

مدحت محققه‌سنه مظهر اولان لطفنامهٔ دلارالری ـ که تخصیص ناتپارهٔ دلشادی ایچون بنفسه نفیس ومعزز بربرات، هر سطر رنکینی تسکین تشنکیٔ حسرت ایچون برر مجرای آب‌حیات‌در ـ کویا مرافقت صبای صباقدم ایله برصبحدم راحه‌رس اشتیاق وآرایش ده یدمشتاق اوله‌رق لدی المشاهده والمطالعه بیاض صبحرنك قرطاسی «کأنه‌نوره ضیا بخش دیدهٔ سرور وکلمات وفا استیناسی «کأنهم صور» چهره‌نمای منصهٔ شادی وحبور اولدیغی کبی ریحان جان فزای مزایاسی

«مرده بودم بوی یار دلنواز آمد بمن
یا دکرجانی که ازمن رفت باز آمد بمن!»

رایحهٔ مفرّحه‌سنی منتشر وخلاصهٔ مضمون دلکشاسی جهت وحدت مجتبده «نحن نحن کما کنّا نحن نحن» معناسنی مبشر اولدیغی

آکلاشلمش و بوبابده تطییب حال و خاطرینه برابر مکین کلبهٔ «الغربة کربة» و سوزندهٔ آتشکدهٔ «الفرقة حرقة» اولدیغم حالده شرارهٔ افتراقه صو سرپمك اوزره جریانیء رشحات عنایته واقع اولان همم دلربایلری فی الجمله مدار انطفای نائرهٔ هجران اولدرق درحال لسان قال و حال عاجزانهم تحمداً و تشکراً ناطقه پرداز

«کلبهٔ ما روضه شد، چون نامهٔ رضوان رسید
دیده روشن شد چو بوی (یوسف کنعان) رسید»

اولمشدر.

همان جناب احسن الخالقین، بهار حسن وملاحتلرینی آشوب خزاندن مصون و امین بیورسون آمین!

آه، نور دیده‌م افندم! انجم شمار لیال حسرت و جریحه‌دار نیزهٔ فرقت اوله‌لیدن بری

«مبتلای غمه صورکیم کیجه‌لر قاچ ساعت!»

مؤداسنجه صاحبلر ایده‌من ودوایافتهٔ افاقت اوله‌ماز و (سنة الفراق سنة) [۱] حسابجه دم الم توأم فراقك کسب امتداد ایله قطع رشتهٔ انبساط فؤاد ایلمه‌سندن طولایی

«ایام انبساط ایله در لذت حیات
طوفان غمده آدمه لازمدر عمر (نوح)»:

مدلولنجه طوفان غم هجرانده لذت حیات و فرح روح بوله‌ماز برحال ملال اشتمالده بولندیغمدن همیشه قلب غم کسارمك خلاصة الخلاصهٔ آمالی بر قدم اقدم و بردم مقدم موقتاً غم آبادی هیون آزاله

[۱] مآلی: حق فرقتده اوزیوه طالی یوه ... ساعتلر قدر اوزون کلیر.

یوز سوروب رؤیت جمال ناشر اللمعانلریله تنویر چشم دل وجان ایلمك امر اهمندن عبارت اولدیغی بدیهی اولوب بناء علیه شو آرزوی جانگدازك قریباً حاصل اولماسی دعای مهمنه حصر انفاس حیات اولنمقــده وبدرقهٔ قدر ارائهٔ راه توفیق ایدر اولدیغی حالده بومطلبك عهد قریبده حصولی مأمول بولنمقده ایسه‌ده حین مواصلته قدر تعطیر مشام اشتیاق ایچون شکوفهٔ کلماتی روایح مفرحهٔ وصلت استشمام ایتدیرر کرنامه‌لر احسان واردافیله کوزهٔ قلب مستمندانه‌مك لبریز زلال مسرّت بیورلماسی خصوصنه اسالهٔ مداد شوق وضراعت اولندی. باقی ....

—

برتبریکنامهٔ ازدواج

سلالهٔ خاندان اصالت نشان دولتلرینك توسیع سلسلة الذهب ذرّیتی نیت خیر آیتیله بوایام مسعدت اتسامده (فانکحوا ماطاب لکم ...) آیهٔ کریمه‌سی حکم جلیلنه اتباع و (من تزوّج فقداحصن نصف دینه) کلام حکمت انجامنی استماع ایدرك اجرای ولیمهٔ تناکح وتأهل بیورلدیغی خبر فرحت فرجامی ... افندینك کلن مکتوبنده تبشیر اولنمش وشو بشارتك عروس ممنونیته نه‌وجهله آرایش کثرت ویروب نه‌درلو زینت وسعت قازاندیرمش اولدیغنی وجدانم کسدیره بیلمکده ایسه‌ده خامهٔ کم بضاعهٔ عاجزانه‌م چناق چوملك طاشیوبده‌دوکون اونی بیلمینلر کبی، شو فرط مسرت کمیت وکیفیتی تماميله بیلوب تعریف وتفهیم

ایده‌میه‌جکی آکلاشلمش اولدیغندن اوزاسی عرفاء عائلوینه حواله ایدیله‌رك نقل جهاز تکلفات تفصیلیه‌دن صرف نظر اولنمشدر.

همان جناب خلاق کائنات «تناکحوا تناسلوا....» اثر صدق اقترانینك قائل فصیح اللسانی اولان مفخر موجودات ــ علیه اکمل التحیات ــ افندمز حضرتلرینك آل عال العالی حرمتنه ولیمهٔ خیریهٔ علیه‌لرینی متیمن ایلمك دعای بالخیرینی خلوص قلب ایله یاد وایراد ایتدیکم کبی سوز (مذکور) دن طولانی جمعیتگاه طبعده ظهور ایدن غلبهٔ سرور ملابسه‌سیله تبریکی حاوی اولمق اوزره

«یا غزلدر، یا قصیده ارمغانی شاعرك!»

مصراعی حکمنجه تنظیم اولنان قصیدهٔ ناچیز لفاً تقدیم اولندی. بونك امید اولنان جائزه‌سی عرائس مباهاتی تزیین ایده‌جك اثواب فاخرهٔ توجهات علیه‌لرینك جسم دوامه الباس بیورلماسندن عبارتدر باقی....

—

محیی ادب شناسی‌نك پارسده والده‌سنه یازدیغی مکتوب [۱]

بنم جانمدن عزیز اولان والده‌جکم!

کچنکی آلدیغم مکتوبکزده بر ییلدن بری خسته اولدیغکزی بیلدیرمش ایدیکز. لکن بوندن آکلادیغمه کوره جانکزله اوغراشیر

[۱] بو مکتوب مشارالیهك اون یدی یاشنده ایکن یازدیغی بر مکتوبدرکه کندی خطیله محرر ومهریله مختوم اوله‌رق الآن محفوظدر.

مرتبه‌یه کلمش سکز. اویله ایسه افندم نیچون بوزمانه قدر بیلدیرمدیکز؟ اکر بیلدیرمش اولیدیکز چارچابوق تحصیلك آرقه‌سنی آلوب شمدی‌یه (دك) آستانه‌یه کلیردم. چونکه بوندن مقدّم دها قولایلقلر وارایدی. هر نه ایسه شو کونلرده ایشمی بتیرمك اوزره‌یمدر.

اکر خسته‌لغکز آغیرلشیر ایسه تیز تیز بزه یازك. تاکه عودت ایتمه‌نك چاره‌سنه باقه‌یم. اما ینه سز اهمال بیورمایوب شو خسته‌لقدن قورتلمغه چالیشك. وجود صاغ اولدقدن‌صوکره مال وملکی نه‌یاپمالی؟ صاقنوب بو خصوصده پاره‌نی اسیرکه‌میه‌سکز. برقاچ طبیبه باقدیرك. اکر بورج بیله ایدیلیرسه اداسنه الله کریمدر. همان سز وار اولك!

افندم، شمدی ایجاب ایدیورکه شو آنه قدر کوکلمده صاقلادیغم سرلری سزه سویله‌یم. تاکه نه‌سزه، نه بکا داغ درون اولمسون؛ چونکه بنی آدم بالطبع حرصلی اولدیغی آشکاردر. اما بوحرص برقاچ درلودر.

بنم حرصم، شمدیکی عقل وادراکمه باقیلیرسه، براز کچنه‌جك ایله چوق هنردن عبارتدر. الحمدلله تعالی شو کنج یاشمده بونلردن بر مقدار حصه‌دار اولدم. لکن حقیقتده هپ سنك سایه‌کده‌در. زیرا بنی‌اوقوتدیروب یازدیرتدك. سنك حقکی بیك ییل یاشاسه‌م اوده‌یه‌مم. سندن بشقه کیمسه‌م یوقدر.

ایشته‌افندم، معاذ الله، سکا برحال اوله‌جق‌اولسه سندن بشقه‌سنه «والده» دیه‌جك آغزم وارمماز؛ ودیه‌مم، الله علیم! سنی بن اولونجه‌یه قدر اونوتامم.

... فلك مساعده ایدرسه مرحوم پدرمك کمیکارینی استانبوله

كتيرتەجكمدر [١]. انشاءالله تعالى مخصوص برتربه يا پديرەجغمدر، جملەمزك بر مكانده اولمسنى آرزو ايديورم.

سنك عندكده اك ادنى اولان شيئى ضايع ايتمم. سنك خانه‌كى سوندورمم؛ رحمته وسيله اولور آثاره سعى ايدرم.

... امان، جانمدن عزيز اولان والده‌جكم! كنجلك وجاهللك مناسبتيله سزه هرنه قباحت ايتدمسه جملەسنى عفو ايت، حقكى حلال ايله

ابراهيم شناسى

٣٠ كانون ثانى ٦٩

(عن پارس)

زمانه قديمده فيضان نيل وقوعنده مصر واليلرى طرفندن اهالئ مصره خطاباً تسطير اولنان شهرآيين بيورلديسى

سزكه چمن گزينان بهترين رياض هفت اقليم، خوش مذاقان دلنشين شكرستان پرنازونعيم. خلعت پوشان الطاف رب العالمين، بشارت نويسان «ادخلوا مصر ان شاءالله آمنين» اولان محروسهٔ مصرك وخطهٔ مذكورهٔ باهرالنصرك سادات كرام فرخنده اطوارى، علماء عظام زيبنده آثارى، ميرلوايان باهرالاشتهارى، (سنجق) كشايان صاحب الاعتبارى. (آغايان) عساكر انجم شمارى. رشايش حرمين شريفينك

[١] بدرى طوبجى ضابطى اولوب ٤٢ دەكى روسيه سفرنده شهيد اولمش. شمنى‌ده مدفوندر.

نظاری، دیوان گردون ایوانك عطارد رقمان گوهر باری، محاسبان صداقت کرداری وسائر جمله صغار وکباری سکز.

حالیا ــ الحمدلله العلی الاعلی ــ اشبو سال برکت اشتمال فرخنده شهور وسنهٔ کثیرة المیمنهٔ خجسته ظهورده مددکاریٔ پروردکار عالم وآبیاریٔ چشمه‌سار معجزهٔ فخرانام ــ صلی الله علیه وسلم ــ برله ینابیع عوارف وروادف آلهی وماء الحیوة فیوضات نامتناهی و سائر جداول سلسبیل اوصاف وانهار صاف صفوت اتصاف ارادت علیهٔ حق تعالی وتبارك ایله ضمیمهٔ نیل مبارك اولوب وسیلاب سرشك عشاق کبی ازدیاد بولوب « ومن الماء کل شیءٍ حی » مصداق شریفی اوزره بویله جوش وخروش پی‌درپیدن حیاض ریاض ارباب آمال آب زلال امید ایله مالامال اولمشدر. وکلبانك هزار وصیت وصدای مرغان لاله زار ایله کلستان عالم طولمشدر.

« روضة ماء نهرها سلسال
روضة سجع طیرها موزون
این پراز لاله های رنکارنك
وان پراز میوه های کوناکون »

علی الخصوص بوسنهٔ ستوده بیان نیل سریع الجریان مقیاس قیاسدن کذار ایدوب مراد اوزره هرطرفه جاری اولوب کیتمشدر؛ ومنادیان پسندیده صوت وعمل آوازهٔ « من الجبل الی الجبل » ایله کوش عالمیانی پر ایتمشدر؛ وبوشوقله دهقان روزکار کلاه افتخاری آسمانه یتیرمشدر وکشت آرزوده تخم هزار کونه غناسن مرام اوزره بتیرمشدر.

فلاجرم « ولئن شکرتم لأزیدنکم » مغزاسی اوزره جمله اولو الابصاره واعیان امصاره لابد ولازم وواجب ومتحتمدرکه انواع

تضرع جان سپاری بر له سجده بر محراب شکر باری اولوب ، معتاد قدیم واعتیاد مستدیم اوزره میل تاییل شکران وفای نیل ایله ترتیب اسباب شادمانی وترغیب اصحاب کامرانی ایدوب کرکدرکه میرلوایان خورشید علم وآغایان عساکر ستاره حشم وسائر اعیان ولایت وارکان دولت، علی ماهو العاده. بلکه سنین ماضیه دن زیاده عزت المعینهٔ نشاطی انشاده وطیب طرة القید انبساطی آماده قیلوب مزین عرضیه لردن روی نیلی تزیین ومقرنس کاری زورقلر وکوناکون بایراقلر بری برینه اظهار مکنت وتحسین ایدوب صوکره دخی سعادتلو کرامتلو پادشاه ربع مسکون حضرتلرینك دعای بقای سلطنت روز افزونلرینه مداومت واشتغال اوزره اوله لر.

—

بعض تعبیرات واصطلاحات قدیمهٔ انشا [١]

عتبهٔ پادشاهی‌یه اهالی طرفندن تقدیم اولنان محضر القابی

عتبهٔ علیهٔ سدره مقام، سدهٔ سنیهٔ کردون احتشام لازالت محمیة بحمایة الملك العلام ترابنه جزیرهٔ قبریسك عموماً علما وصلحا وائمه وخطبا وزعما وسائر اعیان واشراف وفقرا قوللرینك محضر صحت اثر بر له عرض حال مافی البالاری اولدرکه

---

[١] « منشآت اللطائف وصندوقة المعارف » نامنده بر اسکی انشا کتابندن مأخوذدر.

دیکر

عتبهٔ علیهٔ عدالتپناه، سدّهٔ سنیهٔ سعادت دستگاه لازالت مقروناً بعنایة الملك الآله ترابنه . . .

دیکر

عتبهٔ علیهٔ عدالتشعار، سدّهٔ سنیهٔ سعادت قرار لازالت محمیة بحمایة الملك الستار ترابنه . . .

میرالای و محصللر عرضی

درکاه فلك مدار، بارکاه کردون اقتدار ترابنه عرض بندهٔ بی مقدار وذرّهٔ خاکسار اولدرکه

قضاة ونوّاب اعلاملری القابی

دردولت مکینه عرض داعیٔ کمینه بودرکه

دیکر

دردولت مدار علیه ترابنه عرض بندهٔ بی‌مقدار بودرکه

نوع دیکر محضر القابی

عتبهٔ علیهٔ عدالت عنوان، سدّهٔ سنیهٔ سعادت نشان لازالت عالیا الی انقراض الدوران ترابنه . . .

وزرای عالی مقامدن پادشاه اسلام حضرتلرینه

دولتلو، قدرتلو، نصرتلو، عنایتلو پادشاهمز حضرتلرینك ارکان عالممدار اولان وجود عزیزلرینی حضرت الله جلّ شانه حضرتلری دائما حفظ وامانده مصون ومحفوظ ایدوب شوکت وعدالتلرینی یوماً

فيوماً افزون واعداى دولتلرينى مقهور ومرنكون ايتمكله سايهٔ سعادتلرينى عامهٔ عباداللّه و بو قوللرى اوزرنده برقرار ايليه آمين .
مهابتلو پادشاهمك ركاب همايون عدالت مقرونلرينه عرضحال قوللرى بودركه

عوام ناسدن ركاب همايونه عرضحال القابى

جناب مولاى متعال عزّ شانه عن الشبه والنظير والمثال شوكتلو، كرامتلو، مهابتلو، عنايتلو، مرحمتلو پادشاه عالمپناه افندمز حضرتلرينى سرير سلطنت سنيه‌لرنده بردوام ومبارك وجود همايونلرينى ودائرهٔ ملوكانه‌لرينى وقايهٔ صمدانيه‌سنده مصون وعمر دولتلرينى يوماً فيوماً افزون واعداى بدخواهلرينى مقهور ودائما آنلر اوزرينه منصور ايليه آمين . . .

ديكر

پادشاه جهان پناه، نصره اللّه وابدّ سلطنته واكثر على الرعايا والبرايا مرحمته حضرتلرينك ركاب همايون عدالت مشحونلرينه عرضحال فقير دعامقال بودركه

ديكر

. . . حضرتلرينك پيش ركاب همايون عدالت‌مقرونلرينه روى عبوديتمى نهاده وچهرهٔ رقيتمى ماليده قيلوب بحر وبر الى يوم الحشر دست يمن وقبضهٔ تسخير كيتى‌ستانيلرنده ثابت واستوار اولمق دعالرى اداسندن صوكره عرضحال عبد بى‌مجال بودركه

كبراى اركان دونتدن وزراى عظامه

وزير آصف شان، آصف سليمان نشان سعادتلو، مكرمتلو، مودتلو

برادر بلند اخترم دستور مکرمت عنوان حضرتلرینك مجالس شریف بهشت آیین ومحفل منیف سعادت قرینلری صوب دولت اوبنه مزید توقیر واحترام ایله دعای بقای عمرودولت وثنای ثبات قدر ورفعتلری تقـدیم وپرسش خاطر عاطر فیض مآثرلری مراسمی تتمیم اولندقدن صوکره ضمیر منیر خورشـید تنویرلرینه منهای دولت جوی صـافی ضمیرلری بودرکه

قرب دولتده اولان ذواته

حق سبحانه وتعالی حضرتلری آفتاب عالم آرای خلافت وجهاندا- ری اولان شوکتلو، کرامتلو پادشاه دین پناه خلدالله خلافته الی یوم الانتباه حضرتلرینك خورشید فر وشوکت واجلاللرین آسمان سعادتده همیشه درخشان ایدوب دولتلو سلطانم حضرتلرینك دخی کواکب مجد واقباللرین هر آن تابان ایلمك ادعیه‌سی ورد زبان قلندقدن صوکره

--

وزرا ومیرمیران واکابر اعیاندن صدراعظم حضرتلرینه تحریر اولنان سرلوحهٔ مکاتیب مرغوبه

ـ والده وسائر سلطانلردن ـ

عالی وقار، ذی الاقتدار پاشای اعظم ومشیر افخم حضرتلرینك حضورلرینه مراسم عز واقبال کامرانی ولوازم مجد واجلال جاودانی ادعیه‌سی تجدید وتمهید قلندقدن صوکره اعلام واشعار اولنان بودرکه

ـ دارالسعاده اغاسندن صدر عالی حضرتلرینه ـ

دولتلو، سعادتلو، عنایتلو، مزید رأفتلو وفی الهمم افندم حضرتلرینك

ملتجاى اكارم اصحاب عز وجاه اولان پيشگاه معالى دستگاهلرينه غايت تعظيم واجلال ونهايت تفخيم واجلال ايله كالاى والاى خاص الخاص صدق و ولا وپرنيان بى همتاى مخادنت مناص محمدت وثنا عرض واهدا وخاطر خطير لازم التوقير كريمانه‌لرى على وجه‌التكريم زيور استكشاف واستنبا قلنديغى سياقنده برداشته ثناورپيرالرى اولدركه

— قريم خانلغى جانبندن صدر اعظم حضرتلرينه —

موقف رفيع الشان وزارت وكامرانى ومحفل منيع شامل‌الاركان صدارت وفرمان رانى لازال عالياً بالعون الربانى صوب سعادت اوبنه مزيد تعظيم وفرط تكريم برله ذمت اخلاصمزه ملتزم اولان دعاى بقاى عمر ودولت واقبال وثناى ثبات قدر ومنزلت واجلاللرى تقديم وتتميم اولندقدن صوكره ضمير منير مهر تنوير وخاطر عاطر مشترى نظيرلرينه مهناى محب دولت جوى صافى ضميرلرى بودركه

—

بعض فقرات لطيفه

معمار قلم هندسه‌دانلريله تعمير دل ويران داعىٔ خلوص نشان بيورملرى خاصةً رجا اولنور. اولبابده كرم جناب سيادت مآب مكارم شيمكدر.

— ديگر —

ازقديم جناب سعادت نصابلريله ميانده رابطه‌بند استحكام اولان

بنیان خلوص و محبت وعلاقهٔ درون و مودت دوریٔ صوری ایله انهدامدن مصون وعلی الدوام اذکار محمدتلری ورد زبان اخلاص نمون اولمقدن ناشی هربار اخبارعافیت آثارلرینه انتظار درکارایکن..

— دیگر —

مکتوب مسرّت مشحونلریله مبانیٔ مودّتی تأکید واساس محبتی تشیید ایلمکدن تحاشی بیورمیه‌لر

— دیگر —

ازقدیم میانه‌ده متین ومستحکم اولان علاقهٔ اکیدهٔ خلت و رشتهٔ سخت بستهٔ ودّ ومخادنت مقتضاسنجه همه آن اذکار جمیله واوصاف پسندیدهٔ کریمانه‌لریله اوان گذار واظهار خلوصه بهانه‌جوی انتظار ایکن...

— دیگر —

حقاکه بوثناکارلرینك رشتهٔ اخلاصی حلقهٔ درعزتلرینه او وجهله بسته دکلدرکه کش مکش مساعدت صوریه‌دن کسسته اوله وتار اختصاصی گوشهٔ ایوان دولتلرینه او مرتبه مربوط دکلدرکه صرصر حوادث ایام ایله رسته اوله...

— دیگر —

چکیدهٔ خامهٔ سحر آثارلری اولان نمیقهٔ فصاحت بارو صحیفهٔ فصیحهٔ بلاغت شعارلرینك ظهور وبروزی بساط انبساطی درمیان ورباط کهن خانهٔ دل وجانه قافلهٔ نشاطی مهمان ایلمشدر. همواره توجه وجههٔ اقبال ایله خوشحال اوله‌لر.

—

خواجکان وکتاب وشعرا وعلما ومشایخ وحکمایه مناسب فقرات وتعبیرات

الحالة هذه نوباوهٔ بوستان سخن، رشك كذاران طرز كهن اولان خوش كلماتی مشتمل وزبنده الفاظ ونكاتی متضمن مكتوب شریفلری واصل ومضموننده درج اولنان عبارات سلیسه‌یه اطلاعده طبیعته انشراح تام وخاطره انبساط مالاكلام حاصل اولوب نوعروس معانی‌یه التباس ایتدكلری لباس تازه باعث رونق وزینت بی‌اندازه اولمغله خیاط طبع زردوزلرینه هزار تحسین ونساجی قلم سحر اندوزلرینه انواع آفرین اولنمشدر. حقا كه بحر نظم ونثرده بو كونه لالی متلالی ظهوره كتیرمك وتمام مرتبه‌كام آلمق سزك ذوق سلیمكزه مختص در. همیشه جامع انواع حیثیات ومالك اصناف كمال اوله‌لر.

— دیكر —

بالفرض هر نه رتبه تاروپود عبارات واستعارات ایله نسج كالای معنی وشعاع خورشید مقاله جواهر مضمونی نظم ایدوب عنقود ثریا ایلمكه قابلیت واستطاعتم اولسه‌ده ینه بازار اعتبارده خواجهٔ بندر معارف وكمال اولان دولتلو افندمز حضرتلرینك قماش ناطقه‌لرینه نسبت بوریا والفاظ دربارلرینه قیاساً خذفپارهٔ بی‌بها اولدیغندن قطع نظر طبع نكته‌دانلرینه اظهار معرفت ایلمه‌نك بحر عمانه درو كوهر ومصباح صباحه چراغ بی‌نور وفر عرض ایلمكدن فرقی اولمایوب دأب استادیته كمال رعایت وبنده‌لرینه حسن همتلرندن ناشی عدم اهتمامزه رضا ورخصت ویرمه‌یوب سعادتلو بك قرداشلرینه فرستاده بیوردقلری ملطفهٔ كرامیلرنده شاهد چهرهٔ مقام آب وتاب لطافتدن

بی بهره اولدیغنی صورت تحسیننده تلمیح و ایهام ایله تنبیه و افهام بیورمشلر. جناب عزت مآب نعم المنابلری بیت الشرف آفتاب دولت وملجأ ومظلهٔ ارباب معرفت اولمقدن خالی اولمیه‌لر ...

— دیکر —

ذات بی نظیرلری انواع خطوط مالك وجملهٔ فنونه سالك اولدقلرندن غیری سرعت کتابتده صبای سبکبار کبی خوش رفتار و تسوید کتابده سریع البیان برمرد چابك سوارسکز. الحاصل بو حرکات بی قرار وبو روش ورفتار ایله بر نامهٔ بلیغ لطیف الاسلوب تحریر ایلمش سکزکه آلتون ایله نقش ونکار اولنمش کبیدر. بوندن صوکره بو پرکار دوّارده نقطه وضع ایده‌جك بر محل قالمامشدر. زهی دولت وسعادتکه بویله هنر معتبر قبضهٔ قدرتلرینه مسخّردر! آیا جهانده کیملره میسردر؟ بالفعل فرید دهر اوله‌لر ...

— دیکر —

بهترین هنکامده نمیقهٔ نظیفهٔ مهر ارتساملری واصل اولوب سطور لطیفه سنده کشیدهٔ قلم جواهر نظام اولان رقمهای سیاقت آمیز ومزایای نزاکت انکیزلری برات عتیق اشتیاقی تجدید ایتدیکی ان شاء الله تعالی معلوم صراف نقد ضمیرلریدر. حق بودرکه علاقهٔ سابقه‌دن ناشی جنابکزه مرتبهٔ انجذاب درونم بیرون دائرهٔ تعبیردر. همان جناب حق جمله مزاك محاسبهٔ امورینی مطابق مقابلهٔ توفیق ولازمهٔ ذمتمز اولان خدمتك اداسنده لطف وعنایتن رهبر طریق ایلیه. بوندن بویله دخی

طرفڭزی لوحهٔ خاطردن محکوك قلمتراش فراموش بیورمایوب احیاناً تحریك خامهٔ مشکین لباس وداد ایتمکدن خالی اولمیه‌لر.

—

اصطلاح نحو عربی اوزره بر مکتوب خلوص آمیز

فضای دلکشای بر ومکرمتده نصب کردهٔ ایادیٔ فیوضات اولان بارگاه مزرکش تار مروت وحمایتلرینه اوته‌دنبری اوتادقویهٔ البنیاد واختصاصم مربوط ومشدود وتارانفاس بقا وحیاتم سوی مدحت ذات نادره خلقتلرینه مقصور وممدود اولدیغی نسبت شمولده امر متبوعی مقرر اولان تأکید لفظی ومعنوی ایله اثبات وتأییده محتاج اولمادیغی ممیز غث وسمین کمیات ومبین هیئت خرد وثمین کیفیات اولان طبع معالی نبع آصفانه‌لرینه بارز وغیر مستتر اولمقدن ناشی ـ شکراً لهذه النعم ـ استثنای عقلی ونقلی ایله مستثنی وندای « یامن له الفضل والهمم » ایله منادی اولان ذات مکارم نعوت وصفاتلرینه هربار رفع رقعهٔ اخلاص ایله تأکید مبانیٔ اختصاصمه فرصت جوی ایکن جمل مکارم مستأنفه‌یی محضا تجدید ومراثر حسن توجه آصفانه‌لرینی مجرد احکام وتشدید ضمننده بومضاف حواشیٔ درگاه معلا قباب وبوتابع خول بارگاه منیع الجنابلرینه لطفاً وکرماً فرستاده بیوریلان برقطعه مفاوضهٔ مکرمت معاوضه‌لری، که دیبای استبرق نمای حسن نسجی امتعهٔ بلغای ازمنهٔ ثلثه‌یه کسادآور وهربر لفظ بدیعی الانسجامی مبتدای مروت خدیویلرینه مقدم خبردر، برحین فرح قرینده راحه زیب ورود وکالبد ناتوانه افاضهٔ عین الحیوة سرور نامعدود ایدوب بوغاشیه

داربارهٔ مکرمت و بو برکستوان کرفت جوار عنایتلرینی بو وجه ایله دخی ممنون التفات بیوردقلری ایچون لسان وجنان مدح واخلاصده یکدیکره متسابق و بینلرینه تنازع فعلین لاحق اولوب بالاخره مع التساوی لسان صداقت نشان احادیث طیبهٔ مدایح منایحلرینی راوی وجنان رصین الارکان حصر محضیت ایله خلوص غیردن خالی وخاوی اولدیغنی بیان وسیلهٔ عرض رقیت وخصوصیتم اولمشدر. انشاءالله تعالی لدی شرف الوصول عبد صادق الطویه‌لری فی کلّ حین دعای بقای عمر ودولت ابد قرین وثنای ذات محمدت رهینلرنده ثابت وقائم واخلاص ورقیتم صحیح وحقیقی اولوب شوائب اغراض وعللدن سالم اولدیغی مرجع تمیز معارف ونکرات اقوال و مقیاس تبیین موازین اعمال ومعیار تعیین مبهمات احوال اولان ضمیر مجلای مرآت نظیره عکس انداز وضوح اولدقده بوندن بویله دخی دولت مواصلتدن بدل بعض اولان کرمنامهٔ مرؤت خاتمه‌لری ارسالیله بو شرمندهٔ لحاظهٔ عاطفت و بو سر افکندهٔ مواهب پر برکتلرینی حائز رهینهٔ مفخرت بیورمالری بابنده ...

کتب مشهورهٔ عربیه‌دن بعضیلرینک ذکر اسامیسی التزامیله یازلمش برمکتوب [۱]

جریحهٔ فؤاد فرقت زده‌یه ادویهٔ (شافیه) وخاطر شوق آلوده‌یه امنیهٔ (کافیه) اولان ملاقاة ذات ستوده صفاتلری (نتایج الافکار)

[۱] بومکتوب شاعر مشهور غالب بک مرحومه اسناد اولنیور.

خلوصورانەم اولەرق علی الدوام (مطوّل) تحیت وثنالری ازبرو (اصول) خلوص ومحبتلری مستحضر قلنمقده اولدیغی صوب فاضلانەلرینه (اظهار) و (روضة الاخبار) عافیتلرندن اجتنای باکورۀ آماله ابتدار ایلمك (نخبۀ) فکروخیالم ایکن (درر) (غرر) دعای الخیراستادانەلری بارۀ عاجزانەمده هم تأثیر کبریت احمر و (خلاصۀ) همت بهیەلری فرق ناچیزانەمه یار و یاور اولمق تقریبیله بواثناده وقوع بولان امتحانه دخولمز میسر وبعونه تعالی ملازمت رؤسنی اخذ ایله مقدمۀ تدریسه وصولمز مقدّر اولمغله جهت تلمذ ایله طرف اشرفلرینه درکار اولان نعمت اختصاصمه بناءً بووجه ایله نائل (غنیۀ) مرام اولدیغم (شمس المعارف) قلب تابناکلرینه باعث حظ موفور اوله جغی مجزوم و (قانون) مهر وموالاتم (تفصیل) وتوضیح و (تلویح) دن (مغنی) اولدیغندن (غایة البیان) شوق وغرام خالصانەم موجز و (مختصر) قلنەرق مجرّد افادۀ حال وافتحاص خاطر مکارم اشتماللری سیاقنده...

ینه بویولده یازلمش برمکتوب

حسب الاخوة المعنویه بینمزده مرتبط اولان رابطۀ قویۀ صدق ومخادنت وواسطة العقد (فرائد) مجموعۀ مخالصت ایجابنجه (بحررائق) دل فضل موئل لوذعیلرنده جایگیر رسوخ واستقرار اولان (درر) (غرر) مقاصد وامانی کشیدۀ سلك اللاٌل تیسیر صمدانی اولماسی ادعیۀ خالصانەسیله تحشیۀ متن شوق وغرام ایتمکده ایکن «المؤمن (مرآت) المؤمن» مفاد مفیدی اوزره مثبوت جریدۀ قلب وفامشحون

عاجزانهم بولنان قضيـهٔ بديهيهٔ الانتاج حب وولا (مرأت اصول) حقائق وجام (جهان نما) ى دقائق اولان ضمير منيرلرينـه عكس وانجلا ايتمكله

« سلام دوست شنيدن سعادت وسلامت »

سرّى آفتاب (مشارق) وار (مطالع) كمؤندن رونمون اولەرق بو كرّه رهكذاى (منار) (فنار) [١] وجوينده‌ٔ جود وعطاى حضرت غفار برادر سخن آورمز رفعتلو سـليم سرى افندى [٢] بندەلريله لطفاً وعنايةً فرستاده بيوريلان (تحفة الملوك) سلام منشط الصعلوكلرى مانند نهال عشق بهجت افزاى (روضهٔ) صباخ وزينت بخش (حديقهٔ) انيقهٔ انشراح اولمقدن ناشى اوتەدن برى هردم وآن (نفحات الانس) مواظبتـله معطر ساز مشام جان وجنان اولەكلديكم (نتائج الافكار) اثنيهٔ سنيه‌لرى كمال ابتهـاج وافتراح ايله بخلوص البـال مرفوع اجابتكاه ربّ ذو الجلال اولديغى بيانيله مخزون خزانهٔ بال پربلبال اولان جوهر كرانمايهٔ ميل وركون بومبحث (مطوّل) الذيلده (تلخيص) وتقرير تصـويب كردهٔ كلك (حريرى) تحرير اولديغى جهتله بوقدرجق كلمات متضمنهٔ (الاشارات) تبيين مرامده (كافيه) وجريحهٔ صدره (شافيه) كوريلەرك مجرّد (ملتقى الابحر) فيوضات نامتناهى و(كشاف) مشكلات وحى آلهى اولان ذات فضائل پيماى تحريرانەلرندن التقاط ذخيرهٔ فيض و همت واستفاضهٔ (رشحات عين الحيوة) فخر وسعادت امنيهٔ مخصوصه و(غنيهٔ) مخصوصه سيله تزيين وثيقهٔ مستمندانەيه اجرا قالندى...

---

[١] بولفظك هم (فنارى) نامنده‌كى كتابه، هم حامل مكتوبك عزيمت ايده‌جك اولديغى يكيشهر (فنار) ه دلالتى اولمغله‌بك مناسب دوشمشدر.

[٢] سرى پاشا حضرتلرى

فاضل محمد افندینك مرحوم جودت پاشا حضرتلرینك تاریخ عثمانیلرینه ایرادیه یازدقلری تقریظ

دقیقه‌شناسان احوال ادوار عندنده مستغنیٔ بیان واخطاردرکه تحوّل اعصار واعوام وتبدّل اطوار وایام ایله یالکز احوال اشخاص واقوام دکل، بلکه شیوه واداء السنهٔ انام بیله تغیر ایتمکده‌در.

بر لسانك یوز سنه اوّلکی تعبیراتیله شمدیکی اصطلاحاتی پیش نظر دقته آلنسه نه‌قدر تحوّلاته اوغرامش اولدیغی بصر بصیرته روشنا اولور.

وقتیله «چاوشلق» دولتجه نه‌قدر معتبر عنوان اولوب ده چاوشلر ایچنده نصل حیثیتلی ذاتلر بولندیغنی بیلمیه‌رك تاریخلرده چاوشلردن بعض دول نزدینه ایلچی کوندرلدیکنی کورنلر عصرمزده‌کی «دعاوی چاوشلرینی» [١] پیش نظره آلیروب بونلردن نصل سفیر کوندریلیرمش!— دیه تعجب وحیرتده قالیر.

الحاصل، مرور زمان ایله، افراد انسان کبی الفاظ واصطلاحات لسان دخی تغیر وتجدد ایدوب کیدر؛ علی الخصوص تعبیرات رسمیه، وقوعات جسیمه ایله، وضع اصلیسنی بتون دکشدیروب باشقه قوتلر، باشقه مزیتلر پیدا ایدر.

ایشته بوقبیلدن اوله‌رق وقعهٔ خیریه‌دن [٢] صوکره اندرون وبیرونجه زبانزد اولان تعبیرات رسمیه اوقدر تبدّل ایتمشدرکه بو

---

[١] محاکم عدلیه‌نك تشکیلنه قدر— اسکی زمانده «چاوش باشیلق»، صوکره «دعاوی نظارتی» نامی ویریلن— بردائرهٔ نظامیه‌ده مباشرلك خدمتنی کورن خدمه‌یه دنیلیردی. (براز مدت صکره بو تعبیرك دخی مجهولات صره‌سنه کچه‌جکی درکاردر.)
رشاد

[٢] والد کثیر المحامد حضرت پادشاهی جنت مکان غازی سلطان (عبدالمجید) خان حضرتلرینك کلخانه خط همایونی اعلان بیوردقلری ١٢٥٦ سنه‌سیدر.

تعبيراتك وضع حقيقيسى وصورت استعماليه‌سى بيلنمدكجه او عصرك وقايع تاريخيه‌سندن بك چوغى لايقيله آكلاشـيله‌ماز، اووقته ادراك ايدنلرك هنوز بقيه‌سى زيور صحيفهٔ حيات اولديغى جهتله شـمديلك اومثللى تعبيراتك معانيسنه بعض مرتبه كسب وقوف اولنه‌بيليرسه‌ده آنلرك دخى آرقه‌سى آلندقدن صوكره تاريخلرده مندرج اولان بك چوق القاب وعنوانلرك تحقيقى قابل اوله‌ماز.

بناءً على ذلك ــ مقدما اندرون همايونجه مقيد اولان بك چوق القاب وعنوانلرك شرح وايضاحنى كافل واندروندن مخرج مشاهيرك تراجم احوالنى شامل اولان ــ اشبو تاريخ، دولت عليه تاريخنى مطالعه ايدنلره كوره، برعين بصيرت ودوربين حقيقت اولمغله مؤلفنه لسان ستايشله تشكر اولنور. جعل الله سعيه مشكورا...

—

مشهور جبالى حربى كبيرينه دائر سلانيكلى عطا افنديك برمكتوبى

بعدطرح تكلفات عاديه استفسار حال وخاطركز خصوصى بووجه ايله تأديه اولنوركه:

اشبو ١١٩٦ سنه‌سى رمضان شريفنك ١٣ نجى پنجشـنبه كونى ساعت اوچ صولرنده جب على [١] درونندهواقع «چنغراقلى دكرمن»

---

[١] همان هر لفظى وضع طبيعى واصليسندن چيقارمق مراقنده‌بولنان بعض اصحاب قلم بونك ايچون دخى درلودرلو توجيهاتده بولنيورلرسه‌ده ــ اسماده وجه تسميه ومعنى آرانميه‌جغى ــ قاعدهٔ كليه‌سنه اتباعاً بونى سويله‌نلديكى كبى «جبالى» يازمق هرحالده اولادر.

اتصالنده ماونه‌جى على‌نك خانه‌سندن قضاءً ظهور ايدن آتش سوزان «نارالله موقده» صداسيله ولوله‌ساز آسمان اولوب، بردلبر آتشين رخسار كبى. «عاشق‌پاشا» جانبنه خرامان وميال و«قصاب باشى چشمه‌سى»نه آتش‌زن اشتعال اولدقده، طوپ قلعه كوب كبى، «اوسكوبلو»يه طراقه بخش واويلا ايكن آنده ايكى شق اولوب شق اولى «حيدر»ه طوغرو شراره فشان، شق ثانيسى «مفتى حمامى»نه — وعليه‌الفتوى — ديوب «قاضى چشمه‌سى»نى سوزان وقضايه رضادن ماعدا چاره اولماديغندن «اوتلقجى يوقوشى»نه صعود واطراف واكنافى چاير چاير ياقوب علف‌زار دودكبود ولاجل الزياره فاتح جامع شريفنه ورود ايدوب حيدر جانبندن شراره‌دار اولان آتش دوزخ‌مدار يمين ويسارده دركار اولديغى حالده «افرازيه» سمتنه قامت‌فراز افراز اولوب، سهام بلا كبى، بيوت ومنازله آتيلوب بالكليه خاكستر وجامعنك حواليسنه دهشت فكن شوروشر اولدقده حوالئ (مذكور) ده باد آتشدن قد خميده اولان عباداللهك احمال واثقالى قاليچهٔ آتشين اندام وكستردهٔ زمين انهدام اولوب جامع (مرقوم) ك قبه‌سى كوكس كروب مناره‌لرى ديك كلكله درونه دخوله فرصتياب اوله‌مديغندن اطرافنى طواف ايدرك فاتح مرحومك تربهٔ شريفه‌لرينى بعدالزياره مرقد انورلرينه اخلاصله فاتحه خوان اولدقده شدت روزكاردن جانبنه تماس وبحر سفيد. بحر سياه جانبارنده كائن مدارسى‌قرين اندارس وآتش اساس ايدوب طابهٔ علومى بالكليه دلسوختهٔ بى‌قياس ايتمشدر.

بعده كوچك، بيوك «قرهمان» ى بعدالاحراق قربنده واقع خفاف خانه‌يه پاى انداز سرعت وخفافلرى مست وسركردان حيرت وسراج خانه‌يه طوغروتهزيز ركاب (علو تاب)ايدرك برايچه‌دونادوب

اكرچه اطرافنه امالهٔ لجام التهاب ايتمه‌مشدی اما برقولی دخی (كل آت قريب) واديسنده «آت بازاری»نه كرم عنان توسن اضطراب اولوب آنده‌خيلی اوزنكی پارلاتمشدر.

بالاده تقريری زبانكذار خامهٔ آتشين جامه اولديغی اوزره «اوسكوبلو» سمتنه كيدن آتش «صالح پاشا چشمه‌سی» نه علمكش نار فريق اولوب «وفريق فی‌السعير» مالنجه عزبلر جانبنه نشر عذاب دوزخ اثر ايدرك اون‌قاپانه‌جوالنمای نقمت‌ورجعت قهقريه ايله‌درهم درهم حركت و«آتلامه طاشی» نه خطوه‌انداز خيبت و«كوچك بازار»ه منتهی اوله‌رق كرمئ بازاره آنده رواج ويروب وافر آليش ويريش ايتدكدن‌صوكره حيدردن زبانه‌كش اولان آتش علوكير جانب «زيرك»ه رسيده اولوب‌جوانبنده واقع‌ابنيه وجوامع وسائره‌يی بالكليه زير وزبر وذروه‌سنده كائن كاشانه‌يه سرايت ودرونه دخول ايتدكده قابل حرارت اولمامغله سيلوب سوپوروب يميننده واقع «چينيلی حمام» درونه كيروب ويسارنده واقع دكرمن زقاقلرينی دونه دونه ياقوب خراب ايلمش و

«آسياب دهره كلدك بزده نوبت بكله‌رز»

فحواسنجه اصحابنك احوالنی ديكركون ايتمشدر.

بعده شرزهٔ آتش عسكر جهنم پيكرينی سكز طابور ايدوب ابتدای ظهورندن اوتوز اوچ ساعت مرور ايتمش ايدی‌كه تكرار «كوچوك بازار» ده بيويوب اطرافنی پرسوز ايدرك طرفيندن هجوم شررپاش هموم «آغا قاپوسی» نه مثال باد سموم، اسدكده اوسرای مخصوص «كانهم بنيان مرصوص» برطاق بلانطاق ايكن «تكه‌لی» كوشكنك تحتانيسندن بدأ ايله كيتدكجه ترقی بوله‌رق ياننين كوشكنه

قدم نهاده و کوشـك دخی، نخل ارغوان آسا، رنك بنادن سـاده اوله‌رق «قول بوکانه‌یجه خضر ایرشـمز» قولنجه پادشـاه عالم پناه شوکتلو افندمز حضرتلری آنده موجود اولملریله کرچه سرای ایله کوشك کلیاً محترق ایسه‌ده باطن توجه حضرت پادشاهی اطرافده‌کی آتش منقطع ومندفع اولمشدر.

او کون جمعه‌یه تصادف ایتمکله ادای صلوة جمعه ممکن اوله‌مایوب هرکس منارەلرده اذان سوز وکدازه آغاز و خدمهٔ اهالیٔ حریقك فسخ صیامنه بافتوای شریفه جوازویرلدکدن صوکره یغماجی کروهنك حریقه «قزیل بایرام» دیدکلرینك سرّی نمایان اولمشدر!

بعده «زیرك» زیرینه تنزل ایدن آتش دخی «وفا»یه طوغرو عزم ایدوب «اول بی وفایه‌دك کیدرز» مفادنجه سمت وفادن مرور وجانب جور وجفایه عبور و «قوبوجیلر، ملاخسرو، شهزاده باشی» طرفلرینه بنیاد افکن شور اولدی وبرجانبی تیمارخانه ورانندن زنجیر کش جنون واضطرار وهنوز رهایاب اولمامش دیوانه‌وار «تریاکیلر چارشیسی» نه بر شوق ونکاه مرحمتـله کیفلرینه دکمه‌یوب تریاکیلرك نه‌معجون اولدقلرینی تفهیم وجوارنده میوه‌چین شوق اوله‌رق «کرازلی مسـجد» نی بعدالتناول عاطف زاده مرحومك قوناغنه عطف زمام عزیمت واو خاندانه قطعا عطوف ایتمه‌یوب اوته‌کی آتشك قولنه معطوف علیه اولمشدر.

بر طرفی دخی «بوزطغان کمری» نی قوشاتوب، عقاب دوزخیان مثال. «عجم اوغلی» میدانه‌فرزانه آت‌سورمشدر. بوندن اقدم چاوش

باشى بولنان احمد نظيف افنديك خانه‌سى آثار عمراندن تنظيف [١] وسائر بيوت وسكناتى خرابه‌زاره تضعيف ايله‌ويران و « اسكى اوطه‌لر » ه منهى اوله‌رق تجديدينى تنبيه ايله كذران ايتدى.

سلطان محمد جانبنك بر قولى « صارى كوزل » ى، برقولى « يكى اوطه‌لر » ى ـ اسكى عادتدر ـ ديه سلامله‌يوب درونده بولنان قول طائفه‌سى سلامه طوردقلرنده قطعا التفات ايتمه‌يوب دودمان بكتاشيه‌يى خراب ايتدكده « خاليجيلر كوشكى » نه دوشنوب اول فضايه بسط قاليچهٔ آل كون ايلمشدر.

« نه اورنكلر چيقاردى نوبنو قاليچهٔ آتش
دوشندى قپ قزيل بر آتشين آطلس ميدر غبرا »

مضمون بديدار ايدوب هر كس حيرتندن برى برينه باقاركن اوكوز بوينوزى قوشاتوب « آقسراى، شهزاده، اكشى قره توت، قوسقه، قاضى عسكر حمامى » جوارلرندن حملهٔ جانكدازى‌يه آغاز و آقسراى طرفندن، شق عصاى موحدين كبى متفرق اولوب

« لهيب حوصله سوز زمانه‌در بوشرار »

مؤداسنجه خارق‌عاده اوله‌رق برفرقه‌سنى « خاصكى » جانبنه تخصيص وفرقهٔ ديكرينى « توز قوپاران » سمتنه ترصيص وجوانب اربعه‌سنى مغبرالخاطر ايدرك حريق اوواديلرده طاش ديكمشدر!

برقاچ فرقه‌سى دخى « قوجه مصطفى پاشا » يه دوكولوب پيرو برنا انكشت بردهان، حيرت اوله‌رق تضرع ونياز حقه مشغول وينه آنده

[١] او زمانك رجالندن بولنان بو احمد نظيف افنديك نامى كبى آثار قلميه‌سى‌ده پارلاق ايمش كه بعض كتب انشاده كورولن تسويداتدن اكلاشيليور . كتابمزده مشاراليهك دخى بر ايكى اثرى بولندوريله جقدر.

صاغ، صول اولوب حكيم زاده على پاشا جامع شريفنه دوراساز آرام اولنجه خدمه‌سى واطرافنك سكنه‌سى ـ آيا. بونك علاجى نه در؟ ـ ديه چاره‌جو اولدقلرنده مرحومك روحانيتندن صادر اولان

«اى اهالى! آتش (احراق) دن آزرده‌يم
موميای تسليت هرگز مفيد اولماز بكا»

مضمونيله اهالى‌يى رنجيده خاطر ايليوب آتش كلياً التيام قبول ايتميوب اكنافى حار ويابس ايتديكندن قوجه مصطفى پاشايه پنجه‌دراز اندباه و «سنبل افندى» حضرتلرينك آب روبى بركاتيله خزانديدهٔ اضمحلال اولمشدر.

برسمتى دخى ـ اغرب من الوقوعات ـ «سليورى قاپوسى» نه عارج، برسمتى دخى «يدى قله» سمتنه، براژدر هفت سركبى، خارج وبرطرفى «قاضى عسكر حمامى، اكشى قره توت، آقسراى» جاده‌سنده اطراف واكناسيله يانه‌رق «لاله‌لى» جامع شريفنه طرح علوكون ازهار واورالرى مانند شقايق زار ايتمشدر.

جامع مذكورك درونه وضع مامللك احمال واثقال ومفروشات ايدرك تحصن ايدن رجال ونسوان، صغار وكبار، اقويا و ضعفا داغ بردل فتيله سوز «الامان!» اوله‌رق «يانار كونى برداً وسلاماً» آية رحمت فزاسندن استمداد ايله العطش كويان اولان عباد الله درت يوزدن متجاوز اولديغى رسيدهٔ حد تحقيق در.

جامع مذكورك درونه موضوع اشيانك مجموعى بردن طوتوشوب آلتى مخزن اولمغله تخميناً بش آلتى بيك چكى خطب خشك مملو اولوب «قورونك يانده ياش ده يانار» فحواسنجه زير وبالاده ملتهب اولان

آتش درونده بولنانلرك مجموعنی بردن جگرسوزشهادت ودلحرارت دیده‌لرینی جام شراب کوثرایله اروا ایدرك متواریٔ مکافاة روز جزا ایلمشدر.

مع هذا، نم افندم، اشبونارمصائبه رأی صائب کارگراولەمایوب

«بوبر غضب بوکا قانجه طلومبا کار ایتمز»

دیه خدمهٔ حریق نومید اوله‌رق جانب حقــدن متوّجه ظهور مدد عنایت اولدیلر. حریق دخی لاله‌لی‌یی دریای آتشه غرق‌ایدوب قوسقه سمتنه پانهادهٔ شأمت وراغب پاشا حضرتلرینك کتب خانه‌سنه کتبه ساز رغبت ودرون کتبخانه‌لری محفوظ اولمغله مشارالیهك تربه ومرقدلرینه عذر ایله جبین سای سوزوگداز اولوب مشــارالیه دخی کمال حرارتدن اشبو بیته آغاز ایتدیلر:

«ای چشم گریه خیز! اثرك یوقمیدرسنك؟
آتش ایچنده‌یم خبرك یوقمیدر سـنك؟»

آخر کار تربه ومرقددن کچــوب او جانبلری خراب ویبــاب ایدرك «لانغه بوســتانی» نه رســیده و وافر بیــوت ودکاکین ایله حصار لانغه‌یه بر آتشدن پالانقه چویروب یاقه‌رق ییقه‌رق قاپوســندن طیشــاری خروج وبیرونده اولان قهــوه خانه‌لره ولوج ایتمه‌سی غرائب زمانه‌دندر.

ساحلك دریا ایله بینلری شکر آب اولماسندن لشکر آتش زور آور اوراده مضمحل وپریشان اولمشدر.

اوته‌کی طرفی دخی سلیوری قاپوسنه منتهی اوله‌جق محلده اکمکجی

قرونی پیشگاهنده «قره چاپی بوستانی» دیمکله معروف محلده گلستان قرار اولمشدر.

برجایی دخی سیمکش خانه قربنده رشتهٔ امتدادی حدهٔ سکوندن کچیرمشدر.

برجایی دخی «قپودان پاشا حمامی» قربنده لنکر انداز اقامت اولمشدر. طرفینی دخی «صولو سرای» و «آیازمه قاپوسی» داخلنده انداختهٔ قعر زمین وجانشین جهنم اسفل السافلین اولمشدر.

آتش سرکشك اوّل ظهورندن هنکام سکوتنی ٦٤ ساعت اولمغله هشت بهشت اولان استانبولی طبقات هفت دوزخدن نشان ایدوب تخمیناً ۳۰۰ دن متجاوز ـ صغیر وکبیر ـ جوامع ومساجد، ۳٦ خانقاه فقرا ومعابد وتقریباً ۲٦۰ حمام وبیوت ومنازل وسائر ابنیه‌یه معادل متحرق اولان شیلرك تفصیل وتعبیری دائرهٔ امکانده دکلدر. همان خدای ذی‌شان عبادی حقنده شو آلام وغمومی خاتمهٔ مصائب ایلیه آمین.

محروق السکنا والاشیا
احمد عطا

—

«سوس» عنوانلی برمقاله [۱]

سوس دنیانك شی اوبله بر دشمن دسیسه‌کاردرکه هجومه باشلادیغی زمان حائز اولدیغی قوتك تمامنی صدمهٔ اولاسنده ارائه ایلمز. انسان

[۱] ابوالضیا توفیق بك افندی حضرتلرینك «محرر» نامنده‌کی اثرلرندن مأخوذ در.

بوكا پك جزؤی مساعده ايليورم ظن ايدر. حال‌بوكه بو دشمن شيرين ادا ايلك مساعده‌يی كوردكدن يعنی بركره مقبول اولديغنی آكلادقدن صوكره مساعداتك صوك رتبه‌سنی احراز ايتمكی آرزو ايدر. انسان ايسه برنجيده مغلوب اولدقدن صوكره ايكنجيسنده غالب اوله‌ماز؛ آرتق مغلوبيت مغلوبيتی توليد ايدر. بو ايسه انسانك ضعف طرفی بولدی‌می زبون كشلكده‌كی مهارتنی كيتدكجه ابراز ايده‌رك انسانی تماميله پنجهٔ اسارتنه آلير. بو فكرك خلافكيرانی يعنی سوس طرفدارانی اوله‌رق برخيلی معترضه تصادف ايتمك اقوای ملحوظاتدندر. لكن بز مؤاخذلرمز اوله‌جق ذواته شمديدن: «صبر بيورك؛ چونكه چوق كچمز سزی‌ده سوس يوزندن متضرر بناء عليه قولمزی تصديقه مجبور كوروروز» ديمكدن بشقه بر مقابله‌ده بولنميه‌جغمزی تأمين ايدرز.

سوسك انسانه كيف وحظ ويرمكده پك چوق شيلردن مؤثر اولديغنی كيمسه انكار ايتمز. لكن اوّل امرده وارداتك مصارف ضروريه وطبيعيه‌يی تسويه ايتدكدن صكره ــ مغلوب اولمامق شرطيله ــ بوكا كفايت ايدوب ايتميه‌جكنی حساب ايلمك الزمدر.

هركس سوسه باشلايه‌جغی زمان مصارف ضروريه‌سنی تهوين ايده‌جكنی زعم ايلر! بونلر او ضعيف فكرلردركه اختراع كرده‌لری اولان تخمين كاذب وقياس فاسده ينه كنديلری فريفته اولور.

سوس، بر خانه‌يی تزيين ايليه‌جك يرده عندالحقيقه ــ هر درلو معناسيله ــ برباد ايدر؛ خانه‌نك برهان سعادتی اولان اثاث سادكی‌يی محو ايده‌رك يرينه، ساخته متكبرلره مقيس اولان، نظر ربا برطاقم اشيای خسيسه اقامه ايلركه انسان يك نظرده بونلرك آرايشنه قاپيله‌رق مقياس واندازه‌يه صيغماز مصارفی كوزه آلديرر.

سوس. حقیقتی باطل، باطلی حقیقت شکلنه تحویل ایله اوی اساسندن دکشدیریر؛ اڭ خیرلی اولان اعتدال راحتی زیر وزبرله خانه‌یی خراب ایلر.

دیمك اولیورکه مقدمهٔ حالده بر هوسه متابعت ایدیلیوردی؛ نتیجه‌ده ایسه برجنته اتباع ایدلمش اولدی!

بزه، هرکندینی عاقل عد ایدنلرك خشنود اوله‌میه‌جقلری، شو مطالعاتی سرد ایتدیرن «دیده‌رو» نك [١] برکوچك فقره‌سیدر.

دیده‌رو پك فقیر، حال بوکه مفتقر ایدی.

اثری اولان «آنسیقلوپه‌دی» واقعا پك زیاده مظهر رغبت اولمغله برابر احتیاجاتی کوچ حال ایله تسویه ایده‌بیلیردی. سفالتی اومرتبه‌ده ایدیکه فکرینك کردبادی ایچنده بووارلنه‌رق بر اوك طاوان آراسنده یاشار، بونکله برابر سربست ومغرور تعیش ایدردی.

کندیسی ضرب نطق، جربزهٔ لسانی سایه‌سنده عصرینك قدر شناسانی طرفندن محافل الفتلرینه هزار منتله دعوت اولنور ایسه‌ده بویله شیلره اهمیت ویرمدیکندن دیوژنك فوچیسنده آرادیغی سعادتی اوده طاوان آراسنده مهیا بولوردی. اقامتکاهنك مزبله حالنده بولندیغندن طولایی احبابنك سرزنشندن قورتله‌مازدی. فقط دیده‌رو مفروشاتجه مبالاتسزلغك اشراب ایلیه‌بیله‌جکی فقری فقر حقیقی عد ایتمیه‌رك بونلری اوقدر موافق و مکمل بولوردی که تبدیل وتنظیمنی اصلا دوشونمزدی.

« ژه‌ئوفرن » نامنده کاردن برمادام، وقتیله سبق ایدن خدمتنه مقابل، دیده‌رویه کویا ایفای شکران مقصدیله غیابنده خانه‌سنی محل

[١] مؤلفات مشهوره صاحبی بر فرانسز فیلسوفی.

آخره نقل ایله اشیای موجوده‌سنی تبدیل ومجدداً تنظیم ایتمشـدی. مادامك بو حركتندن دیده‌رو خبردار اولمدیغندن مكان جدیدینه گوتورلنجه وهلهٔ اولاده اظهـار تعجبله برابر محظوظیتنی كتم ایده‌مه‌مشدی. بناء علیه شو برنجی تنظیمات، تمات سـائره‌یی‌ده تولید وایجاب ایلدی. دیده‌رو آنلری‌ده اجرایه مبادرت ایتدی. تنظیماتدن تنظیماته ابتدار ایده ایده ایش «روب دوشامبر» ك تجددینه نتیجه ویردی. آنی‌ده یكیله‌دی اما بو بابده اوقدر غرابت، اورتبه لطافت، او درجه شطارت گوسـتردی كه ــ جمله‌مزك امثالنه بر حسن مثال اولدیغی جهتله ــ بزی دخی فقرهٔ مبحوثه‌یی نقله مجبور ایلدی.

فقره‌نك بعضی پارچه‌لری:

«بن نیچون عنتری (انتاری)مك قیمتنی بیلمه‌دم؟ اوبنم بدنمه گوره بیچلمش برخفتان ایدی؛ بن‌ده آنك بیچمنه موافق ایدم. وجودمك هرقتمرینی، بنی راحتسز ایتمكسزین، احاطه ایدردی. بن آنكله یاقیشقلی، شـایان تصویر ایدم! بنم ایچون هیچ بر احتیاج یوقدی‌كه آنك كفایتی سالب اولمسون. آنك لطافتی دائمی ایدی: كتابلرمدن بری غبارآلود اولدیغنده آنك اتكلرندن بری تصفیه ایلردی؛ قلمدن برقطره مرکب طاملایه‌جق اولسه آكا گوكس ویردی؛ آنك بكا سبقت ایدن امكنی، مركب طامله‌لرندن حاصل اولان اوزون اوزون سیاه زهلری ارائه واثبات ایدردی؛ حتی بو اوزون زهلر ادیبانی، محرری، مشتغل آدمی‌ده اعلان ایدرلردی. شمدی ایسه برزنكین «فینانم» [۱] كیم اولدیغ بللی اولمیور!

[۱] «زنكین فینان» هند بازركانی دیمك‌كبی فرانسزجه ضروبدندر.

«بن آنك ایچنده ایکن نه کندیمك، نه ده خدمتکارمك صاوورقانغندن حذر ایدردم: حتی آتش قغلاجمندن، صو طامله‌لرندن بالکه یوقدی. اواسکی کیجه‌لکمك صاحب مستقلی ایدم: شمدیکی نك ایسه اسیری اولدم !

«اساطیر اولینده آلتون پوستکی‌یی محافظه ایدن مطلسم اژدها بنم قدر بی‌حضور اولمامشدر: فتور هرجانبمی احاطه ایدیبور. بر هوس آلود اختیارلق الی آیاغی باغلی ایکن چوزولوب کندی حالنه هوسلرینی اجرایه ترخیص ایدلدی؛ بوایسه کنج بر چیلغینك کیفنه تبعیتدن عبارتدر...

«واقعا بن آغلامیورم: کوکس کیرمیورم اما هر آن کندیمه خطاب ایدوب دییورمکه: — لعنت اولسون او آدمه‌که خرج عالم اقمشه‌نی بر رنك آله بویایه‌رق بهاسنی آرتیرمشدر! بنم رغبت ایتدیکم اوقیمتدار لباسه لعنت! نره‌ده تواضعکارانه وراحت فزا پالاسپاره‌م؟

«ای دیوژن! اکر سنن تلمیذکی «آریستیپه» [۱] لایق برمانتو آلتنده کوروره‌ك نه‌قدر خنده ایلرسك! ای آریستیپ! بومکلف مانتو پك چوق آلچاقلقلرله اودنمشدر. تن‌پرور وراحت برمذهب کابی [۲] صاحبنك سرابستلکی بونده‌یاشادق نه‌یه مقیسدر؟... دوستم! باق شو سوس بلاسنك عالمی هرج ومرج ایدیشنی دیکله:

«بنم کهنه عنتریم اطرافمی محیط اولان سائر پالاسپاره‌لر جمله‌سندن اوله‌رق براوت صندالیه، بر آغاج ماصه، بر «برغم» [۳] قالیچه‌سی،

[۱] فلاطون ایله معاصر سوسلی کیمبر برحکیم یونانی
[۲] دیوژه‌نك مذهبیدرکه اربابنه «کلبیون» دنیر.
[۳] ایتالیاده برشهردرکه خرج عالم قالیچه چیقار

كتابه مخصوص اولان چام تخته‌سندن برراف، نقش ودانتلایه بدل اطرافی زیمبالی وماصه ایله رافه مربوط برپوشیده وبرایکی آلچی ستاتو اومك احوال عمومیه‌سیله متناسب زینتلردن ایدی. شمدی ایسه اوتناسب محو اولدی؛ اسکی هئیت اجتماع قالمدی؛ اولطافت، اوجمعیت هبا اولدی!

«بن برکویلو قاریسنی استکراه ایتمکسزین تماشا ایده بیلیرم. باشنه صاردیغی او قبابز پارچه‌سی، رخساری اوزرینه‌دوکولن وصاچ دنیلن قیل یغنتیسی، کرك کهنه‌لکندن کرك کوکه (کووه)لردن قالبوره‌دونه‌رك بدنی یاری بلنه قدر ستر ایتمکده اولان نیمتن، دیزلرینه قدر اینن فستان، اوچپلاق ویاریق طابانلر بکا کریه کورنمز. زیرا بونم حرمت ایتدیکم شی بوعالمك هیکل ذی حیاتیدر؛ شکایت ایتدیکم شی بوعالمك (یعنی فقرك) وجودی اولوب یوقسه آنك شکلنی تصویر ایدن شو احوال مجموعه دکلدر. بناءً علیه یانمدن کچدیکی وقت هوای نسیمیمی تعطیر ایدن وفقط باشنی انکلیزکاری بزنمش، بیلکلرنده‌کی مانشتلری (قوللقلری) پاره‌لنمش، چورابلری بیاض، لکن بوتینلری ده‌لنمش اولان بر آلفته‌نك منظره‌سی ایچیمی بولاندیردیغی جهتله آنك عقبکیرلکندن آیاقلریمی منع ایدرم. اکرچه اوبکا دونکی دبدبه وحشمتك علائمنی ارائه ایدرسه‌ده بوکونکی سقالتنك اماره‌لرینی‌ده سترایده‌من.

«اقامتکاهم هرج ومرج ایدلمه‌دن اوّل ایشته بویله (کویلو قارینك قیافتی کبی) موزون ایدی؛ بر اوجنی دیواره میخلامش اولدیغم قالیچه‌نك برخیلی مدتدنبری مربوط اولدیغی دیواردن انفصال

ایتمش اولدیغنی کورودم؛ ایکی مصوّر لوحه‌م واردی که بنجه قیمتسز شیلر دکلدی: بری «پوسه‌ن» نام فرانسز رسام مشهورینك «صحرای تیهه قدرت حلواسی نزولی» نامیله تصویر ایتمش اولدیغی لوحهٔ مشهوره‌نك تقلید ایدلمش بر نسخهٔ مطبوعه‌سی، دیکری ینه بو رسامك یهودا قراللرندن «آثوره‌ئوتك حضورنده یکنی استه‌رك دیوان طوروشی» عنوانلی لوحه‌سنك ینه بو یولده بر نسخهٔ مقلده‌سی ایدی. شو ایکی لوحه‌دن برنجیسنی «رونیلی براختیار»، ایکنجیسی «وره‌نت فورطنه‌سی» عنوانلی لوحه‌لرله مبادله ایلدیلر.

«صمان صندالیه یرینه مشین قاپلی برقولتوق قائم اوله‌رق ایکیسنی برایزبه محله نفی ایتدیلر. اومر، ویرژیل. هوراس، سیسه‌رون کبی مشاهیرشعرا هپ اونی‌چاره چام تخته‌سی اوزرنده بولندقلرندن بی‌چاره تخته‌نك بلی بونلرك ثقلتنه طاقت کتیره‌میه‌رك طاق اولمشدی. شمدی ایسه بو مشاهیر بر مزیّن کتبخانه حبس ایدلدیلر. حقیقت حالده‌ده بو محبس آنلر طورورکن بکا لایق دکلدریا!

«اسکی شومینه [۱] مك دیواری چپلاق ایدی. شمدیکنی بر بیوك آینه ایله ستر وتزیین ایتدیلر. دوستم! قالقوته‌نك یادکار مهارتی اولان آلچی ستاتولرمی بر «وه‌نوس» هیکلنه تحویل ایتدیلرکه بیاض آلچیلرمك یرینه قیرمزی بر طونج اقامه ایدلدی!

«آغاج ماصه‌م حالا ثابت قدم ایدی. واقعا بکا بونی‌ده چوق کوردکلرنده شبهه ایتمزدم؛ اما قارمه قاریشیق بر چوق رساله‌لرله پراکنده مسوداتمی محافظه ایلدیکی جهتله اکا تسلط ایده‌مه‌مشلردی. نه چاره که کونك برنده او دخی دوچار بلا اولدی. کندی کیفلرنجه

[۱] اوطه‌لرده بولنان برلی اوجاق.

اوطورمقده اولان زواللی اوراق پریشانم شمدی کلیدلی چکمجه‌لر ایچنه کیردی.

«آه، بو تزیینات بیتیه تمایلنك الندن آه! بو نازك ومخرب حس! عالی بر مذاق! آمّا هر شیئی یرندن اویناتیور، آلت اوست ایدییور!

پدرلرك محصول سعینی تلف ایدییور؛ قیزلری جهازسز، چوجقلری تحصیلسز براقدیرییور! کورمیورمی‌سکز، نه قدر ای ایشلر اجرا، نه قدر فنالقلر ایقاع ایدییور!

«ای، بنم آغاچ ماصه‌می اعلی یازیخانه‌لره تحویل ایدن! بیلمش اول که مالتلری تباه ایدن سن‌سك! سن بر کون اولوب‌ده بنم اشیامی «سن میشل [١]» کوپروسی اوزرینه چیقارته‌رق منادیلر واسطه‌سیله ــ درت یوز فرانقه بر اعلی وه‌نوس ستاتوسی! خراج، مزاد! ــ دیه ندا ایتدیره‌جك‌سك!»

§

دیده رو، یکی وذی‌قیمت اشیایه تحویل اولنان پلاسپاره‌لری میانندن یالکز چوخه کنارلرینی بری برینه دیکمکله وجوده کتیرلمش اولان اوفاق بر قالیچه‌یی محافظه ایتمش واو، برنسلره لایق صورتده، مفروش بولنان اوطه‌سنك برطرفه‌سرمش ایدی. هرصباح خوابکاهندن قالقوب‌ده مطالعه خانه‌سنه کیردکده محروم اولدیغی اسکی طرز تعیشنی تأثرله یاد وتکرار ایلر وانتهاز فرصته موفق اولدیغی آنده کندی فقر مقدّسنی یکیدن اکتساب هوسیله او قالیچه‌یه متحسرانه نظر ایدردی.

دیدهرو اواسکی دوستی یعنی مـادام ژهئوفرن حقنـده حرمت مخصوصه‌سنی بو حرکتندن طولانی قصر وتقلیل ایده‌جك یرده بالعکس تزیید ایلدی. چونکه مادامك دیده رونی برمزبله‌دن بویله حکمدارانه تفریش وتزیین ایدلمش بردائره‌یه نقل ایتمه‌سی حکیم حقنـده بر بیوك تجربه درسی اولمش وافکار حکمیه‌سنك متانت واصابتی سایه‌سـنده سـوس دنیان آفتك الك متین فکرلره القا ایلدیکی غرور، الك علوی کوکللره بخش ایتدیکی حظ وسروردن تولدایلیه‌جك وخامتی بوانقلاب سه روزه ظرفنده ادراك ایتمشدر.

حتی آندن صوکره دیده‌رو:

«شمدی‌یه قدر غرور ایله رفع جبین ایتمـدم؛ ظهرم صدرم کبی متین ومدوردر؛ بوایسه هپ‌اواولکی کشاده جبینك، هپ اواولکی حس دیمکدر. خیر، دوستم، خیر! بن حالا بوزولمـادم. بکا عرض حاجت ایدن ارباب احتیاجه حالا قاپولرم کشـاده‌در: بن آنلری حالا جان قولاغیله دیکلر، نصیحتلریمی ویرر، حاللرینه آجیر، یاردملرینه مسارعت ایدرم. حاصلی، عزیزم، شمدی‌یه قدر اوزهر هنوز حکمنی اجرا ایتمدی؛ لکن مرور زمان ایله نه اوله‌جغنی بن‌ده بیلمم!...» دیرایدی

§

واقعا سوس دنیلن زهرك مهلك اولمقده استثناسی یوق ایسـه‌ده تأثیری شخصه کوره‌در.

سوس بنی، سنی، اوته‌کنی، بریکنی پچه‌سنی آندیغی آنده زهرلر؛ فقط بو زهرك نه‌دن عبـارت وتأثیری نه درجه قوتده اولدیغی قوهٔ

حکمت وعرفان ایله استدراك ایدن برحکیم حقایق آشنایی دفعةً هلاك ایده‌مز. تصل ایده‌بیلسین که دیده‌رو، هرشخصه کوره اقصی الغایات سعادت وحضور اولان، انواع آرایش ومزیناتدن شکایتله یکی کاشانه‌سنه نسبتله ـ لایخوارك ـ کلخنی حکمنده اولان مزبله‌سنده‌کی سعادت وراحتی متأثرانه یاد ایدییور؟

شمدی بزم او، که دیده‌رونك حتی اجاره ایله اوطورديغی طاوان آراسنه نسبتله بی همتا برسرای حکمنده ایکن، یری کلدکجه ـ بکنمه‌مزلکدن کنایه اوله‌رق ـ کلبهٔ فقیرانه بیت، قلندرانه کبی وصفلرله یاد ایتمکده‌یم، برمادام ژه‌ئوفرن چیقوب ده دیده‌رویه تهیه واحسان ایتدیکی دائره‌کبی برمحل تخصیص ایدرك بکا بخشش ایلیه‌جك اولسه عجبا بن بزم اسکی اوی قاله آلیر، و برایکی اوت مندرله‌مك اسکمله‌سنی دوشونورمی‌یم؟ ... نه احتمال! بلکه او آنده بنم اولديغنه قوت قلب حاصل ایتدیکم او دائرهٔ جدیده‌یی ده بکنمه‌مکه، اسباب زینت وانتظامنه بیك نقصان بولمغه، بوبله بریره کندیمی لایق کورمه‌مکه باشلارم؛ زیرا بن سوسك ماحیٔ سعادت وراحت اولدیغنه دکل، محض سعادت وراحت اولدیغنه قائلم! بو سبیله سوسه متعلق نه قدر اسبابه مالك اوله‌جق اولسه‌م براو قدرینه دها محتاج اولدیغمی دوشونه‌رك عمریمی آنك حصولنه حصر ایدرم. حاصلی، الیمه نه‌کچرسه سوسه متعلق اسبابه فدا ایدر، اویمی بر سوس سرکیسنه دوندورورم! آندن صوکره ایسه غریب غریب محاکمه‌ته باشلار دنیاده سوسلو براوه، سوسلو مفروشات واثوابه مالك اولمیانلری نظر اکراه ایله مشاهده ولسان نفرتله یاد ایدرم!

لکن مرور زمان ایله اواسباب زینت بوزولمغه، خانه خراب اولمغه باشلار. مثلا پنجره‌لره آصدیغم قطیفه پرده‌لر کونشدن صوله‌رق طاوانك

يالديزلرله غير متناسب بر وضع ولون پيدا ايدر، قاليچه‌لر پامال اوله اوله اوّلكى لطافت ورونقنى غائب ايلر، صنداليه‌لرك قماشلرى يرتيلير. آينه‌لرى بو اشياى بوقلمون الوانك عكوس تماثيلندن ژنك كدورت استيلا، منظره اوّلكى تزيينى نسبتنده نفرت بخشا بر شكله افراغ ايدر.

اومزين ساعتلرم، كه كيمى پيريور، كيمى قرونومتردر، هر ساعت اوردقيقه اوّلكى ساعتك كسب زوال ايلديكنى اعلان وبلكه هر دقيقه مرور ايتدكجه وقت زوالك تقرّبنى اخطار ايدر؛ او يالديزلى چرچيوه‌لره مستغرق قيمتدار رسملر، قولتوقجى دكانلرنده سورونمك ويا نا اهل اللرينه دوشمك زماننك حلولنه آغلايورمش كبى، وضع كدورت كوستررلر.

بن ايسه برسنه اوّل خانه‌مك انتظام ولطافتنه واسباب تفاخر وزينتنه باقوب ده كنديمى بر دفينه‌نك اژدر مطلسمى كبى مغرور كورورکن كيدرك او زينت مستعارك زوالنى ادراك ايله — ساحل سلامتدن اوزاق دوشديكى حالده كميسى فورطنه‌يه طوتولمش قپودان كبى — حيرت انجنده قالدم! حال بودرجه‌لرده ايكن بر كون، مسافر قبول ايتديكم صالونك — كه زينت ومفروشاتجه هر اوطه‌يه فائقدر — رسام رفائلك آثارينه تقليداً تزيين وجابجا تذهيب ايدلمش اولان طاوانينك اورته‌سندن درت ذراع مربعنده بر صيوا ايندى!... بو رخنه ايسه بر چوق زماندن برى لزوم تعمير وتبديلى لسان حالريله افهام ايدن اشياى سائره حقنده‌ده تنظيمات جديده هوسنى تقويه ايلر. صرّافى چاغيريرز، كلير؛ بر كرّه اوك احوال عموميه‌سنى نظارديه اورر؛ تخميناتنى اجرا ايدر؛ طلب ايتديكى آقچه‌يى اوچ آى وعده. يوزده اون ايكى فائض ايله اقراض ايدوب چيقار كيدر!... بن ايسه ايرته‌سى كونى تعميره مباشرت ايدرم؛

برطرفدن صیواجیلر، نقاشلر طاوانی یاپارلر؛ برطرفدن یورغانجیلر پردەلری، قناپەلری تجدید ایله مشغول اولورلر؛ حاصلی، بش اون کون ایچنده خانه اسکی زینت وانتظامنی بولور. فقط بن اسکی اویمده هانیا شو کلبهٔ احزان ویا بیت درویشانەدیه یاد ایتدیکم معهود اخشاب اوده ایکن، واقعا برایکی اوت مندرله قیریق دوکوك بر ایکی اسکملەیه مالك ایدم؛ آما نه کیمسەیه اون پاره دینم، نەده زینت وانتظامه هوسم واردی. شمدی اون بش بیك لیرالق برعالی بنایه، اون بش بیك لیرالق مکمل براثاث بیته مالك اولدمسەده شویله بر تعمیری ایچون بیك بش یوز لیرا بورجه کیردم! دیمك که بزم اشیانك ربعی ایله قوناغك بردیره کی صرافك زیر تصرفنه کچدی!...

شمدی نصل ایتمەلی؟ زمان تأدیەیەدە ایکی آی وار؛ فقط حوایجی تسویه ایدەجك ایراددن باشقه برکلیر یوق! عجبا مصارف ضروریەیی شویله بر از قصر ایده بیلوب ده تصرف ایدەبیلدیکم مقداریله شو بورجك فائضی اولسون ویره بیلیرمییم؟ هیهات! بزم اوده طوبی برخدمتجی واردی؛ مالزمەیی ده کندم کیدر آلیردم؛ شمدی بویله بر کاشانهٔ جسیمك ایشنی کورمك ایچون خدمتجی ایکیلشدی؛ بویله برقوناق صاحبی صباحلین سبزەخانەیه، قصابه، بقاله کیده بیلیرمی؟ بالطبع بوایش ایچون ده برآیواز، مسافرلره خدمت ایچون براوشاق طوتولدی؛ یعنی اوك ایچنده اوچ نفرده آزم آرتدی! قابلمیدرکه قصر مصارفله تسویهٔ دین ایدیله بیلسون؟ لکن بن بورجلو قالمقده ایستەمم؛ باری شو آویزەلرله لزومسز برقاچ لوحه وار، آنلری یافتەلرنده محررفیثاتك ثلث نقصاننه اسکی صاحبنه صاته بیلسەم، بیك لیرا قدر حاصل اولور؛ بش یوزینەده الله کریمدر!...

ایشته تعمیر احتیاجنده بورج ایده، بورج تسویه‌سنده اشیا صاته صاته برکون نه‌کورسه‌م ای؟ یاتدیغم یاتاقدن باشقه او منتظم قوناقده اشیا اطلاقنه شایان فقط برشی قالمامش!... بر وقت زینت وسفاهت سرکیسی اولان بوکاشانه صوبی چکلمش دکرمانه دوندی! ـ آنك ایپسی بو قوناغی‌ده صاتوب کندی حالمله متناسب بر اوجکز یعنی بر «بیت‌الحزن» آلمقدر ـ دیر، ینه هیئت سابقه‌یه رجعت ایدرز. لکن او الدن چیقان اسباب زینتله منتظم قوناقدن فقط آه وندامتدن باشقه یادکار قالماز!

دیده‌رو کبی برحکیم، سعادتك حضور بال وقناعت واعتدالدن عبارت اولدیغنی بیلیر؛ آرایش وزینتی پای حقارتله قاقه‌رق انسانك احتیاجنی دفعه کافی اولان اشیای دنیا وما فیهایه دکیشمز؛ دکیشنلرك حالی ایسه شو زینتلی قوناق صاحبنه اعنی بکا بکزر!...

«مزار طاشلری» عنوانلی بر مقاله‌دن مستخرج فقره‌در

مزارطاشلرینه بعض ابیات وعبارات تحریر وحکی قدیم یونانیلرده دخی جاری برعادت اولدیغنی ذکر ایتمش ایدك. فقط آنلرده یا حکمی برمصراع ویا حکمی برعباره یازیلیردی. بزده ایسه هرشیده اولدیغی کبی بو خصوصده دخی حد معروف برطرف ایدیله‌رك بر طاقم لزومسز شیلر، هیچ مناسبت آلماز حکملر (!) ـ وجودی باعث رحمت عالم ایمش کبی ـ مدفونك ارتحالندن طولانی ایوان فلکك زیر وزبر اولماسنی تمنی یولنده ترهاتی حاوی پك چوق طاشلره تصادف اولنمشدر. واقعا

بعض مزارلر کورولمشدرکه اوزرلرنده محکوك اولان محررات هم موافق حقیقت هم موجب رقتدر. شاعر مشهور پرتو افندی مرحومك صوفیلر درکاهندهکی خطیرهده مدفون روانیجی درویش مصطفی حقندهکی نظمی کبی که شودر:

«درویش مصطفای روانی فروش کیم
روح روانی شاد اوله اهل وفا ایمش
عشر محرمنده بیك ایکی یوز التینك
مرثیهٔ خوان تکیهده آتش نوا ایمش
برکره «یاحسین» دیه صیحه ایلیوب
توحید اچنده کوچدی نصل جان فدا ایمش
دفن اولدی کیتدی کوزلرینك قانی دینمهدی
الحق محب آل رسول خدا ایمش
(پرتو) بن اویله بر قورو دعوایی دیکلهمم
عاشق دیمكده ایشته بو ذاته سزا ایمش!»

شو منظومه عادتا وقعهیی حکایهدن عبارتدر. وقعه ایسه خوارقدن وباخصوص فاجعهٔ معلومهیه عدم طاقت یعنی خاندان رسالته فرط محبتدن اولدیغی جهتله مدح وستایشه شایسته ایکن شاعر حقیقت حالی اولدیغی کبی نظم ایتمش وتقدیر وتأثری هرکسك حوصلهسنه حواله ایتمشدر.

بو درلوسنه برشی سویلهنهمز. زیرا شاعر نه مدح ایتمش، نهده مبالغه ایلمش؛ برمغلوب محبتك غلیان سودا ایله صورت ارتحالنی حکایه ایتمش.

فقط بعضی طاشلر کورولمشدرکه مثلا «سن اویله بر وجودسككه خلد برین سنك قدومکله افتخار ایدهجك؛ حور وغلمان سنك

خدمتك شرفيله ممتاز اوله‌جق » (:) مآلنده منظومه‌لری حاویدر .
واقعا بو سوزلری سویلتدیرن متوفانك غیوبتندن حاصل اولان فرط
تأثردر ، نه فائده‌كه بودرلو خلوص باردك ویا ، دها طوغروسی ، ریای
محضك مدفون حقنده دنیوی فائده‌سی اولمدیغی كبی اخروی ضرری
اولمیه‌جغی ده معلوم دكلدر .

زمانمزده ایسه افكارك حاصل ایلدیكی جیادت مزار طاشلرینه قدر
شامل اوله‌رق آنلری ده بر حسن اسلوبه تحویله تشبث ایلدیكه بو یولده
یازیلان طاشلردن نمونه اوله‌رق بر ایكیسنی عیناً قید ایلدك .

﴿ طعام ایدركن بوغازینه كمیك صاپلانان بر كنج ایچون ترتیب اونمشدر . ﴾

« بقا ممكن دكلدر كرچه كیم دنیای فانیده
فنا اما بلای محض اولور عهد جوانیده »

« بو زمین ماتم آكینده نهفتهٔ خاك فنا اولان ... كه ... بر جوهر
كران‌بها ایدی ... افندینك سلالهٔ اولادینه فاصلهٔ انتها ایدی .
دریغ كه هنوز ... یاشنده ایكن مدار زندكیٔ قوی اولان بر لقمه
غدادن لب آلای خون شهادت اولدی ! اویله بر دریكتای فطانتك
قیمت نمای بازار كمال اولمه‌دن عمان خفایه غلطان اولمه‌سندن ایسه
والدین واقرباسی حقیقةً صدفلر كبی سینه چاك درد حسرت اولدی .
دنیاده پروردهٔ ناز ونعیم ایدی ، معصومیتندن امید اولنور كه عقباده
دخی جلوه‌ساز نزهت سرای نعیم اولور .

« ای صاحب ابتصار ! بو مزاری امالهٔ نكاه اعتبار ایتمه‌دن كذار
ایلمه‌كه باشی اوجنده كوردیكك نشان دكل ، فنای عالمه بر متحجر مثال

هائلدر؛ دروننده غنودهٔ سکون اولان مرحومك روحنى برفاتحه ايله شاد ايله كه سنك‌ده عاقبت قراركاهك بو خاك سيه‌دلدر.

« دست جلاد اجلدن نه جوان قوى خلاص اولور، نه پيرزبون!

« اناللّه وانا اليه‌راجعون»

—

ديكرى

« شو خاك سياهى فراش سكون ايدن ...كه، ...... آيينهٔ جمالنده آشكار ايدى، ايكى بيوك خاندانك مجمع البحرين عصمتنده حاصل اولمش بردرشهوار ايدى.

« پدرى ... بكه سرمايهٔ اميد مسرت ايدى، والده‌سنه درة التاج مفخرت ايدى.

« وقتاكه شير مادردن دهن شوى فطام اولدى، زهر اجلله تلخكام اولدى، يعنى ايام‌عمرى ... ييل ... آيده تمام اولدى؛ كوياكه علويت ذاتيه‌سى فطرت بشردن خارج اولديغى ايچون احراز رتبهٔ ملكيتله واصل مقام احترام اولدى.

« ترجمهٔ حالنك ضبطنه كوكللر تحمل ايتمك ناقابلدر، آنكچون كتابهٔ سركذشت عمرى بو سنك قوى دلدر.

« همان فياض ازل قبرينى قيامته قدر منوّر ايتسون. او، ياتدقجه اقرباسنى افضل عمر ايله معمر ايتسون.

« مدت ختامه ايرنجه، كرك پير كنهكار اول، كرك طفل

معصوم، سائق اجل نه زمانی غائب ایدر، نه فرصتی فوت !
بسم الله الحی القیوم.

—

دیکری

{خطاط مشهور وحدتی ایچون ترتیب اولنمشدر}

«بو زاویهٔ وحدتی انزوا خانهٔ سکوت ایدن محمد شوکت وحدتی، که شیرازه بند سلسلهٔ شیخ عمادی، [۱] ایدی، خطوط اسلامیه ده عصرینک (شیخ) و (عماد) ی ایدی.

۱۲۵۰ سنهٔ هجریه سنده تعلیم خانهٔ حیاته ورود ایلدی؛ ۱۲۸۸ سنه سی محرمنده اتمام فلاکت نامهٔ وجود ایلدی. مضی مامضی وجف القلم

«حکمنی اتمام ایدنجه خامهٔ صنع قدیم
شحنهٔ موت ایلمز بر لحظه تأخیر زمان!»

—

اك کوزل یازلمش مزار طاشلرندن بری ده شودر که بر طفل نوساله ایچوندر:

«ای طوپراق! اوزرینه یك ده ثقلت بخش اولمه! او سنك اوزریکه یك آز باصمشدر»

[۱] «شیخ عمادی» مشهور شیخ الاسلام ابو السعود سلسله سنك کنبه سیدر. ابو الضیا توفیق بك افندی ایله رضاعاً برادرلری بولنان مرحوم وحدتی بو سلسله دندرلر. (مرحومدن بر سنه قدر خط ثلث تعلم ایلدم. رحمه الله!)

رشاد

—

معلم ناجی افندینك شاعر حکمت شعار عارف حکمت بك افندی یه

برجوابنامه‌سی

حضرت حکمت!

سزلك كبی:

«كه معتكف دیرم وكه ساكن مسجد
یعنی كه ترا می طلبم خانه بخانه»

مآلی حسب حالی اولان جهانكرد عارفلرك بزم كبی طلبهٔ فیض عرفانی «مناستره كله‌لی انقطاع مكاتبه‌دن طولایی ــ بانك عصیان می زند ناقوس استغفارما ــ ترانه‌سنه هم آهنك اوله‌جق قدر عیوقه چیقمش كناهلرم چوق» یوللو متواضعانه التفاتلره مظهر بیورشلری اعتقاد مذنبانه‌مه كوره ثواب اكبر اولدیغنده شبهه یوق ایسه‌ده عنایت نامهٔ حكیمانه‌كزی برزمان شرفیاب قدومكز اولان بزم قلندرخانه‌یه بر آقشام تام وقتنده كلن برادر بنده‌كزك النده كورنجه كمال نشوه ایله

«كر كناهست وكر ثواب بیار!»

دیمكدن كف لسان ایده‌مدم. نیجه زمانلردن بری بكله‌مكده اولدیغم اویله برلطف عالی‌یه نائل بیورلدیغمدن طولایی بالخاصه عرض شكران ایلرم.

لكن سنه . . . مناستره عزیمت ایدن . . . افندینك عودتنده لسانی تزیین ایلین مناقب جاپابه‌كریمانه‌لری آراسنه « نصلسه جواب یازمغه وقت بوله‌مدیلر! » فقره‌سنك قاریشمه‌سی حضور قلبی ــ تقدیر بیوره‌جغكز درجه‌ده ــ تشویش ایتدیكی جهتله

«انصافك اویرده نامی یوقمی؟»

دیه‌جکم کلدی. چونکه

«ما اگر مکتوب ننویسیم عیب ما مکن
درمیان راز مشتاقان قلم نامحرمست»

کبی سوزلرك سزجه‌ده «عذرلنك» قبیلنـدن اولدیغنـده تردد ایتیورم. هله بلاغت نامه‌کز کلدی‌ده او حالی زائل ایلدی. شمدیلرده محب خالصکز ـ بیلمم نه حکمته مبنی ـ

«قرب جانی چو بود بعد مکانی سهلست»

بولنده‌کی صوفیانه تسلیتلرله‌ده کسب آرام ایده‌مز اولدم.

«چوقمی ایکی کون بنده‌لرك ایلسه عشرت»

دیوب طورویورم.

«شرح این قصهٔ جانسوز نکفتن تاکی
سوختم سوختم این راز نهفتن تاکی!»

دیه فریاد ایدنلری اسکات ایتمکی‌الك جدی طرفدارلرندن اولدیغکز قانون عدالته موافق بوله‌مازسکز ظن ایدرم. مناسبتله عرض ایده‌یم: بروسه‌ده بولندیغکز زمانلری ایفای مأموریت یولنده اجرای عدالتله کچیرمش اولدیغکزی تواتر درجه‌سنده ایشتدکجه بتون عدالت محبلریله برابر افتخار وعافیت وصلابتکزك دوامی دعاسنی تکرار ایدییورم. کرك الهك کرك پادشاهك رضاسی ایشته بویله تحصیل اولنور.

«عوعوهٔ غرضکارانه» نك اظهار ماهیته دائر اولان امرعالیکزی الدن کلدیکی قدر اجرایه چالیشه‌جغم. اقتحام اونه‌میه‌جق بعض موانعه تصادف ایدرسه‌م «ماکلف الله نفساً فوق طاقتها» مؤداسنجه نزد سامیکزده معذور طوتوله‌جغمی امید ایدرم.

« خاقانی »نك بورادن مناستره، مناستردن بورایه کیتمش کلمش اولان

«کشیشانرا کشش بینی وکوشش
بتعلیم چومن قسیس دانا»

بیتی شمدی خاطرمه شوفقره‌یی کتیردی:

وقتیله مأموریندن بری « قرق کلیسا » ده‌کی مأموریتندن انفصال ایتمش. مؤخراً مناسترده آچیلان برمأموریته تعیینی تصور اولنمقله برابر بونی اداره ایدوب ایده‌میه‌جکنده تردد کوسترلمش. دیمش که:

«بن (قرق کلیسا) یی اداره ایتدم؛ بر (مناستر) ی اداره ایده‌میه‌جکمی‌یم؟»

لطیفه برطرف، التفاتنامه‌کز مخلص قدیمکزی تعریف اولنه‌میه‌جق صورتده منتدار ایلدی. آراصره اولسون بویله دلنوازانه عنایتلرده بولنه‌رق جلوه‌کاه محبت مقدسه‌کز اولان کوکلی لبریز شوق ایتمه‌کزی صورت مخصوصه‌ده نیاز ایلرم.

اصل «آثار اعجازنما» افندمزك فیض آفتاب طبعکزله نشوونما بولیور. سز سویلرکن بزده سویله‌یه‌جك اولورسه‌ق عالم معنادن

«سز بیلمیورسکز صوصك استاد سویله‌سون!»

نداسی وارداولور. بنده‌کز تقدیم آثاره متعلق اولان اراده‌کزی یرینه کتیرمکه چالیشیرم. فقط شمدی‌یه قدر البته برچوق سانحات جلیله وجوده کتیرمش اوله‌جغکز جهتله آنلردن برقاچنك اولسون احسان بیورلمسنی کمال اشتیاق ایله استدعادنده کری طوره‌مم...

—

شاعر مادرزاد اسماعيل صفا افندينك «ياد ايدرم» عنوانلى بر مقالهٔ بليغه‌سى

انسان ماضى‌يه ارجاع فكر ايتمك ايسته‌نجه نهايتى كورونه‌مين اعماق خفايانندن نظر تجسسه طوغرو اوزانوب كلن شعاعات سماويه كبى — ذهنه برچوق خاطره‌لر تبادر ايدر. لكن باصره‌يه وارد اولان شعاعلرك منابع اصليه‌سى بعديتلرى نسبت متكافئه‌سيله كوچولك كورونديكى كبى پيشكاه متفكرديه آنه‌جق خيالات ماضيه‌نكده آيرى آيرى راجع بولنه‌جقلرى عاللردن نصفى ومدى الايام قسم كليسى غير مرئى قالير، اونوتولور. بو نكته برابر كورولن عاللر، سوروان دملر آره‌صره ياد ايديليرسه مادام الحياة برى النسيان اولورلر.

مولدم اولان مكهٔ مكرمه‌ده كذران ايدن زمان صباوتمه عائد بعض تخيلاتمى كندى كنديمه تكرار ايتمكله متلذذم؛ اوقدر متلذذم‌كه حس ايتديكم لذائذ وجدانيه اولسه اولسه رؤياده كنديمى آغوش مادره آيلمش كورديكمى ظن ايتديره‌جك صورتده خنده‌نماى بشاشت اولان بر طفل نائمك آره‌صره قلبنى اوقشايان اذواق روحانيه‌يه معادلدر.

اونوتام، اونوتام؛ الى نهايه اونوتام:

سراب كبى طبيعتك عربستانده كوستردیكى آثار ديده فريب حكمتك نمايشكاه ظهورى اولان او واسع قوم درياكرنده سرنكون اولمش برزورقچهٔ حيات شكل غريبنده كورونن دوه‌لره راكباً هر آتى آيده بر كره (طائف) آراسنده ايتديكمز سفرلرى ياد ايدرم!

اونوتام، اونوتام؛ الى نهايه اونوتام:

چولوق چوجوق هپ برلكده شتر سوار عزيمت اولديغمز حالده بدويلرك نشيمن وحشتى اولان اودهشتلى طاغلرك آره‌سندن مثلا كيجه ياريسى كچركن – برهنه پا اوله‌رق دوه‌لره ماشياً رهنمالق ايدن جماللرك – دشت وهامونه وجبال تسلسل نمونه عارض اولان سكوت وسكونى اخلال ايچون كنديلرينه مخصوص برشيوهٔ عربى ايله اجرا ايتدكلرى تغنيات شاطرانه‌يه طاشلردن، قايالردن تقابل ايلين انعكاس حزن آورى، والحاصل دوشوندكجه خاطرمه كلن او يرلرى ياد ايدرم!

اونوتامم، اونوتامم؛ الى نهايه اونوتامم: اوزمان هر برينى، ظلمات كائناتى ازاله ايچون ملكلر طرفندن آقشامدن آقشامه تعليق وايقاد ايديلير، بر قنديل اولمق اوزره تلقى ايتديكم نجوم زهرايه وقمردن دوكولن نور طاملالريله، اوزرينه بر فرش مذهب سريلمش ظن ايتديكم، صحرايه منزل آرام اتخاذ ايديلن بر تپه‌دن حيران باقه‌رق طاتلى اويقويه طالديغم كيجه‌لرى، او كيجه‌يى تعقيب ايدن وكوكرجين كبى اورالرده كثرتله بولنان بعضى سودالى قوشلرك ترنمات تأثربخشالريله آلقشلانان اوپارلاق پارلاق سحرلرى ياد ايدرم!

اونوتامم، اونوتامم؛ الى نهايه اونوتامم: حج وقتى فريضهٔ منصوصه‌يى ايفا غيرت موحدانه‌سيله كرهٔ زمينى طولاشيرجه‌سنه طول امل كبى اوزون اوزون مسافه‌لرى ومشاق حيات سوز سفرى اختيار ايدرك اقطار بعيده‌دن مكهٔ مكرمه‌يه آقين آقين دوكولوب كلن زوارك – لقاء اللهى كورمك ايچون باشلرى كفنلردن چيقارق عرصهٔ حشره كيدر كبى بياض بياض احراملرله تحشدگاه حجاج اولان – ميدان وسيع (عرفات) ده عزيمتلرى هنگامنده رفع ايتدكلرى «لبيك!»

ندالرينك تأثير هيجان انكيزينه يوركلر دكل، ملكلر، فلكلر طيانه ميان اوبيكلرجه قافلهدن متشكل علوى هيئت ومنظرلرى ياد ايدرم!

برتشكرنامه

جناب كرم بخشاى عالم، قائل كريمهٔ «ولقد كرمنا بنى آدم» لك مخلصين عبادى حقنده كى مواهب مالانهايهسى جملهسندن اولمق اوزره ذات ستوده صفات خديوانه لرنده تجلى ايدن خصلت عاليهٔ لطف ومرحمت وسجيهٔ جليلهٔ كرمكارى وعاطفت مقتضاسنجه ... بندهلرى حقنده مطلع مكارم كريمانهلرندن ضيا افشان ظهور اولان نير كرم واحسان حقا كه هركسه وهرعاجز وبيكسه شامل بولنان كمال مروت وشفقت سنيهٔ داوريلرينه برمثال جديد فاخر و«ان الذين سبقت لهم منا الحسنى ...» بشارت فرقانيهسنه مظهريت ساميهلرينه برهان باهر اولديغندن متحتم ذمت مصادقت اولديغى اوزره ادعيهٔ خيريهٔ ... پناهيلرينه يكيدن حصر انفاس ايله هرحال ومحلده محتاجى بولنديغم توجهات موجب المباهات آسفانهلرينك بقاسنى استرحامه جرأت ايدرم اولبابده ...

ژان ژاق روسونك «نوول الوئيز» نامنده كى رومانه يازديغى مقدمهنك ترجمهسى

بيوك شهرلر تياترولره، فساد اخلاقه مبتلا اولمش اقوام رومانلره

محتاج بولنیورلر. بن ابنای زمانك اخلاقنی بیلدیکم ایچون بو مکتوبلری نشر ایلدم. کاشکی احراق بالنار ایتمکه مجبور بولنه‌جغم بر عصرده یاشامش اولسه‌یدم!

واقعا کتابك اوزرنده یالکز ناشری اولدیغم محرر ایسه‌ده کتابك محرری بن اولدیغمی اصلا اخفا ایتمك ایسته‌مم. یازیلانلرك هیچ‌سنی بن می یاپدم؛ یوقسه مخابرات عموماً دوزمه شیلردن می عبارتدر، بورالری نه کزه لازم؟ سزك ایچون بونلر مطلقا تصنیعاتدن معدوددر.

هر ناموسلو آدم نشر ایتدیکی اثرك مؤلفی کندیسی اولدیغنی اعتراف واعلان ایله مکلفدر؛ بناء علیه کندیمه مال ایتمك مقصدیله اولمیه‌رق محضا واقع اوله‌جق اعتراضاته جواب ویرمك ایچون بن ده بو کتابك اوزرنده ناممی اعلان ایدییورم.

کتابده فنا نقطه‌لره تصادف ایدیلیرسه همان یوزیمه چارپلسون. مع مافیه شایان تقدیر شیلر کورلدیکی حالده دخی کیمسه‌نك تبریکاتنه احتیاجم یوقدر. کتاب فنا ایسه انك فنالغنی هرکسدن اول بن اعتراف ایدرم. چونکه کندیمی اولدیغمدن دها اعلی بلله‌مك ایسته‌مم.

وقایع محررنك صحت وحقیقتنه کلنجه: فی الواقع بن ایکی عاشقك مملکتنی پك چوق کره زیارت ایتدم؛ فقط اوراده نه بارون دستانژه ایله کریمه‌سنه، نه‌ده موسیو دوربه ومیلورد ادوار بومستون ایله موسیو دولماره [۱] دائر حرف واحد ایشتدم. آندن ماعدا شوراسنی‌ده اخطار ایده‌یم‌که رومانده تصویر ایتدیکم مملکتك اوصافنی کرك اصحاب مطالعه‌یه لزومندن زیاده معلومات ویرمه‌مك کرك مختلف محللر ارائه‌سیله اصحاب مطالعه‌یی دها مکمل اکلندیرمك ایچون ایسته‌دیکم کبی تحریف

[۱] بو اسملر رومانده‌کی اصحاب وقایعك‌در.

ایتدم. ایشته سویله‌یه‌بیله‌جکم شی بوندن عبارتدر. هرکس بکندیکی کبی دوشونسون!

بو اثر ابدیء ناسده تداول ایتمك ایچون دكل محضا برقاچ کشینك مطالعه‌سیچون وجوده کتیرلمشدر. انشاسی آثار منشیانه وجوده کتیرمکه مقتدر اولانلری نفرت‌خوان، مآلی اخلاق خصوصنده مرتبهٔ مفرطه‌ده متعصب کورونلره القای هیجان ایده‌جکدر. باخصوص مکتوبلرك حاوی اولدیغی حسیات فضائل محسنه‌دن محروم اولانلر نزدنده خارق‌العاده حالات اولمق اوزره تلقی اولنه‌جقدر. حاصلی کتابك مزایاسی رهبان کروهنك، فساد اخلاق اربابنك، فیلسوفلرك خوشنه کیتمه‌یوب ظرفای نسوانك تهورینی موجب اوله‌جق وفقط عفت وناموس صاحبه‌لرینی ذمایم اخلاقدن برقات دها متنفر ایلیه‌جکدر.

کتابك مشتمل اولدیغی مکتوبلری تمامیله مطالعه آرزوسنده بولنان هرکیمسه تصادف ایده‌جکی خطیأت کتابته [۱] مقاومت ایچون سلاح صبر ایله سلاحلنمالیدر.

اصحاب مطالعه بادیء امرده محرر کتابك فرانسز. ظریف. آقادمی اعضاسندن ویا فیلسوف اولمایوب [۲] اجنبی، تنهانشین بر دلیقانلی وذهنلرده‌کی تصورات مجنونانه‌یی فلسفه زعم ایلین برچوجق اولدیغنه قانع اولمالیدر.

دوشوندیکم شیئی سویله‌مکدن نه‌دن احتراز ایده‌یم؟ بوکتاب آثار فیلسوفانه‌دن زیاده قادینلرك ایشنه یارار؛ حتی منافیء اخلاق حرکاتده

[۱] روسو زماننده‌کی ترکیبات غرائب‌نمای منشیانه‌یی یعنی شیوهٔ عتیق انشایی بالکلیه تبدیل ایلمشدرکه شمدیکی طرز ادبیانك (فرانسه‌ده) مؤسسیدر.

[۲] وولتره تعریضدر.

بولنمقله برابر ولو جزئی اولسون بقیهٔ ناموس وحس استقامته مالك اولانلرك پك چوق ایشنه یارایه بیلیر.

قیزلره کلنجه: بو بحث آخردر؛ عفیف برقیز هیچ بر وقت رومان اوقومامشدر. بن ایسه بورومانه برنام ویردمکه ایلك صحیفه‌سنه نظر ایدن کیمسه رومانك نه‌دن بحث ایتدیکنی اذعان ایدرده آکا کوره طاورانیر. بو عنوانی [۱] کوردکدن صوکره کتابك یالکز بر صحیفه‌سنی مطالعه‌یه کندنده جرأت کورن برقیز ناموسنی لکه‌دارایتمش برقیزدر. لکن لکه‌دار اولماسنی اصلا بو کتابك تأثیرینه حمل واسناد ایتمه‌سون؛ چونکه اوحال اوّلدن وقوعه کلمشدر. مادامکه بر صحیفه‌سنی مطالعه‌یه جسارت ایتمشدر کتابی باشدن آخره قدر اوقومالیدر. آنك ایچون آرتق کتابك برکونه مضرتی متصور دکلدر.

حسن اخلاق خصوصنده صلابت کوسترن برکیمسه کتابك ابتدا کی صحیفه‌لرینی اوقویوب ده فرط غضب ونفرتله کتابی فرلاتوب آثار ومؤلفنه طعن ودشنام ایلر ایسه واقع اولان حقسزلغه مقابل برکونه شکایتده بولنمم. آنك یرنده بن اولسه‌م بن‌ده اویله یاپاردم. بریسی کتابی تماملیه مطالعه ایتدکدن صوکره آنی نشر ایتمش اولدیغمدن طولایی بنی ذم وتقبیح ایدرسه‌واَرسون ایتسون؛ ایسترسه تقبیحاتنی بتون خلق جهانه نشر ایتسون. لکن کلوب بنم یوزیمه قارشی سویله‌مسون؛ زیرا عمرمك نهایتنه قدر کندیسنه حرمتسزلکده بولنمم لازم کلیر

ژ. ژ. روسو

---

[۱] روسودن اول (الوئیز) اسمیله باشقه بر رومان یازلمش وآنده ایسه اخلاق نقطهٔ نظرنده خیلی سقیم افعال تصویر ایدلمش ایدی. روسو ایسه کتابنه «یکی الوئیز» عنوانی ویرمش ووسیله حاوی اولدیغی وقایعك اولکیندن دها سقیم اولمق لازم کله‌جکنه عنوان کتابی دلیل کوسترمشدر.

مورخ يونانى پلوتارقك برمقاله سى اوزرينه رديه [١]

اكرچه پلوتارقك شو مقالهٔ بليغه سى اوقوندقده وهلهٔ اولاده چارده كندى حاليله اوتلايان قوزولرك ايرته سى كون قصاب دكانلرنده آصيلى طورشلرى كوز اوكنه كلوب انسان همان ات يمكدن وازكچه جكى كلير؛ لكن مسئله اطرافيله دوشونلدكده بو كوزلليلرك جمله سى سفسطهٔ فيلسوفانه ومجرد بلاغت اظهارى ايچون اتخاذ اولنمش برفكر شاعرانه دن عبارت اولديغى ظاهر اولور. چونكه كرك فيثاغورك كرك آندن مقدم كلن زردشتك اكل لحومدن اجتنابلرى پلوتارقك بومقاله ده صايوب دوكديكى وجه ايله طبيعت انسانيه يه صحيحاً موافق اولديغى جزم ايتدكلرندن اولمايوب بلكه برجسددن ازالهٔ روح ايتمك مذهبلرنجه مناسب اولمديغندندر. چونكه بونلر هرجسدده كى روحى بذاته قائم بر جوهر منفرد غير متعقل زعم ايدوب هرنه زمان برجسمدن مفارقت ايدرسه استعدادينه موافق ديكر برقالبه حلوله مجبوردر اعتقاد ايدرلر. بوندكى بطلانى ايسه محتاج بيان اولمديغندن مسئله نك بو جهتندن صرف نظرله يالكز ات يمك انسان ايچون طبيعى اولمديغى بحثنده خاطر قاصره كلن بعض مطالعاتى ايراد ايدهلم:

فيثاغورك مذهبنى ترويج ايدنلر حيوانى اولدورمك ياخود لحمنى يمك مغاير طبيعت انسانيه اولديغنى ادعا ايدوب خلاصهٔ برهان اولهرق رقت، مرحمت، شفقت، رعايت حقوق، شكر نعمت كبى صفات مخصوصهٔ انسانيه يى سند موقعنده شفيع طوتيورلر وچونكه سائر سباع كبى بز

[١] پلوتارق بومقاله سنده انسانلر ايچون حيوان اكلى مناسب اوله ميه جغى فكرينى التزام ايليه رك اوبونده اداره لسان ايتمشدر.

حيواناتی کندی، بچه‌مزله یرتمادیغمز وقصاب، آشجی اللرندن کچدکدن صوکره یدیکمز ومذبوح ایله میته‌یی تفریق ایتدیکمز جهتله بونك انساندن وقوعنی طبیعی دکلدر دیمك ایسته‌یورلر. ظن اولنورکه بوکروه حکما طبیعته‌ماوضع لهندن غیری مشربلرنجه‌برمعنی ویروب آندن طولایی یاکیلیورلر.

جمله‌دن اول بونلره سؤال اولنورکه انسانك بو اوصاف ایله‌اتصافی یالکز ذوی‌الارواحك اعدام واستهلاکی امرینه‌می منحصردر؟ اللی، آیاقلی، قاشلی، کوزلو، ماشی، متحرك‌اجسامدن باشقه‌حیات یعنی روح صاحبی مخلوق یوقمیدر؟ تحقیقات اخیرهٔ علمیه نباتاتك وبلکه بزه جماد کورونن نیچه اجسام صلبه‌نك کندی استعدادلرینه مخصوص بر روح، برحیات وآنلرك‌ده قابل ممات اولدیغنی اثبات ایتمه‌دیمی؟ قویونلرك، قوزولرك صحرالرده مله‌دکلرینی ایشیدوب کزدکلرینی، اوتلادقلرینی کوروب سوتلرندن، یوکلرندن استفاده اولندیغنی ملاحظه ایدوب آرتق یوقدرالطافنه مظهر اولدیغمز برجانلی مخلوقی بوغازلامق وصوکره بریان ایدوب یمك مرحمته، شکر نعمته، رعایت حقوقه‌یعنی وظائف انسانیه‌یه مغایر اولدیغنی کورولورده یا تارلالرده آلتون کبی صارارمش، رنك ولطافتله صحرالره زیب ورونق‌ویرمش اولان وبرقوزو نصل‌طوغوب تدریجله‌بویورسه اودخی دانه‌دن‌چیقدقده ابتدایشیل یاپراق، صوکره‌دن زمردین ساق وعاقبت برترتیب وانتظام حیرت بخشا اوزره ایچی صره صره دانه‌لرله مملو باشاق حالنه کیرن بوغدایلری، آغاجلرك برسنه‌زحمت وامك چکه‌رك یتشدردکلری کونا کون میوه‌لری اوراق، بیچاق ایله — هیچ مرحمت ایتمکسزین — کسوب بیچمکده بو انصاف، بو اوصاف نیچون خاطره کلیور؟ اما سز نباتاتی ذوی الارواحدن عد ایتمه‌مك

ایسته‌یه‌جکسکز یعنی ترتیب طبایع اجسامده اختلاف اولسونده روحك اجسام متنوعه‌یه تعلقنده مراتب و درجات اولسون دیه‌جکسکز: بو تصور قدرت ازلیه‌یی تحدید دکلیدر؟ حیواناتك صور خلقتلرینه کوره تناسللری بر تخم واسطه‌سیله وازدواج طریقیله اولانلری وعناصردن مرکب بر جسمده قان واخلاط ایله بسلنه‌رك بویویوب صوکره بردلیکدن یاخود یومورطه‌دن چیقانلری وسوت، اوت، ات ایله متعیش اوله‌رق تدریجاً بویونلری ذی‌روح طانیوبده نباتات ـ که آنلرده بر تخمدن وارکلی، دیشیلی برنوع ازدواجدن حصوله کلیر وکندیلرینه مخصوص دیکر عناصر ایله ترکب ایدوب «طوپراق» دنیلن بر رحم عنصریدن هنوز حل وکشف اولنمیان برطاقم مواد نامیه ایله بسلندکدن صوکره میدانه چیقارلر و آنلرده اجسام سائره‌یی هم افنا هم احیا ایدن عناصر واهیه ایله پرورش بولوب طفولیت، شباب، شیخوخته اوغرایه‌رق اکمال مدت ایدرلر وهر نه‌وقت مدار حیاتلری اولان اصلدن منفك اولورلرسه حیوانلرك قتلی حالنده‌کی موته اوغرایوب اثر حیات کندیلرندن زائل اولور ـ سزبونلره «ذی‌روح» دیمکه نه‌دن جسارت ایتمزسکز؟ انبارده ییغیلی طوران ذخائرکز روحلری زائل اولمش برطاقم اجساد میته دکلیدر؟ سز آنلری دکرمنلرده ازوب آتشلرده طبخ ایدوب تصلل اکل ایدیورسکز! کورولیورکه سز قوزونك باغردیغنی ایشیدیورسکزده آنك ایچون اکا مرحمت ایدیورسکز! یوقسه ید قدرتك بو قدر صنعت وکمال اوزره تکوین ایتدیکی برنباتك هدمندن متأثر اولدیغکزدن طولایی دکل! زیرا بویله اولسه آغاجده‌کی میوه‌لرده سز قوپاردکن لسان حال ایله باغروب «امان، بکا طوقونمه! بن طبیعتك بر مخلوق

ذی روحیم!» دیدیکنیده ایشته‌لی و اجسام حیواناتده کوروب
تقدیر ایتدیککز قدرت ربانیه‌یی بر الماده، بر اوزومده، بر بوغدایده،
بر صاری چیچکده دخی کورمه‌لی ویوقاریده صایدیغکز صفتلر صحیحاً
سزده وارسه آرتق طرفدارلغی براقوب حیوانه نصل آجیرسه‌کز
نباته‌ده اویله آجیمالی ولحم یه‌دیککز کبی نبات، میوه‌یی دخی طبیعت
انسانیه‌یه موافق کورمه‌لی ایدیکز!

سوت خصوصنه کلنجه: سز بوندن‌ده اجتناب ایدیکز؛ زیرا
بونده‌کی غدر وظلمی، شعار انسانیته مغایر اولان احوالی کورمه‌لی ایدیکز!
قویونلری نه استحقاق ایله آغللره طولدوروب حبس ایدییورسکز؟
قوزولرك، بوزاغیلرك حق طبیعیلری اولان سوتلری نیچون غصب
ایدییورسکز؟ اکر سز چوجوغکزك والده‌سیله برابر سزدن دها
قوتلی بر مخلوقك النه اسیر دوشسه‌کز سزی فرار ایده‌میه‌جك وجه‌ایله
تحت نظارتنده طوتسه‌لر وخاتونك سوتنی بوسبتون چوجوغنه ویرمه‌یوب
جبراً صاغسه‌لر، حتی سوتنی ویرمه‌مك خاتونك النده اولسه‌ده هانی
بزده سوتی ویرمین اینکاری آلداتمق ایچون بوزاغیلرینی یانلرینه
کتیردیکی واوصورتله سوتی صاغلدیغی کبی چوجوغنی کوستروب
صوکره ایچمکه براقمسزین کری چکسه‌لر وخاتونی صاغسه‌لر خوشکزه
کیدرمی؟ آنلرك کسوه‌لری اولان یوکلری آنلرك صرتندن صویوب
کندی صرتکزه نه حقله اکسا ایدییورسکز؟ اوکوزی نیچون حبس
ایدوب بویوندروغه قوشیورسکز؟ آغزینه نیچون «کم»، آیاغنه دمیردن
«نعل» اوروب اوستنه بینر، صرتنه یوك یوکله‌تیر، آرابه‌یه قوشارسکز
بوحق و اهلیتی وبو حیوانلرك اوزلرینه تغلب واستیلا صلاحیتنی
سزه کیم توجیه ایتدی؟

دیه‌جکسکز که: یا بز بو حیوانلری حاللرینه براقسه‌ق برتیجی حیوانلر آنلری تلف ایدرلر — عجایب! ینه مرحمت! یا بو حالی آنلری خلق ایدن ذات باری هیچ دوشونمه‌دیمی؟ آنلری یاراتمق مراد ایتدکده انسانلری چاغروب «ایشته بن شو مخلوقاتی یاراته‌جغم؛ فقط آنلر ضعیف اولدقلرندن برتیجی حیوانلردن کندیلرینی قورویه‌مازلر؛ سز آنلرك محافظه‌سنه تکفل ایدك» کبی برشرط تکلیف ایتدیمی؟ طاغلرده میلیونلرجه سورو سورو کزن یبانی قویونلر، کچیلر، وحشی اوکوزلر، آتلر، اشکلر نصل یاشایورلر؟ بونلری برتیجیلر نیچون برتمیورلر؟ نیچون سلاله‌لری کسیلمیور؟ بونلرك صاحبلری، چوبانلری، کوپکلری وارمی؟ اما بونلر خانکی اولدقلرندن وحشیلرکبی قوشوب قاچامازلر دیرسه‌کز آنلری خانکی ایدن بز دکلمی یز؟

هله برکره یاقه‌لرینی براقه‌لم؛ برقاچ بطن حال حریتده تناسل ایتسونلر؛ باقه‌لم آنلرده کی بطائت قالیرمی؟ آخورده بسله‌نن آتلرله یایلاده بویون خرکه‌لرك بیننده کی فرق بو حالی اثبات ایتمزمی؟ طاوشان قدر ضعیف، نازك، معصوم برحیوان یوقدر وهر برتیجی حیوان (انسانده داخل اولدیغی حالده) آکا دشمندر؛ طاغلرده اوواده کزوب بقای نسلی محافظه ایدیورده قویون آندن پك چوق قوی ایکن نیچون نفسنی وقایه ایده‌میین؟ ثانیاً انسانك آغزندن قارشیلقلی درت (عدد) سیوری دیشلر کورولیور که آزی دیشلرینك التلی، اوستلو یانلرنده‌در؛ قویون، کچی، آت، صیغر، طاوشان کبی تعیشلری یالکز نباتاته منحصر اولان حیوانلرده بودیشلر کورولمز؛ بالعکس ارسلان، قورت، کوپك، کدی کبی لحم ایله معتیش اولانلرده بونلرك امثالی مشاهده اولنور؛ بوناره باقلدقده انسانی خلق ایدن واجب

الوجود دها اتى، اوتى بيلمزدن اول آتى ات يمك ايچون ياراتمش‌وات ازمكه مخصوص اولان آلتلارى ده آغزينك ايچنـه قويمش اولديغى استـدلال ايديلير. ايمدى، بودليل كوز اوكنده دكل بلكه اغزينك ايچنده ميخلى‌طورور‌كن ارتق فيثاغوره فلانه تقليد غرضيله خلقتك بر جهتنى معطل‌مى براقالى؟

ثالثاً، طبيعتك اشياى سائره‌ده جارى اولان عادت‌عموميه وقاعدهٔ كليه‌سـنه نظر وتطبيق اولندقده دخى بونده خـلاف طبيعت برحال كورولمدكدن فضله بلكه ايجاب حكم طبيعت‌اولديغى‌كورولور؛ چونكه قورت قويونى، قويونده نبـاتات اوزرنده‌كى بوجكلرى، بوجكلرده برى برلرينى اكل ايديورلر؛ دكيزده‌كى بالقلرى كوچى كوچى يتنه تا «مورينا» دن سويوركه بالغنه قدر برى برلرينى اكل‌ايله كچينيورلر. مأكولات و مشروباتمز وتنفسمزله هركون، هر سـاعت نيجه بيـك مخلوقاتى بردن بلع ومحو ايدييورز! وجودمزده‌كى نيجه بيك بوجكلر دخى متصل بزم جسديمزى غدا ايدييورلر!

والحاصل، بتون مكونات برى‌برلرينى اكل‌ايله تغدى ويكديكرينى محو ايدييورلر. ايشته مقتضاى طبيعت بو حال كورولور. آرتق بز هم حيوان همده بالتخصيص ات يين جنسندن اولديغمز حالده نيچون طبيعتك خلافنه كيده‌لم؟

رابعاً بزم حيوانلرى كندى المزله ذبح ايتمكـدن تنفرمز دخى اكل لحمك طبيعى اولماديغنى اثبـات ايدر بر دليل دكلدر؛ زيرا اكثر مألوفاتمزده عادت طبيعت يرينـه قائم اولديغى كبى بو نفرت ده بزه عادتدن كلمشدر؛ مثلا بن صباوتمده قصاب شاكردى اولايدم صانيرم‌كه شمدى قويون كسمك ايله دكنك يونتمق نظرمده مساوى اولوردى!

حتی بنم اعتقادمجه مذبوحات ایله میته‌یی تفریق و اولکندن استکراه ایتمه‌یوب ایکنجیدن نفرت دخی طبیعتدن کلمه‌یوب بلکه عادتدن نشأت ایتمش برطبیعت ثانیه‌در؛ یوقسه برحیوان ها کندی کندینه اولمش، ها سن اولدورمش‌سك ایکی صورتده‌ده روح زائل اولوب لحم وشحم وجسد قالیر. بن ظن ایتمم که اکر سزك آشجی خبرکز اولمقسزین براولمش طاووغی همان یولوب پیازه یاتیرسه صوکره آنکله برکوزل ایسغاره کبابی یاپسه سز آنی اکل ایدرکن فرق ایده‌بیله‌سکز! یاخود برمحاصره، یاقحط ایچنده بولنسه‌کزده اولو بر حیوان بولدیغکزده استکراه ایدوب یمه‌یه‌سکز! دیمك که بو فرق وتمیز بزه عادتدن کلمش بر حالدر؛ هرنه زمان عادته باعث اولان اسباب قالقارسه اصل طبیعت میدانه چیقار.

خامساً، حکما اکل لحمك طبیعی اولمادیغنی اثبات صددنده بزه چیك (چی)ات یمك وطرناقلرمزله قوپاروب پرتمق تکلیف ایدییورلر یعنی بونلره «ممتنع» دیمك ایسته‌یورلر. دنیاده نه قدر قوم وارکه اتی چیك یرلر! حتی بن کوزمله کوردم: بر قادین چیك اتی پشمشه ترجیح ایدوب بر پیشمشی نصل سهولتله قوپاروب یرسه‌ك اوده چیك اتی اویله ایصره ایصره کمال لذتله یر ایدی! بر چوجوغی صباوتندن بری طرناقلریله ات قوپارمغه آلشدیرك وطرناقلرینی اکا کوره حاضرلایك؛ بویودیکنده اتی طرناقلریله قوپاریرمی قوپارمازمی کوروسکز.

معصوم حیوانلری یبوب پرتجیلری یه‌مك بحثنده دخی میل طبیعتمه تابع اولورم؛ بن بوغازم خصوصنده عصمته مکافاة، سباعه مجازاة داعیه‌سنده دکلم؛ دماغمه هانکی لحم خوش کلیرسه آنی یرم؛

هم عموماً آكل اللحم اولانلر آكل اللحم اولانلرى يرلر؛ زيرا انلرك لحومنده اوقدر لذت يوقدر. كورمزميسكز كه ارسلان، قاپلان، قورت، آيى؛ قاره قوش، شاهين، آتماجه برى برلرينى يرلر؛ آهو آت، صيغر، قويون، كچى، طورنا، كوكرجين، سرچه صيد ايدرلر.

برديه‌جك سوزدها واركه: «انسانك خلقةً آكل اللحم اولديغى تسليم اولنديغى تقديرجه بيله مادامكه صفت عقل وتميز ايله ممتاز وبيان اولنان اوصاف انسانيه ايله سائر سباعدن سرفرازدر، انسان ايچون ارهاق روح كبى برفعل مكروه ناسزادر» ديه‌بيليرسكز. واقعا بوسوز برقلب رقيق انسانيدن ظهوره كلمكه وحكم ومقتضاسيله هرانسان عمل ايتمكه شاياندر؛ لكن حيفكه خارجده اجراسى ممكن دكلدر! سزكه تحصيل كمالات انسانيه يولنده عوامدن زياده تصفيهٔ نفس ايتمش ودقايق كون وطبيعتى كوزدن كچيروب مقتضاى خلقت اوزره تعيشى وجان تلف ايتمه‌مكى كنديكزه قاعدهٔ حركت طوتمش سكزدر اكر بوقاعده‌ده سز فعلاً ثابت ايسه‌كز اوزمان بزده تكليف ايچون من جهة استحقاق كسب ايدرسكز. «ميقروسقوپ» دنيلير برنوع دوربين واركه كوزمزك كوره‌مديكى كوچوك شيلرى بزه بيوك كوسترر؛ سز اكانى تجويز وتكليف ايلديككز سبزه‌لره، ايچديككز صولره هيچ بركره بوآلتله نظر ايتديكزمى؟ نظر ايتديكز ايسه بونلرك مركب اولدقلرى كوچوك قورتجغزلرى، اوزون صوليجان شكلنده‌كى بوجكلرى كورديكزمى؟ بونلر جانليميدر جانسزمى؟ جانلى ايسه‌لر آنلرى اكل واِمحا ارهاق روح دكلميدر؟ مثلا باشكز بيتلاندكده حمامه كيديورسكز واو حيوانجقلرى صابونله تلف ايديورسكز؛ يا بونلرك اتى، جانى يوقمى؟

ایدی، مادامکه بوقاعده‌نك فعلاً اجراسنده سزده عاجز اولیور-
سکز، یا سائر خلقی سزك بویله ناقص وامکان عقلی وخارجیسی غیر
مثبت اولان دعواکزی تصدیقه نصل دعوت ایدیورسکز؟
بومقتضای انصاف‌میدر؟ همسز بواحکامی هانکی ترازوی حقانیتله
طارتدیکزده طوغرو اولدیغنه جزم ویقین حاصل ایتدیکز؟ اکر
میزان عقل ایسه اومیزانك طوغرو طارتدیغندن نصل امین اولدیکز؟
ثانیا معقولاتك هر مسئله‌سنده خطالره اوغرامق شویله طورسون
محسوساتدن اولان مرئیاتده بیله هر خطوه‌ده سهودن خالی اولمامق
شاننده اولان وعالمده نظام ویردیکی وبش اون کتاب اوقومقله
ابنای جنسنی حقیر کوروب کندنی علوم اولین و آخرینه واقف
ظن ایتدیکی حالده بردقیقه صوکره وقوعه کله‌جك شیدن خبردار
اولمیان میزان عقل دکمی؟ دیمك که بونك کبی اخلاق مسائلنده سزك
التزام ایتدیککز افکارك چوغی وجدان صحیحکزك محصولی دکلدر؛
بلکه رأیمی ابنای جنسمه قبول ایتدیروب وکندمی آنلر آراسنده
ممتاز کوستروب تقرر ایده‌یم کبی نفس امّاره‌نك القا ایتدیکی عجب
وغروردن منبعث خیالاتدر.

ای، بلاغتی وحسن افاده ومبالغه‌یی برهان حق ظن ایدن حکما!
بردعوایی، خصوصا قاعده صورتنده‌کی برمدّعایی میدان بحثه قویمازدن
اوّل اینده‌کی، علیهنده‌کی محتملات عقلیه‌یی ایجه دوشونك؛ الفاظك
شاعرانه وبلیغانه اولوب ده تأثیرینه دقت ایتدیککز قدر اولسون مآل
ومفهومك خارج وواقعه مطابقتنی‌ده حساب ایدك!

—

نابی نك دعوت تذكره لرنده [١]

جناب كريمكزله لب جويبار ملاقاتده تبريد حرارت اشتياق وتعديل مزاج افتراق نهفتهٔ زاويهٔ ضميرمز اولمغله انشاءالمولى انفجار تباشير صبح مانند حباب آفتاب جريانه دركار اولديغى اثناده افاضهٔ سلسال توجهلرى ايله ترطيب دماغ انتظار وازالهٔ سوداى اضطرار بيورمالرى درخواستدر

دیگر

جناب رفيعكزله همركاب طريق اتحاد ورخش جنبان ميدان حب و وداد اولمق ادعيه‌سى عنان آرامزى ربوده ايتمكله انشاءالله تعالى حمائل زرين مهر انور آويختهٔ گردن ادهم چابكخيز سحر اولديغى محل بو نعل‌ور آتش اشتياقلرينك صحن محنت سراسنى نقش سم سمند تشريفلريله هم كوكبهٔ آسمان بيورمالرى اعز ملتمساتدندر.

ــ دیگر ــ

سرمايه‌دار كالاى عرفان اولان ذات دقيقه‌دانلرى ايله محزن آميز واتحادده تنك كشاى حرير موانست وانداره پيماى يكه تازىء كرم الفت اولمق زاويه كير كار بانسراى ضميرمز اولمغله انشاءالله تعالى تمغاى

[١] بو تذكره‌لردن درت دانه‌سى خطاى قلم ناسخ ايله اوقونماز ، مأل چيقماز بر حاله قونلمش اولديغندن بالضروره ترك اولندى

زرین بندرچهٔ چین کنارهٔ اطلس فلکده صورت نمای تمکین اولدیغی زمان رباط نشمین دلنشینمزده موازنهٔ اجزای مهر و محبت ایچون تحریك ترازوی قادمهٔ عزیمت بیورمالری سنجیدهٔ دوکفهٔ چشم انظارمزدر

—

دیکر

آبیاریٔ فیاضهٔ عنایت وریزش زلال التفات بی غایتکز ایله شست وشوی پیراهن چرك آکین هجران وتطهیر جامهٔ حرمان ایتمك چوقدن بری جا کردهٔ طشت هزار سوراخ دل وجان اولمغله انشاءالله تعالی قرصهٔ صابون مهر منیر لکن چرخ مستنیرده کف فشان سپیدهٔ صبح اولدیغی اوانده طرف ثناوری یه تحریك قادمهٔ تشریف ایله دامن دلدن ازالهٔ وسخ هجرانه همتلری مرجودر

—

دیکر

جناب معارف نصابکز ایله غائبانه جریدهٔ خیاله مثبت اولان هوا ومحبت بالمشافهه لسان قلمله صحیفهٔ سامعه یه تحریر اولنمق آرزوی دبیر ضمیر اولمغله انشاءالله تعالی ریکدان زرافشان آفتاب تابان دست کاتب مسوده شکاف بامداده کردان اولدیغی زمان قلم خطوات سعادت رسانلریله صحیفهٔ ساحه وخانهٔ فقیرانه مز همرنك نسخهٔ جنت بیورمالری چشمداشت توقعمزدر.

—

دیگر

جناب بلندجاهلرینك آوازهٔ حسن سیرت وصیت وصدای لطف طبیعتلری آوازه کیر اشتهار وشورافکن مسامع صغار وکبار وحرکات مطبوعه‌لری کاربندنقش اصول وجنبش معتدلانه‌لری پابستهٔ حسن قبول اولمغله فردا دائرهٔ زرین خورشید رامشکر کردونده بدیدار اولدیغی اثناده قدوم سعادت لزوملریله خانهٔ خاموشانه‌مزی اشرف مقامات وسر افتخارمزی واصل اوج مباهات بیورمالری خلاصهٔ آمالمزدر

—

دیگر

جنابکزله غائبانه بینمزده جاری اولان نقود متعاقب الورود حب وداد نامعدود اولمغله صراف سپهر دقیقه‌شناس نقرهٔ انجمله تبدیل ایلدیکی زرعالمتابی آوردهٔ بازار صبحگاه ایلدیکی وقتده جناب شریفکزله‌همزانوی صحبت خاص وکیسهٔ آرزوده اولان نقرهٔ‌نامغشوش اخلاص یکان یکان شمردهٔ بنان بیان وکذاشتهٔ سرانکشت زبان قلنمق امیدیله سفرهٔ سامعه کشاده وتختهٔ سینه‌مز آماده اولدیغی معلوم عزت بیوریله .

—

دیگر

ثناورلری مدت مدیده‌دن بری تبزدهٔ حمای افتراق واسیرفراش اشتیاقلری اولمغله انشاءالله تعالی طبیب حاذق صبح صادق تداوی

امراض واسقام وازالهٔ علل سودای ظلام ایچون هاون زرّین مهر منیری اجرای آوازه دزکار ایلدیکی محل پرسش خاطر بیمار وتفحص نبض ناهموارهٔ دل بیقرار ایچون سربالین خسته‌جانی اشتیاقلرینی تشریف وشربت شفابخش التفاتلریله مزاج معلول انتظارمزی تلطیف بیورمالری انتهای امانیٔ طبع ضعیفمزدر.

(قلم اینجا رسید وسر بشکست)

—

اصطلاحات موسیقی اوزره یازلمش بر مکتوب

تا کنبد لاجورد سپهره قندیل زرّین ماه وخورشید آویخته اوله. همیشه بهترین متاع کارخانهٔ آفرینش اولان وجود لطافت نمودلری زینت افزای رواجگاه حسن حسینی اولوب حصار حفظ صمدانیده نهفت واوج سعادت وکامرانیده بزرک ونخست اولمقدن خالی اولمیه‌لر، بالنبیّ وقدره العالی!

اکر مطرب کرملری آغازهٔ شهناز ایتمیوب رسم شکر لبان عربان شام وعراق اوزره بخگاه حواس سؤال حالی بیاتی عشاقه راست کلمکله مخبر قلنیرسه المنة لله تعالی چارکاه عناصر وجود زمین نیشابور صحتده موجود اولوب ماهور آسیب چرخ مخالف کرداردن رهاوی وسنور کردون دون عرضباردن مختفی اولوب نوای اذکار جمیلهٔ دوستان ایله حجازه بخش ممالك اصفهان اولدیغمز سراپردهٔ سکان اشتباهده بسته نکار خفا دکلدر.

برسیده دمده راحة الارواح اولان نامهٔ دلنواز هزار عشوه

وناز ایله آهنك نغمهٔ حجاز ایدرك پیك صباوقافلهٔ صفـابرله ورود ایدوب بزدخی کردانیه امیدیله صدهزار عرض نیاز ایله قارشیلایوب

« نامه آورد رسول تو ومن ازشادی
کەسر نامەهمی بوسیم وکه پای رسول ! »

فحواسی اوزره مضمون عزت مشحوننك ابتدای قرائتی بوسەلك وانتهاسی عشیران ایله ختم اولدی . معمراوله‌لر! بنم برادرم ؛ حقیقت حال شرف ورودی اوکونه وجدانگیز وحالت‌بخش اولمشدرکه طرف طرف اهالئ عجم صانکه نوروزه رسیده اولدیلر. دوکاه لیال ونهارده داعئ ولاجویلری اولدیغمز حسبیله ذات کردی الصفاتلرندن مرجو درکه مایهٔ ابتهاج درون اولان نامهٔ دلکش وورقهٔ فرح بخشـلرینی ارسال ایتمه‌دن نکریز کریز ایتمیه‌لر. باقی . . .

یوز الی سنه اول صرهٔ همایونه مناسبتیله امارت مکهٔ مکرمه‌یه یازلمش برتحریرات سامیه

عطیات فائضةالبرکات پادشاهیدن سکان کعبهٔ مکرمه وخدّام روضهٔ مطهره‌یه هرسال فرخنده‌فالده ارسالی لازم اولان صرهٔ شریفه معتاد قدیم اوزره بوسنهٔ مبارکه‌ده دخی بی قصور باغلانوب . . . یدیله اول صوب صوابنمایه ارسال اولنمشدر. ان شاءالله تعالی شرف‌وصولی میسر اولدقده ذکر اولنان صرهٔ شریفه‌یی دستور قدیم واسلوب مستدیم اوزره دفتر موجبنجه‌اصحاب حقوقه توزیع وتقسیم وادا وتسلیم ایدوب بالغدّو والآصال حامئ‌دین مبین نبئ مختار وفرمان فرمای سلاطین روزکار

اولان سعادتلو، عظمتلو پادشاهمز خلد الله تعالی خلافته الی یوم القرار حضرتلرینک بقای عمر ودولت وثنای قدر وسلطنتلری ادعیه‌سنه اشتغال ایتدیرمکه واول دیار میمنت آثارك حفظ وحراستی وفقرا وضعفانك رفاهیت واستراحتی وحجاج هدایت منهاجك امن وسلامتی باینده وطریق مستقیملرندن عدول وانحراف ایدنلره کمال اعتدال ایله گوشمال ویرمه‌سی خصوصنده همم هاشمیه درکار بیوریله‌که آستان مخلد الارکان ودودمان مشید البنیان پادشاهی‌یه صداقت واخلاص ومتابعت واختصاصی اولانلره محبت واتحادمز غایة الغایه‌در. باخصوص‌که جناب عالیلری خاندان نبوت ودودمان رسالتك واسطة العقد جمعیتی اوله‌سز محبت ایله‌مه‌مك وغیرتلرینی چکمه‌مك نجه ممکن‌در! مرجودرکه آبا واجداد عالی نژاد وقدسی نهادلرنده وذات سعادت انتسابلرنده مودوعه اولان طیب اعراق ومکارم اخلاق مقتضاسنجه ایام عدالت انجام پادشاهیده فقرا ایله عدل وداد وطرف عالئ پادشاهی‌یه فوق العاده انقیاد ایله تحصیل نیك نامه بذل اجتهاد بیوره‌لر.

باقی همیشه‌در صدر سعادت ومسند شرافت مخلد وپیوند باد برب العباد!

یه اوناریخلرده امیر الحاج طرفندن اوزبك حاکمنه تسطیر اولنمش مکتوب

بوسال فرخنده فالده بغداد بهشت آباد طرفندن قصد حج بیت الله الحرام ونیت زیارت روضهٔ سید الانام ـ علیه افضل الصلوة والسلام ـ ایدن حجاج هدایت منهاجك ان شاء الله الملك الوهاب ذهاب وایابلری خدمتیله حالیا بو داعیلری امیر الحاج اولوب (واذن فی الناس بالحج) ندای

معجزاداسی ترتیبیله ترغیب حاج ذوی الابتهاجده ایکن اول ذات ملکی الصفات وملکی السمات، راقئ سلّم نصفت، عارج معارج کرامت حضرتلرینک دخی هدایت ربانی و توفیق سبحانی بدرقهٔ طریقلری اولوب (ولله علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا) حکم محکمنی اجرایه عزیمت وکمال اجلال ایله مقر دولت اثرلرندن نهضت بیوردقلری خبری کوشزد داعئ دولتلری اولوب بوطرفك اخباری وبوطریقك واقع حالی خاکپای سعادت پیرالرینه عرض واعلام اولنمق لازمهٔ ذمت اولمغین ورقپارهٔ اخلاص انجام چون عریضهٔ خدام لازم الاحترام رقمزدهٔ کلك اختصاص اختتام قلنمشدر. علم عالم آرا وضمیر خورشید ضیای ولی النعمی‌یه حیز خفاده اولمدیغی اوزره خاك پاك بغداددارالسلام برج اولیا ومساکن اصفیا اولوب زیارت مراقد حضرت امام علی رضی وحضرت امام حسین ولی وحضرت امام اعظم ربانی وحضرت عبدالقادر کیلانی ــ رضوان الله تعالی علیهم اجمعین ــ ایله مستفیض ارواح اصحاب یقین ومستمد انوار انفاس ائمهٔ دین اولمدقلرندن غیری بوطریق اتفاق اهل آفاق ایله اسهل المواصل واقرب المنازل برشاهراه امنیت پناه اولمغله انشاءالله تعالی بوطرفه عطف عنان یکران عزیمت خسروانی وتوجه عالئ پرامانی بیوریلورسه هروجهله ظهیر رهروان بیت الله الحرام وکامروای قافلهٔ حجاج هدایت منهاج اولوب نائل ثواب دوجهان اولهجقلری منت‌کش تحریر وبیان دکلدر. باقی فرمان اول جلیل الشان سلیمان نشانکدر

—

بومناسبتله بغداد والیسنده اعتمادالدولیه یازلمش نامه

بو سال فرخنده فالده بغداد دارالسلام طریقندن حج بیت الله الحرام وزیارت روضهٔ سید الانام ـ علیه افضل الصلوة والسلام ـ ایدن حجاج ذوی الابتهاجك ذهاب وایابلرینك تمشیت ولازمهٔ حفظ وحراستلری ایچون قدوة الاماثل والاقران ... بك امیرالحاج تعیین اولنوب ممالك ایراندن دخی قصد بیت رفیع الشان ایدن حجاجه رخصت ویریلوب کشتزار آمال مسلمین سحاب مکرمتلریله ریان وترین بیورلمق بابنده مکتوب صداقت آکین رقمزدهٔ کلك محبت آیین قلنمشدر. انشاءالله تعالی شرفیاب مطالعهٔ مستطابلری اولدقده بوطریقدن قصد حج ایدن حجاج مأذون وهروجه ایله اسمالت برله روانه بیورمغه تقید عالیلری درکار بیوریلوب بوبابده مبذول بیوریلان مکارم کرامیلری مستلزم نیکنامی اولدیغی ضمیر منیر خورشید نظیرلرینه پوشیده دکلدر. انشاءالله تعالی بومخلصلری دخی حمایت ورعایتلرنده هروجهله تشمیر بازوی اهتمام ایتمك مقرر اولدیغندن غیری شاهراه حجاج وزوار کشاده وآمدشد آینده وروندهٔ محرك سلسلهٔ محبت وخلت اولوب سبب تشیید بنای صلح متین وباعث ترفیه احوال مسلمین اولدیغی ریب وریادن مبرادر.

جوابی

اوت؛ بیوردیغکز (مباحث) بزم دخی منظور عاجزانه‌مز اولدی. انسان بر کره مسخره‌لغی اله آلیه کورسون؛ بوقسه بونی کندینه پیشه واندیشه

ایدنجه هرشیده، حتی اك جدّی خصوصاتده بیله شایان خنده جهتلر بولور چیقاریر! امّا بویله ـ ایچدیکی قونیاقلرك تأثیر خرد سوزیله پوصله‌یی غائب ایدرك کمیسنی قارایه چارپدیران شو ناخدایان مسلوب الاذعان کبی ـ هر کوردیکی «آب خشك»ی قونیاق، هر تصادف ایتدیکی «فلك زرین فلك»ی کویا «ژوپیته‌ر» طرفندن تخلیص ایچون کوندرلمش کوموش قایق ظن ایدن زواللی برحیرتزده‌نك اسنادات یاوه پردازانه‌سیله بلاغت لسان ادبمز هیچ بر وقت قیمت واعتبار حقیقیسندن دوشمز.

«آب پاکه نه ضرر وقوقهٔ قوربغادن؟»

طنمزه قالیرسه بورالری فرنکلرك معارف شرقیه‌یه آشنا اولان علما وادباسی نزدنده دخی معلوم اولان حقیقتلردندر.

بناءً علیه اجانب طرفندن هیچ برزمان وقوعی اکسیك اولمیان بوکبی تعریضات وتمسخرات بزجه موجب اندیشه واسف اوله‌ماز. اصل اندیشه واسف اولنه‌جق بر جهت واردرکه اوده اجانبك بکنمدکاری شیلرك بزجه دخی بکنلمه‌مکه باشلادیغنی کورمکدن عبارتدر.

لطائف انشایه درج اولنان آثار قدمادن هیچ برنده معناسز سوز یوقدر. اولانلرینه تصادف ایدلدکجه طی اولنمقده‌در. معناسز کبی کورونلر ایسه «فلك زرین فلك» کبی تعبیرلردرکه بونلرك معنالرینی ومعنالرنده‌کی لطافت شاعرانه‌یی اربابی آکلار. (کلماتك معنالرینی اخلال ایدن خطایای ترتیبیه بحث آخردرکه انشاءالله بوندن صوکره وقوع بولمامسنه چالیشیله‌جقدر.)

مقدمه‌یی لطفاً برکرّه دها مطالعه بیورر ایسه‌کز بونلرك (نه حکمته

مبنى قبول اولنوب انتخاب ودرج ايدلمكده بولنديغى) نه واقف وشو صورتله حل مشكله موفق اولورسكز.

—

سلطان سليم ثالث حضرتلرينك ولادتلرنده تزيين شهر ايچون اصدار بيوريلان امر شريف

افتخار الاماجد والاكارم. جامع المحامد والمكارم المختص بمزيد عناية الملك الدائم، دركاه معلام قپوجى باشيلرندن قبريس محصلى على، دام مجده وقدوة النواب المتشرعين (لفقوشه) نائبى مولانا. زيد علمه، توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اوله كه جناب واهب الوجود ومفيض الخير والجود ــ تقدست ذاته عن الوالد والمولود ــ حضرتلرينك ارادت الٓهيهٔ ازليه ومشيت صمدانيهٔ لم يزليه‌سيله سلاطين عظام نصفت آيين وخواقين كرام معدلت قريننك زيور افزاى اورنك خلافت وزينت بخش اريكهٔ سلطنت اولملرى باعث تولد امن وامان وسبب تزايد آسايش عباد رحمن ووسيلهٔ انقطاع عروق ارباب بغى وطغيان اولمقدن ناشى پادشاهان عدالت عنوانك اتصال ظهور نسل جليل وبروز سلالهٔ طاهرهٔ سليللرى مستلزم ترتيب اجزاى نظام عالم ومستحكم رابطهٔ شيرازهٔ احوال بنى آدم اولمغله تخت عالى بخت شهريارى اوزره جلوس مسعدت مأنوس خسروانهم واقع اولاليدن برى اگرچه نظم كريم اعجاز وسيم (يهب لمن يشاء اناثاً ويهب لمن يشاء الذكور) معناى مواهب انتماسنه مظهريتله نائل هبة الله الشكور اولوب مطلع اشراق فروز اقبال سلطنتمدن برنجيب سعادت كوكب ميمنت رخشانمك ظهور وطلوعنه

عيون سكان اقطار مترصد موقع ترقب ايكن (نورعلى نور) مشرقندن نيرعطيهٔ سبحانى لامع واختر مشرق الانوار يزدانى طالع اولوب بيك يوز يتمش بش سنه‌سى جمادى الاولاسنك يكرمى يدنجى مبارك خميس (پنجشنبه) كوننده ثمرهٔ شجرهٔ دولت ونوباوهٔ روضهٔ سلطنت، موهبهٔ جناب خلاق كريم شاهزاده سلطان سليم، امدّ الله ظلال بقائه بالتكريم، رونق ده مهد وجود وجلوه ريز كهوارهٔ شهود اولمق حسبيله بشارت ظهور بهجت نشورندن بالجمله سكان مقر خلافت نشانم حائز شادمانى وسرور وداخل وخارج حصار آستانهٔ سعادتم اجراى مراسم تهنيت وشهر آيين ايله قرين ابتهاج نامحصور اولمالريله اشبو بشارت فرح اشارتك اطراف ممالك واصقاع مسالك محروسه‌مه نشريله كافهٔ عباداللهك حصه ياب انواع مسرات قلنمالرى لازمهٔ تحديث نعم جليلهٔ بارى اولديغى جهتله تبشير ولادت شهزادهٔ معالى منقبتم ضمننده اشبو امر شريفم اصدار و . . . ايله ارسال اولنمشدر. وصولنده باكورهٔ حديقهٔ سلطنتمك امتداد عمر ودولتيچون مشايخ وزهاد وسائر بندكان عباد طرفلرندن مساجد ومحافلده اداى وظائف دعا وترتيب انواع محامد وثنا ايله معتاد قديم اوزره يدى كون يدى كيجه اسواق وامصار تزيين وحصون وقلاعدن طوپ وتفنك شنلكلريله اجراى مقتضاى شهر آيين ايتديريله‌رك اظهار مسرت وشادمانى ايدوب اما بووسيله ايله رعايا واهاليه تعدى وتجاوزدن حذر ومجانبت ايلمه‌كز بابنده فرمان عالى شانم صادر اولمشدر. الى آخره.

—

صدراعظم مصطفی پاشا طرفندن ثمانیه محافظی ابراهیم پاشایه اعلام صدارتی متضمن یازیلان مکتوب

بنم سعادتلو قرنداشم !

حالیا، عادت دنیا لازم الفنا اوزره ، مرحوم وزیراعظم (کوپرولو) احمد پاشا عزیمت دار بقا ایتمکله شوکتلو قدرتلو پادشاهمز حضرتلری صدارت عظمی و وکالت کبری خدمتنی بو مخلصکزك کردن اهتمامنه تحمیل و خدمت عباداللهه ـ که افضل العبادات‌در ، محبکزی نامزد و توکیل بیورمشلردر . جناب مفتح الابواب هرحالده تهیهٔ اسباب ایله تطییب خاطر احباب ایتمك میسر و امت مرحومه‌یه نافع و خیرلی خدمتلره موفق و مظهر ایدوب رضای یمن اقتضای پادشاهی اکتسابیله مباهی اولمامز مقدر ایلیه . فلهذا جانبینده اولان موالات و مودت حسبیله مکتوب مخالصت اسلوب تحریر و کشیدهٔ سلك تسطیر قلنمشدر . فیمابعد جناب سعادتلرندن دخی ملحوظدر که اول سرحدك حفظ و حراستی خصوصنده محیط طاقت بشریه اولان وجه اوزره بذل قدرت و صرف مکنت بیوروب واقع اولان امور و خصوصی مشعر و آثار صحت و سلامتلرینی مخبر مکتوب محبت اسلوب ارسالیله لازم اولان احوالی اعلامدن خالی اولمیه‌لر . باقی همیشه ایام عز و رفعت کامرانی دائم باد .

قانی نك بر دعوت تذکره‌سی

افندم ، بو ایامده زمرهٔ بطالین ایله الفتده ذوق و اختیار عزلت

ایدن متعصبین ایله همرنك اولمق ایچون ارتکاب کاغتده نشئه وشوق اولمادیغی معلوممکزدر. خواجه‌حافظ دیوان بلاغت‌عنوانندهبیورورلرکه:

«بصوت بلبل وقمری اکر نه نوش‌می
علاج کی کنمت آخر الدواء الکی»

الحاصل، بوفرصتی فوت ایتمه‌یوب صوکره

«کشاد غنچهٔ دل قالدی بر بهاره دها»

دیه‌رك تأسفله تمنیٔ موت ایتمکدن ایسه اولجه اولوب دیریلوب آیین برکزین جمشیدی احیا واماتهٔ زهد بی اثرله خاندان خراباتی تعمیر وترمیم بیورمالری مرجودر.

عذر شرعیسی یوق ایسه زادهٔ پیرمغانی تردیف مطیهٔ تشریف بیورسه‌کز بزم دختر رز جاریه‌کزله پیرانه تازه ذوق ویرمك ایچون بازیچهٔ طفلانه‌یه نظام ویررلر ایدی. جامی زاده پیاله بك دخی تشریف ایده‌جکلردر. قدم رنجیده‌بیورلمازسه‌شکسته خاطر اولوب بالکه مجلسدن آیاقلانه‌جقلری ملحوظدر. کبابی افندی تاب‌وتف اشتیاقکزله سوزان وصراحی چلبی سرسفره‌ده تشریفکزه نکراندر افندم.

—

تبلیغ اولنان برورقه

«...

فرنکلرك بزم محررات وباخصوص تعبیرات مصطلحهٔ منشیانه‌مزی نه صورتله ترجمه وتفهم ایتمکده اولدقلرینه دائر بوکونلرده بعض اوراق حوادث واسطه‌سیله میدانه قونولان مباحث منظور عالیلری

اولمشدر. ظن عاجزانه‌مجه نشر بیورمقده اولدقلری «لطائف انشا»ده مندرج محرراتدن برچوقلری و آثار قدمانك همان کافه‌سی بومقوله تعبیرات وفقرات غرائب آیات ایله مشحون اولدیغی کورلدیکنه بناءً بونلرك نه‌حکمتله طرف عالیلرندن قبول وانتخاب اولنوب درج ایدلمکده بولندیغنی ونه ایچون تبدیل و یاخود طی والغا بیورلمدیغنی سؤال ایله حل مشکله همت بیورلمسنی رجا ایدرم ...»

صحیفه	سرلوحهٔ مندرجات	صاحب اثر
٣١	هدیه آت تشکرینی حاوی مکتوب	عاشر افندی
٣٢	بر مکتوب	فطنت شاعره
٣٤	برقیم حقنده توصیه نامه	عاکف پاشا
٣٥	قندیل تبریکنی وتوصیه‌یی حاوی تذکره	وله
٣٦	برجرار ایچون توصیه نامه	حلیم کرای
٣٨	بر مکتوب	کانیء مشهور
٤١	مکتوب	راغب پاشا
٤٢	مرکب وقلم ارسالنه دائر مکتوب	. . .
٤٣	برجرار ایچون توصیه نامه	ویسی
٤٥	افطار دعوتنی حاوی تذکره	عاشر افندی
٤٧	برمذکره	احمد اریب افندی
٤٧	برتوصیه نامه	رشاد
٤٩	اس ظفره تقریض	عزت ملا
٥١	صفت بهاره دائر برمقاله	. . .
٥٣	بر توصیه نامه	کدخدازاده عارف افندی
٥٤	تشکر نامه	رشاد
٥٤	مکتوب	وله
٥٥	عالی پاشایه تذکره	سامی پاشا
٥٧	ستم آمیز برتذکره	وله
٥٨	توصیه نامه	رشاد
٥٩	دیگر	وله
٦١	شکرجی مکتوبی	معلم ناجی

صاحب اثر	سرلوحهٔ مندرجات	صحیفه
سعید بك	مطالعه نامه	٦٣
اکرم بك	مقاله	٦٤
رشاد	بی نقطه مکتوب	٦٨
منیف پاشا	ژان ژاق روسونك مکتوبی	٦٨
سامی پاشا	عریضهٔ تشکریه	٧٢
وله	کامل پاشایه تذکره	٧٥
معلم ناجی	بر تذکره	٧٧
بوسنه‌لی شاکر	مکتوب	٧٨
سامی پاشا	تسلیت نامه	٨٠
وله	تبریکنامه	٨٠
صلاحی بك	«هویت» وسائره	٨١
ابو الضیا توفیق بك	مدحت افندی‌یه مکتوب	٨٩
مدحت افندی	جوابی	٩٠
عارف حکمت بك	بر مکتوب	٩٣
سامی پاشا	بر تذکره	٩٤
اکرم بك	بر رجانامه	٩٥
نظیف آمدی	تعزیت نامه	٩٦
..	دیگر	٩٧
حامد بك	«واسطهٔ ثروت» غزته‌سنه مکتوب	٩٨
..	بر وقفیه مقدمه‌سی	١٠١
..	بر مکتوب	١٠٢
احمد نظیف افندی	بر تذکرهٔ توبیخ آمیز	١٠٤

صاحب اثر	سرلوحهٔ مندرجات	صحیفه
وله	تبریکنامه	١٠٤
معلم ناجی	ملا جامی نك مکتوبی ترجمه‌سی	١٠٦
وله	دیکر	١٠٩
..	بر تذکره	١١١
..	بر مکتوب	١١٢
عاکف پاشا	تذکره	١١٣
کانی	مکتوب	١١٤
ویسی	توصیه‌نامه	١١٥
رشاد	مکتوب	١١٦
وله	تذکرهٔ جوابیه	١٢٣
نابی	دعوت تذکره‌لری	١٢٤
امین حامی افندی	بی‌نقط مکتوب	١٢٦
وله	طاوس تقدیمنه دائر عریضه	١٢٩
وله	بر تسلیت‌نامه	١٣١
وله	نار تقدیمنه دائر مکتوب	١٣٢
عاکف پاشا	صهبانامه	١٣٣
حامی افندی	بر مکتوب نصیحت آمیز	١٣٨
وله	بر مکتوب عاشقانه	١٤٠
وله	تبریکنامه	١٤٤
شناسی	مکتوب	١٤٥
..	مصر والیلرینك بر بیورلدیسی	١٤٧
..	بعض تعبیرات قدیمه	١٤٦

صحیفه	سرلوحهٔ مندرجات	صاحب اثر
١٥٧	اصطلاح نحو عربی اوزره مکتوب	..
١٥٨	کتب عربیه‌دن بعضیلرینك ذکر اسامیسیله مکتوب	غالب بك
١٥٩	دیکر	..
١٦١	تاریخ عطایه تقریض	جودت پاشا
١٦٢	جبالی حریقنه دائر مکتوب	سلانیکلی عطا
١٦٩	سوس عنوانلی مقاله	ابو الضیا توفیق بك
١٨١	مزار طاشلری	وله
١٨٦	عارف حکمت بکه مکتوب	معلم ناجی
١٨٩	یاد ایدرم	صفا افندی
١٩١	بر تشکرنامه	رشاد
١٩١	نوول الوئیز مقدمه‌سی	عالی بك
١٩٥	پلوتارقك ردیه	..
٢٠٤	دعوت تذکره‌لری	نابی
٢٠٧	اصطلاحات موسقی اوزره یازلمش مکتوب	..
٢٠٨	امارت مکه‌یه بر تحریرات سامیه	..
...	اوز بك حاکمنه مکتوب	..
٢١٠	بغداد والیسندن اعتماد الدوله مکتوب	..
٢١٣	سلطان سلیم ثالث حضرتلرینك ولادتی بشارتنی واجرای شهر آیین امرینی حاوی فرمان	..
٢١٦	بر ورقه	..

محررك آثار مطبوعه‌سی

كلدسته ــ ديوانچهٔ اشعار
كنجينهٔ لطائف ــ برچوق فقرات لطيفه ومضحكه‌يی حاوی نادرالامثال براثردر.
آريستونوئس ــ فنه‌لونك آثارندن مترجم برحكايه‌جكدر.
تعليم كتابت ــ مبتديلر ايچون يازيلمش مكمل بر « انشا » كتابيدر.

—

دردست طبع اولانلر

اميد ــ ملی برحكايه
ذيل تعليم كتابت
ملخص تاريخ عثمانی
رهبر املا ــ ايكنجی قسم (تدريسات رشديه كتابخانه‌سنه داخلدر).

(قصبار مطبعه‌سی)

Naci, Muallim

اصطلاحات ادبیه

Istilahat-ı edebiye

محرری

معلم ناجی

صاحبی

محمد سالم

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

استانبول

(آ. آصادوریان) شرکت مرتبیه مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده نومرو ۵۲

۱۳۰۷

شركت مرتبيه مطبعه وكتبخانه‌سی — باب عالی جاده‌سنده
نومرو ٥٢

اجراسی اقتدارملك قات قات فوقنده اولدیغنی معترف بولندیغم «لسانمز ایچون بر اصطلاحات ادبیه قاموسی یازمق» فکری آره صیره ذهنمی اشغال ایدردی. بو طاتلی خیال بعضاً او درجه‌لرده محرّك شوق اولوردی که کوکلمی موقتاً اولسون آووتمق ایچون او یولده برآز یازی یازمغه مجبوریت حس ایدردم. یازاردم یازاردم بکنمزدم. کاغدلری ییرتار آتاردم. بو خیالی برسوز دکلدر. واقعدر. عینیله نقل ایدییورم. برخیلی زمان کچدی. او فکر ینه ذهنمه اوغرامقدن کری قالمازدی. بر وقت اولدی که یازدیغم پارچه‌لری محو ایتدیکمه پشیمان اولدم. امکارمه آجیدم. «زواللی یازیلرم! سز قابل تصحیح اولمق مزیتندن ده‌می محروم ایدیکز؟» دیمکه باشلادم. نهایت تلافیٔ مافات ایچون تکرار برطاقم پارچه‌لر یازمق لازم کلدی. میدان بولدقجه یازمقده

دوام ایتدم . خیلی شی بیریکدی . تکرار کوزدن کچیر-
مکه کلمیور . همان هپسنی آرقداشلرینك یانه کوندره-
جکم کلیور . آنلری تهلکه‌دن، کندمی ندامتدن حفظ
ایچون برچاره دوشوندم . «طبع ونشر» ی بولدم .
{اصطلاحات ادبیه} نامیله میدانه چیقمغه باشلایان
بو بندلر ادبیات ترکیه‌نك ـ فن اولمق حیثیتیله ـ کافهٔ
لوازمنی بر یره جمع ایتمك کبی بیوجك بر مقصدله
یازیلیور . ایستدیکم صورتده یازه بیلسه‌م مقصد
حصوله کله‌جك . نه فائده‌که بنم ایچون ایستدیکم
صورتده یازه بیلمك محال دینیله‌جك درجه‌ده کوج !
اقتدارم همتمله متناسب اولملی ایدی ! . . هر حالده
بویله شیلری یازمقدن اولادر اعتقادنده بو-
لندیغم ایچون عجزم بنی یأسه دوشوردمیور . سعیم
تزاید ایتدکجه عجزم تناقص ایدییور صانیورم. بوکوزل
برتسلیدر. و ما توفیقی الاّ باللّه .

معلم ناجی

فی ۳ حزیران سنه ۳۰۵

اخطار

(اصطلاحات ادبیه) ـ عنوانندن دخی آکلاشیله‌جغی اوزره ـ بین الادبا اصطلاح اوله‌رق مستعمل اولان کلمه‌لره ترکیبلری جامع اوله‌جقدر. بوکا آثار کمترانه‌مدن برچوق مثال درج ایدیشم:

کهن خرقهٔ خویش پیراستن
به از جامهٔ عاریت خواستن

قول حکیمانه‌سنی تقدیر ایتمك ایستدیکمدندر. یوقسه (آثار کمترانه‌م) دیدیکم شیلرك حقیقةً برر اثر کمتر اولدیغی تحت اعترافده‌در.

بو اصطلاحاته دائر ویردیکم ایضاحات (ادبیات ترکیه) نك شمدیکی حالنه و استقبالنه کوره‌در. اوته‌دن بری عرب ویا فرس طرز ادبیسنی عیناً قبول ایتمك فکرینه اشتراك ایدنلردن دکلم. بو مسلکی بکنمینلر ایده‌جکم خطالری عفو ایتمکه تنزل بیورمازلر صانیرم. شوننکله متسلی اولیورمکه هر مسلکه اولان اصحاب انصافك مظهر عفوی اوله‌جغم محققدر.

اصطلاحات ادبیه

حلال سحر حلال — بیت آره‌سنده هم کلمات سابقه‌نك تتمه‌سی همده کلمات لاحقه‌نك مقدمه‌سی عد اولنه‌بیله‌جك صورتده بر لفظ ویا ترکیب ایراد ایتمکدر .

کوردم اولمش پر کواکب آسمان
خالق اجرامی تبجیـل ایلدم

طولدی کوکلم نور ایله بی اختیار
سورهٔ (والنجم) ی ترتیل ایلدم

قطعه‌سنده واقع (بی اختیـار) تعبیری هم «طولدی کوکلم نور ایله» جمله‌سنه تتمه همده «سورهٔ والنجمی ترتیل ایلدم» کلامنه مقدمه اعتبار ایدیله‌بیله‌جکندن سحر حلال قبیلندن عد اولنور. برنجی احتمـاله کوره بیت «کوکلم بی اختیـار نور ایله طولدی . سورهٔ والنجمی ترتیل ایلدم» ــ ایکنجی احتماله کوره «کوکلم نور ایله طولدی. بی‌اختیار سورهٔ والنجمی ترتیل ایلدم» مآلنده اولور .

مشاهیر شجعان عربدن (عمرو بن معدی کرب) وصفنده اولان آشاغیکی قطعه‌لرده کوره‌جکمز (بی محابا) و (بلا تردد) تعبیرلری دخی یوقاریکی (بی اختیار) کبیدر :

صمصامه‌یی ایلدکجه تسلیل [*]
تسلیم سیوف ایدردی اعدا
تاریخ دیبورکه بی محابا
براردویی برار ایتدی تشکیل

میدانه کیروب بلا تردد
دیرمش او دلیر مرتضی شان
اولمکدن اولورمی‌یم هراسان
اولمك ایچون ایلدم تولد

(بی محابا) هم « تاریخ دیبورکه » یه همده « بر اردویی برار ایتدی تشکیل » ه قید اوله‌بیلیر. ایکی احتماله کوره بیت « تاریخ بی محابا دیبورکه: بر اردویی برار تشکیل ایتدی » ویا « تاریخ دیبورکه: بر اردویی برار بی محابا تشکیل ایتدی » مفهومنی کوسترر.

کذلك (بلا تردد) هم « میدانه کیروب » ه همده « دیرمش او دلیر مرتضی شان » ه قید اوله‌بیلیر. ایکی احتماله کوره بیت « او دلیر مرتضی شان بلا تردد میدانه کیروب دیرمش » ویا « اودلیر مرتضی شان میدانه کیروب بلاتردد دیرمش » مضموننده بولنور.

سحر حلالك صحتی ایچون احتماللرك ایکیسنه کورده معنانك صحیح اولمسی کافیدر. احتماللردن برینك دیکرینه مرجح کورنمسی مقصده خلل ویرمز.

---

[*] (صمصامه) عمرونك قیلیجیدر. (ذوالفقار)دن صکره اشهر سیوف عد اولنور.

بو صنعت اولدقجه قرین لطافت ایسه‌ده عظمت عنوانیله متناسب کورینه‌جك بر اهمیتی حائز دکلدر. بالاده‌کی مثاللرده بولنشی تصادفیدر. بالالتزام اجراسی اختیار اولنه‌جق کلفته دکمز.

(سحر حلال) تعبیری ـ بر ذات بی وفایه خطاباً یازلمش اولان قطعهٔ آتیه‌ده اولدیغی کبی ـ (کلام بدیع) مقامنده دخی ایراد اولنور:

قصیده‌م عجزمی عرض ایلمشدی
دریغا صورمدك بر کره حالم
شوصوك مصراعم اولسون صوك خطابم
حرام اولسون سکا سحر حلالم

استخدام

استخدام ــ برلفظك دلالت ایتدیکی ایکی معنایی معاً اراده ایله هر برینی مناسب اولان جهته صرف ایتمکدر.
قطعهٔ آتیه‌ده (آچلدی) فعلی بو اسلوب اوزره ایراد اولنمشدر:

بهار ایردی آچلدی سودیکم هم فصل دی هم کل [١]
بری صحن کلستاندن بری صحن کلستانده

چیقوب برلکده کلزاری تماشا ایتسه‌ك اولمازمی
کل آنده بلبل آنده جمله آثار بهار آنده [٢]

---

[١] «آچل ای فصل دی سن کلستانلردن آچلسون کل ــ ندیم»
[٢] «می آنده دلبر آنده جمله یاران صفا آنده ــ وجدی»

(آچلمق) مصدری هم (تباعد) همده (شکفتن) معناسنه کلدیکی جهتله قطعه‌ده‌کی (آچلدی) فعلندن «تباعد ایتدی» «شکفته اولدی» معنالری معاً قصد اولنه‌رق معنای اول مناسبی اولان (فصل‌دی)ه، معنای ثانی کذلك مناسبی اولان (کل)ه صرف ایدلمشدر. شو حالده بیتدن «سودیکم! موسم بهارك حلولیله فصل شتا صحن کلستاندن تباعد ایتدی. کل ایسه صحن کلستانده شکفته اولدی» مآلی استخراج اولنور. بو استخدامه بعض ادبا (صرف الخزانه) نامنی ویرمشلردر.

ادبیات عربیه کتابلرنده تعریف اولندیغی اوزره «ایکی معناسی اولان بر لفظ ایله اول امرده معنالرینك برینی مراد ایدوب بعده او لفظه راجع اولان ضمیر ایله دیکر معناسنی قصد ایتمك ویا او لفظه راجع اولان ایکی ضمیردن بریله بر معناسنی، دیکریله‌ده دیکر معناسنی اراده ایلمك»دن عبارت بولنان استخدامك ادبیات ترکیه‌ده اجراسی مغایرت شیوهٔ لسان ایجاب طبیعیسنجه همان هیچ یاقیشیق آلامقده اولدیغی کبی صورت اجراسنده‌کی تکلفه نظراً فهمی تصعیب ایده‌جکی دخی آشکار بولندیغندن بو تعریفه مطابق اولان استخدامك ادبیات ترکیه‌یه متعلق محسناتدن عد اولنماسی لازم کلیر.

بز (استخدام) دیدیکمز وقت بالاده کوستریلن «بر لفظك دلالت ایتدیکی ایکی معنایی معاً اراده ایله هر برینی مناسب اولان جهته صرف ایتمك» مفهومنی قصد ایدرز.

استخدامك بو درلوسى (استخدام المضمر) عنوانـنـه مقابل ويريان (استخدام المظهر) ناميله ادبيات عربيه‌ده دخى موجوددر. بوقاريده افاده اولنديغى اوزره (استخـدام مضمر) و يا (استخدام ضمير) ديديلن صنعت ادبيات تركيـه‌ده معتبر اوله‌ميه‌جغـنه مبنى كيفيت برنوعه منحصر قاله‌جغـندن بز آكا ساده‌جه (استخـدام) ديمكله اكتفا ايلرز.

استخدام كثير الاجرا بر صنعت اولمـامقله برابر حسـن اجراسى حالنده لطافت بخش كلام اولور.

حسن تعليل

حسن تعليل — براعتبار لطيفه مستنداوله‌رق برخصوص ايچون علت مناسبه درميان ايتمكدر.

حسن تعليلده درميان اولنه‌جق علتك حقيقى اولمامسى يعنى نفس الامره مطـابق بولنمامسى شرطـدر. حقيقى اولورسـه تعليل عادى ديمك اوله‌رق محسـناتدن صاييله‌ميه‌جغندن حسـن تعليل تحقق ايتمز. مثلا اوغلى حقيقةً تأديب ايچون تكدير ايدن بريدرك «اوغلى تأديب ايچون تكدير ايتدم» قولنده حسن تعليل بولنه‌ماز.

كيزلندى گلستانده يشيل ياپراق آردينه
رنك عذاركزدن اولوب شرمسـار گل

بيتنده ايسه متحققدر. چونكه گلك يشيل ياپراق آردينه كيزلنيشى

ایچون درمیان اولنان علت ـ که مخاطبك رنك رخسارینی کوره‌رك کندی رنکینك آکا نسبتله لطافتسز کوریته‌جکنی آکلادیغندن شرمسار اولمسیدر ـ حقیقی دکلدر. شاعر، مخاطبك رنك رخساری کالك رنکندن دها لطیف اولدیغنی افاده مقصدیله بویله بر ادعاده بولنیور. کذلك:

ایتدیکك کون ای ملك خورشید رخسارك عیان
اولدی شرمنده‌دن پریلر چشم مردمدن نهان

بیتنده پریلرك کوزدن نهان اولشلری ایچون درمیان اولنان علت ـ که مخاطبك بر کون میدانه چیقه‌رق بر توشار جمال اولمسی اوزرینه مالك اولدقلری حسنك آکا نسبتله هیچ منزله‌سنده قاله‌جغنی فهم ایله شرمنده اولملریدر ـ غیرحقیقیدر.

بالفرض سایه‌سنده پرورده اولدیغی وطنندن آیریله‌رق دیار دیکره کیتمکه مجبور ایدلمش بر بیچاره هر آدیم آتیشنده المِ درونیسنك تزاید ایتدیکنی حس ایده ایده یولده کیدرکن ـ موسم بهار اولدیغی حالده ـ هرهانکی جهته عطف نظر ایلسه او جهتی کوکلی کبی حزنه مستغرق بولور. سماده اولجه پیدا اولمش اولان بر بولوتدن او آرهلق یاغمور دوکمکه باشلار. بتون دنیانی محزونیت ایچنده کورمکده اولان زواللی یولجی کندیسی کبی المزده اولیانلرك انشراح قلب ایله تماشا ایده‌میله‌جکلری او لطیف سحابه‌یه توجیه نکاه ایدنجه دیرکه:

اوده اولمش وطن جدا سیار
نه‌حزین آغلایور شو ابر بهار

کندیسنك صنایع بدیعیه دوشونمکه وقتی اولمدیغندن بو بیتده او صنعتلردن هانکیسی موجود اولدیغنی بلکه‌ده بیلمز. فقط بزلر — که له الحمد آسوده خاطرز — دقت ایتدیکمز حالده بیتك حسن تعلیل ایچون برمثال اوله‌بیله‌جکنی کوررز: قائل بهار بولودینك پك حزین بولدیغی آغلایيشنی آنك‌ده کندی کبی وطنندن آیرلمش آواره‌لردن اولدیغنه حمل ایدییور. «شو بولوت نیچون آغلایور؟» دینلسه «وطنندن آیرلدیغی ایچون!» دیه‌جك. حال‌بوکه ابر بهار — وطنی ارض ایسه — وطنندن آیرلمش، فقط قائل کبی متأثر اولمامش. دیمك‌که بو علت‌ده حقیقی دکل.

بعض ادبا بو صنعتی (حسن توجیه) نامیله یاد ایدرلر. تعریفنده‌ده (علت) ی (وجه) ه تحویل ایله «بر اعتبار لطیفه مستند اوله‌رق برخصوص ایچون وجه مناسب درمیان ایتمکدر» دیرلر.

حسن تعلیل ویا حسن توجیه الك خوش آینده صنایعدن معدوددر. بونکله برابر اصحاب ظرافته کوره اجراسنده صعوبت یوقدر. اکثریا طبیعی اوله‌رق کلیر. بوجهتله محاورات ظرفا دخی آنکله زینتیاب اولمقدن خالی قالماز. مثال اوله‌رق برفقره ایراد ایده‌لم:

اصطلاحپردازانی سونلردن برذات محترم بر آقشام بعض

بندكانى قوناغنه دعوت ايدر. برخيلى مصاحبت جريان ايتدكدن صكره بونلردن مسنجه بر ظريف اصول ايله قالقار، اوطورمقده اولدقلرى اوطه‌نك اتصالنده‌كى تنفس اوطه‌سنه چكيلير. اولدن يانده قاعد بولنان رفيقى‌ده آرقه‌سى صيره اورايه كيدر. يارىم ساعته يقين زمان كچر. صاحب دعوت بر آره‌لق «بونلر نره‌ده قالديلر؟» ديه قيام ايله آغير آغير كيده‌رك تنفس اوطه‌سندن ايچرى كيرر. او اثناده ظريف ايكى ثانيه اول جيبندن دوشه‌رك اوزرنده لامبه يانمقده بولنسان قونصولك آلتنه طوغرى تكرلنمش اولان بر آلتونى آرامقله مشغول بولنور. صاحب دعوت كيرر كيرمز ديركه: «نيچون اويله خميده قامت اولديكز؟» ظريف درحال شو جوابى ويرر: «تكرار خاك پايكزه رومال عبوديت اولمق ايچون!»

تحفى شوراسيدركه ظريف بوحسن تعليلى ايراد ايله افنديسنى محظوظ ايتديكى صيره‌ده رفيقى ده «افندم! جيبندن بر آلتون دوشدى‌ده...» حقيقتندن دم اورر. كوياكه بويله يرلرده حسن تعليله مقابل تعليل حقيقينك نه درجه‌لرده صوغق دوشه‌جكنى اثبات ايتمك ايستر.

بالاده‌كى مثاللرده كورلديكى وجه ايله حسن تعليل دائما برحكم قطعى صورتنده اجرا اولنور. آنده بوصورتك مغايرى اولان ظنه دلالت ايده‌بيله‌جك لفظ بولنماز. حسن تعليل طرزنده،

شبه حسن تعلیل — فقط ظنه مستند اوله‌رق ایراد اولنان تعلیلات (شبه حسن تعلیل) عنوانیله حسن تعلیلدن آیریلیر. مثلا:

بارش باران مصادف دوشدی هجران شامنه
اولدی صاندم حالمه رحم ایلیوب کریان سحاب

بیتنده مندرج «سحابك آغلامسی بنم شام هجرانده‌کی حالمه ترحمندندر» مضمونی حسن تعلیل قبیلندن ایسه‌ده آره‌یه کیرن (صاندم) فعلی افاده‌نك ظنه مستند اولدیغنی تعیین ایلدیککندن بوکا (شبه حسن تعلیل) دینلمك لازم کلیر.

ائتلاف — **ائتلاف** — بش نوعدر:

– لفظك معنی ایله ائتلافی.
– لفظك وزن ایله ائتلافی.
– لفظك لفظ ایله ائتلافی.
– معنانك وزن ایله ائتلافی.
– معنانك معنی ایله ائتلافی.

لفظك معنی ایله ائتلافی — لفظك معنی ایله ائتلافی — عبارده افاده اولنه‌جق معنایه موافق دوشه‌جك الفاظ بولنمقله تحقق ایدر.

لفظك معنی ایله ائتلافی حقنده بر فکر حاصل ایدلمك ایچون الفاظك سمعه تأثیر ایتمك جهتیله اولان احوالی نظر دقته آلنملیدر. (جلادت، صدمه، غضنفر، چکاچاك، رخشان،

گلبانك) كبى بعض الفاظ تمعه قوتلى كلير . بونلره (الفاظ جزله)، حائز اولدقلرى كيفيتـده (جزالت) تعبير اولنور . (تبسم، جزء، فم، زانب، كل، ناز) كبى بعض الفاظ ايسه قولاغه خفيف طوقنور . بونلره (الفاظ رقيقه)، حائز اولدقلرى كيفيتده (رقت) نامى ويريلير .

طبيعتى كرك الفاظ جزله، كرك الفاظ رقيقه استعمالنه سوق ايدن شى مقتضـاى مقامدر . مثلا براردو قوماندانى عسكره خطاباً ايراد ايدهجكى نطقى الفاظ جزلهدن تشكيل اتمكه چاليشير، چونكه برمعسكر نازكانه ادارهٔ كلام ايديلهجك يردكلدر . بالعكس برعاشق كوكلنى جذب اتمكه چاليشديغى معشوقهسنه الفاظ رقيقه ايله سوز سويلمك ايستر، زيرا سمع دلبر كلمات شديدهنك هجومنه تاب آور اولهماز .

عبـارهلرده الفاظ جزله ايله الفـاظ رقيقه مختلط بولنمق ضرورى اولديغنـه كوره اوزونجه برمقاله ويا منظومهنك صرف الفـاظ جزله ويا صرف الفاظ رقيقه ايله ترتيبى متعسر اولديغى قابل انكار دكلدر . بوحالده دقت اولنـهجق جهت الفاظ جزله مقامنده الفاظ رقيقه وبالعكس الفاظ رقيقه موقعنده الفاظ جزله ايراد ايدلهمك خصوصندن عبارت اولمق لازم كلير . برسخنورك مهارتى فرصتى فوت اتميهرك هرلفظى يرنده ايراد ايلمك مسئلهسنده كوريلور . مقصد سوزك هيئت عموميهسـنده جزالت ويا رقت كوسترمكدر . بعض الفاظك نابجا اولهرق ايرادندن . مطلوب

اولان جزالت ویا رقت مختل اوله بیله جکی کبی بعضاً جزالت رقته ویا رقت جزالته مبدل‌ده اوله‌بیلیر. بو صورتده کلام متکلمك مقصودینه مخالف بر نتیجه حاصل ایتمکه مستعد بولنور. بینلرنده فرق جزئی بولنان الفاظك تبادلی بیله جزالت و رقتده اجرای تأثیر ایلر. مثلا نفعینك برقصیده‌سنده واقع:

چالندی بام فلکده نقارهٔ دولت
بر ایتدی دبدبهٔ مژده کوش ایامی

بیتنده (دبدبه) یه بدل (زمزمه) کتیرلسه سوزك جزالتنه انکسار کلیر. کذلك آثار کمترانه‌مدن:

زلفنه ویردکجه نسیم اهتزاز
اوستنه تترر دل نازکترم

بیتنده (نازکترم) یرنده (غمپرورم) دینلسه سوزك رقتی منکسر اولور.

لفظك معنی ایله ائتلافی نه‌قدر بولنده اولورسه سوز او درجه مکمل اولور. حتی بینلرنده تقارب ویا ترادف بولنان ایکی لفظدن مقامه انسب اولان ایراد ایدلزسه کلام ــ ائتلاف جهتیله ــ نقیصه‌دار عد اولنور. ایکی محرر طرفندن بر فقره یازلسه، بینلرنده‌کی فرق متقارب ویا مترادف اولان ایکی لفظدن بری برنده، دیکری دیکرنده بولنمقدن عبارت اولسه آره‌لرنده ائتلاف جهتیله تفاوت بولنمق ایجاب ایدر. هانکیسی انسب اولان لفظی حاوی ایسه رجحان آنده قالیر. بورالرینی بیلنلر قابلیدرکه

ادبيات نامنه « لفظه باقماز ، معنايه باقيلير » ديمكده معنى اولديغنى بيلمسونلر؟ كچنلرده بر مناسبتله :

بر سانحه‌نك اولمسى حقيله مبجل
اولمقله اولور سبك و مؤداسى مكمل

ديمش ايدك . بو بابده :

سوزميدر اول‌كه چپ‌وراست دوشه‌مضمونى
نيجه معناى درستى بوزه بر لفظ سقيم

ديمش اولان نفعى ايله متفقز . ائتلاف جهتنه التفات ايتمك ايستمينلر استغنالرنده اصرار ايده‌طورسونلر . بز لفظده ، معنايه‌ده لايق اولديغى قدر اهميت ويردرك صحيحاً ادبياتدن معدود اوله‌بيله‌جك اثرلر وجوده كتيرمكه چاليشه‌لم .

سوزك هيئت عموميه‌سنده كوريله‌جك جزالت و يا رقتك منشأى معنادن عبارت اولان فكردر . بر فكر ميدانه چيقه‌جغى وقت حالنه مناسب كسوه ايستر . اوده لفظدر . بر كوزل نه‌قدر اويغون لباس كييرسه حسنى او درجه رونق بولور . هنر آكا هانكى لباسك اك زياده ياقيشه‌جغنى بيلمكدر . تزييناتك بر جهتنده نقصان قالسه آرزو اولنان كمال رونق حصوله كلمز . فكر اولور : كسوه‌سى متناسب اولديغى ايچون درجهٔ استعدادينك فوقنده پارلاق كورينور . ينه فكر اولور : كسوه‌سنده تناسب اولمامق جهتيله مستعد اولديغى مرتبه نظرربا كورنمز . « قدمايه پيرو اوله‌لم ! » ديمك خيالمزدن بيله كچمز . مقصدمز « بر فكرك

حقی نه ایسه او ویرملی ! » دیمکدر . قابل تزین اولان بر فکری نیچون تزیین ایتمه‌ملی ؟

جزالته مثال :

— مناجات —

وقت غروب حلول ایتمش . آرتق شهریار شعشعه‌بار نهار [*] کردونهٔ ظفرشعارندن کمال عظمت و وقار ایله اینیور . وجه رخشانی انظاردن نهان ایدن سحابهٔ تابان آسمانده براقدیغی ممدود وزراندود ایزلری محافظه ایتمکله برابر انعکاسات ارغوانی رنك ایله آفاقی مستغرق انوار ایلیور . کرهٔ قمر ایسه قبهٔ فیروزه فام ایچنده معلق بر فانوس زرین کبی افقده جلوه‌نما اولیور . پرتو لطیفی چنزار اوزرینه ، بی تابانه دوشدیکی حالده پردهٔ جهانپوش لیل طاغ باشلرینی اورته‌رك سطح صحرایه طوغری میل ایدییور .

بو ساعت طبیعتك حلول ایتمکده اولان کیجه ایله تباعد ایلمکده بولنان کوندوز بیننده اکتساب شوق جدید وخالق لیل ونهاره طوغری رفع روی امید ایده‌رك بر لسان بلیغ ایله قدرت فاطره‌سنه قارشی متحیرانه عرض تعظیمات مقدسه ایلدیکی ساعتدر .

کبریاکاه رحمت پناهندن آهنك عمومیٔ کائناتی ایشتمکده اولان خدا البته بنم عظمتنه قارشی جمله‌دن زیاده حیران ونام عالمکیرینی آکمقده جمله ایله یکزبان اولان ادراك عاجزملك زمزمه‌سنی‌ده ایشیدر . تبجیلات بی نهایه سکا ای ذاتك و ماسواسنك اصل اقدسی اولان وجود واجب ! سنکه بر نظرله ابعاد نامتناهی‌یی مظاهر آثار قدرتکله مالامال ایدرسین ، خالقسین ، مربیٔ عوالمسین ، روح کائناتسین الٰهی !

بویله بیك نام ایله یاد اولنديغك ، هیچ بریسیله‌ده بحق تعریف اولنه‌

[*] کونشدن کنایه .

مدیغك حالده سکا جداً ایمان ایدنلردنم . ای حسن اتم و احسان اعظم صاحبی ! بو ایمان دخی سکا تقدیمه شایان عد اولنه‌جق بر شی دکلدر ...

[لامارتیندن ترجمه]

دیکر :

— فورتنه —

افقده عظمتلی، هیبتلی ایکی سحاب ظلمانی کوریورم. کیتدکجه تکاثف ایدیور . تکاثف ایتدکجه باران دهشت یاغدیریور. برنقطه‌ده طورمیور. آن‌بآن یوکسلیور. یاییلیور. بیویور. کوك یوزینی قاپلایور .

اوزاقدن اوزاغه شدتلی برکوك کورلتیسی ایشیدیورم . کرهٔ نسیمی طالغه‌لاندیریور . سطوح میاهی لرزه‌ناك ایدیور. شـو درین وادینك ایچنده نه‌قدر یاپراق کوریورسه‌م جمله‌سی لرزشده! بویدن بویه برسیلابهٔ رعشه‌در آقوب کیدیور !

سلاسل جبال کدورتبخش اولان آوازهٔ هول انکیز رعدی ایسمتدیکی کبی جکه‌رك اوزادوب کوتوریور. جهان ایکله‌یور. بو کورلتی‌یی متعاقب اورته‌لغی مدهش برسکوت استیلا ایدیور . بر یوزی خشیت و حیرت ایچنده ظهور عاقبت کاره منتظر بولنیور.

باقکز ! عظیم طاغلر، جسیم قایالر بردن بره قویو رنك خاکستریده بر پردهٔ جهانپوشه بوروندی . کیتدکجه بسط اجنحه ایتمش اولان او قوجه بولوتلر بونلری کوزدن نهان ایلدی .

آره‌لق آره‌لق خطوط برقیه بولوتلری شرحه شرحـه ایدیور . صاعقه آفاق برطنین ایتمکده اولان شحنه‌لر پارلدایه پارلدایه بولوتلرك آره‌سندن قاپوب کیدیور .

کیجه پك مظلمدر. کیتدکجه توسیع دائرهٔ تنویر ایتمکده اولان شیمشکلر چاقدقجـه بولنیلهٔ ظلمای بلاذن کوندوزلر ایجـاد ایدیور. کیجه برآنده کوندوز اولیور. ینه برآنده کوندوز کیجه کسیلیور.

غرب تاریکدن قیرلامقده اولان ریاح شدیده ییلدیرم کبی صحرادن بچرکن چیلدرمشجه‌سنه دونوب طولاشمغه باشلایه‌رق یوللر اوزرنده موجود ایزلری نابدید ایلدیکی اثناده هوایه قالدردیغی ریک سیاه ایله قاریشیق موحش برقاصیرغه تشکیل ایدییور. یکی برقاره بولوت میدانه کتیرن بوکردباد مدهش دوران بقیهٔ ضیای برقی‌یی‌ده انظاردن ستر ایلیور.

نواقیس ولوله‌پرداز اصوات خاشعانه‌سیله پریشان اهالی‌یی برسیل عظیم کبی عبادتخانه‌لره طوغری روان ایدییور.

یارب العالمین! زیر قدم عزتکده متجمع اولان شو فلکزده قوللریکه بر کره نظر بیور! بر سال کاملک مکافات مساعیسنی سندن ایستیورلر!

هیهات! آتشین آسماندن یاغمقده بولنان کرات منجمده ذاتاً یرلره سرلمش اولان باشاقلری ازوب محو ایدییور. رعد وروزکار بولوتلری یاروب ییرتیور.

زواللی چفتچی کلش، اندن کیتمش اولان تارلاسنک حالنی یأس وحیرتله تماشا ایلیور. بوداهیه‌نک دهشتندن بوزلمش قالمش اولان چوجقلرینی قوجاغنه آلمش، مشفقانه باغرینه باصیور. ییلدیرم ینه آتشلر صاچیور. آوازهٔ هولناک ایله دوشیور. صاعقه‌زده اولان یوکسک طاغلردن تولولات عظیمه ایله قوملر، طاشلر، قایالر ایندرمکده اولان سیللر منبت تالارلری چیکنه‌یوب بچیور...

[سن لامبردن ترجمه]

دیکر:

— نعت شریف —

باشلار لمعان ایتمکه بر نیر عرفان
هرلحظه افولن کوزه‌در شبپره طبعان

اعداسنک آچاقلغی ایتدکجه توالی
ایلر او ضیا کستر آفاق تعالی

برق اوردی جمالندن اوامرء یقینك
اك شعشعه‌لی فیضی خداوند حکیمك

بر درس ادب ویردی که اصحاب ذکایه
حیرت ویرر آثاری فحول حکمایه

بر نور مبیندر که بو تبشگه انوار
بر مثلنی اولسون ایده‌مز تا ابد اظهار

هم صورتی هم سیرتی اولمغله مکمل
شایسته کورلمشدر آکا پایهٔ اول

فخر ایتملیسین ای شرف نا متناهی
زیرا سکا مظهردر او محبوب الٓهی

دیگر :

— صلاح الدین ایوبی‌یه —

شایستهٔ تقدیسسین ای مرد قدر زور
ایتدك او قضا اردولرین رجعته مجبور

ملتجه نصل ایتمیه‌لم نامکه تعظیم
اعدا دخی ایتمشدر ایدر فضلکی تسلیم

تیغکله قازاندك ابدی شعشعه بر نام
ملت سکا دیر حشره قدر حامیٔ اسلام

علویت فطریه‌ده انکشت نماسین
بکزر روشنك حیدره بر شانلی فناسین

دیکر :

— تلاطم —

تمکینی ویروب جنونی آلمش
دریا ینه اضطرابه طالمش

اولمش بکچه‌رك سکون زمانی
هر طالغه‌سی برجنون جهانی

ایتمش هیجانله سطح دریا
بیك وادئ هولناك پیدا

اولمقده‌در آن بآن سر افراز
هر موج عظیم دهشت انداز

کیدرمه‌ده روزکار پرفن
هر طالغه‌یه برقبا کوپوکدن

بر آیریجه قارلی طاغ کسلمش
هر موجهٔ کف نثار مدهش

آرامر بای ناظر وندر
چوق بالقه محرك الجنوندر

قوپمشمی نه در قیامت ایواه
تسییر ایدییور جبالی الله [*]

اولمقده هزار طور سیار
یکدیکره پیشدار و دمدار

ساحل‌کوریتورمی قورقوسندن
کیزلندی بو طالغه اردوسندن

---

[*] « وسیّرت الجبال » آیت کریمه‌سنه تلمیحدر.

ای باد ! کسبله امتداد ایت
آز کلدی بوقوت اشتداد ایت

حوزك شدتی طورمه ایله ابراز
قارشیکده وارایشته برسرانداز

دریا ! بنی ایله بر تماشا
سندن ایده جکمی یم تحاشا

بر طامله کوزمده اثیبوك موج
ویرمز بکا قورقو بویله بیك فوج

بازیچهٔ باصره مدر امواج
مغلوب متانتمدر افواج

بك کوجی و داع دهر فانی
اولمتمی حیات جاودانی

افشا ایله روح قورقو دلماز
طوفان ایله نوح قوقو دلماز

رقته مثال :

— چیچکلرم —

سویملی چیچکلر ! نه طوریبورسکز ؟ بر آن اول آچیلکز ! پك اختیارم . برنفس اول آچلدیغکزی کورمك ایسترم . همان شکفته اولکز که لطافتکز صباحی بر تبسم ایتسون ، بوی لطیفکز آقشامی تعطیر ایلسون .

آچلمکز فردایه قالهجق اولور ایسه بنجه پك كچكمش اولور . اختیارلره کوره هر نفس نفس واپسین صاییلیر . نه بیلیرسکز ! بو کون سزی ابتسامه تشویق ایدن شو کونش یارین بلکه بنم تابوتم اوزرینه پرتو انداز اولور !

چیچکلر ! بزم کبی سزده بلادن آزاده اوله‌مازسکز . مضرحیوانجقلر اوزرکزه اوششورلر . شدتلی روزکارلر اسر . دها نه‌لر اولور ! بن که بونجه سنه یاشامش برپیرجهاندیده‌یم، آچمه‌دن صولمش نه‌قدر غنچه‌کوردم! قورقیکز، سزی قوپارم . بر ساخورده دکلمی یم ؟ سزدن کوزل بر دمت یاپوب ده هانکی دابره تقدیم ایده بیلیرم ؟

نظریات بی فائده ایله پك یورلدم . زیر سایه‌کزده اولمق اوزره آماده ایدیله‌جك صوك خوابکاهمه چکلسه‌مده آرتق خواب جاویده طالسه‌م !

دنیایه وداع ایده‌جکم ساعت بوراده ، یانکزده حلول ایدر ایسه مخطرهٔ شباب اولان روایح لطیفه‌کز بنی او ساعتده دخی نغمه پرداز عشق ایده بیله جکدر . . .

[برانژه‌دن ترجمه]

دیکر :

— زواللی قیز —

ایچنده هیچ بر کوزل رؤیا کورملك احتمالی اولمیان شو منحوس اویقودن اویانیر اویانماز طاغ باشنه چیقه‌رق کونشك ایلك شعاعلرینی قارشیلادم .

هنوز اویقودن اویانمش بر یاورو قوشجغز تازه چیچك آچمش بر آغاجك اوزرنده حزین حزین اوتیوردی . او زمان بنم کوزلرم یاش ایله طولمش ایدی .

آه ! نیچون والده‌م یوق ؟ یووه‌سی آغاجك دالی اورته‌سنده آهسته آهسته صاللانقده اولان شو قوشجغز کبی نیچون بختیار اوله‌میورم؟

بر یوزنده هیچ بر شی بنم دکلدر . بشیکم بیله یوقدر . بی چاره والده‌سی طرفندن کویمزك معبدی اوکنده‌کی طاشك اوزرینه براقلمش زواللی بر قیزجغزم !

آنامدن بابامدن آیری دوشدم . اوقشایشلرنده‌کی لذتی بیلم . کوی چوجقلری بکا همشیره دیمزلر . بونلرك اویونلرینه‌ده قاتیله‌م .

کیفلی چفتجی بنی کولکه‌لکنك آلتنده اوطورمغـه هیچ چاغیرماز. یاتوب چیترداغقده اولان آصمه دالّلرینك قارشیسنده چوجقلرینی قوجاغنه آله‌رق اوپوب اوقشادیغنی اوزاقدن سیر ایدرم.

نه یاپه‌یم؟ آغلایه آغلایه معبده طوغری روان اولورم. دنیاده بنم ایچون قاپوسی آچیق بولنه‌بیلیر بر بر وار ایسه اوراسیدر. دنیا اللرینی اوزرنده چکمکه باشلادیغم طشه کوزلرمی دیکرم. بنی براقدیغی زمان والده‌مك سرپمش اولدیغنی خیال ایتدیکم کوز یاشلرینك اثرلرینی آرارم. بعض کره‌ده تنها مزارلغـه طوغری قوشـارم. بکا مزارلرك هپسی بر کورینور. بیچاره قیزجغزك بر اوستنده آنامی باباسی اولمدیغی کبی بر آلتنده‌ده یوقدر!

اون درت بهار موسمی کچدی‌که بنی ترك ایتمش اولان آغوشـدن جـدا اوله‌رق آغـلایورم. والده‌جکم! کل کل! بنی براقدیغك طـاشك اوزرنده سنی بکلیورم...

[صومه‌دن ترجمه]

دیکر:

— صوك تشبیه —

بکزه‌درکن دامنی طـاوس قدسی بالنه
اش طوتارکن قامتی نورسنه طوبی دالنه

ورد فردوس برین دیرکن عـذار آلنه
از کوررکن نور اسود نامنی فرخالنه

نقطهٔ امید دل تعبیر ایدرکـن خالنه
ذاتنك عالمده ویرمزکن وجود امثـالنه

دون کیجه جانانی بکزتدم باقنجه حالنه
جان بلبل بر عاشقك امید استقبـالنه

دیگر :

— آوجی —

قوشلرم ! مژده آوجیکر کیدییور
کوردی بر باشقه آو شتاب ایدییور

بر کلن یوق تباعد ایتدی کیدن
شمدی آهنکه باشلایك یکیدن

قالمدی شمدیلك محل حذر
ویرکز مشربجه بر قونسر

ویردی مهلت زمانه بر مقدار
اونك اطرافی اوتدیرك تکرار

لکن اول ظالم طمع برور
بورالردن یارین ایدرسه کذر

صوصیکز قوشجغزلرم صوصکز

لفظك وزن ایله ائتلافی

لفظك وزن ایله ائتلافی — «ایرادی انسب اولان لفظدن عدول ایله آکا بدل لفظ دیکر ایراد ایدلمك» و «تقدیم و تأخیرده طبع سلیمك تعیین ایده‌جکی حدك خارجنه چیقلمق» صورتلرینك انتفاسیله تحقق ایدر.

ایرادی انسب اولان لفظدن عدول ایله آکا بدل لفظ دیکر ایراد ایدیلیر ویا تقدیم و تأخیرده طبع سلیمك تعیین ایده‌جکی حدك خارجنه چیقیلیر ایسه لفظ وزن ایله ائتلاف ایتمه‌مش اولور. ایکنجی صورت بر نوع (ضعف تألیف) دیمك

اولدیغندن نظمی برنجی صورتدن زیاده معیوب کوسترر.

بر نظمك مقبول اولمامسی ایچون بو صورتلردن برینك وجودی کافیدر. ایکیسنی جامع اولور ایسه بالطبع بتون مردود اولمسی لازم کلیر. ثابتك:

کلیر بانك سقاك الله خاك مردهٔ غمدن
الندن ساقیٔ کلچهره نك پیمانه دوشدکجه

بیتنده انسب اولان (شهید) ه بدل (مرده) کتیرلمسندن، نائلیٔ قدیمك:

خاطرده ذوق دلده صفا تنده یوق مجال
ارباب غم ایرشسه‌ده نوروزه نیلسون

بیتنده دخی (مجال یوق) موقعنده (یوق مجال) دینلمسندن ائتلافه خلل کلمشدر. راغب پاشانك:

کورسه اغیارایله جانانسنی همبزم شراب
عاشقك باغری کبابه تب غیرتله دونر

بیتنده ایسه ایرادی انسب اولان (آتش) ه بدل (تب) کتیرلمکله برابر «عاشقك باغری تب غیرتله کبابه دونر» جمله‌سی وزنه قونلمق ایچون تقدیم وتأخیر حدینك خارجنه چیقلدیغندن ایکی صورتله‌ده ائتلاف مفقوددر. تعبیر دیکرله: عدم ائتلاف سببلرینك ایکیسیده موجوددر. بو حال ایله بیتده (بزم، شراب، باغر، کباب، دونر) لفظلرینك اجتماعندن حصوله کلن (مراعات نظیر) صنعتنك نه‌قدر اهمیتسز قاله‌جغی ایضاحدن مستغنیدر.

لفظك وزن ایله کمال ائتلافی

لفظك وزن ایله کمال ائتلافی نظمك نثردن فرق اولنمیه‌جق صورتده کلفتسز اولمسیله حصوله کلیر. بو یولده اولان نظمك نثردن فرقی یالکز موزونیت اولور. حتی نثر صورتنده یازیله‌جق اولسه اوزان ایله الفتی اولمیان طبیعت نظم اولدیغنی حس ایده‌مز. ایشته اصل نظم طبیعی بودر. اك لطیف شعرلر بو درلو نظملر ایچنده بولنور. اك کوزل فکرلر بو اسلوبده منظوم اولمق ایچون حسرت چکر. محفوظمز اولان نمونه‌لردن بعضلرینی کوسترەلم:

مصارع

یارب بو آقرین نه توکنمز خزینه‌در!	نابی
بو نشئه‌نك صوکی البته سرکرانلقدر	»
کنارك دلبری نازکده اولسه نازنین اولماز	»
مناسبتله اولان افترا نه مشکل ایمش!	»
حرف رجا زبانم ایله آشنا دکل	»
الله صاقلاسون، بونی حساد ایشتمسون!	»
تقلید زاغ کبك خرامانی کولدیرر	شیخ الاسلام یحیی
آدمه جبه ودستار کرامتمی ویرر؟	»
کنج استغناکبی بر کوشهٔ راحتمی وار؟	»
کل موسمیدر دفتر ودیوانه باقلماز	»
همتم شهبازی آلجاقلرده پرواز ایتمدی	»
وقت شادی‌ده کلیر موسم محنتده بکر	شیخ غالب

فيض ازلی مرد كلهداره‌می مخصوص ؟	»
عاشقك حال دل زارينی الله بيلير	ابن النجار شيخ رضا
خابيده سخن مرد سخندانه ياقشماز	»
تازه كل ياپراغيدر باد سحردن اينجنير	اصولی
واعظك نار جهنم ديديكی فرقت ايمش !	»
جان مرغی آرميده دكلدر رميده‌در	خيالی
آب وهوا اولنجه بر خاكدن نه تمز ؟	»
مجربدركه باران مبتلای عيد قرباندر	واصف اندرونی
بازارده كالای معارف صاتيليرمی ؟	»
فصل بهار مرغ خوش‌آوازی سويلدر	فطنت
چشم مستك نيجه كوبلری خاموش ايلر	»
بو باغك غنچهٔ رعناسی محتاج بهار اولماز	»
بو بزمك باده نوشی مست اولور اما خراب اولماز	شيخ الاسلام بهايی
هزار احباب اولان اهل تلوندن وفا كلمز	راغب پاشا
مروتمند اولان ناكامیٔ دشمنله كام آلماز	»
عالم فانيده رسم زندكانی بويله‌در	جوری
ارباب دله ثقات نادان نه بلادر !	»
آشنايه آشنا بيكانه‌يه بيكانه‌يز	»
انسان كامل اولمغه سعی ايله آدم اول	باقی

افندی! کنج بکه خدمت ایلك کوج ایمش — ثابت

ایل عید اکبر ایلدی بن ماتم ایلدم — حلیمکرای

روزکارڭ اوکنه دوشمین آدم یوریلور — لا

ابیات

اظهار کین شعار دل زارمز دکل
اغیار ایله جدال بزم کارمز دکل — نابی

نه قصر دلکش کلشن نه صحن باغ آرارز
شو تنکناده همان کوشهٔ فراغ آرارز — راغب پاشا

دنیایی بر صفایه ویرن رند بی نوا
کمتر متاع ذوقنی دنیایه ویرمه‌مش — جوری

غنای قلبه سبب دولت قناعت ایمش
جهانده جای فرح کوشهٔ فراغت ایمش — فطنت

میان لجهٔ محنتده چاره‌سز قالدق
برآز مساعدهٔ روزکاره محتاجز — ثابت

محیط دائرهٔ عشقدن خروج محال
نه چاره قبضهٔ تقدیر کردکارده‌یز — عونی بك

مجربان امورڭ کلامی کرچك ایمش
یالان دیدکلری دنیایی بویله بیلمز ایدم — «

بن سنك آب حیات لبکك تشنه‌سی‌یم
طالب چشمهٔ حیوان ایسه‌م انسان دکلم — «

اصحاب طبیعته کوره کمال ائتلافی حاوی بر مصراع ، بر بیت نظم ایتمك او قدر کوچ بر شی دکلدر . فقط بو طبیعیلکده بش بیتلی برغزل سویلمك حقیقةً مشکلدر. اکثریا بویله طبیعی اولەرق سویلنیلن سوز وزنه کلمز . وزنه کلن سوز بویله طبیعی اولماز. ذهنمزده کمال ائتلافی حاوی اوچ درت بیتدن متشکل بر منظومه آرادق. مشارالیه عونی بکك بر نشیدەسندن اولان ابیات آتیەیی بویله بیلدك :

— سوز —

سوز کالبد قدر بنی آدمه جاندر
سوز واسطهٔ رابطهٔ عالمیاندر

سوز بر نفس سنجِ بی رنکدر اما
بر همزن صورتکدهٔ کون ومکاندر

یارب بونه‌حالت بونه‌تأثیرکه برسوز
رونق‌شکن معرکهٔ سیف وسناندر

یارب بو نەقدرت که سرایای ممالك
فرمانبر شمشیر جهانکیر زباندر

بر نظمك بو قبیلدن عد اولنمسی دور اصلاح ادبیات دینیلکه استحقاق کوسترن زمانمزده تجویز ایدلمه‌مکده اولان مسامحاتدن سالم بولنمسنه متوقفدر . یالکز ترتیب الفاظجه اولان طبیعیلك کفایت ایتمز. مثلا باقینك ضروب امثال عثمانیه صیره‌سنه کچمش اولان :

کوره‌لم آینهٔ دوران نه صورت کوستره

مصراعی ترتیب الفـاظ جهتیله نثرکبی اولدیغی حالده (کوره‌لم) بزجه تجویز اولنه‌میه‌جق بر اماله‌یی شامل اولدیغندن ینه بزجه نظم طبیعی مثاللرندن عد اولنه‌ماز .

— استطراد —

بو مصراع زمانمزده سویلنمش اولسه (کوره‌لم) ه بدل (باقـه‌لم) دینیلـیردی . باقی معاصرلرندن نوعینك کذلك ضروب امثال عثمانیه صیره‌سنه کچمش اولان و باقینك مصراعی کبی اماله‌لی اولمدیغندن بزجه‌ده نظم طبیعی مثـاللرندن معـدود بولنان :

بر وجهه ناظرز کوره‌لم حق نه کوستره

مصراعی‌ده بومدعایی اثبات ایدر شواهددندر .

(انتهی)

زمانمزده تجویز ایدلـکده اولان مسـامحاته کلنجه : بونلر طبیعیلك موانعندن معدود دکلدر . بالاده کوستریلان :

کنارك دلبری نازكده اولسه نازنین اولماز

مصراعی بری (دلبری) ده ، دیکری (اولسـه) ده اولمق اوزره ایکی اماله‌یی شامل اولدیغی حالده طبیعیلـکدن چیقمش صایلماز .

فیض ازلی مرد کلهداره می مخصوص ؟
آب وهوا اولنجه بر خاکدن نه بیتمز ؟
بوباغك غنچهٔ رعناسی محتاج بهار اولماز

کبی مصراعلرده‌کی اماله‌لرده بویله‌در. (اماله) مبحثنده ایضاحات ویریله‌جکدر.

بعض اسباب واردرکه سلیقهٔ شاعرانه‌یی (نظم طبیعی) دیدیکمز بوصورتدن عدوله مجبور ایدر. نثر کبی یازلمغه مستعد اولان بر نظمی تقدیملی تأخیرلی یازدیرر. بوحالده طبیعیلك ایکنجی صورتده بولنور. نثر کبی یازلمش اولسه طبیعیلکه رعایت ایدلمه‌مش اولور. (تقدیم ـ تأخیر) مبحثنده ایضاحات ویریله‌جکدر.

لفظلك لفظ ایله ائتلافی

لفظلك لفظ ایله ائتلافی — آره‌لرنده انسیاق کلام جهتیجه اك زیاده مناسبت اولان لفظلرك اجتماعیله تحقق ایدر.

آشاغیکی پارچه‌لرده (ییلدیریم) و (تیمور) ایله (سیر صاعقه) نك، (قولومب) ایله (کوکرجین) ك، (نوح) ایله (طوفان) ك ائتلافی او یولده‌در:

لکن ییلدیریم اقلیم عثمانیی جولانه مساعد بولمدیغندن اطرافنده اولان حصار انحصاری دویرمکده وخارق عاده بعض اطوارینك صدماتی اساس اداره‌یه خلل ویرمکده ایکن تیمور مشهور برسیر صاعقه کبی طریق استیلاسنه دیکلمشدر.

[دور استیلا]

فی‌الحقیقه مشهور قریستوف قولومب سفینهٔ نوحدن طوپراق تحریسنه کیدن کوکرجین کبی برشدتلی طوفان اعتراض آره‌سندن چیقه‌رق آمریقایی کشف ایله عالم انسانیته ینه بوعالم ایچنده برجهان دیکر الحاق ایتمکه طقوزنجی عصرده موفق اولمش ایدی.

[جزمی]

شیخ غالب بیت آتیده (یاقوت) ایله (الماس) ی پارلاق بر صورتده تألیف ایتمشدر :

یاقوت کبی شراب انکور
الماس کبی پیالهٔ نور

بالفرض :

یاقوت کبی شراب انکور
آیینه کبی پیالهٔ نور

یاخود :

تسنیم کبی شراب انکور
الماس کبی پیالهٔ نور

دینلسه او پارلاقلق قالماز .

معنانك وزن ایله ائتلافی

معنانك وزن ایله ائتلافی — فکرك جریان طبیعیدن چیقمامسیله تحقق ایدر .

ثابتك شو بیتی بو ائتلافدن محرومدر :

کنار حوضده مهتابه قارشی سینه چاك اولمش
ایدوب عکسیله حوضی معدن سیماب لب بر لب

«کنار حوضده مهتابه قارشی سینه‌چاك اولمق» خصوصنك تصورده «عکسیله حوضی لب‌برلب معدن سیماب ایتمك» کیفیتنه تقدمی طبیعی اولدیغنه کوره «کنار حوضده مهتابه قارشی سینه چاك اولوب عکسیله حوضی لب بر لب معدن سیماب ایتمش» دینلمك لازم کلیرکن وزنك تضییقیله «عکسیله حوضی لب بر لب

معدن سیماب ایدوب کنار حوضده مهتابه قارشی سینه‌چاك اولمش» دینلمشدر.

معنانك معنی ایله ائتلافی

معنانك معنی ایله ائتلافی — بر خصوصك دیگر ایکی خصوصدن هر برینه مقارنتی ممکن ایکن بونلرك مناسب ویا انسب اولاننه مقارن اولمسیله تحقق ایدر.

مثال:

جهان برتازه رونق بولدی بر روح مصورله
عجبمی تازه‌لنسه داستان ماه کنعانی

جهان اولدی مسلم بر جهان آرا شهنشاهه
بر ایتدی نه رواقی غلغل کوس جهانبانی
[نفعی]

ایکنجی مصراعلر یکدیکرك یرینه کچیریله‌رك بیتلر:

جهان برتازه رونق بولدی بر روح مصورله
بر ایتدی نه رواقی غلغل کوس جهانبانی

جهان اولدی مسلم بر جهان آرا شهنشاهه
عجبمی تازه‌لنسه داستان ماه کنعانی

صورتنه قونلسه ائتلاف خللپذیر اولور. چونکه «جهان بر روح مصورله تازه بر رونق بولق» جهتیله «ماه کنعانی داستانك تازه‌لنمسی» — «جهان بر جهان آرا شهنشاهه مسلم اولمق» مناسبتیله‌ده «کوس جهانبانی غلغلنك نه رواقی بر ایتمسی» انسبدر.

کذلك شاعر مشارالیهك:

شكوه بخت واقبالیله نازنده شهنشاهی
كمال عدل وانصافیله پاینده جهانبانی

بیتی :

شكوه بخت واقبالیله پاینده جهانبانی
كمال عدل وانصافیله نازنده شهنشاهی

شكلنه افراغ اولنسه ینه او قبیلدن بر عدم ائتلاف پیدا اولور.

حشو — اساساً ایکی نوعدر :

— حشو مفسد .
— حشو غیر مفسد .

حشو مفسد — افادهسی مقصود اولان فکری اخلال ایدن حشودر .

حشوك بو درلوسی معنایه طوقنهجغی جهتله لفظ غلبهلکندن عبارت قالماز. اساس مقصدی خراب ایدر. سوز آرهسنده حشو مفسد ایرادی متکلمك هانکی فکری ترویج ایتمك ایستدیکنی بیلدیکنه حکم ایتدیرهبیلهجك بر بیوك نقیصه اولدیغندن اساتذه آثارنده پك نادر بولنور . بوللنلرده اك بیوك آدملرك بیله مخطرۀ عجز بشر اولان تأثیراتندن قورتلمغه مقتدر اولهمدقلری غفلتنه حمل اولنور. نفعینك نصوح پاشا مکتوبی وصفندهکی قصیدهسنك مطلعی اولان:

نه نامه‌در بوکه حسن بیان عنوانی
ایدر کشـاده دل وطبع مستمـندانی

بیتنده واقع (عنوان) لفظی حشو مفسد عد اولنه‌بیلیر. چونکه شـاعرك مقصدی نامه‌نك هیئت عمومیـه‌سنی مدح اولمق لازم کلدیکی حالده (حسن بیـان) ك (عنوان) ه تخصیصی سـائر جهتلرینك حسن بیان مزیتندن عاری اولدیغنی ایهـام ایدییور. فی الواقع آلت طرفنده:

نه نامه‌در بوکه کیف رحیق مضمونی
ویرر ملاحظه‌یه برنشـاط روحانی

دینیله‌رك کیفیت تعمیم ایدیلیورسه‌ده بر کره اوواهمه ذهنه کلمش بولنیور. بوندن باشقه بر مکتوبك عنواننده حسن بیان تصور ایتمك‌ده بر آز غریب کورینور. حقیقت حال شـاعرك «نه‌نامه‌در بوکه حسن بیانی» دیه‌جك ایکن وزن وقافیه‌نك سوقیله «نه‌نامه‌در بوکه حسن بیان عنوانی» دیمکه لزوم کورمش اولمسندن عبارتدر. حتی مصراع ثانیـده «ایدر کشاده دل مستمندانی» و یا «ایدر کشاده طبع مستمندانی» دیمك کافی اولدیغی حالده ایکیسندن برینی حشو غیر مفسد عد ایتدیره‌جك صورتده (دل) ایله (طبع) ی جمع ایتمسی‌ده اکمال وزنه مجبور بولنمسندندر.

نسخـهٔ صحیحه‌نك (حسن بیـان عنوانی) دکل، عطف ایله (حسن بیان وعنوانی) اولمسـنه احتمال ویرمك نفعینك طرز انشادندن تغافل ایتمك دیمك اوله‌جغی آیریجه انظر دقته عرض اولنور.

(مولدین) عنوانیله یاد اولنان بلغای عربك اك مشهورلرندن اولان (ابو الطیب) ك «دنیاده موت اولمیدی شجاعتك، سخاوتك، صبرك مزیتی قالمازدی» [*] قولنده‌کی (سخاوت) حشو مفسد عد اولنه‌رق دینلمشکه:

— واقعا دنیاده موت اولمدیغی تقدیرده مزیتی قالمامق خصوصی شجاعتایله صبره کوره طوغریدر. چونکه اولیه‌جکنی یقیناً بیلن بر آدم نره‌یه اولسه هجوم ایتمکدن صاقنماز. کذلك عاقبت نائل سلامت اوله‌جغنده شبهه ایتمین بر کیمسه اوغرادیغی شدائده قولایلقله صبر ایدر. شو حالده کرك شجاعته، کرك صبره مزیت ویرن شی حلول موت احتمالی اولمش اولور. اما سخاوته نسبتله بو وجه صحیح دکلدر. زیرا اولیه‌جك بر آدمك ایلریده لازم اولور ملاحظه‌سیله بذل مالدن توقی ایتمسی طبیعی کورینور. بو صورتده سخاوته مزیت ویرن شی حلول موت احتمالی دکل، بالعکس دنیاده خلود حالی اولمق لازم کلیر»

شاعرك (سخاوت) دن مرادی (بذل نفس) اولدیغی ادعا ایله تأویله قالقیشانلره شویله جواب ویرلمشدر:

— اورته‌ده موت اولمینجه بذل نفسك معناسی اهلاك

---

[*] «ولا فضل فیها للشجاعة والندى — وصبر الفتى لولا لقاء شعوب» بیتنك مألیدر. بزه قالسه بوراده (فتى) لفظنك ده حشو غیر مفسد اولدیغنه قائل اوله‌رق (والصبر) دینلملی ایدی دیر ایدك.

شانندن اولان شیلردن احتراز ایتمه‌مکدن عبارت قالمق ضروریدر. بو ایسه شجاعتك عینیدر»

(ابن جنی) نك بو بابده درمیان ایتدیکی قول معقول شو مآلده‌در:

— دنیاده خلود ایله برابر عمردن یسره، شدتدن رخایه انتقال انسانه مدار تسلی اولور. بناءً علیه سخاوتك بیوك بر مزیتی قالماز»

دیمك ایستیورکه:

— دنیاده خلودی فرض اولنان کیمسه‌نك بذل‌مال ایتدیکی صورتده دوچار اوله‌جغی ضرورت عالمده جاری اولان قانون تبدل مقتضاسنجه بر زمان صکره مبدل رفاهیت اوله‌بیلیر. او آدم ایشته بو جهتی تفکرله تسلی بولور. «شمدیلك کرفتار ضرورت اولدم. فقط مادامکه بن ایچون اولوم یوقدر، ایلریده البته نائل رفاهیت اولورم» دیر. بو صورتله بذل مال خصوصنده اوقدر صعوبت قالمیه‌جغندن سخاوتده بیوك بر مزیت‌ده قالماز. بناءً علیه ابوالطیبك قولنده‌کی (سخاوت) لفظی حشو مفسد اولمامش اولور.

حشو غیر مفسد — اوچ نوعدر: حشو غیر مفسد

– حشو قبیح.

– حشو ملیح.

– حشو متوسط.

و قبیح

حشو قبیح — زائد محض اولدیغندن سوزه چرکینلك ویرن حشودر.

حشوك بو نوعی هر نصلسه اسکی ادبامزك چوغنه کوزل کورنمش. اثرلرینك هانکی یاپراغی آچلسه بر قاچ حشو قبیحه تصادف اولنه‌بیلیر. هله (تردیف مترادف) و (عطف تفسیری) دینیلن یوللرده ایراد اولنمشلری پك چوق بولنور.

بر قاچ مثال:

الی هذا الآن منتظم سلك شهور و سنین اولان ایام محدث آثاری عد (وشمار) وهر مائهٔ کامله‌سن برقرن اولمق اوزره اعتبار ویراعهٔ براعنله ثبت ایدوب پیرایهٔ دست اشتهار ایتمشلردر.

[نعیما تاریخی]

ملکهٔ مرحمت و احسان موجب جمال مظاهر سلطانی ومآل متخلقان اخلاق رجحان منتهیٔ سعادت جاودانی اوله‌جغی بی ریب (وکمان) در.

[عاصم تاریخی]

بو فقیر جانبنك خصم جانی اولوب بی سبب (وعلت) ناوك عزل واهانته آماج واسباب آسایش (و راحت) می تاراج ایلدی.

[اوقچی زاده منشآتی]

«یوق اکر ایلچی بکك امریله ایسه نصل لساندر؟ بزده بونك ترضیه‌سنی ایسترز» کبی دریجه سوزلرله بایاغی ایلچی وترجمانی صوچلاندرمق ممکن ایکن مرام (ومقصود) باشقه اولدیغندن...

[عاکف پاشا تبصره‌سی]

اوقاریس نام دختر ناهید اخترك آغوشنه امانت وبعد زمان بو کاره ابتدارینه اظهار پشیمانی (وندامت) ایلدی.

[تله‌ماق ترجمه‌سی]

عقدهٔ رشك (وحسد) یوق دل بی باکده
اولمسه نظم سلیقه‌ده عجبمی تعقید — نفعی

سنی مدح ایتمسون یانیلسون اهل‌دل ودانش
که انواع مکارمله وجودك فرد (ویکتا) در — «

لسانم ترجمان سر غیب الغیب لاهوتی
کتابم نسخهٔ دیوان پر مضمون (ومعنا) در — «

امساکه پرده دارلق ایلر تغافلی
وضع غروری شرم (وحیا) صورتنده در — نابی

کوسترر سرکشته حال وادیٔ وحشت‌هنوز
کرد باد دشت (وصحرا) روح مجنونی بکا — نائلیٔ قدیم

عدویه عرصه قیلوب دستبرد کراری
آکلدی غزوهٔ خیبر قدر بو فتح (وکشاد) — ثابت

حرفکیر اولمه ظرافت صاتمه
سوزیکه کذب (ودروغ) ی قاتمه — سنبلزاده وهبی

نفعینك قابل تنظیر اولمیان قصائد بلیغه‌سندن معدود بولنان (ایلر) قصیده‌سنك شو خاتمه‌سنه بر کره عطف نظر تنقید ایدملم:

تا جلوه‌گه رایتنی خسرو انجم
گه مملکت خاوروگه باختر ایلر

منصورایده هر یرده خدا رایت بختن
تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر

طرز افاده‌یه نظراً مقصد ایکیدن خالی اوله‌ماز: یا «کونش

گاه مشرقـده، گاه مغربده رایت نما اولدقجـه خدا رایت بختنی هر یرده منصور ایده!» و یا «گونش فلکده سـفر ایتدکجه خدا رایت بختنی هریرده منصور ایده!» دیمکدن عبارت اولور. برنجی صورته گوره:

تا خسرو سـیاره فلکده سـفر ایلر [*]

مصراعی کاملاً ــ ایکنجی صورته گوره ایسه:

تا جلوه‌گه رایتنی خسرو انجم
گه مملکت خاوروگه باختر ایلر

بیتی طاقمیله حشو قبیح رنکنده گورینور.

دینیله بیلیرکه:

ــ شـاعرك مرادی «گونش گاه مشرقـده، گاه مغربده جلوه‌گر و فلکده سفر بر اولدقجـه ...» دیمکدر. بو حالده مصراعك و یا بیتك حشو اولمسی محذوری برطرف اولور»

جواباً دینیلیرکه:

ــ بو صورت بالفرض قبول اولنسـه مصراعك تأخیری خصوصی باشقه‌جه بر اعتراضی دعوت ایدر. «شویله اولدقجـه بویله اولسـون!» دیه‌رك دعایی بیتردکدن صکره تکرار بر «تو-قیتیه» ایراد ایتمك قانون بلاغتك هانکی قاعده‌سنه تطبیق اولنه بیلیر؟ نفعی بو قصیده‌یی انشاد ایدرکن:

[*] گونش حقنده «فلکده سفر ایلر» دینیلوب دینیله‌میه‌جکی بو مبحثه تعلق ایدر مسائلدن دکلدر.

منصور ایده هر برده خدا رایت بختن

مصراعنه کلدیکی صیره‌ده اولجه:

تا جلوه که رایتنی خسرو انجم
که مملکت خاوروکه باختر ایلر

دیمش اولدیغنك فرقنه وارمیان برذات «نه مدحجه؟» دیه صور-
مامشکه آنفاً ایراد ایلدیکی توقیعه‌یی تکرار یوللو:

تاخسرو سیاره فلکده سفر ایلر

دیمکه مجبور اولمش بولنسون! مصراعك تقدیمنه امکان بولنه‌رق
بیتلر:

تا جلوه‌که رایتنی خسرو انجم
که مملکت خاوروکه باختر ایلر

تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر
منصور ایده هر برده خدا رایت بختن

صورتنه قونلسه‌ده افاده‌نك کسب ایده‌جکی طرز عجیبدن قطع
نظر (خسرو سیاره) تعبیری اورته‌ده حشو قبیح اولمق اوزره
قالیر. طوغریسنی سویلیه‌لم: اویله سوزلر تأویلات اضطراریه
قبیلندندر. نفعینك وجدانه مراجعت اولنسه ظن ایدرزکه «تا
خسرو سیاره فلکده سفر ایلر» مصراعنی بر طولدرمق ایچون
یازدیغنی کتم ایتمز»

مشارالیهك سائر بعض قصائدینك خاتمه‌لری دخی بویله بی-
لزوم کلماتی حاوی اولدیغی ارباب تتبعه کوره محتاج اثبات دکلدر.

حشو قبیح نثرده اقبح کورینور. بونك بر نمونه‌سنی کورمك ایچون کیف ماتفق آچدیغمز (تاج التواریخ) ك شو پارچه‌سنه باقه‌لم :

بیرون حصارده اولان سپاه ظفر پناهك دست امدادینی درون حصنه کیرن مجاهدلردن کوتاه ایتمکله اول دلاورلرك جمله‌سی شهید وحیات دنیا تمتعندن نا امید اولدیغی معروض درکاه فلك اشتباه اولدقده درون اشفاق نمونلری حر حیت ایله سوزان وآتش غضبلری فروزان اولوب شمشیر عدو التقاملرین نیام انتقامدن اخراج ودست کرم پیوستلری ایله کروه لجاج اعماربنی تاراج ایدوب ساقیٔ تیغ آبدار ایله بالذات نیجه دیوسیرته هادم اللذات حمیمن ایچیردیلر و نیجه دشمن زشت اهرمن سرشتی تیغ بی دریغلرندن کچیردیلر .

بر بختیارکه شهید اولور ، البته حیات دنیا تمتعندن نا امید اولور . بو صورتده (اول دلاورلرك جمله‌سی شهید) دینلدکدن صکره (وحیات دنیا تمتعندن نا امید) دینلمك ایچون نه لزوم قالیر؟

«ساقیٔ تیغ آبدار ایله بالذات نیجه دیو سیرته هادم اللذات حمیمن ایچیردیلر» عباره‌سیله «ونیجه دشمن زشت اهرمن سرشتی تیغ بی دریغلرندن کچیردیلر» فقره‌سی بیننده مألجه نه‌فرق واردر؟

فضولینك مشهور شکایتنامه‌سندن اولان سطور آتیه‌یی‌ده کوزدن کچیره‌بیلیرز :

طقوز افلاکه استغنا ایدرکن اوقافدن طقوز آقچه وظیفه‌یه قناعت قیلوب عرض آلدم وبرات ایچون درکاه عالمپناهه ارسال ایدوب مترصد اولدم. مدت ترصد منقضی اولدقده وایام انتظار سر انجام بولدقده مبشرلرکه مژدهٔ تشریف بشارت یتوردیلر، بکا مثل میمون وبرات همایونی کتوردیلر. حلیهٔ معارف ایله آراسته وزیور عرفان ایله پیراسته...

(مدت ترصد منقضی اولمق) ایله (ایام انتظـار سر انجام بولمق) باشقه باشقه شیلرمیدر؟

(حلیهٔ معارف ایله آراسته وزیور عرفان ایله پیراسته) دینیله‌جکنه (حلیـهٔ معارف و عرفان ایله ـ یاخود ـ زیور معارف و عرفان ایله آراسته ـ ویا ـ پیراسته) دینیلسه کفایت ایتمزمی ایدی؟

حشو قبیحك نثرده باشلیجه منشأی «طمطراقلی لفظ غلبه‌لکنده آرامق» فکر سقیمیدر. (اطراف وجوانب ـ اعتراف واقرار ـ الحـاح وابرام ـ اوقات واحیـان ـ بدیهی و آشـکار ـ بیع وفروخت ـ جنك وحرب ـ جهل ونادانی ـ حرص و آز ـ خوف وهراس ـ زیب وزینت ـ سهل و آسان ـ شاد وخرم ـ صلح و آشتی ـ عهد و پیمان ـ قتل و اعدام ـ قدو قامت ـ ـ لایق وجدیر ـ محو ونابود ـ مختفی ونهان ـ مدح وستایش ـ مسکن ومأوی ـ معمور و آبادان ـ ناله وفریاد ـ نصح وپند ـ وقت وزمان ـ یأس ونومیدی ـ یغما وغارت) کبی بر طاقم ایکیز تعبیرات هپ اومنشأدن تولد ایتمه شیلردر. مکتوبنده (غموم وهموم) تعبیرینی استعمال ایدن بر کاتبه «غموم یتشمیورمی؟ هموم نه لازم!» دینلسه نه دیر؟ بویله تعبیرلرك (دکیز دریا ـ دلی دیوانه) کبی تعبیرلردن فرقی وار ایسه دیه‌جکمز یوق.

بو درلو تعبیراتك اك فنـالری (محو وپریشـان ـ استیصال واضرار) کبی برنجیلری ایکنجیلرندن بتون بتون مغنی اولانلریدر. تجمع یاپمق داعیه‌سی بالاده کوسـتریلن فکرك تفرعاتندندر.

ویسی کبی، نرگسی کبی منشیلرمز سکز کلمه ایله افاده اولنەجق بر معنایه بر سجع خاطری ایچون سکز دها علاوه ایدرلرمش!

نظمده ایسه حشو قبیح ینه او فکر ایله برابر اکمال وزن، ترویج مصراع کبی خصوصاتدن نشأت ایدر. نفعی:

بوله دیوان همایونی کمال رونق
آرته کوندن کونه کیتدکجه شکوه وشانی

بیتنده (کوندن کونه) تعبیرندن صکره معناجه وجودینه قطعا لزوم کورلیەجکی محتاج ایضاح اولمیان (کیتدکجه) کلمه‌سیله اکمال وزن ایتمش. شیخ غالب کذلك اکمال وزن ایچون:

غوغایه اگر دوشرسه تدبیر
ایشته قلم ایشته تیغ و شمشیر

بیتنه بر (تیغ) صوقشدرمش. [*] ینه مشارالیه:

کاهی اوقونوردی خیر آباد
نابی اولنوردی خیر ایله یاد

حقا که عجیب بر اثردر
اربابی یاننده معتبردر

---

[*] سید وهبینك:

آدم اودر که اتمیه تغییر وضعنی
اقبال وبخت کندینه یار اولمش اولمامش

بیتندەکی (بخت) ایله سنبلزاده وهبینك:

عم وغم بر بازیلیر املاده
فرقی بر نقطه‌در آنجق ساده

بیتندەکی (ساده) دخی بو قبیلدندر.

دیدکدن صکره نابینك بو اثری اختیارلغنده یازمش اولدیغی سویلك ایستیه‌رك :

هنکام هرمده سویلمشدر

دیمش . افاده‌سی مقصود اولان معنایی تمامیله حاوی بولنان بو مصراعی یالکز براقامق ایچون برمصراع دها سویلك لازم کلنجه معنی جهتیله آنك عینی اولمق اوزره:

پیر اولدیغی دمده سویلمشدر

دیمکدن باشقه چاره بوله‌مامش. (مجموعهٔ معلم)ده ملاحظهٔ آتیه درمیان ایدلمش ایدی:

شیخ غالبك :

هنکام هرمده سویلمشدر
پیراولدیغی‌دمده‌سویلمشدر [*]

بیتی هم تکرار لفظی‌یی ، هم‌ده تکرار معنوی‌یی مشتملدر . بونده‌کی تکرار لفظی (اعادهٔ ردیف) قاعده‌سنه مستند ایسه‌ده تکرارمعنوی – ظنیمزکه – هیچ بر فائده‌یه مبتنی دکلدر . چونکه (هنکام هرمده) دیدکدن صکره برده (پیر اولدیغی دمده) دیمکه لزوم یوقدر . (پیر اولدیغی دمده) نك (هنکام هرمده) یی تفسیر ایچون ایراد اولندیغی ادعا ایدیله‌جك اولورسه دینیلیر که :

– تفسیرده قاعده مفسَّرك مفسِّردن مستغنی ویا بالعکس مفسِّرك مفسَّردن

---

[*] مشارالیهك :

وارمی هله سویلنمدك سوز
قالمشمی مکر دینلمدك سوز

بیتی‌ده بوکا بکزر . مصراعلری یکمأ‌لدر .

مغنی اولماسیدر . اولورسه ایکیسندن برینه لزوم قالماز . ظنمزه کوره بوراده (هنکام هرم) (پیر اولدیغی دم) ایله تفسیره محتاج دکلدر. بناءً علیه تعبیر ثانی (تطویل) قبیلندن اولور. سزك ادعاکزه کوره محتاج ایسه او حالده دخی (پیر اولدیغی دم) دینیلنجه (هنکام هرم) لزومسز قالیر . بناءً علیه بوکرده ده تعبیر اول تطویل قبیلندن اولور. معناجه بینلرنده قطعا فرق اولمیان بو تعبیرلردن یالکز بری شیخك مرامنی افاده‌یه کافی ایدی .
[انتهی]

منقح شعر سویلمك کوج . مثلا بر فکر اولور که اوچ مصراع ایله بلا نقصان افاده اولنه بیلیر . حال بوکه شاعر آنی ایکی بیتلی بر قطعه‌یه درج ایتمك ایستر . اساس فکردن خارج اوله‌رق سویلنیله‌جك مصراعی نه صورتده تشکیل ایتملی که حشو ملیح ویا حشو متوسط عد اولنه بیلسون ؟

نثرده بویله مشکلات اولمدیغندن حشو قبیحدن عاری بر صورتده یازلمسی بالنسبه قولای اولدیغی حالده اسکی نثرلرده ینه اسکی نظملردن زیاده حشو قبیح کوریلیور. سببی ساحهٔ نثرك وسعتیدر. «یازه‌جغم شیده المدن کلدیکی قدر صنایعپردازلق کوستره‌جکم . خصوصیله سجعسز هیچ بر فقره یازمامغه غیرت ایده‌جکم» قرار قطعیسیله قلمی النه آلان بر ناثر مقتدر نه‌لر یازماز ؟

اوللری برشاعر ماهرده عینیله بو فکرده بولنوردی . فقط دائرهٔ نظمك محدودیتی ایستدیکی کبی اکننه بوینه اجالهٔ خامه ایتمکه بالطبع مساعد بولنمازدی . بناءً علیه مکلف صورتده سویلنلمش بر شعر ینه او یولده یازلمش بر نثره نسبتله اهون اولوردی .

مثلا نابینك بر تذکره‌سیله بر غزلی یان یانه کتیراسه غزلك تذکره‌یه نسبتله ساده قالدیغی کوریلور. ایشته تکلفات منشیانه دینیلان شیئك نه دیمك اولدیغی او زمان آکلاشیلیر.

نرکسینك شیخ الاسلام یحیی افندی وصفنده‌کی قصیده‌سندن اولان شو نظمی کوراسون:

الله آل نرکسیا جام صفا پیمایی
چونکه کوردك بودم خرم بهجت زایی

کج اوطور مصطبهٔ عشرته جشیدانه
کج ایدوب طرف کلاه سر استغنایی

منت اللهه که ایردك بو زمان طربه
شکر مولایه که کوردك بو دم زیبایی

بارك الله زهی موسم عیش ابدی
لوحش الله خوشا وقت قدح پیمایی

اول کریم ابن کریم افضل افضل زاده
جد بجد ایلدی احیا اثر آبایی

ذاتنه مجمع بحرین دیسه‌م ارزانی
آنده فتوی ایله جمع ایتدی خدا تقوایی

برده آنی تعقیب ایدن شو نثرینه باقاسون:

حبذا دولت عظمای عالم وآدم که خامهٔ حل مشکلات ملل وامم اول معلا جناب خجسته قدمك کف کریم عطای کهر پاشنه مسلم وخلعت مذهب مذهّب کریبان ومطلا دامن حضرت امام اعظم اول یکانهٔ عرب وعجم

وحلال عويصات علوم وحكم حضرتلرينك نسيج زرين تار دقۀ قلم خجسته‌رقمی ایله مطرز ومعلمدر.

بو نثرك اونظمی یازان قلمك اثری اولدیغنه انسان کوچ اینانه‌بیلیر. هیچ شبهه یوقدرکه مرحوم اونظمی‌ده بو نثر قدر کلفتلی یازمق ایستمشدر، قصیده‌نك بالضروره اویله ساده برشی اولمسنه تأسف ایتمشدر.

نظمده تتابع اضافاتك اوچدن، هله درتدن زیاده‌سنه نادراً تصادف ایدلمکده اولمسی‌ده اوزانك مساعده‌سزلکندن دکلمی؟

اسکی ویکی بعض محرراتده کورلدیکی وجه ایله (ایسه‌ده) تعبیریله امثالنی متعاقب کتیریلان ادات استدراك دخی حشوك بو نوعندن معدوددر.

مثال:

بعضاً مقدم اوله‌رق ایراد اولندیغی غیر مستتر ایسه‌ده (لکن) قلیل ونادردر.

[مطول ترجمه‌سی]

دیکر:

شمدی‌یه قدر علم تفسیر ومنطق ودها فنون سائره‌یه دائر خیلی کتب ورسائل طبع ونشر اولنمش وحتی الآن کرك درسعادت وکرك ممالك محروسۀ شاهانه‌نك جامعلرنده اوقونمقده واوقودلمقده بولنمش ایسه‌ده (لکن) بودفعه علم کلامدن اولوب . . .

[ترجمان حقیقت]

(مجموعۀ معلم) ده بیان اولندیغی اوزره او تعبیرلردن صکره ادات استدراك کتیریلمز. مثلا «پك کوزل دکل ایسه‌ده چرکین‌ده

دکلدر» دینیلیر. «پك کوزل دکل ایسه‌ده فقط چرکین‌ده دکلدر» دینیله‌مز. ادات استدراك کتیریله‌جك ایسه عباره «پك کوزل دکلدر، فقط چرکین‌ده دکلدر» صورتنه قونلق لازم کلیر.

ادات تعلیل اولان (دن) ی متعاقب کتیریله‌جك (بناءً علیه، بنابرین) کبی تعبیرات تعلیلیه‌ده بوقبیلدن اولور. مثلا «یاننده قلم بولنمدیغندن بناءً علیه یازی یازه‌مدی» دینیله‌مز. یا (بناءً علیه)سز اوله‌رق «یاننده قلم بولنمدیغندن یازی یازه‌مدی» دینیلیر یاخود عباره «یاننده قلم بولنمدی، بناءً علیه یازی یازه‌مدی» شکلنه قونیلور.

حشو ملیح — سوزه کوزللك ویرن حشودر. حشو ملیح

شیخ غالبك:

اورواح که تحفهٔ خدادر
خاك‌ره شاه انبیادر

نعت شریفنده اصل مقصد «ارواح خاك‌ره شاه انبیادر» دیمکدن عبارت اولدیغی حالده ایراد ایدیلن «که تحفهٔ خدادر» ترکیب توصیفیسی حشو ملیح عد اولنور. [*]

عونی بکك:

احبا شیوهٔ بغماده مبهوت ایلر اعدایی
خدا کوسترمسون آثار اضمحلال بریرده

---

[*] «الله که موجد جهاندر — بیك درلو نقابدن عیاندر» بیتنده‌کی «که موجد جهاندر» ترکیبی‌ده بونك نظیریدر.

بیتنك مصراع ثانیسنی تشکیل ایدن جملهٔ دعائیه‌ده بویله‌در. اصل مقصد برنجی مصراع ایله افاده اولنمش بتمشدر.

برقاچ مثال دها:

طبیعتك بونمایشی اهل دانش وبینشی صحیحاً وجده کتیرور برحالت ایدی. مگر بو طاغك اتکلری سراپا یابان چیلکلکی ایمش. معیت عاجزیده بولنان یوز بوقدر آدم برقاچ ساعت چیلك دوشیروب یدیلر. بللی بیله اولمدی. آقشام قوناق برینه یتشمك اوزره بولطیف چیلکلکی (طبوره) ترك ایله ایلری حرکته مجبور اولدق.

[جودت پاشا]

مکتوبك اوزونلغنه تشکر ایدرم.

بروز من بغیر از سایهٔ من نیست یار من
ولی اوهم ندارد طاقت شبهای تار من

بیتنك تصویر ایتدیکی لیالیٔ تنهاییده (کولکه‌می یانمده بوله‌ماز ایکن) بکا یار اولدی.

[کمال]

حتی باقسه‌ڭ آ! او قوجه سید بیله اثرینه یالکز تعریفات دیمش، تعریفات علوم دیمه‌مش. حاصلی (برادر!) بز سقراط کبی برحکیم، روسو کبی برادیب اوله بیلیرز. فقط ابن سینا کبی، سید کبی، ابن کمال کبی، هومبولد کبی برعالم یجنمکه قالقیشیرسه‌ق حدمزی بیلمه‌مش اولورز.

[کذا]

(افندی!) طعن ایدنك عقلی وارمی مجنونه
کروه اهل هوا ایچره برمی بیك دلی وار — راغب پاشا

وار ایسه برهنرڭ (عرض ایله) اثبات ایله
اوله‌ماز محض مباهات بو دعوایه دلیل — »

سنی شایسته کوروب ایلدی (تأیید ایله) حق
ید اقبالکه تسلیم زمام دولت — منیف

حشو متوسط

حشومتوسط — سوزه كوزللك ويرمديكی كبی چركينلك ده ويرمين حشو در.

برقاچ مثال :

اندلسده اولان ملوك امويه اون يدی نفر (كيسه) اولوب نسبلری كنارده تحرير اولنديغی وجه اوزره‌در.

[صحائف الاخبار ترجمه‌سی]

اكثر شبان (سكان) آستانه‌نك حالی خيلی زماندر فقدان تربيتدن ناشی اعجوبهٔ جهان وعدم فرق شين وشان ايله حركتلری مطابق لعب صبيان اولديغی . . .

[شانی زاده تاريخی]

اوقوندقجه بو شعر دلپذيرم بزم عالمده
ايدر زنده روان عرفیٔ مرحوم (ومغفور)ی — نفعی

(بنه) هر نامرامك زبور دست وسری شمدی
كل افشان ساغر جدر درافشان تاج دارا در — صبریٔ شاكر

زمان عيش وشاديدر دم اقبال دوراندر
فلك هپ ايتديكی اوضاعه شمدی (بك) پشيماندر — رياضی

اولميان حل الٓهی‌يه قرين ايليه‌مز
(دل پرعقده ايله) كشف مزايای سخن — سنبلزاده وهبی

ای سر افراز جهان كيم نظر مكرمتك
زمرهٔ اهل دلی (قدر ايله) ذی شان ايلر — جوری

جوری بيت آتيده حشو قبيح ايله حشو متوسطی جمع ايتمشدر :

بذل واحسان (كف) دست كريمی هربار
ابر بارانی (غم) رشك ايله كريان ايلر

فن عروض اصطلاحاتندن اولان (حشو) (عروض) مبحثنده کوستریله جکدر.

اخطار

عنوانندن دخی آکلاشیله جغی اوزره (حشو) دیدیکمز شی هر حالده اصل مقصددن خارج بولنور؛ بر صورتده که آره‌دن چیقاریله جق اولسه اساس افاده‌یه قطعا خلل کلمز. طی اولندیغی تقدیرده بیانی مقصود اولان فکره هر نه صورتله اولورسه اولسون ایراث نقصان ایده جك شیئه هیچ بر وجه ایله حشو دینیله‌من.

مثلا «افندی کوله‌رك کلدی» عباره‌سنده (کوله‌رك) تعبیری حشو عد اولنه‌ماز. چونکه متکلم، افندینك ساده‌جه کلدیکنی دکل، نه حالده کلدیکنی اخبار ایتمك ایستمشدر. او تعبیر طی ایدیله جك اولسه مقصد اخلال ایدلمش اولور. بو سوز «افندی کدرلی اولدیغنی سزدرمه‌مك ایچون کوله‌رك کلدی» صورتنده سویلنیله جك اولسه متکلمك مرادی افندینك نه ایچون کوله‌رك کلدیکنی بیان ایتمك اوله جغندن «کدرلی اولدیغنی سزدرمه‌مك ایچون» ترکیبی ده حشو اولمقدن مصون بولنور. زیرا آره‌دن چیقاریله جق اولسه کذلك مقصده خلل کلیر. سائر متممات کلامده بونلره قیاس اولنسون.
(انتهی)

بو اخطار حشویاتدن عد اولنمسون! دینیله‌بیلیر که:

سوزی لزومی قدر سویلملیدر. زیادەسی حشو اولور. برسوز سویلیه‌جك اولدیغمز وقت شو اوچ مسئله‌یی نظر دقته آلمش بولنملی‌یزکه اصل سویلمك لازم کله‌جکنی بیله‌لم: نره‌ده، کیمه، نه ایچون سویلیه‌جکز؟»

بالاده‌کی مثاللرده کوردیکمز قیدلردن هر بری لزومسز اوله‌بیلیر. «افندی کلدیمی؟» سؤالنه ــ کلمش ایسه ــ منقح جواب «کلدی» در. «کوله‌رك کلدی» دکلدر. اخبار ورودك بووجه ایله تقییدی برسبب تحتنده اولمدیغی صورتده (کوله‌رك) حشو اولمش اولور. حتی حشو مفسدده اولمسی ممکندر: یانکزده بولنان محترم برذاته افندینك برخصوصدن طولایی مکدر اوله‌رق کله‌جکنی خبر ویرمش اولسه‌کز، دیرکن بریسی کلوب افندینك کوله‌رك کلدیکنی سزه اخبار ایلسه (کوله‌رك) قیدینی نابجا کورمزمیسکز؟ کذلك اوذاته افندینك برموفقیت حسبیله مسروراً کله‌جکنی سویلمش بولنسه‌کز، مخبرده «افندینك کدرلی اولدیغنی سزدرمه‌مك ایچون کوله‌رك کلدیکنی» خبر ویرسه (کدرلی اولدیغنی سزدرمه‌مك ایچون) قیدینی پك فنا بولمازمیسکز؟»

جواباً دینیلیرکه:

(حشو) دیدیکمز شی اساس فکره نظراً زائد کورینن لفظ ویاالفاظدن عبارتدر. برآدم فکری نه ایسه آنی سویلر. ایشته حشو بو سویلیشده بولنور. خارجه تعلقی یوقدر. افندینك کوله‌رك کلمسندن عبارت اولان برفکر «افندی کوله‌رك کلدی»

صورتنده افاده اولنورسه حشوسز بر سوز سویلنمش اولور. اما خارجده (کوله‌رك) قیدی بی‌لزوم کوریله‌جك ایمش. بو جهت آنك حشو اولمسنی ایجاب ایتمز. حشو مسئله‌سنده خارجدن قطع نظرله یالکز فکره باقه‌جغز. سزك دیدیککز بحث دیکردرکه مباحث ادبیه‌نك اك مهملرندن اولان (مقتضای حال) مبحثنه تعلق ایدر. اوراده ایضاحات ویریله‌جکدر»

شوراسنی‌ده اخطار ایده‌لم که کرك شیوهٔ لسانه، کرك سائر بعض اعتباراته عائد اولان مکرراته حشو نظریله باقیله‌ماز. (تکریر) مبحثنده ایضاحات ویریله‌جکدر.

تجاهل عارف

تجاهل عارف ــ انسانك برسوزی برنکته‌یه مبنی حقیقت حالی بیلمیورمش کبی سویلمسیدر.

بوکا ساده‌جه (تجاهل) دیه‌بیله‌جکمز کبی (تجاهل عارفانه) دخی دیه‌بیلیرز. بعض بیانیون بواسلوبك قرآن کریمده دخی وارد اولمسنه نظراً (تجاهل) تعبیرینی شایان استحسان کورمه‌یه‌رك آکا بدل (معلومك انکته غیر معلوم مساقنه سوقی) عنوانی اختیار ایتمشلر ایسه‌ده بوعنوان کلفتلی اولدیغندن قبول عامه‌یه مظهر اوله‌مامشدر.

فی‌الحقیقه کلام‌اللهه نسبتله (تجاهل) تعبیرینك استعمال اولنمامسی مقتضای کمال تأدب عد اولنور ایسه‌ده (تجاهل) تعبیری موجود

ایکن کلام بشر حقنده دخی ذکر اولنان عنوانك استعمالنه مجبوریت کوریلەمز. (تجاهل) یاخود (تجاهل عارف) ویا (تجاهل عارفانه) تعبیری (معلومك لنکتهٍ غیر معلوم مساقنه سوقی) عنواننده دها واضح اولمقله برابر کلام بشره کوره بو عنوانك او تعبیرلره بدل استعمالی برکلفت بیهوده اختیارندن عبارت قالیر. اسلم اولان صورت کلام الله حقنده تجیلاً بوعنوانك، کلام بشر حقنده‌ده تسهیلاً او تعبیرلردن برینك استعمالیدر. (تجاهل‌عارفانه) تعبیری (تجاهل) تعبیرندن اولی کوریلور. (تجاهل عارف)تعبیری ایسه ایکیسنه‌ده ترجیح اولنور.

تجاهل عارف پك لطیف براسلوبدر. فقط عنواننده دخی آکلاشیله‌جغی اوزره بویولده سوز سویلیه‌جك آدم حقیقةً عارف اولمق لازم کلیر. بویله اولماز ایسه آکا (تجاهل عارف) دکل، (تعارف جاهل) دیمك مناسب اولور. [*]

تعارف جاهل ایچون برمثال آرانیر ایسه شایان توبیخ اولان برشخصه توبیخ صورتنده «نه‌یاپیورسکز؟» دیین برآدمه اوشخصك «شکر، ایی‌یز. سز نه یاپیورسکز؟» یوللو جواب ویرمسی تصور اولنسون.

شیخ غالبك:

کل عارف اول‌که معرفت اولسون تجاهلك

سوزی تجاهل عارفك برتعریف عارفانه‌سیدر.

---

[*] (تعارف) کلمه‌سی بوراده عارفلك طاسلامق معناسنده قوللانلدی.

تجاهل عارفده تنشيط، توبيخ، تحير، تَدَلُّهْ، [*] مدحده مبالغه، ذمده مبالغه كبی نكته‌لر اعتبار اولنور.

تنشيطه مثال :

خلفای عباسيه‌دن منصور وفات ايدن عمجه‌سی قيزی دفن اولنمق اوزره آماده ايديلن قبرك كنارينه كله‌رك جنازه‌نك ورودينه انتظاراً كمال حزن ايله قعود ايتديكی اثناده مشاهير ظرفای عربدن شاعر ابو دلامه حضورنده بولنيوردی. آلديغی امر اوزرينه اوده بر طرفه اوطوردی. خليفه قبری كوستره‌رك ديدی كه :

— يا ابادلامه ! بوراسی ايچون نه حاضرلادك ؟

شاعر شو جوابی ويردی :

— خليفه‌نك عمجه‌سی قيزينی !

بوجواب منصوری كولمكه مجبور ايتمشدر.

فقره‌نك روشندن آكلاشلديغی وجه ايله خليفه‌نك «بوراسی ايچون نه حاضرلادك ؟» ديمكدن مقصدی «عاقبت ترك حيات ايله قبره كيرديككك زمان ايشـــكه يارايه‌جق اعمال صالحه‌ك وارمی ؟» ديمك اولديغی شاعرجه معلوم بولنديغی حالده مشاراليهی تنشيط قصديله تجاهل ايده‌رك بالاده‌كی جوابی ويرمشدر.

توبيخه مثال :

اصحاب ثروتدن ساده‌دل بربك افندی بعض ارباب هوانك اخطارات كشعورانه‌ســنه قاپيله‌رق، يتشمش اولان كريمه‌سنی اوروپا مادمازللری طرزنده تربيه ايتمك مراقنه دوشمش ايدی. برمربيهٔ غربيه جلب ايدلدی. قيزجغزه برآز پيانو وسائره اوكره‌دلدی.

---

[*] مدهوشیٔ عشق.

اوزاقدن اوزاغه اقرباسندن اولان یکرمی یکرمی ایکی یاشلرنده برکنج جواریدن برینك جاذبه‌سنه طوتلمش اولدیغندن آره صیره بك افندینك قوناغنه کلیردی. هرکلیشنده متعلمه‌نك ترقیات واقعه‌سنه دائر پدرندن برخیلی ایضاحات ایشیدردی. اوصانمش ایدی. بو ایضاحاتك آره‌سنه «سسی پك کوزلدر» جمله‌سی‌ده قاریشیردی. غالبا بك افندی کریمه خانمی بوکنجه تزویج ایتك تصورنده بولنیوردی. کنجك فکری ایسه باشقه یرده ایدی.

برآقشام کنج ینه قوناغه کلمش ایدی. بك افندینك تسبیی اوزرینه کریمه خانم پیانو آهنکیله بر شرقی سویلدی. کنج بالطبع هم پیانو چالیشی هم شرقی سویلیشی تحسین ایلدی. پدر زیده‌سیله ممنون اولدی. حالبوکه کریمه‌نك چالغی چالمسی بك مبتدیجه اولدیغی کبی صداسی‌ده سولیه‌جك صورتده پك اینجه ایدی.

باشقه برکون کنج آقشام اوستی ینه قوناغه کلدی. بك افندی ایله باغچه‌یه چیقدیلر. کومس قارشیدن کورینیوردی. قاریشیق برسس ایشیدلمکه باشلادی. بك افندی یانده بولنان کنجك یوزینه باقه‌رق دیدی‌که:

— اونه ؟

کنج برآز دیکله‌دکدن صکره ساده‌دلانه برطورایله شوجوابی ویردی:

— بك ابی آکلایه‌مدم افندم! کومسه سکسار کیرمش اوللی!

کریمه خانمك پیانو چاله‌رق شرقی سویلمکده اولدیغنی کنج پك کوزل فرق ایتمش ایدی. بك افندی‌یی توبیخ ایچون تجاهلده بولندی.

تحریره مثال:

بر باشقه بدیعه کوستررهر دم عشق
حقبله کیم اولمش کیم اولور محرم عشق

گه گلشن اولورسين دله گاهى گلخن
جنتمى جهنم ميسين اى عالم عشق

عالم عشقك جنت و يا جهنم اولديغى معلوم ايكن اظهار حيرت يولنده تجاهل ايدلمشدر.

تدلهه مثال :

مرحبا اى طرب آباد حزين وخالى
بر زمان اولمش ايدك يار ايله سنده همدم
اونه خوش دم، نه قدر نشوه‌لى برعالم ايدى
عجبا عودت ايدر مى او زمان خرم

ديكر :

سن نصل گل طاقندك اى گلبن
رخ رنگين يار صولمش ايكن
بوقسه اول نونهالك اولديمى
سكا حال حزينى حزن افكن

بو ايكى مثالده مخاطب اولان (طرب آباد) ايله (گلبن)ك حقيقتده قابل خطاب اولمامارىله برابر گچمش زمانك عودت ايتميه‌جكى و رخ رنگين يارك صولمسندن گلبنك متأثر اوله‌رق گل آچماسى لازم گليه‌جكى معلوم ايكن ايديلان تجاهل اظهار مدهوشئ غرام مقصدينه مستنددر.

مجنون عامرينك :

بالله سويليك بكا اى آهوان دشت
سزدنمى بوقسه نوع بشردنمى سوديكم

ديه ترجمه ايديله‌بيلن :

تالله یا ظبیات القاع قلن لنا
لیلای منکن ام لیلی من البشر

بیتنده‌کی تجاهل ده بوقبیلدن عد اولنه‌بیلیر. مجنون لیلایی آهودن فرق ایتمیه‌جك قدر دیوانه دکل ایدی.

مدحده مبالغه‌یه مثال :

آقیور نور ، کوردیکم دره‌دن
آب واشجاری برق برق اولمش
زیر وبالاسی نوره غرق اولمش
وادئ ایمن اولمسون کورین

بومیدر وادئ شریف طوی
او نمایش کیمك تجلاسی
بو ایسه نرده شمدی موسانی
یا دکلسه نه‌در او نور هدی

توصیف اولنان دره‌یی — که (نصیبین) جوارنده‌در — مدحده مبالغه مقصدیله بونك جناب کلیم اللهه تجلئ الٰهی واقع اولان وادئ مقدس اولوب اولمدیغنده تردد کوستریلیور.

نفعینك ادرنه شهرینی تعریف ضمننده سلطان احمدی توصیف ایدن قصیده‌سندن اولان شو بیتارده دخی تجاهلك بو درلوسی کوریلور :

ادرنه شهریمی بویا کلشن مأوامیدر
آنده قصر پادشاهی جنت اعلامیدر
بیت معمور فلکمی اول فضاده اول سرای
یا زمینی جنت اولمش کعبهٔ علیامیدر

جويلرى دور ايدن طرف چنزارين ياخود
مائى پرواز ايله قطع اولمش يشيل خاراميدر

سبز وخرم برفضامى هر كنار جويبار
ياميان جوده عكس كنبد خضراميدر

حفظ ايچون ياخود وجود پادشاهى جويلر
پاسبان كنج دولت اولمش اژدرهاميدر

بو بيتلرده شمديكى طرز نظمه مخالف مسامحه‌لر واردر . مع مافيه ينه او قصيده‌نك ينه بوصنعتى مشتمل بولنان شوقطعه‌سى هروجه ايله غرادر :

دائما بويله مفرحى بو جاى دلكشا
هرزمان آب وهواسى بويله روح افزاميدر

بوقسه شمدى ايلين آب وهواسن تربيت
آفتاب دولت شاه جهان آراميدر

عونى بكك حضرت مولانا وقبهٔ خضرا وصفنده‌كى قصيدهٔ شريفه‌سندن اولان ابيات آتيه ايسه بومبحثده الك عالى مثاللردن عد اولنور :

باركاه آسمانمى قبهٔ خضراميدر
يا فضاى لامكانده چتر او ادناميدر

شش جهتدن روز وشب كروبيان ايلر طواف
مسجد اقصاميدر يا كعبهٔ علياميدر

ساحه‌سنده روشنا قنديللرمى برق اوران
يا نجوم آسمان عالم معناميدر

باشقه بر عالمی ایجاد ایلمش صنع ازل
یا معلی خوابگاه حضرت ملامیدر

قابلادی ارض وسمایی فیضی اما حق بیلیر
خضر فرخ پیی روح الله جانبخشامیدر

فضولی‌یه مخصوص اولان شیوهٔ لطیفه‌نك بالا نمونه‌لرندن بولنان :

ماه نودر یوقسه سن قیلدقده سیر آسمان
قالدیروب پارماق کتیرمش آسمان ایمان سکا

نعت عالیسی‌ده بو اسلوب اوزره آسمان پیرای ادب اولمشدر.

ذمده مبالغه‌یه مثال :

ای خسته‌لره چاره بولان حی مجید
درد دلمه چاره بنم فوتمیدر

بالله قابودن کیرنجه اولدم نومید
دوقتور می کلن یا ملك الموتمیدر

زواللی خسته دوقتوری ذمده مبالغه مقصدیله متجاهلانه سویلنیور.

تکلم صامت — متکلمك کندینی وفات ایتمش فرض ایده‌رك او وجه ایله سوز سویلمسیدر. تکلم صامت

بویولده سویلنیلان سوزه (کلام الصامت) تعبیر اولنور.

مثال :

لوح مزار شاعر

اولدی جان همبزم جانان دیکله م صوصسون جهان
کوش جانم دیکله سون آرام جانم سویلسون

برزمان بن سویلدم کیم بیلدی؟ بوندن بویله ده
کوکلك حالن ییقلمش خانمانم سویلسون

مشهدم محشر کسلمش ، بنده یوق سوزدن اثر
قصهٔ رنکینمی خون روانم سویلسون

بن نهان اولدمسه آثارم نهان اولماز طورر
شانمی اخلافه صیت جاودانم سویلسون

برزمان اولسون بکا لوح مزارم ترجمان
بن یورلدم سویلکدن ترجمانم سویلسون

دیکر :

مشهدمدن شوق کویکله رواندر قان هنوز
کورمدی تیغك بنم کعبمده بر قربان هنوز

بر شهید دمخروشانم که کوش جانمه
روح یحیادن کلیر آواز استحسان هنوز

دیکر :

خون جوشان شهادت ایچره بن غلطان ایکن
سن ایدردك خنده، قان آغلاردی شمشیرك سنك

فضولینك تکلم صامت مثاللرندن اولان بیت آتیسی مشرب رندانه یی نه قدر تهییج ایدر ! :

بن خود اولدم ای ترابمدن اولان ساغر مدام
رندلر بزمن کزوب بربر یتور بندن نیاز [*]

[*] (یتور) ایصال ایت دیمکدر .

آدنه‌لی حقی بك افندینك شو مطلعی‌ده بو اسلوب اوزره سویلنیلن سوزلرك اك مؤثرلرندن عد اولنور :

برشهید حکمة الروحم بنی یاد ایلیك
دوستلر! روح شهید حکمتی شاد ایلیك

هرحالده نوحات مأیوسانه جمله‌سندن معدود اولان (تکلم صامت) ایله اشتغال طبعه ملال کتیره‌جکندن مخیله‌نك بونکه اشغالی مناسب کورلمز ایسه‌ده شوراسی‌ده اعتراف اولنملیدرکه بعض احوالده انسان طبعه ذاتاً کلمش اولان ملالی تعدیل ایچون کندینه مخصوص بر لوح مزار یازمغه مجبور اوله‌بیلیر. نه‌ده طاتلی یازیلیر !

بوطرز حزین (تکلم روح) عنوانیله‌ده یاد اولنور. اوحالده سوزه (کلام الروح) دینیلیر .

قافیه — هم لفظ هم معنی یاخود یالکز لفظ ویایالکز معنی حسبیله مختلف اولدقلری حالده مصراعلرك یاخود بیتلرك اواخرنده ویابونلرك اواخری منزله‌سنده بولنان یرلرده — تلفظده استقلالی مشروط اولمامق و آشاغیده تعداد اولنه‌جق حروف و حرکاتدن عبارت اولمق اوزره — تکرر ایدن شیئك مجموعیدر . قافیه

بوتعریف خیلی مغلق کورندیکی ایچون حاوی اولدیغی قیوده

دائر ایضاحات آتیه‌نك اعطاسنه لزوم كوریبورز :

بونده‌كی «هم لفظ هم معنی یاخود یالكز لفظ ویایالكز معنی حسبیله مختلف اولدقلری حالده» قیدی كوستریركه‌مثلا برمطلعده قافیه‌دار عد اولنه‌جق ایكی كلمه هم لفظ هم معنی حسبیله‌یكدیكرك عینی اوله‌ماز . چونكه اویله اولدیغی تقدیرده مقصد غائب‌ایدلمش اولور . یعنی قافیه تحقق ایتمز . ازجمله عاكف پاشانك :

كوكل هر دلبرك مفتونی اولماز خیلی سركشدر
ولی اول غمزه‌سی فتانی بیلمزسین نه دلكشدر

مطلعی — (كش) لرك كرك لفظ ، كرك معنی حسبیله بربرندن فرقی اولمدیغی ایچون — قافیه‌سز عد اولنور . دیمك اولیوركه قافیه‌دار عد اولنه‌جق لفظلر بیننده البته اختلاف بولنه‌جقدر . ایشته بواختلاف اوچ درلو اولور :

١ — هم لفظ هم معنی حسبیله اختلاف.
٢ — یالكز لفظ حسبیله اختلاف.
٣ — یالكز معنی حسبیله اختلاف.

هم لفظ هم معنی حسبیله اختلافه مثال :

رفتارینه دقت ایت نه موزون
شاعر بوكا اولمسونمی مفتون

بوبیتده قافیه‌دار اولان (موزون) و (مفتون) كلمه‌لری بیننده هم لفظ هم معنی حسبیله اختلاف واردر . یعنی (موزون) (مفتون)ك لفظاً عینی اولمدیغی كبی معنیً دخی عینی دكلدر . اكثر قوافی بواسلوب اوزره واقع اولور .

یالکز لفظ حسبیله اختلافه مثال :

سوزکله دائما رطب اللسانم
سوزکدن قالمسون خالی زبانم

بو بیتده قافیه‌دار اولان (لسان) و(زبان) کلمه‌لری بری عربی، دیکری فارسی اولمق اوزره دیل معناسـنه اولدیغندن بینلرنده اختلاف لفظ جهتنـه منحصر قالیر. بو اسلوب اوزره یاپیلان قافیه‌لر پك ده سولمز. چونکه طبیعت ایکنجی قافیه‌ده معنای دیکر آرامغه میالدر .

یالکز معنی حسبیله اختلافه مثال :

وارمی بر جاریه‌ده بویله بها
ممکن اولماز بوکا تقدیر بهـا

بو بیتده (بها) لرك برنجیسی عربی اوله‌رق حُسن، ایکنجیسی فارسی اوله‌رق قیمت دیمك اولدیغندن بینلرنده یالکز معنی حسبیله اختلاف بولنور .

زنهار دریچه قالمسون باز
درّاجی صیده کلمسون باز

بیتی‌ده — بری (آچـیق) ، دیکری (طوغان) معناسـنه ایکی (باز) ی حاوی اولدیغی ایچون — بوقبیلدندر . بو اسلوب اوزره یاپیـله جق قوافی صنایعدن معدود اوله‌جغنـدن کلفتلی اولماق شرطیله مقبول اولور .

« مصراعلرك » قیدی تعریفـه مطالع ومثنویات قوافیسنی ادخال ایتمکده‌در . بوقید اولمسه مثلا فضولینك :

غیره ایلر بی سبب بیك التفات اول نوش لب
التفـات ایتمز بکا مطلـق نه در بیلمم سـبب

مطلعیله آثار کمترانه‌مدن :

باق صنعتنـه نه عالم آرا
باق قدرتنه نه حیرت افزا

باق ملکنه وارمی انتهاسی
باق ذهنه صیغارمی کبریاسی

مثنویسنك قافیه‌لری تعریفدن خارج قالیردی .

«یاخود بیتلرك» قیدی تعریفی غزللرك، قصیده‌لرك، رباعیلرك مطلعلرندن ماعدا بیتلریله قطعه‌لرك ابیاتنـه شامل قیلمقده‌در . بوقید اولمسه مثلا فضولینك بالاده‌کی مطلعندن صکره کلن :

جوری کوکلدر چکن کوزدر کورن رخساریکی
الله الله کام آلان کیمدر چکن کیمدر تعب

بیتیله نفعینك برقصیده‌سنده‌کی :

آفرین ای علم افراخته سردار دلیر
صفدر قلعه کشا صف شکن کشورکیر

مطلعنی تعقیب ایدن .

فتح خیبر اوله‌لی ایلمه‌مشدر کیمسه
زوربازو ایله بربویله حصاری تسخیر

بیتنك و آثار کمترانه‌مدن :

بك باقه عبـا پوش تن کمترمه
باق چشم خرده فکر جانپرورمه

جعفر کبی چوقمی ذوالجناحین اولسه‌م
مستظهرم الهیمه پیغمبرمه

رباعیسنك بیت ثانیسیله :

ایسترم اسمك کبی ذاتکده ده
معنیٔ علویت اولسون منجلی
شمدیدن نقش ایت شو پندی قلبکه
ساده اسمك اولمسون اوغلم علی

قطعه‌سنك قافیه‌لرینه تعریفك شمولی اولمازدی .

« ویابونلرك اواخری منزله‌سنده بولنان یرلرده » قیدی کندیلرینی ردیف تعقیب ایدن قافیه‌لرك تعریفه دخولی ایچوندر . مثلا :

التفات ایلر آلهیمونه کاهی کوزلرك
بن دخی آنلردنم کورسون آلهی کوزلرك

مطلعنه باقدیغمزده مصراعلرك آخرلرنده (کوزلرك) ی کوروز . اکر تعریف ذکر اولنان قیدی حاوی بولنمسه قافیه‌یی بونلرده آرامه‌مز لازم کلیردی . حالبوکه قافیه بونلرده دکل ، بونلرك تعقیب ایتدیکی (کاهی) ایله (آلهی) ده‌در . (کوزلرك) ردیفدر . (کاهی) ایله (آلهی) حقیقتده بومصراعلرك آخری دکل ایسه‌ده قافیه‌یه نظراً آخری منزله‌سنده‌در .

« تلفظده استقلالی مشروط اولمامق اوزره » قیدی تعریفدن ردیفی اخراج ایدر . چونکه یوقاریده کوردیکی اوزره قافیه اولمق احتمالی اولمیان ردیف دائما تلفظده مستقل اولور .

« آشاغیده تعداد اولنه‌جق حروف وحرکاتدن عبارت‌اولمق اوزره » قیدی (لزوم مالایلزم) یاخود (اعنات) ویا (قافیهٔ مقیده) دینیلان صنعتی اجرا یولنده التزام اولنـان حروف وحرکاتدن احترازه مبتنیدر . مثلا :

یکسان نظرمده صیف و سرما
اندوه ایسـه اسم بی مسمـا
شوریدهٔ نشوهٔ شبابم
اولمازسـه‌ده باغ نزهت افزا
فکرم یتیشـیر بـکا طربزا
مسـتغنیٔ نغمهٔ ربابم

نظمنده (سرما) ایله (مسما) ده‌کی (م) لر، (شباب) ایله (رباب) ده‌کی برنجی (ب)لر، (نزهت افزا) ایله (طربزا) ده‌کی (ز)لر التزام اولنمسه‌ده قافیه‌یه خلل کلمزدی . ازجمله آنك آلت طرفی اولان شوپارچه‌ده (خنده) ایله (سخنده) دن ماعدا یرلرده اعناته رعایت اولنمامش ایکن قافیه مختل اولمامشدر :

کوکلمده صفا دهنده خنده
ممزوج ایکی خنده برسخنده
یانمده او کل بدن خرامان
برتازه بهـار وارکه بنـده
یوق بیکده بری آنك چنده
بیهوده نه فخر ایدر کلستان

«تکرر ایدن» قیدی دخی تکررسز قافیه متحقق اوله‌میه‌جغنی کوستر . (فرد) یاخود (مفرد) تعبیر اولنان :

یوری دریادل اولوب ایله تحمل یوقسه
روزكارك اوكنه دوشمین آدم یوریلور

كبی غیر مُصَرَّع بیتلرده قافیه یوقدر .

شمدی یوقاریده « آشاغیده تعداد اولنه‌جق » دیدیكمز حروف وحركاتك نه‌لردن عبارت اولدیغنی كوره‌لم :

حروف قاف[یه] قول مشهوره كوره حروف قافیه طقوزدر :

— روی .
— تأسیس .
— دخیل .
— رِدف .
— قید .
— وصل .
— خروج .
— مزید .
— نائره .

روی روی — قافیه‌نك حرف اصلیء اخیری اولان ویا حرف اصلیء اخیری منزله‌سنده بولنان حرفدر .

برحرفك قافیه‌ده حرف اصلیء اخیر منزله‌سنده بولنمسی ایكی صورتله اوله‌بیلیر : یا تكلفسز اوله‌رق حرف اصلیء اخیر منزله‌سنده بولنور یاخود تكلفله اومنزله‌ده بولندیریلور . تكلفله او منزله‌ده بولندیریله‌جق حرف ایسه كلمه‌نك یا وسطنه ویا آخرینه كلیر .

شـو افاده‌نك نتیجه‌سـنه نظراً رویده درت احتمال اولمش اولور .

١ ــ حرف اصلیٔ اخیر اولمق .

٢ ــ تکلفسز اوله‌رق حرف اصلیٔ اخیر منزله‌سنده بولنمش حرف اولمق .

٣ ــ تکلفله وسط کلمه‌ده حرف اصلیٔ اخیر منزله‌سنده بولندیرلمش حرف اولمق .

٤ ــ تکلفله آخر کلمه‌ده حرف اصلیٔ اخیر منزله‌سنده بولندیرلمش حرف اولمق .

بو احتمالاتی امثله ایله ایضاح ایده‌لم :

روینك حرف اصلیٔ اخیر اولمسنه مثال :

کوردکی بودامگهده آزاد
بردامك اسیری صید وصیاد

بو بیتده حرف اصلیٔ اخیر اولان روی (د) حرفیدر .

طبعمده‌کی ذوق وشوقی تام ایت
مفتـون خرامکم خرام ایت

بیتنده ایسه (م) حرفیدر .

رویـنـك تکلفسز اوله‌رق حرف اصلیٔ اخیر منزله‌سـنده بولنمش حرف اولمسنه مثال :

مژکانیکه نیم جنبش ایلر
بیك جند بلا نمایش ایلر
شیخ غالب

بو بیتده (جنبش) ایله (نمایش) ده‌کی (ش) لر حرف اصـلی اولمدقلری حالده تکلفسز اوله‌رق حرف اصـلیٔ اخیر

منزله‌سنده بولنمشلردر. حقیقتده (جنبش) ده حرف اصلیٔ اخیر (ب) اولدیغی کبی (نمایش) ده‌ده (ی) در.

بویله اولان حرفه « غیر مشهور الترکیب » دینیلیرکه برکلمه ایله برلکده استعمالی کثیر اولمق جهتیله نفس کلمه‌دن کبی کورینور. تعبیر دیکرله: سطحی بر نظر آنی کلمه‌نك حروف اصلیه‌سندن ظن ایدر. حال‌بوکه دکلدر.

بودرلو حرفلر یکقافیه اولان قصیده منظومه‌لرده بردفعه‌دن زیاده روی یاپلامیلیدر. قصیده کبی یکقافیه اولان اوزون منظومه‌لرده یاپلمق لازم کلیرسه باری یکدیکره تقرین ایدلمیه‌رك یدی بیت فاصله ایله کتیرلملیدر. هرحالده یاپلامسی اولادر.

(جویا، زیبا) کبی صفت مشبهه‌لرده بویله‌در. مثلا بربیتك برنجی مصراعی (جویا)، ایکنجیسی (زیبا) ایله نهایت بولسه قافیه تحقق ایتمز. یعنی بیت قافیه‌سز عد اولنور. مع‌مافیه بونلردن برنجیسی (جویا)، ایکنجیسی (بو یا) اولسه قافیه متحقق اولور. چونکه ایکیسنده‌ده حرف اصلیٔ اخیر (ی) در. بوندن طولاییدرکه ضیا پاشانك:

ظن ایتمه‌که آزمایش ایتمش
اهل هنره نمایش ایتمش

بیتی شیخ غالبك بالاده‌کی بیتنه قیاس اولنه‌ماز.

روینك تکلفله وسط کلمه‌ده حرف اصلیٔ اخیر منزله‌سنده بولندیرلمش حرف اولسنه مثال:

دیدیلر : موسم سرماده چیقارمی اودن
هوس صید ایله هیچ اولمیان آدم کودن

بو بیتك برنجی مصراعنده روی (او) ك حرف اصلیٔ اخیر اولان واوی اعتبار اولندیغی صورتده ایکنجی مصراعنده (بون) دیمك اولان (کودن) ك واوی حرف اصلیٔ اخیر منزله‌سنده بولندیرلمش اولور .

روینك تکلفله آخر کلمه‌ده حرف اصلیٔ اخیر منزله‌سنده بولندیرلمش حرف اولمسنه مثال :

افتخار ایلرز بونکله که بز
مستفیض مأثر عربز

بو بیتك برنجی مصراعنده حرف اصلیٔ اخیر (ز) اولدیغی حالده ایکنجی مصراعنده (عربز) تعبیرنده‌کی (ز) حرف اصلیٔ اخیر منزله‌سنده بولندیرلمشدر .

بو اسلوب اوزره یاپیله‌جق قافیه‌لرك حکمی دخی یوقاریده « روینك تکلفسز اوله‌رق حرف اصلیٔ اخیر منزله‌سنده بولنمش حرف اولمسی » مبحثنده کوستریلان وجه اوزره‌درکه یکقافیه اولان منظومه‌لرده بردفعه‌دن زیاده ایراد اولنمسی مقبول دکلدر . منظومه‌نك اوزونلغی حسبیله ایرادی اقتضا ایدرسه کذلك یدی بیت فاصله ایله کتیرلمیدر . هرحالده کتیرلمه‌مسی اولادر .

اساتذه اوته‌دن بری بو راره دقت ایتمشلردر . مثلا نفعینك :

اسدی نسیم نوبهار آچلدی کللر صبحدم

مصراعیله مصدّر اولان قصیده‌سنك قافیه‌لرینی کوزدن کچیره‌جك اولسه‌ق :

سن بر شه ذی شانسین شاهنشه دورانسین
یعنی‌که سن خاقانسین دورکده بن خاقانیم [۱]

بیتدن باشقه بالجمله ابیاتنك رویلرینی حرف اصلیٔ اخیر اولمق اوزره بولورز . دیمك‌که قصیده‌ده یالکز بردفعه اوله‌رق غیر اصلی برحرفی روی یاپمش . بونده ایسه بالاده کوستردیکی وجه ایله بأس یوقدر .

مشار الیه :

سفر مبارك اوله ای خدیو فرخ دم

مصراعیله مصدّر اولان قصیده‌سنده بویله ایکی روی ایراد ایتمشدر . فقط آره‌لرنده یکرمی بیتدن زیاده فاصله واردر .

بورایه قدر ویریلان ایضاحاتدن آکلاشلمش اولملیدرکه روح قافیه اولان روینك قوافیده تکراری وجوب تحتنده‌در . قافیه‌دار اولان ابیات ومصارعده روی یالکز برحرف اولور . باشقه حرف اوله‌ماز .

---

[۱] بوبیتده‌کی (ذی شانسین، دورانسین ، خاقانسین) مدلری — (اماله) مبحثنده بیان اولنه‌جغی اوزره — عیوب شعردن معدوددر. (خاقانیم) ده‌کی صورت تلفظ ایسه زمانمزده قبول اولنه‌بیلیر بر شیوهٔ عجمانه دکلدر. شمدی طوغری عد اولنان تلفظ بولك کسریله (خقانیم) دیمکله حصوله کلیر.

تأسیس — تأسیس — روی ایله بینلرنده برحرف متحرك بولنان الفدر .

مثلا :

افکارم اگرچه نظمه مائل
حالم دکل انتظامی قابل

بیتنده (مائل) ایله (قابل) ده کوریلان الفلر تأسیسدرکه بونلرله روی اولان (ل) لر بیننده متحرك (ء) ایله (ب) بولنیور .

ابیات آتیه‌ده دخی تأسیسه رعایت اولنمشدر :

مادام که دلبر آنده حاضر
موقعده‌در احسن المناظر

محسود عوالم اولدی حالم
قارشیده خلاصة العوالم

بول نشوهٔ حسن وعشقی جامع
آقشامه قالیر ایسه‌ك نه مانع

قافیهٔ مؤسسه — قافیه‌نك بودرلوسنه (قافیهٔ مُؤَسَّسَه) دینیلیر. فضولینك :

بت نورسم نمازه شب و روز راغب اولمش
بونه دیندر الله الله بته سجده واجب اولمش

مطلعلی غزلنده سرابا قافیهٔ مؤسسه التزام ایدلمشدر . باقی درت بیتنك قافیه‌لری شونلردر : جاذب ، کاتب ، غائب ، طالب .

طباع سلیمه‌نك شهادتیله ثابت اولدیغی اوزر تأسیس تزیینات شعریه‌دن معدود اولمقله برابر واجب الالتزام دکلدر . عدم التزامندن قافیه نقیصه‌دار اولماز . بناءً علیه صنایع جمله‌سندن عد اولنور .

ینه مشار الیهك :

بنی ذکر ایتمز ایل افسانهٔ مجنونه مائلدر
نه بکزر اول بکا دردی آنك درمانی قابلدر

مطلع مؤسسی تعقیب ایدن ابیاتدن یالکز شو بیتده تأسیسه رعایت اولنمامشدر :

نه مشکل حالی اولسه عاشقك معشوق ایدر چاره
کر اول بی درد بیلمزسه بو حالی حال مشکلدر

ایران شعراسیله اوزان وقوافیده آنلره تبعیت کوسترمش اولان عثمانلی شاعرلری بالاده بیان اولندیغی اوزره تأسیسه رعایتی لوازم قافیه‌دن عد ایتمیورلر ایسه‌ده مولانا جامی کبی بعض افاضلك افاده‌لرندن فصحای عربك تأسیسی التزام ایلدکلری آکلاشیلیور . فی الحقیقه (متنبی) نك ابیات آتیه‌سی کبی مصادف نظر عاجزانه‌مز اولان بعض اشعار عربیه دخی بو مدعانك صحتنه دلالت ایتمکده‌دور :

فبالیت ماینی و بین احبتی
من البعد ماینی و بین المصائب

کثیر حیاة المرء مثل قلیلها
یزول و باقی عمره مثل ذاهب

انّی لعمری قصد کل عجیبة
کأنّی عجیب فی عیون العجائب

تأسیس ایله روی بیننده بولنه‌جق حرف متحرك (خاور، یاور) کبی برجنسدن اولمسی شرط دکلدر .

دخیل دخیل — تأسیس ایله روی بیننده بولنان حرفدر .

اولدقجه زمان زمان مصادف
حیرانم اولور نکاه عارف

بیتنده‌کی (مصادف) ك دالی ایله (عارف) ك راسی کبی .

بعضلر «رویلر متحرك اولدیغی وقت دخیللرك اختلاف حرکاتنده بأس یوقدر» دیرلر ومثلا (کاتبه) ایله (معاتَبه) نك قافیه یاپلمسنی تجویز ایدرلر ایسه‌ده بو صورت آهنکه ولوکلی اولمسون خلل ویره‌جکندن عدم جوازینك ترجیحی دها زیاده موافق طبیعت کورینور .

ردف ردف — آره‌لرنده برحرف متحرك بولنمامق اوزره رویدن اول واقع اولان الف یاخود ماقبلی مضموم واو ساکنه ویاماقبلی مکسور یاء ساکنه‌در.

بو تعریفه نظراً ردف ایکی نوع اولمق لازم کلیر : برنجیسی روی ایله بینلرنده نه متحرك، نه ساکن هیچ برحرف بولنمیاندر .

کوکلمجه تبسم اولدی معتاد
چشممده جهان تبسم آباد

و :

ای صنع صفافزای بیچون
دل اولدی تنزلکله ممنون

و :

خانکز ساده شکلکزده ظریف
سسکز خوش مقامکزده لطیف

بیتلرنده اولدیغی کبی .

ایکنجیسی بیتلرنده بر حرف ساکن بولناندر . (بافته) ایله (تافته)، (سوخته) ایله (دوخته)، (بیخته) ایله (ریخته) کبی. بونوع قافیه بالنسبه آز قوللانیلیر.

ایکنجی صورتده آره‌ده بولنان حرف ساکنه (ردف زائد)، الف ویاواوه یاخود یایه دخی (ردف اصلی) نامی ویریلیر .

مطلقا ردفی مشتمل اولان قافیه‌یه (مُرْدَف) و (قافیهٔ مردفه) دینیلیر . قافیه الف ویاواو یاخود یادن عبارت یالکز برردفی مشتمل ایسه (ردف مفرد ایله مردف)، هم ردف زائدی هم‌ده ردف اصلی‌یی محتوی ایسه (ردف مرکب ایله مردف) عنوانی آلیر.

ایران وروم شعراسنك رأینه کوره قوافیده علی‌الاطلاق ردفك تکراری واجبدر . عرب شاعرلری ایسه واو ایله یاده اختلاف ردفی تجویز ایدرلر . مثلا (امور) ایله (امیر) ی قافیه یاپارلر . بویولده قوافی اشعار عربده پك چوقدر . ازجمله (کعب بن زهیر) لك (رضی الله تعالی عنه) حضور اقدس نبویده انشاد ایتمش اولدیغی مشهور قصیدهٔ بائیه ذکر اولنان اسلوب

تقفیه‌نك شـواهدندن معدوددر. نمونه اولمق اوزره ایکی بیتی ایراد ایده‌لم :

انبئت ان رسول الله او عدنی
والعفو عند رسول الله مأمول

لا تأخذنّی باقوال الوشـاة ولم
اذنب وان کثرت فیّ الاقاویل

فارسیده اولدیغی کبی لسانمزده دخی بوصورتك اجراسـنه قطعا جواز ویریله‌مز.

قید — ردفدن باشـقه اوله‌رق روینك بلافاصـله ماقبلنده بولنان حرف ساکندر. قید

سنسین بوکون ای مشرف الفرش
جنتـلرك اورته‌سـنده بر عرش

و :

ترك حقیقت ایدن اولماز می پست
اولمیـان انسـانمی حقیقت پرست

و :

کوهرمی آرار دکلمیـدر عیب
دل کنـدی ایکن خزینـهٔ الغیب

بیتلرنده‌کی (ر، س، ی) حرفلری کبی.

(بزم ورزم، شمع وجمع، درد ومرد، مهر وسپهر، مَیل ونَیل، نغز ومغز) طرزنده‌کی قافیه‌لر هپ بوقبیلدندر.

اکثر فصحا قوافیده قیدك تکرارینی واجب عد ایدرلر.

قابوسندن چیقوب همان شهرك
اولدی عازم بوینجـه بر نهرك

بیتنده اولدیغی کبی که قیدلرك ایکیسی‌ده (ه) حرفیدر. فی‌الحقیقه (نرم و بزم) قبیلندن اولان کلمه‌لرك قافیه یاپلسی آز چوق سلامتی حائز بولنان طبعه خوش کلمز. عزت ملانك:

اولوب مال قارون اساسنده خرج
قیلنمش ترابی جـواهرله مزج

بیتی بویولده‌در.

قیدك اختلافنی تجویز ایدنلر قید اوله‌جق حرفلر بیننده قرب مخرج بولنمسـنی شرط ایتمشلردر. بونلره کوره مثلا (بحر) ایله (شهر)، (وحی) ایله (نهی) قافیه اوله‌بیلیر. قول اول موجبنجـه قیدك اتحادی اسلم اولدیغنده شبهه یوقدر.

مبحثده کورلدیکی وجه ایله جمهوره کوره (ردف) الف ویا ماقبلی مضموم واو ساکنه یاخود ماقبلی مکسور یادن، تعبیر دیکرله: حروف مددن عبارت ایسـه‌ده بعضلر بونی «روینك بلا فاصله ماقبلنده بولنـان حرف ساکن» دیه تعریف ایتمشلردر. بوقوله نظراً قید ردفده داخل اولمش اوله‌رق (قید) تعبیرینك استعمالنه احتیاج قالمامش اولور.

وصل — روی‌یی متعاقب کلن حرفدر: وصل

اولمقــده نگاه بی قرارم
جوش آورطبع جذبه‌دارم

بیتنده‌کی (م)لر کبی .

قوافیده وصلك تکراری واجبدر .

خروج — وصلی متعاقب کلن حرفدر :

مست اولور هرکیم‌که سیر ایلر شرابی رنککی
رقص ایدر هرکیم‌که دیکلر دلفریب آهنککی

بیتنده‌کی (ی)لر کبی .

قوافیده خروجك تکراری واجبدر .

مزید — خروجی متعاقب کلن حرفدر :

زمانمز سخن افروزیدر زبانمزك
زبانمز حکم آموزیدر زمانمزك

بیتنده‌کی (ك) لر کبی .

قوافیده مزیدك تکراری واجبدر .

نائره — مزیدی متعاقب کلن برویا بردن زیاده حرفدر .
اکثریا براولور :

شاشمه‌ده هشیارلر مستیکزه
کندکز دشمنسکز هستیکزه

بیتنده‌کی (ه) لر کبی .

قوافیده نائره‌نك دخی تکراری واجبدر .

بورایه‌قدر تعداد اولنان حروف تسعه‌دن (روی) اساس قافیه اولمق اوزره نظر دقته آلندیغی حالده باقی سکز حرفدن (تأسیس، دخیل، ردف، قید) دینیلن دردینك رویدن اول، (وصل، خروج، مزید، نائره) دینیلان دیکر دردینك دخی رویدن صکره واقع اولدیغی کوریلور. دیمك‌که بو طقوز حرفك بر قافیه‌ده اجتماعی لازم کلسه روی بونلردن دردی صاغنده، دردی صولنده اولدیغی حالده اورته‌ده بولنه‌جق ·

ملاحظهٔ مخصوصه

ظن عاجزانه‌مزه کوره (روی) دن صکره هر نه کلیرسه (ردیف) عد اولنمق اولادر .

بو صورت قبول ایدیلەرك بالاده کوردیکمز درت مثالده‌کی (م) لر، (کی) لر، (مزك) لر، (یکزه) لر کبی روی‌یه الحاق اولنان شیلر (ردیف) نامیله یاد اولندیغی تقدیرده (وصل، خروج، مزید، نائره) تعبیرلرندن هیچ برینك استعمالنه احتیاج قالمیه‌رق کلفت بر طرف ایدلمش اولور.

(ردف) ك (قید) ه دخی شامل اولان سالف الذکر «روینك بلا فاصله ماقبلنده بولنان حرف ساکن» تعریفی قبول ایدلدیکی حالده ایسه (قید) تعبیرینك استعمالندن‌ده استغنا حاصل اوله‌جغندن میدانده یالکز (روی، تأسیس، دخیل، ردف) تعبیرلری قاله‌رق حروف قافیه مسئله‌سی دها زیاده ساده‌لشیر .

مع هذا (حرکات قافیـه) مجثیله سائر بعض مباحثده لزومی اوله‌جغندن (وصل، خروج، مزید، نائره) تعبیرلرینی اونوتمامل‌یز.

قدما (ردیف)ی صور مختلفه‌ده، حتی ایچندن چیقیله‌میه‌جق صورتلرده تعریف ایتمشلردر. بواشکال (وصل، خروج، مزید، نائره) اعتبارندن ایلری کلمشدر. یوقاریده ترجیح ایتمك ایسته‌دیکمز رأیه کوره ایسـه مسـئله‌ده بیهوده ذهن یوره‌جق هیچ برجهت قالماز، بناءً علیه (ردیف) شویله تعریف اولنور:

— مصراعلرك یاخود بیتلرك اواخرنده روی‌یی متعاقب عیناً تکرر ایدن بر ویا بردن زیاده شی.

بوتعریفده‌کی (شی) تعبیری برحرف یاخود بر کلمه‌دن عبارت اولان ردیفلره شاملدر. تعدد صورتلری ایسه «ویا بردن زیاده» قیدیله تعریفه ادخال ایدلمشدر.

مختلف ردیف مثاللری،

بر صفا بخش ایده‌لم کل شودل ناشاد (ه
کیده‌لم سرو روانم یوری سعد آباد (ه — ندیم

—

قاشلرین بالاده سیر ایت رخلرین کور زیر (ده
قیل تماشا خلدی زیر سایهٔ شمشیر (ده — وله

—

حلاوتیاب اولورمی نعمت الوان دنیا (دن
دهن شوی اولمیانلر بوس دامان مدارا (دن — راغب پاشا

—

زیارت ایلدم بر تار پاك خرقهٔ پیری
کوزل اکرأملر کوردم حنیف نکته پیرا (دن

علامتدز ایدر ایصال بزم قربه اسراری
بوکون سررشته کیزدی دستهٔ دامان ملا (دن — اسرار دده

—

ایدر ازبر پری صورت کوزل (لر
غدای روحدر تازه غزل (لر — نوعی

—

امید و بمدن بکا یارب فراغ (ویر
جان و جهانی ترك ایده جك بر دماغ (ویر — نائلی قدیم

—

کیمسه ادراك ایتمدی معناسنی دعوا (مزك
بز دخی حیرانی یز دعوای بی معنا (مزك — عونی بك

—

شاخ کلده ژاله دوشمش غنچهٔ زیبا (میدر
شاه النده یا مرصع ساغر صهبا (میدر — باقی

—

کیندی باشکدن کوکل اول سرو قدك سایه‌سی
آغلا کیم ادباره تبدیل اولدی اقبال (ك سنك

تیز چکمز سینی خنجر تیغن بنی اولدرمکه
اولدیرر برکون بنی آخر بو اهمال (ك سنك — فضولی

—

حیرت ای بت صورتك کوردکده لال (ایلر بنی
صورت حالم کورن صورت خیال (ایلر بنی — وله

—

کبار بسته زبان غرور ایمش طوته‌لم
بورهکذرده هزاران سلام (آلیر بولنور

زبون بولوب بزی پامال جور ایدنلردن
برای غیرت حق انتقام (آلیر بولنور نابی

—

عید ایرشسون باعث شوق جدید (اولسون‌ده کور
سیر سعدآبادی سن برکره عید (اولسون‌ده کور ندیم

—

کل سویلشه‌لم جمله بچن دملری جانا
حیرانکه ابکم (دیر ایدك شمدی نه‌دیرسین

کوردکمی نه‌در عاقبت جنت نخوت
اوّل کیمه آدم (دیر ایدك شمدی نه دیرسین سامی

—

صفا (ی عشق کیم آکلار کیمکله سویلشه‌لم
وفا (ی عشق کیم آکلار کیمکله سویلشه‌لم لا

دف ردیفلی شعره (مُرَدَّف) تعبیر اولنور . شعر مردف ایران وروم شعراسنه مخصوصدر . فصحای عرب ردیفه اعتبار ایتمز .

حقیقت حالده شعر مردفك حلاوتی انکار اولنه‌ماز ، فقط شوراسی‌ده اعتراف اولنمایدرکه ردیفسز شعر سویلکده ردیفلی شعر سویلکدن زیاده صعوبت حس اولنور . بونك سببی سائر ایضاحات لازمه ایله برابر (غزل) مبحثنده بیان اولنه‌جقدر .

[انتهی]

حرکات قافیه آلتیدر :

— رس .
— اشباع .
— حذو .
— توجیه .
— مجری .
— نفاذ .

رَسّ — تأسیسك ماقبلنده‌کی حرکه‌در :

معرفت التفاته تابعدر
مشتریسز متاع ضایعدر

بیتنده (تابع)ده‌کی (ت) ایله (ضایع)ده‌کی (ض)ك فتحه‌لری کبی . الفك ماقبلنده باشقه‌درلو حرکه بولنه‌میه‌جغندن رس منحصراً فتحه اولور .

قوافیده تأسیس تکرار ایتدکجه رسك دخی تکرری طبیعیدر. تأسیسی حروف قافیه‌دن عد ایتمینلر رسی دخی بالطبع حرکات قافیه‌دن عد ایتمزلر .

اشباع — وصلی مشتمل اولان قوافیده دخیلك حرکه‌سیدر. بویله اولان دخیلده حرکات ثلاثه بولنه‌بیلیر . اشباع

فتحه‌یه مثال :

مسند اجلالنك رفعت برادنی پایه‌سی
درکه اقبالنك دولت قدیمی چاکری

بادهٔ ادراکك توحید سرجوش خمی
ساقیٔ اندیشه‌مك تحقیق دردِ ساغری
نفعی

کسره‌یه مثال :

آصف خان امجد غازی وزیر بی‌نظیر
کیم رفاه کونه باعثدر وجـود نافعی

صاحب الخیرات ابراهیم پاشا کیم اودر
آسمـان برّ وجـودك آفتـاب لامعی سامی

ضمه‌یه مثال :

کوکلم بیوبور تعاظمکدن
پرجوش اولیور تلاطمکدن

اصحاب اعتنا اشـباعك اختلافنی عیوب قافیه‌دن عدایدرلر . مثلا (سـاغری) ایله (شاعری) و (تفاخری) کبی کلمه‌لری قافیه یاپمـازلر . (دخیل) مبحثنده بیـان اولندیغی اوزره طبیعته اوفق اولانده بودر.

حَذْو — ردف وقیدك ماقبلنده‌کی حرکه‌در :

کائناته خانه بیرون اولده ایت بر التفات
شکل انسانی‌یه کیرمش روح کورسون کائنات

بیتنده‌کی (ف) ایله (ن) ك فتحه‌سی ،

پیش چشممده‌در اول جند جهانکیر هنوز
کوش جانمـده‌در اول غلغل تکبیر هنوز

بیتنده‌کی (ك) ایله (ب) نك کسره‌سی ،

کوکلرده کزن اوبال منقوش
برکون اوله‌جق زمینه مفروش

بیتنده‌کی (ق) ایله (ر) نك ضمه‌سی و:

بوبله برنغمه‌دن کیم اولماز مست
بونه سسدر دکلمی بانك الست

بیتنده‌کی (م) ایله (ل) ك فتحه‌سی کبی.

بومثاللرده اولدیغی وجه ایله روی ساکن بولندیغی وقت قوافیده حذوك تکراری واجبدر. مثلا (دَیْر) ایله (دیر) ، (عَوْن) ایله (خُون) ، (شَهر) ایله (مِهر) قافیه اوله‌ماز.

روی متحرك اولدیغی زمان ایسه بعض قدما حذوك اختلافنی تجویز ایتمشلر، (بَسته) ایله (شِسته) کبی کلمه‌لری قافیه یاپمشلر ایسه‌ده بوکاد نحی جواز ویرلمه‌مك اولادر.

بواختلافی تجویز ایدنلر « قیدك ردفه تبدیلی لازم کلمه‌مك » شرطیله ایدرلر. مثلا (دَیری) ایله (پیری) آنلرجه‌ده قافیه اوله‌ماز.

توجیه — تأسیسی مشتمل اولیان قوافیده علی‌الاطلاق رویڭ ماقبلنده‌کی حرکه‌در. توجیه

توجیه حرکات ثلاثه‌دن اوله‌بیلیر.

فتحه‌یه مثال:

عالم قالیر اورته‌سنده ارزن
جولانکهی بوبله ایسترم بن

کسره‌یه مثال:

بر آبجه قارلی طاغ کسلمش
هر موجهٔ کفنثار مدهش

ضمه‌یه مثال :

سنکا دوشمز بو اعتلا ای کل
اورادن دوشکه رشکه‌دوشدی کوکل

بو مثاللرده کورلدیکی اوزره روی ساکن بولندیغی وقت توجیهك تکراری واجبدر . مثلا (الکَن) ایله (ممکِن) قافیه اوله‌ماز .

متحرك اولدیغی زمان توجیهك اختلافنی تجویز ایدنلر واردر . مثلا (مشترَی) ایله (سامِری) و (وعنصُری) یی قافیه یاپارلر . اندرونی واصفك شو بایاغی بیتلرنده‌کی توجیه بوقبیلدندر :

کشورستان بلاغت برفضای معرکه
اول فضانك ناطقه‌م بردلیٔ دال خنجری
عرفاً آلدم عرفیدن میدان نظمی‌شاعران
شاه عرفانم رکابمده یوررلر هربری

بوکا دخی جواز ویرلمه‌مك اولادر .

مَجْرٰی — رَوینك حرکه‌سیدر .

باقدقجه اوصنع برکاله
شاهین قضا کلیر خیاله

بیتنده (ل) لرك فتحه‌سی ،

عشقکله نوای دلنشینی
رقصان ایدییور موحدینی

بیتنده (ن) لرك کسره سی کبی .

قوافیده مجرانك تکراری واجبدر .

نفاذ

نَفاذ — وصلك حرکه سیدر .

دوشدم سقوط برك خزان یوللو راهکه
برکره باق شو منتظر نظره خـواهکه

و :

کوره‌ه جانیلرکبی لایق بکا عدوانکی
برجنـایت ایتمدم ایتدمسه اعلا شـانکی

بیتلرنده (ك) لرك فتحه وکسره سی کبی .

خروج ایله مزیدك ، حتی (متحرکی بولنورسـه) نائره نك حرکه سی ده بونام ایله یاد اولنور .

قوافیده نفاذك تکراری دخی واجبدر .

بالاده ذکر اولنان حرکات قافیه ایچون شویله برخلاصه یاپه لم :

رس : { صنایع — منافع .

اشباع : { آذَری — خاوَری . / نائِلی — مائِلی . / تعافُلك — تجاهُلك .

حذو : { کار — بار .
تیر — میر .
نور — مور .
رنك — تنك .

توجیه : { بن — سن .
مشتهر — مفتخر .
گل — مل .

مجری : { تنه — زنه .
زمانی — مکانی .

نفاذ : { قلبنه — جلبنه .
عزمنی — جزمنی .
آنکزك — شانکزك .
پیشانیکزه — پشیمانیکزه .

انواع روی — روی ایکی نوعدر :

— روی مقید .
— روی مطلق .

روی مقید — روی مقید — وصله عدم اتصال حسبیله ساکن اولان رویدر .

مثال :

روحبخش اولدی مسیحاصفت انفاس بهار
آچدیلر دیده‌لرین خواب عدمدن ازهار
باقی

روئ مطلق

روئ مطلق — وصله اتصال حسبیله متحرك اولان رویدر.

مثال :

هر حباب اشکمه برعکس صالمش پیکرم
شاه‌ملك محنتم طوتمش جهانی لشکرم
فضولی

تقطیع اعتباریله قافیه‌نك انواعی

تقطیع اعتباریله قافیه بش نوعدر :

— مترادف .
— متواتر .
— متدارك .
— متراکب .
— متکاوس .

قافیهٔ مترادفه

قافیهٔ مترادفه — تقطیع حسبیله آخرنده فاصله‌سز ایکی حرف ساکن بولنان قافیه‌در .

مثال :

اولنجه پرده برانداز نظره چشم شهود
کوروندی آینهٔ دلده چهرهٔ مقصود
سامی

قافیهٔ متواتره

قافیهٔ متواتره — تقطیع حسبیله آخرنده اولان حرف

ساکن ایله آکاتقدم ایدن دیکر حرف ساکن بیننده برحرف متحرکدن باشقه شی بولنمیان قافیه‌در .

مثال :

زهی سمند ملایمکه حسن رفتاری
اونوتدیرر دل عشاقه جلوهٔ یاری

نفعی

قافیهٔ متدارکه — قافیهٔ متدارکه — تقطیع حسبیله آخرنده اولان حرف ساکن ایله آکا تقدم ایدن دیکرحرف ساکن بیننده ایکی حرف متحرك بولنان قافیه‌در .

مثال :

هرکورن عیب ایتدی آب دیدهٔ کریانمی
ایلدم تحقیق کورمش کیمسه یوقجانانمی

فضولی

قافیهٔ متراکبه — قافیهٔ متراکبه — تقطیع حسبیله آخرنده اولان حرف ساکن ایله آکا تقدم ایدن دیکر حرف ساکن بیننده اوچ حرف متحرك بولنان قافیه‌در .

مثال :

جان‌ویرر آدمه اندیشهٔ صهبای عدم
جوهر جانمی عجیب جوهر مینای عدم

عاکف پاشا

دیکر :

اوخداوند هنر پرور جنکاور کیم
منحصر دولتنده تربیت تیغ وقلم

اوبكانه سپه‌انداز ظفر ياوركيم
جند ارواح وملائكدر آكا خيل وحشم

نفعى

قافيهٔ متكاوسه

قافيهٔ متكاوسه — تقطيع حسبيله آخرنده اولان حرف ساكن ايله آكا تقدم ايدن ديگر حرف ساكن بيننده درت حرف متحرك بولنان قافيه‌در .

درت حركه‌نك تعاقبيله ثقيل اوله جغى دركار بولنان بو نوع قافيه اوزانك مساعده‌سزلكندن طولايى ـ بالالتزام ياپلمازسه ـ همان هيچ بولنميه‌جق درجه‌ده آزدر . مثلا (كله‌مه‌مش) ايله (چله‌مه‌مش) وزنه صوقيله‌بيلسه قافيهٔ متكاوسه ايچون بر مثال اولور .

قافيه‌نك ذكر اولنان بش نوعنى تعيين خصوصنده اك زياده دقت اولنه‌جق جهت تقطيع حسبيله ساقط اولان حرفلرى حسابه قاتمامقدر . مثلا (ايده‌مه‌مش) ايله (كيده‌مه‌مش) قافيه اولمق لازم كلسه (تقطيع) مبحثنده بيان اولنه‌جغى وجه ايله اثناى تقطيعده حروف املا ساقط اوله‌جغندن الده يالكز (ا د م م ش) حرفلرى قالير . بونلرك اخيرى اولان (ش)دن ماعداسى ايسه متحرك بولنديغندن قافيه‌ده (تكاوس) تحقق ايتمش اولور .

عيوب ملقبهٔ قافيه

عيوب ملقبهٔ قافيه درتدر :

— سناد .
— اقوا .
— اكفا .
— ايطا .

سناد سِناد — ردفك اختلافیدر .
(زار) ایله (زیر) و (زور)، (مار) ایله (میر) و (مور) کبی.

اقوا اِقوا — حذو وتوجیهك اختلافیدر .
(دَور) ایله (دُور) ، (دَرد) ایله (دُرد) ، (کُل) ایله (کِل) کبی.

اکفا اِکفا — رویِنك بینلرنده قرب مخرج اولان دیکر بر حرفه تبدیلیدر .
(صباح) ایله (سپاه) ، (احتیاط) ایله (اعتماد) کبی.

عربی حروف ایله فارسی حروفی قافیه‌ده جمع ایتمك ده اکفا قبیلندندر. مثلا (طرب) ایله (چپ)، (حك) ایله (رگ)، (خواجه) ایله (سراچه) قافیه اوله‌ماز.

بك چوق شاعرلرمز زیاده‌سیله شایان دقت اولان بو خصوصدن ذهول ایتمشلردر . ازجمله (خرابات) مقدمه‌سنده :

لایقمی که شاعرم دیین ذات
فرق ایتمیه مخرج حروفات

بیورمش اولان ضیا پاشا ینه اوراده شو بیتلری یازمشدر:

اولدی شعرائی بونلرك هپ
ترتیب حروف ایله مرتب

—

سائر لسن عتیقه‌نك هپ
معقولانی اولور مرتب

—

لـكن بويله اثرلرين هب
اخلاق عمومه صانعه مكتب

—

ابكار معانیٔ مرتب
صف صف دیزیلیر حضورینه هب

—

تعقيد وركيكه اوغراماز هيچ
ايلر اوقودقجه طبعی تهییج

—

لطائفدن اولمق اوزره عرض ایده‌لم که:

شاعر دقايق شناس عونی بك مرحومه بر كون پاشانك بو بيتی اخطار ايله (هيچ) ايله (تهييج) ك قافيه اولوب اوله‌میه‌جغنی سؤال ايتدك. بلا تأمل شو جوابی ويردی:

— (هيچ) ايله (پيچ) قافيه اوله‌بیلیر.

بر آز دوشوندكدن صكره‌ده عزت ملانك (محنت كشان) ندن اولمق اوزره بيت آتی‌یی اوقودی:

آنك كلمدی دهره فرزندی هيچ
ايدردی تبنی اكر بولسه پيچ

ملانك شو تقفیه‌سنه دیه‌جك يوق ايسه‌ده ینه (محنت كشان)ده مندرج بولنان:

نقدر ايمش ديكله‌دك اوچ كيجه
او اوچ كيجه‌دن كورمدم كوچ كيجه

بیتنده عیب اکفا موجوددر. چونکه (اوچ) فارسی جیم ایله اولدیغی حالده (کوج) عربی جیم ایله‌در.

ایطا — قافیه‌نك بر معناده اوله‌رق عیناً تکراریدر. ایطا

اکثر شعرا مطلعك برنجی ویا ایکنجی مصراعنده‌کی قافیه‌یی مطلعده اولمامق شرطیله تکرارده بأس کورمیه‌رك تجویز ایتمشلر، حتی بوکا (ردّ مطلع) نامیله برده سوس ویرمشلردر. ردّ مطلع

عثمانلی شاعرلری بوتعبیری اکثریت اوزره غزل نهایتنده مطلعك برنجی ویا ایکنجی مصراعنی عیناً اعاده خصوصنده استعمال ایدرلر.

برنجی‌یه مثال:

جوی کوستردی بنه آیینه وش روی کلی
پنجهٔ مهر آچدی همچون شانه زلف سنبلی

شویله کلشن پرطرب کیم کوشلر فرق ایلمز
قهقهای خندهٔ کلدن نوای بلبلی

ایلمش کویاکه حق ایجاد جسم نازکن
ایلیوب آمیخته بوی کله رنك ملی

کلشن حسنك کورك سنبل هوای کلشن
ابر مشکین وش طاغتدقجه نسیم اول کاکلی

تازه معنی رونما نظم سلیسکده (ندیم)
جوی کوستردی بنه آیینه وش روی کلی

ایکنجی‌یه مثال :

بر شکر خنده‌یله بزم شوقه جام ایتدك بنی
نیم صـون پیمانه‌یی سـاقی تمام ایتدك بنی

شعله سر وآسا چیقار خاکدن اول یرلرده‌کیم
پایمـال توسن آتشخرام ایتـدك بنی

نکهت کیسـو ایله کلدك بزه آه ای نسیم
طرهٔ سنبل صفت آشـفته کام ایتدك بنی

جلوهٔ حسنکله هرمویم بری خیز اولمه‌ده
عشـق ایله سرتا قدم آینـه جام ایتدك

بویله سرمست خراب ایتمه (ندیم) زاریکی
نیم صـون پیمانه‌یی سـاقی تمام ایتـدك بنی

ندیم :

اول پری وش عاشقه رام اولسه‌ده مانع دکل
کوندوزین اولمازسه آقشام اولسه‌ده مانع دکل

مطلعنك مصراع ثانیسنی دخی غزلك نهایتنده :

بك اومار تشریفکی عیـدك ایکنجی کون ندیم
کوندوزین اولمازسه آقشام اولسه‌ده مانع دکل

صورتنده اعاده ایتمشدر .

رد مطلعك مقبولیتی اعاده اولنـان مصراعلرك برجسـته اولمسـیله مشروطدر . کویاکه شاعر مطلعك برمصراعنی پك مطبوع بولدیغی ایچون تکرارنده بی اختیار قالیر .

بویله اولمیوب‌ده مصراعك اعاده‌سی تنگیٔ قافیه‌دن طولایی بر طولدرمق کبی برمقصده مبنی اولورسه پك صوغق دوشر.

رد مطلع بر مصراعك ایکی دفعه تضمینی دیمك اولدیغندن کوزل اولدیغی صورتده صنایعدن عد اولنور. عکسی حالنده شاعرك عجزینه برهان اوله‌بیلیر.

یالکز قافیه‌یی تکرار مصراع بر جسته اعاده‌سی کبی لطافت شعره مدار اوله‌میه‌جغندن طبع سلیم بونك اجراسندن ابا ایتسه بجادر.

ایطا ایکی نوعدر:

- ایطاء جلی؛
- ایطاء خفی.

ایطاء جلی — ایطاء جلی — تکراری پك ظاهر اولان ایطادر.

(فسونکر) ایله (ستمکر)، (نیکوتر) ایله (زیباتر) کبی.

قافیه‌ده برمعناده اوله‌رق تکرر ایدن کلمه‌لر، کلمه‌لرك اواخرینه مطرداً لاحق اولان حرفلر هپ ایطاء جلی صاییلیر. قطعا بویله شیلر اوزرینه قافیه بنا ایدلمه‌ملیدر.

برقاچ مثال دها:

آتمق — آلمق.
آتان — آلان.
کیتمك — کلمك.
کیدن — کلن.

جنلر ــ جیجکلر .
صفات ــ کائنات .
معلمین ـــ موحدین .
زرین ــ سیمین .
خندان ــ کریان .
یاران ــ خوبان .

برغزلده بویولده آنجق برقافیه ایراد اولنه‌بیلیر. ابیات آتیه‌نك قافیه‌لری ایچنده جمع الف نونیله اولان یالکز (کلرخان) در :

کلیر لطافت آلیر هر جهان خیالمدن
بکر شرف قازانیر آسمان خیالمدن

اوکنمسون او قدر وسعتیله بی جادر
کورنمسون صیقیلیر لامکان خیالمدن

سرور ایچنده دخی برملال حس ایدرم
بهار کلسه‌ده کیتمز خزان خیالمدن

طبیعتم باقه‌لم هانکیکزله اکلنه‌جك
برر برر کچك ای کلرخان خیالمدن

بونده بأس یوقدر. نابینك شوغزلنده ایسه (یاران، رندان، پلنکان، خوبان) هپ (کلرخان) قبیلندندر . بناءً علیه معیوب عد اولنور :

جمع اولدی بزم صحبته یاران برر برر
جام آلدی دست عشرته رندان برر برر

ای رهرو اول او راهکذردن کریزپای
جمع اولدی کوه عشقه پلنکان برر برر

اولدی چکان ینه قطرات شراب سرخ
مانند سلك دانهٔ مرجان بر بر

دار الشفای وصلتی ایتدی کشاده یار
بیمار هجره ایلدی درمان بر بر

نابی خیال ماه رخان طولدی سینه‌یه
کویا که کلدی مکتبه خوبان بر بر

قصیده‌ده بویله ایکی، نهایت اوچ قافیه ایرادینه جواز واردر، فقط بالاده سویلندیکی اوزره آره‌لرنده یدیشر بیت قدر فاصله بولنمق شرطیله.

نفعی برقصیده‌سنك ابتداسی اولان آشاغیکی بیتلرده بوافاده‌یه مخالف اوله‌رق (اختران) ایله (کروبیان)ی تقرین ایتمشدر:

بارك الله ای بهشت آباد وی رشك جنان
صانك الله ای سرای دلکشا و دلستان

سدهٔ بابیله پاینده اساس کائنات
طرح مطبوعیله نازنده زمین وآسمان

کورمه‌مشدر چرخ چارمله بهشتی‌سیرایدن
بویله بر روشن مقام وبویله برخرم مکان

درکه دولتپناهی ملتجای خاص وعام
خاك پاك آستانی بوسه جای انس وجان

طرهٔ طاق و رواقی همسر ذات البروج
سایهٔ سقف بلندی خوابکاه اختران

پیش درکاهنده بر پاصف نشینان فلك
زیر ایوانــده پرواز ایتمه‌ده کروبیان

ندیم دخی بر تاریخنده شو اوچ بیتی متوالیاً ایراد ایلمشدر:

یتر بو ســاله بو سرمایهٔ اقبــال کیم آنده
هلال عز ودولت بدر تابان اولدی برکونده

که یعنی نجل عالیشــانی ابراهیم پاشــانك
وزارت برجنه مهر درخشان اولدی برکونده

وزارتله اولوب داماد مرآت ســعادتدن
ایکی رخسارهٔ شادی نمایان اولدی برکونده

بین الشعرا مشهور اولدیغی اوزره کرك جمع اداتی، کرك صفت مشبهه علامتی اولان (ان)ی مشتمل بولنان قافیه‌لره (شایگان) عنوانی ویریلیرسه‌ده حقیقتده بوعنوان او ایکی صورته مخصوص دکلدر، علی‌الاطلاق ایطاءجلی‌یی محتوی بولنان قافیه‌لره (شایکان) تعبیر اولنور. هرحالده بردن زیاده‌سی ایراد ایدلمه‌مك اولادر. قافیهٔ شایکان

ایطاء خفی — تکراری پك ظاهر اولمیان ایطادر. (آب) ایله (خوناب) و(گلاب) کبی. ایطاء خفی

نفعی برقصیده‌سنده:

رنك لفظ ونکهت معنای نظم پاکه
نوله‌ایلرسه حسدرنك کل وبوی‌کلاب

بیتنی متعاقب:

بر گلستاندر قصیدهٔم کیم صفا ویرمش آکا
بو نشـاط انکیز وجانپرور غزل مانـندآب

بیتنی ایراد ایله ایطاء خفی ایچون بر مثال پیدا ایلمشدر .

مشارالیهك دیکر برقصیده‌سـندن اولان ابیـات آتیه‌ده‌کی (سیراب) ایله (آب) ده دخی ایطاء خفی جلیدر :

خاکه بر مرتبه کرم اولدیکه دوران ایده‌مز
نیجه طوفان ایله بر ذره غبارین سـیراب

دوکیلن خاکه بو فصل ایچره دکلدر باران
خوی فشان اولمه‌ده‌در تاب تموز ایله سحاب

بویله کرماده که دریالری خشك ایتدی هوا
کوهدن ظاهر وجاری اولانی صانمکز آب

جلیسندن خفیسی اهون عد اولنان ایطا هر نصل اولسـه طبع سلیمه :

اولمش اما اولمیدی کاشکی !

دیدیرر .

عیوب غیر ملقبهٔ قافیه

عیوب غیرملقبهٔ قافیه چوقدر .

رویك بر یرده متحرك، دیکریرده ساکن اولمسی بو جمله‌دندر . اندرونی واصفك :

کلدی خروش وجوشه ینه دلده آب عشق
ایتدی اساس صبر وشکیبی خراب عشق

مطلعنده (آب) ایله (خراب) کسرهٔ اضـافتله متحرك بولنیور . حال بوکه :

فیض مؤثرات خـواص آزموده‌در
واصف ایدرسه نوله اکر شیخی شاب‌عشق

مقطعنده (شاب) ساکن اولمق لازم کلیور .

ایران مشاهیر شعراسنك آثارنده‌ده بویله شیلره تصادف اولنه‌. بیلیر. عبید زاکانینك الك زیاده :

قرض خدا وقرض خلائق بکردنم
آیا ادای فرض کنم یا ادای قرض

بیتی شهرت بولمش اولان :

مردم بعیش خو شدل ومن مبتلای قرض
هرکس بکار وباری ومن دربلای قرض

مطلعلی غزل هزل آمیزنده‌کی :

مردم زدست قرض کریزان ومن همی
خواهم پس از نماز ودعا از خدای قرض

و :

عرضم چوآب روی کدایان بباد رفت
ازبس‌که خواستم زدر هرکدای قرض

بیتلرنده (خدای) ایله (کدای)لك اضافتدن انقطاعی بوقبیلدندر .

خواجه حافظك :

صلاح کار کجا ومن خراب کجا
ببین تفاوت ره کز کجاست تابکجا

مطلعنده دخی بونقیصه موجوددر، چونکه روی اولان (ب)لردن برنجیسی ساکن اولدیغی حالده ایکنجیسی متحرکدر.

ابن الفارضك :

ولوان مابی بالجبال وکان طو
رسینا بها قبل التجلی لذکت

بیتنده کورلدیکی وجه ایله شعرای عرب مصراعلر بیننده برکلمه‌یی ایکی‌یه بولمکده بأس کورمزلر. بو کیفیت قافیه‌ده واقع اوله‌جق اولورسه لسانمزده عیوب غیر ملقبه‌دن عد اولنور. فارسیده دخی بوکا جواز ویرلیور ایسه‌ده حضرت مولانانك :

عاقل آن باشدکه عبرت کیرد از
مرك یاران در بلای محترز

بیتنده اولدیغی کبی ادواتك داخل اولدیغی کلماتدن تفریق اولندیغی واردر. عبید زاکانینك بالاده کوستریلن بیتلرندن برنده (همی)نك (خواهم) دن تفریقی‌ده بویله‌در. بوصورت دخی پك چرکین دوشه‌جکندن لسانمزده تجویز اولنه‌ماز.

فردوسینك :

میازار موری که دانه کشست
که جان دارد وجان شیرین خوشست

بیتنده اولدیغی کبی شعرای عجم قوافیده واومعدوله‌نك ماقبلنده بولنان ضمه آلود فتحه‌یی فتحهٔ صریحه ایله جمع ایدرلر. شیخ سعدینك:

یکی آنکه در نفس خودبین مباش
دگر آنکه در خلق بد بین مباش

بیتیده بویولده‌در. بز ایسه «ضمه آلود» دیدیکمز فتحه‌یی قاباجه ضمه دینیله‌جك برصورتده تلفظ ایتمکده اولدیغمزدن بونك فتحهٔ صریحه ایله جمعنی جائز کورمه‌یز. مع مافیه (خوان) و (خویش) قبیلندن اولان کلمه‌لرده‌کی واولری قافیه خصوصنده شعرای عجم کبی کأن لم یکن عد ایلرز. مثلا (یارخوان) ایله (بی درمان) ی، (خویش) ایله (پیش)ی قافیه یاپه‌بیلیرز.

تغییر املا خصوصی دخی عیوب غیر ملقبهٔ قافیه‌دندر. (وطن) ایله قافیه اولمق ایچون (اوتان)ی (اوطن) صورتنده یازمق کبی. خطاب یاخود اضافت کافی نونه وبالعکس نونی خطاب یاخود اضافت کافنه تبدیل ایتمکده بونوعه ملحقدر. نورس قدیم:

چوقدن حصولنی کورەمم مدعالرك
تأثیری بنده ضدینه دوشدی دعالرك

مطلعلی غزلنده ایراد ایتدیکی:

ای ساکنان بزم وطن یاد ایدك کهی
غربت اسیری درد وبلا مبتلالرك

بيتنده قاعدةً (مبتلالرين) يازمسى لازم كليركن غزلك ابيات سائرەسيله توافق املا حصولى ايچون مسامحةً (مبتلالرك) يازمشدر. اندرونى واصفك:

اى مغبچه منت ايله يانمقسه الندن
ارباب خرابات بيقلسون تملندن

مطلعندەكى (الندن)ك (الكدن) صورتنده يازلمسى لازم كلهجكى ده محتاج ايضاح دكلدر .

شيخ غالبك نشيدۀ آتيهسندەكى (نشانك) دخى (نشان) صورتنده يازلمق اقتضا ايدردى :

بر شعلهسى واركه شمع جانك
فانوسنه صيغماز آسمانك
بو سينۀ برق آشيانك
سينا دخى كورمهمش نشانك

افروختۀ عنايتكدر

خطاب كافيله اضافت كافنك جمعنده بأس يوقدر.

مثال:

اى باغى شكوفه آفرينك
كلبن يارادر طورر زمينك

عيوب غير ملقبۀ قافيه مبحثنده سوزى بوندن زياده اوزاتمق ايستميورز. باقيسنى حسن طبيعته حواله ايلرز. ذاتاً حسن طبيعت اولميجه قافيهنك لزومى قالماز .

قافیه برده شویله تقسیم اولنور:

ــ معمول.

ــ غیر معمول.

قافیهٔ معموله ــ بعض تصرفات ایله قافیه اولغه صالح اولاندر. بو تصرفات ایکی لفظی ترکیب ویا بر لفظی تجزیه‌دن عبارت اولمق اوزره ایکی صورتده اولور. قافیهٔ معمو

نفعینك:

فکر بر مضمونمیدر آینهٔ طبعمده یا
عکس نقش کارگاه عالم بالا میدر

سوز توکندی نیجه بر دعوای شعر و شاعری
لاف و دعوی بر طرف شمدی دعا هنکامیدر

بیتلرنده (م) روی، (یدر) ردیف اعتبار اولندیغی صورتده (بالا) (م) ایله ترکیب ایدلمش اوله‌جغی کبی (ا) روی، (میدر) ردیف اعتبار اولندیغی صورتده دخی (هنکام) تجزیه قیلنمش اولور. برنجی صورته کوره (بالا) (میدر)ك میمنی آله‌رق (بالام) شکلنه کیرمکله (هنکام)ه، ایکنجی صورته کوره (هنکام) میمنی (یدر)ه ویره‌رك (هنکا) شکلنده قالمقله (بالا)یه قافیه اوله‌بیلیر.

باقینك:

صوکبی زنجیرلر طوتماز دل دیوانه‌می
خاصلی آواره‌لك وقتی بهار ایامیدر

دهره مفتون اولمه ای باقی فلك رام اولدی طوت
بی وفا دنیـا هله بن بیلدیکم دنیـامیدر

بیتلرنده‌ده حال بویله‌در .

کرك نفعی، کرك باقی بالاده‌کی بیتلری حاوی اولان نشیده‌لرنده الفی روی اعتبار ایتمشلر ایسه‌ده بز ترکیب وتجزئه‌یه بریرده مثال کوستـرمش اولمق ایچون میمك‌ده روی اولمسنه احتمال ویردك. مشارالیهمانك اعتبارلری وجـه ایله بو احتمالی ویرمه‌مش اولیدق یالکز تجزئه‌یه برر مثال کوسـترمش اولوردق . چونکه او حالده (بالا) و (دنیا)نك (میدر)ك میمیله ترکیبی تصوردن خارج قالیردی.

قوافیٔ معموله ایطاء جلی قبیلندن عد اولنـه‌جق صورتده تکثیر ایدلمه‌ملیدر .

بوراده دهـا بعض ایضاحات ویرلسـه بلکه فائده‌دن خالی اولمازدی ، فقط قافیـه مبحثی همان لزومندن زیاده عد اولنه‌جق درجه‌لرده اوزاتمش اولمامق ایچون صرف نظر ایلدك .

فیهٔ غیر معموله قافیهٔ غیرمعموله — تصرفسز اوله‌رق قافیـه اولمغه صالح اولاندر .

مثال :

هوا عرائس کلزاره اولدی چهره کشا
بهار کلشـنه کیـدردی حلهٔ خضرا فضولی

نفعی ایله باقینك یوقاریده کوریلن بیتلرنده روی (۱) اعتبار

اولندیغی تقدیرده (بالا) و (دنیا)، (م) اعتبار اولندیغی تقدیرده ایسه (هنگام) و (ایام) قافیهٔ غیر معموله اولمش اولور.

ذوقافیتین — ایکی قافیه‌لی شعردر. ذوقافیتین

ذوقافیتین ایکی نوعدر:

— متقرن.

— محجوب.

متقرن — قافیه‌لری متوالی اولان ذوقافیتیندر. متقرن

بر قاچ مثال:

ایتسه براقلیمه کربذل سعادت کوکبی
هرکدای بی‌نواسی (شوکت) سلطان) بولور

بن او خاقانیٔ عهدم کیم بنم ممدوحك
آستانروب سرایی دولت) خاقان) بولور — نفعی

—

آفتاب صبح معنی بزم اندیشه‌مده جام
باده فیض لایزال) جاودان) مدر بنم

حشر اولنجه تاکه شوق‌انکیز بزم اهل‌دل
کیف صهبای خیال) شادمان) مدر بنم — وله

—

افزونیٔ حیات) کم آزار) لقده‌در
سرمایهٔ نجات) سبکبار) لقده‌در — نابی

—

حقلیدن جانان وداعمدن ایدرسه امتناع
وهم ایدر اشك روانمدن بلا) باران) پدر

حزن هجرانکله ماتمزار کوردم عالمی
شمدی هر صحرا بکا برکربلا) میدان) پدر

—

هانکی عاقل دیرکه آنجق راه) کلشن)دن بچلك
برده غافللر ! شبو نالشکاه) شیون)دن بچلك

—

محجوب محجوب ــ قافیه‌لری فاصله‌لی اولان ذوقافیتیندر.

مثال :

عالم) اسیر دست مشیت) دکلمیدر
آدم) زبون پنجهٔ قدرت) دکلمیدر نابی

ذوالقوافی ذوالقوافی ــ ایکیدن زیاده قافیه‌سی اولان شعردر.

مثال :

پادرگل تلاش) مقال) کله‌شامه)لر
پیچیدهٔ فراش) خیال) کله‌نامه)لر نابی

دیکر:

ارباب) قلم) معرفت آموز امم)در
آداب) امم) ماحصل فیض قلم)در عونی بك

ذوقفیتین ایله ذوالقوافیده قافیه‌لر بیننده بولنان بر یاخود بردن زیاده کلمه‌یه (حاجب) دینیلیر. (محجوب) حاجبلی دیمك اولور. حاجب

ذوقفیتین ایله ذوالقوافیده قافیهٔ اخیره (قافیهٔ اصلیه). دیکر قافیه ویاقافیه‌لر (قافیهٔ ملحقه) نامیله یاد اولنور. قافیهٔ اصلیه قافیهٔ ملحقه

(ذوالقوافی) ایله (ترصیع) بیننده‌کی فرق (ترصیع) مبحثنده بیان اوله‌جقدر.

قافیه‌یه عائد بعض ملاحظات مخصوصه

[مجموعهٔ معلم] ده بیان اولندیغی اوزره (حروف املا) کلمات ترکیه‌ده فتحه‌یه، ضمه‌یه، کسره‌یه علامت اوله‌رق یازیلان (ا و ی) حرفلریدر. بونلر لسانمزده مستعمل کلمات اجنبیه‌ده دخی قوللانیلیر. بعضاً بونلردن (ا و ی) حرفلری حروف مد حکمنی آلیر. بو حالده آنلره (حروف مستخلفه) دینیلیر. حروف املا حروف مستخلفه

(حروف مد) عربی، فارسی کلماتده فتحه‌یی، ضمه‌یی، کسره‌یی مد ایدن (ا و ی) حرفلریدر. بعضاً حروف مد حروف املادن اولان (ا و ی) حکمنده قالیر. بو حالده آنلره (حروف معزوله) دینیلیر. حروف مد حروف معزوله

حروف املانك اساساً خدمتی ماقبلنده‌کی حرفك حرکه‌سنی کوسترمکدر. مد ایتمك دکلدر. حروف مدك اساساً خدمتی ماقبلنده‌کی حرفك حرکه‌سنی کوسترمکله برابر مد ایتمکدر.

بر حرف املا حرف مد حکمنی آلیرسه (حرف مستخلف)، بالعکس بر حرف مد حرف املا حکمنده قالیرسه (حرف معزول) اولور.

استخلاف عزل (استخلاف) حرف املایی حرف مد یرینه، (عزل) بالعکس حرف مدی حرف املا یرینه قویمقدر.

بولسه امکان خیال یار کلمز یانمه

مصراعنده (یان) ده‌کی (ا) مستخلفدر.

عالم بالابه سوق ایلر بو علوی جان بنی

و:

حزنه دائر صحبت آچدك ایلدك محزون بنی

و:

ای خودآرا ایلیور آینه‌لر خودبین سنی

مصراعلرنده (جان) و (محزون) و (خودبین) ده‌کی (او ی) معزولدر. مبحثنده بیان اولنه‌جغی اوزره حروف معزوله (تقطیع) ده حسابه داخل اولماز.

استخلاف هر یرده اجرا اولنه‌ماز. موقعنی سلیقهٔ صحیحه تعیین ایدر. مثلا شیخ الاسلام یحیی افندینك:

فرقتکده چکدیکم آلامی چکمز طاغلر

مصراعنده (طاغلر) ده‌کی استخلاف ثقیل کورینور. حالبوکه فضولینك:

خيال ايلر كورن كيم نعلندر قبرمك طاشى

مصراعنده (طاشى) ده‌كى استخلاف ثقلتدن وارسته بولنور .

باقينك :

طفل ايكن دايه‌سى قوجاغنده
كل ايدى قويمدق بوداغـنده

بيتى‌ده حسن استخلاف مثاللرندندر .

فضولينك :

وپرسيدى آه مجنون فريادمك صداسن
قوشمى قرار ايدردى باشنده‌كى يوواده

بيتيله نديمك :

ذوقى احباب ايدوب ايواه نديما ايواه
آنك آكلدى بى چاره سـنك آراده

بيتنده (يووا) و (آرا) ده اجرا ايديلن استخلاف دخى يوقاريكى (طاغلر) قدر ثقيلدر .

عزل ايسه — ماقبلنده حروف مددن برى بولنمق شرطيله — نون ساكنه ايله بيتن كلماته مخصوصدر . نون متحرك ويا متحرك حكمنده اولور ايسه [*] عزل جائز اولماز . چونكه بوصورتده اوله‌جق عزل (زحاف) ك عينى اولور .

نونك متحرك اولمسنه مثال :

---

[*] متحركك متحرك حكمنده اولمسى كنديسنى همزه تعقيب ايتمكله اولور .

المن قیسه قیاس ایتمه دل محزونك
یوق ایدی عقلی نەدردی وارایدی مجنونك — باقی

نونك متحرك حكمنده اولمسنه مثال:

ای فراق لب جانان جگرم خون ایتدك
چهرۀ زردمی خوناب ایله گلگون ایتدك — فضولی

آخر كلمەده — متحرك اولسون اولمسون — نوندن باشقه بر حرف بولندیغی صورتده ایسه (زحاف) مبحثنده ایضاح ایدیلەجكی وجه ایله عزله هیچ جواز ویریلەمز .

بعض كلماتده مصراع آخرنده اولمق شرطیله استخلاف اجراسی تجویز اولنور .

كللرده اولور بورنك دلجو
حقك بزه بر عطاسیدر بو

بیتنده (بو) لفظی رایحه معناسنه آلنمیەرق اسم اشارت عد اولندیغی تقدیرده تحقق ایدەجك استخلافده بأس كورلمز .

سیرایت شوتلاشی، باق شوشوقه
شادیٔ دم و صالدر بو
ای كوربه قوزی نه حالدربو
الغبطه شو حالته، شو ذوقه

قطعەسیله فضولینك :

نه بلادر بزه یارب نه قاره كوندر بو

مصراعندەكی (بو) لرده بویلەدر .

ذکر اولنان تجویز اواخر مصارعده بولنه‌جق (ا و ی) حروف املاسنك حروف‌مد صورتنده تلفظی طبیعته اضطراب ویرمه‌مکده اولمسنه. تعبیر دیکرله : طبیعی بولنمسنه مبتنیدر. ازجمله مشارالیهك (صو) ردیفلی نعت شریفنی روان برصورتده اوقویه‌بیلنلر صانیرزکه بوخصوصی بلا تردد تسلیم ایدرلر.

اما ینه مشارالیهك :

دمادم قطره قطره‌قان یاشمدر کیم چیقار کوزدن
وبابیکانلرك کیم آتش دل آنی صو ایلر

دیدم کیمدر پریشان ایلین عاشقلر احوالن
صبا کوستردی تار سنبل زلفن که بو ایلر

بیتلرنده‌کی (صو) و (بو) قافیه‌لری زمانمزده شایان تقلید عد اولنه‌ماز.

آخرنده حروف املادن (ی) بولنان برکلمه ایله آخرنده حروف مددن ینه (ی) بولنان دیکر برکلمه‌نك تقفیه‌سی مجازدر.

مثال :

الٰهی پادشهلر پادشاهی
نه‌حیر تبخشدر صنعك الٰهی اکرم بك

بویله قافیه‌لرده دائما حروف املادن اولان (ی) حروف مددن اولان (ی) کبی تلفظ اولنور. هیچ بر وقت بر یکی اوته‌کنه تابع قیلنماز.

برایکی مثال دها :

ترك ایلمش ایشته آشیانی
خاکی ایکن اولمش آسمانی

—

آتش کبی سومه اعتلایی
کل اوله آسودیکم هوایی

—

پك نابمحل آنك غروری
پرشیپی ایمش علو صوری

—

هوهولری آه پك درونی
عاشق بکنیر بو ارغنونی

—

دامن کوهه طوغری کیندکجه
برکذرکه کوروندی نورانی

کلبور بانك آب جوشانی
کوش تحسینه دقت ایتدکجه

یاء معروفه
یاء مجهوله

بو مبحثده (یاء معروفه) و (یاء مجهوله) تعبیرلرینك قبولی مدار سهولت اولور. حروف مددن اولانه یاء معروفه، حروف املادن اولانه یاء مجهوله دیمه‌لیز. الف ایله واوی دخی معروفه ومجهوله دیه توصیف ایده‌بیلیرز. هاء رسمیه ایله واو رسمیه عربی، فارسی کلماته مخصوصدر.

بو قاریده کوسترلدیکی اوزره قافیه‌ده یاء معروفه ایله یاء مجهوله‌نك جمعی جائز ایسه‌ده بونده دقت اولنه‌جق برجهت واردر. اوده تلفظك فصحای شعرا بینده معروف اولان صورته مغایر

كورنمه‌مسى. بناءً عليه سمعه وحشى كلمه‌مسيدر . بو حالده يالكز ياء معروفه ايله ياء مجهوله‌نك دكل. ايكى ياء مجهوله‌نك دخى اجتماعنى تجويز ايتمه‌مك مقتضاى حسن طبيعتدر .

(خرابات) مقدمه‌سنده لسانمزك نفعى ايله نابى طرفندن تجديد اولنديغندن بحث ايلديكى صيره‌ده ايراد اولنان و :

اى واقف هر مكانى رومك
بر آدى‌ده وانمى ارضرومك

تعريض مشهورينك صدورينه سبب مستقل اولان:

بايدى ايكى طشره‌لى بوحالى
وانلى بريسى برى رهالى

بيتنده برنجى (لى) كسرهٔ خفيفه. ايكنجيسى كسرهٔ ثقيله ايله تلفظ اولنمق طبيعى اولديغنه كوره قافيتين بيننده امتزاج تام حاصل اوله‌مامشدر . ايكيسى‌ده كسرهٔ خفيفه ويا كسرهٔ ثقيله ايله اوقونه‌جق اولسه برى مطلقا سمعه وحشى كلير .

نديمك :

بعض احباب كر سيرين ايدر تنهاده
بارى بزده كرى سير ايده‌لم صحراده

طاغده صيد غزال ايتكه حسرتمى جكر
خانه‌ده كوزلرى آهوسن ايدن آماده

بيتلرى حقنده ملاحظه بيان ايدنلرك «تنهاده ايله صحراده قافيه اوله‌بيلير. فقط بو ايكيسنه آماده تقفيه ايديله‌مز. چونكه آنلرده‌كى دە

فتحهٔ ثقيله ايله اوقونديغى حالده بونده‌كى فتحهٔ خفيفه ايله تلفظ اولنيور » ديمه‌لرى شايان قبول دكلدر، زيرا قافيه‌ده واقع اولان بويله (ده) لرى عموميت اوزره فتحهٔ خفيفـه ايله تلفظ ايتمك معتاد فصحادر .

عزمى‌زاده حالتينك :

سن ايدك كلبهٔ احزانه قويان يعقوبى
آييروب حضرت يوسف كبى كوزنوريندن
كتيروب عشق الٓهى‌يى كوكل خانه‌سنه
قاپودن باقديره‌يم اى غم دنياسى بن

قطعه‌سنده‌كى (دن) اداتى دخى (بن) كبى فتحهٔ خفيفه ايله او-قومق ايچون بر مانع يوقدر. حتى اصله موافق اولان ده بوصورتدر. اصحاب فصاحت (نُورُنْدن) ديمكه (نورِنْدن) ديمكى ترجيح ايدر. مع هذا (جاندن، جاناندن) كبى (دن)ك فتحهٔ ثقيله ايله تلفظى مقتضاى فصاحت اولان يرلر بوكا قياس اولنه‌ماز .

الفاظ تركيه‌دن ياپيـله‌جق قوافى بالخاصه نظر دقته آلنمغه شاياندر. ثقيلى يك مناسبتسز ياخود مناسبتسزى يك ثقيل اولور. شيخ الاسلام يحيى افنديتك :

نه مجلسلر قورلمشدر نه ساغرلر سورلمشدر
محبت باده‌سينه بكزر اولماز هپ كورلمشدر

مطلعنده‌كى قافيه‌لرى ضمه‌لرك برى خفيفهٔ مقبوضه، ديكرى خفيفهٔ مبسـوطه اولمق صورتيله اختلافدن طولايى بكنمه‌مك لازم كلسه بيله آنى تعقيب ايدن :

کوکل مرآتنی صد پاره کوردم راه ذلتده
مقرر بر جفاجو سنکدل پاره اورلمشدر

بیتنك ضمهٔ ثقیله‌لی قافیه‌سنی بکنمك‌ده الدن کلمز. ثابتك:

میان نشئهٔ جامه خمار غم کیرمز
یمین ایدرسه‌م اومعنایه باشم آغیرمز

مطلعی ایسه حقیقةً صداع ویره‌جك مقفیاتدندر.

ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه‌نك و ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه ایله ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه‌نك قافیه‌ده ازدواجی کندیلرندن صکره بر حرف متحرك بولنمق شرطیله تجویز ایدلملیدر. فقط نصل اولورسه اولسون ضمهٔ ثقیله ایله ضمهٔ خفیفه‌نك ازدواجنه جواز ویرلمه‌ملیدر. ندیمك شو مصراعلرینه باقه‌لم:

واروب اول دردشناس دل وجانی کورسه‌م
خاك پایینه ندیما بنه یوزلر سورسه‌م
کیجه‌لر آراسه‌م آغزین لبن امسه‌م صورسه‌م

(کورسه‌م) ایله (سورسه‌م) ده‌کی ضمه‌لرك بری مبسوط، دیکری مقبوض اولمقله برابر ایکیسی‌ده خفیف اولدیغندن ازدواجلرنده بأس یوقدر دینیله‌بیلیر. فقط (صورسه‌م) ك ثقیل ضمه‌سی ایشی بوزمیور دینیله‌مز. هرحالده کمال اتحاد ممدوحدر.

قافیه‌یه عائد دها بر خیلی ملاحظاتمز وار ایسه‌ده شمدیلك بوقدرله اکتفا ایتمکی انسب عد ایلدك.

شعر — بو مقاله‌ده شعردن بحث ایتمك ایستیورز. بو كونه‌قدر یازدیغمز شیلر آره‌سنده شعره دائر درمیان ایتدیكمز ملاحظاتی ذهنمزدن كچیردیكمز حالده بونلرك اك طوغریسی یاخود طوغری‌یه اك قریبی اولمق اوزره [مجموعهٔ معلم] ده مندرج بولنان (نظم — نثر) بندینی بولیورز. اوبندی تشكیل ایدن فكری بوراده دخی اساس اتخاذ ایده‌جكمزدن همان عیناً كبی برصورتده بروجه آتی درج ایدییورز: شعر

نظم — نثر

بو نامله ایكی‌یه تقسیم اولنان «سوز» یا بلیغدر، یا دكلدر. بلیغ ایسه نظم اولسون نثر اولسون «ادبیات» دن عد اولنور. دكل ایسه كذلك نظم اولسون نثر اولسون ادبیاتدن عداولنماز.

نقاد بلاغت صانع حكیمك انسانلردن یك چوغنه احسان بیورمامقده اولدیغی « ذوق سلیم » در. سوزك بلیغ اولوب اولمدیغنی «معیار ادبیات» دینلسكه شایان اولان بو قوهٔ جلیله تعیین ایدر.

« شعر » ادبیاتك اك كوزل پارچه‌لریدر. بو حالده شعر ادبیاتدن بر قسم خاص اولمش اولور.

ادبیاتدن عد اولنمیان سوزه شعر دینیله‌مه‌مك لازم كلیر، چونكه هرحالده شعر مفهومی ادبیات مفهومنده داخلدر.

حقیقتده بر سوزك شعر نامنی آله‌بیلمسی اول امرده

ادبیاتدن معدود اولمسنه توقف ایدر، منظوم اولمسنه دکل.

اوله‌بیلیرکه برسوز منظوم اولورده ادبیاتدن معدود اولماز. آکاشعر دینیله‌مز. (ذی‌روح) مفهومنده داخل اولمیانه (انسان) دینیله‌بیلیرمی؟

مادامکه سوز ادبیاتدن صاییله‌بیلمك ایچون بلیغ اولمق لازم کلیور. مدامکه سوز منظوم اولمقله بلیغ اولمق لازم‌کلیور. شعر دینیله‌جك سوزك مطلقا منظوم اولمسی اقتضا ایتمز.

مثلا فضولینك زمانی حکامندن شکایت یوللو سویلمش اولدیغی «سلام ویردم، رشوت دکلدر دیه آلمدیلر!» سوزی بلیغدر. بناءً علیه ادبیاتدن معدوددر. بوکا شعر دیمك ایستینلرده حق ویریله‌بیلیر. فقط ثابتك:

چرب وشیرینی یوب عاشق ایدر حمد وثنا
حصه یوقمی او سوکشدن بزه بر پاره مدد

بیتی بیك پارچه اولسه شعر نامنی آله‌مز. نصل آله‌بیلسون‌که بر کره ادبیاتدن معدود اوله‌ماز؟

بویله سوزلره دینلسه دیناسه «نظم» دینیلیر. حالبوکه یوقاریده بیان اولندیغی اوزره منظوم برسوزك ادبیاتدن معدود اوله‌مامسی جائزدر. ادبیاتدن معدود اوله‌میان سوز ایسه هیچ بروقت شعر اوله‌ماز.

کمال بکك « آثار ادبیه‌یه زادهٔ طبیعت دینلر خفایای قلبه نه بیوك وقوف کوسترمشلر! هر منتسب ادبك وجدانده

مراجعت ایدرم : انسانك یازدیغی شیلر سویلشده اولادیله برابر دکلیدر ؟» سوزینه باقلسون . پك سویملی برشعر دکلیدر ؟

بزده هر منتسب ادبك وجدانه مراجعت ایدرز : ثابتك شو بیتنه شعر دیوب‌ده کمالك بو سوزینــه شعر دیمه‌مك موافق انصافمیدر ؟

ادبیات دینیلن بلیغ سوزلره طبیعت درجهٔ بلاغتنــه کوره آز چوق منجذب اولور . بوانجذابی حاصل ایتمین سوزلردائرهٔ ادبیاته کیره‌مز . ادبیات ایچنــده طبیعتــك الڭ زیاده منجذب اولدیغی سوزلر شعردر .

استطراد

مشــاهیر شعــرای عربدن ابن الرومینــك هجوندن حذر اوزره بولنان وزیر قاسم بن عبدالله شاعر مشارالیهی بر کون مجلسنده تسمیم ایتدرمش ایدی .

ابن الرومی تسمیم اولندیغنی حس ایدنجه مجلسدن چیقمق اوزره قالقار . قاسم ایله بینلرنده شو محاوره جریان ایدر :

— نره‌یه کیدیورسین ؟

— کوندردیکك یره !

— بزم پدره سلام سویله !

— جهنمه اوغرایه‌جق دکلم !

ایشته ابن الرومینك بوصولڭ جوابی منظوم اولمامقله برابر

ارباب ذوقه کوزه کندیسنك پك چوق بر جسته مصراعلرندن دها شاعرانه برسوز عد اولنور .

ادبیات بلیغ سوزلر ایسه شعر اك بلیغ سوزلردر . شعر ادبیاتك اك منتخب پارچه‌لری اولدیغندن هر شعر ادبیاتدن معدود اولدیغی حالده هر ادبیاتدن معدود اولان سوز شعر اوله‌ماز .

شعر هم نظم هم نثر کسوه‌سنده تجلی ایده‌بیلیر . بر سوزه منظوم اولدیغی ایچون «شعردر» دینیله‌میه‌جکی کبی منثور اولدیغی ایچون «شعر دکلدر» ده دینیله‌مز . شو قدر وارکه اکثریت اوزره طبیعت منظوم اولان شعره منثور اولان شعردن زیاده میل ایدر . مثلا لطیف برفکر نثر ایله شعر دینیله‌جك صورتده افاده اولنسه . ینه اوفکر نظم ایله کذلك شعر دینیله‌جك صورتده بیان ایدلسه طبیعت نظمه نثردن زیاده منجذب اولور . بوده نظمده‌کی اوطبیعت نواز آهنك مخصوصدن ایلری کلیر . قافیه ایسه نظمك زیور جاذبه‌افزاسیدر . بونك ایچوندرکه قافیه‌لی نظم قافیه‌سز نظمدن زیاده سویلیر .

ظن ایدرزکه شعرك اوته‌دن بری بعض قیود سائره ایله برابر «موزون، مقفی سوز» دیه تعریف اولنمسی بیان اولندیغی اوزره طبیعتك کلام منظومی کلام منثوره . قافیه‌لی نظمی قافیه‌سز نظمه ترجیح ایتمك استعدادنده بولنمسندن نشأت ایتمشدر . یوقسه شعرك مطلقا موزون . مقفی اولمسی ایچون لزوم حقیقی یوقدر .

منظوم سوزه عرفده «شعر» دييورلر. چونكه بو نامه الك زياده لايق كوريله‌جك جاذبه‌لى سوزلر نظم آره‌سنده بولنه‌بيلير.

بز على العموم بليغ سوزلره «ادبيات» ديمكله برابر بونلرك الك زياده بليغ اولانلرينه «شعر» دييورز. منظوم و يا منثور اولمسنى قيد ايتميورز. مع هذا شعر دينيله‌بيله‌جك بر سوزك منثور اولمسنه نسبتله منظوم اولمسندن دها زياده ذوقياب اولديغمزى اعتراف ايليورز.

بز شعرى نظم ونثره تعميم ايدييورز. آنلر نظمه تخصيص ايدييورلر. بو تخصيص شايع اولمش. «شعر» دينلديكى كبى موزون، مقفى سوز خاطره كليور. حالبوكه بالاده كوسترلديكى وجه ايله اويله موزون، مقفى سوزلر واركه شعر اولمق شويله طورسون باياغى ادبياتدن بيله معدود اوله‌ميور. بالعكس اويله منثور سوزلرده واركه نيجه منظوماته فائق بولنيور.

اعتقادمزه كوره نطق يارادیله‌لى شعر موجوددر.

آنكه اول شعر كفت آدم صفى الله بود
طبع موزون حجت فرزندىء آدم بود

مدعاسنى اثبات ايچون حضرت آدمه اوغلى هابيلك مقتوليتى اوزرينه:

تغيرت البلاد ومن عليها
فوجه الارض مغبر قبيح

ديه مرثيه سويلتمكه نه حاجت! طبيعتك بوبابده‌كى تمايلاتنه دقت ايتمك كافيدر.

دنیاده شعرسز آدم اوله‌ماز. شعر امید کبیدر. شوقدر وارکه هرکسك شعری کندی ذوقنه کوره اولور. وزن، قافیه یوق ایکن شعر وارایدی. هیچ نطق اولورده شعر اولمازمی؟ بوحالده شعرك نظمه تخصیصی حادث اولدیغی تبین ایتمزمی؟

بزم تعریف ایتمکه چالشدیغمز شعر طبیعیدر. شعره موزون، مقفی سوز دیمك صناعیدر.

بوبابده طبیعیلك صناعیلکه البته تقدم ایدر. چونکه انسانك هیچ بکنه‌میه‌جکی بر سوز منظوم اوله‌بیلیور. بالعکس پك بکنه‌بیله‌جکی برسوزده منثور بولنه‌بیلیور. اوته‌کنه شعر دیمکده، بریکنه دیمه‌مکده نه‌دن مجبور اولسون؟ بوذوقه عائد بر کیفیتدر. هانکی سوزی شعر اولمق اوزره تلقی ایدییورسه بونامی آکا ویرر. کندیسنجه هیچ بر مزیتی اولمیان سوزلره مجرد منظوم اولدیغی ایچون شعر دیمدکدن باشقه ادبیات بیله دیمه‌مك الندهدر.

بوراده شایان دقت اولان جهت شودرکه بلاغتله پك مناسبتی اولمیانلر مثلا بر بیتی کورز کورمز «بو شعر دکل، ادبیاتدن بیله دکل» دیمکده احتیاط ایتمیدرلر. چونکه او بیت شاید کرچکدن شعر ایسه بو ادعا موجب خجالت اولور. هر حالده فکر صحیح اوزرینه حکم ویرمکه چالشملیدر.

بو افاداتدن مقصدمز «بوندن بویله شعر لفظنی موزون، مقفی سوز معناسنده استعمال ایتمیه‌لم» دیمك دکلدر. شعر طبیعی نه‌دن عبارت اولمق لازم کله‌جکنه دائر حدمزجه بر فکر ویرمکه چالشمقدر.

حرز . شعر ديديكمز وقت يرينه كوره معنـاى طبيعيسنى ياخود معناى عرفيسنى قصد ايده‌بيليرز.

آيات و احاديث شريفه ذاتاً مستثنادر. بونلرى ادبيـاتدن عد ايتمك هيچ بر اديبك حقيله تقديرينـه مقتدر اوله‌ميه‌جغى علويت مقدسه‌لرينى تبجيل ايتمه‌مك ديمك اوله‌جغى جهتله مغـاير ادبدر. بناءً عليه « آيات و احاديث مادامكه اك بليغ سوزلردندر، تعريفكزه نظراً بونلرده ده شعر دينلمك لازم كلير » اعـتراضى وارد اوله‌ماز . حتى شعرى «موزون، مقفى سوز» ديه تعريف ايدنلرك اوزانه موافق اوله‌رق ورود ايدن آيتلر، حـديثلر، خارجـده قالمق اوزره تعريفه علاوه ايتدكلرى « قصده مقارن اوله‌رق سـويلنيلن » قيـدى بى‌لزوم كورينور. چونكه آنلرك تعريف ايتمك ايستدكلرى شعر البته ادبيات مفهومندن خارج دكلدر. آيات واحاديث ايسـه اوزانه موافق اولسون اولمسون بومفهومك داخلنده تصور اولنمقدن متعاليدر .

اومقدس سوزلر برطاقم معاليدركه ادبيات آنلردن نه‌درجه اقتباس ايدرسه اودرجه تعالى ايدر . هيچ تعالى ايدن شى ايله آنى متعـالى ايدن شى براولورمى؟ مضى باشـقه، مستضى ينه باشقه‌در . مهر ايله ماهى مساويمى كوره‌جكز ؟

آيات و احاديثى نصل ادبيـاتدن عد ايده‌لم؟ ابلغ الانبيايه شاعر ديمك ايستينلرك قولنى تنظيرمى ايده‌جكز ؟

ظنمزه كوره بو افاداتدن سوزك قسم عاليسى ديمك اولان

ادبیات ایله ادبیاتك قسم اعلاسی دیمك اولان شعرك ماهیتلری آکلاشلدیغی کبی ادیب. شاعر عنوانلرینك‌ده کیملره ویرلمسی لازم کله‌جکی تبین ایتدی.

بونکله برابر «شعر نه‌در؟» سؤالنه «اك بلیغ سوزلردر» جوابی کافی کوریله‌بیلیرسه‌ده «ادبیات نه‌در؟» سؤالنه یالکز «بلیغ سوزلردر» جوابی کفایت ایتمز. ادبیات دینیلنجه باشقه بر معنی دها آکلاشیلیرکه اوده «بلیغ سوزلر تألیفی ایچون طوتیلان اصول» در. بو حالده ادبیات عنوان فن اولمش اولور.

دیمك اولیورکه بو اصوله موافق اولمق اوزره یازلمش بر مکتوبی ادبیاتدن عد ایده‌بیله‌جکمز کبی ینه بو اصولی معرف اولمق اوزره یازلمش بر کتابی‌ده ادبیاتدن عد ایده‌بیله‌جکز.

انتهای بند

شو بندك خلاصة الخلاصه‌سی دیمك اولان «سوز بلیغ اولمدقجه شعر اولهماز. حتی ادبیاتدن معدود اولهمز» حکمنك حقیقتی آکلاشلمق اوزره بوراده (بلاغت)‌دن بحث ایدلمك اقتضا ایدییور:

اول امرده دیه‌لم که:

بلاغت بر صفتدرکه آنکله ماهیتلری مختلف ایکی شی اتصاف ایدر: بلاغت

— کلام.

— متکلم.

کلام ایله متکلمك ماهیتلرنده‌کی اختلاف صفتك متصفلردن هر برینه‌کوره ایکی صورت مختلفه‌ده تجلی ایتمسنی ایجاب ایلدیکندن علی‌الاطلاق. یعنی تعیین تجلیکاه ایتمکسزین بلاغتی حقیله تعریف ایتمك ممکن اوله‌ماز. آنك ایچون «کلامده بلاغت» ویا «متکلمده بلاغت» دیه تعیین تجلیکاه ایله ایکی درلو تعریف اولنور.

کلامده بلاغت — متکلمده بلاغت

کلامده بلاغت فصیح اولمقله برابر مقتضای حاله مطابق اولمسیله، متکلمده ایسه کلام بلیغ ایله افادهٔ مرام ایتمك ملکه‌سنی حائز بولنمسیله تحقق ایدر.

(بلیغ) بلاغتله متصف دیمك اولدیغنه کوره هم کلامه هم متکلمه وصف اوله‌بیلیر. (نظم بلیغ، قصیدهٔ بلیغه، خطیب بلیغ، ادیبهٔ بلیغه) کبی تعبیرات قوللانیلیر.

مقتضای حال — مقتضای مقام — اعتبار مناسب

حالك اقتضا ایتدیکی صورت دیمك اولان (مقتضای حال) تعبیرینه بدل (مقتضای مقام) و (اعتبار مناسب) تعبیرلری دخی استعمال اولنه‌بیلیر. جمعلرنده (مقتَضَیات احوال، مقتضیات مقامات، اعتبارات مناسبه) دینیلیر.

(حال) تعبیرینه دقت ایده‌لم. حالده بولنه‌جق تنوعات نه‌ده بولنه‌بیلیر؛ انفس و آفاقده مشاهده ایدلمکده اولان بونجه کیفیات رنکارنکك هر بری بر حالدر. هر حالك مقتضاسی اولور. هر مقتضایه کوره‌ده سوز بولنور. حال تجلیات آلهیه قدر متنوعدر. مقتضاده اویله. سوزده اویله.

سوزك کافهٔ مزیاتی مفهومنده مندرج اولان بلاغتك مدار

وجودی مقتضای حاله مطابقتدر. آندن محروم اولان سوزده فصاحت بولنسه‌ده بلاغت بولنماز.

سوزك درجات بلاغتی مقتضای حاله مطابقتك درجاتیله متناسب اولور. بر حالك مقتضاسنه مطابق برقاچ درلو سوز بولنه بیلیر. بونلردن هانکیسی مقتضایه الڭ زیاده مطابقت ایدرسه او ابلغ عد اولنور.

مقتضای حال دیدیکمز شیئك تیاترو طرزنده یازیلان آثار ادبیه‌ده دخی بیوك اهمیتی واردر. اشخاص وقعه‌یی نوبت بنوبت انطاق ایده‌جك اولان تیاترو مؤلفی بونلردن هر برینه مقتضای حاله مطابق اولهرق سوز سویلته‌بیلدرکه بلیغانه بر اثر یازمش اوله‌بیلسون. (استعارهٔ لسان) مبحثنده بورالره دائر ایضاحات ویریله‌جکدر.

جزئی ملاحظه ایله آکلاشیلیرکه سوزده طبیعیلك دینیلن مزیت دخی مقتضای حاله مطابقت سایه‌سنده حصول بولور.

«مقتضای حال مقتضای حال مخاطب دیمکدر» دینیلر خطا ایدرلر. متکلمك حالی یوقمی؟ اویله بر ادعاده بولنمق کندینی اونوتمق قبیلندن اولمازمی؟ یوقاریده «انفس و آفاقده مشاهده ایدلمکده اولان بونجه کیفیات رنکارنکك هر بری بر حالدر» دیه اشارت ایتدیکمز وجه ایله حالك تعمیمی واجبدر. انسان یالکز مخاطبك حالنه کوره‌می سوز سویلر؟ کندی حالنی تصویر ایتمیه‌جکمی‌یز؟ مثلا قلبنك بعض حسیات شدیده‌یه مغلوب اولدیغنی

کورن برشاعر فریاد ایدر. اوفریاد آنك حسب حالیدر. باشقه‌سنك حالنی دوشونمکه وقتمی بوله‌بیلیر؟ عجبا فضولی نشیدهٔ آتیه‌یی یازارکن کیمك حالنی خاطرینه کتیرمشدر؟:

دوست بی‌پروا، فلك بی‌رحم، دوران بی‌سکون
دردچوق، همدرد یوق، دشمن‌قوی، طالع زبون

سایهٔ امید زائل، آفتاب شوق کرم
رتبهٔ ادبار عالی، پایهٔ تدبیر دون

عقل دون همت، صدای طعنه بر یردن بلند
بخت کم شفقت، بلای عشق کون کوندن فزون

بن غریب ملك، راه وصل پرتشویش ومکر
بن حریف ساده لوح ودهر پر نقش فسون

هرسهی قد جلوه‌سی بر سیل طوفان بلا
هر هلال‌ابرو قاشی بر سرخط مشق جنون

یلده برك لاله تك تمکین دانش بی ثبات
صوده عکس‌سروتك تأثیر دولت واژکون

سرحد مطلوب پر محنت طریق امتحان
منزل مقصود پر آسیب راه آزمون

شاهد مقصد نوای چنك تك پرده نشین
ساغر عشرت حباب صاف صهبا تك نکون

تفرقه حاصل، طریق ملك جمعیت مخوف
آه بیلم نیلیم یوق بر موافق رهنمون

بویله سوزلر غیر اختیـاری آهلر کبیدر . بردرجه‌یه قدر یالکز صاحبنك حالنی معرف اولور. کیمسه‌یه برشی دیمك ایچون یازلماز .

(آتشپاره)ده مندرج اولان (فریاد) سرلوحه‌لی منظومه‌نك شو پارچه‌لری‌ده اولدقجه حالمزه موافقدر :

ووِلقـانمیسین ای دل هوا خواه
آتشکده اولدی سینه سـندن
طورماز نه یانارسـین الله
یاندم سنی شـعله‌بر ایدندن

§

بر شـعله مزاج دلفروزك
نار هوسـیله مشتعلسـین
افکار شـبك ، خیال روزك
بردر، هپ آنکله مشتغلسین

§

اولسه‌ڭده کهی نهان، اولورسین
صبرك طوتیشنجه آتش افشان
یان،طورمه‌که برزمان اولورسین
منظـور حقیقت آشـنایان

§

ای لمعهٔ خوش بروز سنسـین
نو آتشی دودمان عشـقك

ای برق جهانفروز سنسین -
مشعلکشی کاروان عشقك

§

حیرتده بو عشق بی سکوندن
الٔ جاذبه‌لی بتانی شهرك
خشیتده بو جذبهٔ الجنوندن
الٔ جذبه‌لی عاشقانی دهرك

§

بیلم نه دیسه‌م که ایتسه ایما
حال دل حسرت آزمایی
بر حالده درکه ایلر ابکا
بر کریه ایله بیك آشنایی

§

بولسه‌م او سوزی‌که ایتسه ابقا
دنیاده بولندیغم زمانی
اخلاف کزین ایدردی ایفا
دمبسته‌سی اولدیغم فغانی

بونکله برابر «سوزی مخاطبك حالنه کوره سویلملی» قضیه‌سی‌ده بردستور ادبیدر. ذاتاً بوصورتك التزامی برعاقل ایچون طبیعیدر. مثلا برجاهله سویلنیله‌جك سوز برعالمه سویلنلمز. سویلنیلیر، فقط برنکته‌یه مبنی اولمق شرطیله.

برنکته‌یه مبنی دیمك مقتضای حاله مطابق دیمکدر. نکته‌سز سوز مقتضای حاله مطابق اوله‌میه‌جغندن بی لزوم صاییلیر.

بعض قدما مخاطبده اوچ حال بولورلر :

— خلوّ ذهن .
— تردد .
— انکار .
دیرلرکه :

— کلام بو حاللره مناسب بر صورتده سوق اولنور . برنجیسنه کوره «ابتدائی» ، ایکنجیسنه کوره «طلبی» ، اوچنجیسنه کوره «انکاری» وصفنی آلیر . مخاطبك بر خالی الذهن یاخود بر متردد ویا بر منکر اولمسنه کوره سویلنیلن سوزه «کلام ابتدائی» یاخود «کلام طلبی» ویا «کلام انکاری» عنوانی ویریلیر . جمعلرنده «ابتدائیات ، طلبیات ، انکاریات» تعبیرلری قوللانیلیر . ابتدائیاتده — مخاطبده تردد وانکار حاللرندن هیچ بری بولنمیه‌جغی جهتله — اکثریا تأکیده احتیاج مس ایتمز . ساده صورتده افادهٔ مرام ایدیلیر . یالکز مخاطب تقریر ایدیلن مسئله‌یی آکلایه‌مدیغی صورتده تأکیده مراجعت اولنور . طلبیاتده ساده‌لکك محافظه‌سی جائز اولمقله برابر — ترددی قطعیاً ازاله ایچون — تأکید مستحسن کوریلور . انکاریاتده ایسه — مقصد انکاری اقراره تحویل اوله‌جغندن — تأکید وجوب تحتنده بولنور »

ظن عاجزانه‌مزه کوره بویله شیلر فن بلاغتك الك ساده مسائلندندر .

(مجموعهٔ معلم) ده بواوچ درلو سوزه مثال اولمق اوزره :

حق پرستم عرض اخلاص ايتديكم درگاه بر
بر نفس توحيـدن آيرلمدم الله بر

بيتنك مصراع ثانيسنى :

— توحيددن آيرلمدم .
— برنفس توحيددن آيرلمدم.
— برنفس توحيددن آيرلمدم الله بر.

صورتلرنده كوسترەرك «بومصراعلردن برنجيسى — تأكيددن خالى اولديغندن — ابتدائى وطلبى‌يه، ايكنجيسى — «برنفس» ايله مؤكد بولنديغندن — طلبى وانكارى‌يه، اوچنجيسى — «برنفس»دن باشقه «الله بر» ايله‌ده تأكيد اولنديغندن — يالكز انكارى‌يه مثال اولەبيلير» ديمش ايدك .

اوت، اولەبيلير . فقط اعتراف ايدەيم كه بز اوبيتى (خلاصة الاخلاص) نامندەكى رسالەجكك ظهرينده يازديغمز وقت توحيددن آيرلمديغمزى انكار ايتمش بر شخصك ولو خيالاً اولسون قارشيسنده بولنميور ايدك . حقيقتده او بيت مخاطبى اوليان وجدانياتدندر . آنى اخلاص شريف تفسيرينه متعلق سكز اون صحيفه يازى يازمقدن عبارت اولان حال سويلتمش ايدى .

بحثى تنويع ايدەلم :

بالادەكى افاداتدن آكلاشلديغنه كوره بلاغت كلامه نظراً :

— فصیح اولمقله برابر مقتضای حاله مطابق اولمق .
طرزنده، متکلمه نظراً :
— کلام بلیغ ایله افادۂ مرام ایتمك ملکه‌سنی حائز بولنمق .
یولنده تعریف ایدلمك لازم کلیور .

بلاغتك حاوی اولدیغی معانی‌یی بیلمش اولمق ایچون بوایکی تعریفی کورمك کافیمی ؛ دکل .

کلامده بلاغت، متکلمده بلاغت دیدیکمز کبی برده «فن بلاغت» دیبورز . دیمك‌که بلاغت برفن . سائر فنلر کبی بودخی تعریف ایستر . «فن بلاغت نه‌در ؟» سؤالنه جواب اوله‌رق یوقاریکی تعریفلردن هرهانکیسنی اوقویه‌جق اولسه‌ق موافق دوشمدیکنی کورورز . چونکه فن بلاغت نه کلامك فصیح اولمقله برابر مقتضای حاله مطابق اولمسیدر . نه‌ده متکلمك کلام بلیغ ایله افادۂ مرام ایتمك ملکه‌سنی حائز بولنمسیدر .

«فن بلاغت نه‌در ؟» سؤالنه شوجوابی ویره‌بیلیرز :
— بلیغ سوزلر تألیفی ایچون اساتذه طرفندن طوتیلان اصولدر .

اصول دیدیکمز شیلر لساننمزك بلاغت کتابلرنده موضحاً مندرج اولمسی لازم کلن بر طاقم مسائلدن عبارتدر . ایشته بونلرك هیئت مجموعه‌سنه «فن بلاغت» دینیلیر .

بو اصولی اوکرنمش فرض ایده‌جکمز هر شخصك کرك ذاتنه، کرك کلامنه بلیغ دینمك اقتضا ایتمیه‌جکنی آکلامق ایچون

اتعاب ذهن ایتمك لازم کلمز . نیجه آدملر اوله‌بیلیرکه ذکر اولنان اصولی تمامیله اوکرنسه‌لر، حتی باشقه‌لرینه‌ده اوکرتسه‌لرنه کندیلری، نه‌ده سوزلری بحق بلیغ اطلاقنه لایق اولماز . آنك ایچون بعض بلغا دیرلرکه :

— انسان بلیغ اولمق ایچون بلیغ اولمق اوزره طوغمق شرط اقدمدر .

هر ملکه‌نك حسن تحصیلی قابلیته موقوف دکلیدر ؟ قابلیتی مساعد اولمیان بر آدم فن بلاغت دینیلن اصولی ولو احاطه صورتیله اولسون اوکرنمکله نصل بلیغ اوله‌بیلسون؟ فن بلاغت آکا تعدادی غیر قابل اولان مقتضیات احوالی بر بر بر تصویر وتعریفمی ایده‌جك؟ بر ایکی نمونه کوسترر. باقیسنی استعداده براقیر. فرض ایده‌لم‌که مقتضیات احوالی بر بر بر تصویر وتعریف ایتسون، اولمیه‌جق اولان ینه اولماز. بریسنه «فلان یرده شو سوزی شو ادا ایله سویلیه‌جکسین» دیه بر سوز تعلیم ایدلسه مستعد اولمدیغی تقدیرده مطلوب وجه ایله سویلیه‌بیلیرمی؟

«اویله ایسه قابلیتی مساعد اولمیان بر آدم نیچون بو فنی تحصیله قالقشسون؟» دینیلیرسه شویله جواب ویریلیر:

— هیچ اولمازسه حال طبیعیسنی دکشدیرر، آنك بر قاچ قات فوقنه چیقار . فنك اصطلاحاتندن خبردار اولور ، بلاغتله سویلنیلن سوزلری بردرجه‌یه قدر اولسون تقدیر ایدر، برچوق فوائد قازانیر»

برده شوراسنی دوشونه‌لم:

«بلیغ سوزلر تألیفی ایچون اساتذه طرفندن طوتیلان اصول» دیدیکمز شیلرك قابلیتی مساعد اولیانلره کوره خارجه تطبیقی ممکن اوله‌میه‌جق دیمك اولور. بونکله برابر ذکر اولنان اصوله فن بلاغت دینیلیور. برده بو اصوله تطبیقاً سوز سویلر بر ذات، بر بلیغ تصور ایده‌لم. آنده فعلاً تجلی ایدن او حالت نه‌در؟ نه نقطهٔ نظر دکشدی. «فلان بلاغتله سوز سویلر» دییورز. نه‌دیمك ایستیورز؟ بوکیفیت متکلمده بلاغت دیدیکمز شیمیدر؟ «کلام بلیغ ایله افادهٔ مرام ایتمك ملکه‌سنی حائز بولنمق» دیدیکمز کیفیت شخص بلیغده فعلاً تجلی ایدن او حالتمیدر؟ البته دکل. اویله ایسه «فن بلاغت نه‌در؟» سؤالنه برده شو جوابی ویرملی‌یز:

— فصاحتله مقتضای حاله مطابق اوله‌رق سوز سویلمك فنیدر.

بوقاریدن بری سرد اولنان ملاحظات کوز اوکنده جمع ایدیلنجه کوریلورکه بلاغت دینلدیکی وقت ذهنه درت درلو فکر وارد اولیور:

— کلامه صفت اولمق اعتباریله بلاغت.
— متکلمده ملکه اولمق اعتباریله بلاغت.
— اصول مخصوصه‌دن عبارت اولمق اعتباریله بلاغت.
— متکلمده فعلاً تجلی ایتمك اعتباریله بلاغت.

برنجی‌یه مثال:

شو منظومه‌ده بلاغت موجوددر.

ایکنجی‌یه مثال :

شو ذات بلاغتی حائزدر .

اوچنجی‌یه مثال :

بو افندیلر بلاغت اوقویورلر.

دردنجی‌یه مثال :

او خطیبك كمال بلاغتنه حیران اولمش ایدم .

متکلمده بلاغت (ذوق) دینیلن قوهٔ معنویه‌نك وجودیله حصـوله کلیر. ابن خلدونك دولتلو جودت پاشـا حضرتلری طرفندن ترجمه بیـوریلان ذوقه دائر مقالهٔ حکیمانه‌سی لسـان عربی‌یه متعلق اولمقله برابر هر لسـانه تطبیق اولنه‌بیله‌جکندن بروجه آتی خلاصةً درج اولنور :

ذوق

ذوق (ذوق) لفظی علمای بیان بیننده متداولدر. معناسی لسانده بلاغت ملکه‌سنك حصولیدر . بلاغت دخی کلام عربده مرعی اولان خواص تراکیبه رعایت نتیجه‌سی اوله‌رق کلامك مقتضای حاله مطابق اولمسندن عبـارتدر . عربجه تکلم ایدن بر متکلم بلیغ عربك اسالیب واصول مخاطباتی اوزره مفید اولان هیئتی تحری ایده‌رك کلامنی او وجه ایله ترتیب ایلر. کثرت اشـتغال ایله بودرجه‌یه واصل اولنجه کندینه ملکه کله‌رك سهولتله ترتیب کلام ایدر، عربك مسلك بلاغتدن باشقه برطرفه صاپمق احتمالی قالماز. بو مسلکه اویماز بر ترکیب ایشتسه ادنی فکر ایله، بلکه

بلا فكر مجرد ملكه‌سى اقتضاسيله بالاستقباح آندن تبرى ايلر. زيرا ملكات راسخ اولنجه طبيعت كبى اولور. احوال ملكاتى بيلمين غافللر «عرب ايچون اعراب وبلاغتجه صوابده بولنمق برامر طبيعيدر» ديرلر. حقيقت حال ايسه اويله دكلدر. عربك تكلمى تمكن ايتمش ملكهٔ لسانيه اولديغنـدن وهلةً طبيعت كبى كورينور. بو ملكه ممارسـه وسمعده تكرر وخواص تراكيبى تفطن ايله حاصل اولور، فن لسـان اصحابنـك استنباط ايتمش اولدقلرى قوانينى بيلمكله حصـوله كلمز. زيرا بوقوانين آنجق معرفت لسانى افاده ايدر. ملكه‌نك بالفعل محلنده حصولنى مفيد اولماز. الحاصل: لسانده حصوله كلن ملكهٔ بلاغت متكلم بليغى كلام عربده واقع تراكيبه موافق صـورتده حسن ترتيب كلام طريقنه ارشاد ايدر. بر حالده‌كه كنديسى بو يولدن عدول ايتمك ايستسـه ايده‌مز. بويله خلاف مألوف اولان طريقه ذهـاب خصوصنده لسان وملكه‌سى كنديسنه موافقت ايتمز. عربك طرز بلاغتنه مخالف بر كلام ايشتسـه درحال مألوف اولديغى كلام عربدن اولمديغنى بيلوب آندن اعراض ايدر. مع ذلك اكثريا بو بابده قوانين نحويه وبيانيـه اصحابنك اصـولى اوزره دليل اقامه‌سندن عاجز اولور. چونكه آنلرك مسلكى بالاستقرا حاصل اولان قوانين ايله استدلالدر. بونك علمى ايسه وجه مشروح اوزره ممارسـه ايله حاصل اولمه بر امر وجدانيـدر. صبيان عربدن كندى ايچلرنده نشأت ايله تربيه اولنمش بر صبى آنلرك

لغتنى اخذ وتعلم ايدر. اعراب وبلاغتده آنلره تمامى تمامنه تقليد ايده‌رك درجهٔ غايه‌يه واصل اولور. حال بوكه علم قانونيدن هيچ بر شى بيلمز. كنديسنده بو كيفيت آنجق ملكه ايله حصوله كلمش بولنور. كذلك عربك اشعار ومنشآتنى حفظ ايده‌رك ايچلرنده نشو ونما بولمش بر آدم مرتبه‌سنه كلنجه‌يه قدر بو مسلكده دوام ايدن كيمسه‌ده دخى او ملكه حاصل اولور. اما قوانينى بيلمكله بو كيفيت حاصل ايديله‌مز. ايشته شو ملكه‌يه راسخ اولديغى حالده اصحاب فن بيانك مصطلحى اولان (ذوق) اسمى استعاره اولنمشدر. ذوق فى الاصل بر نوع طعمى ادراك ديمكدر. طعم لسان ايله ادراك اولنديغى كبى بو ملكه دخى لسانده وجدانى بر كيفيت اولديغندن آكا ذوق دينلمشدر.

بو مقدمات معلوم اولنجه شوده مجزوم اولمق لازم كليركه مشرقده فرس، روم وترك، مغربده بربر كبى عرب لسانته دخيل واهل لسان ايله اختلاطلرندن طولايى اولسان ايله تكلمه مضطر اولان اعاجمك بو ملكه‌دن نصيبلرى قاصر اوله‌جغندن ديديكمز ذوق آنلرده حاصل اولماز. چونكه بونلرك محصول عمللرى عمرلرينك بر مقدارى مرور ولسانلرنده بر ملكهٔ ديكر، يعنى كندى لغتلرى ملكه‌سى سبق ايتدكدن صكره اهل امصارك محاوراتنده متداول اولان الفاظ وعباراته محتاج اولدقلرى جهتله آنلرى اوكرنمك ديمكدر. حال بوكه اهل امصارده‌كى ملكه باشقه‌در، مطلوب اولان ملكهٔ لسان دكلدر. بو ملكه‌نك احكامنى كتابلرده

مسطور اولان قوانيندن اوكرنمك دخی برمنوال سابق تحصيل ملكه ديمك اوله‌ماز. بوملكه آنجق ممارسه ايله حصوله كلير. «سيبويه، فارسی، زمخشری وبونلره مماثل اولان فحول علمای لسان عجم اولدقلری حالده آنلرده بوملكه حاصل اولمشدر» خاطره‌سی وارد اولور ايسه جواباً ديرزكه:

— بوقبيلدن اولان فحول آنجق نسباً عجمدر. نشأت وتربيتلری عرب ايچنده واقع اولمشدر. بووجه ايله كلامك بر مرتبه‌سنه واصل اولمشلردركه آندن اوته‌سی اوله‌ماز. آنلر مبدأ نشأتلرينه نظراً كوچك عرب چوجقلری مثابه‌سنده ايديلر. لغتك كنهنه واقف اوله‌رق اهل لغتدن معدود اولديلر. نسباً عجم ايسه‌لرده كلاماً عجم دكل ايديلر. ملتی مباديسنده، لغتی شبابنده بولديلركه آثار ملكه هنوز زائل اولمامش ايدی. ممارسه ومدارسه‌يه مواظبتله لسانك غايتنه واصل اولديلر»

شمديكی حالده اعاجمدن بری شهرلرده اهل لسان ايله اختلاط ايتسه عربيدن مقصود اولان ملكه‌يی زائل اولمش بوله‌رق برباشقه ملكه حصوله كلمش اولديغنی كورر. فرض ايده‌لم كه ملكهٔ مطلوبه‌يی تحصيل ايچون ممارسه و مدارسه ايله اشتغال ايتسون، ينه اوملكه‌نك حصول بولديغی پك نادر اولور. چونكه يوقاريده ديديكمز وجه ايله محلنده ديكر برملكه سبق ايتمش اولان ملكه حاصل اولسه بيله ناقص قالير. نسباً عجم اولان برشخص لسان عجم ايله اختلاطدن بتون بتون سالم اولديغی

حالده ممارسه ومدارسه ایله بو ملکه‌یی تحصیله سعی ایتسه آنده بو ملکه حاصل اوله‌بیلیر . لکن بوده نادراتدندر . قوانین بیانیه‌یی تعلم ایدنلردن بعضلری بو ذوقك کندیلرنده وجودینی ادعا ایدرلر . بوایسه غلط ویا مغالطه‌در . کندیلرنده حاصل اولان آنجق قوانین بیانیه ملکه‌سیدر، عباره ملکه‌سی دکلدر.

انتهای مقاله

ابن خلدونك بومقاله‌ده تعریف ایتدیکی ذوقك لسانمزده حاصل ایدیله‌جك ذوقه تطبیقی خصوصنی اصحاب مطالعه‌یه حواله ایلرز .

محتاج ایضاح اولمدیغی اوزره برلسانده آکا انتسابی اولانلرك حاصل ایده‌جکلری ذوق متساوی اوله‌ماز، متفاوت اولور . ایشته بونك ایچوندرکه ذوقك الك عالی عد اولنان درجه‌سنه (ذوق سلیم) عنوانی تخصیص ایدلمشدر. بونك مادوننده بولنه‌جق ذوقلر سلامت کامله‌یی حائز اولمیه‌جقلرندن آنلر (سلیم) ایله توصیفه شایان کورلمه‌مشدر. ذوقده‌کی سلیمالك خاصهٔ جلیله‌سنه (سلامت ذوق) نامی ویریلیر . بلاغته متعلق اولان مزیاتك کافه‌سی بوتعبیرك تحتنده مندرجدر . — ذوق سلیم — سلامت ذوق

برده (سلامت حس) وار. اوده اساساً پك زیاده مهمدر. حتی سلامت حس اولمدقجه سلامت ذوق تصور بیله اولنه‌ماز . — سلامت حس

بالاده دیمش ایدك‌که:

— متکلمده بلاغت ذوق دینیلن قوهٔ معنویه‌نك وجودیله حصوله کلیر .

شمدی‌ده دیرزکه:

— ذوق دینیلن قوهٔ معنویه سلامت حس دینیلن موهبهٔ فطریه‌نك وجودیله حصوله کلیر .

ایشته یوقاریده کوستریلن :

— انسان بلیغ اولمق ایچون بلیغ اولمق اوزره طوغمق شرط اقدمدر .

سوزینك مآلی بودر .

سلامت ذوقده علوم لسانیه تحصیلنك بر قاچ درجه‌یه قدر دخلی اولمق طبیعیدر. سلامت حسده‌ایسه حکم (خلقت سلیمه) تعبیر اولنان ممتاز یارادیلش مظهریت علویه‌سنکدر .

دقت ایدلسه (طبیعت شعریه) دینیلن مزیتك دخی سلامت حسدن تولد ایتدیکی آکلاشیلیر . حسنده سلامت اولمیان بر آدمده اومزیت بولنه‌میه‌جغندن طبیعی اوله‌رق موزون سوز سویلیه‌میه‌جکی. حتی سویلسه‌ده فرقنده اوله‌میه‌جغی کبی اوزان شعریه‌ده‌کی آهنکدن دخی طبیعت شعریه اصحابی قدر ذوقیاب اوله‌ماز . آکا کوره موزون ایله غیرموزون بردر دینیله‌بیلیر . مثلا فضولینك، ندیمك :

نامُلایم لهجه‌سی موزونی ناموزون ایدر

و :

ناسخنور مصرع موزونی ناموزون اوقور

مصراعلرینی اوقویه‌جق اولسـه مضمونلرینك صدقنـه نفسنی اشهاد ایتمش اولور .

بوبر عجیبهٔ خلقتدرکه (اعوجاج طبیعت) نامیله یاد اولنور . اعوجاج طبیعتك درکاتی واردر . آنفاً تعریف ایتدیکمزدرکه الك آشاغیسیدرکه اعوجاج کلیدر . اوبر حالدرکه عروض اوقومق، اشعار مطالعه ایتمك کبی تدبیرلرله تحولی ممکن اولماز . فن عروضك موجدی عد اولنـان امام خلیلك بوفنی کندیسندن اخذ ایتمك اوزره نزدینه دوامه باشلایان واعوجاج کلی اصحابندن اولدیغی ایچون مشارالیهك جانی صیقمقده صوك درجه‌یه واران بر ذاته شاعرانه براستثقال اولمق اوزره :

اذالم تستطع شیئاً فدعه
وجاوزه الی ما تستطیع

بیتنی تقطیع ایتمسنی تکلیف ایلدیکی مشهوردر .

بویله ذاتلرك عروض اوکرنمك آرزوسنده بولنملری شایان تعییب کورلسه بجادر. انسان برشاعر بلیغ اولمغی البته ایستر . شوقدر وارکه عروض اوقومقله، حتی اوقوتمقله کیمسه شاعر اولامشدر .

(مدرسه خاطره‌لری) مندرجاتندن اولان (مصحح) فقره‌سی درخاطر ایدیلیرسه براعوجاج مثالی کورلمش اولور . مصحح دیدیکمز آدم :

کیم ایدردی آرزو محبوب اصفر وصلنی [*]
عاشقه زرسزجه رام اولسیدی سیم انداملر

بیتنی تدقیق ایتدیکی صیره‌ده مصراع اولی تصحیحاً :

کیم ایدردی آرزو محبوب اصفر وصلك سنك

شکلنه قویمش ایدی .

بوندن برایکی سنه مقدم ضیا پاشانك :

ایستر ایسه‌ك آکلامق جهانی
اوکرنملی اوروپا لسانی

بیتنی تحریف ایله :

بیلمك ایسترسه‌ك جهانی
اوکرن اجنبی لسانی

صورتنده و « ظن ایتمه‌که جوابسز قالیرسین . بزدن بویله آفرینلر آلیرسین » عباره‌سنی بیت ظنیله :

ظن ایتمه‌که جوابسز قالیرسین
بزدن بویله آفرینلر آلیرسین

هیئتنده یازانلر دخی کورلمش ایدی .

اعوجاج طبیعت امتحانندن برطاقی ده واردرکه کاه صوابده، کاه خطاده بولنورلر . مثلا درت بیتلی برقطعه سویلسه‌لر بش مصراعی موزون اولورسه اوچ مصراعی ناموزون دوشر .

---

[*] « محبوب اصفر » برتعبیر اصطلاحیدرکه آلتونه اطلاق اولنور .

بونلر توغل ایله بردرجه‌یه قدر تصحیح طبیعت ایده‌بیلیرلر .

بوخصوصده حکم قومیت دخی نظر دقته آلنملیدر . اقوام اسلامیه‌نك الك مشهورلرندن اولان ولسانلری اسلام ادبیاتنك مدار بقاسی بولنان عرب، عجم، ترك قوملری ملةً متحد اولدقلری حالده خلقةً براولمدقلرندن طبیعتلرنده اوزان‌شعریه‌یه تمایل مسئله‌سنده آز چوق اختلاف موجوددر . عربك بعض بحوری، خصوصیله فروع بحوردن اولان بر چوق اوزانی عجمك، تركك طبیعتنه توافق ایتمز . حتی عبیدزاکانی کبی لغات هزلیه جمع ایتمش اولان برعجم لطائفپردازی دیمش‌که :

— النامو زون = شعر عربی .

شونلرده اوذاتك تعریفاتندندر :

— الشاعر = دزدسخن .

— العروض = اندازهٔ طبع‌سقیم.

عبیدزاکانی ایسه شاعری شویله تعریف ایدر :

— الشاعر = طامع خودپسند.

بونك ایچوندرکه عجمده عروض مخصوص اتخاذ ایدلمشدر. بز ایسه اکثر اوزان عجم طبیعتمزه موافق کلدیکندن آیریجه عروض اتخاذینه حاجت کورمیه‌رك عجم عروضنی قبول ایتمشزدر . بونکله برابر شوراسی اونودلماملی‌که المزده بولنان عجم عروضنك برترك عروضی شکلنه افراغی ایچون طبیعتمزه تمامیله توافق ایده‌جك صورتده حسن تنقیحی لازمه‌دندر .

مقتضای قومیتك خارجنه چیقیله‌رق عربه یاخود عجمه مخصوص اولمق لازم کلن بعض اوزان اوزره ترکجه شعر تنظیمی داعیه‌سنه دوشیلورسه بیهوده اختیار کلفت ایدلمش اولور . مثلا عربك بحر بسیطی اوزره سویلنلمش بر شعر بلیغ عربی ارباب ذوقه رقص آور اوله‌جق بر آهنك لطیفی حائز بولنور . ازجمله امام بو صیرینك قصیدهٔ برده‌سی بویله‌در . حالبوکه او بحرده ترکجه شعر سویلنیله‌جك اولسه لسانمزده او آهنکه عربی کبی استعداد اولمدیغندن کلفت حس اولنور. لطافت ایسه کلفت ایله اجتماع ایتمز . آثار اسلاف آره‌سنده ترکجه یازلمش برخیلی قصیدهٔ برده تخمیسلری کوریورز . هانکیسنی نذتله اوقویه‌بیلیورز : ذاتاً عربی بر شعری ترکجه ایله تخمیس ایتمکده نه‌معنی واردر ؟ مقصد قصیدهٔ مبارکه‌دن استعداد ایسه آنی اوقوملی، آکلاملی، ذوقنه وارملی، ازبرله‌ملی . یانسه بر طاقم لزومسز ترکجه سوزلر قاتمق مذهب عشاقده حرمتسزلك عد اولنور. برکره (توسل) صاحبنك شو تخمیسنه باقکز ! :

چیقارمیوب دردلدن مسالك حرمی
همیشه یاد ایدوب احباب یار محترمی
عجب بو کریهٔ حسرت بو اشك دمبدمی
امن تذکر جیران بذی سلم
مزجت دمعاً جری من مقلة بدم

اوچنجیسی :

مع مافیه بویله اثرلرك اصحاب اقتدار طرفندن ینه عربی ایله تخمیس ایدلمسنه برشی دینیله‌مه‌مك طبیعیدر .

فن بلاغت اربابنـدن بعضلری شعری (مُرَقِّص، مُطْرِب، مقبـول، مسموع، متروك)ناملریله بش قسمه تقسیم ایدرلر . مرقص
مرقص انسانی رقصه کتیره‌جك درجه‌لرده لطیف اولان، مطرب
مطرب طبیعـته طرب ویرن ، مقبول قبوله شـایان کوریلن ، مقبول
مسموع دیکله‌نیله‌بیلن، متروك ترك ایدیلن طاقمیدر . مسموع متروك

بو تقسیمی ایدنلر مثاللر ایرادیله اقسام خمسـه‌نك ایضاحنه چالشمشلر ایسه‌ده طبایع مختلف اولدیغندن بر طبیعتك مرقص عد ایده‌جکی شعری دیکری مثلا مسموع عد ایده‌بیـله‌جکی جهتله بوبابده مثال ایرادینـه بك‌ده لزوم کورلمه‌ملیدر . حتی برشعرك مطلقا بوبش وصفدن بریله توصیفنـه دخی احتیاج، بلکه‌ده امکان اولمدیغی ایضاحدن مستغنی کوریلور .

اساتذه طرفندن تنظیم شعره دائر درمیان ایدیلن ملاحظاتدن بعضلرینك بوراده ایرادینی فائده‌لی عد ایلدك :

١ — معانی قوافی ایله یك آهنك اولملی . قافیه خاطری ایچـون حسن جریان معانی‌یه خلل ویره‌جك صور افاده‌یه التفات ایدلمه‌ملی . دائما الفاظ معانی‌یه تابع قیلنملی .

٢ — زوائد تحریرندن اجتناب ایله برابر مقصد نه ایسه تماماً افاده اولنملی . فقط بعض کره دخی تصریح مقصـددن

اصحاب ذوقك انتقال ایده‌جكلری برصورتده عدول ایدلملی . مع‌هذا ایجاز مخل سمتنه كیدلمه‌ملی .

۳ — طرز افاده ممكن اولدیغی قدر تنویع ایدلملی . یكطرز اولان بیان اوصاندیریجی اولور . موسیقیده تنوع نغمات حسیاتی نه‌قدر تهییج ایدر ! حال‌بوكه بردوزی‌یه كیدن بر آهنك حواسی یورار، اوصاندیرر . شعرده بویله‌در . اثنای تحریرده طرز افاده‌نك جسن تبدیلی مهارت ایستر . ماهرانه اجرا ایدیلیرسه پك لطیف اولور . مهارتكارانه اولمازسه آهنكی‌بتون بتون بوزار . مثلا لطائفدن عبارت كبی كورینن بر منظومه‌نك ایچنده برحقیقت كوسترمك لازم كلنجه ارائه‌نك موقع‌وطرزینی كوزل دوشوره‌بیلمك بیوجك برمعرفتدر .

٤ — ساده‌لك ایچنده صنعت، صنعت ایچنده ساده‌لك ارائه‌سنه چالشملی . صنعت اجبار طبیعت شائبه‌سندن وارسته برصورتده اجرا ایدلملی . بویولده اجرا ایدیله‌میه‌جك ایسه صنعتسز ساده‌لك ترجیح اولنملی .

٥ — آهنكلی، طمطراقلی الفاظ انتخاب ایدلملی . فقط اوالفاظ افاده ایدیله‌جك معانی ایله‌متناسب اولملی . بعضاً كوزل برشعر بركلمه ایله چركینلشه‌بیلیر . الفاظ آهنكلی . طمطراقلی اولوبده معانی عادی اولورسه كولنج اولمغه استعداد كوستریر .

٦ — یازمه‌دن دوشونملی . دوشونمه‌دن یازماملی . دوشونمكسزین

یازیلان شیلرك سرونی اولماز. نه‌قدر ایی دوشونیلورسه اوقدر ایی یازیلیر .

٧ — پرکولقدن احتراز ایتملی . آز سویلملی، کوزل سویلملی . چوق سویلین کوزل سویلیه‌مز .

٨ — انسان کندی شعری حقنده برمؤاخذ شدید اولملی‌که سائرمؤاخذلره بکندیره‌بیله‌جك سوزسویلمکه موفق اوله‌بیلسون. جهل آدمه کندی آثارینی کوزل کوسترر. شعردن آکلامیانلرك تحسینه قاپیلانلر آنلردن اجهل عد اولنور .

٩ — انسان کندنده حس ایتمدیکی برفکری ایی یازه‌ماز. مثلا بر مرثیه حسیات ذاتیه اوزرینه مؤثر اوله‌رق یازیله‌بیلیر . ایصمارلامه مزار طاشی یازمق باشقه‌در .

١٠ — ممکن اولدیغی قدر طبیعیلکدن آیرلماملی. هرلطافتی طبیعیلکده بولملی .

مصراع

مصراع — موزون برپارچه‌درکه کندیسیله بحراً متساوی دیکر موزون برپارچه‌یه مقارنتندن بربیت تشکل ایدر .

بوکلمه (مصرع) صورتنده دخی قوللانیلیر .

مصراع آزاده

قرینی اولمیان، یعنی تك اولان مصراعـه (مصراع آزاده) دینیلیر. بوندن اوچ درت سـنه مقدم تبسم حالنده چیقاردیلان بررسمك آلتنه یازدیغمز:

مضحکات دهره بن اولسه‌مده تصویرم کولر

مصراعی کبی.

قرینی ایله مناسبت معنویه‌سی اولمیوب هر بری باشقه برسوز عد اولنه‌جق صورتده واقع اولان مصراعلره دخی (آزاده) تعبیر اولنور . بودرلو آزاده مصراعلر طبیعت رکیکه اصحابی آثارنده بولنور .

مثال :

هوس زلف یار وار سرده
سرگرانم خمار وار سرده — خواجه نشأت

برجسته — متین ولطیف اولان مصراعلر (برجسته) ایله توصیف ایدیلیر .

مثال :

اگرچه طبع ناچیزانه‌مده بر مصرع برجسته نظمنه بیله ذره قدر استعداد اولمدیغنی بیلیرایسه‌مده (باقی قالان بو قبه‌ده برخوش صدا ایمش) فحواسنجه اخلافه یادکار اولمق آرزوی خالصانه‌سیله ...
ضیا پاشا

دیگر :

اگر مقصود اثرسه مصرع برجسته کافیدر
عجب حیرتده‌یم بن سد اسکندر خصوصنده — راغب پاشا

(برجسته) وصفی مصراعه مخصوص دکلدر. عمومیت اوزره اشعار وافکار حقنده استعمال اولنه‌بیلیر .

مثال:

اشعاری لطیف لیك آزدی
بر برجسته قصیده یازدی ضیا پاشا

دیکر:

تنقیح ایدر سوزی اودانا
برجستەدر آنده لفظ ومعنا وله

یازمقده اولدیغمز لغت کتابنده شویله دیمش ایدك:
— برجسته تعبیری اکثریا اشعار وافکار حقنده قوللانیلیر. مثلا (شعر برجسته، مصراع برجسته، فکر برجسته) دینیلیر. انسان بعضاً کمال سهولتله بر شعر سویلرکه باشقه وقت نه قدر چالشسه آنك کبی سویلیه‌مز. کذلك بعضاً کندی کندینه ذهنه اویله برفکر کلیرکه معتادك فوقنده عد اولنور. ایشته اصل (برجسته) اودرلو شعرلره، اودرلو فکرلره دینیلیر»

بیت بیت — بروزنده اولان ایکی مصراعدن متشکل نظمدر. متحدالوزن اولمیان ایکی مصراعدن تشکل ایدن نظمه بیت دینیله‌مز. مثلا روح البیان صاحبی اسماعیل حقینك:

نیته‌کیم شمس عزم قونیه ایدوب
ایلدی ملا جلالی ارشاد

سوزی ایکی مصراعدن متشکل ایسه‌ده مصراعلر مختلف‌الوزن

اولدیغنــدن بیت عد اولنه‌ماز. بناءً علیه بیتك تعریفنده «ایکی مصراعدن مرکب نظم» دیمك ناقص اولور.

بربیتی تشــکیل ایدن مصراعــلرك یکدیکرله مقفی اولمسی شرط دکلدر. مثلا:

چوقیدر اولدیسه مهرکدن سویدا غرق نور
سن کسلدم بن، نه‌وار اولسه‌م سراپا غرق نور

نظمی بربیت،:

شوق رؤیتــدن نصل برق جهان اولماز کلیم
سینه پرآتش، نظرکاهنــده سینا غرق نور

نظمی‌ده ینه بربیتدر.

بیت القصید — برقصیده‌نك اك پارلاق عد اولنان بیتنه (بیت القصید) عنوانی ویریلیر. مترجم قاموس دیرکه:

— بیت القصید مبنی علیه اولان بیتدرکه ابیات سائره‌دن رنکین وجودت طبعه تصادفله دلنشین اولور. نیته‌کیم دیمشلردر: قصیده‌ده براولور بیت نادر المضمون»

بیت الغزل — کذلك برغزلك اك پارلاق عد اولنان بیتنه (بیت الغزل) اطلاق اولنور.

شه بیت — (بیت الغزل)ه بدل (شاه بیت) و (شه بیت) تعبیرلری دخی قوللانیلیر.

كاظم پاشانك :

برغزل طرح ايدهيم لعل لبك وصفنده
اوله هر مصرع برجسته‌سی شه بيت قصيد

بيته اوچ صورتله اعتراض ايدلمشدر :

اولاً — (شه بيت) ايله (بيت قصيد) آيری آيری ايكی تعبير اولديغی حالده بونلری مزج ايده‌رك (شه بيت قصيد) ديمك بولنسزدر. (شه بيت) دينيلنجه (قصيد)لك، (بيت قصيد) دينيلنجه‌ده (شه)لك لزومی قالماز. مصراع :

اوله هر مصرع برجسته‌سی بربيت قصيد

صورتنده يازيله‌بيليردی .

ثانياً — مصرع برجسته (شه بيت) اوله‌میه‌جغی كبی (بيت قصيد)ده اوله‌ماز. بيته مخصوص اولان برعنوان مصراعه نصل ويريله‌بيلير؟

ثالثاً — (شه بيت) غزلده اولور ايسه‌ده (بيت قصيد) قصيده‌ده بولنور. حالبوكه «برغزل طرح ايده‌يم» دينيليور.

اوچنجی اعتراضه شويله جواب ويريله‌بيلير :

— شاعرك «طرح ايده‌يم» ديديكی غزل امام علی (كرم الله وجهه) وصفنده‌كی برقصيده‌سی ميانده اولديغندن بوغزلده بولنه‌جق برجسته مصراعلرينه اوقصيده‌ده بولنه‌جغی جهتله بونلره (بيت قصيد) ديمك نابمحل اولمامش اولور.

ایکنجی اعتراضه‌ده شویله جواب ویریله‌بیلیر :
-- برجسته برمصراع مدحده مبالغه مقصدینه مبنی مجازاً (شه بیت) یاخود (بیت قصید) مثابه‌سنده طوتیله‌بیلیر .
برنجی اعتراضه دخی (شه) لفظنك (بیت قصید) مفهومنی تأکید ایچون کتیرلمش اولدیغی درمیان ایدیله‌رك جواب ویریله‌بیلیرسه‌ده دیکر ایکی جوابدن دها ضعیف دوشر .

تصریع تصریع — بیتك هر ایکی مصراعنی قافیه‌دار قیلمقدر .
مُصَرَّع اویولده یازیلان بیته (مُصَرَّع) دینیلیر . اکرم بك افندینك منظومهٔ آتیه‌سنی تشکیل ایدن بیتلر هپ مصرّعدر :

بویله‌ده شعر یازیله بیلیر یا

هیچ بردم سنسز اولمق ایسته‌مز جانم بنم ؛
اولدی کویا تاب حسنك نور ایمانم بنم ؛
جوزنك اولماز کاسر شوق فراوانم بنم ؛
راحت ایتمز محنتك کورمزسه وجدانم بنم ؛
متصل عالمده ایتسون کریه چشمانم بنم ؛
راضیم یانسون مؤبد قلب سوزانم بنم ؛
موت طوتسون دامنم ، خسران کریبانم بنم ؛
ترك ایدرسه‌م عشقکی ای مهرتابانم بنم !

(ائتلاف) مبحثنده (رقت)ه مثال اولەرق ایراد ایدلمش اولان (صوك تشبیه) عنوانلی منظومه دخی بوقبیلدندر.

فرد

فرد — مُصَرَّع اولمیان تك بیتدر.

مفرد

مصرّع اولور ایسه (مطلع) نامنی آلیر. فرده (مفرد) دخی دینیلیر. حتی جمعی لازم کلنجه (افراد) یاخود (فردات) دینلمیەرك (مفردات) تعبیری قوللانیلیر.

مفرد جالب نظر دقت بر مضمونی مشتمل بولنملیدرکه تحریره شایان کورلسون. یوقسه نابینك، ندیمك:

نشاط وصلت ایله یاره قارشی سینەمزی
طورر طورر دوکرز طبل عیدکاه کبی

و:

بزمده سازینه مضراب اوروب ینەمطرب
سمند شوقی چست ایتدی تازیانه ایله

مفردلری کبی شیلر حقیقت حالده یازمغه دکمز.

مطلع

مطلع — برمنظومەنك ایلك بیت مصرّعیدر.

بوتعبیر قصیده، خصوصیله غزل حقنده زیاده استعمال اولنور.

علی الاطلاق (مطلع) دینلدیکی کبی بالاده کوستریلن معنی آکلاشیلیر. قصیده وغزل آره‌لرنده تجدید کلام یوللو ایراد اولنسان مصرّع بیتلره دخی (مطلع) نامی ویریلیرسه‌ده بونلر مرتبه‌لرینه‌کوره (مطلع ثانی. مطلع ثالث) طرزنده تقیید اولنور. شو حالده منظومه‌نك الك باشده‌کی مطلعنه (مطلع اول) دینلمك لازم کلیر.

ذات المطالع
ذو المطالع

بردن زیاده مطلعی حاوی اولان شعره قصیده ویا منظومه اعتباریله (ذات المطالع)، نظم ویا شعر اعتباریله (ذوالمطالع) تعبیر اولنور.

ندیم:

حبذا ای تاج وتختك مایهٔ زیب وفری
عالمك آرایشی ملکك طراز وزیوری

بیتیله مصدّر اولان قصیده‌سنده طوز آتی ایله تجدید مطلع اتمشدر:

جست وجوی معنیٔ وصفکله عقل وفکر وفهم
کشت ایدرکن زیروبالای سپهری سرسری

راست کلدی بیك اندیشه‌م بوغرا مطلعه
چرخ چارمدن اوته عرش معلادن بری

دست قهرکده رخ چرخ کهن نیلوفری
باغ لطفکده بهشت هشت بروردطری

شوده غزل ایچون برمثال اوله‌بیلیر:

فضولی‌یه پیرو اوله‌بیلیرمی‌یم ؟

ای تعـالی ایلدکجـه ایلین حیران نی
خاك پای ایتدی سـکا میل علو شان نی

خاك پایك اولمه‌دن آسـودکی بولماز تنم
عالم بالایه سـوق ایلر بوعلوی جان نی

شعله بارم، دوردن سـیر ایلسون یاران نی
ایتدی هجران آتشی سـیار بروولقان نی

لطفنه لایق کوروب اولدرمدی جانان نی
شمدی هرساعت آنکچون اولدیرر هجران بنی

غمزه‌سی رؤیاده اولسون ایلسون قربان بنی
تکری حقیچون اویوت برلحظه ای‌افغان بنی

ویرمه ای آرام جان بیهوده زحمت تیغکه
جسمدن تجرید ایدر بر جنبش مژکان بنی

دوندی بر کرداب خونینه کوزمده کائنات
کردش چشمك خیالی قیلدی سرکردان بنی

دوستم دور وصالکده عجب خوشحال ایدم
باق نه‌حاله قویدی عهدندن دونوب دوران بنی

بر منظومه‌نك مصرّع اولمیان ایلك بیتنه دخی (مطلع) دینیله‌بیلیر .

حسن مطلع برده (حسن مطلع) تعبیری واردرکه غزلده مطلعی تعقیب ایدن بیت رنکینك عنوانیدر . شوکت فراهینك :

فلك حسن ترا ازحسن یوسف کرده کلگون تر
که رنکین تر کند شاعر زمطلع حسن مطلع را

قولنجه شاعر بو بیتی مطلعدن دها کوزل سویلمکه چالیشیر .

مقطع

مقطع — بر منظومه‌نك نهایتنده اولان بیتدر .
بو تعبیر اکثریا غزل حقنده قوللانیلیر .
مطلعك آلت طرفنده‌کی بیته (حسن مطلع) دینلدیکی کبی مقطعك اوست طرفنده‌کی بیته دخی (حسن مقطع) دینیلیر . شاعر بونك‌ده حسن تنظیمنه صرف همت ایدر . مثلا یدی بیتلی بر غزلده بر حسن مطلع اتخاذ ایلدکدن صکره مقطعدن باشقه الده قاله‌جق درت بیتك اك کوزلنه مقطعك اوزرنده بر تعیین ایتمك دأب دیرین شعرادر .

حسن مقطع

قصیده

قصیده — مطلعی مُصَرَّع اوله‌رق اون بشدن زیاده بر قافیه اوزره سویلنلمش بیتدن متشکل اولان نظمدر .
ابیات قصیده‌نك اقلی اوتوز بر . اکثری طقسان طقوز اولور . ایکیسی اورته‌سی بر مقدار اختیار ایتمك اعلادر .
(مجموعهٔ معلم) ده ملاحظهٔ آتیه درمیان ایدلمش ایدی :
قصیده اکثریا مدائح اکابری متضمن اولور . بعضاً اولنده ویا آخرینه قریب تغزل ایدیلیر . ندیم (کلیر) ردیفلی قصیده‌سنه:

ناز وشیوه‌یله‌که آغوشمه جانانه کلیر
سینه‌یی قلبی بچوب تاحرم جانه کلیر

دیه برغزل ایله ابتدا ایتمشدر . نفعی :

شکر کیم بر بارکاه لطفه قیلدم انتساب

مصراعیله باشلایان قصیده‌سنك آخرینه قریب :

کوز اوجیله عاشقه‌که لطف ایدرکاهی عتاب
بر سؤاله بر قوماز اول غمزهٔ حاضر جواب

مطلعلی غزلی سویلمشدر . بوایکنجی صورت اکثریت اوزره دها مطبوع دوشر .

قصیده‌ده مقصده انتقال ایچون مناسبت پیدا ایدن بیته (کریز) یاخود (کریزکاه) تعبیر اولنور . ندیمك مشهور قصیدهٔ رائیه‌سنده‌کی : کریز کریزکاه

دیدی‌که برایکی بیت القصید کیم اولمش
آنکله حضرت صدر کزینه خدمتکار

بیتی کبی . بونی متعاقب مقصدی اولان ابراهیم پاشا وصفنه (جناب) ی یاخود (حضرت) ی زائد کورینن :

جناب حضرت دستور آسمان مسند
که‌مهر ذاتنه برکرد بالش زرتار

بیتیله کیرشمشدر .

قصیده‌ده اکثریا کریزدن صکره کاوب شاعرك مخلصی

مشتمل بولنان بیتـه (تاج) عنوانی ویریلیر . آندن صکره دعا کلیر . نفعینك سلطان عثمان وصفنده‌کی قصیده‌سـنك آشاغیده کوستریلن صوك بیتلری کبی : تاج

باشلا شمدن صکره ای نفعی دعای دولتـه
بر دعا ایتکیم اوله حسن قبولك مظهری

ایلیـه تاخسرو صاحبقران شرق وغرب
اشهب زربالهنـك صبح ایله جولانکری

حق سرافراز ایلسـون رایات دین ودولتن
قنده عزم ایلرسه اولسون فتح ونصرت رهبری

ایلدکجـه عزم میـدان غزا اول قـدم
پایمال اولسون یولنـده دشمن دینك سری

انتهی

معروف اولدیغی اوزره بزده اك پارلاق قصیده سـویلین شاعر نفعیدر . صکره‌دن بو وادیده مشـارالیه یتشمش، حتی یاقلاشمش برشاعر کورلمه‌مشدر . بر مقاله‌مزده دیدیکمز وجه ایله عصرمزده نفعی ایله اك زیاده اوغراشـانلردن بری قوت طبعی، کفایت دانشی کندیسنی بیلنلرك مسلمی اولان اسماعیل پاشا زاده صاحب دیوان حقی بك افندیدر. مقایسـه اولنسون: نفعی ایله آره‌لرنده خیلی مسـافه اولدیغی کوریلور . بوراسنی کندی‌ده هر زمان اعتراف ایدر . حال‌بوکه نفعیدن صکره کلن ارباب نظم ایچنـده اقتدار شـاعرانه‌جه حقی بکه معادل طوتیله‌بیله‌جك یك آز آدم بولنه‌بیلیر .

بونکله برابر شمدیلرده نفعی مسلکی همان بالکلیه کوزدن دوشمشدر . نفعیانه بر قصیده سویلمك بیهوده اختیار کلفت ایلمك قبیلندن عد اولنیور . «نفعی موده‌سی کچدی» دینیلیور . صحیحاً کچدی . طرز جدید ادبیات شعرك طبیعته موافق بدایع فکریه مصوری اولمق لازم کله‌جکنی میدانه قویدی . بوندن بویله نفعی مسلکنك اعادهٔ اقبالی قابل دکلدر . شوحالده بوندن بویله دخی نفعی کبی بر شاعر یتشمك احتمالی قالمدی دیمك اولور . افکاره بودرجه‌لرده تحول کلدکدن صکره عمرینی اللی آلتمش یکنسق قصیده ایله سکز اون غزلدن عبارت اولمق مرتبه‌سنده بر مجموعه میدانه کتیرمك اوغرنده صرف ایده‌جك بر شاعر مقتدر بولمق نصل ممکن اولور ؟ بوندن بویله یتیشه‌جك شاعرلرمز بدایع فکریه نه کبی شیلردن عبارت ایسه آنلری بزه کوستره‌جك زمینلر بوله‌رق وفقط ادبیات غربیه‌دن استفاضه نامیله :

دیوانه‌جه سوزلری دیمکدر ادبیات
آثار ترقی دیورز بز بوکا هیهات

دیدیره‌جك معناسز لاقیردیلر سویلمك سوداسنده بولنمیه‌رق ملتمزه، دولتمزه کرچکدن خدمت ایده‌جکلر .

نفعینك قصیده‌لری ایچون « یکنسق » دیورز . اوت اویله‌در. هر قصیده‌سی تشبیب ، توصیف ، فخریه ، هجویه، دعا ماده‌لرندن عبارتدر دینیله‌بیلیر. ذاتاً قصیده بواسلوب اوزره

تنظیم اولنور. شمدیکی شاعرلك عالمی بویله غایت محدود بر دائره‌دن عبارت اولمق ایستمیور. ضیاپاشانك دیدیکی کبی:

محدود میدر دیار افکار

نفعی‌یی اودائره‌دن چیقارمیان شی بولندیغی زمانك حکمیدر. یوقسه اووقتده برشاعر میلان طبیعته نظراً مثلا عثمانلی محاربات مشهوره‌سنی تاریخ طرزنده ویك پارلاق برصورتده نظم ایده‌رك بزه حسیات ملیه ایله مشحون برظفرنامهٔ بدایعمون براقه‌بیلیردی.

مشارالیهك قصائدنده بعض غلطات لفظیه کورلدیکی کبی بر خیلی غرائب معنویه دخی بولنور. مثلا دیرکه :

کر اولسه فیض حکم عدل ودادی عالمه شامل
ایدردی بچهٔ کبك دری شهباز ایله بازی

کر اولسه همتی عاجز نواز وتقویت کستر
کبوتر جره شاهین کبی صید ایلردی شهبازی

بریسی چیقوب دیه‌بیلیرکه :

شاعر بوسوزلرله مدح ایتمك ایستدیکی ذاتی ذم ایدییور. «کر اولسه» دییور. دیمك‌که اوذاتك نه فیض عدالتی عالمه شامل اولمش، نه‌ده همتی عاجز نواز وتقویت کستر!

نفعیده بویله شیلر آز دکلدر. فقط شوراسنه دقت ایتملی‌که بونلر :

اولیدی آب وتاب فیض طبعم طبع فیضیـده
ایدردی فیضه مستغرق سواد ملك لاهوری

دیمکه بکزه‌مز.

بومسلکده مشارالیهه پیرو اولانلر دها زیاده غرائب نمالق ایتمشلردر. مثلا :

لاملایی پر ایدر ادخنـهٔ فحم امل
مطبخ جودی اگر آچسه سپهره باجنك

دینلمش. معناسی شو اولیور :

— مطبخ جودی سپهره باجه آچسه لاملایی امل کوموری دومانلری طولدیرر. فقط آچمیور.......

—⊰⊱—

غزل — مطلعی مُصرَّع اوله‌رق طرز مخصوصده یازیلان نظمدر.

اقلی درت ویا بش، اکثری اون ویا اون بش بیت اولور.

غزل اساساً حسن وعشقه تعلق ایدن مضامین ایله تزیین ایدیلیرکه بو وادیده یازیلان غزللر شعرلك (غرامیّات) تعبیر اولنان وصرف حسیات عاشقانه تصاویرندن عبارت بولنان قسمندن صاییلیر. بووادیده :

غزلدر صفابخش اهل نظر
غزلدر گل بوستان هنر

غزال غزل صیدی آسان دکل
غزل منکری اهل عرفان دکل

غزل بیلدیرر شاعرك قدرتن
غزل آرتیرر ناظمك شهرتن

کوکل کرچه اشعاره چوق رسم وار
غزل رسمن ایت جمله‌دن اختیار

که هر محفلك زینتیدر غزل
خرد مندلر صنعتیدر غزل

غزل دیکه مشهور دوران اوله
اوقومقده یازمقده آسان اوله

نشیده‌سیله اقسام شعر آره‌سنده غزلك درجهٔ اهمیتنی کوسترمك ایستمش اولان فضولی تفرد ایتمشدر. کندیسنك ازجمله شو غزلنی اوقویه‌لم :

قیلدی زلفك تك پریشان حالمی خالك سنك
برکون ای بی‌درد صورمازسین نه‌در حالك سنك

کیتدی باشکدن کوکل اول سرو قدك سایه‌سی
آغلا کیم ادباره تبدیل اولدی اقبالك سنك

زینت ایچون جسم دیوارنده قیلمازدم یرین
چکمسیدی عشق جان لوحنده تمثالك سنك

تیز چکمزسین جفا تیغن بنی اولدرمکه
اولدیرر برکون بنی آخر بو اهمالك سنك

غرق خوناب جکر قیلمش کوزم مردملرین
آرزوی خال مشکین ورخ آلك سنك

دامگاه عشقدن طوت برکنار ای مرغ دل
صینه‌دن سنك ملامتدن پر وبالك سنك

سایه وش چوقدن فضولی خاك پایك یاصلانیر
اول امید ایله که برکون اوله پامالك سنك

سائر غزلسرا شاعرلرمزك آثاری ایچنده بو تأثیرده بر غزل بوله‌بیلیرمی‌یز ؟

اربابنه :

«یك بیت عاشقانه به از صد قصیده است»

دیدیرن بوواديده اظهار كمال ايده‌بيلمك طبيعتده شاعرلكله عاشقلغك اجتماعنه متوقف اولديغندن هر شاعره دينه ميسر اولماز .

طرز افاده‌نك غايت جدی اولمسی بوواديك شرائط اساسيه‌سندندر. ولو پك جزئی اولسون هزل جهتنه ميل ايدلديكی كبی غراميانك الڭ بيوك مزيت معنويه‌سی اولان سوزش تباعد ايدر. مثلا اندرونی واصفك غزلياتنده سوزشدن همان هيچ اثر كورلمز، چونكه هزليات مقوله‌سندندر .

فضولی ايله نديمك شو غزللريني مقايسه ايده‌لم :

حيرت ای بت صورتك كوردكده لال ايلر بنی
صورت حالم كورن صورت خيال ايلر بنی

مهر صالمازسين بكا رحم ايلمزسين بونجه كيم
سايه تك سوداى زلفك پايمال ايلر بنی

ضعف طالع مانع توفیق اولور هر نیجه کیم
التفاتك آرزو مند وصال ایلر بنی

بن کدا سن شاهه یار اولمق یوق اما نیلیم
آرزو سرکشتهٔ فکر محال ایلر بنی

تیر غمزهك آتمه کیم باغرم دلر قانم دوکر
عقد زلفك آچه کیم آشفته حال ایلر بنی

دهر وقف ایتمش بنی نورس جوانلر عشقنه
هر بتن مهوش اسیر خط وخال ایلر بنی

ای فضولی قیلمزم ترك طریق عشق کیم
بو فضیلت داخل اهل کمال ایلر بنی

§

بوس لعلك شویله سیراب زلال ایلر بنی
کیم کورن آب حیات ایچمش خیال ایلر بنی

شاعره سوز بونقده منت نه اما نیلیم
آه کیم حیرت سنی کوردکجه لال ایلر بنی

سودیکم جام میه حاجت نه‌در لعل لبك
بر شکر خندیله مست بی مجال ایلر بنی

باغده زلف ورخك آکدکجه بوکیمدر دیو
سنبل وکل بیری بیرندن سؤال ایلر بنی

نکهت زلفکله کلدکجه نسیم نوبهار
طرهٔ سنبل صفت آشفته حال ایلر بنی

ناتوانم شویله چشمك حسرتندن کیم کهی
سایهٔ مژکان آهو پایمال ایلر بنی

کردشین کوردکجه ساقیٔ ملایم مشربك
« آرزو سرکشتهٔ فکر محال ایلر بنی »

حسرت چشمکله بن خاك سیاه اولسه‌م دخی
بخت آخر سرمهٔ چشم غزال ایلر بنی

کویا بیلمز افندم بندهٔ دیرینه‌سن
کیم ندیما بومیدر دییو سؤال ایلر بنی

بو نظیره ندیمك اك کوزل غزللرندن معدوددر . فضولی‌یه پیرولك یولنده یازلدیغی ایچون کندیسنك سائر غزللرنده کوج بولنه‌بیله‌جك بر تأثیری‌ده حائز بولنیور . احتمال‌که فضولینك غزلندن پارلاق کورینور . نه‌قدر پارلاق اولسه سوزش جهتیله آندن خیلی آشاغی قالیر. فضولی غزلنده مخل سوزش اوله‌جق هیچ برشی سویلمدیکی حالده ندیم نظیره‌سنده تضمین بیتیله مقطعده سوزشی اخلال ایتمش. فضولینك « آرزو سرکشتهٔ فکر محال ایلر بنی » فکرینی « کردشن کوردکجه ساقیٔ ملایم‌مشربك » توقیتیه‌سیله تقیید برشوخلق، تعبیر دیکرله : پرده بیرونلق اولیور . مقطعك محتوی اولدیغی مآل ایسه ساده برشطارت ندیمانه‌دن عبارت بولنیور . بناءً علیه نظیره‌نك ابیات‌سائره‌سنده وجودی تخیل اولنان جدیت افاده‌یه کلی خلل کلیور . تضمین بیتیله مقطع آره‌دن چیقارلسه نظیره‌یه برنظیرهٔ صحیحه نظریله باقیله‌بیله‌جك .

بالاده افاده اولندیغی اوزره غزل اساساً حسن وعشقه

تعلق ایدن مضامین ایله تزیین ایدلمك موافق طبیعت اولدیغی حالده اکثر شعرا بو طریقه‌دن عدول ایده‌رك غزل ایله قطعا مناسبتی اولمامق لازم کلن سیاسیاته وارنجه‌یه قدر هر درلو افکاری غزل میاننده ایراد ایلمشلر. مثلا سکز بیتلی بر غزله باقیلیر، ایچنده سکز درلو فکر کوریلور.

بویله غزللرك بیتلری غزته نسخه‌لرینك حاوی اولدیغی مختلف بندلره بکزر. او فکرلر بعضاً یکدیکره مناقض ده اولور. دیمك که شاعر غزلده تصریع مطلع ایله قافیه‌دن باشقه برشی کوزتمکه لزوم کورمیور. وزن و قافیه‌نك سوقنه تابع اوله‌رق عقلنه کلنی یازییور. بز دخی شمدی‌یه قدر بو مسلکده برخیلی غزل یازدق. بونلرك ایچنده تصادفی اوله‌رق بیتلری بیننده ارتباط معنوی اولانلرده بولنور.

مثال:

ای عشق بلای جانم اولدك
آتشزن دودمانم اولدك

اوّل او جهان مستتردن
کلدك الم نهانم اولدك

اظهار ایچون آتش درونی
آتش فکن زبانم اولدك

چوق چکمدی باشلادك ظهوره
دنیالره داستانم اولدك

بنـدن کوریـنوب جهانیانه
برهان علوشـانم اولدك

دیکر :

ای عشق یاقارسه‌ك ایشته جانم
یاق دیردم اولیـدی خانمانم

ویردك خلجان دل ودماغـه
صـارصلدی زمینم آسمانم

بر عالم ذوقکه ویرردم
باری کبی اولسـه بیك جهـانم

خضر اولسه ابدم ابدردم ایثار
راهکده حیات جاودانم

عالمـده قالیر سنکله نامم
محو اولسـه‌ده جسم ناتوانم

عصرمزده ظهور ایدن مجادلات ادبیـه اکثریت اوزره حد معروفك خارجنده کورنمش ایسه‌ده آرزویه موافق بعض نتایج دخی انتاج ایلمشدر. ایشـته ابیاتی آره‌سـنده ارتباط معنوی بولنـه‌جق صورتده غزل سویلمك هوسـنك تعمم درجه‌سنه کلمسی اوجمله‌دندر.

ایکی مثال :

رنك بخش لطف اولوب فیاض قدرت کللره
لؤ لؤ شبنم ایله ویرمش لطـافت کللره

اول نه‌خوش رنك لطافتـدرکه ارباب صفا
منشرح اولمقـده‌در ایتـدکجه دقت کللره

مظهر اولمش التفات حضرت پیغمبره
منعطفدر دیدۀ تقدیس امت گللره

گلستانه رونق دیگر ویرر هر غنچه‌سی
دیده‌ده شایسته‌در ازهار جنت گللره

افتخار ایلر وجودیله شهنشاه بهار
فیض رنگین طبیعتدر طراوت گللره

شیخ وصفی

§

سنك عشقك ای دلربا بر بلادر
او مبرم بلایه کوکل مبتلادر

بیلیرسین‌که سندن دریغ ایلم بن
بولکده سنك ایشته جانم فدادر

نیچون کریه‌می اویله تعییب ایدرسین
نصل آغلامم بن بو بر ابتلادر

یابن آغلادقجه نیچون سن کولرسین
بوخنده‌ك سنك طوغریسی نابجادر

وفاسزلق ایتمکده‌سین بویله اما
ینه بن دیم سودیکم بی وفادر

غریبم ملولم جفادیده‌یم بن
صفا کوردیکم یوقدر اسمم صفادر

اسماعیل صفا

کنج شاعر اسماعیل صفا افندینك (تأسف) عنوانیله

يازمش اولديغى شو تحف غزل دخى بومبحثده خاطره كله‌جك آثاردندر :

غزلسرالق ايچون قلبمه امل كلدى
بش اون دقيقه‌ده ميدانه برغزل كلدى

بكنمه‌دم بونى كوزدن كچيرديكم آنده
او سوزلرك بكا معناسى مبتذل كلدى

اوت شو اوچ سنه اول يازلمش آثارم
حقيقةً بكا بوندن دها كوزل كلدى

بنابرين نه‌قدر وارسه بنده شعره هوس
توكندى هپسى همان طبعمه كسل كلدى

صفا بو حاله نصل بن تأسف ايتميه‌يم
يازيق طبيعت شعريه‌مه خلل كلدى

بويله بيتلرى آره‌سنده ارتباط معنوى بولنمق اوزره يازيلان غزللره (يك آهنك) عنوانى ويرلميدر. كچنلرده (رنك) رديفلى برغزله دائر بيان ملاحظه ايتديكمز صيره‌ده: يك آهنك

كوزل اما غزل رنك يك آهنك دكل

ديمش ايدك. (يك آواز) تعبيرى ايسه باشدن آشاغى‌يه قدر بر قوتده سويلنلمش منظومه‌لره تخصيص ايدلمليدر. بعض منظوماتك ابتـدالرنده‌كى بيتلر قوتلى اولورده آلت طرفلرى ضعيف دوشمكه باشلار. ايشته اويله منظومه‌لر حقنده «يك آواز دكل» دينيلير. ضيا پاشا نفعى وصفنده : يك آواز

ايتدكده قصيده‌يه سر آغاز
تا آخره دك اولور يك آواز

ديمش ايدى .

برغزل هيئت مجموعه‌سيله مقبول اولمق ايچون يا يك آهنك اولملى ياخود ابياتنك محتوى اولديغى افكار بربرينه يك آهنك دينيله‌جك درجه‌لرده متقارب بولنمليدر. مثلا نديمك :

ناز اولور دمبسته چشم نيم خوابكدن سنك
شرم ايدر رنك تبسم لعل نابكدن سنك

كبى نازك بر مطلع ايله موشح اولان غزلنده خطابى زاهده چويره‌رك :

زاهدا معذور طوت جلدكده ثقلت وار برآز
غلظتك فهم اولنور حجم كتابكدن سنك

ديه‌جكى كيمك خاطرينه كلير؟

ينه مشار اليهك :

لعل نابك چاشنى سنج عتاب ايتمزميسين
لطف ايدوب قهر ايله اولسون بر جواب ايتمزميسين

مطلعندن صكره :

قامتن سير ايله انصاف ايت اوبالا مصرعى
زاهدا سن شاعر اولسه‌ك انتخاب ايتمزميسين

ديمسى دخى پك مناسبتلى دكل ايسه‌ده طبيعته يوقاريكى قدر كران كلمز .

غزلك هربر بیتنده باشقه برشیدن دم اورمق معرفتی بزه شعرای عجمدن انتقال ایتمشدر. عرب شاعرلری غزلی یك- آهنك دیدیكمز یولده سویلرلر. آنلرك اثرینه اقتفا ایتملی ایدك! برعرب شاعرینك شو غزلی (عبث) ایله باشلایور ایسه‌ده یك آهنك اولدیغندن لذتله اوقونیور :

عبث النسیم بقده فتأودا
وسری الحیاء بخده فتوردا

رشأ تفرد فیه قلبی بالهوی
لما غدا بجماله متفردا

قاسوه بالغصن الرطیب جهالةً
تالله قد ظلم المشبه فاعتدی

حسن الغصون اذا اكتست اوراقها
وتراه احسن ما یكون مجردا

دیبورکه :

— سودیكمك قامت نازكی نفحات نسیمك لاابالیانه ایلشمسندن تمایل ایلدی. رخسار لطیفی سریان شرم ایله فی الحال كلكون اولدی. او برغزال بی مثالدركه كوزللكده تفرد ایدنجه كوكلم دخی عشقنده متفرد اولمشدر. كندیسنك قد موزونی جهل ایله نهال تازه‌یه تشبیه ایتدیلر. بو تشبیهی ایدنلر والله حدی تجاوزله ظلم ایلدیلر! تازه نهاللرك حسنی سبزپوش اوراق اوللریله قائمدر. حال بوكه سودیكم لباسدن تجرد ایتدكجه دها كوزل اولور .

سکا ای نور مجسم نیجه تشبیه ایده‌یم
یوق ایکن وجه شبه تازه نهال چمنی

او بولور جامهٔ سبزین ورقله رونق
سن ایسه احسن اولورسین چیقاروب پیرهنی

قطعه‌سی بو غزلك صوك بیتلرندن اقتباس ایدلمش اوله‌بیلیر.

ابن کمالك اولمق اوزره مشهور اولان بوقطعه‌یی مستطرف مترجمی اسعد افندی «خیلی سال اول بوفقیر ابن هلال صابینك کرك اخذ طریقیله اولسون کرکسه توارد قبیلندن بولنسون بیتین اخیرین مذکورین معناسنده بر قطعه‌سنی کورمش اولوب «سکا ای روح مجرد نیجه تشبیه ایده‌یم — یوق ایکن وجه شبه تازه نهال چمنی — او بولور کسوهٔ سبزین ورقله رونق — سن ایسه احسن اولورسین چیقاروب پیرهنی» نظم ساده معناسیله ترجمه‌یه جرأت ایتمشیدی» دیه‌رك یمسه‌مك ایستمشدر.

مردّف شعر سویلمك خصوصی دخی بزه شعرای عجمدن انتقال ایتمشدر. بلغای عربك اشعارنده ردیف کورلمز. بونکله برابر مردّف اولان شعرك کندینه مخصوص برلطافتی اولدیغی انکار ایدیله‌مز. مثلا مردّف برغزلك بایغك مطلعی اوقوندیغی وقت آنی تعقیب ایدن بیتلرده ردیفك نصل بر مهارتله تکرار ایدلدیکنی کورمکه طبیعت متشوق اولور. ردیف تکرر ایتدکجه تشوقی آرتار. ردیفسز شعرده ایسه بوحالت بولنماز. آنده یالکز قافیه ذوقی واردر. حال بوکه طبیعته ردیفلی شعر سویلمك

ردیفسز شعر سویلمکدن قولای کلیر. چونکه مضامینی ردیف جذب ایدر. طبیعت ده آنك جاذبه‌سنه قاپیلیر کیدر. بونك ایچوندرکه اکثریا مردف اولان غزللر یك آهنك اوله‌ماز. شاعرك تعقیب ایتمك ایستدیکی مضمون ردیفه یاخود ردیف اومضمونه اویماز. بو وجه ایله سویلنیلن غزل ردیف اسارتی تحتنده اوله‌رق اتمام ایدیلیر. میدانه بیتلری مضامین مختلفه‌یی حاوی بر شی چیقار. مردف اولمیان غزللرده ایسه وزندن صکره یالکز قافیه غائله‌سی بولنه‌جغندن تعقیب مضمونده اوقدر کوجلك چکلمز. بناءً علیه بلاغتجه متساوی اولان وبری مردّف، دیکری غیر مردّف بولنسان ایکی غزلدن برنجیسی ایکنجیسنه ترجیح اولنور.

شوراسی ده اونودلمامیلدرکه بعضاً ردیف مضامین ابیاتك یکدیکره مرتبط اولمسنی ایجاب ایدر. مثلا (کوزلرك) ردیفلی بر غزلده ایراد ایدیله‌جك مضامین هپ کوزلره ناظر اولمق طبیعی اوله‌جغندن اوغزل یك آهنك دینیله‌جك صورتده وجوده کتیریلیر. بالاده مندرج اولان (کالره) ردیفلی غزل بو قبیلدندر. اسماعیل صفا افندینك غزل آتیسی ده او یولده‌در:

سحابه‌لر اولیور قطره‌بار طالغه‌لره
هجوم ایدوب طوریور روزکار طالغه‌لره

شو بحر اعظم طوفانخروشه دقت ایدك
باقك شو طاغلره، دهشت‌نثار طالغه‌لره

مشابه اولدی بولوتلرله طالغه‌لر طاغلر
دینلمش اولسه بجا کوهسار طالغه‌لره

فلکله چارپیشه‌جقلر صانیرده‌در انسان
نمونهٔ غضب کردکار طالغه‌لره

صفا بوبوله دوام ایلمز کلنجه ربیع
سکونت آور اولور بی‌قرار طالغه‌لره

قطعه — مطلعی مصرّع اولمدیغی حالده یکقافیه اولان نظمدر. قطعه

اقلی ایکی بیت اولور.
بر قاچ مثال:

نوك قلمکده‌در همیشه
خاك قدمکده در دمادم

اعجاز کف کلیم عمران
آثار دم مسیح مریم

حاتی

کرم مقاطعه‌سی تا زمان حاتمدن
قالوب مزادده برکیسه اولمدی طالب

کیمك نقود عطایاسی وار آنی آله‌جق
مکر جناب ...... اوله راغب

خاکی

قلم اولسون الی اول کاتب بد تحریرك
كه فسادرقمی سورمزی شور ایلر

كاه برحرف سقوطیله ایدر ناصری نار
كاه برنقطه قصوریله کوزی کور ایلر

فضولی

دست کوتاهمزی ایتمه‌مش الله رسا
منبع لطفنی یوقسه المزله قاپارز

بزه ویرسونمی خدا آب حیات توفیق
خضری بولسه‌ق ره ظلمتده کلاهن قاپارز

عزت ملا

یارب نه اکسیلیردی دریای عزتکدن
پیمانهٔ وجوده زهراب طولمسیدی

آزاده سر اولوردم آسیب درد وغمدن
یا دهره کلمسیدم یا عقلم اولمسیدی

ضیا پاشا

ارزان متاع فضل وهنر تا اورتبه کیم
بیك معرفت زمانه‌ده بر آفرینه‌در

ابنای دهر هرهنره آفرین ویرر
یارب بو آفرین نه توکنمز خزینه‌در

نابی

لسقوچه‌لی غالب بکك :

تجلی برق اورر پر پر سواد داغ جانمدن
جهانده طورعشقم نورآقارهرکلستانمدن

مطلعیله باشلایان نشیدهٔ مشهورهسنه ینه کندی طرفندن:

نوله باغ جهانده اولسه مهروماهدن مشهور
بوقطعهٔم تازه بر کلدر کلستان بیانمدن

بیتیله قطعه اطلاق اولنمسی (قطعه) نك معنای لغویسنه کوره اولمق لازم کلیر. چونکه یوقریده ایما اولندیغی اوزره قطعهده مطلع مصرّع اولمامق شرطدر. اصطلاحه مراجعت ایدلدیکی صورتده ذکر اولنان نشیدهیه (نظم) دینلمك اقتضا ایدر. نظم
(نظم) ایله (قطعه) بیننده شوقدر فرق واردر: مطلع نظمده مصرّع، قطعهده غیر مصرّع اولور.

رباعی — بحر هزجك اخرم واخرب [*] اولان وزنندن ماخوذ بروزن مخصوص اوزره سویلنیلن ایکی بیتدن عبارت نظمدر. رباعی

رباعینك برنجی، ایکنجی مصراعلریله دردنجی مصراعنده قافیه بولنور. اوچنجی مصراعده قافیه بولنمق شرط اولمدیغندن او مصراع اکثریا قافیهدن آزاده قالیر. اوچنجی مصراعی دخی

---

[*] عروضیون اصطلاحنده (خرم) (مفاعیلن) رکننك میمی اسقاط اتمکدر. بوحالده (فاعیلن) قالیر. آنك یرینه (مفعولن) اقامه اولنور. (خرب) دخی (مفاعیلن)نك میمی ایله نونی اسقاط اتمکدر. بوحالده (فاعیل) قالیر. آنك یرینهده (مفعول) اقامه اولنور.

رباعی مصرع قافیه‌دار اولان رباعی‌یه (رباعیٔ مصرّع) نامی تخصیص ایدلمشدرکه بیت ثانیسی مصرّع اولان رباعی دیمکدر.

رباعی وزناً یکرمی درت درلو اولور. بو نوعلر (اخرم) و (اخرب) عنوانلریله ایکی‌یه منقسمدر. بو قسملر اون ایکیشر نوعی شامل اولدیغندن مطلقا رباعینك نوعی یکرمی درده بالغ اولمقده‌در.

قسمیندن برینك جزء اولی (مفعولن) اولور. بوکا (اخرم) نامی ویریلیر. دیکرینك جزء اولی (مفعول) بولنور. بوکا (اخرب) تسمیه اولنور. اسهل والطف اولان قسم ثانینك آهنکنه متابعت دها زیاده موافق طبیعت اولدیغندن اغلب رباعیات اخرب واقع اولور.

(مدرسه خاطره‌لری) مندرجاتندن اولان (شعرده رباعی) بندنده رباعینك ذکر اولنان یکرمی درت نوعی ایچون برر مثال کوسترلمش ایدی. بوراده مختلف بعض امثله ایرادیله اکتفا ایده‌جکز:

عشاقه دکل قید علایق لایق
هرکز غم روزکاری چکمز عاشق
قید غم روزکار بر علتدر
اول علته عشقدر طبیب حاذق

فضولی

ارباب کمال پیشوایی نیلر
شهراهی بولان راهنمایی نیلر

اسباب یقین دلیله محتاج اولماز
سکان حرم قبله نمایی نیلر [*]

سید وهبی

دلدن هوس عارض آلك چیقماز
مانند سویدا غم خالك چیقماز

چشممدن اکرچه نقش عالم چیقدی
بر وجه ایله تصویر جمالك چیقماز

فصیح دده

سینه‌مده یانار نار تجلادر بو
تکریم اولنان آدم معنادر بو

فهمنده فلاطون خرد عاجزدر
دل نامنه بر نکتهٔ غرادر بو

اسرار دده

ترانه. دوبیت — رباعی (ترانه) و (دوبیت) ناملریله دخی یاد اولنور.

ساحر میسین ای ترانه پرداز شهیر
بر نغمه ایله بیك کوکل ایتدك تسخیر

تهییج طبیعت ایتدی آهنك نوك
یکدن سکا بر ترانه ایتدم تحریر

رباعیسنده ایکنجی (ترانه) رباعی معناسنده قوللانلمشدر.

---

[*] سید وهبی بومضمونی:

مستغنیٔ ارشاد اولور ارباب حقیقت
سکان حرم نیلر ایمش قبله نمایی

صورتیله‌ده افاده ایتمشدر.

نديمك :

حالتى اوج رباعيده اوچار عنقا كبى

ديمسندن دخى آكلاشلديغى وجه ايله عثمانليلرك الك چوق والك كوزل رباعى سويلين شاعرى عزمى زاده حالتى اولمق لازم كلير. مشار اليهك بر مجموعهٔ مخصوصه تشكيل ايتديكى ترجمهٔ حالنده محرر بولنان رباعياتندن پك آزى رسيدهٔ نظر استفاده‌مز اولمشدر.

عجمده الك بيوك رباعى ناظمى :

قومى متفكرند درمذهب ودين
جمعى متحيرند درشك ويقين
ناكاه منادىٔ برآيد زكمين
كاى بى‌خبران راه نه آنست ونه اين

ديمش اولان عمر بن الخيامدر. عربده ايسه الك لطيف، الك عاشقانه ترانه‌لر حضرت عمر بن الفارضدن ايشيدلمشدر. شو رباعى مشار اليهكدر :

روحى لك يا زائر فى الليل فدا
يامونس وحشتى اذا الليل هدى
ان كان فراقنا مع الصبح بدا
لا اسفر بعد ذاك صبح ابدا

(تجاهل عارف) مبحثنك نهايتنده ايما اولنديغى اوزره بز رباعيده بيت اولك دخى غيرمصرّع اولمسنى تجويز ايدرز.

مثنوی — هر بیتی باشلی باشنه مقفی اولان نظمدر . نظمك بو درلوسی الڭ زیاده حکایات قبیلندن اولان آثارده یاقیشیق آلیر . مثنوی

مثال :

آفتـاب قریش اولنجه عیـان
ظلمات اوزره اولدی نورفشان

نورِ وجهی اولنجـه پرتوبار
سـینه‌لر اولدی مطلع الانوار

مست شـبر افکن ایلدی عربی
کوثر نطق جانفزای نبی

قیلدی الله اوقوم فیروزی
شرف اندوز وحـدت آموزی

آز زمان ایچره ایلدی رهبین
اندلس خلقنی اونور مبین

نور علم اول دیاره عکس ایتدی
ظلمت جهل محو اولوب کیتدی

دیکر :

جمعیتی سیر ایت کیدییور صانکه جهاده [*]
دین غیرتی سـوق ایتمش آنی فتح بلاده

[*] وقتیله اوروپادن قدس شریفه طوغری حرکت ایدن اهل صلیب هنگامه‌سی .

طوفان جنون دیدسه بو طغیانه سزادر
هم قهقههزا طوغریسی هم گریه فزادر

آلدقلری هر ناحیه بر مسلخه دوندی
قالدقلری هر بلدهده بیك عائله سوندی

اول طائفهیه پیشرو اولمشدی دواهی
دنیایی خراب ایتدی زهی جند الهی

مربع

مربع — هر بندی دردر مصراعدن مرکب اولان نظمدر .

برنجی بندده دردنجی مصراعك دیگر اوچ مصراع ایله همقافیه اولمسی شرط دکلدر . دردنجی مصراع تکرر ایدرسه آکا (مربع متکرر) نامی ویریلیر .

مثال :

حاصلم برق حوادثدن ملامت داغیدر
مسندم کوی ملامتده فنا طوپراغیدر
زار کوکلم تنده زندان بلا طوتساغیدر [*]
رحم قیل دولتلو سلطانم مروت چاغیدر

❊

دور جورندن تن وجانمده راحت قالمدی
صورت حالمده آثار فراغت قالمدی

[*] (طوتساق) اسیر دیمکدر .

محنت وغمِ چکمکه من‌بعد طاقت قالمدی
رحم قیل دولتلو سلطانم مروت چاغیدر

§

گور فضولینك رخ زردنده اشك آلنی
پردهٔ ادبار طوتمش صورت اقبالنی
دردمند کدر عنایتلر ایدوب صور حالنی
رحم قیل دولتلو سلطانم مروت چاغیدر

فضولی

برمربعی تشکیل ایدن بندلرك دردنجی مصراعلری تکرر ایتمیوب‌ده قافیه‌جه یکدیگره توافق ایدرسه آکا (مربع مزدوج) تسمیه اولنور. (وفا ایله صفا بیننده مشاعره) سرلوحه‌سیله یازیلان منظومهٔ آتیه مربع مزدوجك ایکیشر ایکیشر توافق ایدن قسمندندر:

و — المده ساغر ایسترم
یانمده دلبر ایسترم
ترانه پرور ایسترم
پرمده گلشن اولملی

ص — خماری وار، می ایستم
اوزون کیدر نی ایستم
خلاصه : برشی ایستم
فقط کوکل شن اولملی

و — جهانی طوتدی دودغم
کورنمیور حدود غم
آلای آلای جنود غم
نصل مظفر اولملی

ص — هجوم ایدنجه غم سکا
بنم کبی کورین آکا
طورورمی قارشی باق بکا
ار اولملی ار اوملی

و — زمانه خلقی بی وفا
نه‌در بو چکدیکم جفا
جهانده کورمدم صفا
او باشـقه عالم اولملی

ص — سن آلت جفـا ایکن
جفادن اشـتکا نه‌دن
وفالی آدم ایسـتین
وفالی آدم اولملی

—❦—

مخمس **مخمّس** — هر بنـدی بشر مصراعـدن مرکب اولان نظمدر .

مخمس متکرر بشنجی مصراع تکرر ایدرسـه آکا (مخمس متکرر) نامی ویریلیر. مربعده اولدیغی کبی مخمسك دخی برنجی بندنده بشنجی مصراعك دیکر درت مصراع ایله همقافیه اولمسی شرط دکلدر. برمخمسی تشکیل ایدن بندلرك بشنجی مصراعلری تکرر ایتمیوب ده

مخمس مزدوج قافیه‌جه یکدیکره توافق ایدرسـه آکا (مخمس مزدوج) تسمیه اولنور .

مثال :

خوش کلدڭ ای خدیو اکرم
لطفکله کوکللر اولدی خرم
شاد اولدی مکارمکله عالم
هر کونه مأثرڭ دمادم
آرایش عرصهٔ جهاندر

رأیکله ایدر زمینی تسخیر
کردون کهن دیدکلری پیر
کیم سنده‌کی پاك رأی وتدبیر
چرخڭ النه کشیده شمشیر
بازوسنه آهنین کماندر

باب کرمڭ جهانه مأوا
فخر ایتمه‌ده خدمتکله دنیا
ای صدر کزین عالم آرا
تشریفڭ ایله بو صدر والا
مغبوط فراز آسماندر

ندیم

مخمسڭ بندلرنده تکرر یاخود قافیه‌جه یکدیکره توافق ایدن شی مطلقا مصراع اولمق لازم کلمز، بعضاً بیتده اوله‌بیلیر.

مثال :

سایهٔ دیکر کوزتمم مستظل یار ایکن
سایه خواه اولسونمی فکرم بویله پرتوبار ایکن
سایهٔ طوبایی آکمم نونهالم وار ایکن
وارایسه بندن جدا دوشسون رجالڭ سایه‌سی
الویرر بر شاعره بر نونهالڭ سایه‌سی

ـ

کرچه مهر دور فیضن اولمقله بولدم اشتهار
باینه دوشمك مراقدر هر آقشام سایه‌وار
بنده مستغنی طبیعت ، نونهالم سایه‌دار
وار ایسه بندن جدا دوشسون رجالك سایه‌سی
الویرر بر شاعره بر نونهالك سایه‌سی

مسدس — مسدّس — هر بندی آلتیشر مصراعدن مرکب اولان نظمدر.

مسدسده درت مصراعدن صکره بر بیت ایراد اولنور.

مسدس متکرر — بو بیت تکرر ایدرسه آکا (مسدس متکرر) نامی ویریلیر. تکرر ایتمیوب ده دیکر اوچنجی بیتلرله قافیه‌جه توافق ایدرسه آکا

مسدس مزدوج — (مسدس مزدوج) تسمیه اولنور.

واصفك :

کیم اولور زور ایله مقصودینه رهیاب ظفر
کلیر البته ظهوره نه ایسه حکم قدر
حقه تفویض امور ایت نه الم چك نه کدر
قیل سوزم عارف ایسه‌ڭ کوش قبوله کوهر
محنتی کندینه ذوق ایتمه‌در عالمده هنر
غم وشادئ فلك بویله کلیر بویله کیدر

بندینی محتوی اولان مسدس متکرر، فضولینك :

دون سایه صالدی باشمه بر سروسر بلند
کیم قدی دلربا ایدی رفتاری دلپسند
کفتاره کلدی تا که آچوب لعل نوشخند
بر پسته کوردم آنده دوکر ریزه ریزه قند
صوردم مکر بودرج دهندر دیدم دیدی
یوق یوق دوای درد نهانکدرر سنك

بندینی مشتمل بولنان مسدس دخی مزدوج قبیلندندر.

مربع ومخمسده اولدیغی کبی مسدسك دخی برنجی بندنده اوچنجی بیتك دیکر درت مصراع ایله همقافیه اولمسی شرط دکلدر.

— ·:✦:· —

مسمّط — بیتلری اکثریت اوزره قافیه‌لی درت جزءدن متشکل اولان نظمدر. مسمط

مثال :

کوکلم لیال فرقتك بیدار یاربخوانیدر
فکر ایتدیکم بر آفتك دیدار نور افشانیدر

عکس ایتدی یاك واحسرتا طاغلره چیقدم آشنا
هر طاغده‌کی قلبی صدا افغانمك افغانیدر

بیهوده دوشمش یاره دل دلبرده سنك خاره دل
چوقدن بری بیچاره دل نالندهٔ هجرانیدر

اولمقده‌در دامنفشان فیض حقیقتدن جهان
لبریز فریاد اولمیان یارب کیمك وجدانیدر

ای فارسانك سروری اول سن‌ده بنلكدن بری
زیرا جهانك هر یری بر امتحان میدانیدر

نفعینك مشهور قصیدهٔ ربیعیه‌سی سراپا بویولده‌در . مسمط كوزل یازیلیرسه پك دلنشین اولور .

(مربع) مبحثنده مندرج اولان (وفا ایله صفا بیننده مشاعره) منظومه‌سی شو صورتده یازیلیرسه مسمط نوعندن عد اولنور :

المده ساغر ایسترم یانمده دلبر ایسترم
ترانه پرور ایسترم یرم‌ده كلشن اوللی

ترجیع بند — ترجیع بند — مختلف القوافی برقاچ قسمدن مركب اوله‌رق هر قسمنك نهایتنده یالكز بر بیت تكرار ایدیلن نظمدر.

تركیب بند — قسملرك نهایتلرنده باشقه‌جه برر بیت ایراد اولنورسه آكا (تركیب بند) دینیلیر . مثال اوله‌رق ضیا پاشانك الڭ كوزل والڭ مشهور اثرلرندن اولان ترجیع بند ایله تركیب بندی اخطار ایدرز .

ترجیع خانه — تركیب خانه — واسطه — بند — ترجیع بندك هر قسمنه (ترجیع خانه) ، تركیب بندك هر قسمنه‌ده (تركیب خانه) تعبیر اولنور. كرك ترجیع بندك، كرك تركیب بندك اقسامی آره‌لرنده بولنان بیتلره (واسطه) یاخود (بند) نامی ویریلیر. برقسمه واسطه‌سیله برابر (بند) دینلدیكی‌ده واردر .

ضيا پاشايه كلنجه‌يه قدر روحئ بغداديننك مشهور اولان ترکیب بندینه شعرا طرفندن يازيلان نظيره‌لردن هيچ برى آنده‌كى لطافته حقيله اشتراك ايده‌مه‌مش اولديغى حالده پاشا نظيره‌كويانك جمله‌سنه تقدم ايتمك كبى عالم ادبياتجه حقيقةً بيوك صاييله‌جق برموفقيته مظهر اولمشدر. حتى روحى‌يه خطاباً :

ميدان سخنده يوق ايكن سن كبى برار
برشاعر روم اولدى سكا شمدى برابر

ديمسى فخريه سويلمك دكل ، تواضع كوسترمك قبيلندن عد اولنسه لايقدر . ترجيع بندى ايسه اشتمال حكم جهتيله البته تركيب بندينه فائقدر . كمال بكك :

ترجيع ايله فكرى قيلدك اعلا
تركيب ايله شعرى ايتدك احيا

اعترافى حقيقته موافقدر .

ترجيع بند سويلمك تركيب بند سويلمكدن كوجدر . چونكه ترجيع بندده سرد ايديله‌جك افكار دائما برنقطه اوزرينه كيدر . يوز يكرمى بيت سويليوب‌ده هراون بيتده كمال مناسبتله بركره :

سبحان من تحيرفى صنعه العقول
سبحان من بقدرته يعجز الفحول

ديمكده‌كى اشكالى شاعر اولانلر تقدير ايدرلر . تركيب بندده

ایسه افکار بنه مناسبت دائره‌سنده اولمقله برابر نقاط مختلفه‌یه توجه ایده‌جکندن تنظیمنده اودرجه صعوبت چکلمز .

تربیع

تربیع — اولدن سویلنلمش برمنظومه‌نك هر بیتنی مطلعده هرایکی مصراعیله، دیکرلرنده یالکز برنجی مصراعیله همقافیه اولمق اوزره ایکی مصراع ضم ایده‌رك درت مصراعه ابلاغ ایلمکدر .

مثال :

آلدم آتش بر زمان بر آتشین رخساره‌دن
فرق اولنمز شمعی بر آتشفشان سیاره‌دن
« ویردم آتش دلره سوزدل آواره‌دن
« ایلدم ایجاد بیك یانغین بر آتشپاره‌دن

§

بیم هجرك ویردی دهشت طبع غمپرورده‌مه
ایله کل انصاف باق برکره روی زردمه
« چاره‌سازم، کیتمه کیم روز فراقك دردمه
« قطع امید ایتدیکم کوندر حصول چاره‌دن

§

وارسون اولسون شیوهٔ ایران طباع ناسده
باشقه‌در فکرم، دکلدر طبعم اول مقیاسده
« کرچه مهلك بر تأثر وار دل حساسده
« اشتکا ایتمز عجم طرزنده سینه‌م یاره‌دن

§

چشم بی‌فر یاد چشمانکله پرآب اولمه‌ده
جسم لاغر تاب هجرانکله بی‌تاب اولمه‌ده
« طفل نوسودای دل کیتدکجه بی خواب اولمه‌ده
«کرچه درقید اولدیغم بر قالمیور کهواره‌دن

§

دقت و رقت ایدر اربابی محنت سرشت
راحت ایتمك ایستین دل اولمسون دقت سرشت
« سالب آرامدر ناجی دل رقت سرشت
« مالك اولسه‌م کاشکی برقلبه سنك خاره‌دن

ایکی مصراعه کذلك ایکی مصراع ضمندن اوچ یاخود درت مصراع ضمی — ضمیمه‌نك اصلدن زیاده اولمسی اصل ایله متساوی بولنمسندن دها طبیعی کورنمسنه مبنی — انسب اولدیغندن تربیع الك زیاده غزله یاقشدیغی حالده (تخمیس) ویا (تسدیس) قدر لطافتلی اولمق استعدادینی حائز بولنه‌ماز.

تربیعده الك زیاده دقت اولنه‌جق جهت ضمیمه‌نك معنیً اصله کمال ارتباطیله برابر لفظاً دخی آنکله هم آهنك اولمسیدر. اکثریا اولدیغی وجه ایله اصل باشقه برشاعرك اثری ایسه تربیع سراپا بر طبیعتك محصولی کبی کورنملیدر. بویله اولمیوبده ضمیمه اصله نسبتله آشاغی بولنورسه یامه کبی کورینه‌رك اصحاب ذوقی مجبور تبسم ایدر. بوملاحظه (تخمیس) ایله (تسدیس) ه دخی شاملدر.

(تربیع) ایله (مربع) بیننده‌کی فرق تعریفلرینه مراجعتله آکلاشیلیر. هر تربیعدن بر مربع وجوده کلیرسه‌ده آکا اصطلاحاً مربع دینیله‌مز. تربیعك میدانه کتیردیکی مربعه‌ یینه تربیع تعبیر اولنور.

تخمیس

تخمیس — اولدن سویلنلمش بر منظومه‌نك هر بیتنی مطلعده هر ایکی مصراعیله، دیکرلرنده یالکز برنجی مصراعیله هم‌قافیه اولمق اوزره اوچ مصراع ضم ایده‌رك بش مصراعه ابلاغ ایلمکدر.

تخمیس اکثریا غزلده اجرا اولنور.

مثال:

شو بر غریب کبی وقت احتضارنده
که پاره پاره کفن دوش افتقارنده
انین حسرت ایدر قبرینك کنارنده
« نه‌در اونوحه شو ویرانه‌نك جوارنده
« طوقندی خاطرمه حال انکسارنده

§

نه‌ذوق الفت یاران نه‌شوق انس کتاب
شرابدر بکا امداد ایدن شراب شراب
دوشوب برهنه‌سر آلودهٔ غبار وتراب
« دکل غریب بولنسه‌م مدام مست خراب
« مسافرم وطنك بر خرابه زارنده

§

نه درددر که ایدر بویله زار زار بنی
نه بختدر که ایدر بویله بی قرار بنی
ایدن نه در بیله‌مم بویله بی مدار بنی
« هواده یاپراغه دوندردی روزکار بنی
« خزانه منتظرم عمرمك بهارنده

§

زیانه چیقدی بتون انتفاع ملك وجود
یتر بکا یتر اولدی صداع ملك وجود
وطنده اولسه چکلمز نزاع ملك وجود
« ایدرسه‌دل یری واردر وداع ملك وجود
« غریبه یر بولنورمش عدم دیارنده

§

رجای باده ایله دستبوس خمارم
شرابسز طوره‌مم نشئه‌دن ده بیزارم
شو بزم کهنه‌ده بر سودسز کنهکارم
« قراریاب اوله‌مم کرچه مست سرشارم
« حسد اورنده که آسوده‌در مزارنده

§

روامی (اکرم) اونوتمق اومهر غناجی
رواده اولسه نه‌ممکن کوکلدن اخراجی
خیاله بارقه‌لر صالدی شوق منهاجی
«کوکل اونوسفر نور طلعتك (ناجی)
« یانار قیامتـه دك نار انتظـارنده

(تخمیس) ایله (مخمس) بیننده‌کی فرق تعریفلرینه مراجعتله آکلاشیلیر. هر تخمیسدن بر مخمس وجوده کلیرسه‌ده آکا اصطلاحاً مخمس دینیله‌مز. تخمیسك میدانه کتیردیکی مخمسه ینه تخمیس تعبیر اولنور.

تسدیس

تسدیس — اولدن سویلنلمش بر منظومه‌نك هر بیتنی مطلعده هر ایکی مصراعیله، دیکرلرنده یالکز برنجی مصراعیله همقافیه اولمق اوزره درت مصراع ضم ایده‌رك آلتی مصراعه ابلاغ ایلمکدر.

تسدیس اکثریا مطالع منتخبه‌ده اجرا اولندیغندن شویله‌ده تعریف اولنه‌بیلیر: اولدن سویلنلمش برمطلعی برنجی بندده آنك هر ایکی مصراعیله همقافیه اولمق ودیکر بندلرده یالکز مصارع ملحقه بربرلریله مقفی بولنمق اوزره درت مصراع ضم ایده‌رك آلتی مصراعه ابلاغ ایلمکدر.

مثال:

هجراندن شکایت

یقیلوب قصر فلك خاك ایله یکسان اولسه
مهر وماهی عدمك قعرینه غلطان اولسه
عالمك عنصر واجزاسی پریشان اولسه
غرق طوفان قضا لقمهٔ نیران اولسه

« دار دنیا دلی کوکلم کبی ویران اولسه [*]
« نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه

§

هجره دوشدم ینه چشمانمه تار اولدی جهان
باقه‌ده آتش سیال کبی جسمی جان
نه یمان درد ایمش الله بو درد هجران
اوله شاید که خلاصه بو بلادن امکان
« دار دنیا دلی کوکلم کبی ویران اولسه
« نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه

§

آهنه سوزشنه باقدك ای ماه جمال
ایلدك (اکرمی) هجرکله پریشان احوال
ایده‌رك یأس ایله قورتلمغه بیك چاره خیال
کلیور خاطره بی چاره لکمدن بو مآل
« دار دنیا دلی کوکلم کبی ویران اولسه
« نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه

(تسدیس) ایله (مسدس) بیننده‌کی فرق تعریفلرینه مراجعتله آکلاشیلیر. هر تسدیسدن بر مسدس وجوده کلیرسه‌ده آکا اصطلاحاً مسدس دینیله‌مز. تسدیسك میدانه کتیردیکی مسدسه ینه تسدیس تعبیر اولنور.

---

[*] بو مطلع یحیی بککدر.

تهزیل

تهزیل — جدی بر اثری هزل صورتنه قویمق، تعبیر دیکرله: هزل صورتنده تنظیر ایتمکدر.

تهزیل — که اکثریا نظمده اجرا اولنور — دائرهٔ ادبدن چیقلمامق شرطیله لطائف ادبیه‌دن معدود اولور. بو یولده اسلاف ایچنده اك زیاده مشهور اولانلردن بری:

بیابیا نکهی کن زمن بخواه مرکب
چیقار بودمده دیبکدن عجب سیاه مرکب

دیمش اولان (مرکبجی هوایی) درکه بعض تهزیلاتی اصللریله برلکده بروجه آتی ایراد اولنور:

دردسردن نیجه آزاد اولور اول طائفه کیم
باده نوش ایلیه‌جك یرده کلاب ایسترلر

سن همان دلده‌کی نقش هوسی محو ایله
سندن ای خواجه نه دفتر نه کتاب ایسترلر

نابی

صانجیدن قیشده نیجه قورتیلور اول طائفه کیم
چوربا نوش ایلیه‌جك یرده خوشاب ایسترلر

سن همان قیشده چارقسز قومه شاکردلری
سندن ای اوستا نه قالچین نه چوراب ایسترلر

هوایی

دلی نه نائل ذوق وصال یار ایده‌بیلدك
نه قائل الم کنج انتظار ایده بیلدك

رجای وصل ایله اول شاهه عرض حاللر ایتدك
نه بر محلی دیدردك نه درکنـار ایده‌بیـلدك
نابی

دلی نه مائل وادیٔ کسب وکار ایده‌بیلدك
نه سـائل در نابسـتهٔ کبـار ایده‌بیلدك

بیوك صاریق ایله شاکردمز بو بابه کتیردك
نه بر افندی دیدردك نه کیسه‌دار ایده‌بیلدك
هوابی

کردون ویردی چهرهٔ مهر و مهه کساد
حفظ غبـار خاطرمه بر یر ایستـسـه‌م
نابی

شاکردلر سیلر سوپورر خردواتی هپ
دکانده بوریا بوله‌م منـدر ایستـسـه‌م
هوابی

طاغتدك خواب ناز یاری ای‌فریاد نیلرسین
ایدوب فتنه‌یله دنیایی خراب آباد نیلرسین
نابی

طاغتدك آربه وبوغدایمی ای باد نیلرسین
ایدوب خرمنکهم یکسر خراب آباد نیلرسین
هوابی

طربزونی حافظ زهدی افندی مشهور:

بر ملکسیمایی کوزلر کوزلرم

نقراتلی شرقی‌یی :

اولم اوچ بیك بش بیك آلتون طالبی
چونکه بوقدر بویله امیدك دیبی
شمدیلك اولسه بکا کافی کبی
بر بشی بر یرده کوزلر کوزلرم

یوللو تهزیل ایتمش ایدی .

توصیف — برشیئی کوز اوکنه کتیره‌رك تجسم ایتدیره‌جك صورتده او شیئك حالنه مناسب برطاقم تعبیرات ایله تعریف ایتمکدر . توصیف

بویولده تعریفی مشتمل اولان اثره‌ده توصیف دینیلیر.

مثال :

سلطان سلیم قامتی طوله مائل ، کیکلری قالین ، اوموزلرینك آره‌سی غایت واسع، وجودینك نصف اعلاسی نصف اسفلندن قیصه، باشی بیوك، قاشلری چاتیق، یوزی مدور وقرمزی، بییقلری چهره‌سنه بر غریب هیبت ویرر حالده بیوك ، آرسلان کبی آغزی ایری ، چکه کیکی واسع وقوی بردهشتلی قهرمان ایدی. هله جبهه‌سنك انتظام و نورانیتیله کوزلرینك کاه بر فکر حکیمانه کبی منظورینك کوکلنده اولان اك پنهان کوشه‌لره دخول ایدر یولده وکاه بر زبان کویا کبی نظرلره افشای مرام ایدر صورتده باقشلری استعدادینك فوق العاده‌لکنه بر واضح برهان ایدی . سیرتده ایسه قدرتك نادراً تزیینده بذل کمال ایتدیکی خوارق عاداتدن

معدود بر ذات اولەرق علو همت، متانت عزم، کبر نفس، اتساع تصور، حدت ذکا، عمق نظر، سرعت انتقال، اصابت ظن، جلادت فطریه، مهارت حربیه، میل انقلاب، تحقیر عادات، نفوذ امر، القای دهشت، شدت شکیمه، غلبهٔ مشکلات، نفرت لذائذ، استخفاف حیات کبی هر بری برقهرمانه سرمایهٔ افتخار اولەجق بر چوق مزیات جلیلەیی جامع اولمقله برابر فطرتنده شهوت و راحته انهماك اولمامق جهتیله خالی زمانلرینی صحبت علما ومذاکرهٔ علوم ایله امرار ایتمش ایدی.

کمال

توصیفاتده تفصیلات زائدەدن احتراز ایله برابر لزومی قدر ایضاحات اعطاسنه اعتنا ایدلملیدر. توصیف بر صورتده اولملی که مقتضای حاله نظراً آنده نه زیاده، نەده نقصان کورلملی. بر طاقم زوائدی مشتمل توصیفات فنا یازلمش رومانلرده پك چوق بولنور. (بوآلو) نك دیدیکی کبی برکاشانه توصیفنده قرق صحیفه یازی اوقونماز.

توصیفاتده لزومنه کوره طمطراقلی، پارلاق الفاظ وعبارات قوللانمق ممدوح اولمقله برابر اغراقات ایرانیەیی تنظیر ایدرجه‌سنه کیفیتی طبیعیلکدن چیقارمق مقدوح اولور. هنر توصیفه طبیعیلك ایچنده بر شعشعه ویرمکدر. بر نجره جامی کونشدن دها ضیادار کوسترمکه قالقشمق عیدر. نابینك:

آیا صوفیه خود او اعجوبهٔ دهر
قبەسی ثامن اجرام سپهر

بیتندەکی قبه ایله تفعینك:

نه‌در او قصر معلی کنار دریاده
که عکس قبه‌سی اولمش نظیرهٔ گردون

بیتنده‌کی قبه عکسنه باقه‌جق اولسه‌ق نه لطافت کوره‌بیلیرز ؟ اسکی آثار ادبیه‌مز ایچنده فنا توصیف ایچون مثال نه قدر چوق ایسه ایی توصیف ایچون مثال اودرجه آزدر. بونك سببی قدمای ادبانك ایشی طبیعیلکدن چیقارمغی بر بیوك معرفت عد اتمش اولملریدر. مثلا برطاغ توصیف اولنه‌جق، آنلرك مذاقنه کوره «چون فراز کوهه یتدی برسرا فراز کوردی‌که سایهٔ دامنی سر آسمانه سایبان وزبانهٔ تیغی خنجر مریخ ایله همزبان» یاخود «ناکاه برکوهه ایردی‌که علو مرتبه‌ده شرفه‌سی کنگرهٔ افلاکه همسر وغایت عظمندن کرهٔ زمین زیر دامننده برتودهٔ احقر»[*] کبی بر طاقم یاوه‌لر سویلنلملی. بویله شیلردن آرتق نفرت ایدلدی. واقعا مبالغه‌سز ادبیات اوله‌ماز، حتی ادبیات ایچون مبالغه برلازم غیر مفارقدر اما بویله‌لرینی سلامتدن بهره‌دار اولان هیچ بر طبیعت قبول اتمز. بونکله برابر مثلا عزت ملانك برمتطبب حقنده‌کی :

اوتقلتله چوکدی کلوب منده‌ره
مریضی یاتیردی همان قان تره

کوروب آنی علت فرار ایلدی
صاووشدی دیو افتخار ایلدی

---

[*] بوعباره‌لر (همایوننامه) دندر .

توصیفی مبالغه‌لی اولدیغی ایچون رد اولنه‌ماز . الڭ کوزل توصیفاتدن اولمق اوزره کمال بکك کلیبولی‌یه عائد اولان (توصیف غروب)نی اخطار ایدرز . (ده‌لیل) دن مقتبس اولان شو پارچه‌یی دخی اسلوب ساده ایله یازلمش برتوصیف اولمق اوزره عرض ایلرز :

آغاز پرواز

باقکز شو یاورو قوشجغزی طیرانه آلشدرمغه آناسی ، باباسی نه‌قدر جدی برغیرت شفقت پرورانه ایله چالیشیورلر !

وقت آقشام ، طبیعت سکون حالنده ، هوا لطیف وخوشبو ، اورته‌لق یشیللك .

طائر نورسیده لطافت ایچنده بولنان اطرافه باقه کندنده بر شوق پرواز حس ایده‌رك مینی مینی قانادلرینی آچوب اوزمانه قدر محبس تربیه‌سی اولمش اولان یووه‌دن برکره هوالانیر ، چیقار . جوارده بولنان بر آغاجك اینجه دالی اوزرینه قونه‌رق دال ایله برابر صاللانمغه باشلار .

اوچه‌بیله‌جکنده تردد اوزره بولنور .

برآره‌لق تتره‌مکده اولان قانادجقلریله برتجربهٔ طیران اجراسنه دها جسارت ایده‌جکی آکلاشیلیر . ینه طورر . ینه اوچمغه یلتنیر .

بویلتنشلر اثناسنده تلاش ایچنده بولنان والدینی نوهوس یاورو-جقلرینك اطرافنده اوتیشه اوتیشه اوچیشه‌رق حس احترازینی تعدیل ایله کندیسنه جرأت جدیده ویرمکه سعی ایدرلر . بوکره دخی کمال احتراز ایله پرواز ایدر . برآز کیدر ، اوچه‌بیلدکده اولدیغنی کورنجه آرتق اجنحهٔ نورسته‌سنه کرکی کبی اعتماد ایده‌رك ، انبساط ویره‌رك یول آلمغه باشلار .

هوا بوبزلطیفی قوجاغنده برآز کوتوردکدن صکره اوراده‌کی

چنستان اوزرینه خفیفجه براقیورر . پدر ومادر کمال افتخار ایله نغمهٔ مسرتلرینی تکرار ایدرلر .

نوطیران یاوروجق بو دفعه دها جسورانه بر طور ایله قالقەرق پروازه آغاز ایلر . ینه دوشر . ینه قالقار .

بویله دوشه قالقه عاقبت قانادلرینه جداً کووه‌نه‌بیله‌جك برحاله کله‌رك بی‌پروا پرواز ایدر کیدر .

ایشته اوزمان والدینیله کندی بیننده تعاطی اولنان دلفریب آوازه‌لر اجرای وداع خدمتنی ایفا ایلمش اولور .

اعنات — سجع ویا قافیه‌ده بونلرك صحتنده دخلی اولمیان بر حرفی التزام ایتمکدر. اعنات

مثلا (کمال) و (مثال) کلمه‌لرندن یاپیلان سجع ویا قافیه صحت اوزره بولنور. فقط (کمال) ه (همال) ترفیق ایدیلیرسه (م) حرفی التزام ایدلمش اولور. بوصنعت لفظیه (التزام) و (لزوم مالایلزم) عنوانلریله دخی یاد اولنور .

مثال :

«داخل حکومته خودبخود دخوله فرد آفریده جسارت ایده‌مز ایکن نصل کله‌بیلدیکز ومؤاخذه وجزادن نه‌وجه ایله قورتیله‌بیلیرسکز؟» یوللو خطاب وعتاب (١) ویوزندن لمعان ایدن شعلهٔ مسروریتی ستر واخفاده پیچ وتاب (٢) ایلدکده . . . کامل پاشا

دیگر :

نستور وفلوقتت تخطئه نیتنه خیمه‌سنه کله‌رك ندامت علنیه‌سنی کوردکلرنده معاملهٔ مؤاخذه‌یی لسان تسلیته تبدیل (۱) ویأس وفتوری تعدیل (۲) ایلدیلر ایسه‌ده . . . کذا

دیگر :

دنیاده شرف انسانیت فیض معرفتدن عبارتدر، بوقسه نصاب علمه ملك (۱) ویا تحصیلنه سعیك (۲) اولمیان عوامك هوامدن هیچ فرقی اوله‌ماز . کمال

دیگر :

بر واقعه‌در بو قلبه عائد
اولماز صانیرم بیانی زائد

مضمون حزینی اشتکادر
تأثیری مهیج بکادر

معذور طوتار بلا شناسان
بازمازدم اولیدی کتمی آسان

زائد کورن اهل دل دکلدر
انسان قیلغنده آب وکلدر

کیم دیردی کوکل کلیر بو حاله
امکان ویریور قضا محاله

واسعدی خیالك مسیری
اولدز ابدی بربرك اسیری

هر عالمه التحاق ایدردی
اکلنجه‌سی چوقدی بوقدی دردی

ایواه دکشدی شمدی حالت
ایلر بو اسارته دلالت

الله بیلیر که بر زماندر
وردم کیجه کوندوز الاماندر

بر آه کسلدی جسم مجروح
شایسته دینلسه آه ذی روح

اياس بك

سجع مقید قافیهٔ مقیده — بو یولده اولان سجع وقافیه‌لره (سجع مقید) و (قافیهٔ مقیده) دینیلیر.

اعنات طبع وسمعه غایت خوش کلیر بر کلفتدر. سوزك جریان طبیعیسنه خلل ویره‌رك معنانك لفظه تابع اولمسنی انتاج ایده‌بیله‌جکندن التزامنده احتیاطه رعایت ایدلملیدر. افاده طبیعیلك دائره‌سندن چیقه‌جق اولدقدن صکره اعناتك نه اهمیتی قالیر؟ اعناتسز اوله‌رق سویلنلمش برشعر طبیعی اعنات ایله یازلمش بر نظم غیر طبیعیدن البته بیك قات اعلادر.

طرد وعکس — طرد وعکس — بر مصراعی ایکی شطرندن بری تقدیم ویاتاخیر ایدیلنجه مصراع دیکر حاصل اوله‌جق صورتده سویلیوب بونلردن بر بیت تشکیل ایتمکدر.

جناب حق ذاتنـه نظراً بیلمك ، صفاتنه نظراً بیلمه‌مك امکانده اولمدیغنی ناطق اولان :

ممکن دکل خدایی بیلمك‌ده بیلمه‌مك‌ده [*]

مصراعنك بر شـطری «ممکن دکل خـدایی »، دیکر شطری «بیلمك‌ده بیلمه‌مك‌ده» اولوب شطر ثانینـك تقدیمی ویا شطر اولك تاخیری حالنده :

بیلمك‌ده بیلمه‌مك‌ده ممکن دکل خدایی

مصراعی ظهوره کله‌رك :

ممکن دکل خدایی بیلمك‌ده بیلمه‌مك‌ده
بیلمك‌ده بیلمه‌مك‌ده ممکن دکل خدایی

صورتنده بر بیت تشکل ایتمش اولور. بیت آتی دخی طرد وعکسی مشتملدر :

هنکام جوانیدر تحصیل هنر وفنی
تحصیل هنر وقتی هنکام جوانیدر

---

[*] بو مصراع قائلی مجهولمز اولان :

On ne peut le comprendre, on ne peut l'ignorer.

مصراعندن مقتبسدر.

حافظ شیرازینك بو اسلوبده اولان :

ذوقی چنان ندارد بی دوست زندکانی
بی دوست زندکانی ذوقی چنان ندارد

بیتی ضرب مثل حکمندەدر .

بالاده کی ابیاتده کورلدیکی وجهله طرد وعکس ایکی شطردن برینك منتظماً تقدیم ویا تأخیری صورتیله میدانه کتیریلیرسه آکا سادەجه (طرد وعکس) دینلدیکی کبی (طرد وعکس تام) دخی دینیلیر. اما ضیا پاشانك : طرد وعکس تام

کلسه درکاهکه اکرام کوررلر کرما
کرما درکهکه کلسه کوررلر اکرام

بیتنده اولدیغی کبی تقدیم وتأخیر غیر منتظم بر صورتده اجرا ایدیلیرسه آکا (طرد وعکس ناقص) نامی ویریلیر. طردوعکس ناقص

بر نوع تکرار دیمك اولان طرد وعکس مقبول طبع سلیم اولەبیلمك ایچون آنی وجوده کتیرەجك مصراعك حقیقةً برجسته اولمسی لازم کلیر .

—⊰❊⊱—

رجوع — بر نکته‌یه مبنی کلام سابقی نقض ایتمکدر .

رجوع اکثریا افاده ایدلمکده اولان فکره قوت ویا شدت ویرمك مقصدیله اختیار اولنور . حسن اجرایه مقارن اولمق شرطیله بر صنعت مقبوله صاییلیر . عاکف پاشا قصیدهٔ مشهوره‌سنده :

چشم امعان ایله باقدقجه وجود عدمه
صحن جنت کورینور آدمه صحرای عدم

دیدکدن صکره بروجه آتی اجرای رجوع ایله مقصدی اولان مدح عدمی تقویه ایتمشدر :

غلط ایتدم نه روا جنته تشبیه ایتمك
باشقه‌در نعمت آسایش مأوای عدم

طوته‌لم آنده‌ده اولمش نعم کونا کون
اوله محتاج تناولمیدر آلای عدم

نفعی دخی شیخ الاسلام محمد افندی وصفنده‌کی قصیده‌سنده :

نامکی نظم بلندمله چیقاردم فلکه
ایده تا خازن اسرار قضا نقش ختام

خطاسنی تعقیب ایدن :

کیده‌رك عرشه چیقارمقده اولور ، عرشه دکل
ایدرم غایت امکانه وارنجه اقدام

بیتنده كوستردیكی رجوع ایله افاده ایتمكده اولدیغی فكره شدت ویرمشدر .

ندیمك بر ساحلخانه حقنده‌كی توصیفندن اولان وزمانمزك ترویج ایلدیكی اصول نظمه نظراً برایكی مسامحه‌یی حاوی بولنان شو بیتلری دخی رجوع مثاللرندندر :

حبذا كلزار بر فیض تماشای غریب
كیم بهشت هشت آنك بركوشهٔ تنهاسیدر

آكا تنها كوشه تعبیر ایتمك ای كلك بسیم
حق بوكیم غایت خطانك ذروهٔ اعلاسیدر

هیچ تنها بر قالبرمی اول جلالتخانه‌ده
كیم جناب آصفك منزلكه ومأواسیدر

بیت آتی‌ده اویله‌در :

ارباب تشاعر چوغالوب شاعر آزالدی
یوق اویله دكل، شاعرك آنجق آدی قالدی

محاوراتده جریان ایدن «قباحت سنده . سنده دكل، سنی تشویق ایدنده» كبی سوزلر هپ رجوعه راجعدر.

رجوعك برعباره‌ده بردن زیاده اولمسی دیمك اولان تكرری اكثریا حلاوتسز دوشر . هله اهمیتسز عد اولنه‌جق شیلرده «مقبر مقبر دكل بر تربه، تربه دكل بر معبد، معبد دكل بر كره،

کره دکل بر فضای بی‌انتها اولملی ایدی » عبارهٔ مشهورهٔسی کبی کولنج اولمغه لیاقت کوسترر .

حذف **حذف** — سوزی نقطه‌سز حرفلردن متشکل کلمات ایله سویلمکدر .

او وجه ایله سویلنیلن سوزه (محذوف) اطلاق اولنور . حذف کلفت محضه اولدیغندن منفور طبع سلیم اولور . نقطه‌لی نقطه‌سز کافهٔ حروف ایله دخی کوزل سوز سویلمکدن عاجز اولان متشاعرلرك بر آزه‌لق حذفیات وادیلرنده کزیوه‌ کیر مهملات اوللرینه کولنور . ضیا پاشا کبی مقتدر بر شاعرك (خرابات) ده مندرج اولان ایکی قصیدهٔ محذوفه‌سنده انتخابه شایان اوچ بیت بولنه‌میور . بونلرده بوله بیلدیکمز اولدقجه طبیعی سویلنلمش بیت شودر :

عالم سحر حلالم که اولور عصرمده
عالم سحرده هر ساحره آرام حرام

مثلا :

کلمه حل هر مدده روا آکا کلال
حصر اولورمدحکه محصول جواسم مادام

درکه حاسد اولورلرسه محلدر هرکس
کاولمه‌ده ماهمهٔ کوکله مدحك الهـام

کبی سوزلری نیچون سویلملی؟

اسلاف ادبا بو اسلوبده دخی ید طولی کوسـترمشلردر. مقامات صاحبی حریرینك (مقـامهٔ سمرقندیه) ده «الحمد لله الممدوح الاسماء المحمود الآلاء الواسع العطاء المدعوّ لحسم اللأواء» مقدمه‌سیله ایراد ایلدیکی خطبه آثار محذوفه‌نك الڭ مشهورلرندندر. فیضیٔ هندینك برنسخه‌سی حمیدیه کتبخانه‌سنده موجود اولان (سواطع الالهام) نامنده‌کی تفسیر شریفیله ینه برنسخه‌سی اوراده محفوظ بولنان (موارد الکلم) عنوانلی رسـاله‌سی دخی سراپا نقطه‌سزدر. برمکتوبمزده بوبابده ملاحظهٔ آتیه‌یی درمیان ایتمش ایدك:

— فیضیٔ هندینـك (سواطع الالهـام)ی کبی (موارد الکلم) ی‌ده معجز عد اولنه‌بیلیر، فقط بونلرله اوغراشیله‌جق زمان دکلدر. بن آندن (مترجم) ه درج اولنان پارچه‌لری نمونه اولمق اوزره یازمش ایدم. کویا الڭ قولایلرینی انتخاب ایتدیکم حالده قاموسه باقه باقه یورلمش ایدم. بزم بضاعه‌مز آنی حل وترجمه‌یه کافی دکل. اوقوجه آدم لزوم کورمش، اظهـار اعجاز ایتمش. بز حیرتله تماشا ایدییورز، فقط آنکله اشـتغاله

لزوم کورمیورز . چونکه دها مهم مشغله‌مز وار . مثلا انسان (سواطع الالهام) ه بدل (مفاتیح الغیب) اوقورسه البته پک چوق زیاده استفاده ایدر . فیضی مثلا (نصاری) دیه‌جك یرده (رهط روح الله) دیيور . بوکلفت نه ایچون؟ نقطه قویمامق ایچون : بز یازیمزه نقطه قورز ، فقط اوچ کلمه ایله افاده اولنه‌جق معنایی بر کلمه ایله افاده ایدرز . دها مناسب دکلمی؟ »

برمقاله‌مزده دخی ینه بو مبحثده بیان ایتدیکمز افکاره شو فقره ایله نهایت ویرمش ایدك :

— شونی ده علاوه ایده‌یم که حیران کمالی اولدیغمز فیضی اکر عصرمزده بولنوبده کوندن کونه ترقی ایتمکده اولان علوم وفنون حاضره ایله اشتغال ایتسیدی یازه‌جغی شیلر البته الده بولنان آثار جلیله‌سندن زیاده استفاده‌مزی موجب اولوردی . بلکه اوزمان بویله نقطه‌سز کتابلر یازمغه وقت بیله بوله‌مازدی »

بو ملاحظاتی ایراددن مقصدمز کنجلرمزی حذف کبی اضاعهٔ اوقاتدن باشقه برشیئه یارامیه‌جق اولان شیلرله اشتغالدن تحذیردر . حذفه دائر بوقدرجق معلومات استحصالی آنلره کفایت ایدر .

تجرید (حذف) ه (تجرید) نامنی ویرنلر بوصنعتی مشتمل اولان

مجرد آثاره (مجرد) دیرلر .

—•••—

خیفاء — بر کلمه‌سی نقطه‌لی، دیکر کلمه‌سی نقطه‌سز اوله‌رق سویلنیلن سوزدر. خیفاء

(حذف) کبی مصنعات مردوده‌دن اولان خیفا ایچون بدیعیات فارسیه‌ده :

تیغت مدام زینت اسلام وپشت ملك
تختت معد وبخت مدد جیش کامکار

کبی بعض امثلهٔ رکیکه ایراد اولنور. مقامات صاحبی حریرینك (مقامهٔ مراغیه) ده «الکرم ثبت‌الله جیش سعودك یزین واللؤم غض الدهر جفن حسودك یشین» جمله‌لریله باشلایان مقاله‌سی خیفانك الك بلیغ عد اولنان مثاللرندندر.

ترکجه مثال بوله‌مدق. بولمغی آرزوده ایتمیورز.

رقطاء — هر کلمه‌سنك بر حرفی نقطه‌لی، دیکر حرفی نقطه‌سز اوله‌رق سویلنیلن سوزدر. رقطاء

(حذف) و (خیفا) کبی مصنعات مردوده‌دن اولان رقطا ایچون بدیعیات فارسیه‌ده :

چون من از هجر پری رخ صنم توبه‌شکن
بسی آشوب کنـد بلبل خوش طبع چمن

کبی بعض امثلهٔ رکیکه ایراد اولنور. مقامات صاحبی حریرینک (مقامهٔ رقطا) ده «اخلاق سـیدنا تحب وبعقوته یلب» جمله‌لریله باشلایان مقاله‌سی رقطانک اڭ بلیغ عد اولنان مثاللرندندر.

ترکجه مثال بوله‌مدق. بولمغی آرزوده ایتمیورز.

منقوط — کلمه‌لرینک کافهٔ حروفی نقطه‌لی اوله‌رق سویلنیلن سوزدر. منقوط

(حذف) ایله (خیفا) و (رقطا) کبی مصنعات مردوده‌دن اولان منقوط ایچون بدیعیات فارسیه‌ده:

زنغزی زیب تختی زین جیشی
نزیبی جز بخشت زینت تخت

کبی بعض امثلهٔ رکیکه ایراد اولنور.

عربی وترکی مثال بوله‌مدق. بولمغی آرزوده ایتمیورز.

مقطع — صرف حروف منفصله ایله سویلنیلن سوزدر. (حذف) و (خیفا) ایله (رقطا) و (منقوط) کبی مصنعات مردوده‌دن اولان مقطع ایچون بدیعیات فارسیه‌ده : مقطع

زدرد وداغ دوری زرد وزارم
زروی ورای او آزرم دارم

کبی بعض امثلهٔ رکیکه ایراد اولنور.

عربی وترکی مثال بوله‌مدق. بولمغی آرزوده ایتمیورز.

موصل — صرف حروف متصله ایله سویلنیلن سوزدر. (حذف) و (خیفا) و (رقطا) ایله (منقوط) و (مقطع) کبی مصنعات مردوده‌دن اولان موصل بعض بدیعیات فارسیه‌ده حرفلرك ایکیشر ایکیشر، اوچر اوچر، دردر دردر وتمامها متصل اولملرینه‌کوره درت قسم اعتبار اولنه‌رق برنجی، ایکنجی، اوچنجی قسملر ایچون برنجی بیتنك معناسنی بك‌ده آکلایه‌مدیغمز شو رباعی مثال اولمق اوزره کوسترلمشدرکه مصراع اولی (مقطع) قبیلندندر : موصل

ای دردل آزردهٔ ازرخ آذر
مانی برهرکزخطتو چون چاکر

غیر شکن جعد کشت کلك قضا
مشکل بکشد بشکل چنبر عنبر

دردنجی قسم ایچون دخی مثال (مدرسه خاطره‌لری) مندرجاتندن و شاعر مشهور سلمان ساوجینك آثارندن اولان:

سستپاشتاشتبتنپست
بتپشپشتتنسستشکست

بیتیدرکه شویله اوقونور:

سست پاش تاش تب تن پست
بتپش پشت تن سست شکست

اوراده بروجه آتی بیان ملاحظه ایتمش ایدك:

— بو وجهه ایله مصراعلری سراسر بتیشیك یازیله‌رق چوجقلرك قوهٔ ذکاسنی امتحان ایچون درمیان اولنور ترکجه ایکی بیت مشهور وار ایسه‌ده آنلر بعض حروف منفصله‌یی دخی حاوی اولدقلری حالده قاعدهٔ املایه بتون بتون مغایر اوله‌رق صورت متصله‌ده یازلدقلری جهتله بالاده‌کی بیته مقیس اوله‌مازلر.

آکا قیاس اولنه‌جق بیت وزن دیکرده بولنمقله برابر اولسه اولسه شو اوله‌بیلیر :

لبیبمشهملکبیمحنتم
فلکجنتمسینبنمجنتم

انسان نه مقلد شیدر! بو بیتی معاصرین ارباب قلمدن سر۔لوحه یاپدیغم بیته بر کتابده بمله برابر تصادف ایدن بر ذات یاریم ساعته قریب زمان صرفیله سویلمشدر. بویله حروف متصله‌دن کلام منثور ترکیبنده بیله کوجلك اولدیغی حالده کلام موزون، خصوصیله برمطلع خوشمضمون انشاسی دها مشکل اولمق طبیعی بولندیغی جهتله مقلد افندی‌یه بر آفرین اولسون ویرلملیدر. بیت شویله اوقونور :

لبیبم شه ملك بی محنتم
فلك جنتمسین بنم جنتم

معجم — هیچ بری مکرر اولمامق اوزره عربی ویا فارسی حروف هجانك کافه‌سنی حاوی اوله‌رق ایراد اولنان جمله‌در. مصنعات مردوده‌نك الك بربادلرندن بری‌ده بودر. بونك معجم

ایچون مثال اوله‌رق بدیعیات فارسیه‌ده — معهود دالی ذال اوقومق قاعده‌سنه استناداً (ندهد)ك دالی ذال اعتبار ایدلمك اوزره — شو بیت ایراد اولنیور:

اثر وصف غم عشق خطت
ندهذ حظ کسی جز بضلال

عربی وترکی مثال بوله‌مدق. بولمغی آرزوده ایتمیورز. جناب حق بویله شیلرله اوغراشان شاعرلره شعور احسان بیورسون.

مستزاد — بحر هزج اوزانندن اولان «مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن» یاخود «مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل» وزننده بولنان مصراعلره «مفعول فعولن» ویا «مفعول مفاعیل» جزءلرینه مساوی برر پارچه ضم ایتمك صورتیله میدانه کتیریلن نظمدر. مستزاد

او پارچه‌لره (زیاده) نامی ویریلیر. زیاده

مثال :

لاله‌نك كونشه عرض ایتدیكی بر نیاز [*]

ای كوكب رخشان كه بنم جسم وجانم سندن آلیور فیض
اولسون بكا آرایش باقی بو كالم ناقص قالیور فیض

منع ایله امان! ایته‌دن اوراقمی بی رنك غدار زمانی
اولسون (زولی) [**] نك جبهۀ پاكی بكا اورنك سوسون بنی جانی

ایلرسه اوبوزدن بنی رنكین و ضیادار طالع اوله‌رق یار
آرتق اولورم بن شرف وشان ایله هر بار شاهنشه ازهار

(ذات النطاقین — یاخود — ابن الزبیر) منظومه‌سنده ذات النطاقین لساننده اوغلنه خطاباً ایراد اولنان شو پارچه‌لر دخی مستزاد مثاللرندندر:

سرد ایلدیكم سوزلری اس الحركات ایت اوغلم، بولن آگاه
زنهار عدول ایلمه، صبر ایله، ثبات ایت اجرین ویرر الله

§

شاهانه بورزسین، یوری ای مفخر مردان مردانه سندی میدان
برشانده بوصورتله قازان وار ایكن امكان عاشق سكا بیك شان

---

[*] (قورنه‌ی)دن مقتبس.

[**] شاعرك معشوقه‌سی.

مستزاد طبع وسمعه خوش کلیر، فقط زیادەسی فضله اولمامق شرطیله.

عزت ملانك:

بلبل، بتیشیر باغرمی خون ایتدی فغانك ضبط ایله دهانك
خنجر کبی دلدی یورکم تیغ زبانك تأثیر لسانك

و:

آه ایتسه نوله بلبل دل مشهدم اوزره تا محشر اونجه
چوق چکدی غم خارینی کلزار جهانك بو باغ فنانك

بیتلرندەکی (تأثیر لسانك) و (بو باغ فنانك) ضمیمەلری حشو کبی کورینور.

الحاصل: مستزاد سویلیەجك شاعر اصحاب دقته «زیادەسی زیاده» دیدرمەمکه چالشملیدر.

بعض بدیعیاتده مستزاد اوچ قسم اولمق اوزره کوستریلیور. سەده عثمانلی شاعرلری آرەسنده مشهور اولان بالاده تعریف اولنان صورت اولدیغندن آنکله اکتفا ایدلدی.

اعاده — اعاده — بیت متقدمك آخرنده واقع اولان کلمه‌یی بیت متاخرك اولنده تکرار ایتمکدر .

معاد — بو اسلوب اوزره سویلنیلن شعره (مُعاد) عنوانی ویریلیر. معادك مطلعی وار ایسه مطلعنده دخی اکثریا اعاده اجرا اولنور. تکرار ایدیله‌جك کلمه‌یه ادات لاحق اولمش بولندیغی صورتده ادات ایله برابر تکراری مستحسن ایسه‌ده اداتك ترکی دخی جائز اولور .

اعاده بر صورت ماهرانه‌ده اجرا اولنماز ایسه مناسبتسز تکرارلر کبی طبیعته ملال کتیرر. بو مبحثده بوله‌بیلدیکمز الك کوزل مثال فضولینك شو غزلیدر :

ای وجود کاملك اسرار حکمت مصدری
مصدری ذاتك اولان اشیا صفاتك مظهری

مظهری هر حکمتك سنسین‌که کلك قدرتك
صفحهٔ افلاکه نقش ایتمش خطوط اختری

اختری مسعود اولان اولدر که طبع پاکنك
قابل فیض اوله نطقکدن صفای جوهری

جوهری معیوب اولان ناقص بنم کیم متصل
ساده‌در خطك خیالندن ضمیرم دفتری

دفتر اعمالك خطی خطادندر سیاه
قان دوکر چشمم خیال ایتدکجه هول محشری

محشری اشکم ویرر سیلابه کر روز جزا
اولمسه مقبول درکاهك سرشکم کوهری

کوهریدر عشق بحرینك فضولی آب چشم
لیك برکوهرکه لطف حق آکادر مشتری

(رد العجز علی الصدر) مبحثندن مستبان اوله‌جغی اوزره آنکله (اعاده) بیننده فرق واردر.

سهل ممتنع — سویلنلمسی قولای کوزندیکی حالده پك کوج اولان سوزدر. سهل ممتنع

سهل ممتنعك الك بیوك زینتی کلفتسزلکدر. غایت طبیعی وروان اولدیغندن آنی ایشیدن «بن‌ده بویله سوز سویلیه‌بیلیرم» دیر. ایشته او زمان آکا ینه سهل ممتنع قبیلندن اولان:

«ظن ایتمه که شویله بویله بر سوز»
«کل سن دخی سویله بویله بر سوز»

خطاب امتحانیسی وارد اولور. چالیشیر چالیشیر، کلفتلی برسوز سویلر. بوصورتله سهل ممتنعك ضدینی میدانه کتیرمش اولور.

سهل ممتنعه منجذب اولمیه‌جق طبیعت یوقدر، فقط آنی وجوده کتیره‌جك طبیعت آز بولنور.

عثمانلی شاعرلری آره‌سنده سهل ممتنع سویلیه‌بیله‌جك قابلیتده بولنانلردن بری مشهور نابیدر. ازجمله شو بیتلری او قبیلدن عد اولنمقده‌در:

§ اولدی سرمایهٔ حیرت بکا بیم وامید
بیلهمم ایلیه‌جك کریه‌میدر خنده‌میدر

§ شهرتی مال ایله در معبد اسلامك ده
جامع کهنهٔ بی وقفه جماعت کلمز

§ یوسف کبی انواع محن چکمکه موقوف
آسان دکل اخوانه ولیّ النعم اولمق

§ اولیای نعمك عادت دیرینه‌سیدر
کندی اوضاعنی اتباعنه اسناد ایتمك

§ یوق بی غرض معامله اهل زمانه‌ده
کیمسه عبادت ایتمز ایدی جنت اولسه

سهل ممتنع نظمه تخصیص ایدلمه‌ملیدر.؟! نثرده دها ایلری بولنور.

عجمده شیخ سعدینك اکثر آثاری سهل ممتنع اولمق اوزره تلقی ایدیلیور. حقیقت! برعثمانلی بیله قوتلیجه فارسی تحصیل ایدنجه «برکلستانده بن یازسه‌می؟» کبی واهمه‌لره دوشه‌

بیلیر. حال بوکه اوکلستان شمدی‌یه قدر بلغای ایران طرفندن دخی تنظیر ایدیله‌مه‌مشدر .

ارصاد — مسجع ویا مقفی اولان کلامده — صورت تسجیع و تقفیه سامعك معلومی اولدیغنه کوره — نهایت کلامك نه‌دن عبارت بولندیغنه لفظاً ویا معنیً دلالت ایده‌جك بر شی ایراد ایلمکدر . ارصاد

لفظاً دلالته مثال :

نیجه بر خدمت مخلوق ایله مخذول اوله‌لم
سائل حق اوله‌لم نائل مسئول اوله‌لم

آقــه‌لم پاینــه بر بحر حیت بوله‌لم
صلهٔ همتنه ماکبی موصول اوله‌لم

بزده صورت ویره‌لم کندمزه قابل ایسه
کیره‌لم اهل صفا بزمنه مقبول اوله‌لم

کتیر ای ساقی یتر ایلدك اشغال بزی
برزمان‌ده‌می بی‌غش ایله مشغول اوله‌لم

قالمه‌دن خاك مذلتده همان ای عاصم
عازم سوی تماشای ستانبول اوله‌لم

مترجم قاموس

بو غزلك محصول عینتاب اولدیغنی اشراب ایتمکده اولان مقطعندن ماعدا بیتلری ممثل لهه تطبیق اولنه‌بیلیر :

بونی اولدن ایشتمه‌مش اولدیغی حالده :

نیجه بر خدمت مخلوق ایله مخذول اوله‌لم

مصراعنی طوینجه قافیه‌نك نه‌دن عبارت بولندیغنی آکلایان برسامع (سائل) دن (مسئول) ه ، (صله) دن (موصول) ه ، (قابل)دن (مقبول)ه ، (اشغال)دن (مشغول)ه انتقال ایده‌بیلیر.

سنبلزاده وهبینك بر فکر سخیفی حاوی اولان :

قابلیت اثرین محو ایده‌لم قابل ایسه
بز دخی جاهل مقبل کبی مقبول اوله‌لم

بیتیله برمضمون خفیفی مشتمل بولنان :

طفل نازم یوری کیت مکتبه تنها یولدن
حرف آتار بلکه سکا برایکی بدلهجه حریف

بیتی دخی بوقبیلدندر .

بو درلو ارصادات — مبحثنده ایضاح اولنه‌جغی وجه ایله — لزوم طبیعی کورنمدکجه اجراسی محسناتدن عد اولنمیان (اشتقاق) صنعتنی سونلرك آثارنده کثرت اوزره بولنور.

معنیً دلالته مثال:

هانکی لالهٔ چمن ملاحتدر که عاقبت زبول بولمدی وهانکی آفتاب فلك صباحتدرکه نهایت افول بولمدی؟ . . . نیجه هلال درخشان اولورکه بدر اولمه‌دن خسوف بولور ونیجه آفتاب تابان اولورکه افقدن ظاهر اولمه‌دن کسوف بولور. سنان پاشا

دیکر:

المن قیسه قیاس ایتمه دل محزونك
یوق ایدی عقلی نه دردی وار ایدی مجنونك

باقی

مثال اولده (زبول) و (خسوف) سجعلری معلومی اولان برسامع «هانکی آفتاب فلك صباحتدرکه» و «نیجه آفتاب تابان اولورکه» دینیلیر دینلمز بونلرك آلت طرفلری (افول) و (کسوف) اوله‌جغنی آکلار.

مثال ثانیده دخی (محزونك) قافیه‌سنك معلومیتی اوزرینه «یوق ایدی عقلی نه دردی وار ایدی» دینلمسیله برابر بونی (مجنونك) قافیه‌سی تعقیب ایده‌جکی آکلاشیلیر.

فضولينك (كورديكك كوكلم) رديفلى غزلندهكى :

ديار هجرده سيل ستمدن اولدى خراب
فضاى عشقده آباد كورديكك كوكلم

بيتى دخى بو قبيلدندركه (خراب)ك دلالتيله قافيهنك (آباد) اولهجغى ذهنه تبادر ايدر.

تسهيم

(تسهيم) ناميله دخى ياد اولنان ارصاد ذهن سامعى معناى آتينك فهمنه آماده قيلهجغى، حتى بعض كره معناى آتىيى ذهن سامعه سويلمهدن القا ايدهجكى جهتله صنايع مقبولهدن عد اولنور.

—❖—

لف ونشر

لف ونشر — عبارهده اول امرده ايكى ياخود دهازياده شيئى ذكر ايدهرك بعده آنلردن هربرينه عائد اولان شيلرى ايراد ايلمكدر.

نثردن زياده نظمه ياقيشان بو صنعت — كه بين الشعرا كثرت اوزره اجرا ايديلن صنايعدندر — اول امرده وبعده ذكر اولنان شيلر بيننده ترتيب تقابلىيه رعايت اولنمق ويا اولنمامق صورتلرندن بريسيله وجوده كلديكندن ايكى قسمه منقسم اولور.

لف ونشر مرتب
لف ونشر مشوش

برنجیسنه (لف ونشر مرتب)، ایکنجیسنه (لف ونشر مشوش) تعبیر اولنور. مثلا «ابو بکر وعمر حضراتی صدق وعدل ایله شهرت بولمشلردر» دینلسه (صدق) ابو بکر ایله، (عدل) عمر ایله تقابل ایده‌جکندن عباره‌ده لف ونشر مرتب بولنه‌جغی کبی بالعکس «ابو بکر وعمر حضراتی عدل وصدق ایله شهرت بولمشلردر» دینلسه لف ونشر مشوش بولنور. کذلك «صدقی، عدلی، شجاعتی صدیقی، فاروقی، حیدری آکدیرییور» عباره‌سنده‌کی لف ونشر مرتب بونك «عدلی، شجاعتی، صدقی فاروقی، صدیقی، حیدری آکدیرییور» صورتنه تحویلیله لف ونشر مشوش اولور.

بو افاده‌لردن آکلاشیله‌جغنه کوره مرتب اولمیان لف ونشر معکوس اولسه‌ده، مخلوط بولنسه‌ده (مشوش) وصفنی آلیر. بناءً علیه لف ونشر دینیلن شی حقیقتده اوچ قسم اولدیغی حالده عنوان جهتیله ایکی قسمه منحصر قالیر.

بعض ادبا لف ونشرك برنده ترتیب معکوسه رعایت اولنان، دیکرنده هیچ برکونه ترتیبه رعایت اولنمیان ایکی قسمندن برنجیسنه (معکوس الترتیب)، ایکنجیسنه (مختلف الترتیب) عنوانی ویررلر. (لف ونشر مرتب) ه مقابل بو ایکی قسمدن هربرینه (لف ونشر غیر مرتب) دیمکله اکتفا ایدنلرده واردر.

معکوس الترتیب
مختلف الترتیب
لف ونشر غیر مرتب

لف ونشر مشوش نثرده بر مقصد مخصوصه مستند اولمدقجه حائز لطافت اولهماز. نظمده دخی اکثریا وزن وقافیه الجاسیله اختیار اولنور. لف ونشر مرتب ایسه نظمده اولدیغی کبی نثرده دخی تزییناتدن معدود اولور. آشاغیکی مثالده اول امرده (حرب وصلح) ذکر اولنهرق بعده حربه عائد اولان (آلت) ایله (خشت خونمون) وصلحه راجع بولنان (اشارت) ایله (شاخ شجر زیتون) ایراد ایدلمشدر:

... ایشته منظورکز اولدیغی وجه ایله حرب وصلحه آلت واشارتدن کنایه برالمزده خشت خونمون وبرالمزده شاخ شجر زیتون اولمغله ایکیسندن برینی انتخاب وقبول بیورکز ... کامل پاشا

ینه تلهماق ترجمهسندن اولان شو پارچه دخی بونك نظیریدر:

بنی بشر علی ماهو علیه واقف حقایق (خیر وشر) اولمدقلرندن درجهٔ (حظ ونفرتلرینه) کوره برشیئك (له وعلیهنده) حکم ایدرلر ایسهده بوراده اویله اولمیوب ...

بالاده کی مثاللرده کورلدیکی اوزره لف ونشر ایکیشر ایکیشر اولدیغی کبی اوچر اوچر ودردر دردر دخی اولهبیلیر.

استطراد

صورت اخیرەدە اولەرق فردوسیٔ طوسی طرفندن شاهنامەدە ایراد اولنان واوتەدن بری شاعرلرك نظر تقدیرینی جلب ایتمش بولنان :

بروز نبرد آن یل ارجمند
بتیغ وبخنجر بکرز وکمند

برید ودرید وشکست وببست
یلان راسر وسینه وپا ودست

بیتلرندە اول امردە (تیغ ، خنجر ، کرز ، کمند) ذکر اولنەرق بعدە تیغە عائد اولان (برید) ایلە (سر)، خنجرە مناسب بولنان (درید) ایلە (سینه) ، کرزە راجع اولان (شکست) ایلە (پا) ، کمندە ملایم بولنان (ببست) ایلە (دست) ایراد ایدلمشدر .

انتهی

لف ونشر مشوشك مقبول اولمسی مأجه هیچ بر کونە قاریشیقلغی موجب اولمامسیلە مشروطدر. هلە سوء ایهام بوندە الك زیادە احتراز ایدیلەجك برشیدر . مثلا :

کولەکی ایتم اول ذایلە قیاس
متساوی اولورمی تاج ومداس

و :

قاره طاشمی کرانبها ، زرمی
هندك اوغلی — حسینه بکزرمی

بیتلرنده‌کی لف ونشر مرتب مداسك تاجدن ، حسینك هندك اوغلندن مقدم ایرادیله لف ونشر مشوش حالنه کتیریله‌جك اولسه میال ترتیب اولان ذهن وهلةً مداسك کوله‌یه ، تاجك ذلیله ، حسینك قاره طاشه ، هندك اوغلنك زره مقابل طوتلمش اولدیغنه ذاهب اولور . مقصود ایسه بونك تمامیله خلافی اولمق اوزره کوله‌یی تاجه ، ذلیلی مداسه ، هندك اوغلنی قاره طاشه ، حسینی زره تشبیه ایتمکدر .

اویولده سوء ایهامه قرین اوله‌جق لف ونشر مشوشلر صنایع مقبوله‌دن عد اولنمدقدن باشقه قطعیاً مردود اولور .

قائلنی درخاطر ایده‌مدیکمز :

کورن اول غمزهٔ مردمشکار وچشم شوخك دیر
عجبدر ایتمش آمیزش غزال وشیر بر برده

بیتنده‌کی لف ونشر مشوش ضررسزدر .

تنسیق — صیره ایله ذکر اولنه‌جق شیلری آشاغیدن یوقاری یاخود یوقاریدن آشاغی ترتیب اوزره ایراد ایلمکدر. تنسیق

ترتیب آشاغیدن یوقاری اولدیغی حالده (تنسیق ارتقائی)، یوقاریدن آشاغی بولندیغی صورتده (تنسیق انحطاطی) دینیلیر. تنسیق ارتقائی تنسیق انحطاطی

تنسیق ارتقائی‌یه مثال:

شیر خوارلر بشیکنی، چوجقلر اکلندیکی یری، کنجلر معیشتکاهنی، اختیارلر کوشهٔ فراغنی، اولاد والده‌سنی، پدر عائله‌سنی نه درلو حسیات ایله سورسه انسانده وطننی اودرلو حسیات ایله سور.

کمال

تنسیق انحطاطی‌یه مثال:

پدرك، برادرك، بنم مکتبده اوقودیغمز یازمه مصحف شریف حالا نزدمزده محفوظدر.

بو ایکی درلو تنسیقدن برینك دیکری مقامنده اجراسی بعضاً سوزه بیوك براویغونسزلق ایراث ایده‌جکی جهتله مقامك بونلردن هانکیسنه دها الویرشلی بولندیغندن غفلت اولنمامیلدر.

حضرت ابن الزبیر لساننده اوله‌رق امام حسین افندمزه خطاباً ایراد ایدلمش اولان تسلیات آتیه‌ده اولاً (انیس جان

بتول)، ثانیاً (فروغ قلب علی)، ثالثاً (حفید پیغمبر) ذکر اولنه‌رق تنسیق ارتقائی‌یه رعایت ایدلمشدر:

السلام ای امیر آل رسول
السلام ای انیس جان بتول

السلام ای نهفته نورجلی
السلام ای فروغ قلب علی

السلام ای شهید غمپرور
السلام ای حفید پیغمبر

بوراده بالفرض تنسیق انحطاطی کوزه‌دلمش اولیدی خلاف مقام اوزره سوق کلام ایدلمش اولوردی.

مثال آتیده وطنه مقابل کله‌جکی ایچون (مربع)لك ابتدا، خارج وطن ایله تقابل ایده‌جکی ایچون (مثلث)لك بعده ذکر ایدلمسی دخی انواع تنسیقدندر:

عقل «مربع باشقه‌در، مثلث باشقه» قضیه‌سنك حقیقتنه نه‌قوتده حکم ایلیورسه وجدانده «وطن باشقه در، خارج وطن باشقه» سوزینك صحتنه اوقوتده اعتماد ایدییور. کمال

تغلیب

تغلیب — ایکی یاخود دها زیاده شیدن برینی دیکرینه ویا دیکرلرینه غالب عد ایده‌رك او وجه ایله ایکیسنی یاخود هپسنی برلکده تعبیر ایتمکدر.

مثلا (فضولی) بردانه اولدیغی حالده (فضولی واقتدارجه آکا قریب اولان شاعرلر) یعنی (فضولی وامثالی) دینیله‌جك یرده (فضولیلر) دینیلیرکه فضولی سائرلرینه تغلیب ایدلمش اولور. کاظم پاشانك برمرثیه‌سندن اولان شو بیتده‌کی (ابوبلر) تعبیری بوکا مماثلدر:

باخصوص اول شهریار عالم توفیق کیم
صبر بی پایانـه ایوبلر حیران اولور

ضیا پاشانك نظم آتیسی دخی بوبابده بزه بر ایکی مثال کوسترمکده‌در:

ایرانده کلن هنورانك
آرایشی هر بری جهـانك

ایرانده ظهور ایدن افاضل
دهرك فضلاسـنه مقابل

ایتـدی هنرآوران اعجام
احیـای علوم دین اسـلام

بیضاویلر ز مخشریلر
شیرازیلرله جوهریلر

هب اولدی اوخاکدن نمودار
آنلردر ایدن علومی اظهار

ابوبکر وعمر ایله حسن و حسین حضراتنه (عمرین) و (حسنین)، آنا ایله بابایه (والدین) و (ابوین). آی ایله کونشه (قمرین) اطلاقی دخی تغلیب قبیلندندر. جناب فاروق حضرت صدیقدن افضل اولمامقله برابر آنك تغلیبی (عمرین) دیمك (ابوبکرین) دیمکدن اسهل اولدیغنه مبنیدر. حسن مجتبانك حسین کربلایه تغلیبی دخی هم کندیسنك بیوك برادری اولمسندن هم ده (حسنین) دیمك (حسینین) دیمکدن اسهل بولنمسندندر. (والد)لك (والده) یه، (اب)لك (ام)ه، (قمر)لك (شمس)ه تغلیبی ایسه حقیقی اولسون اعتباری اولسون مذکرك مؤنثه غالب عد اولنمسندندر. تغلیبك بو درلوسنه (متناسبیندن برینك تغلیبی) تعبیر اولنور.

تغلیب متکلم ایله مخاطب وغائبدن عبارت اولان اشخاص ثلاثه بیننده دخی جریان ایدر.

متکلم مخاطب وغائبدن اقوی اولدیغندن ایکیسنه تغلیب اولندیغی حالده مخاطب یالکز غائبه نسبتله دها قوتلی بولندیغندن آنجق آکا تغلیب اولنور. غائب مخاطبه، غائب ومخاطب متکلمه تغلیب اولنه‌ماز.

متکلمك مخاطبه تغلیبنه مثال :

بن وسن — سن وبن — بن وسز — سز وبن — بز وسن — سن وبز — بز وسز — سز وبز یازیبورز.

متکلمك غائبه تغلیبنه مثال:

بن و او — او وبن — بن وآنلر — آنلر وبن — بز واو — بز وآنلر — آنلر وبز یازیبورز.

مخاطبك غائبه تغلیبنه مثال :

سن واو — او وسن — سن وآنلر — آنلر وسن — سز واو — او وسز — سز وآنلر — آنلر وسز یازیبورسکز.

اشخاص آره‌سنده جاری اولان بو تغلیب قاعده‌سنه نظراً کمال بکك برمکتوبندن اولان شو عباره‌ده (جهلی) مقامنده (جهلمز) دینلمك لازم کلیردی:

لاقیردی‌یی یالکز کندی اوزریکه آلنوب‌ده منسبلتمز سوز سویمه. ماهیات علوم یازمقده یالکز سنك دکل، هپمزك، طوپمزك جهلی مانعدر.

—

اکمال — برعباره ایله افاده اولنان معنایی عبارهٔ اخری ایرادیله اتمام ایتمکدر. اکمال

آشاغیده قوس ایچنده کوستریلن عباره‌لر اکمال قبیلندندر:

هیچ برثروتی متصرف اولی کتم عدمدن برابر کتیرمه‌مشدر. دنیاده مال اطلاق اولنور نه‌وار ایسه اقدام ایله طوپلانیر، (سعی ایله وجوده کلیر).

کمال

انسان کندی سعییله یاشاملیدرکه زمانڭ قیمتنی بیلسون، (حیاتڭ لذتنی طویسون). کذا

رحم ایت که غریب ودردمندم
(بی مونس ویار ومستمندم) فضولی

مرد اولان کذبه تنزل ایتمز
(ذلت کذبه تحمل ایتمز) نابی

آنی سن لطف ایله ایله بنده
(عفو واکرام ایله ایت شرمنده) وله

بحث ایتسه ایدر جهانی الزام
(برسوزله ایدر فخامی افحام) شیخ غالب

آلدی سخن عزم راه قیلدی
(هدهد کبی قصد شاه قیلدی) وله

شیخ غالبڭ (حشو) مبحثنده ایراد اولنان:

هنکام هرمده سویلمشدر
پیر اولدیغی دمده سویلمشدر

و:

وارمی هله سویلنمدك سوز
قالمشمی مکر دینلمدك سوز

بیتلرینڭ ایکنجی مصراعلری اکمال قبیلندن عد اولنه‌ماز. حشوی اکمال صانمق اکمالی حشو ظن ایتمك کبی دقتسزلکدن ایلری کلیر.

جناس

جناس — كه (تجنيس) ناميله دخى ياد اولنور — ایکی لفظك معنالرى مختلف اولديغى حالده تلفظ و يا كتابتده يكديكره مشابه اولمسيدر.

جناس تام
جناس غير تام

لفظين بيننده مشابهت كامل و يا ناقص اولمقدن خالى قالميه‌جغى جهتله جناس اول امرده (جناس تام) و (جناس غير-تام) عنوانلريله ايكى قسمه آيريلير.

جناس تام ایکی لفظى تشكيل ايدن حروفك نوع، عدد، ترتيب، هيئت جهتلريله متفق اولمسندن حصوله كلير. بو اتفاقه «وجوه اربعه‌ده اتفاق» تعبير اولنوركه آنسز جناس تام تحقق ايتمز. هيئت حركه وسكوندن عبارتدر.

جناس تام بسيط
جناس تام مركب

جناس تام (بسيط) ويا (مركب) اولمق اوزره ايكى نوعدر.

جناس تام بسيطه مثال:

باشقه برقوت ویرر جنكاورانك (قلب) نه
(قلب) لشكركاهده اولدیجه حضرت منجلى

ديكر:

ايدر اراقهٔ (دم) حسرتكله چشمانم
ترحم ايت نيجه (دم) در اسير هجرانم

فضولينك:

كرچه اى‌دل يارايچون (يوز) ويردى (يوز) محنت سكا [*]
ذره‌جه قطع محبت ایتمدك رحمت سكا

[*] بوراده «يوز ويردى» يوز كوستردى، توجه ايتدى ديمكدر. (يوز ويرمك) ماده‌سى شمدى بومعناده قوللانلميور.

بیتی دخی جناس تام بسیط مثاللرندندر. سنبلزاده وهبینك:

ایلمه وقتکی ضایع دیمه قیش (باز) اوقو (باز)

مصراع مشهوریله اسماعیل صفا افندینك:

بکلرم هفته‌ده بر نامه بو (یاز)
یازه‌جقسه‌لك دیدیکم وجه‌ایله (یاز)

بیتیده او جمله‌دندر.

جناس تام مرکبه برقاچ مثال:

دست کوتاهمزی ایتمه‌مش الله رسا
منبع جودینی یوقسه المزله (قاپارز)

بزه ویرسونمی خدا آب حیات توفیق
خضری بولسه‌ق ره ظلمتده کلاهن(قاپارز)

عزت ملا

سویلرکن او سوزلری (قیزاردی)
هم حظ ایدر آه هم (قیزاردی)

صفا

فریادی آنك دکلمی (واهی)
بلبلده بیلیرمی آه و (واهی)

وله

سودیکم باق بونه مهلك (یاره)
یاقیشیرمی بونی آچمق (یاره)

وله

بالذات بولندیغی معرکه‌لردن برینی مصور اوله‌رق قانونی

سلطان سليمانك لسـانندن صدور ايتـديكى روايت اولنـان وفردوسىٔ طوسينك:

زسم ستوران دران پهن دشت
زمين شش شد و آسمان گشت هشت

بيتندن مقتبس اولمق اوزره يرك، كوكك يديشر طبقه اولمسى اعتبار مشهورينـه كوره سويلنلمش بولنان قطعهٔ آتيـه بوراده اخطاره شاياندر:

اودكلو چيقدى توز يردن هوايه
سكز قات كوك اولوب ير (آلتى) قالدى

چريدن طولدى طول و عرضى ارضك
عدويه قاچه‌جق ير (آلتى) قالدى

(سيفى) نامنده بر شاعرك شو بيتـنده‌كى (مويه) و (ناله) جناسلرى دخى بوقبيلدندر:

دوندى جسم ضعيف بر ناله
مويه‌دن مويه ناله‌دن ناله

بوراده (ناله)لردن برنجى و ايكنجيسى فرياد ديمك اولديغى حالده اوچنجيسى قلم تلى معناسنه كلن (نال) ايله (ه) اداتندن مركبدر. (مويه)لردن برنجيسى حافظ شيرازينك:

خنده وگريهٔ عشاق زجاى دگرست
مى سرايم بشب ووقت سحر مى‌مويم

بيتـده بر مضارعى بولنان و سوزشله آغلامق معناسـنه كلن (موييدن) مصدرندن اسمدركه ينه مشاراليهك:

نماز شام غریبان چوکریه آغازم
بمویهای غریبانه قصه پردازم

مطلعنده جمعی کوریلور. ایکنجیسی قیل دیمك اولان (موی) ایله ینه (ه) اداتندن مرکبدر.

جناس مرکبده لفظین املاده متفق اولورلر ایسه آکا

جناس متشابه (جناس متشابه) نامی ویریلیر: بالاده‌کی مثاللرده اولدیغی کبی.

جناس مفروق بالعکس املاده مختلف اولورلر ایسه آکا (جناس مفروق) تسمیه اولنور. بوصورتله جناس مرکب دخی ایکی نوع اولمش اولور.

جناس مفروقه مثال:

دیدیلر اولدی برایکن (ایکی شهر)
چیقدیلر خارجه برر (ایکیشر)

قائلی مجهول اولان بیت آتی منفور برجناس مفروقی حاویدر:

رخساریکی ای دلبر (آیینه) یه بکزتدم
وه‌وه نه خطا ایتدم (آیی‌نه) یه بکزتدم

جناس مفروقده مرکبك تماماً ایکی کلمه‌دن ترکب ایتمسی شرطدر. بویله اولمیوبده برکلمه ایله دیکر کلمه‌نك بعض اجزا-

جناس مرفو سندن ترکب ایدر ایسه آکا (جناس مرفو) نامی تخصیص اولنور. مثال:

بوقکن کونشك اشی (سما) ده
براش کورینوردی شم (سه‌ما) ده

صفا

شوراسی‌ده اخطاره شایاندرکه (مجموعهٔ معلم) ده بیان

اولندیغی اوزره ماقبلنده حروف معزولەدن بری بولنمق شرطیله نون ایله بیتن کلمات مستثنی اولەرق علی العموم ایکی ساکن ایله نهایت بولان کلمەلره الحاق اولنەجق (ایله) اداتنك تخفیفاً (له) صورتنده تحریری جائز اولمدیغندن سنبلزاده وهبینك:

جاهله جاهله رفعتی کابر عالمده

مصراعی کبی عبارەلرده (جناس متشابه) متحقق اولماز. بو ایکی (جاهله) دن هانکیسی (جاه) لفظنی محتوی اعتبار اولنورسه آنك (جاه ایله) صورتنده یازلمسی واجب اولور. بناءً علیه (جاه‌ایله) ایله (جاهله) بیننده جناس مفروق بولنور.

صیرەسی کلمش ایکن سویلیەلم که ینه (مجموعهٔ معلم) ده بیان اولندیغی اوزره حروف مددن ایله بیتن کلماته لاحق اولەجق (ایله) اداتنك تخفیفی جائز اولمدیغندن مشهور سرورینك تاریخ آتیسنده تعمیه اولەرق کوستردیکی (بابله) املاسی قبول اولنەماز:

بابله یازدی قلم ثبت ایدیجك تاریخن
قشلەده ایتدی بنا والده سلطان جام

بونك هرحالده (با ایله) صورتنده یازلمسی واجبدر. ایکی صورتله یازیلەبیلیر شیلر واردر اما بونلر آنلردن دکلدر. اسلاف شعرانك بو بابدەکی مسامحەلری نظر استحسان ایله کوریلەمەمك طبیعیدر.

کلەلم جناس غیر تامه:

بونده جناس تامك شرط حصولی اولان « وجوه اربعه‌ده اتفاق » بولنمیوب وجوه اربعـه‌دن برنده اختلاف بولنور . لفظین متجانسین یالکز نوع حروف جهتیله مختلف اولورلر ایسه آكا (جناس لاحق) دینیلیر. بوده اختلافك اولده، وسطده، آخرده بولنمسنه کوره اوچ قسم اولور. جناس لاحق

اولده بولندیغنه مثال:

پدرکزك طریق ادب وتربیه‌سنه (سالك) و هوا وهوسه غلبه ایله نفسکزه (مالك) اولملیسکز. کامل پاشا

دیکر:

کلامك فائده‌سی بشریتك نوعیتیله (قائم) وبناءً علیه برکوزل سوز ناطقیتله برابر (دائم) اولور. کمال

دیکر:

ثباتی یوق بو عالمك آكا کیم اعتماد ایدر
(فرح)کلیر(ترح)کیدر ترح کلیر فرح کیدر

وسطده بولندیغنه مثال:

بر بلده‌ده وار (تمکن) ایله
کسب شرف ایت (ترکن) ایله

دیکر:

دل کیسه‌یه ایلمز (تملق)
اول خلق ایله ایته‌مش (تخلق)

آخرده بولنديغنه مثال:

طرحلر ايچنده‌كى متعـددد ايرماقلر بربرى آردنجه جريان ودوران ايده‌رك بعضيسى كمال سرعتـله دائر و بعضيسى ياواش ياواش طولاشـه طولاشـه صانكه تارك وفارغ اوله‌مديغى منبع قديمى سمتنه (سـائل) و (سائر) اولوب ... كامل پاشا

جناس ناقص

لفظين متجانسين يالكز عدد حروف جهتيـله مختلف اولورلر ايســه آكا (جناس ناقص) دينيلير . بو دخى اختلافك اولده، وسطده، آخرده بولنمسنه كوره اوچ قسم اولور.

اولده بولنديغنه مثال :

هركيمده‌كه طرز انشايه استطاعة ما اوله خنجر سرتيز حسد وستيز ايله جريح ا‍ﻟ (خلد) وغايت غوايتايه «الاعداوة من عداك بالحسد» جحيمنده (مخلد) اولور. اوقچى زاده

ديكر :

بر مسئله‌ده عقل ونقل تعـارض ايدنجه حجت بالغهٔ قدرت اولان عقلك حكمى (اول) ونقل آنكله (مؤول) اولديغچون علماى شريعت اشتغال معقولات ايله مكلف اولديغى . . . كمال

ديكر :

بو محبت اساس (ايمان) در
باغبان بر طاقم (لئيمان) در

ديكر :

اوغلم اى مايه‌دار حس (حسن)
سنى بندن كوزل بيلبرسين (سن)

وسطده بولنديغنه مثال :

کوستردیکم مراجعتی کورمه نابجا
(الجا) ی فرط فاقه ایله ایتدم (التجا)

صفا

آخرده بولنديغنه مثال :

بزه ای (باد) (بادئ) پریشانی اولورسه‌لئده
طوقن کاهی اوزلف تارومارە هرچه باداباد

سنبلزاده وهبی

مثال اخيرده اولديغی كبی آخرده زائد حرف واحد اولور ایسه آكا اكثريا (جناس مطرّف) دينيلير. بردن زياده اولديغی صورتده آكا دخی اكثريا (جناس مذيّل) تعبير اولنور ؛ (بلا — بلاغت) (صلا — صلابت) (نوا — نوائب) كبی.

لفظين متجانسين يالكز ترتيب جهتيله مختلف اولورلر ايسه آكا (جناس قلب) دينيلير. قلبك تام ويا ناقص اولمسنه كوره جناس قلب ايكی قسمه آيريلير. تام اولور ايسه (قلب كل)، ناقص اولور ايسه (قلب بعض) نامنی آلير.

جناس قلب
قلب كل
قلب بعض

قلب كله مثال :

اوكنـه ابر سياهی چكه‌رك
ايتدی پنهان (كاف) بدری (فلك)

قلب بعضه مثال :

نیجه ظالملر ایلمش پامال
ایتمز (اهمال) ایدرسه‌ده (امهال)

دیکر :

آلتهی دکلدر سوزم افتخار
نسلی‌یه (مادر) ایچون بر (مدار)

جنایت کتابتنده بولنديغمز صيره‌ده سويلديكمز شو مصراعده دخی قلب بعض موجوددر :

(جانی)لر ایچنده قالدی (ناجی)

جناس محرّف

لفظین متجانسین یالکز هیئت جهتیله مختلف اولورلر ایسه آکا (جناس محرّف) دینیلیر.

مثال :

شهرك ایچنده شهرتی آرتار جالنك
اوصاف (وَرد) عارضی (وِرد) زبان اولور

لاادری

جناس خصوصنده حرف مشدد حرف مخفف حكمنده‌در. بناءً علیه «جاهل یا مفرط ویا مفرّط اولور» قول مشهورنده جناس محرف متحققدر.

جناس خط
جناس تصحیف
جناس مصحف

(جناس خط) ویا (جناس خطی) تعبیر اولنان جناس ـــ كه آکا (جناس تصحیف) و (جناس مصحّف) دخی دینیلیر ـــ

نقطه اختلافندن ویا کتابتده متشابه اولان ایکی حرفدن برینك نقطه‌لی، دیکرینك نقطه‌سز بولنمسندن عبارتدر.

بر ایکی مثال :

بو نه احسان آلهیدر که دوچار اولدیغمز چار موجهٔ اضطرابك اوزرینه بر (بری) (بزی) مسکن ومأواسنده ضرورت واحتیاجدن (بری) ایلدی ! کامل پاشا

—

خلقی مستعد ایمش (بوریدی)
مکه وادیلرین‌دومان (بوریدی)

—

(تسحیر) عیون ایدر نکاهك
(تسخیر) درون ایدر نکاهك

—

چکمه بیهوده زحمت ای‌مطرب
بو (نغنی) دکل (تعنی) در

—

دیرسه‌ك اوله‌یم کالی (حائز)
تضییع زمانی کورمه (جائز)

فضولینك بیت آتیسنده‌کی (رحمت) ایله (زحمت) دخی بویله‌در :

ای فضولی اولدك افغان ایتدك رحمت سکا
رحم قیلدك خلقه افغانکله زحمت ویرمدك

نفعینك طاهر افندی نامنده بر ذات حقنده‌کی شو قطعه‌سندن دخی جناس خطی ظاهر اولمقده‌در :

بزه طاهر افندی کاب دیمش
اتفاقی بو سوزده ظاهردر
مالکی مذهبم بنم زیرا
اعتقادمجه کلب طاهردر

جناسك دها بعض انواعی بولنه‌بیلیرسه‌ده ذاتاً پك‌ده جدی صورتده اوغراشیله‌جق برشی اولمدیغندن بو قدرینك ارائه‌سیله اکتفا انسب کورلدی.

محتاج ایضاح اولمدیغی اوزره سوز حد ذاتنده کوزل اولمدقدن صکره جناس آکا کوزللك ویره‌مز . مع هذا حسن ذاتی‌یی حائز اولان بر کلام ایچون حسن عرضی عد اولنور . هله طبیعیلك دینیلن مزیت جلیله هیچ بر وقت تجنیساته فدا ایدلمه‌ملیدر .

اشتقاق — بر مادهٔ اصلیه ایله آندن مأخوذ اولان بر اشتقاق ویا دها زیاده کلمه‌یی یاخود بر مادهٔ اصلیه‌دن مأخوذ اولان ایکی ویا دها زیاده کلمه‌یی عباره‌ده جمع ایتمکدر .

بر قاچ مثال:

قیمت (شعر)ی ایدن همت (شاعر) کبی پست
شاعرك مسکنت جائزه جویانه‌سیدر

—

(حق) لی‌بی حقسزی امعان ایله تفریق ایده‌لم
طور تلاش ایتمه افندی ایشی (تحقیق) ایده‌لم

—

حقك البته قولی ثابت اولور
طفل (ساکت) دلیل (مسکت) اولور

—

بن که صباره‌یم (دیم) اویله
(دیسه‌لر) (سویله) (سویلرم) شویله

—

دل فرقتزده ذاتاً (محزون)
سن‌ده برقات دها (تحزین) ایتمه

—

نه صایارسین بکا (مشاغل) کی
اویله شیلرله (اشتغال) ایده‌مم

—

ایلمش مولی (تجمل) دن (جمال)ك بی نیاز

—

(قول) اصحاب (تقول) لایق اصغا دکل

—

شکر کیم ایتدك (تملل) (ملت) اسلام ایله

—

بوکون (غابن) اولان (مغبون) اولور یوم (تغابن)ده

(ارصاد) مبحثنده ایما اولندیغی اوزره صنعت اشـتقاق اجراسی لزوم طبیعی‌یه مستند اولمق شرطیله مقبول اولور.

شبه اشتقاق (شبه‌اشتقاق) دینیلن و حقیقتده بر ماده‌دن مشتق اولمیـان ایکی کلمه‌نك تلفظ و یا کتابتده یکدیکره بکزه‌مسـندن عبارت بولنان صنعت ــ که:

قالیرمی باصره خالی خیال خالندن

مصراعده‌کی (خیال) و (خال) کبی کلمه‌لر بیننده تحقق ایدر ــ اکثر ادبا نزدنده (اشتقاق) کبی جناسه ملحق عد اولنمقده‌در. باقینك ینه (ارصاد) مبحثنده ایراد اولنان:

المن (قیس) ه (قیاس) ایته دل محزونك
یوق ایدی عقلی نه‌دردی وار ایدی مجنونك

بیتی دخی شبه اشتقاق مثاللرندندر. وقتیله بیت آتی‌یی آکاتقلیدا یازمش ایدك:

(قیس) ه دکلدر خطراتم (مقیس)
محبس شـاهین بلادر سرم

مراعات نظیر مراعات نظیر ــ که (تناسب) (توفیق) (ائتلاف) (تلفیق) نامله‌یله دخی یاد اولنور ــ تضاد صورتنـده اولمیه‌رق معنی جهتیله متناسب اولان ایکی و یا دهـا زیاده شیئی عباره‌ده جمع ایتمکدر.

(جمعیت) دخی آنك نام دیکریدر. بولندیغی عباره‌یه (جمعیتلی) دینیلیر.

طبیعت شاعرانه تناسبه عاشق اولدیغندن کندی محصولاتنك بو زیور دلفریب ایله مزین اولمسنی انهماك درجه‌سنده آرزو ایدر. بناءً علیه مراعات نظیر اك طبیعی صنایعدن اوله‌رق آثار ادبیه‌ده، خصوصیله اشعارده کثرت اوزره بولنور.

بر خیلی مثال:

اك بیوك جهانکیرلردن اولان اسکندر رومی دیوژنك (آیاغنه) کیتدیکی وفاتح سلطان محمد ملا کورانینك دائما (النی) اوپدیکی نمونهٔ عبرت اوله‌جق وقایعدندر. کمال

ینه او عصر ایچنده ایدی که اوروپاده لوتر پروتستانلق نامنه (بر) مذهب جدید آچه‌رق اصحاب (تثلیثی) (ایکی)یه (تقسیم) ایتمش ایدی. کذا

ارکان اربعه نامیله مشتهر اولان ودولتك قوای معنویه‌سی حکمنده بولنان درت ذاتك برنجیسی مملکتده ارتشا ومداهنه‌نك موجدی صاییلان شمسی پاشا ایسه ایکنجیسی‌ده (صدیق برعزم)، (عمری برتوفیق)، (عثمانی بر فداکارلق)، (حیدری برجلادت) ایله ١٠٠٥ تاریخنده ومحمد ثالث زماننده اکری ملحمهٔ کبراسنك قازانلمسنه سبب مستقل اولان مرحوم خواجه سعد الدین ایدی. کذا

آلدانمه که (شاعر) سوزی البته (یالان) در
فضولی

باقی قالان بو (قبه) ده بر خوش (صدا) ایمش
باقی

حسرت (عيد) ايله (ماه‌نو) ى دنيا كوزه‌در

وله

(زنجير) دن بوشنمش (ديوانه)‌لر صانيرلر

وله

شجاعت عرض ايدركن مرد (قبطى) (سرقت)‌ن سويلر

راغب پاشا

اميد (نشوه) در بزه هپ (دردسر) ويرن

وله

ايدرمى (ساز) سينه‌م دكه بر (مضراب) دن (فرياد)

وله

مثال (بحر) درونكده صاقلايوب (كهر)‌ك
هنر نمالغه ميل ايتمه وار ايسه هنرك

سيد وهبى

رونمادر (نشئه) سنده هپ تفاوت عالمك
(ساقئ) صنعك ولى (جام) جهان‌پيراسى بر

حكمت بك

بعضاً مثلا بربيتده تناسب تكرر ايدر. ازجمله باقينك:

دامن شاهد معنايه برى دست اوره‌ماز
چوق‌اولور كرچه‌سرفكرى كريبانه‌چكر

بيتده (دامن) (كريبان) ايله، (دست) دخى (سر) ايله متناسبدر. شيخ الاسلام يحيى افنديتك شو بيتى بونك نظيريدر:

(بحر) ايسه‌ئده (قطرهٔ) ناچيز كوستر كنديكى
كوكلنه‌كير اى‌كوكل اول (غنچه) نك (شبنم) كبى

تناسبك تداخل ایتدیكی اولور. مثلا موصلی اسعدك مشهور اولان :

ایام انبساط ایله‌در لذت حیات
طوفان غمده آدمه لازمی عمر نوح

بیتنده (ایام) ایله (حیات) و (عمر)، (طوفان) ایله‌ده (نوح)، (نوح) ایله‌ده كذلك (عمر)، (آدم) ایله دخی كذلك (نوح) متناسبدر.

تشابه اطراف — بعض ادبانك (تشابه اطراف) نامیله یاد ایلدكلری صنعت — كه سوزی ابتداسیله متناسب بر صورتده انتها پذیر ایتمكدن عبارتدر — مراعات نظیر قبیلندن عد اولنور.

مثال :

... فقط پرده (او نقاب ظلمانینك ماوراسنه تعلیق نظر اولنورسه) نازنین دلربای تمدن نظر فریب افكار اوله‌جق بر زینت وسلطنت ایله عرض دیدار ایتمكه باشلاركه بدایع پسند اولان كوكلر ایچون (حسن اندامنه مفتون اولمامق احتمالك خارجنده‌در). كمال

ایهام تناسب — (ایهام تناسب) دینیلن ومعنای غیر مقصوده كوره بینلرنده مناسبت اولان لفظلرك جمعندن عبارت بولنان صنعت دخی مراعات نظیره ملحقدر.

مثلا فضولینك :

صو ویرر هر صبحدم كوز یاشی تیغ آهمه
كیم دوكم قانن سپهرك صالسه مهرین ماهمه

مطلعنده قصد اولنان معناسی (محبت) اولان (مهر) لفظی غیر مقصود بولنان (کونش) معناسنه کوره (صبحدم) و(سپهر) و(ماه) ایله متناسب دوشدیکندن ایهام تناسب تحقق ایتمشدر. مشارالیهك یوقاریده بالمناسبه ایراد اولنان برغزلندن اولان:

مهر صالمازسین بکا رحم ایلمزسین بونجه کیم
سایه‌نك سودای زلفك پایمال ایلر بنی

بیتنده‌کی (مهر) لفظنك (سایه) ایله مناسبتی ده اویولده‌در. (جامی) نامنده برشاعرك اولان بیت آتی‌ده آنلره بکزر:

مهرمکه اولدی عالمه روشن کونش کبی
بر ذره کلمز ای مه نامهربان سکا

عاکف پاشانك:

هر کسك قسمتی یوقدن کلیر اما بیلمز
بری وار عالمه من ایلسه سلوای عدم

بیتنده دخی ایهام تناسب موجوددر، زیرا بوراده قصد اولنان معناسی (منت) اولان (من) لفظی غیر مقصود بولنان (قدرت حلواسی) معناسنه کوره (سلوی) ایله متناسبدر.

وصل، فصل — وصل عطفدن، فصل ترك عطفدن عبارتدر. وصل، فصل

وصل ایله فصل کلمه‌لر، ترکیبلر، جمله‌لر بیننده جریان ایدر. وصل عطف و تشریك ادواتندن بریله اجرا اولنور. بو ادواتك ترکیله‌ده فصل حاصل اولور. بونلردن (و) اداتنك صورت استعمالی خیلی زماندن بری مباحث مهمه صیره‌سنه کچمش اولدیغندن اول امرده (مجموعهٔ معلم)ك آلتنجی نسخه‌سنی اشغال ایدن مقالهٔ واویه‌نك اصلی اولان بند مفصلك بروجه آتی درجنه لزوم کورندی:

و

عربیده، فارسیده اولدیغی کبی لسانمزده دخی ادات عطف اوله‌رق مستعمل اولان (و) جمع ایچوندر. مفردلری، ترکیبلری، جمله‌لری بربری اوزرینه عطف ایدر.

(عطف) لغتجه (اماله) دیمکدر. معطوفی معطوف علیهه اماله ایتدیکی ایچون واوه (عاطفه) دینیلیر.

عربیده «واو مطلقا جمع ایچوندر» دینلمسی واوك معطوف ایله معطوف علیه بیننده ترتیبی ایجاب ایتمه‌مسندندر. مثلا «جاء زید وعمرو» دینلدکده بو آدملرك مجرد کلدکلری بیان ایدلمش اولور، هانکیسنك اول ویا صکره کلدیکنی اثناده مقصود اولماز. لسانمزده ایسه واو اکثریا جمع ایله برابر ترتیبه دلالت ایدر. مثلا «محمد ثانی وسلیم اول الڭبیوك جهانکیرلردن ایدیلر» دیمك محمد ثانینك زماناً سلیم اوله تقدمنی کوستره‌جکی جهتله «سلیم

اول و محمد ثانی الك بیوك جهـانكیرلردن ایدیلر » دیمكه ترجیح اولنور . ایكنجی صورتده واو یالكز محمد ثانی ایله سلیم اولی الك بیوك جهانكیرلردن اولمق خصوصـنده جمع ایدر . برنجی صورتده ایسـه آنلری بو خصوصده جمع ایتـدكدن باشـقه بینلرنده‌كی ترتیب زمانی‌یی دخی كوسترمش اولور .

عربیده واو عاطفه دائما مفتوح اوقونور .

مثال :

بالعزّ والشرف .

فارسیده ایكی درلو استعمال اولنور : حروف مددن برینی ویا هاى رسمیه‌یی تعقیب ایدرسه بر رأیه كوره مضموم ، رأى دیكره كوره مفتوح اوقونور : ضم ایله تلفظی غالبدر .

امثله :

بالا وزیر — ابرو وزلف — بندكی واخلاص — دیده وذل .

سائر حرفلردن برینی تعقیب ایدرسه كندیسی اوقونماز ، یالكز ماقبلنی مضموم اوقودر :

امثله :

زیر وبالا — زلف وابرو = اخلاص وبندكی — دل ودیده .

اخطار

عربی (ولكن) دن بوزمه اولان (ولیكن) ك واوی دائما

مفتوح اوقونور. (ولیکن) دن مخفف اولان (ولیك) ایله (ولی) دخی بویله‌در. انتهی

واو یالکز حروف مددن (ی) حرفنی تعقیب ایتدیکی وقت یرینه کوره ایکی صورت جائز اولور، یعنی هم آیریجه تلفظ اولنه‌بیلیر هم‌ده ماقبلی مضموم اوقوده‌بیلیر.

مثال:

جهان را (بلندی وپستی) توبی [*]
ندانم چهٔ هرچه هستی توبی

فردوسی

دیکر:

بنای مدرسه از جنس (عالی وسافل)
خراب کشت وخرابات همچنان معمور

امیدیٔ طهرانی

لسانمزده واو عاطفه عربك وبعض عجمك استعمالنه اقتفاءً فتح ایله قوللانلدیغی کبی عجمك واوی ضم ایله تلفظ ایتمك ویا ماقبلنك ضمیله اکتفا ایلمکدن عبارت اولان ایکی درلو استعمالنه اقتفاءً دخی قوللانیلیر.

دیمك اولیورکه بز بو اداتی اوچ صورتله استعمال ایدییورز. واو مفتوحه‌یی عربی ویا فارسیدن، ضم ایله اوقونان ویا ماقبلنی مضموم اوقودان واوی فارسیدن آلمشز.

[*] بویله یالری اهل لسانك تشدید ایله‌ده اوقودقلری اولور.

بونلردن فتح ویا ضم ایله اوقونانه — ماقبلندن فصل اولندیغی ایچون — (واو مفصوله)، ماقبلی مضموم اوقودانه — ماقبلنه وصل اولندیغی ایچون — (واو موصوله) تعبیر اولنور.

کرك واو مفصوله‌نك، کرك واو موصوله‌نك لسانمزده مواضع استعمالی تعیین ایدلمك لازم کلیور. بناءً علیه ایضاحات آتیه‌یی اعطایه مجبور بولنیورز:

حروف مددن، حروف املادن بریله ویا هـای رسمیه ایله بیتن هردرلو کلماتدن صکره واو مفصوله کلیر.

امثله:

بکا و سکا — صو و اتمك — بالی و کوشك — کلدی و کیندی — پنجره و قاپاق — صحرا و جبل — عدو و خلیل — والی و اهالی — دانا و بینا — کیسو و رخسار — شادی و ناشادی — صحرا ودکیز — دریا وکیلر — کورلتی وعربده — کدی وپلنك.

اخطار

نثرده (شادی وناشادی) قبیلندن اولان عطفلرده واو همان دائما مفصوله صورتنده تلفظ اولنورسه‌ده نظمده بالاده کوستریلن شیوهٔ ایرانه اقتفاءً ماقبلنك ضمیله اکتفا دخی اولنه‌بیلیر.

انتهی

حروف مذکوره‌دن ماعدا حرفلر ایله بیتن کلماتدن صکره یرینه کوره واو مفصوله ویاواو موصوله کتیریله‌بیلیر. بونلردن

هانکیسنك نره‌ده ایراد ایدیله‌جکی بیلنمك ایچون معطوف ایله معطوف‌علیهه دقت ایدلمك لازم کلیر.

معطوف، معطوف علیه تعبیر ایتدیکمز کلمه‌لرده — که واو بونلرك آره‌سنده بولنه‌جقدر — آلتی احتمال واردر:

برنجیسی ایکیسی‌ده عربی — ایکنجیسی ایکیسی‌ده فارسی — اوچنجیسی بری عربی، دیکری فارسی — دردنجیسی بری عربی، دیکری ترکی — بشنجیسی بری فارسی، دیکری ترکی — آلتنجیسی ایکیسی‌ده ترکی اولمق احتمالیدر.

برنجی، ایکنجی، اوچنجی احتماللره کوره واو موصوله کتیریلیر.

امثله:

عدل واحسان — آب وتاب — امنیت وآسایش.

ادبیات ایله (تاریخ وسیر)

سنبلزاده وهبی

ترازوسی (مهرومه) آسمان

عزت ملا

(عقل ودانش) بونی جزم ایتسونمی

نابی

دردنجی، بشنجی، آلتنجی احتماللره کوره واو مفصوله کتیریلیر.

امثله :

درایت وچالشقانلق — پدر واوغل — قاش وکوز.

قاضی اوله (دعواجی ومحضر) دخی شاهد
ضیا پاشا

اوچنجی احتمالده معطوفك عربی ویا فارسی اولمسی ایله معطوف علیهك عربی ویا فارسی اولمسی بیننده فرق اولمدیغی کبی دردنجی، بشنجی احتماللرده دخی کرك معطوفك، کرك معطوف علیهك عربی ویا فارسی اولمسی بیننده فرق یوقدر.

امثله :

آسایش وامنیت — چالشقانلق ودرایت — اوغل و پدر.

لسانمزده استعمال ایدلمکده اولان (قومیسیون) (قومیسر) کبی بعض کلمات اجنبیه دخی بو بابده کلمات ترکیه حکمنده‌در، یعنی بونلردن بری معطوف ویا معطوف علیه اولدیغی زمان — مقارنی نصل کلمه اولورسه اولسون — واو مفصوله کتیریلیر.

رأی عاجزانه‌مزه کوره لسانمزده واو مفصوله‌نك دائما فتح ایله استعمالی انسبدر. شو قدر وارکه بعضاً نظمده بوواوك حرکه‌سی اماله ایدلمك لازم کلنجه — فتحه‌نك اماله‌سندن ظهوره کله‌جك مجنته ضمه‌نك اماله‌سندن حاصل اوله‌جق ثقالت ترجیح اولنه‌رق — اسلوب فارسی‌یه اتباعاً ضم ایله اوقونور.

مثال :

ایده منضم بنه اولکی کبی کشور رومه
چکوب صاعقه‌صوله شمشیر بران سراندازی

شمالاً نخجوان وگنجه (وتفلیس) وشروانی
جنوباً شهرزوروبصره (وبغداد)واهوازی

نفعی

واو موصوله‌نك ماقبلنه ویردیکی ضمه دخی نظمده بعضا اماله ایدیلیر. ایشته نفعینك :

شمالاً نخجوان وگنجه وتفلیس وشروانی
جنوباً شهر زور وبصره وبغداد واهوازی

بیتنده‌کی (نخجوان) ایله (گنجه)، (شهر زور) ایله (بصره) آره‌سنده واقع موصوله‌لرك ماقبللرینه ویردکلری ضمه اویولده اوقونور.

ضیا پاشانك :

عقل وجمال وعشق آله اولدی برزمان

مصراعنده‌کی (عقل) ایله (جمال) آره‌سنده واقع موصوله‌نك ضمه‌سی اماله ایدلمکده اولدیغندن بو بابده بر مثال اولیور. حال بوکه (جمال) ایله (عشق) بیننده واقع موصوله‌نك ضمه‌سی اماله ایدلمیور. بناءً علیه مصراع نظمده موصوله‌نك اماله‌لی، اماله‌سز استعمالنه شاهد طوتیله‌بیلیر. دقت اولنسه بیت نفعینك دخی بوقبیلدن اولدیغی آکلاشیلیر.

روحئ بغدادینك، فضولینك، نابینك :

§ اول زاهدك آغلار (بر وكوك) حالنه يارين

§ بو بزمده قالمشز (سن وبن)

§ آغلر (ظالم وآج وعريان)

مصراعلری کبی ضیا پاشانك :

سندندر الٓهی ينه بو (مکروبو) فتنه

مصراعنی دخی موصوله‌نك استعماله دائر اتخاذ ایتدیکمز قاعده‌یه موافق بوله‌میز، چونکه قاعده‌مزه کوره ایکی کلمهٔ ترکیه بیننده موصوله بولنه‌ماز. حال بوکه روحینك، فضولینك مصراعلرنده (بر) ایله (کوك)، (سن) ایله (بن) آره‌سنه موصوله کتیرلمشدر. ینه قاعده‌مزه کوره برکلمهٔ عربیه ایله برکلمهٔ ترکیه بیننده موصوله بولنه‌ماز. حال‌بوکه مصراع نابیده (ظالم) ایله (آج)، (آج) ایله (عریان) آره‌سنه کذلك موصوله کتیرلمشدر. (مکر) ایله (بو) آره‌سنه موصوله کتیرمك‌ده بو قبیلدندر، چونکه (مکر) عربی اولدیغی حالده (بو) ترکیدر. نائلیٔ قدیمك :

نه آکلادك بو سماع وبو نایدن صوفی

مصراعنده‌کی (بوسماع وبونای) دخی (بومکروبو فتنه) یه بکزر. بو ایضاحاتدن آکلاشیلیرکه (جان وکوکل — آج وبی علاج — تك وتنها) کبی ذاتاً لسان ادبجه مقبول اولمیان کهنه تعبیراتك موصوله ایله استعمالی طوغری دکلدر. (بای) لفظنك ترکی اولمسنه کوره ضیا پاشانك :

چون بای وگدا خاکه برابر کیره‌جکدر

مصراعنده دخی بو هجنت موجوددر.

شوراسنه دقت اولنمیدرکه — دردنجی، بشنجی، آلتنجی احتماللر مستثنی اوله‌رق — واوك بالاده کوستریلن مواضعده مفصوله ویا موصوله صورتنده ایرادی اساساً تلفظك سهولت وعذوبتنه مستند بولندیغندن، یعنی هانکی صورت لسانه ثقلت ویرمیورسه او ترجیح اولنه‌جغندن قاعدةً موصوله صورتنده تلفظی لازم کلن واوك بعضاً مفصوله صورتنده اوقونمسی اولی کوریلور.

مثال:

بطریق الاملا یازمغه تنزل بیورر ایسه‌کز (تشکر ودعا) ایلرم.
ادهم پرتو پاشا

بعضاً دخی مفصوله صورتنده تلفظی واجب اولور.

مثال:

ملل متمدنه‌دن اولین پایهٔ ترقیده اولانلرك بیله عوامندن لااقل نصفی اوقویوب یازه‌مق بیلیر. حال بوکه ملتمزك بیکده بری نامنی (تحریر وبلکه قرائتدن عاجزدر.
کمال

(شرعاً ونظاماً) (طوعاً وکرهاً) (لساناً وقلماً) (مالاً وبدناً) کبی لسانمزده مستعمل اولان تعبیرات عربیه‌ده‌کی واولر نثرده دائما مفصوله صورتنده اوقونورسه‌ده نظمده موصوله صورتنده دخی ایرادی تجویز اولنور.

مثال :

(خَلقاً وخُلقاً) مشابهسین رسول‌اللهه سن
غنچهٔ گلشنسرای مصطفاسین یا حسین
کدخدا زاده عارف

قابل انکار دکلدرکه عباره‌ده مفصوله اولسون موصوله اولسون برقاچ واوك تعاقبی لساننزده ثقلت ویریر. مثلا کمال بکك «بر ذهن متفکر اویله عرش اعلای الوهیته قدر ایصال ایدلمش بر حالك عمومیت اعتباریله حس وتقدیر وتعریف وتصویرینه نه‌دن مقتدر اولسون؟» عباره‌سنده (حس) (تقدیر) (تعریف) (تصویر) کلمه‌لرینك آره‌لرنده بربرینی تعقیب ایدن واولر نه‌درلو اعتبار ایدیلیرسه ایدلسون لسانه ثقیل کلیر. اك خفیفی (حس) ایله (تقـدیر)، (تعریف) ایله (تصویر) بینلرنده‌کی واولری موصوله، (تقدیر) ایله (تعریف) بینـده‌کی واوی مفصوله صورتنده اوقومقدر. حال بوکه بونده‌ده اوقدر سهولت وعذوبت اولمدیغی آشکاردر.

بوسوز مشار الیهك کلمات قدیمه‌سندن معدوددر. مؤخراً وجوده کتیردیکی آثار جیده آره‌سنده بویله اوچ واولی برعباره‌یه تصادف اولنه‌ماز صانیرز.

نفعینك :

فیض استعداد ذاتی کورکیم ایتمش تا ازل
جذبه‌سی خورشید وماه وآسمانی مولوی

بیتنده ایکی واوك تعاقبنـدن بیله بر درجه‌یه قـدر ثقلت حس اولنیور. حال بوکه :

جذبه‌سی خورشیدی، ماهی، آسمانی مولوی

دینیلیورنجه اوثقلتدن اثر قالمیور. هله :

شمالاً نخجوان وکنجه وتفلیس وشروانی
جنوباً شهرزور وبصره وبغداد واهوازی

بیتنی حامل اولدیغی واولر نه‌قدر تثقیل ایدییور! حال بوکه :

شمالاً نخجوانی، کنجه‌یی، تفلیسی، شروانی
جنوباً شهرزوری، بصره‌یی، بغدادی، اهوازی

صورتنـه قونیلیورنجه پك لطیف اولیور. او ثقلت واولرك اجتماعندن، بولطافت ینه آنلرك اندفاعندن حصوله کلیور.

ضیا پاشا :

سفیانه، جعده‌یه، شمره، ابن ملجمه

مصراعنی یا کیلوب‌ده :

سفیان وجعده وشمر وابن ملجمه

صورتنده یازمش اولیدی بکنیلیرمی ایدی؟ مع هذا :

یا خواب ویا خیال ویاخود برفسانه‌در

مصراعنی نیچون واولرك اسقاطیله :

یا خواب، یا خیال، یاخود برفسانه‌در [*]

صورتنده یازمامش اولدیغی بیلنه‌مز.

بوزایه قدر ویردیکمز ایضاحات کلمه‌لری عطف ایدن واوه عائددر. بر آزده ترکیبلری، جمله‌لری عطف ایدن واودن بحث ایده‌لم:

ترکیبلری، جمله‌لری مسجع اولسون اولمسون عطف ایدن واو مفصوله صورتنده کلیر.

بر ایکی مثال:

... بنی نوعمز اوچ درت بیك سنه‌دن بری بونجه (باران بلا وَ خونابهٔ استیلا) طوفانلرینه اوغرامش‌ایکن (اسرار طبیعتی ادراك وَخفایای معرفتی استدراکه) صرف ایتدیکی اقدامات سایه‌سنده اویله برمرتبهٔ اعتلایه واصل اولمشدرکه تصوری عقللره حیرت ویرر. کمال

آچلدی غنچه طوماری و معلوم اولدی مضمونی

فضولی

اوق دکدی وَ یاره حاصل اولدی

شیخ غالب

کل بچدی وَ نوبهار بچدی

وله

---

[*] (یاخود) تعبیر فارسیسنده‌کی (یا) نك قصری تجویز اولنمامیدر. پاشا بوخصوصده نفعی کبی:

برق اوران دستکده تیغ برکهرمیدر یاخود

طرزنده شعر سویلین اسلافه پیرو اولمش دیمك اولور.

واولرك تعاقبندن حاصل اوله‌جق ثقلتك اندفاعی بونلرك ممكن اولدیغی قدر تقلیل استعمالنه توقف ایدر. لزوم قطعی كورلدكجه واوك تكریرندن اجتناب ایدلملیدر.

دقت اولنسه آكلاشیلیركه برعباره‌ده واو نه قدر آز اولورسه اوقدر ساده اولور. لسانمزك اصل لطافتی ایسه ساده‌لك ایچنده بولنور.

اوته‌دن بری معنایی او قدر نظر اعتباره آلمیوب لطافتی طمطراق الفاظده آرایان ارباب قلم طرفندن برطاقم لزومسز تكلفاته بوغلمش اولان لسانمزك بو تكلفاتدن تجریدیله ساده‌لكنك، لطافتك اظهاری زمانی چوقدن كلمشدر.

برسوز نه قدر طبیعی سویلنیر، نه قدر طبیعی یازیلیرسه اودرجه ساده، اودرجه لطیف اولور. فصاحت، بلاغت دینیلن شیلرك طبیعیلكده آرانمسی لازم كلیر. سوزه تكلف قارشدیغی كبی فصاحت، بلاغت آره‌دن چیقار. ضیا پاشانك:

چیقدقجه لسان طبیعتندن
البته دوشر فصاحتندن

سوزی پك طوغریدر.

تكلف ایله فصاحت، بلاغت هیچ بر وقتده برلشمه‌مش اولدیغی حالده بونلری تكلفده آرامق غریب اولمازمی؟

لسانمزك طبیعیلكنی محافظه ایچون دقت اولنه‌جق شیلردن بری‌ده یوقاریده كوسترلدیكی اوزره واوك تقلیل استعمالیدر.

بزم واوه احتیاجمز اوقدر آزدرکه بر محررمز ایچنده ولو بردانه اولسون واو عاطفه بولنمامق شرطیله برجلد یازه‌بیلیر. شو حالده واوك استعمالنی ایستدیکمز قدر آزالده‌بیلیرز.

فرانسزلرك (پونقتو آسیون) دیدکلری (اصول تنقیط) ی لسانمزك شیوهٔ تحریرینه تطبیقاً قبول ایتملی‌یز، چونکه بو اصول افاده‌نك انتظامنه، ساده‌لکنه زیاده‌سیله یاردیم ایدییور. بوراسی آز چوق یازی ایله اشتغال ایدنلرجه مصدق اولمق لازم کلیر.

برزماندن بری بو اصولی استعماله باشلامش اولان محررلرمزه بونی قبول ایتدکلرندن طولایی تعریض ایدنلرك، مقلد، بلکه‌ده مبتدع نظریله باقانلرك سوزلرینه باقلماز. نصل باقلسون که روایته کوره میلاددن ایکی عصر اول اسکندریه علماسی طرفندن قوللانلمغه باشلامش، مؤخراً تلاحق افکار ایله نقصانی اکمال ایدلمش اولان بو اصولی علمای اسلام دخی استعمال ایتمشلردر؟ حالا الزده بولنان قرآن کریم نسخه‌لرنده کوره‌کده اولدیغمز (سجاوند) تعبیر اولنان اشارات نه‌در؟ اصول تنقیطدن باشقه برشیمیدر؟

ایضاحدن مستغنیدرکه انسان تکلم ایدرکن مرامنی تصور ایتدیکی وجه ایله افاده ایده‌بیلمك ایچون آره صیره سوزی کسمکه لزوم کورر. بو کسینتیلر مختلفدر. بعضاً آز، بعضاً چوقجه اولور. جمله اولورکه ختامنده بر نفس آلنه‌جق قدر طوریلور. بر کلیرکه سوز برقاچ نفس آلنه‌جق قدر ودها زیاده

کسیلیر . هر نه صورتله اولورسه اولسون بو کیفیته (وقف) دینیلیر .

(سامی) بك افندینك (اصول تنقیط وترتیب) عنوانلی اثرنده دیدیکی کبی — یازی سوزك تصویری اولدیغندن — آنده‌ده بو کسینتیلره رعایت ایدلمك لازمکلیر . بر متکلم سوز سویلرکن یرینه کوره وقفه نه‌قدر رعایت ایدرسه مرامنی اودرجه آچیق ومؤثر اوله‌رق افاده ایدر . کذلك بر محرر یازی یازارکن وقف اولنه‌جق یرلری نه‌قدر مکمل کوسترسه یازیسنی تصویر ایتمکده اولدیغی سوزه او درجه اویدرمش اولور . بناءً علیه هر لسانده اولدیغی کبی عثمانلیجه‌ده دخی اصول تنقیطك مناسب وجه ایله قبولی ضرورت حکمنی آلیر .

بعض ارباب قلمك بو اصولی قبولده متعصبانه تردد کوسترشلری نابجادر . بو بابده مقنع بر دلیل قبول آرانیله‌جق اولورسه بالاده بیان اولندیغی اوزره وقتیله علمامز طرفندن قرآن کریم نسخه‌لرینه (سجاوند) دینیلن اشاراتك وضعنه ضرورت مس ایتمش اولمسی وهنوز زیور ایدئ مطهرون اولان مصاحف شریفه‌نك بو اشاراتی حاوی بولنمسی کافیدر ظن ایدرز .

استطراد

ائمۀ علم قرائتدن (ابو حفص محمد بن طیفور السجاوندی) طرفندن تعیین اولندیغنه کوره آیات کریمه‌یه وضع اولنان اشارات شونلردر :

م — ط — ج — ز — ص — لا.

م — وقف لازم اشارتیدرکه طورلمدیغی حالده معنانك تغیر ایده‌جکی یره وضع اولنور.

ط — وقف مطلق اشارتیدرکه طورلمق مدار حسن بیان اولان یره وضع اولنور.

ج — وقف جائز اشارتیدرکه وصل وفصلنده بأس اولمیان یره وضع اولنور.

ز — وقف مجوز لوجهٍ اشارتیدرکه برجهتله وصلی، دیکر جهتله فصلی مناسب اولان یره وضع اولنور.

ص — مرخص لضرورة اشارتیدرکه مابعدی ماقبلندن مستغنی اولمدیغی حالده سوزك اوزامسندن طولایی نفسك انقطاعی جهتیله طورلمغه مجبوریت کوریلن یره وضع اولنور.

لا — لا وقف علیه اشارتیدرکه طورلمق جائز اولمیان یره وضع اولنور.

اشارات قرآنیه آره‌سنده بعضاً (ك) دخی کوریلور. بو (کذلك) اشارتیدرکه بر اشارتك صیره ایله ایکی دفعه وضعی لازم کلنجه تکراردن احترازاً ایکنجی مرتبه‌ده وضع اولنور.

انتهی

شو ایضاحاتی اعطادن مقصدمز اصول تنقیطك لساننمزده دخی استعمالی لازم اولدیغنی وقبول اولنمامسنی التزام ایدنلرك فکری هرجهتله واهی بولندیغنی اثباتدر.

لسانمزك سادەلکنی محافظه، لطافتنی اظهار ایچون تقلیل استعمالنه لزوم کورمکده اولدیغمز واوه بدل (ویرکول) دیدکاری (,) اشارتنی قوللانه بیلیرز. شوقدر وارکه بونی (،) صورتنه تحویل ایدرز، چونکه اوروپا خطلری صولدن صاغه یازلدیغی حالده بزم خطمز بالعکس صاغدن صوله یازیلیور. بز ویرکولی عیناً قبول ایدەجك اولسەق کلمه‌یه، عبارەیه یوزینی چویرەجك یرده آرقەسنی چویرمش اولەجغندن باشقه قلممزك یوریشنه دخی موافق کلمز.

سامی بك افندی (اصول تنقیط وترتیب) ده ویرکوله (فاصله) عنوانی ویرمش. ذهنی افندی (المنتخب) ده (سکته) دینلمسنی تنسیب ایتمش. بو اسملردن هر برینك ویرکولك کوردیکی خدمته مناسبتی اولدیغندن هانکیسی اختیار ایدلسه اولور. بز شمدیلك (فاصله) تعبیرینی اختیار ایدییورز.

سامی بك افندینك شایان تدقیق اولان مذکور اثرنده فاصله ایله اشارات سائرەیه دائر خیلی ایضاحات ویرلمشدر.

یرینه کوره واوه بدل فاصله استعمالنه قرار ویرلدکدن صکره بونلردن هانکیسنك نرەده ایرادی انسب اولەجغی جهتی قالیر. بوراسنك تعیینی سلیقەنك ایشیدر. شوقدر وارکه بر آدم یازی یازارکن واو ایله فاصلەدن برینی ترجیح ایده بیلمك ایچون شو ایکی شیئه دقت ایتملیدر:

— سلاست.

— وضوح .

لفظه عائد اولان سلاست ایله معنایه متعلق بولنان وضوح سوزڭ ایکی بیوك مدار مزیتی اولدیغندن بونلره هر یرده رعایت اولنمق، یعنی سهولتله اوقونه‌میه‌جق، سهولتله آڭلاشیله‌میه‌جق سوز یازلمامق لازم کلدیکی کبی واو یاخود فصله وضعنده دخی بونلری کوزه‌تمك اقتضا ایدر. چونکه واو بعضاً سلاستی، فاصله‌ده بعضاً وضوحی اخلال ایده‌بیلیر. مثلا فردوسینك :

بروزنبرد آن یل ارجمند
بتیغ وبخنجر بکرز وکمند

برید ودرید وشکست وبست
یلانرا سر وسینه وپا ودست

بیتلرینی ترجمه‌ده «محاربه کونی او پهلوان غالب قیلیج وخنجر وکرز وکمند ایله سائر پهلوانلرڭ باشلرینی وکوکسلرینی وآیاقلرینی والرینی کسدی وییرتدی وقیردی وباغلادی» دیه‌جك اولسه‌ق سلاستلی برسوز سویلمش اولمیز. بوده شو اوفاجق عباره‌ده طقوز واوڭ اجتماعندن نشأت ایدر.

بالاده‌کی افاداتدن آڭلاشیلدیغی اوزره واو نه قدر آز استعمال اولنورسه شیوهٔ لسان عثمانی‌یه اودرجه رعایت ایدلمش اولور. بناءً علیه نثرده ممکن اولدیغی قدر ولو ایکی واوڭ اولسون تعاقبنه میدان ویرلمه‌مك لازم کلیر. اما نظمده بعضاً برقاچ واوڭ تعاقبی ضرورةً تجویز اولنور.

مثال :

مربئ مسلمان ویهود وکبر وترسادر
نفعی

اوچ واوی حاوی بولنان بو مصراعی نثره تحویل ایده‌جك اولسه‌ق واو ایرادینه قطعا لزوم کورمیوب « مسلمانك، یهودك، کبرك ، ترسانك مربیسیدر » دیرز .

برزماندن بری بعض ارباب قلم فرانسزجه‌ده اکثریت اوزره جاری اولان اصوله توفیقاً معطوف بردن زیاده اولنجه اولکنده ویا اولکیلرده فاصله ایله اکتفا ایلدکلری حالده معطوف اخیری واو ایله ایراد ایتمکه باشلامشلردر .

مثال :

مشارالیهك مزیت ادیبانه‌سی ایسه عاکف پاشادن ، رشید پاشادن و حتی ضیا پاشا مرحومدن ده عالیدر .

مجموعهٔ ابو الضیا

بو صورت لسانمزده بر قاعدهٔ مطرده حکمنده طوتیله‌ماز، چونکه معطوف اخیرك بویله واو ایله ایرادینه لزوم کورلدیکی پك آزدر. حتی دقت اولنسه بالاده‌کی عباره‌ده (وحتی) ده‌کی واوك لزومسز اولدیغی آکلاشیلیر .

بوندن طولاییدرکه الك بیوك ادیبلرمز معطوف اخیرك اویله واو ایله ایرادینی التزام ایتمیورلر ، اکثریا آنده‌ده فاصله ایله اکتفا ایدییورلر .

مثال :

ایکنجیسی‌ده (صدیقی بر عزم، عمری بر توفیق، عثمانی بر فدا کارلق،

حیدری بر جلادت ایله) ١٠٠٥ تاریخنده ومحمد ثالث زماننده اکری ملحمهٔ کبراسنك قازانلمسنه سبب مستقل اولان مرحوم خواجه سعدالدین ایدی .
کمال

بوراده «وحیدری برجلادت ایله» دیمك طبیعی اوله‌میه‌جغی جزئی ملاحظه ایله تسلیم اولنور ظن ایدرز.

اخطار

معطوف اولان (سائر) و (سائره) کلمه‌لرینك هر حالده واو ایله ایرادی واجبدر. مثلا «ادبیات، حکمیات وسائره» دینیلیر، «ادبیات، حکمیات، سائره» دینیله‌مز.

انتهی

(جزمی) نك برده شو عباره‌سنه باقه‌لم :

معارضلره ماجرایی وجزمینك سن وحالنی تعریف ایده‌رك قصیده‌ٔ نوعیه عرض ایتدیلر . نوعی ایسه نهایت درجه‌ده دلدادهٔ لیاقت ، فوق الغایه اهل پرور برذات ایدی.

بوراده فاصله ایله « ماجرایی ، جزمینك سن وحالنی » دینلمیوب‌ده واو ایله «ماجرایی وجزمینك سن وحالنی» دینلمسی — کذلك فاصله ایله «نهایت درجه‌ده دلدادهٔ لیاقت، فوق الغایه اهل پرور» دینیلوب ده واو ایله « نهایت درجه‌ده دلدادهٔ لیاقت وفوق الغایه اهل پرور » دینلمه‌مسی نه‌دندر ؟ یوقاریده سویلدکلرمزی اونوتمامش ایسه‌کز بوسؤاله پك قولای جواب ویره‌بیلیرسکز. نه‌دیمش ایدك؟ عباره‌ده واو ایله فاصله‌دن برینی

ترجیح ایده‌بیلمك ایچون لفظه عائد اولان سلاست ایله معنایه متعلق بولنان وضوحه دقت ایدملك لازم کله‌جکنی سویلمه‌مشمی ایدك؟ بونك‌ده سببی بعضاً واوك سلاستی، بعضاً‌ده فاصله‌نك وضوحی اخلال ایده‌بیله‌جکی اولدیغنی کوسترمه‌مشمی ایدك؟ ایشته «ماجرایی وجزمینك سن وحالنی» ده واو، «نهایت درجه‌ده دلدادهٔ لیاقت، فوق الغـایه اهل پروز» ده دخی فاصله ایرادی بو نکته‌لره مبنیدر.

دقت اولنسون! (ماجرایی) دن صکره فاصله، (لیاقت) دن صکره واو کتیرلسه برنجیسنده وضوحه، ایکنجیسنده سلاسته خلل کلمزمی؟

ایشـته نابمحل فاصله‌نك وضوحی، کذلك نابمحل واوك سلاستی آز چوق اخلال ایده‌بیله‌جکی بو مثال ایله ثابت اولور.

بورالری دقایق لسـاندن معدوددر. افاده‌ده وضوحی، سلاستی اخلال ایتمه‌مك ایچون حسن طبیعت لازم. یوقسه دائما کوزلدیکی اوزره اویله طبیعتسزلر بولنور که تعقیـدی وضوح، منافرتی سلاست ظن ایدرلر. ایشـته بالاده واو ایله فاصله‌دن هانکیسـنك نره‌ده ایرادی انسب اوله‌جغی مسئله‌سنی سلیقه‌یه حواله ایدیشمز بوندن طولاییدر.

انسان حسن طبیعتله حسن تحصیلی جمع ایتملیدر که کوزل سوز سویلمکه مقتـدر اوله‌بیلسون. حسن طبیعت خداداد برسرمایه‌در که تحصیل ایله نما بولور.

انتهای بند

ذهنی افندی ویرکوله (سکتــه) دینلمسنی (المقتضب)ك صرف قسمنده شو عبارهده تنسیب ایتمشدر:

— بونلردن ماعــدا ندا واستفهام ونقل وتمثیل وتفصیل وفصل وتوقف علامتی اولمق اوزره شو اشاراتی استعماله دخی لزوم واردر: (! ؟ : ،) شوکا: (نقطتین) وشوکا ( ) (قلامتین) وشوکا « » (نمنمتین) دیمایدرکه اولکیسی ایکی طرناق کسنتیسی وایکنجیسی ایکی طرناق نشانی دیمکدر. شوکاده ، (سکته) ونقطه‌لیسنه (منقوطه) دیملیدر.»

ایشته بو صورتله مشار الیــه دخی اصول تنقیطك قبولنی ترویج بیوربیور.

واودن صکره عطف وتشریك ادواتندن (دخی) و آنك مخففی اولان (ده) ایله اجرا ایدیلان وصللر شــایان دقتدر. مثلا «کتابتده اولدیغی کبی خطابتده دخی (یاخود) خطابتده‌ده مهارتی وار ایدی» عباره‌ســنده وصل واجب اولدیغی حالده «کتابتده اولدیغی کبی خطابتده مهارتی یوق ایدی» عباره‌سنده جائز اولماز، چونکه بونده «خطابتــده دخی (یاخود) ده» دینیله‌جك اولسه مبحوث عنه اولان ذاتك بوشیلرك ایکیسنده‌ده مهارتی اولمدیغی کوسترلمش اولور. مقصود ایسه آنك کتابتده اولان مهارتی خطابتده اولمدیغنی افاده‌در.

برنجی جلدك نهایتی

«اصطلاحات ادبیه» دن برنجی جلدك فهرسی :

صحیفه	
٣	افادهٔ مخصوصه
٥	اخطار
٦	سحر حلال
٨	استخدام
١٠	حسن تعلیل
١٤	شبه حسن تعلیل
١٤	ائتلاف
١٤	لفظك معنی ایله ائتلافی
١٥	جزالت ورقت
٢٦	لفظك وزن ایله ائتلافی
٢٨	لفظك وزن ایله کمال ائتلافی
٣٣	لفظك لفظ ایله ائتلافی
٣٤	معنانك وزن ایله ائتلافی
٣٥	معنانك معنی ایله ائتلافی
٣٦	حشو
٣٦	حشو مفسد
٣٩	حشو غیر مفسد
٤٠	حشو قبیح
٥١	حشو ملیح
٥٣	حشو متوسط
٥٦	تجاهل عارف
٦٣	تکلم صامت یاخود تکلم روح

صحیفه	
٦٥	قافیه
٧١	حروف قافیه
٧١	روی
٧٦	تأسیس
٧٦	قافیهٔ مؤسسه
٧٨	دخیل
٧٨	ردف
٨٠	قید
٨١	وصل
٨٢	خروج
٨٢	مزید
٨٢	نائره
٨٣	ملاحظهٔ مخصوصه
٨٤	ردیف
٨٦	مردف
٨٧	حرکات قافیه
٨٧	اشباع
٨٩	توجیه
٩٠	مجری
٩١	نفاذ
٩٢	انواع روی
٩٢	رویّ مقید

صحیفه		صحیفه	
۹۳	رویّ مطلق	۱۱۳	حروف املا
۹۲	تقطیع اعتباریله قافیه‌نك انواعی	۱۱۳	حروف مستخلفه
۹۳	قافیهٔ مترادفه	۱۱۳	حروف مد
۹۳	قافیهٔ متواتره	۱۱۳	حروف معزوله
۹٤	قافیهٔ متدارکه	۱۱٤	استخلاف
۹٤	قافیهٔ متراکبه	۱۱٤	عزل
۹٥	قافیهٔ متکاوسه	۱۱۸	یاء معروفه
۹٥	عیوب ملقبهٔ قافیه	۱۱۸	یاء مجهوله
۹٦	سناد	۱۲۲	شعر
۹٦	اقوا	۱۲۲	نظم — نثر
۹٦	اکفا	۱۲٤	استطراد
۹۸	ایطا	۱۲۹	بلاغت
۱۰۰	ایطاء جلی	۱۳۰	کلامده بلاغت
۱۰۳	قافیهٔ شایگان	۱۳۰	متکلمده بلاغت
۱۰۳	ایطاء خفی	۱۳۰	مقتضای حال — مقتضای مقام — اعتبار مناسب
۱۰٤	عیوب غیر ملقبهٔ قافیه	۱٤۰	ذوق
۱۰۹	قافیهٔ معموله	۱٤٤	ذوق سلیم
۱۱۰	قافیهٔ غیر معموله	۱٤٤	سلامت ذوق
۱۱۱	ذو قافیتین	۱٤٤	سلامت حس
۱۱۱	متقرن	۱٥۰	شعرك مرقص، مطرب، مقبول، مسموع، متروك قسملرینه تقسیمی
۱۱۲	محجوب	۱٥۰	تنظیم شعره دائر بعض ملاحظات
۱۱۲	ذو القوافی	۱٥۲	مصراع
۱۱۳	حاجب		
۱۱۳	قافیهٔ اصلیه		
۱۱۳	قافیهٔ ملحقه		

صحیفه

۱۵۲ مصراع آزاده
۱۵۳ مصراع برجسته
۱۵٤ بیت
۱۵۵ بیت القصید
۱۵۵ بیت الغزل
۱۵۵ شه بیت
۱۵۷ تصریع
۱۵۷ مُصَرَّع
۱۵۸ فرد — مفرد
۱۵۸ مطلع
۱۵۹ ذات المطالع
۱۵۹ ذو المطالع
۱٦۰ حسن مطلع
۱٦۱ مقطع
۱٦۱ حسن مقطع
۱٦۱ قصیده
۱٦۲ کریز — کریزکاه
۱٦۳ تاج
۱٦٦ غزل
۱۷٤ یك آهنك
۱۷٤ یك آواز
۱۷۹ قطعه
۱۸۱ نظم
۱۸۱ رباعی
۱۸۲ رباعیٔ مُصَرَّع

صحیفه

۱۸٤ ترانه — دوبیت
۱۸۵ مثنوی
۱۸٦ مربع
۱۸۸ مخمس
۱۸۸ مخمس متکرر
۱۸۸ مخمس مزدوج
۱۹۰ مسدس
۱۹۰ مسدس متکرر
۱۹۰ مسدس مزدوج
۱۹۱ مسمط
۱۹۲ ترجیع بند
۱۹۲ ترکیب بند
۱۹۲ ترجیعخانه
۱۹۲ ترکیبخانه
۱۹۲ واسطه
۱۹۲ بند
۱۹٤ تربیع
۱۹٦ تخمیس
۱۹۸ تسدیس
۲۰۰ تهزیل
۲۰۲ توصیف
۲۰٦ اعنات — التزام مالایلزم
۲۰۸ سجع مقید — قافیهٔ مقیده
۲۰۸ طرد وعکس
۲۱۰ طرد وعکس تام
۲۱۰ طرد وعکس ناقص

صحیفه

٢١١ رجوع
٢١٣ حذف
٢١٥ تجرید — مجرد
٢١٦ خیفا
٢١٦ رقطا
٢١٧ منقوط
٢١٨ مقطّع
٢١٨ موصل
٢٢٠ معجم
٢٢١ مستزاد
٢٢١ زیاده
٢٢٤ اعاده — معاد
٢٢٥ سهل ممتنع
٢٢٧ ارصاد
٢٣٠ تسهیم
٢٣٠ لف ونشر
٢٣١ لف ونشر مرتب
٢٣١ لف ونشر مشوش
٢٣١ معکوس الترتیب
٢٣١ مختلف الترتیب
٢٣١ لف ونشر غیر مرتب
٢٣٣ استطراد
٢٣٥ تنسیق

صحیفه

٢٣٥ تنسیق ارتقائی — تنسیق انحطاطی
٢٣٧ تغلیب
٢٣٩ اکمال
٢٤١ جناس
٢٤١ جناس تام — جناس غیر تام
٢٤١ جناس تام بسیط — جناس تام مُرکب
٢٤٤ جناس متشابه
٢٤٤ جناس مرفو
٢٤٦ جناس لاحق
٢٤٧ جناس ناقص
٢٤٨ جناس قلب
٢٤٨ قلب کل — قلب بعض
٢٤٩ جناس محرف
٢٤٩ جناس خط — جناس تصحیف — جناس مصحف
٢٥١ اشتقاق
٢٥٣ شبه اشتقاق
٢٥٣ مراعات نظیر
٢٥٦ تشابه اطراف
٢٥٦ ایهام تناسب
٢٥٧ فصل ، فصل
٢٥٨ و

انتهای فهرس